ANTONII SCHULTINGII

NOTAE

AD

DIGESTA SEU PANDECTAS.

ANTONII SCHULTINGII

QUONDAM IN ACADEMIA LUGDUNO-
BATAVA JURIS ANTECESSORIS
CELEBERRIMI,

NOTAE

AD

DIGESTA SEU PANDECTAS.

Edidit atque animadversiones suas adjecit

NICOLAUS SMALLENBURG,

IN EADEM ACADEMIA JUR. PROF. ORD.

TOMUS SEPTIMUS,

PARS I.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud S. ET J. LUCHTMANS.
ACADEMIAE TYPOGRAPHOS.
MDCCCXXXII.

DIGESTORUM

SEU

PANDECTARUM

PARS SEPTIMA.

LIBER QUADRAGESIMUS QUINTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE VERBORUM OBLIGATIONIBUS (1).

(1) Ad ſingulas hujus Tituli Leges commentati ſunt Duarenus, *Oper. Tom.* I. *p.* 842. *ſeqq.* Cujacius, *Oper. Tom.* I. *p.* 1179. *ſeqq.* Donellus, poſt *Comm. in Cod.* cujus de opere Cujacii judicium refert Wisſenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de oper. libertor.* §. 2. *Recitationes* Fr. Ramos del Manzano, nec non *Praelectio* Joſephi Fernand. de Retes, *in hunc Titulum*, exſtant in Theſ. Meerman. *Tom.* VII. *p.* 146. *ſeqq.* et *p.* 375. *ſeqq.* et *Scholia ad hunc Titulum* Ludov. Charondae, in Theſ. Otton. *Tom.* I. *p.* 809. *ſeqq.*

L. I.

Ulpianus Lib. XLVIII. ad Edictum.] Lege: *ad Sabinum* (1). Hac de re agens.

(1) Ut Flor. quoque legitur. Videtur vitium Typographicum. Sequitur: *nec abſens quidem* etc. Obſtat *L.* 57. *de don. int. vir. et ux.* ubi ſtipulatio proponitur facta per epistolam. Sed vid. ad eam Legem laudatos.

§. 1.

Si antequam sibi responderetur,] Pro his omnibus edit. Rob. Steph. habet: *mox* (1).

Sin vero praesens interrogaverit, *mox discesserit*, etc.] D. Goth. in not. „*interrogaverit*, *et antequam responderetur*, *discessit*. Vulg. Hal." Bona Florentina. (2).

(1) Etiam Rehd. Vid. Geb. *h.*
(2) Non obstat *L.* 137. *pr. h. t.* Vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 3.

§. 2.

Non tantum autem civiliter,] Pro *non tantum non*. Vid. Manut. *ad Cicer. Epist. ad Famil.* I. 9. (1).

Sed nec naturaliter obligatur,] Vid. D. Goth. *in not.* (2). Facit huc Sand. *Decis.* III. 1. *Def.* 1. Pactum et hic inesse, sed non parere obligationem, putat Chess. *Differ. Jur. Cap.* 69. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 829.] Non bene.

(1) Add. Voorda, *Interpr.* III. 18.
(2) Et Pothier. *h. t. num.* 6.

§. 3.

Cum adjicit aliquid, etc.] Etiam circa summam, juxta Jan. a Costa, *ad* §. 5. *Inst. de inutil. stipul.* Sed non sine caussa dissentit Vinn. *ad d.* §. 5. et alii. Vid. seq. §. (1).

Nisi stipulatori diversitas responsionis ilico placuerit: tunc enim etc.] Vid. Noodt. *de Pactis*, *Cap.* 12. Vs. *Utilis et necessaria* etc. *Aequitatis* hoc putat, non *juris*, Merend. *Controv. Jur.* XIII. 23.

(1) Praecedit: *intra Kalendas quintas*. D. Goth. in not. „i. e. quintum mensem." add. Alciat. *Parerg.* II. 23.

§. 4.

Non esse contractam obligationem, *nisi in decem*, etc.] Ali-

Aliter Gajus, qui ait *totam* vacillare, *Instit.* II. 9. §. 10. (1). Unde Imp. *in* §. 5. *Inst. de inutil. stip.* sua forte sumsit (2). Janus a Costa, *ad d.* §. 5. *Inst.* putat, jus hoc sensim admissum: quod verisimile. (3).

(1) Add. Gaj. *Inst. Veron. Lib.* III. §. 102.
(2) Add. Oisel. *ad loc. Gaj. cit. not.* 65. et Walch. *ad Hopp. Comm. ad d.* §. 5. *Inst.* Alii §um *illum* 5. cum hoc loco Ulpiani conciliare conantur. Vid. v. gr. Vinn. et Otton. *ad d.* §. 5. *Inst.* et Pothier. *h. t. num.* 8. etiam Grangian. *Paradox. Cap.* 3. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 619.
(3) Add. Schulting. *ad d. loc. Gaj. not.* 65.

§. 5.

Sed si *mihi Pamphilum stipulanti*, etc.] *Sed etsi*, Donell. *ad h. l.* Non opus. De hoc casu separatim egit, cum hic sint res plane diversae: illic una stipulatio. *L.* 29. *pr. h. t.* Aliter Cujac. *in not. poster. ad* §. 5. *Inst. de inut. stip.*

Nam si tot sunt stipulationes,] D. Goth. *in not.* „i. e. *responsiones.*" Imo, *interrogationes.*

Neque vitiatur utilis per hanc inutilem.] Hic res *dividua.* Quid de *individuis* ratione rei vel personae, Pichard. *ad* §. 5. *Inst. de inutil. stip. num.* 14. *seqq.*

§. 6.

Et exstat (1) scriptura *Sabini*,] Sic et *L.* 1. §. 3. *de hered. instit.*

Sed et verum patitur (2), etc.] Leoninus, *Emend.* II. 5. delet: *sed*, et pro *patitur* legit: *putatur* (3). Male. *Verum* est *aequum.* Vid. Noodt. *de Pactis*, *Cap.* 8.

Sive per verum interpretem.] De quo Leonin. *loc. cit.*

(1) Verbum *exstat* abest a Flor. *Et scriptura Sabini* Pothier. *h. t. num.* 9. interpretatur: *et haec sunt verba Sabini.*
(2) *Puto*, Rehd. Vid. Geb. *h.*

(5) Van de Water, *Obs.* III. 12. p. 341. legit: *et scriptura Sabini sedet, et verum patitur*, etc. Nihil mutandum censet quoque Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 1. §. 15. *p.* 15. et van Dorp, *Obs. Cap.* 13. *p.* 114. et in *Addend. p.* 159. Vid. et Herm. Cannegiet. *ad Fragm. vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 135. et Walch: *Exercit. de Ling. Latin.* §. 11. in ej. *Opusc. Tom. I. p.* 418.

L. II.

Paulus Lib. XII. *ad Sabinum.*] De *forma stipulationum* agens. (1).

(1) Commentatus ad hanc Legem est Balduinus, in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 385. *seqq.*

§. 1.

Et harum omnium quaedam partium praestationem recipiunt, etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap.* 2. *seqq.* [*Oper. Tom.* I. *p.* 92. *seqq.*] Fr. Marf. Gordon. *Praetermissor. Cap.* 16. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 880. *seq.*] (1).

Veluti cum viam, iter, actum stipulamur:] Vid. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 21. *num.* 6. et *Cap.* 26. non sequendus ubique.

Sed aut statim repeti potest, etc.] Modo alius sit totus solutus, vel aliter satisfactum, per *L.* 26. §. 13. *de condict. indeb.* Vid. Duaren. et Cujac. *ad h. l.* Scip. Gentil. *loc. modo laud. Cap.* 7. *p.* 112. *seq.* ubi notat, nec debitorem hoc casu interitu rei liberatum iri, nisi creditor eligere potuerit, et hunc elegerit.

Ejusdem conditionis est etc.] Vid. Scip. Gentil. *d. loc. Cap.* 9. *p.* 119 *seqq.*

(1) *De dividuis et individuis obligationibus* Dissertatio quoque est docte conscripta ab A. C. H. Bakker. Lugd. Batav. 1822. et de eod. argumento Commentatio Philippi Serrurier, qua praemium reportavit a Fac. Jurid.

rid. in Acad. Gandav. a. 1823. Vid. et Jos. Fern. de Retes, *Comm. de Dividuis et individ. obligation.* in Thes. Meerman. *Tom.* VII. *p.* 600. *seqq.* et Petr. Grangian. *Paradox. Jur. Civ. Cap.* 68. *seqq.* in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 650. *seqq.*

§. 2.

Ex his igitur stipulationibus ne heredes quidem etc.] Vid. Scip. Gentil. *loc. modo laud. Cap.* 8. ubi et de remediis, quae obtinent, si dissentiant.

Non enim ex persona heredum conditio obligationis *immutatur.*] D. Goth. *in not.*" Generis scil." Imo regula hic ponitur. Exceptio *L.* 51. §. 3. *de eviction. L.* 7. *de reb. auct. Jud. possid.*

Repetitionem habebit à coherede familiae erciscundae judicio.] Vid. Scip. Gentil. *loc. modo cit. Cap.* 13. *seq.*

Sed non facit inutilem stipulationem difficultas praestationis.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* XV. 34.

§. 3.

Si tamen hominem stipulatus cum uno ex heredibus promissoris egero, etc.] Et succubuero. Scip. Gentil. *d. Tract. Cap.* 8. *p.* 118. cum Cujac. Duaren. et aliis. (1). Vid. et Bachov. *ad Treutl. Vol.* II. *Disp.* 26. *Thes.* 5. *Lit. d. p.* 852. *seq.*

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 74.

§. 5.

Veluti si ita stipulatus fuero, per te non fieri, etc.] Vid. Scip. Gentil. *d. Tractat. Cap.* 19. (1).

(1) Et Jan. a Costa, *ad Tit. Inst. de stipul. servor.*

§. 6.

Nam si poena stipulationi adjecta sit, in solidum committetur:] Conditiones scil. ad unguem servandae. *L.* 44.

§. 8. *L. 56. de cond. et dem. L. 5. in fin. h. t.* Vid. Scip. Gentil. *d. Tract. Cap.* XI. add. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 27. *Thes.* 5. *Lit. c. p.* 849. *seq.*

Sed qui non sunt prohibiti, doli mali exceptione submovebuntur;] Compilatoribus haec adscribit Merend. *Controv. Jur.* VIII. 14. (1).

(1) Sequitur: *sive poena nulla* posita *sit. Apposita*, ope geminationis, legit Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXX. §. 8.

L. III.

Ulpianus Lib. XLIX. *ad Sabinum.*] De *singularibus stipulationibus* agens. Jac. Gothofred. [in *Serie Sabin. Libror.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 251.]

Idem juris est etc.] Vid. Scip. Gentil. *d. Tract. Cap.* 19.

§. 1.

Nam poena subjecta efficit, ut omnibus committatur:] Aliis tamen exceptionem obstare, putat Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 27. *Thes.* 5. *Lit. c. p.* 849. (1).

(1) Sequitur: *enim vero ubi unus* etc. Id est, *contra vero ubi unus* etc. ita Pothier. *h. t. num.* 137. *Enimvero* in initio orationis rem gravissime adfirmare, observat Drakenborch. *ad Liv.* I. 51. et Ruhnken. *ad Terent. Andr.* I. 1. *vs.* 64.

L. IV.

Paulus Lib. XII. *ad Sabinum.*] Junge *L. 2. fin. h. t.* Merend. *Controv. Jur.* VIII. 12. ubi de hac Lege (1).

Eadem dicemus et si dolum abesse etc.] D. Goth. *in not.* „Nam uno heredum dolum faciente reliqui tenentur: *eadem* inquam, neque id mutatur seq. §. 1. ut vult Taurell. et Duarenus:" Etiam Donell. et Scip. Gentil. *d. Tract. Cap.* 19. qui mihi non satisfacit. Al. post *decesserit* ponunt signum interrogationis (2).

(1)

(1) Ad quam *Enarrationem* conscripsit Laelius Taurell., in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1623. *seqq.*
(2) Sed vid. Charond. *h.* in margine.

§. 1.

Cato etc.] De hoc §. Langebek. *Annotat. Cap.* 57. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 574. *seqq.*] Fr. Mars. Gordon. *Praetermissor. Cap.* 16. [in eod. Thes. *Tom.* II. *p.* 879. *seqq.*] ubi refutat Ant. Fabrum, *Conject.* III. 7. quaedam mutantem. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 12. *et* 15. (1).

Sed videamus, ne non etc.] Scip. Gentil. *d. Tract. Cap.* 19. cum Taurellio aliisque putat, hic corrigi id, quod dictum erat *pr. Legis.* Nec Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 27. *Thes.* 4. *Lit. a. p.* 840. *seqq.* se expedit. (2).

Nam hac stipulatione et solus tenebitur, etc.] Vid. *L.* 44. §. 6. *fam. ercisc.*

Quamvis ipse dominus etc.] Dominus indistincte committit stipulationem, quando pro parte tantum ratum habitum fuit: heredes autem hac de causa non incidunt in poenam indistincte, sed quatenus ipsi ratum habere recusaverint. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 15. *num.* 8.

(1) Add. Ant. Govean. *Lect. Var.* I. 2. *Oper. p.* 174. *seqq.* Charond. *Verisim.* I. 21. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 755. Curt. Ἐικαςῶν, II. 1. in eod. Thes. *Tom.* V. *p.* 143. *seqq.* Grangian. *Paradox. Cap.* 69. in eod. Thes. *eod. Tom. p.* 651. Majans. *ad* 50. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 98. *seqq.*
(2) Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 12. distinguit inter stipulationes *Praetorias* et *conventionales*: quod non placet Pothierio, *h. t. num.* 63.

§. 2.

Haec utilitatis caussa ex parte stipulatorum recepta sunt.] *Summa ratione* dicitur *L.* 2. §. 2. *de stip. Praetor.* Scip. Gentil. *d. Tract. Cap.* 18. *p.* 159. Late de hoc §. Me-

 rend.

rend. *Controv. Jur.* VIII. 13. D. Goth. *in not.* „Hanc integram sententiam distinguit Ant. Fab. etc." Imo, expungit. Male. Vid. Scip. Gentil. *lec. modo laud.*

L. 5.

Quae a mero Judicis officio etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, a Judice." An non idem? (1).

Ut in his contineantur etiam aedilitiae:] Facit huc *L.* 20. *rat. rem haber.* Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. de divis. stipul.* (2).

Nam et ob ipsam verborum obligationem *fiunt*, etc.] *Ipsas verborum obligationes*, Bynkersh. *Obs.* VIII. 9. An recte? Sensus est, fieri *stipulationes*, ut sit *verborum obligatio*, et *actio stricti juris.* (3).

(1) Late de hac stipulationum divisione Langebek. *Annot.* *Cap.* 50. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 567. *seqq.*

(2) Add. Walch. *ad Hopp. Comm. ad d.* §. 2. *Inst.*

(3) Sic etiam Rucker. et Voorda, *in not. MSS.* Add. Kellinghusen. *Diss. de Legib. nonnullis Roman. Cap.* 11. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *p.* 33. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 48. Sequitur: *et pendent ex negotio contracto.* Vid. ad haec Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 7. §. 1. *not.* 2.

§. 1.

Stipulatio autem est etc.] Non hinc sequitur, non esse *conventionem*, ut vult Merend. *Controv. Jur.* XIII. 19. Vid. *L.* 1. §. 1. *et ult. de pact.*

§. 4.

Alter non paruerit sententiae Judicis,] Id est, *arbitri.*

Nec enim aliud in his stipulationibus etc.] Vid. ad *L.* 2. *fin. h. t.* Non obstat *L.* 4. §. 1. *h. t.* nec *L.* 9. §. 1. *si quis caution. jud. sist. causs. fact.* ubi vide.

L. VI.

L. VI.

Ulpianus Lib. I. *ad Sabinum.*] Ubi de *re testamentaria* egit.

Et ideo nec fidejusfor pro eo intervenire poterit,] Obftat *L.* 25. *de fidejusfor.* ubi vide.

L. VII.

Idem Lib. VI. *ad Sabinum.*] De *inftitutionibus heredum* forte agens.

Cum in faciendum *concipitur*,] D. Goth. *in not.* „Al. *faciendo.*" Sic Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Rehd. Vid. Geb. *h.* Sequitur: *et pecuniam creditam continet.* Van de Water, *in not. MSS.* ait: „Haec verba vix fenfum habent, et fpuria adeo videntur: nifi dicamus, post τὰ *non adfcenderit* excidisfe: *decem dare fpondes*, aut fimile quid. Explicatio Cujacii, *ad h. l.* non fufficit."

L. VIII.

In illa ftipulatione etc.] Vid. Nerium, *Analect.* I. 2. [in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 529. *feq.*] et Averan. *Interpr. Jur.* II. 20.

Mortuo homine] Culpa debitoris.

Et licet ad conditionem *committi videatur*, etc.] Id est, *quantum ad conditionem attinet.* Vid. D. Goth. *in not.* et Merill. *Variant. ex Cujac.* III. 3. quod magis probo (1). Aliter Conftantin. *Subtil. Enod.* II. 3. [in Thef. Otton. *Tom.* IV. *p.* 546. *feq.*] (2).

(1) Add. Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 18. Praefert hanc interpretationem etiam Voorda, *in not. MSS.* et van de Water, qui addit, locum hunc ita etiam accipere Salmaf. *ad Tertullian. de Pallio*, *p.* 368.

(2) Vid. et Regium, *Enantioφ.* I. 13. in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 1486. Soarez. a Ribeira, *Obf. Jur. Cap.* 31.

31. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 588. Pothier. *h. t. num.* 111.

L. IX.

Si Titius et Sejus separatim ita stipulati essent, etc.] Vid. tamen *L.* 115. §. 2. *h. t.* ibiq. Gloss. (1).

Quoad *judicium acciperetur*,] Donellus, *ad. h. l.* legit: *cum.* Sed et *quoad* sumitur pro extremitate temporis. Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 25. ubi de hac Lege (2). Faber., *de Errorib. Pragm. Dec.* 86. *error.* 9. legit: *quando.*

(1) Add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* III. 11. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1417. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 19. Pothier. *h. t. num.* 106.

(2) Et quem recte eam exposuisse, ait Rucker. *in not. MSS.*

L. X.

Hoc jure utimur, ut ex hac stipulatione, etc.] In qua solutioni non est dictus dies.

Non ante peti quicquam possit, quam etc.] Sed tunc statim, quasi in conditione non potestativa dies non spectat solutionem, sed conditionem. Averan. *Interpr. Jur.* II. 21. *num.* 2. Sed nec dicit tamen statim peti posse. Vid. de hac Lege Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 27. *Thes.* 6. *Lit. g. p.* 864. *seqq.* Aliter Gilb. Regius, *Enantioφ.* I. 13. (1). — Aliud *L.* 4. §. 1. *de cond. et dem.* quae cum hac jungenda. Sed nota illic τὸ *tum.* Cujac. *ad L.* 8. *h. t.*

(1) Add. citatos superius ad *L.* 8. *h. t.* et Pothier. *h. t. num.* 105.

L. XII.

Si ita stipulatus fuero decem aut quinque dari spondes? etc.]

etc.] D. Goth. *in not.* „et quinque spoponderis te daturum." Imo, simpliciter. Vid. *L.* 109. *h. t.*

L. XIV.

Celso *placet, non ante agi posse* etc.] Cujus sententia hic tantum referri videtur, sed seq. Lege comprobatur. Joh. Glossator vult, agi posse in id quanti interest non esse coeptam, non vero de non aedificata. Sic Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 17. (1).

(1) Etiam Gilb. Regius, *Enantioφ.* I. 13. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1486. Sed dissensum Veterum JCtorum cum Cujacio hic agnoscit Pothier. *h. t. num.* 90.

L. XVI.

Idem Lib. VI. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 2. *de ann. legat.*

Ex aliqua caussa,] D. Goth. *in not.* „Puta lucrativa, etc." Imo, indistincte.

Reliquum *debetur mihi a te.*] Facit huc *L.* 2. §. 3. *de eo quod cert. loc.* D. Goth. *in not.* „*Reliquis* (1), Vulg." *Reliquus*, Rob. Steph. melius.

(1) Vitium Typographicum est. *Reliquus* etiam Vulg. habet. Vid. Geb. *h.*

§. 1.

Stipulatio hujusmodi, in annos singulos, *una est*,] Etsi mortis caussa. *L.* 35. §. *ult. de m. c. donation.*

Non quemadmodum simile legatum etc.] Vid. Chess. *Differ. Jur. Cap.* 24. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 686. *seq.*]

L. XVIII.

Is *eo jure* etc.] Lege: *id eo* (1). *Ideo*, Cujac. *ad h. l.*

Amplius quam semel non tenetur.] Solvere scil. Vid. Cujac. *Tract.* VII. *ad African. in expl. L.* 21. §. 1. *de fidejussor.*

(1)

(1) Sic Flor. *Ipso jure*, Hal. atque ita Flor. factum. Vid. Brencm. *h.* add. Waechtler. *Opusc.* *p.* 448. *et* 473. Van de Water notavit: „Puto, manifestam esse Triboniani socordiam, qui omisit, ad quod hae voces sunt referendae; vel Librarium inseruisse voculam *eo*, quae ejicienda est."

L. XIX.

Si stipulatio (1) *facta fuerit*, etc.] Vid. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. de inutil. stip.*

(1) Vulg. inserit: *ita.* Etiam Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. XX.

Cum debitor esse desierit,] Pone, *praescriptione*, vel alia exceptione quaesita. *L.* 66. *de reg. jur.*

L. XXI.

Pomponius Lib. XV. *ad Sabinum.*] De *rei uxoriae actione* scribens.

Dicendum itaque est, etiamsi nihil sit in dote, etc.] Modo hoc vir sciverit. *L. pen.* §. 4. *solut. matrimon.*

L. XXII.

Teneberis mihi hujus aeris nomine,] Etsi stipulatio sit facta ex caussa venditionis, per *L.* 6. §. 1. *de novation.* add. Scip. Gentil. *de Errorib. Testam. Cap. ult.* [*Oper. Tom.* I. *p.* 59. *seq.*] Dissentit Cujac. *ad h. l.* — Idem in pignore. *L.* 1. *de pign. action.* Aliud *L.* 9. *L.* 14. *de contr. emt.* Sed ibi agitur de negotio bonae fidei, et certum requirente pretium. Vid. Huber. *Eunom. Rom. ad d. L.* 14. *p.* 654. *seq.* Constantinaeus, *Subtil. Enod.* I. 14. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 504. *seqq.*] cornicum oculos se confixisse putans, strenue nugatur. (1).

(1) Varias aliorum de diversitatis ratione sententias recenset

ſet Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 4. Pothier. *h. t. num.* 3. Cujacium ſequitur.]

L. XXIII.

Pomponius Lib. IX. *ad Sabinum.*] Agens de *rebus creditis*, et variis contractibus. (1).

(1) Pro *Lib.* IX. Cujacium, *ad L.* 4. *de uſu et uſufr. leg.* legendum cenſere: *Lib.* XV. ſed ſi vera foret haec emendatio, tunc etiam emendandas esſe Inſcriptiones Legis praec. et ſeq., notavit v. de Water. Sed ambae hae Leges ſunt *Pauli*, non *Pomponii.*

L. XXVIII.

Paulus Lib. X. *ad Sabinum.*] De *dominio adquirendo* etc. agens.

L. XXIX.

Ulpianus Lib. XLVI. *ad Sabinum.*] Agens de hac materia, et *novationibus.*

Non tot ſint ſtipulationes, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, tot. *L.* 140. *pr. h. t.*" Non obſtat. (1).

Sed et familiae, etc.] Vid. Jan. a Costa, *ad* §. 18. *Inſt. de inutil. ſtip.* (2).

Tot ſtipulationes ſunt, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, una videtur esſe, etc." Una formula, ſed pro pluribus habetur.

(1) Praecedit: *non fiat novatio, ſed efficit duas esſe ſtipulationes.* Senſum obſcurum dicit Pothier. *h. t. num.* 12. ſed explicat. Sequitur: *Quamvis autem placuerit* etc. Hic incipere disputationem Ulpiani: priora videri esſe Sabini, notavit v. d. Water.

(2) Sequitur: *aut Lecticariorum.* De his Averan. *Interpr. Jur.* I. 30. §. 9. *ſeq.*

§. 1.

Quod ſtipulatus hominem plerumque meum videor:] Plerumque enim rei mihi ablatae dominus ſum.

At

At si decessisse proponatur, etc.] D. Goth. *in not.* „Haec verba Interpretis cujusdam esse puto: etc." Ego non: explicatur enim uberius, quod praemissum erat, addita ratione.

L. XXX.

Idem Lib. XLVII. *ad Sabinum.*] Agens de *fidejussoribus.* (1).

(1) De hac Lege vid. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 116. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1231. *seq.*

L. XXXI.

Si rem meam etc.] Vid. Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. de inutil. stip.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 54. vid. Hotoman. *Obs.* XII. 24. et Cujac. *ad L.* 49. §. *ult. de Legat.* 2do.

L. XXXV

§. 1.

Ut recidit *in sorore adoptiva*,] Pro *accidit.* (1).

(1) *Accidit* habet Hal. Vid. Brencm. *h.* qui ita reponi mavult.

§. 2.

Si tamen consentitur] D. Goth. *in not.* „*Consentiant*, Hal. etc." Florentina lectio est bona. Pichard. *ad* §. *praeterea. Inst. de inutil. stip.* quem tamen in explicatione hujus Legis non probo.

In id quod responsum est,] Haec verba abessent melius. Vel dic, responsum esse aliter, sed valere tamen illud ex consensu (1). D. Goth. *in not.* „*Responsum non est*, Zoannett. *Restitution. Cap.* 14. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 657. *seq.*]" Frustra (2). Bynkershoek. *Obs.* III. 5. verba Legis ita transponit: *si tamen consenti-*

tur

tur, in id, quod actum est, valet, quod responsum est. Quod non probo (3). De hac Lege Caes. Costa, *Var. ambig.* I. 27. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1182. *seq.*]

(1) Conf. Marckart. *Probab. rec. Lect. Part.* I. *p.* 163. *seqq.* Etiam Voorda, *in not. MSS.* nihil mutandum censet, sed verba: *si consentitur*, ad consensum utriusque referenda, et ponendum casum, quo interrogans paulo aliter fuerit stipulatus, quam convenerat, alter autem, ut convenerat, responderit: quoniam subjecta ratio monstrat, id quod actum est, valere ut *locationem* aut *emtionem*, non ut *stipulationem:* adeoque fingendus est casus, quo, quod actum est, ut *stipulatio* valere non possit.

(2) Idem ait quoque Jauch. *de Negation. p.* 166. citatus ab Otton. *in Praef. Tom.* IV. *Thes. Jur. p.* 21.

(3) Nec probat van Dorp. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 6. *p.* 48. qui solam interpunctionem mutandam censet, et legendum: *si tamen consentitur, in id quod responsum est, valet, quod actum est.* Aliter Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 13. §. 3. *p.* 424.

L. XXXVI.

Sed ipsa res (1) *in se dolum habet:*] D. Goth. *in not.* „ Circumscriptionem et laesionem evidentem. *L.* 2. *Cod. de resc. vend.*" Haec huc non pertinet. Pinel. *ad d. L.* 2. *Cod. Part.* I. *Cap.* 1. *num.* 8. qui potius Legem refert ad *L.* 1. *de condict. sine caus. L.* 2. §. 3. *de dol. mal. et met. exc.*

(1) Id est, ipsum factum petendi, seu, quando quis id, quod stricto jure sibi competit, petit contra aequitatem naturalem. Vid. seqq. add. Bachov. *ad* Πρῶτα *Pand. p.* 1011. *seq.* — In seq. *L.* 57. *nobis* dici pro *mihi*, notat Nerius, *Analect.* II. 40. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 490.

L. XXXVIII.

Sed se obligat, ne ipse faciat, etc.] Vid. *L.* 83. *pr. h. t.* (1).

Obligatur etiam, ne heres suus etc.] Qui includitur tali

pro-

promisſioni. Carpzov. *Defin. Forenſ. Part.* II. *Conſt.* 20. *Def.* 2.

(1) Add. Jan. a Costa, *ad* §. 3. *Inſt. de inutil. ſtipul.* et Noodt. *ad Tit. Pand. de evictionib.* Vſ. *Sed propius* etc.

§. 3.

Vel de quo alio *jure ejus* etc.] D. Goth. *in not.* „*aliquo alio*, Vulg. (1)." Recte. Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Diſp.* 2. *Theſ.* 5. *Lit. c. p.* 77. add. verba ſeqq. et Donell. *ad h. l.*

(1) Etiam Rehd. Vid. Geb. *h.*

§. 4.

An et alienam promittere *posſit* etc.] *Promitti*, Rob. Steph. (1).

Dicendum erit, *ſtipulationem non committi*, etc.] Hanc ſcil. ex hoc capite. Ceterum ratione aliorum id debet curari. *L.* 83. *pr. h. t.* Cujac. *ad h. l.*

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 5.

Scil. ſi rem ipſi *habere non licuerit.*] *Ipſis*, Rob. Steph. (1) rectius.

(1) Etiam Vulg. et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* — Ad ſeq. §. 6. vid. Cheſ. *Differ. Jur. Cap.* 55. *num.* 13. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 795. et Averan. *Interpr. Jur.* V. 11. *num.* 3. Pro *et vires habeat ſtipulatio*, in fin. §., Rucker. *in not. MSS.* ope geminationis, legit: *et ut vires* etc. — Ad ſeq. §. 7. *et* 8. vid. Von Savigny, *das Recht des Bezitſes*, *p.* 60. *ſeq.* edit. 1818.

§. 16.

Et *qui promiſit*, etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *at qui.*" Sic Rob. Steph. (1).

(1)

(1) Etiam Hal. et Vulg. et Flor. ita factum esse, nec fortasse male, notat Brencm. *h.* Quod de *die certa* et *incerta* hic praemittitur, extra rem esse, recte notasse Cujac. *ad h. l.*, monet v. d. Water, *in not. MSS.* — Ad seq. §. 17. vid. Ludov. Vital. *Lection. Variar.* I. 7. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 631.

§ 18.

Verba contra stipulatorem interpretanda sunt.] Non obstat *L.* 110. §. 1. *h. t.* Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* I. *Disp.* 28. *Thes.* 7. *Lit. d. p.* 1076. add. Cujac. *ad L.* 83. §. 1. *h. t.*

§. 19.

Eum, qui dicat, mihi decem, et Titio decem (1), *eadem decem, non alia decem dicere*, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, non eadem, sed alia. *L.* 79. *de Legat.* 1°." Est alia formula.

(1) Posterius hoc *decem* cum aliis expungit Lud. Charond. *ad h. l.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 824. Sed vid. Cujac. *ad h. l.*

§. 21.

Constat habere eum utilem *ex locato actionem.*] Id est, *validam.* (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 23.

L. XXXIX.

Secundum quod Leges permittunt.] A Triboniano, Jan. a Costa, *ad pr. Inst. per quas pers. nob. oblig. adq. p.* 463. (1).

(1) Etiam Cujac. *ad h. l.* et Wissenbach. *Embl. Tribon. Cap.* 7. *p.* 155. Dissentit tamen Wybo, *in Tribon. defens. p.* 374. *seq.*

L. XLI.

§. 1.

Verum diei adjectus efficit, ne praesenti die pecunia de-

dentur.] Cum effectu petendi. Jan. a Costa, ad §. 2. Inst. h. t. (1). Aliter Noodt. de Pactis, Cap. 12. qui accipit de vi pacti stipulationi in continenti adjecti.

(1) Add. Gluck. Tit. de Pactis, §. 335. not. 80. p. 457. — Ad pr. h. l. vid. Averan. Interpr. Jur. V. 11. num. 4.

L. XLIV.

Et ideo, etc.] Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 27. *Thes.* 7. *Lit. c. p.* 868. ubi Cujacium refutat aliud statuentem.

L. XLV.

§. 1.

Sicuti, cum morietur *quis stipulari potest:*] D. Goth. *in not.* „id est, post mortem suam." Male. Idem mox: „hodie scil., olim non poterat." Male. (1).

(1) Inutilem tamen ejusmodi stipulationem, dicit Gaj. *in Inst. Veron. Lib.* III. §. 100. si germana sint Gaji verba. Conf. Gaj. Gothic. *Inst.* II. 9. §. 7. *seq.* Tribonianum in *pr. Legis* quaedam omisisse, quae addiderat Ulpianus, putat Wissenbach. *Embl. Tribon. Cap.* 7. *p.* 157. *seq.* Sed vid. Wybon. *in Tribon. defens. p.* 376.

§. 2.

Si quis ita stipulatus sit, post mortem meam filiae meae dari, etc.] Faber, *in Ration. ad L.* 21. §. 2. *de pact.* et *Conj.* XIX. 20. haec adscribit Triboniano: quod non probo. Spectant ad *dotem.* add. *L.* 45. *solut. matrim.* (1).

(1) Et Noodt. *de Pactis, Cap.* 25. vs. *Est igitur* etc. et Voorda, *Thes. Controv. Dec.* 6. §. 6. *p.* 78.

§. 3.

Nam sicuti inter haec nihil interest, etc.] Vid. *L.* 22. *pr. quand. dies Legat. vel fideic. ced.*

L. XLVI.

L. XLVI. (1).

(1) *Pr. Centesimis Kalendis.* D. Goth. *in not.* „Id est, *Kalendis centesimi mensis.*" add. Cujac. *Obs.* XXV. 12.

§. 1.

Id autem, quod in facto est, in mortis tempus conferri non potest,] Nec hoc mutatum *L. ult. Cod. de contrah. et committ. stip.* Vid. Cujac. *ad praec. L.* 45.

§. 2.

Si ita stipulatus fuero, cum volueris, etc.] Vid. Forster. *Obs.* I. 11. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 912.] (1). Sand. *Decis.* III. 9. *Def.* 2. Nec huc pertinet *L.* 13. *Cod. de contr. et comm. stip.* Vid. Matth. *de Criminib. Lib.* XLVIII. *Tit.* 18. §. 15. [*p.* 598. *seq.*]

(1) Ubi de differentia inter *si* et *cum*. Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 5. Pothier. *h. t. num.* 99. Averan. *Interpr. Jur.* II. 22. *num.* 12.

L. XLVIII.

Ulpianus Lib. XXVI. *ad Edictum.*] Agens de *rebus creditis*, etc. (1).

(1) Conf. Merill. *ad Tit. Pand. de reb. cred.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 664. Ceterum Florentiae huic Legi praemittuntur: τὸ Β τοῦ *de verborum obligationibus*, sed apud Hal. et ubique haec abesse, notat Brencm. *h. l.*

L. XLIX.

Paulus Lib. XXXVII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 22. *de usur.*

§. 2.

Et ideo non facit, quod fieri ex stipulatu oportet.] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 25. *error.* 7. *num.* 5.

§. 3.

Non videtur per eum stetisse.] Vid. *L.* 24. *h. t.*

L. L.

Ulpianus Lib. L. *ad Edictum.*] Cujacius, *ad h. l.* refért ad Tit. *si quis omissa caussa testamenti* (1).

(1) Verba Legis: *non hoc significatur*, ita accipienda esse, ac si scriptum esset *non hoc solum significatur*, observat Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 15. *p.* 274. Pro *ut facere possis* Cujacius, *ad h. l.* mavult: *ut facere possim.*

L. LI.

Idem Lib. LI. *ad Edictum.*] De *Legatis* agens (1).

(1) *Caussam bonorum*, in seq. *L.* 52. §. 1., Cujacius, *ad L.* 28. *h. t.* interpretatur omne id, quod habiturus esset stipulator, si res tradita fuisset. Sed Donellus *ad h. l.* intelligit efficientem bonorum caussam, id est, eam, qua fit, ut res tradita in bonis accipientis sit, eique liceat eam habere, eaque frui. Monuit hoc Voorda, *in not. MSS.* Pothier. *Tit. de eviction. num.* 59. Cujacium sequitur.

L. LIII.

Julianus Lib. XVI. *Digestorum.*] Agens de *pactis dotalibus.*

L. LIV.

Idem Lib. XXII. *Digestorum.*] Junge *L.* 23. *de oper. libertor.*

Inter dominos,] Servorum stipulantium.

Ut partes corporum cuique debebuntur.] Vid. *L.* 29. *de solution.* Pro *debebuntur* Hal. habet: *debeantur.* Vid. D. Goth. *in not.* Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Vulg. quoque, et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 1.

Operarum stipulatio similis est etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap.* 12. [*Oper. Tom.* I. *p.* 153. *seq.*] (1).

(1)

(1) Add. Ant. Fab. *Conject.* XX. 19.]

L. LVI.

Idem Lib. LII. *Digestorum.*] Junge *L.* 24. *de oper. libertor.*

§. 1.

Tamen inutile pactum conventum coheredibus ejus erit.] Ratio in *L.* 6. *Cod. fam. ercisc.* et *L.* 2. *Cod. de hereditar. action.* Nec quod ad reliquorum portionem potest gravari, per *L. pen. Cod. de hereditar. action.* (1). Ergo *Titii* persona redundat. Idem, si quis sibi et heredi stipulatus sit. Non obstat *L.* 33. *de pact.* ubi non agitur de obligatione in unum constituenda, sed de exceptione ei adquirenda. Vinn. *de Pactis*, *Cap.* 15. *num.* 6. Cujacius, *ad d. L.* 33. distinguit inter ea, quae sunt *juris*, et quae sunt *facti.* add. Noodt. *de Pactis*, *Cap.* 23.

(1) Add. Cujac. *Obs.* XXV. 18.

§. 2.

Quare vel manente (1) *in potestate*, vel emancipato *filio recte solvitur*,] D. Goth. *in not.* „Imo, *emancipato* recte non solvitur. *L.* 38 *pr. de solution.*" Hic fit melioris status, illic non. Vinn. *ad* §. 4. *Inst. de inutil. stip. num.* 8. quod tamen non satisfacit. Minus Pichard. *ad d.* §. 4. *Inst. num.* 13. ubi plus semel errat.

Sed solutionis caussa personam filii adprehendisse (2) etc.] D. Goth. *in not.* „*Adhibuisse*, Vulg." etiam Rob. Steph.

(1) Vulg. *manenti.* Hal. addit: *eo.* Vid. Brencm. *h.*

(2) Id est, *stipulatione comprehendisse.* Vid. Brisson. *de verb. sign.* voc. *adprehendere*, *num.* 2.

§. 5.

Nihil differt ab eo, qui Kalendis dari stipulatur.] De hoc loco Leonin. *Emend.* V. 2. Sed quem non probo (1).

(1) Sequitur in §. 7. *Quia nec solvendo fundum detracto usufructu liberaveris.* Inde Cujacius, *ad L.* 58. *h. t.* colligit, *fundi* appellatione plenam proprietatem significari, ideoque *usumfructum*, ut plenae proprietatis, ita et fundi partem posse dici. Sed refutat Cujacium Donellus, *ad d. L.* 58. *num.* 7. *seq.*

§. 8.

Et is pendente conditione post moram Titii *decesserit*.] Post stipulationem conditionalem commissam. Aliud *L.* 14. §. 1. *de novation.* ubi mora tali stipulatione purgata est. Vid. Cujac. *ad h. l.*

Nec Sejus existente conditione obligetur.] Ratio in *L.* 31. *pr. de novation.* *Obligatur*, Rob. Steph.

Sejus existente conditione obligari potest.] Re exstante.

L. LVII.

Idem Lib. LIII. *Digestorum.*] De hac re agens. Junge *L.* 16. *fin. de fidejussor.*

L. LVIII.

Similis est ei, qui totum stipulatur, deinde partem.] Et nihil agitur.

Nisi in omnibus novandi animo hoc (1) *facere* etc.] Haec sunt a Triboniano, respiciente *L. ult. Cod. de novation.* Cujac. *ad h. l.* Balduin. *in Justinian. Lib.* II. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1089.] (2).

(1) Balduinus, *loc. cit.* scribendum fuisse ait: *hoc se facere.* M. Roever. *Diss. ad loc. quaed. Jur. Civ. deprav. Cap.* 5. in Thes. Diss. Juridic. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 156. potius, ope geminationis, legi vult: *nisi se in omnibus* etc. Rucker. *in not. MSS.* *hoc facere se specialiter.* Sed nulla emendatione videtur opus, quum pronomen *se* saepe sit subintelligendum, uti apud Terent. *in Phormion.* II. 1. *vs.* 12. *strenuum hominem praebuit*, pro *se praebuit.* Ubi vid. Ruhnken. ad d. notata superius ad *L.* 55. *de pact.* et ad *L.* 64. *de condict. indebit.*

(2)

(2) Etiam Jan. a Costa, *ad* §. 5. *Inst. quib. mod. toll. oblig.* Wissenbach. *Embl. Tribon. Cap.* 7. *p.* 159. et quos plures citat Voorda, *Interpr.* II. 16. Dissentiunt tamen alii, in quibus quoque est Wybo, *in Tribon. defens. p.* 377. Non omnia Triboniani esse, sed solam vocem *specialiter* ab eo adjectam, putat v. d. Water, *in not. MSS.*

L. LIX.

Quotiens in diem, vel sub conditione, etc.] Quando id actum, ut et tunc solvatur. Donell. *ad h. l.* Chesf. *Differ. Jur. Cap.* 50. *num.* 2. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 779.] Sed Faber, *Conj.* XVI. 8. haec expungit, et *de Errorib. Pragm. Dec.* 16. *error.* 5.

Alioquin alias *rei captio erit.*] Id est, *alio tempore.* Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Vid. et Pothier. *h. t. num.* 109. Ant. Fab. *Conject.* XVI. 6. *num.* 25. τὸ *alias* delet: et emendationem Hotomanni, a Goth. memoratam explodit, *ibid. num.* 27. et *Cap.* 8. *num. ult.* et *de Errorib. Pragm. Dec.* 16. *error.* 5. *num. ult.* De hac Lege J. C. van Wachendorff. *Triad. Dissert. Diss.* II. *p.* 266. *seqq.* add. Idem, *ibid. p.* 280. *seqq.* ubi et *p.* 376. *seqq.* de seq. *L.* 60. ubi in verbis: *si Capuae* certum *olei* etc. pro *certum* forte legendum esse: *centum*, conjicit v. d. Water, *in not. MSS.* atque ita etiam Brencm. *h.* quod tamen non necesse putat Geb. *ibid.*

L. LXII.

Nihilo minus obligat domino promissorem.] D. Goth. *in not.* „Imo, non obligat. *L.* 19. §. 2. *de donat. L.* 69. *de reg. jur.*" Sed de beneficiis non agimus hic.

L. LXIII.

Necesse est, ut ea, quae extiterit, stipulationem committat.] D. Goth. *in not.* „Imo, ut stipulatio committatur, omnes partes disjunctivae existere debent. *L.* 13. §. 2. *de reb. dub.*" Sed alia res est.

L. LXV.

Veluti si dicas arma virumque cano, etc.] Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* II. 17. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1335. *seq.*] (1).

(1) Add. Puttman. *Probab. Jur. Civ.* II. 2. *p.* 22. *seqq.*

§. 1.

Sed et si in rei, quae promittitur, etc.] Facit huc Senec. *de Benefic.* VI. 5. (1). Similes quaestiones vid. apud Pinel. *ad Rubr. Cod. de rescind. vend. Part.* I. *Cap.* 3. *num.* 16. *seqq.*

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* III. 10. *num.* 14. *seqq.*

L. LXVII.

Ulpianus Lib. II. *ad Edictum.*] Agens de *promissione vadimonii* (1).

(1) Sequitur in §. 1. *Eum qui decem dari* etc. Eadem *L. ult.* §. 1. *de reb. cred.* ad quam vid. notata. add. Labitt. *in Us. Indic. Cap.* 5. §. 11. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. Poster. p.* 90.

L. LXIX.

Ulpianus Lib. VII. *ad Edictum.*] De *deserto vadimonio* tractans. (1).

(1) Jungendam hanc Legem cum *L.* 1. *si ex noxal. causs. ag.* monet *in Enarr. d. Tit.* §. 3. vid. notata superius ad *d. L.* 1.

L. LXX.

Idem Lib. XI. *ad Edictum.*] Ubi de *restitutionibus in integrum* egit.

L. LXXI.

Idem Lib. XIII. *ad Edictum.*] Refer ad Tit. *de rec. qui arbitr. recep.*

L. LXXII.

L. LXXII.

Idem Lib. XX. ad Edictum.] Pertinet ad Tit. *communi dividundo*. De hac Lege Merend. *Controv. Jur.* VIII. 28 add. Idem, *ibid. Cap.* 11. *seqq.* Scip. Gentil. *de Divid. et individ. Oblig. Cap.* 2. 3. 13. 14. (1).

Ut puta fundum tradi,] Vid. *L.* 28. *h. t.* (2).

Si non fuerit factum pecuniam dari oportere.] Verba: *pecuniam dari oportere* male a Goth. alia literarum forma expressa sunt.

Ideoque etiam in hoc genere dividi stipulationem:] Non enim *factum*, sed *pecunia* petenda est. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 27. *Thes.* 4. *Lit. b, c. d. p.* 845. *seq.* (3). Ulpianum hoc tantum referre, putat Merend. *Controv. Jur.* VIII. 28.

Justa aestimatione facti] *Facta*, Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 84. *error.* 1. cui obloquitur Bachov. *ibid.* D. Goth. *in not.* „*Juxta aestimationem facti*, Vulg." et Rob. Steph. (4).

(1) De hac Lege etiam egit P. H. Saaymans Vader, *Diss. de Q. Aelio Tuberone JCto*, *p.* 105. *seqq.* Lugd. Batav. 1824.

(2) Sequitur: *vel fossam fodiri.* De qua locutione Scip. Gentil. *Parerg.* I. 33. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1306.

(3) Sic etiam Vinn. *ad* §. *ult. Inst. h. t. num.* 2. Dissentiunt alii, uti Heinecc. *in Additam. ad d. loc. Vinn.* et auctores ibi citt.

(4) Idque praefert Donell. *ad h. l. num.* 52.

§. 2.

Plane si insulam fulciri etc.] Vid. *L.* 98. §. 1. *h. t.*

Sed ubi jam coepit mora etc.] Obstat *L.* 14. *h. t.* ad quam vid. notata (1).

(1) Pro *faciendae* Nic. a Salis mavult: *fulciendae*. Vid. Jauch. *de Negation. p.* 234.

L. LXXIII.

§. 1.

Nullam vim habitura sit etc.] D. Goth. *in not.* „*Habitura est*, Hal." Etiam Rob. Step. (1).

(1) Ad seq. §. 2. vid. Merill. *Obs.* V. 26. — Ad verba *vini Campani optimi*, in seq. *L.* 74., vid. Coler. *Parerg. Cap* 24. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 576. et Otton. *in Praef. d. Tom.* I. *p.* 42.

L. LXXV.

Ulpianus Lib. XXII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 2. *de interrog. in jur. fac.*

§. 1.

Ergo si qui *fundum* etc.] D. Goth. *in not.* „*si quis*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Et Rehd. Vid. Geb. *h.* add. de hoc loco Averan. *Interpr. Jur.* IV. 14. *num.* 2. Gluck. *ad Tit. de pactis*, §. 303. *p.* 188. *seq.*

§. 2.

Tritici Africi] De hoc aliisque tritici generibus Plin. *Hist. Nat.* XVIII. 7.

§. 3.

Incertum intelligitur in obligationem deduxisse,] Non obstat *L.* 8. *de usufr. ear. rer. quae us. cons.* (1).

(1) Ad quam vid. notata. add. Pothier. *h. t. num.* 80. — De nomine *Arethusa*, in seq. §. 4., vid. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 41.

§. 5.

Sed qui vinum, etc.] Errat in hoc Theoph. *in Paraphr. ad pr. Inst. h. t.* ubi vid. Fabrot. (1).

(1) Add. Cujac. *ad h. l.*

§. 6.

§. 6.

Quamvis istae species etc.] Hisce praecedentia corrigi, post Johannem putat Cujac. *ad h. l.*

§. 7.

Qui id, quod in faciendo, aut non faciendo,] *Consistit*, addit Rob. Steph. et edit. 1549. (1) quod sensus exigit.

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 8.

Sed utcunque is, qui sibi etc.] *Sed et cum quis sibi*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Vulg. et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Aliter Pothier. *h. t. num.* 79.

§. 10.

Continetque, ut dominium omni modo etc.] Cujacius, *ad L.* 4. *de usurp. et usuc.* hoc intelligit de stipulatione, quae non interponitur ex caussa venditionis (1).

(1) De verbis: *omni modo — quoquo modo* vid. Noodt. *Probab.* II. *ult.* et Waechtler. *Opusc. p.* 286. Tautologiae exemplum dicit Rygerbos. *obs. Jur. Rom. Cap.* 3. *p.* 25.

L. LXXVI.

Haec electio personalis est, et ideo servo vel filio etc.] Vid. Chesf. *Differ. Jur. Cap.* 55. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 793. *seq.*] (1).

(1) Add. Pothier. *Tit. de stipul. servor. num.* 8.

§. 1.

Non ut in judiciis,] Vid. ad *L.* 55. *de judic.* et Averan. *Interpr. jur.* II. 30.

L. LXXVII.

L. LXXVII.

Idem Lib. LVIII. *ad Edictum.*] Agens *de rebus auct. Judic. possidendis* (1).

(1) Add. de hac Lege Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* XVI. *error.* 4. *num.* 11.

L. LXXVIII.

Idem Lib. LXII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 144. §. 1. *de reg. jur.*

Quia in stipulationibus id tempus spectatur, quo contrahimus.] Exceptio *L.* 11. §. 2. *et seqq. de donat. int. vir. et ux.* (1).

(1) Ad seq. §. 1. vid. Lud. Charond. *Verisim.* III. 12. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 790. et Ant. Fab. *in Ration. ad L.* 5. §. 1. *de action. emt. vend.*

L. LXXIX.

Si procuratori praesentis fuerit cautum, etc.] *Ipsi*, vel ἀπροσώπως, Os. Aurel. *Dispunct.* 9. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 717.] Vid. ad *L.* 68. *de procurator.* (1).

(1) Add. Jan. a Costa, *ad* §. 19. *Inst. de inutil. stipul.*

L. LXXX.

Idem Lib. LXXIV. *ad Edictum.*] Agens de *exceptionibus adv. vadimonium.*

L. LXXXI.

Idem Lib. LXXVII. *ad Edictum.*] De *Praetoriis stipulationibus* agens.

L. LXXXII.

Idem Lib. LXXVIII. *ad Edictum.*] De *Praetoriis stipulationibus* agens.

L. LXXXIII. (1).

(1) *Praelectio* Josephi Fernand. de Retes, *ad h. l.* exstat in

in Thes. Meerman. Tom. VII. p. 576. seqq. De voce *abnutivum*, praeter Brisson. *de verb. sign.* in voc., vid. et Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 583. *not.* 9. et Conrad. *Parerg. p.* 536. add. Jan. a Costa, *ad* §. 3. *Inst. de inutil. stipul.*

§. 1.

Quod et in judiciis Aristo existimavit, etc.] Vid. Averan. *Interp. Jur.* II. 30. (1).

(1) Egit de hoc loco etiam J. J. Enschedé, *Diss. de Tito Aristone JCto, p.* 210. *seqq.* Lugd. Batav. 1829.

§. 2.

Si stipulante me Stichum aut Pamphilum, tu unum daturum etc.] V. gr. Stichum: sic enim electionem tibi adimis. Facit huc §. 33. *Inst. de action.* add. Cujac. *ad Libb. Pauli ad Edict. in expl. h. l.*

Constat non teneri te, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, tenetur. §. 18. *Inst. de inut. stip.*" Illic plures conjunctim in stipulationem sunt deducti.

§. 3.

Hic enim etsi decem *spoponderis*,] *Etsi unam summam spoponderis*, Bockelman. *de Action. p.* 242. Sed revera hic promisit minus. Ergo nihil mutandum. Vid. Cujac. *ad Libb. Paul. ad Edict. in expl. h. l.*

§. 4.

Item si ego plures res stipuler, etc.] Conjunctim.

§. 5.

Nec revocantur in obligationem, etc.] Contra, Celsus *L.* 79. §. 2. *et* 3. *de Legat.* 3°.

Quoniam una atque eadem caussa etc.] Ratio alia *L.* 137. §. 6. *h. t.* — Haec ratio est Celsi aliorumque dissentientium. Cujac. *ad h. l.* et *ad Libb. Paul. ad Edict. in expl. h. l.* (1).

Nam

Nam et si navem etc.] Exemplum pro ratione Celsi.

Et casum adversamque fortunam spectari *hominis liberi*, etc.] *Exspectari*, Rob. Steph. (2). Sic *L.* 51. §. 2. *de contrah. emt.* quod praefero cum Crusio, *Diatrib. ad L.* 40. *de hered. instit. Cap.* 5. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 671.]

Sed si reficiendae navis caussa omnes tabulae refixae sint, nondum intercidisse navis videtur.] An et sic in *L.* 10. §. *pen. quib. mod. ususfr.* etc. (3)? Forte non.

Et compositis rursus eadem esse incipit:] Paulus hic et *L.* 98. §. *ult. de solution.* videtur a stricto jure recedere. Noodt. *de Usufruct.* II. 11. (4).

(1) Paulus haec sibi objicit, ad eaque respondet seqq. verbis: *sed haec dissimilia sunt*, etc. Pothier. *h. t. num.* 54.

(2) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.* Verba haec saepe permutantur. Vid. Duker. *ad Flor.* II. 7. §. 5. *p.* 356. *seq.*

(3) Ad quam vid. notata.

(4) In seq. §. 6. pro *sed si heres extitero, dominio exstinguitur stipulatio*, ut edit. Flor. habet, Hoffman. *Meletem. ad Pand. Diss.* XXX. §. 8. ope geminationis, legit: *sed et si heres* etc. et ex *dominio* facit: *domino, dominio.* Etiam Hal. et Vulg. inserunt: *et*, atque habent: *extitero domino, exstinguitur* etc. Flor. quoque *i* in *dominio* deleta. Vid. Brencm. *h.* Vulgatam ut planiorem praefert quoque Voorda, *in not. MSS.* et pro *sed* legendum putat: *sed et*, vel eo sensu accipiendum. Quaedam ad hunc §. notavit quoque Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 462. *seq.*

L. LXXXIV.

Idem Lib. LXXIV. *ad Edictum.*] De *stipulationibus Praetoriis* agens. (1).

(1) Vid. de hac Lege Gluck. *Tit. de pactis*, §. 330. *p.* 427. *not.* 90. et Pothier. *h. t. num.* 143.

L. LXXXV.

L. LXXXV.

Quod a singulis heredibus divisum etc.] D. Goth. *in not.* „*Divisim*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. add. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 15. *num.* 15.

Licet in solutionem etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *in solutione.*" Sic Rob. Steph. (1).

(1) Sequitur: *secutionem.* D. Goth. *in not.* „Al. *sectionem.*" Vid. de varia hujus loci lectione Geb. *h.*

§. 2.

Secunda ad opus, quod testator fieri jusserit:] Ab heredibus. Quo non facto hereditatem amittunt.

Quia operis effectus in partes scindi non potest.] Vid. *L.* 5. §. 1. *de verb. sign.* *L.* 80. §. 1. *ad L. Falcid.*

§. 4.

Pro parte autem etc.] De hoc §. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 23. sed, an recte, non dixerim. add. Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap.* 7. *Oper. Tom.* I. *p.* 121. *seqq.*

§. 5.

Nam auctoris heredes in solidum denunciandi sunt, etc.] Vid. Gail. *Obs.* II. 14. (1).

(1) Ad seq. *L.* 86. vid. Labitt. *in Us. Indic. Cap.* 2. §. 9. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 17. *seq.*

L. LXXXVIII.

Idem Lib. VI. *ad Plautium.*] Junge *L.* 173. §. 2. *de reg. jur.* (1).

Fidejussor autem ex stipulatione conveniri potest.] Vid. *L.* 91. §. 4. *h. t.* (2).

(1) Add. Schmucc. *ad Labitt. Us. Indic. Cap.* 3. §. 39. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 67. et Voet. *ad Tit. Pand. de fidejussor. num.* 13.

(2)

(2) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de dol. mal.* §. 10.

L. LXXXIX.

Idem Lib. IX. ad Plautium.] Junge *L.* 16. *de liberat. legat.* (1).

(1) Add. Labitt. *Us. Indic. Cap.* 3. §. 57. *p.* 60. Verba: *in stipulationem enim deducitur, quod jam dari oportet*, apud Hal. et Vulg. absunt. Vid. Brencm. *h.*

L. XC.

Quia verum est solutam pecuniam non esse.] Ratio est, quia litis contestatio non vere novat. Vid. *L.* 35. *de usur.* et Cujac. *ad h. l.*

L. XCI.

An culpa, quod ad stipulationem attinet, in faciendo *accipienda sit*,] *In faciendo quidem* (1), Leonin. *Emend.* I. 4. *num.* 6. Non recte.

Non *in non faciendo*,] *An in non faciendo* (2). Leonin. *d. loc.* Male. Dicit quidem, ita habere edit. Lugd. 1515. eamque lectionem confirmari ab Haloandro; sed Leges ab eo citatae nihil probant. (3).

(1) *Quidem* inserit quoque Vulg. et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*
(2) Ita Hal. Rehd. *an autem* etc. Vid. Brencm. et Geb. *h.*
(3) Add. Iauch. *de Negation. p.* 106. et Pothier. *Tit. de solution. num.* 109. Interpolatam hanc Legem a Triboniano, putat Fab. *Conject.* XII. 17. *num.* 11.

§. 1.

Ut fundus religiosus etc.] Vel *publicatus*, ut *L.* 33. *loc. cond.*

Nihilo minus teneatur.] Facit huc §. 16. *Inst. de Legat.*

§. 2.

An et is, qui nesciens se debere, occiderit, teneatur?] Cu-

Cujacius, *ad h. l.* distinguit inter *petitiones* et *repetitiones*. *Petitiones* sunt strictiores: hae ex bono et aequo.

In eo qui cum nesciret a se petitum Codicillis, ut restitueret, etc.] D. Goth. *in not.* „Hereditatem scil., in qua erat servus, quem manumisit. etc." Ex Cujacio, *ad h. l.*

§. 3.

Et quidem si effecerit promissor, etc.] V. gr. occidendo.

Si vero moratus sit tantum,] Non faciendo.

In quo genere plerumque sub auctoritate juris scientiae etc.] Dum rigori inhaeretur. (1).

(1) Vestigium Sectarum inter Vett. JCtos hic deprehendit Merill. *Obs.* I. 3.

§. 4.

Utique autem principalis debitor perpetuat obligationem.] Vid. Vinn. *Sel. Quaest.* II. 10.

Quare enim facto suo fidejussor etc.] Vid. *L.* 88. *h. t.*

L. XCIV.

Si cum destinare genus etc.] Sic et *L.* 3. §. 7. *ad exhib.* (1).

(1) Ad quam vid. notata. Praecedit: *certi generis, certae quantitatis.* Al. *et certae.* Hoffman. *Melet. ad Pand.* *Diss.* XXX. §. 8. ope geminationis, legit: *certaeque.* De hac Lege Averan. *Interpr. Jur.* IV. 15. — Ad seq. L. 96. vid. Jan. a Costa, *ad* §. 1. *et* 2. *Inst. de his qui sui vel al. jur. sunt*, et Noordkerk. *Disq. de L. Petron. Cap.* 3. §. 15. *p.* 117. *seq.*

L. XCVII.

Proinde *erit atque* etc.] D. Goth. *in not.* „*Perinde*, Vulg." et Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et MSS. Vid. Geb. *h.* Non tamen necesse. Saepe *proinde* pro *perinde* ponitur. Vid. no-

tata superius ad *L.* 6. *de pignorib. et hyp.* add. Ruhnken. *ad Terent. Heautontim.* I. 1. *vs.* 13.

§. 1.

Possum utiliter a te ita stipulari, Titii nomine te soluturum:] Hunc fidejussorem non esse, quia suo nomine non promisit, putat Sand. *de Action. Cession. Cap.* 7. *num.* 11. Sed vid. *L.* 1. §. 8. *de oblig. et action.* Cujac. *Obs.* XXIII. 25. qui et hic id negat, et ait, factum tantum solvendi in te conferri, non id quod juris est. add. Idem, *ad h. l.*

L. XCVIII.

Marcellus Lib. XX. *Digestorum.*] Junge *L.* 61. *de contrah. emt.* (1).

Existimo posse, id quod meum est, sub conditione stipulari.] Passive. (2).

Cum in eum casum reciderunt (3), *a quo non potuissent consistere.*] Vid. Cujac. *ad L.* 16. *h. t.*

(1) Add. Labitt. *in Us. Indic. Cap.* 3. §. 37. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 60.

(2) Uti saepe *Deponentia.* Vid. notata superius ad *L.* 19. *de jurisdict.* Posset alioquin hic *me* subintelligi. Conf. notata ad *L.* 58. *h. t.* et Ruhnken. *ad Terent. Andr.* II. 3. *vs.* 28. Van de Water, *in not. MSS.* legit: *existimo, posse me id*, etc. uti legitur in *L.* 61. *laud.*

(3) Flor. *recciderunt*, uti etiam alibi scriptum, v. gr. *L.* 9. §. 2. *de aq. et aq. pluv. arc.* ubi vid. notata. De ipsa autem hac regula late Averan. *Interpr. Jur.* IV. 24. *seqq.*

L. XCIX.

Quidquid adstringendae obligationis est,] *Obligationis causa dictum est*, Rob. Steph. Non opus. (1).

Ac fere *secundum promissorem* etc.] *Certe*, Cujac. *Not. poster. ad* §. 13. *Inst. de action.* add. Charond. *h. in not.*

De

De certis potius vasis forte, aut hominibus actum.] Nec hoc expresserit.

(1) Similes locutiones exstare apud Liv. *XXVII.* 9. §. 12. et Sallust. *Jugurth. Cap.* 88. *num.* 4. ibique plures congessisse Cortium, observat Voorda, *in not. MSS.* De hac Lege egit Bynkersh. *Diss. de Pact. contr. str. jur. in contin. adj. Cap.* 5. sed rectius eam explicare Goeddaeum illic laudatum, monet van de Water, *in not. MSS.*

L. C.

Conditio in praeteritum, etc.] Vid. Bynkersh. *Obs.* IV. 16.

L. CI.

Idem Lib. IV. *de praescriptionibus.*] In *Indice Pand. Flor.* laudatur tantum hac de re *Liber singularis*, ex quo quatuor reperiuntur Leges. An inscriptio est vitiosa? uti *L.* 3. *de jurisdict.* ubi vide.

Puberes sine curatoribus suis possunt ex stipulatu obligari.] *Obligare*, post Crusium, Noodt. *de Pactis*, *Cap.* 20. et jam ante S. van Leeuwen, quod non damno: vel *suos* explico *competentes*, cum Donello, *ad h. l.* et *in Comm. Jur. Civ.* XII. 22. et Lyclam. *Membran.* VII. 15. Facit huc Ovid. *Metam.* I. 2. *vs.* 72. *Neu regio foret ulla* suis *animantibus orba.* Aliter Vinn. *de Pactis*, *Cap.* 14. *num.* 16. (1).

(1) Qui verba *sine curatoribus suis* explicat: *curatoribus suis absentibus.* Conf. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de pact.* §. 21. Aliter Marckart. *Interpr. rec. lect.* I. 21. *p.* 136. *seqq.* et Glück. *ad Tit. de pact.* §. 288. *p.* 76. *seqq.* qui etiam alios laudavit. add. Zach. Huber. *Diss. Jurid. et Philolog. Tom.* I. *p.* 369. *seqq.* et Pothier. *h. t. num.* 18. *Obligare* legit quoque Brencman. *Disp. de Leg. Inscription.* §. 20. in Jurispr. restitut. Wieling. *Part. poster. p.* 167.

L. CII.

Idem Lib. V. *Responsorum.*] Junge *L.* 63. *de evictiou.* *Unus ex venditoribus ad judicium vocavit,*] *Heredes*, addit Rob. Steph. quod sensus postulat: vel potius post *dicens* ponatur comma, et post *ejus* semicolon. (1).

(1) Ita hunc locum interpungendum, notavit quoque Rucker. *in not. MSS.* Van de Water verba: *pretium sibi deberi dicens*, parenthesi includit, et *heredes ejus* intelligit *heredes emtoris.*

L. CV.

Continuo *cum debito liberari.*] Id est, *ipso jure*, juxta Cujac. *ad h. l.* ex sententia Sabini. Aliud tamen ex sententia Proculianorum obtinuisse putat ex *L.* 73. *in fin. h. t. L.* 84. §. 3. *de Legat.* 1°. ubi vide. (1).

(1) Add. Merill. *Obs.* V. 26.

L. CVII.

Quam si etiam *dedisset*,] D. Goth. *in not.* „ Al. *ei.* (1)." sic Rob. Steph. Quid, si legas *reum*? (2).

Propter quod a filio post emancipationem magis curaretur.] Metu, ut exigeretur (3).

(1) Ita ipse Taurell. in margine, etiam Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.*

(2) Pothier. *h. t. num.* 47. supplendum putat: *reum promittendi.* Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXX. §. 9. ope geminationis, legit: *quam si ei etiam* etc.

(3) *Curare* hic est *colere, obsequi.* P. Fab. *Semestr.* I. 20. *p.* 212. et Cujac. *ad h. l.*

L. CVIII.

A Titio ita stipulatus sum, etc.] Vid. Herbaj. *Rer. Quotid. Cap.* 1. (1).

(1) Sequitur in §. 1. *statum capit.* Eadem locutione uti Javolenum in *L.* 201. *de reg. jur.* observat v. d. Water,

ter, *in not. MSS.* — Ad seq. L. 109. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 271 *seq.*

L. CX. (1).

(1) De hac Lege Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 286. *seqq.* *Non tota decem*, etc. Suos Praeceptores putasse, stipulanti *solidum* deberi, ait Gaj. *in Inst. Veron. Lib.* III. §. 103.

§. 1.

Itaque si solitus fuerat promissor, etc.] Vid. Vinn. *de Pactis*, *Cap.* 20. *num.* 5. (1).

(1) Non obstat *L.* 33. *de aur. arg. legat.* ad quam vid. laudatos. add. Langl. *Semestr.* I. 5. et Averan. *Interpr. Jur.* III. 21. *num.* 20. et IV. 15. *num.* 5.

L. CXI.

Idem Lib. XV. *ad Q. Mucium.*] Junge *L.* 22. *de us. et habitat.*

Et satius *est* etc.] Flor. *latius*, quod et ex Cujacio explicat Goth. *in not.* *Satius*, Rob. Steph. (1) quod Donellus, *ad h. l.* magis probat, et ego (2).

(1) Etiam Hal. et Vulg. sed quinque MSS., quae inspexit, Flor. servare, testatur Brencm. *h.* *Latius* retinet quoque Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 4. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 199. Vid. de hac Lege Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 303. *seq.*
(2) Et praefert quoque van de Water, *in not. MSS.*

L. CXII.

Nam si talis fuerit, quem voluero, etc.] Non ita rigide in ultimis voluntatibus. *L.* 11. §. 6. *de Legat.* 3°. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 54. *error.* 3. (1).

(1) De hac Lege Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 359. *seqq.*

L. CXIII.

Cum stipulatus sim etc.] Lex difficilis. Bartol. *h.* (1).

Puto poenam esse commissam, etc.] Si utrumque, et opus et poena, in obligatione fuerint, non si alterutrum. Sed id non ostendit Lex. Donellus, *ad h. l.* putat, si ante Kalendas Augusti opus effectum sit, obstaturam *doli* vel *pacti exceptionem*. Incidit in poenam revera, sed illa nondum peti potest. *L.* 8. *h. t.* Averan. *Interpr. Jur.* II. 20. *num. ult.* (2).

Aut si hoc falsum est,] Id est, si id non admittamus.

Poena commissa non esset;] Quod absonum.

(1) Sequitur: *eum ipse arbitrio meo* aliam *operi laxiorem dederim.* Hal. et Vulg. *aliam diem.* Vid. Brencm. *h.* Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXX. §. 9. ope geminationis, legit: *laxiorem diem dederim.*

(2) Add. Grangian. *Paradox. Jur. Civ. Cap.* 11. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 622. — Ad seq. §. 1. vid. Gabr. Vallium, *ad L. unic. Cod. de sent. quae pro eo quod int.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 430.

L. CXV.

Cum id ageretur,] Ab utraque parte. *L.* 94. *L.* 95. *h. t.*

Imperfecta erit stipulatio.] *Conventionalis.* Aliud, si *Praetoria*, quae notum vulgo habet diem. *L.* 15. §. 1. *de damn. infect.* Vel, si actor illum possit definire, ut *L.* 8. *qui satisd. cog.* Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Sed vid. B. Voorda, *Diss. de Vadimonio*, *Cap.* 3. §. 4. in Jurispr. antiq. Wellenberg. *Tom.* II. *p.* 27. *seqq.* Sequitur: *quam fuerit* declaratum. *Exploratum* legit Hotoman. *Obs.* XIII. 22. De hac Lege egit etiam Charond. *Verisim.* I. 13. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 711. *seq.*

§. 1.

Sed et si ita stipulatus fuero, si in Capitolium non adscenderis,] Sine temporis definitione.

§. 2.

§. 2.

Item, si quis ita stipulatur, etc.] Vid. Marq. Freher. *Parerg.* II. 18. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 945. *seq.*] et Merill. *Obs.* VII. 27. sed examinandus. (1).

(1) Add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* III. 11. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1417. *seq.* Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 230. *seqq.* Mascov. *de Sect. Sabin. et Proculian. Cap.* 9. §. 31. *num.* 2. Otton. *in Papinian. Cap.* 11. §. 9. *p.* 353.

L. CXVI.

Et solvente Titio non liberatur Maevius,] Uti Papinianus videbatur voluisse iis verbis: *Maevius non erit solutus,* etc. Tamen et ipse Paulus sic loquitur *L.* 98. §. 5. *de solution.* Freher. *Parerg.* I. 24. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 895. *seq.*] Sed Paulnm defendit Leonin. *Emend.* VI. 16. (1).

(1) Ad seq. *L.* 117. vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 15.

L. CXVIII.

Nam in his caussis domini esse intelliguntur.] Fructuarius, et possessor. (1).

(1) Praecedit: *Hoc itaque latere* etc. Id est, in hac parte, in ea re. Pothier. *Tit. de oblig. et action. num.* 27. add. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *latus.*

L. CXX.

Quoniam si centum non sint, stipulatio nulla est:] Non obstat *L.* 108. §. 10. *de Legat.* 1°. Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest.* in *expl. h. l.* et Averan. *Interpr. Jur.* IV. 16. §. 8. *seq.* [et II. 27. *num.* 9.]

L. CXXI.

Stipulationis utiliter interponendae gratia.] Si forte

praecedentibus claufulis *inutiliter* cautum. Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp.* in *expl. h. l.* (1).

(1) Cautionem hanc in veterum monumentis fignificari literis H. M. D. M. A. ex Henr. Cannegietero notat Schroder. *Obf. Jur. Civ.* III. 13. *p.* 274. *feq.* add. Brummer. *Comm. ad L. Cinciam*, *Cap.* 14. *p.* 235.

§. 1.

In cujus matrimonium *conveniebat*,] *Manum* fcripsisfe Papinianum, idque a Triboniano mutatum, putat Cujac. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 9. *not.* 1. (1).

Cur ex ftipulatu, *quae ex bonis moribus* etc.] *Ex ftipulatione*, Rob. Steph. (2). Bene. Nihil mutat Nerius, *Analector.* II. 13. [in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 412.] (3).

Mulier impleta conditione pecuniam adfequi non posfit.] Idem in promisfione de non ludendo alea, Maynard. *Decifion. Tholos.* II. 68.

(1) Sed vid. Schulting. *ibid. not.* 2. et notata fuperius ad *L.* 15. *de rit. nupt.* Rejicit etiam hanc emendationem Voorda, *in not. MSS.*

(2) Etiam Hal. et Vulg. et MSS. Vid. Brencm. *h.*

(3) Add. Marckart. *Interpr. rec. lect.* I. 20. *p.* 135. et Otton. *in Papinian. Cap.* 6. §. 4. *p.* 96. *feq.*

§. 2.

Promittenti] Lege: *promittendi* (1).

(1) Ut Flor. fcriptum. Exftat hoc fcripturae vitium etiam in aliis editt. Goth.

L. CXXII.

Post paucos dies Romae *testato creditori dixit*, etc.] Loco incongruo. Ergo non liberatur: in quo errat Faber. Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 3. *Thef.* 9. *Lit. c. et d. p.* 158.

An eo loco, in quo folvenda promisfa est, fua die integra peti posfet?] *Promisfa est fua die, integra* etc. Fr. Marf.

Marf. Gordon. *Praetermisfor. Cap.* 4. [in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 837. *feqq.*] (1) ubi de hac Lege.

(1) Probante v. d. Water, *in not. MSS.* Vid. et de hac Lege Pothier. *Tit. de folution. num.* 68.

§. 1.

Callimachus mutuam pecuniam nauticam etc.] Vid. Strauch. *Disf. de Beryto, num.* 16. (1).

Idque creditum esfe in omnes navigii dies ducentos etc.] *Ducendum*, Salmaf. *de Mod. ufur. Cap.* 9. *p.* 561. Sed non probat fatis. *Navigii*, id est, *navigationis*. Brisfon. *de Verb. Sign.* in voc. (2).

Et Brentefium perferendis,] Mos hic apponendi loca in contractibus de *pecunia trajectitia*, cujus graeci meminere faepe. Salmaf. *d. loc. Cap.* 5. *p.* 192.

Et quas Brentefio *emturus esfet*,] *Brentefii*, Rob. Steph. (3).

Aut fi intra diem fuprafcriptam non reparasfet *merces*, etc.] D. Goth. *in not.* „Id est, *emisfet. L.* 9. §. *pen. de ftat. liber.* (4) etc." Ex Cujacio, *ad h. l.*

Quafi perfecto navigio,] Ut fupra pro *navigatione*.

Et praeftaret fumtus omnes profequentibus etc.] D. Goth. *in not.* „*Profequi* est in judicio petere." Malc. Agitur de fervo. (5).

Et cum ante Idus *fuprafcriptas* etc.] *Et cum non intra Idus* etc. Salmaf. *d. loc. Cap.* 9. *p.* 362. D. Goth. *in not.* „*Sed cum non ante*, Alciatus, etc." *Et non ante*, Donellus, *ad h. l.* Videntur fequentia tale quid flagitare. (6).

Merces debito *perferendas*] D. Goth. *in not.* „Al. *Beryto*. (7)." *Berytum*, Rob. Steph. Scriptum *Berito* pro *Beriton*, more illius temporis. Salmaf. *d. loc. Cap.* 9. *p.* 362.

In navem misisfet *eo tempore*, etc.] *Manfisfet*, Flor.

 Vid.

Vid. Taurell. *in Annot.* Charond. *mansisset autem.* Conf. *Jauch. de Negation. p.* 275. D. Goth. *in not.* „ *In navem misisset, sed eo tempore*, etc." Sed id non patiuntur verba conventionis. Sic tamen et Salmas. *d. loc. Cap.* 9. *p.* 563.

(1) Add. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de naufrag. Tom.* V. *p.* 118. De hujus §. specie Cujac. *Obs.* II. 11. Late de hoc §. egit Duirsema, *Conject. Jur. Civ.* II. 1. *p.* 150. et Bilderdyk. *Obs. et Emend.* I. 2. Nonnulla quoque ad hunc §. notavit Pothier. *Tit. de solution. num.* 55. et Sammet. *Opuscul. p.* 183. *seqq.*

(2) Add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 364. *not.* 41.

(3) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.* De varia hujus nominis scriptura Duker. *ad Flor.* I. 20. *num.* 1.

(4) Ad quam vid. notata. *Venditarum loco alias comparasset*, interpretatur Duaren. *Disp. Anniverf.* I. 10.

(5) De verbo *fiderogant*, quod sequitur, vid. Rittershus. *ad Paul. Sent.* I. 9. §. 5. *not.* 14. in Jurispr. antej. Schulting. *p.* 239.

(6) Add. Jauch. *de Negation. p.* 160. Sequitur: *cum Herote conservo Stichi.* D. Goth. *in not.* „ Hujusmodi servum etc." Ex Cujacio, *ad h. l.* et *Obs.* II. 11. *Erote*, Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.* atque ita scribendum, ait Menag. *Amoen. Jur. Civ. Cap.* 31. *p.* 181. *seq.*

(7) Sic Ant. Augustin. *de Nominib. propr.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 367. *not.* c. et Menag. *loc. modo laud.*

§. 2.

Hominem Stichum manumissionis causa donavit,] Tanquam de vendito accipit Hotoman. *Obs.* IV. 13. Constantinaeus, *Subtil. Enod.* I. 17, [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 524.] putat, donationem esse factam pure, ut *L.* 38. *de liber. caus.* Sed vid. verba (1).

Respondit debere.] Sed an non est *ipso jure* Stichus liber. *L.* 22. *de stat. homin.* Vid. Goth. *not.* 22. (2). Non recte Otto, *in Papinian. Cap.* XI. *p.* 327. *seq.* (3).

(1)

(1) Add. Cujac. *Obs.* X. 21.
(2) Add. Merill. *Obs.* I. 29. et Pothier. *h. t. num.* 60.
(3) Qui *ibid. p.* 329. etiam alios laudavit, qui de hac re egerunt, in quibus etiam est Burgius, *Elector. Cap.* 6. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 319. *seq.*

§. 3.

Saepius testato convenerit,] Non tamen opus, ut saepius fiat. Maynard. *Decis. Tholos.* IV. 11.

Obstaturam doli mali exceptionem.] An eodem modo fieri poterit alienatio rei, extra familiam alienari vetitae, post denunciationem iis, qui de ea sunt, factam, extraneo? Vid. Fab. *Conject.* XIV. 15. quem sequitur Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 8. *num.* 38.

§. 4.

Respondit, si conditio non extitisset, stipulationem non commissam.] *Si* pro *quia* explicat Forner. *ad L.* 239. *de verb. sign.* et Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de in lit. jur.* §. 44. (1). quod non probo. — Ita et in *fidejussore* decisum, apud Fab. *Cod.* VIII. 28. *Def.* 34. et in *constituente*, apud Mev. *Decision. Part.* VI. *Dec.* 399. — Mos hic Scaevolae est, de solo jure respondere, missis, quae facti sunt. Vid. *L.* 109. *de cond. et dem.* et ad eam notata: adeoque male hinc quidam colligunt, conditionis implendae facultatem ad heredem etiam transire. Hoc igitur Judex inquiret. *L.* 79. §. 1. *de judic.* in dubioque sequetur, quod habemus *L.* 38. §. 18. *h. t.*

(1) Etiam Hotoman, citatus a D. Goth. *in not.* Aliter Alciat. *Dispunct.* I. 13. et Charond. *Verisim.* I. *ult.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 736. *seq.* Fuse ad hunc §. commentatus est Duarenus, post explicatas hujus Tituli Leges. De nomine *Agerius* Augustin. *de Nominib. propr.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 359.

§. 5.

Respondit, si Seja non cessasset ex stipulatione pecuniam offerre, etc.] Vid. Noodt. *de Foen. et Usur.* III. 15. vs. *Venio ad judicium stricti juris*, etc. (1).

(1) Add. Donell. *ad h. l.* et Gluck. *ad Tit. de pact.* §. 530. *p.* 419. *not.* 67. Alciatus, *Dispunct.* I. 13. legit: *et si Seja ante cessasset*, ut notat quoque D. Goth. Sed vid. Jauch. *de Negation. p.* 161.

§. 6.

Quasi de hoc quoque transactum fuisset:] Quod factum hic ex circumstantiis forte apparuit: aliter id non procedit. Cujac. *ad h. l.* Sand. *Decis.* IV. 5. *Def.* 14. add. Fab. *Cod.* II. 3. *Def.* 5. et III. 25. *Def.* 1. ubi *in not.* alio inclinat. Noodt. *de Pactis*, *Cap.* 5. vult id factum, quia sententia, etsi injusta, est pro veritate (1).

Respondit, poenam secundum ea, quae proponuntur, commissam.] *Ipso jure*, sed agenti obstabit *exceptio.* Cujac. *ad L.* 10. §. 1. *de pact.* (2).

(1) Vid. et Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 464.
(2) Add. Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de transaction.* §. *ult.*

L. CXXIII. (1).

Si flagitii (2) *faciendi* etc.] Non idem in pecunia ob eam causam promissa. *L.* 8. *de condict. ob turp. caus.*

(1) In Pand. Flor. huic Legi praemittitur: *De verborum obligationibus*, et desiderari videntur: To γ του. Vid. Brencm. *h.* qui tamen putat, a Pand. architectis haec non esse profecta.
(2) Pro *ignominia* accipit Scip. Gentil. *Parerg.* I. 30. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1303. Quare non generalius?

L. CXXIV.

Et tantum residui temporis sit, etc.] D. Goth. *in not.* „Legendum videtur: *non sit.*" Non opus.

Si

Si (1) *certum esse coeperit* parere *stipulationi* etc.] D. Goth. *in not.* „*Pareri*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. add. Goth. *ad L.* 14. *h. t.* quae huic Legi videtur adversari.

(1) *Si* pro *etsi* accipit Herm. Cannegiet. *Obs.* II. 3. *p.* 151. et van de Water, *in not. MSS.* ait: forte *etsi.*

L. CXXVI.

§. 1.

Qui proprietatem comitatur:] Noodt. *de Usufr.* I. 2. vs. *Illud quaeri* etc. (1) explicat: *qui proprietas appellatur.* Durius.

Nisi pleno jure fundum effecerit stipulatoris.] Vid. Donell. *ad h. l.* et Chef. *Different. Jur. Cap.* 39. *num.* 7. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 738. *seq.*]

(1) Et *de Jurisdict. et Imper.* I. 2. add. Brencm. *de Eurematic. Cap.* 9. §. 5. *num.* 4.

§. 2.

Chrysogonus Flavii Candidi servus actor scripsit etc.] D. Goth. *in not.* „*scripsi*, Hal." et Rob. Steph. (1).

Et adsignante domino meo] D. Goth. *in not.* „Id est, annulo obsignante. etc. Hinc colligunt, per sigillum probari consensum. etc." Minus bene. Ex subscriptione id magis probatur. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 8. *num.* 29.

Non est dicendum, recessum a naturali obligatione.] Quum stipulatio sit inutilis: adeoque ratio non fugit Paulum, ut volebat Salmas. *de Usur. Cap.* 5. *p.* 120. (2).

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*

(2) Add. Schulting. *ad Caj. Instit.* II. 9. §. 2. *not.* 25. et Pothier. *h. t. num.* 24. — Ad seq. *L.* 127. Vid. Cujac. *Obs.* XVII. 4. et Altamiran. *ad Libb. Scaevol. Quaest.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 444. *seqq.*

L. CXXVIII.

L. CXXVIII.

Quia utraque res ad obligationem ponitur, non ad solutionem.] Vid. *L.* 72. §. 4. *de solution.* (1).

(1) Add. Athan. Oteyz. et Olan. *Paralipom. Jur. Civ.* I. 13. in Thes. Meerman. *Tom.* I. *p.* 420. — Ad seq. *L.* 129. vid. Altamiran. *loc. modo cit. p.* 517. *seqq.* et Athan. Oteyz. et Olan. *loc. modo laud. Cap.* 6. *num.* 16. *seqq. p.* 397.

L. CXXX.

Quaeque adquiri patri possunt,] Ex stipulatione a filio facta. (1).

Hoc patri adquirat.] *Adquiret*, Rob. Steph. (2).

(1) Triboniano haec verba adscribit Cujac. *ad L.* 39. *h. t.* et Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 7. *p.* 157. Dissentit Wybo, *Tribon. defens. p.* 375.

(2) Etiam Hal. Vulg. et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* — Ad seq. *L.* 131. vid. Altamiran. *loc. modo laud. p.* 529. *seqq.* Pro *neque per te, neque per heredem tuum Titium* fieret, legendum: *fieri*, notat Cujac. *ad L.* 56. §. 1. *h. t.*

L. CXXXII.

Igitur si contra conventionem factum sit, committetur stipulatio.] Vid. Vinn. *de Pactis, Cap.* 19. *num.* 11.

Maxime si patri naturali heres extitisset,] Ut potuerit ex *stipulatione* agere.

Sed si ei, qui stipulatus est, non debuit denegari: victo filio, nec ipsi etc.] Lege: *non debuit denegari victo filio, nec ipsi* etc. (1).

(1) Sic Cujac. *ad h. l.* Incipit Lex: *Quidam cum filium alienum susciperet.* De hoc more antiquo vid. D. Goth. *in not.* add. Pith. *ad Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 9. §. 3. *not.* 10. et Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 15. §. 1. *not.* 2.

L. CXXXIII.

L. CXXXIII.

Et egi, *quod mihi vim feceris.*] *Et evenit, quod* etc. Leonin. *Emend.* VII. 20. (1).

Ita ipsius vis,] *Et heredis*, Rob. Steph. Sed Leonin. *d. loc.* legit: *ita ipsius vim vel saepius factam complectitur.* (2). *Complectitur* pro *continet.*

Aut *si sic volumus* etc.] *At si sic*, Leonin. *d. loc.* (3).

Neque per te, neque per heredem tuum fieri.] Pro glossemate habet Zoannett. *Restitution. Cap.* 5. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 650.]

Ut ad unam vim primam *teneat:*] *Primam* expungit Leonin. *d. loc.* Et pro *teneat* habet: *pertineat*, et sic Hug. a Porta (4). add. Augustin. *Emend.* I. *ult.* [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1459.]

Ex heredis] *Facto* addit et Leonin. *d. loc.* (5). D. Goth. *in not.* „*ex heredis facto committi*, Vulg." Et Rob. Steph. (6).

(1) Forte pro *recte*, quod sequitur, legendum: *Respondit*, conjicit van de Water, *in not. MSS.*
(2) Sic et Hal. Vid. Geb. *h.* Sed Pothier. *h. t. num.* 141. *complectitur* accipit sensu passivo pro *continetur.*
(3) Etiam Hal. Vid. Geb. *h.*
(4) Etiam Hal. Vid. D. Goth. *in not.*
(5) Delens verba: *ergo si actum sit.*
(6) Etiam Rehd. Vid. Geb. *h.*

L. CXXXIV.

Quia inhonestum visum est, etc.] Inde responsum, non tenere stipulationem, qua altera, quae primum nuberet, alteri magnam pecuniae summam promiserat. Vid. *Consil. JCtor. Batav.* V. 23.

§. 2.

Si inter praesentes actum est,] Nam et inter praesentes datae literae. *L.* 57. *de donat. int. vir. et ux.* (1).

(1)

(1) Ad quam vid. notata, add. Heinecc. *in Antiq. ad h. t. Inst.* §. 6.

L. CXXXV. (1).

(1) In §. 2. verba: *in continenti*, otiari, et ex facto tantum proponi, post Donellum, observat Bynkersh. *Lib. sing. ad L. lecta. Cap.* 10. vs. *Eccur porro* etc. Sequitur: *an si nihilo minus Lucius Titius* etc. Τὸ *si* inserunt Hal. et Vulg. omnes. Vid. Brencm. *h.* Sed Flor. abest, idque potius repetendum ex seq. *sit*, legendumque: *paratus si sit*, monet Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 20. *p.* 119.

§. 3.

Quaeritur, an Seja cum fratre et coherede ex stipulatu agere possit? Respondit, posse in id quod ejus interest.] An igitur dominium ad eum pervenit? Negat Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* IV. *Cap.* 2. *num.* 25. qui vult commissam esse stipulationem, quia ei servivit. Sed obstat *L.* 71. *L.* 164. *in fin. de verb. sign.* et nota τὸ *pervenerit.* Forte responsio petenda ex *L.* 62. *de adq. rer. domin.* ut prohibitio alienandi facta inter vivos non noceat, quo minus ad heredes res transeat. add. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 87. *error.* 5. et adv. eum Bachovius, uterque in multis non probandus (1).

(1) Vid. et Wissenbach. *in Comm. ad L.* 3. *Cod. de condict. ob causs. dator.*

L. CXXXVII.

Continuus actus stipulantis etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* XIII. 16. et late de hac Lege, *ibid. Cap.* 22.

Et comminus (1) *responderi* etc.] Sic et *L.* 5. *de pignor. action.* (2). Amm. Marcellin. XIV. *Cap.* 2. *p.* 9. [edit. Paris. 1681.] Virgil. *Georgic.* I. *vs.* 104. ubi Serv. Ita ἐγγύθεν, Euseb. *de Vit. Constantini*, I. 6. et 18.

Ceterum, si post interrogationem aliud acceperit,] Oc-

co-

ceperit, Donell. *ad L.* 1. §. 1. *h. t.* et Bynkersh. *Obf.* II. 25. (3). Pro Vulg. Nerius, *Analect.* II. 39. [in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 488.] non bene. D. Goth. *in not.* „*aliud agere coeperit*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph.

(1) De varia hujus vocis fcriptura vid. Brencm. *h.*
(2) Ad quam vid. notata.
(3) Ita forte legendum notavit quoque van de Water. *Occeperit* legit quoque Bilderdyk. *Obs. et Emend.* I. 37. *p.* 203. qui putat, *eadem die* glosfema esfe τοῦ *comminus.*

§. 1.

Nam ftipulatio ex utriusque confenfu perficitur.] Vid. *L.* 1. §. 2. *de pact.*

§. 2.

Id est, ad virum bonum remittamus, qui aeftimet, etc.] Vid. *L.* 20. *in fin. de ftat. liber.* ibiq. D. Goth.

Neque diplomate,] Tertullian. *Apologet. Cap.* 25. *O nuncios tardos! o fomniculofa diplomata!* (1).

Iter continuari *cogatur:*] D. Goth. *in not.* „*Continuare*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (2).

Vel quia ubique potest folvere:] Obftat *L. pen. de eo quod certo loco.* (3). De folutione desperat Bachov. *Adv. Fabrum*, *Dec.* 90. *error.* 1.

(1) Ubi vid. Havercamp. add. Cujac. *ad h. l.* et Otton. *de Tutel. viar. Part.* II. *Cap.* 6. *p.* 398. *Diplomatie ire*, *courir la poste*, Pothier. *h. t. num.* 87.
(2) De verbo *delicate*, quod fequitur, vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 28. in Thef. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1301.
(3) Ad quam vid. notata. Sequitur: *maturius quam* quisque *pervenerit.* Ubi *quisque* accipiendum pro *quisquam*, vel potius ita refcribendum, notat Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mof. et Rom. Tit.* 4. §. 2. *p.* 200. quem vide de hoc loco. Plura hic male e Graeco verfa, putat Jenf. *in Strict. ad Pand. p.* 405.

§. 3.

Nec rursus utroque *aut altero* etc.] D. Goth. *in not.* „ *uno aut altero*, Vulg." et Rob. Steph. (1).

(1) In fin. *h.* §. *quandoque* dici pro *quandocunque*, notat Gilb. Regius, *Enantioφ.* II. 20. in Thes. Otton. *Tom.* II. p. 1507. add. notata superius ad *L.* 31. *de vulg. et pupillar. substitution.*

§. 4.

Aut si non *multum referre videatur*, etc.] Pro *nisi*, Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Et *Obs.* V. 34. Hal. et Vulg. *ut sic non multum.* Vid. Brencm. *h.* qui id probabile dicit. add. de hoc §. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. et Pothier. *h. t. num.* 86.

§. 5.

Cum alio (1) *possibile sit*,] Sic et *L.* 13. *L.* 15. *de duob. reis.*

(1) *Alii*, Hal. *Ab alio*, Rehd. Vid. Geb. *h.* Non nenesse. Vid. Schulting. *ad Caj. Instit.* II. 9. §. 4. *not.* 46. et Marckart. *Interpr. rec. Lect.* I. 9. *p.* 61.

§. 6.

Ubi omnino conditio jure impleri non posest,] D. Goth. *in not.* „ Imo, potest. *L.* 39. *in fin. de Legat.* 1°." Male opponitur. An ipsa civitas haec possit alienare? Vid. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* I. *Cap.* 8. *num.* 13. (1).

(1) Sequitur: *nec ad rem pertinet*, *quod jus mutari potest.* Paulo aliter Graeci. Vid. Leunclav. *Notat.* I. 67. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1493.

§. 8.

Non posse nos *uni ex heredibus adquiri*,] *Per nos*, Rob. Steph. (1).

Etiam unius personam recte comprehendi.] Est enim haec

haec obligatio individua. Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 27. *Thes.* 2. *Lit. d. p.* 823. *seq.* — Idem in pacto liberatorio. *L.* 33. *de pact.*

(1) Etiam Vulg. et Nôr. omnes, probante Brencm. *h.* Pro *adquiri* forte rectius legi: *adquirere*, notavit van de Water.

L. CXXXVIII.

Peti posse *existimant:*] *Non posse*, Rob. Steph. (1) et sic Duaren. *ad h. l.* et, ut puto, recte.

(1) Etiam Vulg. Hal. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Supplendam hanc negationem, putat quoque Jauch. *de Negation. p.* 277. etiam Voorda, *in not. MSS.* et Pothier. *h. t. num.* 132. Alii aliter. Vid. Sammet. *Opusc. p.* 187. *seq.* — Ad seq. §. 1. vid. Cujac. *ad L.* 112. *h. t.*

L. CXXXIX.

Unicuique pro parte hereditaria praestatio incumbit.] Et non video, cur portio inopis alios oneret: quod vult Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de eviction. num.* 12. (1) ubi et de cautionibus a venditore praestandis.

(1) Vid. et hac de re Voet. *ad eund. Tit. Pand. num.* 18.

L. CXL.

Ut tot stipulationes, quot res sint.] D. Goth. *in not.* „Imo, non tot. *L.* 29. *h. t.*" Non obstat.

§. 1.

Sed verius, et hic tres esse trium summarum stipulationes.] Non idem in perpetua, quae certo illo numero caret. Ches. *Differ. Jur. Cap.* 24. *num.* 8. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 688.]

§. 2.

Et per partem domini:] D. Goth. *in not.* „*Dominii*, Hal."

Hal." Etiam Rob. Steph. Vid. de hoc §. Merend. *Controv. Jur.* XV. 54. (1).

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 26. *num.* 7. et *num.* 26. et Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 466. *seq.*

L. CXLI.

§. 2.

Proinde ac si *paterfamilias* etc.] *Si* abest apud Rob. Steph. (1).

(1) Hal. et Vulg. *Perinde ac paterfam.* Vid. Brencm. *h. Proinde* saepe pro *perinde.* Vid. notata superius ad *L.* 6. *de pignor. et hyp. not.* 2. Ad verba praecedentia: *tamen si in parentis potestate est*, etc. vid. Gluck. *ad Tit. de pact.* §. 288. *p.* 82. *not.* 16.

TITULUS II.

DE DUOBUS REIS CONSTITUENDIS.

De his Ant. Fab. *Conject. Lib.* XI. Non sunt tales statim, qui eandem rem in solidum debent. Cujac. *Obs.* XXVI. 26. (1). *Constituendis.* Sic et *L.* 40. *de fidejussor.*

(1) Add. Ern. Graafland. *Diss. ad L.* 47. *loc. cond. Cap.* 1. §. 5. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* 3. *p.* 170. *seq.* qui eo Capite generalia quaedam de *duobus reis* proposuit: de quibus etiam egit Gluck. *ad Tit. de pact.* §. 359. *p.* 510. *seqq.*

L. I.

Qui stipulatur, reus stipulandi dicitur: etc.] Vid. Fest. *de Verb. Sign.* voc. *reus.*

L. II.

Aut promiserint,] D. Goth. *in not.* „*Promiserunt*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph.

Ip-

Ipso jure et singuli *in solidum* debentur, etc.] D. Goth. *in not.* „*singulis* — *debetur*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

Ideoque petitione, acceptilatione unius etc.] D. Goth. *in not.* „*Et acceptilatione*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. *Petitione.* Vid. *L.* 16. *h. t.* (2).

(1) Probante Brencm. *h.* et Pothier. *h. t. num.* 5.
(2) De quaestione, utrum uno ex correis debendi in solidum convento, ceteri liberentur: an vero creditor, si a convento suum consequi non potuerit, regressum habeat ad alterum, late agit Graafland. *Diss. laud. Cap.* 1. §. 8.

L. III.

Et parvi *refert, simul spondeant*, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, multum. etc." Si ex intervallo, et videndum, quid agatur. Vid. *L.* 6. §. 3. *h. t.*

§. 1.

Quemadmodum et a reo et fidejussore petere possumus:] Vid. *L.* 1. *Cod. de fidejussor. tutor.*

Utique enim, cum una sit obligatio,] D. Goth. *in not.* „Imo, non una. *L.* 9. *in fin. h. t.*" Non obstat.

Una et summa est:] D. Goth. *in not.* „*Una etiam summa*, Hal." *Et una etiam*, Rob. Steph. (1).

Sive solvatur ab altero, liberatio contingat.] Lege: *sive solvatur, ab altero* etc. Video et hoc notatum a Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 7. *num.* 6. Sed dudum notaram. (2). *Sive uni solvatur*, Rob. Steph.

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Aliter Bilderdyk. *Obs. et Emend.* I. 25.

L. V.

Julianus Lib. XXII. *Digestorum.*] De *operis libertorum* agens. (1).

(1) Add. de hac Lege Gluck. *Tit. de pact.* §. 301. *p.* 207. *not.* 52.

L. VI.

§. 3.

Modicum tamen intervallum temporis, etc.] Inter *interrogationem*, et *responsionem*. Sed quominus diversis temporibus duo constituantur rei, nihil impedit. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest.* in *expl. L.* 9. *in fin. h. t.* Obstat *L.* 12. *h. t.* Vid. *ibid.* De re ipsa vid. Merend. *Controv. Jur.* XIII. 22. *in fin.* (1).

(1) In seq. *L.* 7. pro *alius in diem* etc. forte legendum: *alius pure*, *alius in diem*, etc. ex §. *ult. Inst. h. t.* notavit van de Water.

L. VIII.

Quid inter contrahentes actum sit:] Quod hodie semper debere exprimi, putat Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Cod.*, per *Nov.* 99. (1).

Aut si minus, in partem *fore obstrictum.*] D. Goth. *in not.* „Imo, in solidum. *L.* 2. *h. t.*" Sed hic unus tantum est reus, et actum, ut pro partibus singuli tenerentur.

(1) Add. Graafland. *laud. Diss. Cap.* 1. §. 5. et notata inferius ad *L.* 11. §. 2. *h. t.*

L. IX.

Ut puta si pluribus heredibus institutis testator dixit, Titius et Maevius *Sempronio decem dato.*] D. Goth. *in not.* „*Titius aut Maevius*., Cujac. *Obs.* V. 55." Vulgatam defendit Jan. a Costa, *ad Inscript. h. t. Instit.* et accipit de casu, quo talis defuncti mens fuit. Praeferrem *τὸ aut.* (1).

(1) Add. Rygerbos. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 2. *p.* 12. et Pothier. *h. t. num.* 4. Praecedit: *quia non tantum ver-*

verbis stipulationis, sed et ceteris contractibus, veluti emtione venditione, etc. *testamento.* Ubi post *testamento* Rygerbos. *d. loc. Cap.* 3. *p.* 27. addenda putat: *duo rei constitui possunt.* Pothier. *d. loc.* post verba: *quia non tantum verbis stipulationis*, supplet: *fieri possunt correi.*

§. 2.

Cum duos reos promittendi facerem, et ex diversis locis etc.] *Et* abest Flor. (1).

Propria singulorum consistit obligatio.] Quod ad rationem temporis.

(1) Sed habet Vulg. *Si ex diversis*, Hal. Vid. Brencm. *h.* Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap* 20. *p.* 120. τὸ *si* repetendum putat ex seq. *sim*, legens: *dari stipulatus si sim.*

L. X.

Non proderit alteri, etc.] Nisi qui eam poterat opponere compensationem, illa jam usus sit. Donell. *ad L.* 9. *Cod. de compensat. num.* 8.

L. XI. (1).

(1) Ad hujus Legis *pr.* vid. Otton. *in Papinian. Cap.* 10. §. 4. *p.* 268. *seq.* — Sequitur in §. 1. *neque adjectum*, etc. subintelligendum: *neque etiam aliunde mens contrahentium probari possit*, putat Graafland. *Diss. laud. Cap.* 1. §. 3.

§. 2.

Cornelius Dius] Vid. Gruter. *Inscription. p.* 970. 4. (1).

Quia non fuerat adjectum, etc.] Nec mentem hanc fuisse, aliunde constabat. (2). Hodie id debere expresse agi, ex *Nov.* 99. putat Jan. a Costa *ad pr. et* §. 1. *Inst. h. t.* (3). De Jure Veteri vid. *L.* 47. *locat. cond.*

(1) Praecedit: *Julius Carpus. Carpo* rescribunt Impp. Severus et Antoninus in *L.* 1. *Cod. si alien. res pign.* Pro *Achilleus* legendum: *Achilles*, notat Ant. Augustin. *de Nomin. Propr.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 372.

(2) Add. Otton. *in Papinian. Cap.* 10. §. 8. *p.* 293. *seq.*
(3) Vid. notata superius ad *L.* 8. *h. t.* et Vinn. *ad pr. Inst. h. t. num.* 4.

L. XII.

Si ex duobus, qui promissuri sint,] Et jam interrogati.

Prolutus,] D. Goth. *in not.* „*Probatur*, Hal. etc. nisi forte legas: *Proculus.*" Hoc jam dudum conjeci, et jam video, id notasse Vinn. *ad* §. 1. *Inst. de verb. oblig.* (1). Sic (2) *L.* 2. §. 1. *pro derelicto. L.* 4. §. 10. *de usurp. et usuc. L.* 21. *pr. de adq. rer. dom.* Sed Heinecc. *ad Vinn. d. loc.* sequitur Haloandrum.

(1) Etiam Bynkersh. *Obs.* I. 18. Voorda, *in not. MSS.* Otto, *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 12. Van de Water, *Obs.* III. 9. *p.* 304. et jam ante Schottus, *Obs.* V. 30. Etiam Graafland. *laud. Diss. Cap.* 1. §. 5. J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 5. *p.* 35. *seq.* Herm. Cannegiet. *Obs.* III. 6. *p.* 255. qui, ope geminationis, legit: *responderit, respondet Proculus:* quamvis ipse non putet hoc necessarium. Pothier. *h. t. num.* 13. ut Vulg. *promitto.*
(2) Subintelligendum, scil. *scribit, inquit,* aliudve simile verbum, uti in *LL. citt.* et aliis etiam locis.

§. 1.

*Obligatum*que] *Que* abest a Rob. Steph. (1).

(1) Etiam ab Hal. Vulg. et Flor. quoque erasum. Vid. Brencm. *h.* Late de hoc §. Ant. Fab. *Conject.* XI. 3.

L. XIII.

Si reus promittendi altero *reo heres extiterit*, etc.] Sic et *L.* 137. §. 5. *de verb. oblig.* (1).

Nam ubi quidem altera *differentia* etc.] D. Goth. *in not.* „*Aliqua*, H. a Porta." Et Rob. Steph.

Qua altera *potius, quam alteram consummari:*] *Qua alteram potius*, etc. Augustin. *Emendat.* II. 2. [in

Thes.

Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1469.] *Quare altera potius, quam altera consummatur*, Al. (2). Vid. Charond. *h.*

(1) Ad quam vid. notata. Hal. et Vulg. *alteri.* Vid. D. Goth. *in not.*

(2) Ita Hal. Vid. Brencm. *h.*

L. XIV.

Et stipulationum Praetoriarum etc.] Vid. Merill. *Differ. Jur. Cap.* 20.

L. XV.

Veluti cum usumfructum, etc.] Mearum nuptiarum respectu. Usufructus mihi datus alius est ab eo, qui tibi est datus, et uterque suo tempore finietur.

Ut si decem alteri *solverit*,] Flor. *altero* (1). Sic et *L.* 13. *h. t.*

(1) Sed *alteri*, Hal. et Vulg. et Flor. factum. Vid. Brencm. *h.* Ant. Fab. *Conject.* XI. 19. verba haec: *sed dicendum est*, etc. Triboniano adscribit.

L. XVII.

Sive a certis personis heredum nominatim *legatum esset*, etc.] Ut nomina tantum adjecta essent loco demonstrationis. Vid. *L.* 37. *Tit. seq.* et Chess. *Differ. Jur. Cap.* 20. *num.* 3. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 676.] Aliter Scip. Gentil. *de Jur. accresc. in Prolegom.* [*Oper. Tom.* I. *p.* 181. *seq.*] qui non placet. Vid. et Lopez. *Animadv. Cap.* 29. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 490. *seq.*] Vid. ad *L.* 124. *de Legat.* 1°. (1).

(1) Add. Fr. Mars. Gordon. *Praetermiss. Jur. Civ. Cap.* 5. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 841. Jauch. *de Negation. p.* 226. Pothier. *ad Libb. Pand. de Legat. et fideic. num.* 508.

L. XVIII.

Alterius factum alteri quoque nocet.] In obligatione

 per-

perpetuanda (1). Faber, *Cod.* VIII. 27. *Def.* 2. *num.* 15. et Jac. Gothofred: *ad L.* 175. §. 2. *de reg. jur.* factum intelligit, quod obligationem ipsam respicit. (2).

(1) Add. Pothier. *Tit. de solution. num.* 114.
(2) Haeret Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 25.

L. XIX.

Et ideo si aqua et igni interdictum, est alicujus fidejussor postea ab eo datus tenetur.] Lege: *interdictum est, alicujus* etc. Rob. Steph. *interdictum est alicui, fidejussor* etc. (1) quod non improbo. *Alius* pro *alicujus* legit Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 47. *de fidejussor.* aut *alicujus* intelligit de *altero*.

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Van de Water quoque *in not. MSS.* legit: *alicui, fidejussor,* vel *alicui, ejus fidejussor.* Parum referre, utram lectionem sequaris, modo recte interpungas, notat Charond. *h.* in margine. C. V. Vonck. *Obs. Miscellan. Cap.* 32. *p.* 126. ita interpungit, et legit: *et ideo si aqua et igni interdictum est alicui, ejus fidejussor postea* etc. hoc sensu: si alicui aqua et igni interdictum est, fidejussor, antea ab eo datus, post capitis deminutionem etiam tenebitur. Tò *postea* referendum esse ad verbum *tenetur*, non ad *datus*. notat quoque Wisfenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de fidejussor.* §. 8. Emendatio Vonckii non placet Puttmanno, *Probab.* I. 12. *num.* 8. *p.* 97. Vid. et de hac Lege Averan. *Interpr. Jur.* II. 10. *num.* 12. *seqq.* Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 452. *seq. et p.* 459. *seq.* Pothier. *h. t. num.* 7.

TITULUS III.

DE STIPULATIONE SERVORUM.

L. I.

Cum servus stipuletur, nihil interest sibi, *an domino,* etc.] Modo res ei possit adquiri, si esset liber. *L.* 10. *de oper. libertor.*

§. 2.

§. 2.

Et si eandem mihi nominatim *stipulatus fuerit*, etc.] Quid, si simpliciter? Vid. *L.* 28. §. 1. *h. t.*

Debitor tamen me doli mali exceptione summovere poterit.] Si tamen hac omissa bona fide solverit, an non erit ei succurrendum contra te?

§. 4.

Altera in personam mei servi,] Quae tota valet.

§. 5.

Si fructuarius servus stipulatus esset fructuario aut proprietario, etc.] *Proprietario aut fructuario* legit Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.* ex *L.* 98. §. 7. *de solution.* et *L.* 28. *h. t.* Idem hoc notat *ad* §. 4. *Inst. de inutil. stipul.* et *Obs.* XXI. 14. add. Noodt. *de Usufr.* I. 16. vs. *Inde subnascitur* etc. (1) qui Cujacium probat. Dissentit Suerin. *Repetition. Cap.* 4. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 9.]

(1) Et Pothier. *h. t. num.* 29.

§. 6.

Sed in secunda obligatione Maevio promissa, etc.] Facit huc *L.* 44. *in fin. de oblig. et action.*

L. II.

Servus communis ipse (1) *sibi stipulari non potest*, etc.] Ab uno ex dominis. (2).

(1) D. Goth. *in not.* „*Ipse se sibi*, Contius, etc." Ope geminationis. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* II. 2. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 161. probante van de Water, *Obs.* II. 14. *p.* 191. et Pothier. *h. t. num.* 22.

(2) Add. Cujac. *ad pr. Inst. h. t.* qui legit: *ipse sibi se.*

L. V.

Sed si non nominatim *domino stipuletur*, etc.] D. Goth. *in*

in not. „ *Non uni nominatim*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Et Rehd. Vid. Geb. *h.* — Ad seq. *L.* 6. vid. Merill. *in* L. *Decision. Justin. ad L. ult. Cod. per quas person. nob. adq. p.* 76. et Mascov. *de Sect. Sabin. et Proculian. Cap.* 9. §. 31. *num.* 4.

L. VII.

Magisque est, ut non aequaliter, etc.] D. Goth. *in not.* „ Imo; aequaliter. *L.* 37. *h. t.*" Ibi nominati sunt.

Etsi nominatim ei stipulatus esse proponatur:] Flor. (1) *eiStipulatus*, id est, *eis stipulatus*. Bene.

Non pro virilibus adquirere.] Quando illos nominavit ut dominos. Vid. *L.* 37. *h. t.* et Chef. *Differ. Jur. Cap.* 20. *num.* 2. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 675.]

(1) Ita Taurell.

§. 1.

Si eidem illi socio nominatim dari stipulatus esset.] Vid. Chef. *loc. modo cit. Cap.* 8. *num.* 3.

L. IX.

Item si servus duorum, etc. *stipulatus fuerit*,] Ab extraneo.

§. 1.

Cassius, inutilem esse stipulationem, scripsit, etc.] Non idem, si est persona, cui obligatio statim adquiratur. *L.* 11. *h. t.* quae huic jungenda.

L. X.

Sed si ita stipuletur,] Servus communis. Vid. ad *L.* 1. §. 5. *h. t.*

L. XI.

Ulpianus Lib. XLVIII. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 9. *h. t.*

Om-

Omni *adquisiit ex stipulatu actionem.*] D. Goth. *in not.* „*Omnibus*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

Cum *ergo cum primo aut secundo* etc.] D. Goth. *in not.* „*Cur ergo*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (2). Recte.

Nec aut *solutio est*,] *Aut* abesse debet, et abest apud Rob. Steph. (3). qui post: *solutio est*, ponit (?).

Quia non invenimus, in cujus persona stipulatio constitit, etc.] *Consistat*, Rob. Steph. (4). Adde et junge *L.* 13. *h. t.*

(1) Et Taurell. in margine, probante etiam Pothier. *h. t. num.* 19.
(2) Et Taurell. in margine, et Rehd. Vid. Geb. *h.*
(3) Etiam Flor. expunctum est. Vid. Brencm. *h.* qui miratur, Taurellium illud retinuisse.
(4) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.* add. Suerin. *Repet. Lection. Cap.* 4. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 10.

L. XII.

Quia non est, qui petere possit] Et contendere, obligationem sibi esse adquisitam.

L. XIII.

Utrumque consistat,] *Constat*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Vulg. *Consistit*, Hal. *Utraque constat*, Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. XIV.

Quia eo tempore, quo stipulatus est, ei non serviret:] Ut servus ejus, vel ab eo bona fide possessus.

Sed nec ego ex ea stipulatione agere potero.] Vid. *L.* 30. *h. t.*

L. XVI.

Servus hereditarius futuro heredi nominatim *dari stipulatus*, etc.] Si dixerit v. c. Titio. Vid. Bachov. *ad* *Treut-*

Treutler. Vol. II. *Disp.* 27. *Thes.* 2. *Lit. a. p.* 815. *seq.* (1).

(1) Add. Finestr. *de adq. vel om. hered. Part* I. *Cap.* 1. §. 14.

L. XVII.

Si communis servus, etc. *viam vel iter vel actum* stipuletur etc.] Non idem in legata servitute. *L.* 5. *de servit. legat.* Etsi enim servi jus capiendi ex testamentis alienis in genere habeant ex dominorum persona, jus tamen illud vel illud in specie capiendi ex illorum persona spectatur: at in stipulationibus etiam jus hoc vel illud stipulandi ex persona dominorum habent. Vid. Cujac. *Not. poster. ad pr. Inst. h. t.* et Jan. a Costa, *ad d. pr. Inst.*

L. XVIII.

Papinianus Lib. XXVII. *Quaestionum.*] Junge *L.* 14. *de castr. pec.* et vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* (1).

Quoniam partem non facit hereditas etc.] Hoc casu.

Non enim, si quis heredem existere *filiofamilias* etc.] Id est, institutum esse. Cujac. *d. loc.*

Priusquam testamentum aditione fuerit confirmatum.] Ad hunc effectum, ut dicatur hereditas: ab intestato enim ejus hereditas non est. *L. ult. ad SCtum Tertullian. L.* 1. 2. 9. *pen.* §. *pater. de castr. pecul.* add. *L.* 18. *ad L. Falcid.* etsi jure novo id aliter se habeat. *pr. Inst. quib. non est perm. fac. test.*

(1) Add. Majans. *Disp.* XIV. §. 43. Pro *si servus communis Maevii* in quibusdam editt. male legi: *si servus communis meus*, notat Bynkersh. *de Captator. Institution. Cap.* 6. circa fin.

§. 1.

Si servus Titii et Maevii partem etc.] Sui scil. add.

Chef,

Chef. *Differ. Jur. Cap.* 8. *num.* 9. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 657. *seq.*]

§. 2.

Servus capto domino ab hostibus,] Et illic mortuo.

Aliudque sit juris in persona filii,] Qui sic sibi adquirit.

Aut etiam heredi futuro stipulatus fuisset?] Nominatim.

§. 3.

Domino residui temporis adquiri stipulationem,] Vid. *L.* 26. *de usufr.* (1). Aliter loquitur Ulpianus *L.* 25. §. 2. *eod.* quem hic reprehendi a Papiniano, putat Cujac. *loc. modo laud.* Sed Ulpianus illud scripsit diu post mortem Papiniani (2). Non tamen nego, illos in genere notari, qui aliter loquuntur ac Papinianus.

Singulorum annorum initio cujusque anni pecunia fructuario quaereretur:] Si tamen anno non absoluto moriatur, domino pars restituenda. Vid. Cujac. *d. loc.* sed caute.

Si enim ex re fructuarii, vel operis suis pecuniam dedero,] D. Goth. *in not.* „*Dederit*, Hal." Etiam Rob. Steph. (3) bene.

(1) Ad quam vid. notata.
(2) Conf. Schulting. *ad Vit. Ulpiani a Bertrando conscriptam*, in *Jurispr. antejustin. p.* 547. *not. c.*
(3) Vulg. quoque, et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. XIX.

Id totum ei adquirat,] Aliud voluit Scaevola, *Lib.* II. *Quaestionum.* Vid. *L.* 25. §. 6. *de usufr.* Sed variavit. Vid. *L.* 23. §. *ult. de adq. rer. dom.* et ad eam notata.

L. XX.

Liber homo, etc.] Vid. D. Goth. *in not.* et Cujac. *ad Libb. Paul. Quaest.* in *expl. h. l.* edit. Fabrot. (1).

Qua-

Quasi ille quoque in peculio ejus esset:] Quod manumissum sequeretur, modo non adimatur, et tunc stipulatio etiam esset inutilis.

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 33. et Franc. Marf. Gordon. *Praetermissor. Cap.* 10. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 861.

§. 1.

Quanta pecunia ad eum pervenisset etc.] Initialia verba formulae *emtae et venditae hereditatis:* revera enim stipulatus est servus pretium. add. Cujac. *loc. modo cit.*

L. XXI.

Inutilem esse stipulationem etc.] Vid. *L.* 9. *in fin. L.* 10. *L.* 11. *h. t.*

L. XXIV.

Pro ea duntaxat parte, ex qua usufructus ejus sit, adquiri.] Inspecto exitu. *L.* 32. *h. t.* Cujac. *ad Libb. Neratii Resp. in expl. h. l.* (1).

(1) Add. Noodt. *de Usufr.* I. 16. vs. *Dixi, quid juris* etc.

L. XXV.

Et Cassius existimat, etc.] *Existimabat*, Rob. Steph. (1). *Id est, ex quo adeatur hereditas* etc.] Vid. *L.* 4. *de div. temp. praescript.* (2) ubi aliter. Haec a mala manu esse, putat Leonin. *Emend.* VI. 14. (3).

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*
(2) Ad quam vid. notata.
(3) Etiam Ant. Govean. *Var. Lection. Jur. Civ.* I. 31. Dissentit P. Fab. *Semestr.* III. 7. *p.* 91.

L. XXVI.

Usufructus sine persona esse non potest, etc.] Vid. Merill. *Differ. Jur. Cap.* XI. D. Goth. *in not.* „Imo, potest: etc. *L.* 5. *Cod. de nat. liber.*" Non agit de hac re.

Sti-

Stipulatio autem pura suspendi non potest.] D. Goth. *in not.* „ Imo, potest. *L. ult. in fin. comm. praedior.*" Non agit de *stipulatione.* (1).

Nec hoc casu valeat *stipulatio:*] *Valet*, Rob. Steph. (2).

Quia ex praesenti vires accipit stipulatio, etc.] Vid. *L.* 78. *de verb. oblig. L.* 18. *de reg. jur.* Cujac. *Obs.* XXV. 19. Huber. *in Prael. ad Tit. Inst. de verb. oblig. num.* 4. omnino enim debebitur conditione existente. Vid. Averan. *Interpr. Juri* II. 16. *num.* 5. et Jac. Gothofred. *ad d. L.* 18. *de reg. jur.*

(1) Add. Merill. *Obs.* V. 15.
(2) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. XXVII.

Utrique tamen adquirit:] Vid. *seq. L.* §. 1. *L.* 24. *comm. divid.*

Diversa caussa est fructuarii servi.] D. Goth. *in not.* „Imo, eadem: etc. *L.* 25. §. 6. *de usufr.*" Ibi alius casus. (1).

(1) Add. Merill. *Differ. Jur. Cap.* 21. quem optime hanc Legem explicuisse, ait v. d. Water, *in not. MSS.*

L. XXVIII.

Solvi autem fructuario posse quasi quolibet *adjecto.*] Pro *cuilibet.* (1).

(1) *Cuilibet*, Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Magis placuit *utrique adquiri:*] Sabinianis. Vid. *L. praec.* D. Goth. *in not.* „ Imo, uni tantum. *L.* 19. *h. t.*" Non agit de *dominis.*

§. 4.

Quae ratio illo argumento commendatur.] Id est, *confirmatur.* Sic et *L.* 16. *Cod. de fideicommiss.* De hoc

§. Merend. *Controv. Jur.* XI. 41. qui putat, auctores hic dissensisse. (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 27. et P. J. de Fremery, *Diss. de Rationib. Vett. JCtor.* *p.* 91.

L. XXXII.

Quoniam inter eos nulla communio juris *esset.*] Dn. Goth. *in not.* „*Nulla divisio juris*, etc. Hotoman." Nihil muto. add. Noodt. *de Ususfr.* I. 16. vs. *Dixi, quid juris* etc. ubi de hac Lege.

L. XXXIII.

Quia jussum domino cohaereat.] Nec inde possessor adquirit.

L. XXXVI.

Nam et haec genere quodam donatio est.] Facit huc §. 46. *et seq. Inst. de rer. divis.* (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 1.

L. XXXVII.

Quod dominorum vocabula pro demonstratione habeantur.] Vid. ad *L.* 7. *h. t.* (1).

(1) Add. Franc. Mari. Gordon. *Praetermissor. Cap.* 5. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 844. Explicuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 272. *seqq.* quem etiam vid. ad seq. *L.* 38. *ibid. p.* 305.

L. XXXIX.

„*Adquiritur domino proprietatis:*] Vid. *L.* 37. §. *pen. de adq. rer. dom.* (1).

(1) Add. Majans. *loc. modo cit. p.* 385. ubi de hac Lege. et Ang. Jac. Cuper. *Diss. de Natura possessionis, Part.* II. *Thes.* 28. *p.* 105.

L. XL.

Idem Lib. XXXIII. *ad Q. Mucium.*] Junge *L.* 13. *de precario.*

Namque etiam quod in emancipationis suae tempus contulerit, nobis debebitur, etc.] Vid. *L.* 26. *h. t.* (1).

(1) Add. Majans. *loc. modo cit. p.* 445. *seq.* ubi de hac Lege.

LIBER QUADRAGESIMUS SEXTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE FIDEJUSSORIBUS ET MANDATORIBUS.

Hi cur jungantur, vult docere Salmasius, *de Modo Usur. Cap.* 16. *p.* 687. quia scil. fidejussor *mandati* habet *actionem*: sed male. — De *fidejussoribus*, *vadibus*, *subvadibus*, *praedibus*, *subpraedibus*, *sponsoribus*, *fidejubentibus*, etc. Salmas. *d. Cap.* 16. qui Triboniano deberi putat, quod hos omnes in jure non inveniamus. (1).

(1) De *vadibus*, *praedibus*, *subvadibus*, quaedam etiam Voorda, *Diss. de Vadimonio*, *Cap.* 1. in Jurispr. Antiq. Fellenberg. *Tom.* II. De *sponsoribus*, *fidepromissoribus*, *fidejussoribus*, Gaj. *Inst. Veron. Lib.* III. §. 115. *seqq.* ad quem locum Gaji erudita Dissertatio est Jo. Vinc. Westrik. Lugd. Batav. 1826, qui citavit Disputationem de eod. argumento conscriptam ab Aug. Guil. de Schroeter. Jenae 1822. add. Schrader. *in den Heidelberg. Jahrbuchern der Litteratur*, 1818. *num.* 12. *p.* 177. *seqq.* et Hugo, *Rom. Gesch. p.* 455. *seqq.* edit. VIII. quos citat Haubold. *in Epicr. Oper. Heinecc. Antiq. Rom. ad h. t. Inst.* — De differentiis, quae intercedunt inter *fidejussores*, et *mandatores*, vid. Voorda, *Elector. Cap.* 7. add. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 17. §. 16. *not.* 48.

L. III.

Quia qui admisit eum fidejubentem, idoneum (1) *esse comprobavit.*] Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 28. *Thes.* 2. *Lit. f. p.* 906. *seq.* et Merend. *Controv. Jur.* V. 34. *seq.*

(1) Rucker. *in not. MSS.* ope geminationis, legit: *idoneum eum esse.* — Ad praec. *L.* 2. vid. Jan. a Costa, ad §. 1. *Inst. de fidejussor.*

L. IV.

L. IV.

§. 1.

Et heredem obligatum relinquit,] Non obstat *L.* 4. *ut in possess. legat.* (1). Vid. Cujac. *Obs.* XXIII. 25. Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. h. t.* et *ad pr. Inst. quib. mod. toll. oblig.*

(1) Ad quam vid. notata.

L. V. (1).

Ut, cum altera earum in judicium deduceretur, altera consumeretur.] D. Goth. *in not.* „ Imo, non consumitur. *L.* 18. *in fin. de pec. const. L.* 18. *de verb. oblig.*" Neutra huc pertinet.

(1) Labittus, *in Us. Indic. Cap.* 3. §. 30. in Iurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 49. *seq.* jungendam hanc Legem putat cum *L.* 10. *de action. emt. vend. Pr.* hujus Legis explicat Leonin. *Emend.* I. 3.

L. VI.

§. 2.

Dummodo sit aliqua vel naturalis futura obligatio.] Junge *L.* 10. *de oblig. et action.*

L. VIII.

§. 3.

Rectissime dicetur, uti eum exceptione posse:] Vid. Leonin. *Consil.* LXXII.

§. 7.

Quod si fuerint in duriorem caussam adhibiti,] In genere, non tantum in summa.

Placuit, eos omnino non obligari:] Hoc in genere ve-

 rum.

rum. Graeci: οὐδὲ ὅλως (1). Sic *L.* 26. §. 3. *de condict. indeb.* *L.* 3. §. 2. *de adm. et per. tutor.* *L.* 4. §. 5. *rem pup. salv. for.* Et id constat, quando aliis etiam modis obligatio fidejussoris est durior, *L.* 16. §. 1. *L.* 34. *h. t.* add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. Vinn. *ad* §. 5. *Inst. h. t.* Os. Aurel. *Dispunct.* 51. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 800. s. *seq.*] Averan. *Interpr. Jur.* II. 3. (2).

(1) Graecas has voces perpetuo significare *omnino non*, et falli, qui inde Lectionem Haloandrinam: *non omnino*, defendant, docet G. O. Reiz. *in Obs. Miscellan. Vol.* X. *p.* 361. *seq.* add. Puttman. *in Animadv. ad Opusc. Jurid. ex Obs. Miscellan. Batav. p.* 159. *seq.* Florentinam lectionem retinet quoque Jauch. *de Negation. p.* 110.

(2) Dissentiunt tamen alii, in quibus etiam est G. Forner. *Selection.* III. 11. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 95. Merill. *Var. ex Cujac.* III. 51. Walch. *ad Hopp. Comm. ad* §. 5. *Inst. h. t.*

§. 8.

Si quis Stichum etc.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 4. (1).

Non poterit fidejussor ita accipi etc.] Tanquam pro alia re.

Quamvis eo casu non sit ejus durior conditio.] D. Goth. *in not.* „Imo, fit: nam duae sunt res in obligatione fidejussoris." Sed tantum alternative.

(1) Et Altamiran. *ad Libb. Scaevol. Quaestion.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 519.

§. 10.

Contra autem, si is, etc.] Hic potest creditor illum velle, quem et fidejussor. add. Averan. *loc. modo cit. num.* 8. *seq.*

L. X.

Ita tamen et si satisdationes offerat,] D. Goth. *in not.* „ Ita

„*Ita tamen, ut et satisdationes*, Hal. (1)." Quid, si legas: *si et.* (2).

[*Nec enim semper facilis est nominis* emtio.] Sic et *L.* 17. *h. t.*

(1) Vulg. *ita tamen ut satisdationem.* Rehd. *ita tamen si satisdationem.* Vid. Brencm. et Geb. *h.*

(2) Pari modo Pothier. *h. t. num.* 56.

§. 2.

Plane si is (1) *emancipatus solverit*, utilis ei actio etc.] *Negotiorum gestorum*, non *directa*, vel etiam *mandati*. Facit huc *L.* 1. *in fin. commod.*

Nisi *de peculio castrensi* etc.] Lege: *si.* (2).

(1) Flor. *planesiis mancipatus*; deleto *is*, et superne reposita *e*, ut sit: *plane si emancipatus*: Vid. Brencm. *h.* qui id mavult: et ita Hal. et Vulg. Praecedit: *quod sui juris effectus poterit teneri in id* quod facere potest. Em. Soarez. a Ribeira. *Obs. Cap.* 56. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 590. legendum putat: *poterit teneri in id quod fecit.* Male. Conf. Pothier. *h. t. num.* 18.

(2) Vitium Typographicum est.

L. XI.

Julianus Lib. XII. *Digestorum.*] Agens de *SCto Macedoniano.*

L. XIII.

Idem Lib. XIV. *Digestorum.*] De *mandato* agens.

Non liberabitur Titius,] Vid. *L.* 28. *mandat.* (1). D. Goth. *in not.* „Imo, liberabitur. *L.* 5. *in fin. h. t.*" Non obstat.

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 17. §. 16. *not.* 48.

L. XIV.

Cum reus promittendi fidejussori suo heres extitit, etc.]

D. Goth. *in not.* „ *L.* 95. *in fin. de solution.*" Ubi dicitur Proculus dissensisse. Vid. *ibid.*

Quid ergo est? tanquam a reo debitum petatur,] D. Goth. *in not.* „ *Si tanquam*, Hal." Etiam Rob. Steph. rejecto signo interrogationis post *petatur* (1).

Et si exceptione fidejussori competente *usus fuerit*,] Legem 5. *de separation.* huc refert Cujac. *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.* (2). D. Goth. *in not.* „ *Non competente*, Ant. Fab. etc." Male. Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 28. *Thes.* 7. *Lit. c. p.* 975. *seq.* Franc. Marsf. Gordon. *Praetermissor. Cap.* 15. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 877. *seq.*] Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 5. *num.* 6. *seqq.*

(1) Pari modo Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* qui ita interpungit: *Quid ergo est? tanquam a reo debitum petatur. Et si* etc. Sic quoque Best. *loc. cit.*

(2) Puta, quod pactus esset fidejussor, ut non peteretur. Pothier. *Tit. de solution. num.* 121.

L. XV.

Etiam invito me *exceptio dari debet;*] Vid. *L.* 19. *de exception.*

§. 1.

Nulla (1) *exceptione summoveris.*] Pacti, vel simili. Aliud in exceptione *divisionis. L.* 95. §. *pen. de solution.* Sand. *de Action. cession. Cap.* 6. *num.* 44. *seqq.* Dissentit Cujacius, (2) *ad Libb. Julian. Digest. in expl. h. l.* ad cujus tamen argumenta responderi potest.

(1) D'Arnaud. *Var. Conj.* I. 9. *in fin.* ita legit, et interpungit: *et sic, ab altero, quum decem petere institueris, nulla exceptione summoveris.*

(2) Quem sequitur Pothier. *h. t. num.* 47.

L. XVI. (1).

(1) Inscriptionem hujus Legis transferendam ad *L.* 14. *h. t.*

h. t. et inscriptionem *d. L.* 14. huic Legi reddendam, putat Perrenon. *Animadv.* II. 15. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 645. Male. Conf. notata superius ad *L.* 10. *de oblig. et action.* — Priora verba seq. §. 4. e Glossa in contextum irrepsisse, et ex *L.* 10. *de oblig. et action.* huc translata, censet Hotoman. *Obs.* III. 5. Sed vid. Toullieu, *Diss.* IV. *Cap.* 4. in ej. *Collectan.* *p.* 187. add. notata superius ad *d. L.* 10. et Lyclam. *Membran.* VI. 20.

§. 6.

Quae ei credidit,] *Credidi*, Rob. Steph. (1) melius.

(1) Etiam Vulg. Nor. et omnes scripti, quos contulit Brencm., qui id probat.

L. XVII.

Vendere *ceterorum nomina.*] Sic et *L.* 10. *h. t.* (1).

(1) De seq. *L.* 18. Jens. *Strictur. ad Pand.* *p.* 467. *seq.*

L. XIX.

Tunc id, quod ex peculio solverit, etc.] Hoc enim administrat ipse. De hac et seq. *L.* Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 28. *Thes.* 2. *Lit. d.* *p.* 901. *seq.* (1).

(1) Add. Pothier. *Tit. de pecul.* *num.* 24.

L. XX.

Cum ipse *aere alieno obligatus sit*,] *Cum ipse, pro quo solvit*, addit ex Vulg. Leonin. *Emend.* VII. 21.

L. XXI.

Fidejussoris obligationem in suo statu manere ait:] D. Goth. *in not.* „Actiones, quas heres ipse quaesiit, non transeunt in fideicommissarium, etc. *L.* 73. *ad SCt. Trebell.*" add. *L.* 58. §. 2. *eod.* Sequi tamen censentur fideicommissi caussam, et fideicommissario decernuntur a Praetore. *L.* 22. *de pec. const.* modo heres acceperit here-

 di-

ditario nomine: quo modo intelligenda *L. 8. §. 1. quib. mod. pign. vel hyp. solv.* Si suo nomine, cessione est opus. Cujac. *Tract.* VII. *ad African. in expl. h. l.* (1).

Ideoque in utraque specie transeunt (2) *actiones.*] Post cessionem, vel decretum Praetoris. Sand. *de Action. cession.* VIII. *num.* 37.

(1) Conf. Pothier. *Tit. ad SCt. Trebellian. num.* 48.

(2) *Non transeunt*, Nic. a Salis. Male. Vid. Jauch. *de Negation. p.* 227.

§. 1.

Et si fidejussor confidejussori heres extiterit, idem erit.] Et una poterit esse valida, altera non. Cujac. *loc. modo laud.*

§. 2.

Quia tunc duplex obligatio civilis cum eodem esse non potest.] Nec principalis proprie hic est major, et contra, illam ab altera tolli, absurdum esset. Cujac. *d. loc.*

§. 3.

Procul dubio solam fidejussoris obligationem peremit.] Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 11.

Argumentum rei, etc.] Haec omnia ad finem usque §. Cujacius, *loc. laud.* intacta reliquit (1). Habent illa Basilic. Sed non video ego, quo pacto cohaereant. Nec Faber, *Conject.* I. 17. rem plane expedit, emendans: *non manere.* Verisimile tamen (2): ut hoc casu liberetur fidejussor, dum tamen reus nondum est liberatus, ut et sit praecedenti casu. Facit huc *L.* 5. *Cod. de bon. auct. Judic. poss.* add. *L.* 45. §. 11. *de jur. fisc.* quam non citat Faber, sed quae huc valde facit. Doleo nihil in MSS. et Basil. (3) hic esse praesidii.

(1) Sed *Obs.* XV. 35. nihil emendans, locum accipit de casu, quo bona possessa minus sunt idonea. Similem ratiocinationem occurrere *L. ult.* §. *ult. rat. rem hab.*

hab. et *L.* 42. *de condit. et dem.* animadvertit van de Water, *in not. MSS.*

(2) *Ad Paul. Sent.* V. 12. §. *ult. not.* 66. ait, emendatione Fabri nihil melius occurrere; quam probat quoque Rucker, *in not. MSS.* Aliter Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 7. §. 1. *p.* 40. qui post *obligatum* ponit (?). Vid. et Pothier. *Tit. de solution. num.* 150.

(3) Basilic. [*Tom.* IV. *p.* 98.] Vulgatam tueri, notavit Schulting. ad. *not. Goth.*

L. XXII.

Et decuria,] *Et curia*, Rob. Steph. (1). Sed et *decuriae* Romae erant multae. Vid. *Tit. Cod. Theod. de decur. urb. Rom.*

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h. Decurias scribarum* intelligit Averan. *Interpr. Jur.* II. 19. *num.* 1.

L. XXIII.

Quia solutionis tantum caussa etc.] Facit huc *L.* 16. *pr. h. t.* (1).

(1) De seq. *L.* 24. Jens. *Strictur. p.* 468. *seqq.*

L. XXV.

Ulpianus Lib. XI. *ad Edictum.*] Junge *L.* 13. *de minor.* (1).

Si quis pro pupillo sine tutoris auctoritate obligato, etc.] V. gr. ex re. *L.* 46. *de oblig. et action.* Facit huc *L.* 7. *in fin. de exception. L.* 70. §. 4. *h. t.* Guil. Forner. *Selection.* III. 24. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 113.] Leonin. *Emend.* I. 19. Aliter Vinn. *ad* §. 1. *Inst. h. t.* et Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 28. *Thes.* 3. *Lit. b. p.* 916. *seq. Obligato*, delet Ant. Fab. *Conj.* VIII. 6. male.

Magis esse, ut ei non subveniatur;] Per in integrum restitutionem. Non vero quaeritur, an fidejussor jure civi-

vili obligetur. Noodt. *ad Tit. Pand. de minor.* vs. *Non minus elegans* etc. (2). qui legit: *magis esse, ut* his *non subveniatur: quoniam ei mandati actio non competit.* Late de hac Lege (3) Bachov. *ad Treutler. loc. modo cit.* Sed non satisfacit, nec Jac. Constantin. *Subtil. Enod.* I. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 485. *seq.*]

Quoniam his mandati actio *non competit.*] Bynkersh. *Obs.* V. 20. intelligit *actum mandandi.* Freher. *Parerg.* II. 23. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 956.] et ante eum P. Faber, *ad L. 5. et L.* 129. §. 1. *de reg. jur.* et *Semestr.* III. 24. *p.* 305. et Leonin. *Emend.* I. 19. pro *his* legit: *hic.* Potest tamen explicari *his*, scil. fidejubentibus, ut sit enallage numeri (4). Vid. et Averan. *Interpr. Jur.* II. 7. et Reinold. *Varior. Cap. ult.* et *ad Mercer. Conciliator. not.* 76.

(1) Ad *Edictum de minoribus* refert quoque Labitt. *in Us. Indic. Cap.* 2. §. 6. in Jurispr. rest. Wieling. *Part. poster. p.* 12. et Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de pactis*, §. 16.

(2) Quem sequitur Schulting. *d. loc.* et Rucker. *in not. MSS.*. Sed Voorda, *in not. MSS.* Bynkershoekii explicationem praefert: sed quam nimis longe petitam dicit v. d. Water, Legem accipiens non de pupillo etc. jure obligato, sed temere et male sine effectu obligato, nec ulla emendatione opus putans.

(3) De qua, praeter laudatos, etiam egerunt Nic. Catharin. *Obs. et Conj.* II. 8. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 779. Altamiran. *ad Libb. Scaevol. Quaestion.* in *eod. Thes. Tom.* II. *p.* 447. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7. Wieling. *in Praetermiss. ad Labitt. et Schmucc.*, in *Jurispr. rest. Part. poster. p.* 220. *seqq.* Otto, *in Praef. Tom.* IV. *Thes. Jur. p.* 20. Marckart. *Interpr. rec. Lection.* II. 12. *p.* 246. *seqq.* D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 22. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 470. *seq.* Houck. *Diss. de Ration. Vett. JCtor. falso suspect. Cap.* 3. §. 4. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 361. *seq.* Adolph.

Vil-

Visscher. *Diss. ad h. l.* in *eod. Thes. Vol.* I. *Tom.* III. *p.* 81. *seq.* Bav. Voorda, *ad Prael. Jan. a Costa*, *p.* 317. *seqq.* Pothier. *h. t. num.* 16. Gluck. *ad Tit. de pactis*, §. 288. *p.* 57. *seq.* Denique, F. A. Schilling. *Bemerkungen ueber Römische Rechtsgeschichte*, *p.* 114. *in not.* putat, pro *fidejusserit* origine scriptum fuisse: *spoponderit*, vel *fidepromiserit*, propter locum Gaji, *Instit. Veron. Lib.* III. §. 119. Sed praeterquam quod mera haec conjectura est, nihil ea, quamvis vera foret, nobis prodest, qui de Jure Justinianeo agimus, quo antiquum illud inter *fidejussores*, *sponsores*, *fidepromissores*, discrimen ignoratur. add. Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 20. *not.* 1. quem etiam vid. *ibid. not.* 3. ad seq. *L.* 26. add. Otton. *ad* §. 4. *Inst. h. t.* et v. d. Water, *in Praef. ad Jan. a Costa*, Vs. *Est et alius fructus* etc.

(4) Conf. Val. Guil. Forster. *Obs. Succiss.* I. 2. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 907.

L. XXVII.

Restituendam actionem etc.] Quae stricto jure perit, *L.* 28. *Cod. h. t.* ubi hoc tollitur. (1).

(1) Sequitur in §. 1. *si fidejussor* exstiterit *fidejussori*, etc. D. Goth. *in not.* „*fidejussor heres extiterit*, Vulg." Etiam Rehd. Vid. Geb. *h.* Sed Florentinam retinet Nic. Catharin. *Obs. Cap.* 49. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 497. quem probat Rucker. *in not. MSS.* Vid. et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 472. et Pothier. *h. t. num.* 53.

§. 4.

Adversus confidejussorem magis est ut dividatur.] Ejus scil., pro quo intervenit. (1). Nihil igitur muto (2).

(1) Sic etiam Pothier. *h. t. num.* 52. add. Fab. *Conject.* XI. 5.

(2) D. Goth. *in not.* legendum putat: *confidejussoris confidejussorem.*

L. XXVIII.

Etiam exceptionem ei dandam, etc.] Non etiam *actionem.*

nam. L. 62. h. t. Agi etiam posse ex hac Lege contra creditorem, ut nunc contra omnes experiatur, putant quidam: de quo Carpzov. *Defin. Forens.* Part. I. *Const.* 7. *Def.* 29.

L. XXX.

Gajus Lib. V. ad Edictum Provinciale.] Ubi egit de *satisdando.*

L. XXXII.

Competere potest.] D. Goth. *in not.* „*Possunt.*" Sic Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* — Ad verba seq. *L.* 33. *Plane si meus fuerit*, etc. vid. Merill. *in L. Decision. Justin. Cap.* 40.

L. XXXIV.

Quia mortuo eo liberari potest.] An tamen statim obligabitur fidejussor? Videtur demum id fieri post electionem. Vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 4. *num.* 10.

L. XXXVI.

Sed quodammodo nomen debitoris vendidit,] Cum id actum est. Sand. *de Action. Cession. Cap.* 7. *num.* 11.

Et ideo habet actiones, *quia* etc.] Id est, debet intelligi habere, cum jus velit eum cedere. Sic et *L.* 14. *pr. et* §. 1. *mand.* Ant. Faber, *Conject.* XI. 9. legit: *ideo quia habet actiones*, *tenetur ad id ipsum*, etc. Male. Vid. Sand. *de Action. cession. Cap.* 6. *num.* 4. Faber, *in Ration. ad d. L.* 14. *mand.* hanc αἰτιολογίαν carpit.

L. XXXVIII.

Non possum fidejussorem ita accipere, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, possum. etc. *L.* 8. §. 10. *h. t.*" Ibidem est solutio. add. Averan. *Interpr. Jur.* II. 4. *num.* 8. *seqq.*

§. 11

§. 1.

Et ei heres extitit:] Titio.

L. XXXIX.

Danda actio non (1) *est:*] Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* II. *Const.* 17. *Def.* 15. Nisi fidejusserint quasi socii. Mev. *Decision. Part.* II. *Dec.* 218. Alibi ex aequitate actio datur. Maynard. *Decis. Tholos.* II. 49.

(1) Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 20. §. 9. *p.* 84. pro *non* legit *modo*, quod non videtur probandum.

L. XLI. (1).

Si fidejussores in id (2) *accepti sunt*, etc.] Vid. *L.* 116. *de verb. oblig.*

Non temere utilem *in fidejussores actionem competere.*] Id est, [*efficacem*, ob exceptionem doli. Non idem in aliis. *L.* 62. *h. t.*

(1) Inscribitur: *Idem Lib.* XIII. *Responsorum respondit.* Alia etiam exempla, ubi verbum *respondit* in ipsa Legis Inscriptione collocatum est, attulit Branchu, *Disp. ad Fragm. Pauli in L.* 14. *de L. Corn. de fals. Cap.* 1. *p.* 179. putans, ubi id fit, locum illum non immediate petitum esse a Triboniano ex Libro JCti, ad quem pertinet, sed ex Libro alterius JCti, qui locum illum ita retulit.

(2) Ex ratione Juris novissimi illud pertinere ad omnes fidejussores, putat Westenberg. *ad h. t. Pand.* §. *ultim. num.* 4. add. Noorda, *Interpr. et Emend.* I. 21.

L. XLII.

Quia non ut aestimatio rerum, quae mercis numero habentur, in pecunia numerata fieri potest, etc.] Itaque in pecuniam fidejuberi posse, cum res debetur, censet Pinel. *ad rubr. Cod. de rescind. vend. Part.* I. *Cap.* 3. *num.* 19. Dissentiunt vulgo, nec sine causa: add. Gloss. *h. l.* Aliud,

si

si merx sit aestimata pecunia. Averan. *Interp. Jur.* II. & *num.* 13. (1).

(1) Add. de hac Lege Idem, *ibid.* I. 24.

L. XLIV.

Ea enim locatio, quam secutus es, etc.] *Secutus non es*, Vulg. (1). Vid. Jauch. *de Negation. p.* 40. et 278. (2).

Etsi *statim tu opus* etc.] *Et statim*, Rob. Steph.

(1) Etiam Rehd. et Hal. in margine. Vid. Geb. *h. l.*
(2) Qui id probat, ut et Pothier. *Tit. de verb. oblig. num.* 122. Aliter Ant. Augustin. *Emend.* I. 3. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1441. et Sammet. *Opusc. p.* 188. *seq.*

L. XLV.

Fidejussor pro venditore fundorum duorum etc.] Vid. Fab. *in Rational. ad L.* 38. §. 1. *mandat.* (1).

(1) Add. Chesi. *Differ. Jur. Cap.* 28. *num.* 11. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 702.

L. XLVI.

Cum Lex venditionibus occurrere voluerit,] Merillius, *Obs.* VI. 18. hoc intelligit, cum venditio prohibetur ratione personae, ut prodigi: aliud, cum ob rem, ut in praediis dotalibus et minorum, per *L.* 2. *Cod. de fidejussor. minor. L.* 9. *Cod. de praediis et al. reb. minor.* Merillii explicatio sequentibus non satisfacit.

Fidejussor quoque liberatur:] Ergo ex contractu prohibito ne naturaliter quidem obligamur. Sand. *Decision.* III. 1. *Def.* 1. (1).

(1) Sequitur: *eo magis, quod per ejusmodi* actionem etc. Faber, *Conject.* VIII. 5. legit: *obligationem.* Sed vid. Marckart. *Interpr. rec. Lection.* I. 3. *num.* 2. *p.* 15. add. Pothier. *h. t. num.* 3.

L. XLVII.

L. XLVII.

§. 1.

Si non est reus obligatus, etc.] *Si pro si quidem* accipit Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 20. — *Principio h. l.* non obstat *L.* 19. *de duob. reis*, ubi vide. add. Fernand. de Retes, *Excurs. Analector. Lib.* III. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 1282. *seq.* De concilianda hac Lege cum *L.* 1. *Cod. eod.* agit Constantin. *Subtil. Enodat.* II. 28. in *eod. Thes. Tom.* IV. *p.* 614. *seqq.* — Ad seq. §. 1. vid. Averan. *Interpr. Jur.* III. 9. *num.* 16.

L. XLVIII.

Si Titius et Seja pro Maevio fidejusserint, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* et Ant. Fab. *Conject.* VIII. 1. *seq.*

In solidum] Aliud *L.* 18. junct. *L.* 17. *in fin. ad SCt. Vellejan.* Sed illic erat caussa communis: et *L.* 8. *Cod. eod.* ubi pro partibus intercessere singuli.

§. 1.

Si postea minor intercessit,] Cum major eo non respiceret. *Si post minorem*, Fab. *Conject.* VIII. 1. *num.* 4. quod examinandum; sed Basil. ut hic, et contra Fabrum disputat Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 28. *Thes.* 5. *Lit. g. p.* 960. *seq.*

Propter incertum aetatis, *ac* restitutionis.] Quae tantum extra ordinem, nec semper datur. Cujac. *loc. modo cit.* (1).

Quod si dolo creditoris inductus sit minor, etc.] Etsi postea. add. Fab. *Conj.* VIII. 2. *num.* 1.

(1) Et *Obs.* X. 25. Vid. et de hoc §. Averan. *Interpr. Jur.* II. 16. *num.* 21.

L. XLIX.

§. 1.

Severior *et utilior est* etc.] Mevius, *Decision.* II. 113. paulo generalius. Pro *severior* Vulg. et Hal. habere: *sed verior*, notat D. Goth. *Sed verior* etiam Rob. Steph. (1).

Quod etiam epistola Divi Pii etc.] Non recte Vinn. *ad* §. 2. *Inst. de SCto Tertullian.* (2).

(1) Probante Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* et Pothier. *h. t. num.* 51. ubi plura etiam alia ad *h. l.* notavit. *Sed verior* probat quoque Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 7. *p.* 182. aut legit: *severior at utilior.* Hanc quoque Legem e Graeco versam, dicit Jens. *Strictur. ad Pand. p.* 473. — Ad *pr. h. l.* quaedam notavit Jo. Cannegiet. *loc. modo laud. Tit.* 4. §. 2. *p.* 200.

(2) Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 20. *not.* 3. et *ad Ulp. Fragm. Tit.* 26. §. 8. *not.* 32. add. Heinecc. *in Additam. ad Vinn. loc. cit.* et *in Antiq. ad Tit. Inst. de SCto Tertullian.* §. 3. *in not.* et Noordkerk. *Obs. Cap.* 5. *p.* 101. *seq.*

L. L.

Debitori creditor pro parte heres extitit, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.*

Aut, quod est verius, solutionis *potestate:*] Vid. *L.* 71. *h. t.* Facit huc Fab. *Cod.* VIII. 8. *Def.* 11. *num.* 10. *seqq.*

L. LI.

Qui solidum, etc.] Vid. *L.* 3. *Cod. h. t.*

§. 1.

Quam litis tempore singuli debent:] D. Goth. *in not. Litis contestatae*, Vulg." Etiam Rob. Steph. et Basilici et sic Noodt. *Probabil.* II. 1. *num.* 2. (1).

(1) Sequitur: *sed humanius est*, etc. Haec non esse verba Papiniani, sed alterius JCti, Papinianum no-

tan-

tantis, ejusque sententiam improbantis, putat Pothier. *h. t. num.* 60. Aliter Cujac. *ad Libb. Papin. Respons. in expl. h. l.* Triboniani haec esse, putat Fab. *Conject.* XII. 1.

L. LII.

Nec ad rem pertinebit, fidejussor ita sit (1) *acceptus, quanto* etc.] Vid. *L.* 116. *de verb. oblig.*

(1) Rucker. *Obs. Cap.* 4. §. 1. *num.* 4. pro *sit*, ope geminationis, legit: *si sit.* Hal. et Vulg. praefigunt *si* ante *fidejussor*, et ita etiam Flor. suppletum. Vid. Brencm. *h.*

§. 2.

Cum ea (1) *quoque species locationis vinculum ad se trahat.*] Vid. ad *L.* 54. *locat.* (2).

(1) *Eas* legendum putat Herald. *ad Jus Attic. et Rom.* II. 25. *in fin.* sed nihil mutandum censet v. d. Water, *in not. MSS.*

(2) Et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 13. cui praec. verba: *ob pecuniam*, spuria videntur et expungenda. Sed vid. Cujac. *ad Libb. Papinian. Respons. in expl. h. l.* add. Pothier. *h. t. num.* 35.

§. 3.

Plures ejusdem pecuniae credendae mandatores, *si unus* etc.] In *fidejussoribus* olim aliud. *L.* 28. *Cod. h. t.* (1).

(1) Add. Cujac. *ad Paul. Sent.* II. 17. §. 16. *not.* 47.

L. LIII.

Capitis postulati fidejussores, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Respons. in expl. h. l.*

Qui reum postulabit,] D. Goth. *in not.* „*Postulaverit*, Vulg." et Rob. Steph. (1).

(1) *Postulaverat*, Hal. Sed Rehd. ut Vulg. Vid. Geb. *h.* — Ad seq. *L.* 55. vid. Lyclam. *Membran.* II. 15.

et Averan. *Interpr. Jur.* V. 32. *num.* 21. *seq. et num.* 25.

L. LVI.

Non tenebitur.] Ut nec in casu *L.* 1. §. 2. *de verb. oblig.* (1).

(1) Vid. ad *pr. h. l.* Averan. *Interpr. Jur.* II. 8. *num.* 7. *seq.* etiam Grangian. *Paradox. Jur. Civ. Cap.* 56. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 643.

§. 2.

Quae ex ea numeratione *nasci potest.*] Non ergo ad usuras.

L. LIX.

Et ideo rationem fructuum etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XXVI. 16. (1).

(1) Add. Jan. a Costa, *in Decretal. p.* 517.

L. LX.

Ubicunque reus ita liberatur a creditore, etc.] V. gr. *cessione bonorum* (1).

(1) *Capitis deminutione*, Pothier. *h. t. num.* 68. qui addit, ex seqq. verbis: *aut jure aut exceptione liberandum*, apparere, dubitasse Veteres, utrum novatio principalis obligationis fidejussoriam *ipso jure* tolleret, an vero tantum *per exceptionem*.

L. LXII.

Respondit, non posse.] Bartolum putare, hanc Legem corrigi *Nov.* 4., notat D. Goth. sed Bartolus non probat hoc.

L. LXIII.

Quodque *sortis vel usurarum nomine deberetur.*] Id est, *quodcunque* (1).

Quaesitum est, an fidejussor etc.] Ratio dubitandi in *L.* 52. *h. t.*

(1)

(1) Malam verfionem fomniat Jenf. *Strict. ad Pand. in Append. p.* 676. — Ad feq. *L.* 64. vid. Finestr. et de Monzalv. *in Hermogenian. Libb. Juris Epitom. Tom.* I. *p.* 644. *feqq.*

L. LXV.

Quia factum alienum inutiliter *promittitur.*] D. Goth. *in not.*" Imo, utiliter. *L.* 5. *de duob. reis.*" Sed vid. *ibid.* (1).

(1) Add. Finestr. et de Monzalv. *loc. modo cit. Tom.* II. *p.* 962. *feqq.* ubi hanc Legem explicuit.

L. LXVI.

Si dominus mandati contra eum agere inftituit.] Aliter non. *L.* 19. *L.* 20. *h. t.*

Nam qui mandati agit, ratam habere folutionem videtur.] Et fic folutio convalescit.

L. LXVII.

Quia injuriam, quae tibi facta est, penes te manere, etc.] Vid. Mev. *Decifion. Part.* II. *Dec.* 290. *feq.* Aliud volunt in fidejusfore indemnitatis. Mev. *d. loc. Part.* VIII. *Dec.* 253.

Scil. fi culpa tua etc.] Non opus, *L.* 51. *de eviction.* ergo mallem haec abesfe cum Cujacio, *Tract.* VI. *ad African. in expl. L.* 24. *de eviction.* cui non fatis respondetur per ea, quae habet Brunneman. *ad h. l.* Placent tamen haec Noodt. *ad Tit. Pand. de eviction.* Vs. *Quid fi aliter* etc. (1).

(1) Egit de hac Lege etiam Callet. *ad Tit. Cod. de eviction. Cap.* 7. *num.* 3. in Thef. Meerman. *Tom.* II. *p.* 340.

L. LXVIII.

Non debere conveniri decrevit (1).] Vid. Matth. *de Auction.* II. 9. *num.* 12.

(1) *Imperator* addit Vulg. etiam Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 1.

Decrevit, *fidejussores in usuras non teneri:*] Add. Merend. *Controv. Jur.* XIII. 26. (1). D. Goth. *in not.* „*Decrevit Imperator*, Vulg." et Rob. Steph. (2).

(1) Et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 474. *seq.*
(2) Etiam Rehd. Vid. Geb. *h.*

§. LXIX.

Tamen tutelae judicio eo nomine tenebitur:] Facit huc *L.* 31. *mandat.*

Et non titulus actionis,] *Tutelae.*

Sed debiti caussa respicienda est:] D. Goth. *in not.* „Imo, judicati titulus etc. *L.* 3. §. 11. *de peculi.*" Alia illic ratio.

Licet enim is tutor, etc.] Ratio dubitandi.

Qui fidejussor apud pupillum pro eo *est obligatus*,] D. Goth. *in not.* „*Pro reo*, Vulg." Etiam Rob. Steph. (1).

Tamen et *si non pro se solvendi animo*, etc.] *Et* abest apud Rob. Steph. (2).

(1) Et Rehd. et Taurell. quoque in margine. Vid. Geb. *h.*
(2) Etiam apud Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Ceterum, hanc Legem optime explicuisse Ant. Dadin. Alteserram, *Recitat. in Tryphonin. Tom.* I. *p.* 71. notat Walch. *in Opusc. Tom.* I. *p.* 46. *not. f.* Varia quoque ad *h. l.* notavit Pothier. *h. t. num.* 61.

L. LXX.

Potero fidejussorem et in hanc, et in aliam conditionem *obligare*,] D. Goth. *in not.* „Imo, in aliam non potero. *L.* 50. *L.* 42. *h. t.*" scil. solam.

Aut, quod magis est, tenebitur, si prius extiterit communis.] Ergo ex eventu poterit valere. Non in contrario casu. (1).

(1)

(a) Add. Pothier. *h. t. num.* 36. De verbo *apprehendi*, quod praecedit, vid. notata superius ad *L.* 56. §. 2. *de verb. oblig.*

§. 2.

Si, reo in fundum obligato, fidejussor in usumfructum *accipiatur*, etc.] Cum proprietate junctum, Ches. *Differ. Jur. Cap.* 39. *num.* 6. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 738.] quod tamen non video. add. Averan. *Interpr. Jur.* II. 4. *num.* 15.

§. 5.

Ut qui cum alio, cum quo *furtum admisit*, etc.] *Cum quo* abest a quibusdam Libris, teste Gloss., et rectius.

Quia scil. in nullam rationem *adhibetur fidejussor*, etc.] Ἀλόγως, Basil. [*Tom.* IV. *p.* 110.]

L. LXXI.

Granius (1) *Antoninus* etc.] Vid. ad hanc Legem Averan. *Interpr. Jur.* II. 10. §. 16. et *Cap.* 11.

Ita ut duo rei ejusdem debiti fuerint,] D. Goth. *in not.* „*Fierent*, Vulg." Etiam Rob. Steph. (2).

Apud Aurelium Palmam mandator *extitit*:] D. Goth. *in not.* „Id est, fidejussor, Conan. etc." Male.

Julii *bona ad Fiscum venerunt*:] Perinde, cujus.

Veluti solutionis *jure sublata obligatione*,] Vid. *L.* 50. *h. t.*

Ut quemadmodum incipere alias non possunt, ita nec remaneant.] Vid. *L.* 140. §. 2. *de verb. oblig.*

(1) Male Al. *Uranius*. Vid. Cujac. *ad L.* 144. *de verb. signif.* Sequitur: *Julio Rufo*. De quo Casaubon. *ad Spartian. in Severo, Cap.* 13.

(2) *Essent*, Hal. Rehd. ut Vulg. Vid. Geb. *h.*

§. 1.

Ne a se peteretur,] D. Goth. *in not.* „Hoc pactum

non est in rem, etc." Cur non ratione paciscentium? (1).

(1) De seq. §. 2. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 475.

L. LXXII.

Confestim a reo petere possum;] Qui, si acceptilatio vim haberet, foret liberatus. *L.* 9. §. *ult. quod met. causs.* — Ergo promittens ad tempus vitae, morte liberatur. Cujac. *Obs.* XXV. 1. Sed Chesf. *Differ. Jur. Cap.* 27. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 695. *seqq.*] id sic accipit, quando id actum est, ut ita liberaretur fidejussor, quatenus debet. (1).

(1) De hac Lege etiam P. Fab. *Semestr.* III. 11. *p.* 139. et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 476.

L. LXXIII.

Cum procurator in rem agebat, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Paul. ad Edict. in expl. h. l.* in edit. Fabrot. (1).

Et *noluit eam restituere;*] *Et* abest a Vulg. et Rob. Steph.

Et ideo magno (2) *condemnatus est*, etc.] Facit huc *L.* 68. *de reivindic.*

(1) Sequitur: *iterum de eadem re* agitabat. Pro *agebat*. Vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 383. *not.* 12. et Conrad. *Parerg. p.* 537.
(2) *Quanti actor in litem jurasset*, Pothier. *h. t. num.* 35.

TITULUS II.

DE NOVATIONIBUS, ET DELEGATIONIBUS.

Vid. Cujac. in Paratitl. *ad h. t. Cod.* et Brisson. *de Solutionibus*, *Lib.* II. [*Oper. Minor. p.* 145. *seqq.*] (1).

(1) *Novabant* Vett. etiam obligationes ex *stricti juris* nego-

go-

gotiis, ejusque rationem indagat Merill. *Obs.* IV. 26. De *Delegationibus* Herald. *Obs. Cap.* 5. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1317.

L. I. (1).

(1) *Pr. Novatio enim a novo nomen accepit*, etc. Vid. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 314. Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1386.

§. 1.

Et utrum verbis, an re, an consensu:] Sic et *L.* 1. §. 1. *de oblig. et action.* (1).

Ut puta si pupillus sine tutoris auctoritate promiserit.] Etsi non factus locupletior. Dissentit Cujac. *ad L.* 30. *de pact.*

(1) Praecedit: *qualis* processit *obligatio.* Van de Water, *in not. MSS.* forte legendum ait: *praecessit.* Ita Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. IV.

Non novetur *obligatio mea:*]. Glossa, priore loco, explicat, quasi legisset: *movetur.* Graeci οὐ μεταφέρεται [*Basil. Tom.* IV, *p.* 127.] Sic *transferri venditio* dicitur *L.* 4. §. 4. *de in diem addict.* — Ratio, quia secundus usus fructus non est idem. Vid. de re ipsa Brisson. *de Solution. Lib.* II. [*Oper. minor. p.* 153.] Bachov. *ad Treutler. Vol.* I, *Disp.* 6. *Thes.* 4. *Lit. b. p.* 227. (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 16. Verba: *sed etiam post interitum ejus* etc. corrigere Hotoman. *Epitom. Tit. Pand. quib. mod. us. vel ususfr. amitt. num.* 10. sed nihil mutandum esse, et pro recepta lectione stare Basilic., notavit van de Water.

L. VI.

§. 1.

Idem erit dicendum, et si ante stipulatio facta est, etc.]

Non obstat *L.* 126. §. 2. *de verb. oblig.* uti vult Salmas. *de Usur. Cap.* 5. *p.* 120. illic enim stipulatio est inutilis. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Cuj. Instit.* II. 9. §. 2. *not.* 25.

L. VII.

Non puto, obligationem numeratione nasci, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, putandum videtur. *L.* 8. *de SCto Maced.*" Illic spectatur numeratio ob verba SCti.

[1] *Et magis implendae stipulationis gratia* etc.] Ratio *L.* 2. §. 3. *de dol. mal. et met. exception.*

L. VIII.

§. 1.

Et hoc actum, ut novetur,] Triboniano adscribit Jan. a Costa, ad §. 3. *Inst. quib. mod. toll. oblig.* (1).

(1) In verbis seq. §. 2. *id est, ut Sejus debeat,* etc. τὰ *id est* suspecta sunt P. Fabro, *Semestr.* III. 10. *p.* 129.

L. IX.

§. 1.

Pure videtur stipulari.] Vid. *L.* 79. *pr. de cond. et dem.*

L. X.

Cui recte solvitur, etc.] Cum sit sui juris. *L.* 25. *h. t.* *L.* 27. *de pact.* et jure obligationis. Vid. D. Goth. *ad L.* 21. *h. t.* (1).

(1) Add. Noodt. *de Pactis, Cap. ult.* vs. *Similis quaestio est,* etc.

L. XI.

§. 1.

Fit autem delegatio, vel per stipulationem,] Per hanc demum vere perficitur. Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Cod.* Male Goth. *h. in not.*

Vel

Vel per litiscontestationem (1).] Quae ejus est instar. Sand. *de Action. cession. Cap.* 12. *num.* 12.

(1) Puta, si Cessionarius cum debitore, cujus nomen cessum est, litem est contestatus. Vid. *L.* 3. *Cod. de novation.* ibiq. D. Goth. F. L. Keller, *ueber Litiscontestation, p.* 90. *seq. in not.* hoc illustrat ex Gaj. *Inst. Veron. Lib.* III. §. 180. sed ibi de jure antiquo sermo est.

L. XII.

Quoniam remittere exceptionem videtur.] Vid. *L.* 19. *in fin. h. t.* Sand. *de Action. cession. Cap.* 13. *in fin.* (1).

Sed si per ignorantiam promiserit creditori, etc.] Vid. Brisson. *de Solution. Lib.* II. [*Oper. minor. p.* 151.]

Aget mandati judicio.] Si hoc malit (2).

(1) Praecedit: *similis videbitur ei, qui donat.* Haec cum prioribus non cohaerent, sed ad debitorem delegatum sunt referenda: de qua loquendi forma vid. P. Fab. *Semestr.* II. 5. *p.* 98.

(2) Add. Pothier. *h. t. num.* 31.

L. XIII.

Sed condictio adversus eum, qui delegavit, competit.] Vid. *L.* 78. *in fin. de Jur. dot.* Brisson. *loc. modo cit.* De conductore, qui expromisit summam multorum annorum, nec illos implevit, Cyriac. *Controv.* 214.

L. XIV.

Quotiens quod pure debetur, etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XXV. 17.

§. 1.

Quoniam nunc, cum extiterit conditio, non est persona, etc.] Civilis (1): cum conditio retro non trahatur, cum persona deest, quae obligetur vel res. Facit huc *L.* 8. *pr. de peric. et comm. rei vend. L.* 10. §. 4. *et* 5. *de jur. dot.* add. Zanger. *de Exception. Part.* III. *Cap.* 5. *num.* 60.

60. *seqq.* Aliud mortuo delegante. *L.* 24. *h. t.* Os. Aurel. *Dispunct.* 41. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 793.]

(1) Add. Cujac. *ad L.* 121. *de verb. oblig.* et Grangian. *Paradox. Jur. Civ. Cap.* 6. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 620. *seq.* Verba seq. *L.* 17. *ubi fari non potest*, a Triboniano esse, vult Athan. Oteyz. et Olan. *Paralipom.* II. 7. in Thes. Meerman. *Tom.* I. *p.* 446.

L. XVIII.

Paulus Lib. LVII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 35. *de de usur.* (1).

(1) Add. Noodt. *de Foen. et usur.* III. 12.

L. XIX.

Diversum est in muliere, quae contra SCtum promisit: nam et in secunda promissione intercessio est.] De quo tamen constare debet, maxime si instrumentum aliud prae se ferat. Cyriac. *Controv.* 428.

Idemque est in minore, qui circumscriptus delegatur: etc.] Vid. Ant. Fab. *Cod.* II. 12. *Def.* 11.

Et ideo merito denegandum est adversus eum exceptionem etc.] Sic et *L.* 15. *pr. ad L. Jul. de adulter.* Lucret. *Lib.* I. *Aeternas quoniam poenas in morte timendum.* Virgil. *Aeneid. Lib.* XI. *vs.* 230. *Aut pacem Trojano ab rege petendum.* add. Rittershus. *Sacr. Lection.* VII. 2. *L.* 45. *in fin. sol. matrim.* (1) *L.* 19. §. 1. *de negot. gest.* Pith. *ad Collat. LL. Mos.* et *Rom. Tit.* 14. [§. 3. *not.* 12. in *Jurispr. antijustin. p.* 782.] Sanct. *Minerv.* III. 8. [ibiq. Perizon.]

(1) Ad quam vid. notata.

L. XX.

Aut ipsi, si sui juris simus,] Vid. *L.* 10. *h. t.*

§. 1.

§. 1.

Pupillus sine tutoris auctoritate non potest novare:] Obligationem sibi quaesitam, per *L.* 15. *tit. seq.* (1).

Tutor potest, si hoc pupillo expediat.] D. Goth. *in not.* „Imo, non posse videtur, quia transigere non potest. *L.* 46. *in fin. de adm. et per. tut.*" *Deminuendi caussa* ergo non obstat. (2).

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* II. 14. *num.* 9.
(2) Sequitur: *item procurator omnium bonorum.* Hotoman. *Obs.* VIII. 19. *non item* etc. male. Vid. Jauch. *de Negation. p.* 211.

L. XXI.

Si debitorem meum jussero tibi solvere, etc.] Vid. Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Cod.*

L. XXII.

Ego postea ratum habuero,] Vid. Paul. *Sent.* V. 8. (1).

(1) Ad verba: *cujus personam interim hereditas sustinet*, in fin. seq. *L.* 24., vid. notata superius ad *L.* 31. §. 1. *de hered. instit.* add. Finestr. *de adq. vel om. hered. Part.* I. *Cap.* 1. §. 14.

L. XXV.

Celsus Lib. I. *Digestorum.*] Junge *L.* 35. *de pact.* *L.* 9. *de probation.* eumque *de pactis* egisse, putat Noodt. *de Pactis*, *Cap. ult.* vs. *Similis quaestio est*, etc.

Non ideo novare etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, ideo. *L.* 10. 11. *de pact.*" Nihil ad rem.

L. XXVII.

Usuras neutri post insecuti temporis debet.] Nunc enim omnia sunt in stipulationem transfusa. Cyriac. *Controv.* 62. *num.* 3. *seqq.* (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 25.

L. XXVIII.

L. XXVIII.

Fundum Cornelianum stipulatus, quanti fundus est, etc.] Facit huc *L.* 34. §. 1. *de aur. arg. leg.* Cujac. *ad Libb. Papin. Definition. in expl. h. l.* (1). Talia fuisse in formula *condictionis certi*, putat Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 85. *error.* 1. quod non probo, et explodit merito Bachov. *ibid.*

Praesens aestimatio fundo petito recte consideretur:] D. Goth. *in not.* „Al. *considerabitur.*" Rob. Steph. *considerat*ur (2).

(1) Add. Wachendorff. *Diss.* II. *Cap.* 1. §. 4. *p.* 212. *seq.* Sequitur: *si non novandi animo* etc. ubi *si* pro *quia* accipit Val. Guil. Forster. *Obs. Succisiv.* I. *ult.* in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 928.
(2) Sic quoque Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. XXIX.

Si id specialiter actum est,] Forte a Triboniano, et sic Jan. a Costa, *ad* §. 3. *Inst. quib. mod. toll. oblig.* (1). Non recte Pratej. *Jurispr. Med.* III. 21. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 569.] hinc colligit, nihil novi inductum *L. ult. Cod. h. t.*

Neque enim deteriorem caussam nostram facimus, actionem exercentes, sed meliorem (2), etc.] Simile *L.* 16. §. 4. *de pignor. et hyp.* Vid. de hac novatione (3) Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 5. *Lit.* e. *p.* 1038. *seqq.*

(1) Add. notata superius ad *L.* 58. *de verb. oblig.*
(2) Vid. *L.* 86. *de reg. jur.*
(3) Quae scil. fit per *litiscontestationem*: qua *tolli* obligationem, ait Gajus, *in Inst. Veron. Lib.* III. §. 180. quod non memini, me alibi legisse.

L. XXX.

L. XXX.

Rursum easdem res a posteriore debitore etc.] Facit huc *L. unic. Cod. etiam ob chirogr. pecun.*

L. XXXI.

Etiam defuncto eo teneris,] D. Goth. *in not.* „Imo, non teneor, etc. *L.* 14. *h. t. L.* 72. §. 1. *de solution.*" Conciliare haec conatur Cujac. *Obs.* XXV. 17. et *ad L.* 56. *in fin. de verb. oblig.* Aliter Brisson. *de Solution. Lib.* II. [*Oper. minor. p.* 148.] (1).

(1) Vid. et Pothier. *Tit. de usur. num.* 64. et *Tit. de novation. num.* 6. et 7.

§. 1.

Cum quo commune jus ſtipulantis *est*,] *Stipulandi jus*, Rob. Steph. (1).

Cum id specialiter agit.] A Triboniano, respiciente *L. ult. Cod. de novation.* Balduin. *Justinian. Lib.* II. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1089.] Cujac. *Obs.* XXII. 6. (2). Disſentit Faber, *Conject.* III. 3.

Eo magis, cum eam stipulationem similem esse solutioni existimemus,] Vid. *L.* 21. §. 3. *de ann. Legat.*

Aut mulier fundum jusserit doti promittere *viro*,] *Dicere* ſcripſit JCtus, ut putat Aleand. *ad Caj. Inst.* [II. 9. §. 3. *not.* 36.] Idem notavit jam Cujac. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 6. §. 1. *not.* 2. (3). Sed non opus. add. *L.* 41. *pr. de jur. dot.*

Nam debitor ab utroque liberabitur.] Et haec praefero reſponſo Pauli in *L.* 27. *pr. de pact.* (4) cum qua hic textus pugnat: ſed hujus rationes clariores ſunt et ſolidiores. add. Cujac. *Obſ.* XXII. 6. Ἀντινομίαν agnoscit quoque Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 27. *Thes.* 9. *Lit. A. p.* 878. *sqq.* et Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. (5).

(1)

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Vid. notata ad praec. *L.* 29. add. Pothier. *h. ti num.* 9. qui in praec. verbis pro *excepto eo quod* etc. legit: *recepto eo*, etc.
(3) Conf. notata superius ad *L.* 7. *de condict. causs. dat. causs. non sec. not.* 1. Sequitur: *vel nuptura ipsi.* Graecos haec clarius vertere: ἢ αὐτῷ τῷ χρεώστῃ μέλλουσα γαμεῖσθαι, *vel ipsi debitori nuptura*, notat Jens. *Strictur. p.* 477.
(4) Ad quam vid. notata.
(5) Et *in Emblem. Tribon. Cap.* 7. *p.* 142. Inter eos autem, qui pugnam hic non agnoscunt, etiam est Gluck. *ad Tit. de pact.* §. 339. *p.* 520. *not.* 64. — Quare sequens *L.* 33. sub hoc Titulo collocata sit, rationem dat Perrenon. *Animadv.* I. 1. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 593.

TITULUS III.

DE SOLUTIONIBUS ET LIBERATIONIBUS.

De his Brisson. [*Oper. minor. p.* 113. *seqq.*]

L. I.

Possumus enim certam legem dicere etc.] Vid. *L.* 20. §. 1. *de pact. dotal.*

Quotiens vero non dicimus id quod *solutum sit*,] Leges *in quod.*

Id est, in id debitum, quod non est in controversia,] Vid. *L.* 103. *h. t.* Al. *non in id debitum, quod est* etc. Sed vid. Goth. *in not.* et de re ipsa Sand. *Decision.* III. 16. *Def.* 3. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 3. *Lit. c. p.* 1018. probat emendationem Cujacii et Contii, *locc. a Goth. citt.* (1).

Aut *in illud, quod pro alio* etc.] D. Goth. *in not.* „*Haud in illud*, quidam." Sic Rad. Forner. *Rer. Quoti-*

Milan. I. 10. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 158.] et G. Forner. *Selection.* III. *ult.* [in *eod. Thes. eod. Tom. p.* 122.] et Donell. *in Comm. Jur. Civ.* XVI, 12. (2).

Permittitur *ergo* creditor *constituere*, etc.] Sic et *L.* 4. *de aleator.* (3).

Dummodo sic constituamus, etc.] D. Goth. *in not.* „ Al. *constituat.*" Sic Rob. Steph. (4).

Sed constituere in re praesenti, hoc est, statim atque solutum est.] D. Goth. *in not.* „ Al. *solutum est, debet.*" Sic Rob. Steph. (5). Sed pendent haec postrema ex praec. verbo: *permittitur.* — Ad effectum, de quo in *L.* 2. *h. t.* Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 3. *Lit. c. p.* 1019.

(1) Etiam Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 12. et van de Water, *Obs. Jur. Rom.* II. 14. ubi late de hac Lege, et quem eam egregie explicuisse, et nonnullis Glossematibus purgasse, ait van Dorp. *Obs. Cap.* 6. Jauchius, *de Negation. p.* 201. non quidem male ita legi dicit, sed sine necessitate. Pothier. *h. t. num.* 91. vel hanc emendationem admittendam putat, vel in seqq. pro *aut* legendum: *haud.* Ceterum, Graecos hunc locum non legere: *id est, non in id debitum, quod est in controversia*, ut vulgo putatur, sed per duplicem negationem: *id est, non in id debitum, quod non est in controversia*, monet Leunclav. *Notat.* II. 99. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1525.

(2) Etiam Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 556. et Best. de *Ration. emend. Leg. Cap.* 1. §. 6. *num.* 1. de quo vid. Waechtler. *Opusc. p.* 450.

(3) Ad quam vid. notata.

(4) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

(5) *Debet* addunt quoque Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. IV.

Et magis, quod meo nomine, etc.] Hinc dicunt, in dubio quemque praesumi suo nomine gerere. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* II. *Const.* 11. *Def.* 38.

Et potius quod satisdato, etc.] Non tamen, ut credi-tor sic jus contra fidejussorem perdat. Merend. *Controv. Jur.* XIII. 26. (1).

(1) De hac Lege Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 356. *seq.*

L. V.

Gravior videtur, quae et sub satisdatione *videtur* (1),] *Quod satisdato debeo*, Cicer. *ad Attic. Lib.* XVI. *Epist.* 6

(1) Graecos legisse: *debetur*, notat Leuncl. *Notator.* II. 100. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1525. et omnes scriptos et editos, quos vidit, *debetur* habere, testatur Brencm. *h.* qui legi mavult: *gravior videtur, quae et sub satisdatione, quam ea, quae pura est.*

§. 1.

Si duos quis dederit fidejussores,] In diversas caussas.

Potest ita solvere, ut unum liberet.] Late et distincte Averan. *Interpr. Jur.* II. 6.

§. 2.

Cum distractis pignoribus creditor pecuniam redigit (1),] Horat. *Exod.* II. *in fin. Omnem redegit* (2) *Idibus pecuniam.*

Si sint usurae debitae, et aliae indebitae,] Id est, nudo pacto debitae. *L.* 28. *Cod. de pact.* et vid. seqq.

Quod solvitur in usuras, ad utramque *caussam usurarum*, etc.] Hic scil. est certum debitum.

Si vero summa usurarum debitarum et non debitarum non eadem sit, aequaliter *ad utramque caussam proficit*, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, non aequaliter: etc. " sed hic clara decisio. (3).

Sed si forte usurae non sint debitae, et quis simpliciter solverit,] Non in usuras. (4).

Imp. Antoninus cum Divo patre suo rescripsit, ut in sortem cedant.] Vid. Sand. *Decision.* III. 16. *Def.* 5.

Et.

Eidem autem Rescripto ita subjicitur: quod generaliter constitutum est, prius in usuras etc.] Vid. Carpzov. *Defin. Forens.* *Part.* II. *Const.* 29. *Def.* 17. Verba: *quod generaliter constitutum est*, ut et verba; *ad eas usuras videtur pertinere*, etc. alia literarum forma a Goth. exprimi debuerant. (5).

(1) *Redegit*, Hal. Vulg. Vid. Goth. *in not.* Etiam Rehd. Vid. Geb. *h.*
(2) Al. *relegit.* Sed vid. Bentlej. *ibid.*
(3) Add. Averan. *Interpr. Jur.* V. 32. *num.* 24.
(4) Sequitur: *quas omnino* non eras *stipulatus.* Flor. *non erat stipulatus*, id est, non promiserat per stipulationem: *stipulari* enim etiam de promissore dicitur. Vid. Pothier. *h. t. num.* 97. et notata superius ad *L.* 26. §. 13. *de condict. indeb.* Putem *non eras* vitium Typographicum esse, quod tamen etiam in aliis editt. Goth. exstat.
(5) Sunt enim verba rescripti. Conf. Pothier. *loc. cit.*

L. VI.

Nec enim ordo scripturae spectatur,] D. Goth. *in not.* „Imo, spectatur. *L.* 12. etc." Sed nihil illic ex jure contrarium.

Sed potius ex jure sumitur id, quod agi videtur (1).] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *de reg. jur.* (2).

(1) *Jubetur* legit Bynkersh. *Obs.* V. 16. *in fin.* ut Paulus respexerit ad rescriptum Antonini in praec. *L.* 5. §. 2. sed perperam, secundum van de Water, *in not. MSS.*
(2) Et Jan. a Costa, *ad* §. 3. *Inst. de inutil. stipul.* — Ad seq. *L.* 7. vid. van de Water, *Obs. Jur. Rom.* II. 14. *p.* 197. *seq.* Verbis: *quae inficiatione crescit*, Graecos addere: *in duplum*, notat Leunclav. *Notator.* II. 100. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1525.

L. VIII.

Ex omnibus summis pro portione *videri solutum.*] Vid. Leonin. *Consil.* 98. *num.* 16.

L. IX.

§. 1.

Item qui Stichum debet, parte Stichi data in reliquam partem tenetur.] D. Goth. *in not.* „Imo, qui partem Stichi dederit, in nulla parte se liberat. *L.* 2. §. 2. *de verb. oblig.*" Est alius casus.

L. XII.

§. 2.

Si ignorans prohibitum eum accipere, solvam, liberabor:] D. Goth. *in not.* „Imo, ignorantia ei, qui prohibitus est aliquid facere, non prodest. *L.* 4. *de manum. vindict.*" Ratio specialis.

Sed si sciero, non liberabor.] Quorsum refer *L.* 12. §. *pen. mandat.*

§. 4.

Rati enim habitio mandato comparatur.] Junge *L.* 56. *de judic.* (1). *L.* 14. *h. t.*

(1) Add. Labitt. *in Us. Indic. Cap.* 3. §. 37. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 60.

L. XIII.

Sed hoc ἐν πλάτει,] Sic et *L.* 3. *de condict. triticar.* (1).

Sicut in legato cum de repellendo *quaereretur,* etc.] Ab herede. Vid. Cujac. *ad Libb. Julian. Digestor. in expl. h. l.* (2).

(1) Et *L.* 28. *de probation.* Vid. notata ad *dd. LL.*
(2) Add. Pothier. *h. t. num.* 58. Vid. et Cujac. *Obs.* XXV. 20.

L. XIV.

Ulpianus Lib. XXX. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 12. *h. t.* (1).

(1) Ad verba: *nisi interdicta eis fuerit a Praetore admini-*

nistratio, in seq. §. 1., vid. Voorda, *Thes. Contrŏv. Dec.* 21. §. 1. *in fin.* — Ad §. 3. vid. Nic. Anton. *de Jurib. Exul.* II. 3. *num.* 6. *seqq.* in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 54. *seq.*

L. XVI.

Nec obstare, quod ante ejus pecunia facta est.] *Facta non est*, Cujac. *ad L.* 38. *pr. de adq. vel. am. poss.* [*Oper. Postum. Tom.* IV. *Part. Poster. p.* 525.] Nihil muto (1). Bachovius, *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 21. *Thes.* 7. *Lit. g. p.* 338. *seq.* intelligit de naturali possessione: quod non probo.

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 70. Ingratam in hac Lege esse tam crebram τοῦ *conditionis* repetitionem, notat P. Fab. *Semestr.* III. 11. *in fin.*

L. XVIII.

Si intervertendi caussa id fecerit, furtum domino facit.] Penes dominum enim manent obligationes et actiones. Facit huc *L.* 53. *de pecul.* add. Chess. *Differ. Jur. Cap.* 94. *num.* 4. *seq.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 884. *seq.*]

L. XX.

Quia avocari tibi res possit etc.] Add. *L.* 98. *pr. h. t.*

L. XXI.

Non tamen absolvitur Sejus:] Juxta jus ante *L.* 28. *Cod. de fidejussor.*

L. XXIII.

Solutione,] Al. *solutionem* (1). Male. (2).

Vel judicium pro nobis accipiendo,] Facit *L.* 2. *Cod. de pact.* Non per omnia. *L.* 13. §. 4. *de pign. et hyp.*

Et inviti et ignorantes liberari possumus.] D. Goth. *in not.* „Imo, iniquum est, facto alieno liberari. *L.* 8. *in fin. de neg. gest.*" In illis circumstantiis. (3).

(1) Ita Hal. Vulg. Rehd. et Flor. correctum. Vid. Brencm. et Geb. *h.*
(2) Add. G. Forner. *Selection.* III. 30. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 122.
(3) Add. Noodt. *de Pactis*, *Cap.* 2. *circa fin.*

L. XXIV.

Utrumque reum liberabit:] In totum, vel pro parte aequali.

.. *Si quidem appareat quid actum sit*, in decem, *et aliunde*, *quinque* etc.] Lege: *actum sit*, *inde decem*, *et aliunde quinque* etc. (1).

(1) Pari modo Rucker. *Obs.* *Cap.* 2. §. 5. qui praeterea in praecedentibus pro: *videamus*, *quem ex reis relevet in quinque: erit ille relevatus* etc. ope geminationis, legit: *relevet et*, atque locum hunc ita interpungit: *videamus*, *quem ex reis relevet; et in quinque erit ille relevatus* etc.

L. XXVII.

Si jus quoddam cautionis supererit.] V. gr. de *evictione*, add. Cujac. *ad L.* 7. *de dol. mal.*

L. XXVIII.

Debitores solvendo ei, *qui pro tutore negotia gerit*, *liberantur*, etc.] Excipe casum *L.* 88. *h. t.* Fab. *Cod.* V. 28. *Def.* 2.

L. XXIX.

Idemque est, *si quis aut duos Stichos*, etc.] D. Goth. *in not.* „ *Idemque non est*, Cujacius, etc. " Probante Bachovio, *ad Treutler.* *Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 3. *Lit.* *d.* *p.* 1021. (1).

(1) Vid. et Pothier, *Tit. de verb. oblig.* *num.* 70. Dissentit Jauch. *de Negation*, *p.* 185. 201. 227. Sequitur: *quatenus et commodius promissori* etc. ubi *quatenus* pro *quoniam* accipit Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 28. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 252.

L. XXXI.

L. XXXI.

Inter artifices longa differentia est etc.] D. Goth. *in not.* „ Imo, exigua differentia est. etc. " Certo respectu.

L. XXXII.

Julianus Lib. XIII. *Digestorum.*] Agens forte de *mandato.*

L. XXXIII.

Idem Lib. LII. *Digestorum.*] De *stipulationibus* agens.

L. XXXIV.

Idem Lib. LIV. *Digestorum.*] Junge *L.* 17. *tit. seq.*

§. 1.

Dubium non est, quin non liberetur.] Non bene Merend. *Controv. Jur.* VIII. 25.

§. 8.

Quidam filiumfamilias etc.] Vid. Merend. *d. loc.* VII. 48. *num.* 11.

L. XXXVI.

Nam et Aristoteles scripsit, etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. Scip. Gentil. *de Scientia heredum*, *Cap.* 3. *Part.* 3. [*Oper. Tom.* I. *p.* 86.] Caes. Costa, *Var. ambig.* III. 4. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1239.] (1).

(1) Etiam Carol. Annib. Fabrot. *Exercit.* II. *de Numero puerperii*, in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1176. Noordkerk. *Obs. Cap.* 5. *p.* 105. *seq.* Vid. et de hac Lege Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 115. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1230. *seq.* et Pothier. *Tit. de judic. num.* 7.

L. XXXVII.

Quotiens unus ex fidejussoribus etc.] Vid. Leonin. *Emend.* V. 4.

Sed tamen ut non ex sorte decedat:] Omnium respectu pro rata. (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 99. Aliter Cujac. *Obs.* XXVI. 4.

L. XXXVIII.

§. 1.

Si paratus sit, condictionem furtivam, etc.] *Furti actionem* habet ipse creditor.

Debitorem non liberari, etc.] Alia mens Ulpiani et Celsi *L.* 3. §. 12. *de donation. int. vir. et ux.* (1). Fab. *Conject.* III. 19. quem probat Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 3. *Lit. b. p.* 1016. *seq.*

Furti tamen actionem in proposito mihi post divortium *competituram:*] D. Goth. *in not.* „Haec verba *post divortium* delenda esse censet Ant. Fab. *Conject.* III. 19." Et Bachov. *ad Treutler. loc. modo cit. p.* 1017. qui tamen illa retinet, *Adv. Fabrum, Dec.* 79. *error.* 2. nescio, an ingenue parum, et accipit haec de marito. (2).

(1) Ad quam vid. notata.
(2) Vid. et Cujac. *Tractat.* VII. *ad African. in expl. h. l.* et Pothier. *h. t. num.* 32.

§. 2.

Et damnatus reo *solvat*,] *Reus*, Rob. Steph. (1).

Et magis simile esse,] D. Goth. *in not.* „*Et magis dissimile esse*, Acc. et Cujac." *Tract.* VII. *ad Afric. in expl. h. l.* (2). Probabiliter.

(1) Etiam edit. Flor. nec quicquam hic de varia lectione notatum in Corp. Jur. Geb. et Spang. ut adeo *reo* videatur vitium Typographicum, quod tamen etiam in aliis editt. Goth. exstat.
(2) Et *Obs.* XI. 34. in fin. add. Jauch. *de Negation. p.* 279. *seq.* Emendationem Cujacii probat quoque Pothier. *h. t. num.* 86. quamvis eam non recte referat. Aliter Sammet. *Opusc. p.* 189. *seq.*

§. 3.

§. 3.

Et illi condictionem competere:] D. Goth. *in not.* „ Imo, non competit. *L.* 9. §. *pen. de stat. liber.* Vid. Fab. *Conj.* II. 7. ubi notat, JCtos hac in re dissensisse." Et *in Rational. ad L.* 63. *de condict. indeb.* Quod verisimile. (1).

(1) Aliter A. G. van Meurs, *Diss. de Favore libertatis*, *Cap.* 5. §. 9. Lugd. Batav. 1783.

§. 4.

Si quis pro eo reverso *fidejusserit*, etc.] D. Goth. *in not.* „ *Pro reo jam reverso*, Vulg." Etiam Rob. Steph. (1). *Fidejusserit.* Post reditum.

Deinde annus praeterierit,] Restitutioni petendae, et sic liberatus reus tempore (2).

(1) Et Hal. *Pro reo reverso*, Rehd. Vid. Geb. *h.*
(2) Add. Cujac. *loc. modo cit.* Sequitur: *quod Juliano non placebat.* ubi Nic. a Salis perperam expungere *non*, notat Jauch. *de Negation. p.* 256. add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de dol. mal.* §. 10.

§. 5.

Nihilo minus tamen pignus obligatum manebit:] Nec enim satisfactum. *L.* 9. §. 3. *de pign. action. L.* 13. §. 4. *de pign. et hyp. L. pen. de exc. rei judic.* Bachov. *de Pignorib.* V. 2. *num.* 7. ' Chess. *Differ. Jur. Cap.* 98. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 892.] — Quia naturaliter non est liberatus, Averan. *Interpr. Jur.* II. 11. *num. ult.* ubi et alia responsio. (1).

(1) Vid. et Voet. *ad h. t. Pand. num.* 20.

L. XXXIX.

Idem Lib. VIII. *Quaestionum.*] Junge *L.* 53. *locat. cond.* (1).

Si soluturus pecuniam tibi, jussu tuo signatam eam apud

 Nu-

Numularium, quoad probaretur, *deposuerim*, etc.] De hac probatione Salmas. *de Usur. Cap.* 17. *p.* 512. (2). Add. de hoc more Apulej. *Metam. Lib.* X. [*p.* 696. edit Oudendorp.] G. Forner. *Selection.* I. 5. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 9.] Herald. *ad Tertullian. Apolog. Digress.* 150. Arrian. *in Epictet.* I. 20. Postea in Civitatibus fuere *Zygostatae*. Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. de ponderator.* [*Tom.* IV. *p.* 599.] et Freher. *Parerg.* I. 14. *in fin.* [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 881.] (3).

Quia emtio perfecta sit.] Ergo haec res (4) est certa, et non fuit Africanus in *L.* 33. *loc. cond.* in alia sententia. Vid. Jan. a Costa, *ad* §. 3. *Inst. de emt. vend.*

(1) Add. Brencm. *Disp. de Leg. Inscription.* §. 9. *in fin.* in Iurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 156.
(2) Plura dabit H. Hubert. *Diss.* II. *de Argentar. Vett. Cap.* 2. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* I. *p.* 65. *seqq.* Exemplum hic exstare *sequestrationis conventionalis*, et lucem dare hanc Legem Petronio, *Satyric. Cap.* 15. monet Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 13. *p.* 275.
(3) Add. Hubert. *Diss. modo laud. Cap.* 2. §. 4. *p.* 69. *seq.*
(4) Scil. re peremta debere emtorem pretium solvere. Vid. Jan. a Costa, *loc. cit.*

L. XLI.

Reo criminis *postulato*, etc.] *Adulterii* aut alterius. (1). Quid in contracto crimine, *L.* 15. *de donat.* (2).

(1) Add. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Libb. Jur. Epitom. in expl. L.* 46. §. 6. *de jur. fisc. Tom.* II. *p.* 1026. *seqq.*
(2) Ad quam vid. notata.

L. XLIII.

In omnibus speciebus liberationum etiam accessiones liberantur:] Facit huc Quinctil. *Declam.* 273. (1).

Praeterquam quod inter creditorem etc.] Vid. *L.* 21. §. 2. *de fidejussor.*

(1)

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* II. 10.

L. XLIV.

Item, si pupillo etc.] Diversum hoc a priore (1).

Et in debitum suum, etc.] Vid. *L.* 25. §. 1. *quando dies Legat. vel fideic. ced.*

Item, si ususfructus pecuniae numeratae etc.] Hoc iterum aliud.

(1) Ad priora Legis verba: *In numerationibus aliquando* etc. vid. van de Water, *Obs. Jur. Rom.* II. 6.

L. XLV.

Tamen satis esse offerri dotis quantitatem.] Hoc inter Conjuges speciale. Pinel. *ad rubr. Cod. de resc. vend. Part.* II. *Cap.* 1. *num.* 28.

L. XLVI.

Manet pristina obligatio:] D. Goth. *in not.* „Vid. ad hunc locum Cujac. *Obs.* XIX. 38." quem sequitur Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de eviction.* §. 14. Matth. *de Auction.* I. 10. §. 39. qui hanc regulam ponunt, cum res datur pro re, quasi fieret *permutatio*, quae hic nulla est. *L.* 1. *Cod. de rer. permut. L.* 1. §. 3. *D. eod.* Aliud *L.* 4. *Cod. de eviction. L.* 24. *pr. D. de pign. action.* ubi res est soluta pro pecunia, et facta quasi venditio. Nec obstat *L.* 8. *Cod. de sent. et interloc.* ubi est solutus homo liber, qui non est in commercio. Late Bachov. *Adv. Fab. Dec.* 100. *error.* 7. *seqq.* Aliter paulo Fab. *Cod. h. t. Def.* 49.

§. 1.

Evicto altero fundo remanet integra obligatio.] Nisi creditor malit de uno evicto agere de evictione. Cujac. *Tract.* VIII. *ad African. in expl. L.* 47. *de eviction.*

Quum pro solido facta est suscipientis.] Hinc dicunt, ven-

venditionem a parte emtoris esse individuam. Fab. *Cod.* II. 16. *Def.* 1. *not.* 6.

L. XLVII.

Tempus, quo agitur, inspicitur,] Sic et *L.* 7. *pr. de donat. int. vir. et ux.* (1).

(1) Add. Merill. *Obs.* VII. 30.

§. 1.

Interdum quasi locupletior factus intelligitur, etc.] Ratio in *L.* 47. *de oblig. et action.* Non idem in aliis casibus, ut *L.* 32. §. 4. *de adm. et per. tutor.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 48. vid. Cujac. *Obs.* XV. 12.

L. XLIX.

Solutam pecuniam intelligimus etc.] Vid. Cujac. *Not. poster. ad* §. 1. *Inst. quib. mod. toll. oblig.*

Absolvi debet.] Vid. *L.* 15. *de stat. liber.*

Quod si acceptum (1) *latum* sit, quod *stipulationis nomine* etc.] *Sit id, propter quod*, Rob. Steph. (2). *Stipulationis nomine.* D. Goth. *in not.* „Id est, per modum stipulationis." quod non probo.

Vel sine stipulatione accepta sit,] *Vel si sine stipulatione accepto latum sit*, Cujac. *loc. modo cit.*

Sed satisdationis *sufficit.*] *Satisfactionis* legit Fab. *Cod.* IV. 23. *Def.* 6. *not.* 2. (3). Sic tamen et *L.* 15. §. 5. *de re judic. L.* 2. *pr. pro hered. vel pro possessor. L.* 21. §. *ult. de pec. constit.* Cujac. *d. loc.*

(1) *Accepto*, Vulg. et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*
(2) Atque ita legendum putat Pothier. *h. t. num.* 2.
(3) Et *in Rational. ad L.* 45. *pr. de procurator.* et ante eum Hotoman. *Obs.* VI. 15. Sed nulla emendatione opus esse, observat quoque van de Water, *in not. MSS.* — De servo *dispensatore* ad seq. *L.* 51. vid. Goldast. *ad Dosith. Lib.* III. §. 10. *not.* 82. in *Jurispr. Antejustin. Schulting. p.* 868.

L. LII.

L. LII.

Ulpianus Lib. XIV. *ad Edictum.*] De *satisdando* agens.

L. LIII.

Cum sit jure Civili constitutum, etc.] D. Goth. *in not.* „ Imo, non est, etc. *L.* 69. *de reg. jur.* " Hic non est merum debitoris beneficium.

L. LIV.

Paulus Lib. LVI. *ad Edictum.*] Junge *L.* 47. *de verb. sign.*

Magisque ad substantiam obligationis refertur, etc.] Vid. *d. L.* 47. en Senec. *de Benefic.* VI. 5. (1).

(1) Ad seq. *L.* 55. vid. Schulting. *Thes. Controv. Dec.* 35. §. *ult.*

L. LVII.

§. 1.

Amplius Titio solvi non potest:] Ego enim recte peto, nec is potest, et stipulatio in me effectum habere debet. Pichard. *ad* §. 4. *Inst. de inutil. stip. num.* 20. (1).

(1) In *pr.* Legis pro *si quis stipulatus fuerit decem in melle*, Jens. *Strict. ad Pand. p.* 478. legit: *decem, aut decem in melle.* Sed vid. Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 8. §. 2. *p.* 402.

L. LVIII.

Idem Lib. LXXX. *ad Edictum.*] Forte occasione *stipulationis de rato.* (1).

(1) Sequentem §. 2. explicuit Rucker. *Obs. Cap.* 3. §. 23. qui pro *antequam is ratum haberet*, ope geminationis. legit: *antequo quam is* etc. et post *datum* ponit Comma.

L. LIX.

Et debitor constituerit se mihi *soluturum:*] Non distric-

ſtricte *mihi ſoli*, ut *L.* 10. *de pec. conſtit.*

Scil. ſi ſuo,] Ratione peculii.

Non filii nomine etc.] Tunc enim ſolvere deberet ſolidum. (1).

(1) Conf. Pothier. *h. t. num.* 51.

L. LX.

Idem Lib. IV. *ad Plautium.*] Junge *L.* 33. *de m. ca donation.*

L. LXI.

In perpetuum, quotiens id, quod tibi debeam, ad te pervenit, etc.] Videtur haec regula latius accipienda, quam ſit in Gloſſ. et apud Goth., et innui regula *L.* 34. *in fin. h. t. L.* 26. §. 8. *et* 15. *de condict. indeb.* quod *condictio indebiti* ceſſat liberatione facta, et contra.

L. LXII.

Qua *liber factus incipit debere*,] D. Goth. *in notis* „*Quia*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Et Taurell. in margine, et Rehd. Vid. Geb. *h.* In ſeqq. verbis pro *quia incipit debere hic heredi*, etc. Nic. a Salis male legere: *quia non incipit* etc. notat Jauch. *de Negation. p.* 228.

L. LXIII.

Poteſt is ſervus per acceptilationem liberare eum:] Si huic ſervo acceptum feratur. (1).

(1) Jenſio, *Strictur. p.* 478. haec, ut et praec. *L.* 62. videtur inextricabilis. Rationem tamen non addit, eamque ignoro.

L. LXV.

Pomponius Lib. I. *ex Plautio.*] Junge *L.* 13. *de manumisſion.*

Vel agnato curatore *voluntate filiae*,] D. Goth. *in notis* „Cu-

„*Curatori*, Vulg. Hal.". Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Et Rehd. et Taurell. quoque edidit: *curatorE.* Vid. Geb. *h.*

L. LXVI.

Idem Lib. VI. *ex Plautio.*] Junge *L.* 12. *de reb. cred.* (1).

Nec creditori, cum quo alterius jussu contraxit:] Facit huc *L.* 44. *de condict. indeb.*

(1) Add. Merill. *ad Tit. Pand. de reb. cred.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 669.

L. LXVII.

Poterit ejusdem Stichi dominium postea consecutus, dando liberari.] Aliud *L.* 66. §. 3. *de Legat.* 2do. Rationem diversitatis reddit Chesius, *Differ. Jur. Cap.* 59. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 803. *seq.*]

Quod non possit videri is, qui ita accepit, ut ei, a quo accepit, retro reddat, solvisse potius quam decessisse.] D. Goth. *in not.* „*Dedisse*, Vulg. Hal." et Rob. Steph. „*Decidisse*, Contius." et sic Ms. Charondae, qui id probat. *Reddidisse*, Ant. Fab. *in Ration. ad L.* 20. *de reb. cred.* Merillius, *Var. ex Cujac.* III. 7. Florentinam lectionem explicat, ut sit *decessisse ab obligatione*, probante Hubero, *Eun. Rom. ad d. L.* 20. *de reb. cred.* (1) Mihi Vulg. *dedisse* rectior videtur. Vid. D. Goth. *in not.*

(1) Florentinam lectionem defendit quoque Voorda, *Interp. et Emend.* I. 19. qui verba haec accipit de *creditore*, et *solvere* explicat, *solvere obligationem*, seu *debitorem*. Voordam sequitur Pothier. *h. t. num.* 83. et Jo. Guil. van Muschenbroek. *Diss. de Lege Commissor. in pign. Cap.* 1. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 641. Sed van de Water, *in not. MSS.* ait: 1°. se dubitare, an *solvere* simpliciter eo sensu usquam dicatur non adjecta persona debitoris, qui ab obligatione liberatur. 2do. *Solvere* eo sensu

ſu non differre a *decedere*, quum creditor, qui debitorem ſolvit, ab obligatione decedat: et videri tamen JCtum, duas res inter ſe opponere voluisſe. Hinc potius verba haec ad *debitorem* referenda putat, et pro *decesſisſe* cum Contio legendum, *decidisſe*, quae duo verba ſaepe a Librariis confunduntur, additque *ſolvere* et *decidere* etiam opponi in *L.* 3. §. 1. *ad L. Falcid.* et emendationem hanc necesſariam videri, etiamſi verba JCti ad *creditorem* referas. — De verbo *moveris*, in ſeq. *L.* 68., vid. G. Forner. *Selection.* III. 30. in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 122. Verba: *et ſciendum est, in omnibus istis caſibus* etc. Triboniano adſcribit Fab. *Conject.* XVII. 15. et *de Jurispr. Papinian. Tit.* XII. *Princ.* VIII. *Illat.* 31. *in fin.* Sed ei non adſentitur van de Water, *in not. MSS.* quum non abhorreant a ſtylo Marcelli, neque ab ejus conſueto respondendi more.

L. LXXI.

§. 1.

Si fidejusſor procuratori *creditoris ſolvit*, etc.] Non tamen ad hoc conſtituto.

Et creditor post tempus, quo liberari fidejusſor poterit, etc.] Vid. *L.* 69. *de fidejusſor.*

§. 2.

Confirmetur *ſolutio:*] D. Goth. *in not.* „*Confirmatur*, Hal. Vulg." Etiam Rob. Steph.

L. LXXII.

Qui decem debet, etc.] Vid. Donell. *ad L.* 91. §. 3. *de verb. oblig.*

Deinde debitor ea ſine ſua culpa *perdiderit*,] *Sine ſua culpa* inducit Noodt. *de Foen. et Uſur.* III. 15. Vs. *Sed quid* etc. ob *L.* 9. *ſolut. matrim. L.* 17. *de per. et comm. rei vend.* Aut pro *ſua* legendum *ſūa*, id est, *ſumma*, *lata*, cum Eod. *Obs.* I. 16. (1).

Ip-

Ipso jure desinet teneri.] Absque *exceptione* in hac actione bonae fidei.

(1) Conf. Schulting. *Thes. Controv. Dec.* 95. §. 7. add. Pothier. *Tit. de Usur. num.* 67. Nihil mutat Wieling. *Lect. Jur. Civ.* II. 11. §. 1. Vid. et Jens. *Strictur. ad Pand. p.* 479. *seq.*

§. 1.

Quia novari prior obligatio non potest,] Obstat *L.* 31. *pr. tit. praec.* (1). An dicemus, haec dici tantum hoc sensu: *si ponamus non posse.*

(1) Ad quam vid. notata.

§. 3.

Non enim obtulisse eum propter absentiam intelligi potest.] D. Goth. *in not.* „Imo, potest. *L.* 17. *de condict. furtiv.*" Ponit regulam. (1).

(1) Add. Noodt. *ad Tit. Pand. de condict. furtiv.* Vs. *Spero, neque* etc. et Pothier. *eod. Tit. num.* 14. Vid. et Lud. Charond. *ad Tit. de verbor. oblig.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 820.

§. 4.

Sed ei, qui hominem dari stipulatus est, unum etiam *ex his, qui tunc stipulatori servierant* (1), *dando* etc.] D. Goth. *in not.* „*Num etiam*, Cujac. *Obs.* XIV. 20." et *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 66. §. 3. *de Legat.* 2do. Pro lectione tamen Florentina stat Merill. *Var. ex Cujac.* III. 8. et Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 5. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 260.] Ratio autem hujus decisionis, quia stipulatio hic non est aperte facta de re, quae stipulatoris erat. — Alia mens Papiniani *L.* 66. §. 3. *de Legat.* 2do. Vid. et de his Legibus Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap.* 10. [*Oper. Tom.* I. *p.* 127. *seq.*] Brisson. *de Solution. Lib.* I. [*Oper. minor. p.* 150. *seq.*]

Donelli *ad L.* 16. *de verb. oblig.* Zoes. *ad h. t. Pand. num.* 25. *seq.* Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 3. *Lit. c. p.* 1023. *seq.* Egit de his locis etiam Cujac. *ad L.* 27. §. 7. *de pact.* Sed non satis extricat. (2).

(1) *Stipulatoris servi erant*, Majans. *Disp.* VII. §. 20. ubi de hac Lege.

(2) Vid. et Wissenbach. *Disp. ad h. t. Pand.* §. 15. et Pothier. *h. t. num.* 64.

L. LXXIII.

Id potius soluturum *existimetur*, etc.] *Solutum*, Rob. Steph. (1).

Magis tamen existimo, licuisse creditori etc.] Hic est unum debitum, non plura, ut in *L.* 1. et *L.* 44. *h. t.* et id actum, quod hic dicitur, et creditor pignus et fidejussorem accepit separatim. Merend. *Controv. Jur.* XIII. 26. (2).

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

(2) Add. Averan. *Interpr. Jur.* V. 32. *num.* 17.

L. LXXIV.

Lucro debet cedere creditoris.] D. Goth. *in not.* „Imo, non debet, etc. *L.* 42. *in fin. pro soc.*" Alio pertinet.

L. LXXV.

Confusio hereditatis peremit petitionis actionem.] Quae defuncto competit.

L. LXXVI.

Nihil ea cessione actum, cum nulla actio superfuerit:] Idem evenit, quoties plures pari modo obligantur. *L.* 2. *de duob. reis.* Aliud, si dispari, ut *L.* 28. *mandat. L.* 95. §. 10. *h. t.* ibi tantum alter per exceptionem liberatur, quae cessionario non obstat, et sic *L.* 20. §. 1. *de tut. et*

ra-

nation.] distrah. L. 25. *de adm. et per. tutor.* L. 57. *de Legat.* 1°. L. 26. *in fin. loc. cond.* add. Sand. *de Action. Cession. Cap.* 7. Fab. *Cod.* VIII. 27. *Def.* 14. et *Conject.* XI. 9. *seq.* Aliud volunt in solutionibus, quae fiunt ex sententiis in quaestione de πρωτοπραξία. *Consil. JCtor. Batav. Part.* IV. *Cons.* 236. *in fin.* (1).

Cum novissimo quoque casu pretium magis, etc.] Vid. L. 36. *de fidejussor.* L. 5. *de censib.* Sand. *loc. modo cit.*

(1) Sequitur: *tunc solutio facta esset, mandatum subsecutum est.* Rucker. *Diss. ad* L. 6. §. 1. *quemadm. serv. am. Cap.* 1. *in not.* in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 290. ope geminationis, legit: *facta esset, et mandatum* etc. etiam van de Water, *in not. MSS.* Hal. verbo *mandatum* praefigit: *et*, omisso sequenti: *est.* Vid. Geb. *h.* l.

L. LXXVII.

In liberto antiquior contractus operarum etc.] Gloss. *quam operarum* (1).

(1) Etiam Pothier. *h. t. num.* 95. add. Averan. *Interpr. Jur.* V. 32. *num.* 11. — Sequitur in L. 78. *in libris* Caji *scriptum est*, id est, *Cassii*, quem Javolenum solere simpliciter *Cajum* appellare, notat Mascov. *de Sect. Sabin. et Proculian. Cap.* 2. §. 2. *num.* 2. add. notata superius ad L. 54. *de cond. et dem.*

L. LXXIX.

Et quodammodo manu longa *tradita existimanda est.*] Vid. Donell. *in Comm. Jur. Civ.* V. 9. Male Goth. *in not.*

L. LXXX.

Prout quidque contractum est, ita et solvi debet:] Senec. *de Benefic.* V. 14. *quo genere obligatus es, hoc fidem exsolve* (1).

(1) Plurima hujus rei exempla adfert Rad. Forner. *Rer. Quotid.* I. 9. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 136. *seq.*

Averan. *Interpr. Jur.* III. 11. Explicuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 289. *seq.*

L. LXXXI.

§. 1.

Optimum quidem esse, si Praetor aditus jussisset etc.] Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* II. *Const.* 30. *Def.* 24. Fab. *Cod.* IV. 11. *Def.* 2. *not.* 6. (1).

(1) De hac Lege Majans. *loc. modo cit. p.* 317. *seq.* — Sequitur in *L.* 82. *nec caussam habuisset existimandi id invita Seja facturum esse.* Hal. inserit: *se* post *existimandi.* Vulg. post *Seja.* Vid. Brencm. *h.* Rucker. *in not. MSS.* ope geminationis, legit: *invita se Seja.*

L. LXXXIV.

Non esse liberatos fidejussores ejus respondit:] Quia adhuc durat naturalis obligatio in servo. Merill. *Obs.* VIII. 9. (1).

At si idem servus ex peculio suo permissa administratione peculii nummos solvisset, etc.] Pro parte, juxta Ant. Fab. *Conject.* I. 17. *num.* 3. quod non probo.

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 17. §. 16. *not.* 47. Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16. et Pothier. *h. t. num.* 14.

L. LXXXV.

Non minus quantitate, quam die.] Est ὑστερολογία, frequens apud Vett. JCtos. Vid. P. Fab. *Semestr.* I. 23. (1). Nihil ergo mutandum (2).

(1) Add. notata superius ad *L.* 7. §. 8. *de pact.*
(2) Fabrum, *Conj.* V. 18. legere: *non minus die, quam quantitate,* notat Goth.

L. LXXXVI.

Paulus Lib. VIII. *ad Edictum.*] De *procuratoribus* agens.

Hoc

Hoc jure utimur, ut litis procuratori non recte solvatur:] Vid. Sand. *Decis.* III. 16. *Def.* 2. (1).

(1) Add. seq. *L.* 87. vid. Labitt. *in Us. Indic. Cap.* 5. §. 30. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 111.

L. LXXXVIII.

Responderi jure liberatos.] Solverant enim ei, cum quo contraxerant, quae exceptio est a *L.* 28. *h. t.*

Claudius: subest enim illa ex jurisdictione *pendens quaestio,*] Sic et *L.* 36. *de adm. et per. tutor.*

An pretia rerum, quae *sciebant esse pupillae,* etc.] An, *quas?* Ant. Fab. *in Ration. ad L.* 17. §. 3. *de instit. act.* legit: *nesciebant.* Male. (1).

(1) Egit de hac Lege Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 219. *seq.*

§. LXXXIX.

Ex pluribus caussis et chirographis creditor ita cavit: etc.] Simile apud Reines. *Inscription. Class.* VII. 16.

Et accepto tulisse a *Gajo Titio* etc.] Rectius *a* abest apud Rob. Steph. (1).

(1) *Cauta chirographa* Schroder. *Obs.* III. 13. *p.* 275. explicat: *quae sub cautione sunt scripta.*

§. 2.

Id est, Idibus *Septembribus:*] Quibus solebat exigi pecunia credita foenebris. Cujac. *Tract.* VIII. *ad African. in expl. L. pen. de reb. cred.* D. Goth. *in not. ad L.* 24. *de pec. constit.* (1).

(1) Vid. et ad hunc §. Averan. *Interpr. Jur.* V. 32. *num.* 13.

L. XCI.

Nam et petentem te doli mali praescriptio excludet.] Ab expromissore. Facit huc *L.* 7. §. 8. *de dol. mal.* (1).

 (1)

(1) Praecedit: *non potest invitus a te solvi.* D. Goth. *in not.* „*Absolvi*, Vulg. Hal." etiam Rehd. Vid. Geb. *h.* Sed male. Vid. van de Water, *Obs.* II. 14. *p.* 191. et D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 1. *p.* 221. Sequitur: *a quo debitum* novandi *caussa* etc. Graecos legere: *donandi*, monet Jens. *Strict. ad Pand. p.* 480. qui id probat. — Sequitur in *L.* 92. *haec manumissio morti similis sit.* Non omnis. Vid. Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 9. *num.* 1. in Thes. Otton. *Tom*, II. *p.* 1195.

L. XCIII.

Si duo rei sint stipulandi, etc.] Vid. Fab. *Conject.* VIII. 4. (1).

(1) De locutione *quo bonum est*, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 399. *not.* 15. et notata superius ad *L.* 13. §. 2. *de usufr.*

§. 1.

Confunditur obligatio.] Vid. Fab. *Conject.* VIII. 4. (1).

(1) Qui putat, hic deësse particulam *non*, eamque huc transponendam ex seq. §. 2. verb. *non confunditur*, ubi abundat. Pari modo Cujac. *Obs.* XI. 34. *fin.* de Retes, *Opusc. Lib.* III. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 194. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 28. *Thes.* 7. *Lit. c. p.* 974. Voet. *ad h. t. Pand. num.* 24. Jauch. *de Negation. p.* 280. 327. Jens. *Strictur. p.* 481. Pathier. *h. t. num.* 121. Aliter Sammet. *Opusc. p.* 195. *seq.*

§. 2.

Et quasi generale quid retinendum est, etc.] Leonin. *Emend.* I. 3. *num.* 6. ait, id etiam non procedere semper.

Quam confusionem parere.] D. Goth. *in not.* „*Pariat*, Vulg." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Hal. *parere videatur.* Vid. Goth. Malam versionem dicit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 482.

§. 3.

§. 5.

Licet Proculus dissentiat.] Putans, hoc casu obligationem minorem majori supervenientem nec illam tollere, nec ab illa tolli. Aliud, si fidejussor succedat debitori. Indistincte accessoriam tolli, vult Sabinus, quod obtinuit. Cujac. *Tract.* VII. *ad African. in expl. L.* 21. §. 1. *de fidejussor.* et *ad Libb. Julian. Digestor. in expl. L.* 14. *eod.* Fab. *Conject.* I. 5.

L. XCIV.

§. 2.

Postquam furti, vel ex caussa condictionis praestiterit.] *Vel* pro *et* (1).

(1) Conf. Pothier. *h. t. num.* 73. — Sententiam Papiniani in praec. §. 1. refert Ulpianus in *L.* 13. §. 1. *de reb. cred.* ubi vide. add. Labitt. *in Us. Indic. Cap.* 5. §. 5. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 86.

§. 3.

Ex solutione autem petitionem *non praestat.*] Id est, *condictionem.* (1).

Quae habuit auxilium exceptionis,] Pone, *SCti Macedoniani.*

Quam servus non ex utilitate peculii suscepti *solveret.*] Lege: *suscepit, solveret.* (2).

(1) *Repetitionem non praestabat*, legit van de Water. *Obs.* II. 14. *p.* 197. *Praestabat* etiam Hal. Vid. Goth.
(2) Ut in edit. Flor. Putem vitium typographicum, quod tamen etiam aliae editt. Goth. habent.

L. XCV.

§. 2.

Aliquando pro solutione cedit,] Vid. *L.* 56. *de fidejussor.* Quando id fiat, quando non, Averan. *Interpr. Jur.*

II. 11. Est loco *solutionis*, cum creditor debitoris hereditatem plene adquisivit: alias pro *confusione*. Fab. *Cod.* VIII. 8. *Def.* 11. *num.* 10. *seqq.* et distincte, *de Errorib. Pragm. Dec.* 2. *error.* 4.

Non enim quanto locupletior pupillus factus est, consequeretur,] D. Goth. *in not.* „*consequitur*, Vulg." Sic Ranchin. *Var. Lection.* III. 3. [in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 951.] ubi quaedam non bona. „*Consequetur*, Hal.", et Rob. Steph. (1). Ceterum, hic videtur sibi solvere debitore volente. Os. Aurel. *Dispunct.* 20. *in fin.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 743.]

Sed in solidum *creditum suum* etc.] D. Goth. *in not.* „*In solutum*, Cujac." Non probo. add. Merill. *Obs.* VII. 5. et Os. Aurel. *loc. modo cit.* (2).

(1) Voorda, *in not. MSS.* verbum *consequeretur* mavult deleri.

(2) Etiam Ranchin. *loc. cit.* et Altamiran. *ad Libb. Scaevol. Quaest.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 446. *num.* 9. Sed Cujacium sequitur Pothier. *h. t. num.* 119. Egit de hoc loco etiam D'Ajala, *Comm. in L. ult. Cod. de aleator.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1076. *seq.* et Lyclama, *Membran.* VI. 19. §. 4.

§. 3.

Ex caussa fidejussionis liberari,] D. Goth. *in not.* „Hodie *fideicommissariam* obligationem non tolli, etc." Lege: *fidejussoriam*.

Nam si reus duntaxat fuit obligatus, *fidejussor liberabitur*,] Vere et civiliter, per *L.* 5. *de fidejussor.* quasi tunc semper principalis plenior sit fidejussoria. Merill. *Var. ex Cujac.* III. 23. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 18. (1). Aliter Cujac. apud D. Goth. *in not. locc. ibid. citt.* et *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* cujus tamen emendatio: *nam si reus natura duntaxat fuit obligatus, fidejussor non liberabitur*, mihi blanditur, et pla-

placet Charondae, *h.* et Fabro, *Conject.* VIII. 4. *num.* 3. (2). Displicet autem Fr. Marsio Gordonio, *Praetermissor. Cap.* 14. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 875. *seq.*] qui misere tricatur.

E contrario non potest dici non *tolli* etc.] Τὸ *non* delet Leonin. *Emend.* I. 3. *num.* 4. *et* 7. (3).

Si debitor *propriam* etc.] Vere obligatus.

Nam si minori XXV. *annis* bonae fidei (4) *pecuniam credidit*, etc.] Dissolutis succurrit L. Laetoria (5).

Difficile est dicere, caussam juris honorarii,] Quod incertum. *L.* 48. §. 1. *de fidejussor.*

Retinere fidejussoris obligationem, quae principalis fuit, etc.] *Ac non potius solam manere minoris obligationem, quae principalis* etc., Faber, *Conject.* VIII. 4. *num.* 10. Explicatio sane Merillii, *Var. ex Cujac.* III. 23. (6) qui *fidejussoriam* intelligit per *principalem*, ratione scil. juris Praetorii, non placet. Non bene exponit Leonin. *Emend.* I. 3. *num.* 7. et *num.* 12. improbat emendationem Fabri, contra quem etiam disputat Fr. Mars. Gordon. *loc. supra cit.* Sed non bene exponit. Bachovius, *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 28. *Thes.* 7. *Lit. c. p.* 977. intelligit caussam juris honorarii: quod non placet. *Non retinere*, Jauch. *de Negation. p.* 283. non recte.

(1) Florentinam lectionem retinet quoque Wieling. *Lect. Jur. Civ.* II. 12. ubi late de hac Lege: et Theod. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. emend. in jur. Civ. non admitt. p.* 125.

(2) Etiam Bachovio, *loc. cit. p.* 976. Jauchio, *de Negation. p.* 282. *et* 184. Voetio, *ad h. t. Pand. num.* 20. eamque pluribus probavit Voorda, *Interpr. et Emend.* I. 20.

(3) Quem refutat Voorda, *d. loc. p.* 77.

(4) Pro *bona fide*, Pothier. *h. t. num.* 122.

(5) Vid. A. C. Stockmann. *ad Bach. Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 1. §. 26.

(6) Quem sequitur Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand.*

de fidejussor. §. 1. Cujacius, *ad Libb. Papin. Quaestion. in expl. h. l.* pro *principalis* legit: *personalis.* Sed vid. Voorda, *loc. cit. p.* 80. *seqq.* quem probat Pothier. *loc. laud.*

§. 4.

Ita justo pacto,] Vid. *L.* 52. §. 2. *de pact.* D. Goth. *in not.* „ Imo, naturalis obligatio, etc. pacto non tollitur ipso jure, etc. *L.* 27. §. 2. *de pact.*" Ibi illa non fuit sola.

§. 5.

Cum stipulatio ei adquiri non possit:] Ut *L.* 130. *de verb. oblig.* Aliter frustra.

Cum ipse sibi *stipulatus non est:*] Scil. *etiam sibi:* nam aliter *filii* persona inutiliter adjicitur.

§. 6.

Facultas solvendi Titio non intercidit:] Vid. *L.* 56. §. 2. *de verb. oblig.* et ad eam notata (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 15. qui etiam alios laudat, quibus add. Majans. *Disp.* VIII.

§. 7.

Quod quidem Labeo et Pegasus putaverunt utilitatis caussa *recipiendum.*] Contra strictum jus: haec enim facti sunt, et in ipsorum persona videntur implenda (1).

(1) Add. Majans. *loc. modo laud.* Ant. Fab. *Conject.* XV. 17. verba seqq. *idque ita recipi potest, si pecunia in rem vel pupilli vel furiosi versa est,* ejicit, et sequentem periodum: *idem respondendum est,* etc. Triboniano adscribit. — Ad seq. §. 8. vid. Altamiran. *ad Libb. Scaevol. Quaestion.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 401. *num.* 5.

§. 9.

Quod ex hereditate ad alienum *pertinente* etc.] Pro *alium.*

Ni-

Nihil ea res possessori proderit.] Quia poenam tantum solvisti (1).

(1) Add. Cujac. *Obs.* XXII. 29.

§. 10.

Et huc pertinet, tutoris, etc.] Qui neglexit exigere a debitore.

Quod debitorem ejus non convenit,] Vid. *L.* 2. *Cod. arbitr. tutel.*

Nec si damnatus tutor solverit, ea res proderit debitori:] Propter se enim tutor solvit. (1).

(1) Add. Ant. Fab. *Conject.* XI. 10.

§. 11.

Si creditor a debitore *culpa sua caussa ceciderit*,] Forte additum olim: *plus petendo*, idque omissum a Triboniano vel Librariis. D. Goth. *in not.* „*a debitore petens*, Hal. Vulg." Etiam Rob. Steph.

Prope est, ut actione mandati nihil a mandatore *consequi debeat:*] Idem volunt de *fidejussore.* Sand. *de Action. Cession. Cap.* 6. *num.* 43. *seqq.*

§. 12.

Fidejussor eo nomine acceptus soluto contractu liberabitur.] Vid. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. quando lic. ab emt. disced.*

L. XCVI.

Sed et interdicto fraudatorio etc.] De quo *L.* 10. *pr. quae in fraud. credit.* ubi vide.

§. 1.

Tutores ejus cum adolescente transegerunt:] Ratione actionis *subsidiariae*, et sua ex arca solverunt.

Qui suum recuperavit:] Vid. *L.* 44. *de condict. indeb.*

§. 2.

§. 2.

Quamvis nulla delegatio (1) *facta, neque liberatio secuta esset, tamen nominis periculum ad eam pertinere.*] Uti *L.* 17. *in fin de hered. petition.* add. Fab. *Cod.* VIII. 51. *Def.* 28. *not.* 2. [et *Conject.* XII. 7.]

(1) Id est, quamvis nulla esset interposita stipulatio, per quam obligatio *Legati* in obligationem hujus *nominis* fuisset novata, Pothier. *h. t. num.* 66. — De voce *consortioni*, in seq. §. 3., vid. D. Goth. *in not.* add. Pith. *Excerpt.* in Thes. Meerman. *Tom.* I. *p.* 354. Vid. ad hunc §. Averan. *Interpr. Jur.* V. 32. *num.* 19. *et* 22. *seq.*

§. 4.

Ad eum hereditate postea devoluta, caussa condictionis evanescit:] Hoc ordinarium. *L.* 63. *de condict. indeb.* ubi vid. Fab. *in Rational.*

L. XCVII.

Quod verisimile videretur, diligentem debitorem admonitu ita negotium suum etc.] *Admonitum*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. et Flor. quoque *m* adscripta. Vid. Brencm. *h.* qui id probat.

L. XCVIII.

Dicendum est, maritum ex dotis promissione agere posse,] Potestas enim evictionis tollit effectum solutionis. Facit huc *L.* 55. *in fin. ad SCtum Trebellian.* Fab. *Cod.* VIII. 3. *Def.* 20. *not.* 5. (1).

(1) Ad seq. §. 1. *et* 2. vid. Callet. *ad Tit. Cod. de eviction.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 521. add. Pothier. *h. t. num.* 78.

§. 3.

Prius mortuo intestato *filio:*] Ratio *L.* 2. *de castr. pecul.*

Et

Et utique cujus fuerit, eventus declaret:] *Declarat*, Rob. Steph. (1).

Sit*que et* hoc *ex his*, etc.] *Sicque et hic*, Rob. Steph. (2).

Quae post factis, etc.] *Quae post facta sunt*, Rob. Steph. (3).

In praeteritum quid fuerit, declarent.] *Quid cujusque fuerit, declaratur*, Rob. Steph. (4).

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) *Sicque* etiam Hal.
(3) *Quae ex post factis sunt*, Hal. Rucker. *in not. MSS.* ope geminationis. *quae e post factis* etc.
(4) *Cujus quid fuerit, declaret*, Hal. etiam Flor. *n* in *declarent* deleta. Vid. Brencm. *h.* *Factum quid fuerit* fortasse legendum, conjicit van de Water, *in not. MSS.*

§. 5.

Et ideo quinque ei solutis, remanebunt *reliqua quinque in obligatione.*] D. Goth. *in not.* „Imo, non remanebunt: quoties enim *alternativa est* etc." Sed hic una tantum summa est vere debita. (1).

Contra, si mihi quinque, illi decem stipulatus sim, quinque Titio solutis, non facit *conceptio stipulationis, ut a me liberetur.*] D. Goth. *in not.* „Imo facit: nec enim potest esse plus in accessorio, etc." Nihil hic tale; est enim adjectus solutionis caussa.

(1) Add. notata superius ad *L.* 116. *de verb. oblig.* et Majans. *Disp.* VIII. §. 19. *seqq.* quem etiam vid. de seq. §. 6. *ibid.* §. 25. et ad §. 7. vid. Noodt. *de Usufr.* I. 16.

§. 8.

Aream promisi alienam: etc.] Vid. Cujac. ad *L.* 83. §. 5. *de verb. oblig.* (1).

Denique Lex XII. *Tabb. tignum aedibus junctum vindi-*

ca-

cepi posse. scit:] Sic Theoph. *in Paraphr. ad pr. Inst. quib. al. lic. vel non.* ᾔδει γὰρ ὁ νόμος, *sciebat enim Lex.* ubi Fabrot. (2).

(1) Add. notata superius ad *L.* 79. §. 2. *de Legat.* 3°. et *ad d. L.* 83. §. 5. *de verb. oblig.*

(2) Add. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 1. §. 12. *not.* 50. *Scisceit* legit Curtius, Εἰκαςῶν, II. 34. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 176. Sed vid. Otton. *in Praef. d. Tom.* V. *p.* 16. add. Pothier. *h. t. num.* 107. Brencman. tamen edere mallet *scit* pro *sciit*, *scivit*, a *scisco*.

L. XCIX.

Debitorem *non esse cogendum* etc.] Pro hac lectione disputat Bynkersh. *Obs.* I. 9. D. Goth. *in not.* „ *Creditorem*, Hotoman. etc." et sic Basil. ὁ δανειςὴς (1), et vult Titulus, suo quo Lex collocata est. Nec *debitor* est, qui nihil accepit, sed *futurus. L.* 30. *de reb. cred.* et *L.* 9. §. 8. *eod.* imo, nec quicquam accipere cogitur, etsi promiserit. *d. L.* 30. *de reb. cred. L.* 4. *quae res pign. L.* 11. *pr. qui potior. in pign.* hic vero cogendus, si nihil intersit.

(1) Add. Leunclav. *Notat.* II. 101. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1525. Schulting. *Thes. Controv. Dec.* 56. §. 7. et *ad Cuj. Inst.* II. 9. §. 1. *not.* 21. quo posteriore tamen loco observationem Bynkershoekii non improbat. Florentinam lectionem retinet quoque Lyclam. *Membran.* V. 21. eamque pluribus defendit Marckart. *Probab. rec. lect. Part.* II. *p.* 150. *seqq.* quem sequitur Puttman. *Miscellan. Cap.* 12. *p.* 60. Vid. et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 485. et Branchu, *Obs. Dec. Alt. Cap.* 14. *p.* 62. *seq.* Sed Vulgatam lectionem: *creditorem*, cum Cujacio, Pothierio aliisque, praefert Gluck. *ad Tit. de reb. cred.* §. 783. *p.* 66. *not.* 74. add. Westenberg. *ad Tit. Pand. de reb. cred.* §. 42. et van Eck. *ad eund. Tit.* §. 30. Sequitur: *in aliam* formam. Id est, *Characterem*, seu *figuram*

num-

summ. Car. Annib. Fabrot. *contra Salmas.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1256.

L. C.

Nisi specialiter tutores Provincialium rerum, ut sibi Romae redderetur, promitti curaverunt.] Vid. Bachov. *Adv. Fab. Dec.* 91. *error.* 1. *num.* 3. (1).

(1) Contextum Graecum vitiosum hic esse, monet Jens. *Strict. ad Pand. p.* 484. Praecedit: *an, si solverit, debitor liberetur?* sed legendum: *an, si solverit debitor, liberetur?* observat van de Water, *in not. MSS.*

L. CI.

Paulus respondit: non ideo eos, qui etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, videntur liberati. *L.* 4. *in fin. si ex nox. causs. agat.*" Nihil ad rem.

§. 1.

Quae natura tantum debebatur.] Hic caussa est certa. add. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 3. *Lit. c. p.* 1019. *seq.* (1).

(1) Et Averan. *Interpr. Jur.* V. 32. *num.* 15.

L. CII.

Quasi aerosa etc.] Id est, admixtum habens aes (1): id vult vis verbi, de quo latius, quam opus, Bynkersh. *Obs.* III. 4.

Jussu Praesidis *sublata est:*] Al. *Principis:* non opus. Bynkersh. *d. loc.*

Nec creditoris, nec tutoris detrimentum esse.] Aliud *L.* 72. *pr. h. t.* Vid. Curt. Εἰκαστῶν, II. 8. [in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 151. (2).

(1) Vid. Cujac. *Tract.* VIII. *ad African. in expl. L.* 39. *h. t.* Curtium, *loc. cit.* Otton. *in Praef. Tom.* V. *Thes. Jur. p.* 15. *seq.*

(2) Quem Leges illas recte conciliare, ait Otto, *loc. modo cit.*

cit. add. Averan. *Interpr. Jur.* III. 13. Est etiam *ad h. L.* 102. *pr. Dissertatio*, docte et eleganter conscripta, Ampl. B. P. van Wesele Scholten. Lugd. Batav. 1785.

§. 1.

Respondi, si qui dabat, in sortem se dare dixisset, etc.] Nec hic videtur opus creditoris consensu, ut vult Mev. *Decision. Part.* VII. *Dec.* 211. *not.* 3.

§. 2.

Respondi, videri in primam quamque *summam* etc.] *In primam magis, quam in supremam*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Charond. *h.* in margine. Nihil ea de re monitum in Corp. Jur. Geb. et Spang. — In seq. *L.* 105. pro *ab eo solutum est, debere statim solvere*, Rucker. *Obs. Cap.* 3. §. 24. ope geminationis, legit: *ab eo solutum est, debet, debere statim* etc. Pothierio, *Tit. de fidejussor. num.* 64. in praec. verbis abundare videntur voces *eo* et *qui*. Ad verba: *nec enim cum sacco adire debet*, vid. Cujac. *ad L.* 118. *de verb. oblig.* et Grot. *in Flor. Spars. p.* 244. *seq.* Male Alciat. *Parerg.* II. 8.

L. CVII.

Vel cum in eandem personam jus stipulantis promittentisque devenit.] Talis casus apud Quinctil. *Declam.* 273.

L. CVIII.

Quia talis est lex obligationis.] Facit huc *L.* 106. *h. t.* et jus jam stipulanti est quaesitum, si non per mandatum, saltem per stipulationem. Vid. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. mandat.* §. 19. imo hic accipienti ex traditione, quam mandatario similior. Conf. Ant. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 45. *error.* 2. *num.* 11. (1).

Quia mandatum morte dissolvitur.] Nec hic jus accepturo quaesitum: merum autem mandatum morte finitur,

re

re integra. Nihil igitur mutandum (2). Merill. *Var. ex Cujac.* III. 29. et *Differ. Jur. Cap.* 22.

(1) Add. Noodt. *Obs.* II. 1. et Otton. *ad* §. 10. *Inst. de mandat.* Superestne hic vestigium veteris *adstipulatoris?* de quo Gajus, *in Inst. Veron. Lib.* III. §. 110. *seqq.*

(2) Cujacius, *Obs.* I. 38. verba: *post mortem meam*, transponit, eaque conjungit cum τῷ *solvitur*. Sed vid. praeter Merill. *locc. citt.* etiam Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 11. §. 5. Probat tamen emendationem Cujacii Pothier. *h. t. num.* 30.

TITULUS IV.

DE ACCEPTILATIONE. (1).

Legem Cinciam ei occasionem dedisse, vult Merend. *Controv. Jur.* XIII. 18. non cogitans, fieri etiam posse ex *caussa onerosa*. Habet illic quaedam non probanda.

(1) De qua Brisson. *de Solution. Lib.* II. *Oper. Minor. p.* 137. *seqq.* Graecos eam quoque vocare ἀποχὴν, *apocham*, notat Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 20.

L. I.

Acceptilatio est liberatio per mutuam interrogationem,] Carpit Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. quib. mod. toll. oblig.* §. 11. Sed vid. D. Goth. *in not.* et Vinn. *ad* §. 1. *Inst. quib. mod. toll. oblig.* (1).

Qua utriusque contingit ab eodem nexu absolutio.] Videtur locutus de transactione et stipulatione Aquiliana utrimque facta. Raevardus, *ad L.* 55. *de reg. jur.* accipit de *nexu*, more veteri (2). Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 4. *Lit. a. p.* 1025. *seq.* varias habet opiniones, sed non extricat rem.

(1) Non intelligendam hanc Modestini definitionem esse de *acceptilatione* universe, sed de ea, qua opus est correis debendi, arg. Inscriptionis Legis, docet Eckhard. *Herm. Jur* I. 5. §. 197. *seq.* ibiq. Walch., quem etiam vid. *ad Hopp. Comm. ad* §. 1. *Inst. quib. mod. toll. oblig.* et sic Chef. *Interpr. Jur.* I. 47. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 255. quem sequitur Heinecc. *in Praef. d. Tom.* II. *p.* 15. Cujacius, *Obs.* V. 56. accipit de acceptilatione, qua, praevia stipulatione Aquiliana, perimitur obligatio, ex contractu ultro citroque obligatorio oriunda.

(2) Conf. Meerman. *Diss. de Reb. mancip. et nec mancip.* §. 218.

L. III.

Nec liberare quisquam acceptilatione sine mandato *potest.*] *Sine novatione* legit Hotoman. Vid. D. Goth. *in not.* et P. Fab. *Semestr.* III. 24. Ex Glossemate esse, putat Brisson. *de Solution. Lib.* II. [*Oper. min. p.* 138.] (1). Pro Vulg. stant Basilic., quam Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 4. *Lit. b. p.* 1028. non improbat: liberari tamen et invitus potest. *L.* 91. *tit. praec.*

(1) Expungit etiam ea Pothier. *h. t. num.* 14. Sed Watero, *in not. MSS.* explicatio Cujacii, *loc. a Goth. laud.* verisimilis videtur.

L. IV.

Acceptilatio sub conditione fieri non potest.] Obstat *L.* 24. *de neg. gest.* ubi *solutio* sic fit: et in *acceptilatione* idem hodie esse, vult Merend. *Controv. Jur.* XIII. 18. *num.* 15. quod audacius. (1).

(1) Ad seq. *L.* 6. vid. P. Fab. *Semestr.* III. 10. in pr.

L. VIII.

Et nisi in hoc quoque contra sensum *est*, *habet pactum*] Vid. *L.* 5. *pr. de rescind. vend.* (1). D. Goth. *in not.* „*quoque consensum est*, *nec habet pactum*, Hal." *Consen-*

sensum est, non habet pactum, Rob. Steph. (2). Pergit Goth. „Ausim dicere, Lectionem Haloandri optime verbis, quae in edit. Flor. sequuntur, convenire. etc." Sed, an non multum refert, utrum regulam ponas pure, et excipias, an regulam ponas conditionalem? add. Bachov. *ad Treutler. Vol.* I. *Disp.* 23. *Thes.* 7. *Lit. b. p.* 809. (3).

Dicet aliquis, potest ergo non esse consensus.] Rob. Steph. post *consensus* ponit (?) recte. (4).

(1) Add. Ches. *Differ. Jur. Cap.* 69. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 828. *seq.*
(2) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(3) Refutat Gothofredum etiam Jauch. *de Negation. p.* 854.
(4) Sic quoque Pothier. *Tit. de pact. num.* 81.

§. 3.

Acceptum fieri non potest, nisi quod verbis etc.] Nisi in vim pacti. *L.* 5. *pr. de resc. vend.*

Neque enim potest verbis tolli, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, potest. etc." In vim pacti.

§. 4.

Et tolluntur etiam honorariae obligationes,] Vid. *L.* 11. §. 1. *h. t.*

Quia hoc jure utimur,] Contra juris regulas. Noodt. *de Pactis*, *Cap.* 8. et *Probab.* I. 2. *et* 3.

Ut Juris Gentium sit acceptilatio:] Id est, ut etiam obligationes *Juris Gentium* ea tollantur, et *naturales*, non tantum *civiles*. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 27. *Thes.* 1. *Lit. c. p.* 797. *seq.* Quatenus est *Juris Gentium*, ut jus nostrum remittere possimus, Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 4. §. 4. Alii putant, ab initio fuisse *Juris Civilis*, post transiisse in *Jus Gentium.* Zoes. *ad Tit. Pand. de just. et jur. num.* 44. D'Avezan. *de Contractib. Cap.* 6. [in Thes. Meerman. *Tom.* IV. *p.* 17.] Sane, forma est *Juris Civilis.* (1).

Et ideo puto, et Graece posse acceptum fieri, etc.] Haec ratio, quare *Juris Gentium* esse, dici possit. Cujac. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 25. §. 9. [*not.* 21.] (2).

(1) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 21. et Pothier. *h. t. num.* 11.
(2) Add. Walch. *Exercit.* V. *de Ling. Latina, Lingua Legitima, Sect.* 2. §. 8. *Opusc. Tom.* I. *p.* 415.

L. XI.

§. 1.

Inutiles mihi erunt adversus dominum etc.] Vid. *L.* 8. §. *ult. h. t.*

L. XIII.

Et per jusjurandum liberti etc.] Est enim *verborum obligatio.* Cujac. *ad rubr. Tit. Pand. de verb. oblig.* (1). Galvan. *de Usufr. Cap.* 15. *num.* 5.

(1) Add. Caj. *Instit.* II. 9. §. 4. ibiq. Schulting. *not.* 47.

§. 1.

Si id, quod in stipulationem etc.] De hoc et seq. §. 2. *et* 3. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 31.

Accepto iter vel actum fecerit,] Alternative. (1).

Si actus accepto fuerit latus:] Scil. solus.

(1) Add. Schulting. *ad Caj. Inst.* II. 1. §. 3. *not.* 35.

§. 2.

Qui enim accepto facit, vel totum, vel partem ejus, quod stipulatus est, etc.] Sive realiter, sive intellectu, modo divisionem recipiat. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 29. *Thes.* 4. *Lit. e. p.* 1029. *seq.*

Hae autem partes non sunt:] Nec separatim in obligatione fuere. Cujac. *ad L.* 27. §. 8. *de pact.* (1).

(1) Add. Ches. *Differ. Jur. Cap.* 39. in *Jurispr. Rom.* et

et Attic. Tom. II. *p.* 737. *seq.* et Galvan. *de Usufr. Cap.* 2. *num.* 8.

§. 3.

Cum posſit uſus ſine fructu conſtitui,] Cujacius, *Obs.* XIII. 12. ait, a JCto ſcribi debuisſe, aut ſcriptum fuisſe: *cum posſit fructus ſine uſu conſtitui.* (1).

(1) Sed vid. Marcilium, *ad* §. 1. *Inſt. de uſu et habitation.* et Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 13. *p.* 276.

§. 4.

Julianus Lib. LIV. *Digestorum ſcripſit*,] Junge *L.* 11. *de adim. Legat.*

Tollisſe (1) *que totam obligationem*,] Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 33. [in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1306.] et Bynkersh. *Obs.* I. 25. Est enim hoc quaſi ſolutum. *L. pen.* §. 6. *ſolut. matrim.* ibiq. Duaren. Aliud in pacto. *L.* 27. §. 7. *de pact.* Vid. Scip. Gentil. *de Divid. et individ. obligat. Cap.* 10. [*Oper. Tom.* I. *p.* 125. *ſeq.*] ubi contra Cujacium disputat.

(1) Pro *ſuſtulisſe.* add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 387. *not.* 23. et notata ſuperius ad *L.* 19. §. 4. *de negot. gest.*

§. 6.

Decem in obligationem (1) *manebunt*,] Vid. *L.* 31. *pr. de novation.*

(1) *Obligatione*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 7.

Tamen acceptilatione per fidejusſorem liberetur.] D. Goth. *in not.* „*Exceptione* acceptilationis ſcil." Sic et alibi loquuntur. Vid. *L.* 18. *L.* 44. *in fin. h. t. L.* 98. §. 6. *L.* 38. §. 1. *tit. praec.* Sand. *de Action. cesſion. Cap.* 7. *num.* 12.

§. 9.

Reus non liberabitur:] Uti nec §. *praec.*

§. 10.

Tutor, curator furiosi acceptum ferre non potuit,] D. Goth. *in not.* „*non possunt*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Vid. ad hunc §. Brisson. *de Solution. Lib.* II. *pr.* *Oper. minor. p.* 138.

§. 12.

Liberatio contingit in solidum.] D. Goth. *in not.* „Imo non contingit liberatio, etc." Vid. ad *L.* 31. §. 1. *de novation.* (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 15.

L. XVI.

Non ipse solus liberatur,] D. Goth. *in not.* „Imo, ipse solus. *L.* 2. §. 5. *in fin. de verb. oblig.*" Illic sunt heredes ejusdem debitoris, non correi. (1).

Sed et hi qui secum *obligantur:*] Id est, *cum ipso.* (2).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 23.
(2) Sic et alibi. Vid. notata superius ad *L.* 27. *de negot. gest.* et ad *L.* 41. *ex quib. causs. major.*

§. 1.

Si judicati fidejussor sit datus, acceptus, etc.] *Et acceptus*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.* Rucker. *Obs.* *Cap.* 4. §. 6. *num.* 7. ope geminationis legit: *ac acceptus.* Nulla emendatione opus. Vid. van Dorp. *Obs.* *Cap.* 7. *p.* 58.

L. XVII.

Julianus Lib. LIV. *Digestorum.*] Junge *L.* 34. *tit.* *praec.*

Qui

Qui hominem aut decem etc.] De hac Lege Merend. *Controv. Jur.* VIII. 24. Sed habet quaedam non bona.

Partem *stipulationis peremit.*] Non ita in *solutione.* Sed hic pars plane est remissa, nec refert, in quo altera solvatur: non enim in diversis praestabuntur partes. Vid. Cujac. *ad L.* 2. *de verb. oblig.*

L. XVIII.

Et uno et pluribus contractibus etc.] *Ex pluribus*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Vulg. et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Hal. *et ex uno et pluribus* etc. Vid. D. Goth. *in not.*

§. 1.

Ejus rei stipulatio, quam acceptio *sequatur*, etc.] D. Goth. *in not.* „*Acceptilatio*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Et Rehd. Vid. Geb. *h.* Explicuit hunc §. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 121. *seqq.* De *stipulatione Aquiliana* vid. et Hugo, *in Dessen Civilist. Magaz. Tom.* II. *num.* 19. *p.* 422. *seqq.*

L. XIX.

Sed exceptione doli mali, vel pacti conventi se tueri potest.] Vid. *L.* 8. *pr. h. t.* et D'Avezan. *de Contractib. Cap.* 6. [in Thes. Meerman. *Tom.* IV. *p.* 17.] (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 23.

§. 1.

Apocha non alias, quam si pecunia soluta sit.] Potest enim dari apocha spe futurae solutionis. Merill. *Obs.* IV. 4. (1).

(1) De voce *apocha* vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 442. *not.* 1.

L. XX.

Idem Lib. LXXVII. *ad Edictum.*] Ubi egit de ſtipulatione *judicatum ſolvi.*

L. XXII.

Servus nec juſſu domini acceptum facere poteſt.] Edictum enim *quod juſſu* ad *contractus* pertinet. *L.* 10. *in fin. de fidejuſſor.* non ad *liberationes.* Cujac. *h.* in *Corp. Jur. Gloſſ.*

L. XXIII.

Paulus: imo, cum locatio conductio, etc.] Hoc non negaret Labeo (1).

Liberantur obligatione.] Vid. *L.* 5. *pr. de reſc. vend.* id enim in hoc negotio bonae fidei agitur. Cheſ. *Differ. Jur. Cap.* 86. [in *Juriſpr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 867. *ſeq.*] Male id accipit in genere, Merend. *Controv. Jur.* XIII. 18. *num.* 16.

(1) Sed quod Labeo generalius ſcripſerat, Paulus, eum notans, diſtinctius proponit, ſecundum G. Forner. *Selection.* III. 5. in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 87. *ſeq.* Secundum Pothier. *h. t. num. ult.* Labeo ſecutus eſt ſtricti juris rationem; Paulus vero praetulit paciſcentium voluntatem.

TITULUS V.

DE STIPULATIONIBUS PRAETORIIS. (1).

Quomodo a *conventionalibus* differant, Merill. *Differ. Jur. Cap.* 20. — Harum multae in alios Titulos relatae. Vid. v. gr. *L.* 21. *de oper. nov. nunc. L.* 1. *ſi cui plus quam per L. Falcid. lic.*

(1) De his quaedam Gluck. *ad Tit. qui ſatisd. cog.* §. 243. *p.* 374. *ſeqq.*

L. I.

L. I.

Praetoriarum stipulationum tres *videntur esse species*, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, quatuor. *L. 5. de verb. oblig.*" Est alia divisio.

§. 2.

Quae instar actionis habent,] Vid. Cujac. *ad L. 5. de verb. oblig.* Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. de division. stip.* De his et Fab. *Conject.* III. 1.

Et ut sit nova actio,] Al. (1) *novatio*, quod probat Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 70. *error.* 6. Mihi Florentina magis placet (2).

(1) Ita Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.*

(2) Add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 2. et Pothier. *h. t. num.* 2. Nihil corrigendum, monet quoque van de Water, *in not. MSS.* Additur: *ut de Legatis* stipulationes. Quare in numero plurali? Vid. Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. si cui plus quam per L. Falc. lic.* Verba seqq. *et ratam rem haberi*, quibusdam suspecta sunt. Vid. Pothier. *d. loc.*

§. 3.

Quae fiunt judicio sistendi caussa.] Vid. Jan. a Costa, *ad* §. *ult. Inst. de division. stip.*

§. 4.

Ut quis cautior sit, et securior, interposita stipulatione.] Vid. Paul. *in Sent.* V. 7. §. 1. (1).

(1) Ibiq. Schulting. *not.* 5.

§. 6.

Ex qua igitur (1) *operis novi nunciatione satisdare oporteat? quemadmodum satisdetur? namque* etc.] *Oporteat, et quemadmodum satisdetur, videamus*, Rob. Steph. (2).

De eo quod in publico, repromitti *oportet:*] D. Goth. *in not.* „Imo, *satisdari. L.* 15. §. 2. *de damn. infect.*" Agit de alia re.

(1) *Igitur* non est in edit. Flor.
(2) De varia hujus loci lectione vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. II.

Praetoriae stipulationes etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Paul. ad Edict. in expl. h. l.* (1).

(1) Et *Obs.* XXV. 29.

§. 1.

Uno vincente, vel victo, totum opus etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 15.

§. 2.

Scindi eas in personas heredum:] Sicque illae non mutantur, sed pro rata quemque tenent. Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap. ult.* [*Oper. Tom.* I. *p.* 173.]

Ut uno ex heredibus stipulatoris vincente in partem ejus *committatur stipulatio:*] Eatenus enim tantum ipsius interest.

Sed si unus ex heredibus promissoris etc.] Qui caverat *judicatum solvi*, et ante litem contestatam decesserat.

In solidum eum damnandum etc.] Ad restitutionem.

In quantum autem ipse ea stipulatione, etc.] Quam defunctus interposuit.

An omnino *teneantur*,] *Omnino non*, Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 80. *error.* 5. Sed aliter Bachov. *ibid.* et non male. (1).

(1) Vid. et de hoc loco Langebek. *Annotation. Cap.* 8. in Thes. Ottoni. *Tom.* I. *p.* 552. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 3. — Labittus, *in Us. Indic. Cap.* 2. §. 11. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 21. seq. *Legem*

gem 3. jungit cum *L.* 1. §. 4. *ut Legat. seu fideic. serv. causs. cav.*

L. IV.

Praetoriae stipulationes saepius interponuntur, etc.] Vid. Leonin. *Emend.* I, 14.

L. VII.

Ulpianus Lib. XIV. *ad Edictum.*] Junge *L.* 7. *qui satisd. cog.*

Praetoriae satisdationes personas *desiderant* etc.] Aliud in aliis, uti in illa apud Paul. *in Sent.* V. 33. §. 2. (1). — Idem, si convenerit, ut daretur fidejussor. Mev. *Decision. Part.* III. *Dec.* 238.

Et neque pignoribus *quis*, etc.] *Pignora* proprie dicta, non *hypothecas*, intelligit Bachov. *ad Treutler. Vol.* I. *Disp.* 5. *Thes.* 2. *Lit. a. p.* 181. quod tamen non admitto. Non obstat *L.* 1. §. 9. *de collation.* illic enim non *satisdatio* exigitur, sed *cautio.* (2).

Neque pecuniae, vel auri, vel argenti depositione in vicem satisdationis fungitur.] Nisi alter id permittat. *L.* 28. *de pign. et hyp.* Idem volunt DD. in casu necessitatis. Mev. *ad Jus Lubec.* III. 1. *art.* 1. *num.* 69. *seqq.* Imo, Salmasius, *de Modo Usur. Cap.* 16. *p.* 685. pignus fidejussori praefert.

(1) Ubi vid. Cujac. *not.* 12.
(2) Add. Noodt. *ad Tit. Pand. qui satisd. cogant.* vs. *Satisdamus* etc.

L. VIII.

Paulus notat, etc.] Leoninus, *Emend.* I. 14. *num.* 9. nomen *Pauli* delet, putatque haec conjungenda cum Lege praec. (1), et legendum: *Papinianus Lib.* V. *Quaest. notat.*

Et potest *videri calumniose satis petere*, etc.] *Nec* *po-*

potest, Cujac. (2) *ad Paul. Sent.* V. 9. §. 1. *not.* 2. et *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* etiam Leonin. *Emend.* I. 14. *num.* 7. Sed vid. Ant. Fab. *in Ration. ad L.* 12. *qui ſatisd. cog.* Bachov. *ad* Πρῶτα *Pand. p.* 501. Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inſt. de diviſion. ſtip.* (3).

(1) Conjungit has Leges etiam Haloander. Vid. Ant. Auguſtin. *Emend.* III. 1. in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1501.

(2) Quem etiam ſequitur Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 25. *in fin.* et Pothier. *Tit. de bon. poſſ. ſec. tabb. num.* 21. Jauchius, *de Negation. p.* 184. et 228. emendationem Cujacii non malam quidem dicit, ſed tamen non necesſariam.

(3) Add. Schulting. *ad Paul. loc. cit. not.* 4. Vid. et Langebek. *Annotation. Cap.* 10. in Theſ. Otton. *Tom.* I. *p.* 554. et Thom. Papillon. *de Direct. hered. ſubſtit. Cap.* 7. in *eod. Theſ. Tom.* IV. *p.* 702.

L. XI.

Quoniam plerumque difficilis probatio est, etc.] Facit huc *L.* 24. *de reg. jur. L.* 68. *de verb. oblig.* (1).

(1) *Difficilis ſententia, quae non rem, ſed vim rei quaerit*, Senec. *de Benefic.* III. 8.

TITULUS VI.

REM PUPILLI VEL ADOLESCENTIS SALVAM FORE.

L. II.

Profecto dicemus, ſervum publicum etc.] Posſet et ei ſervus interim cum fiducia dari.

L. IV.

Sed utilis (1) *actio ex ſtipulatu pupillo detur.*] Id ſingu-

gulare, nec ad alias species producendum. Fab. *de Erroribus Pragm. Dec.* 47. *error.* 2. *num.* 8. *seqq.*

(1) Rucker. *Obs. Cap.* 3. §. 25. ope geminationis, legit: *ut utilis.*

§. 3.

Sed enim qui non gessit, etc.] Vid. §. 7. *h. l.* (1).

(1) Add. Ant. Fab. *Conject.* XI. 12.

§. 6.

Ex iisdem caussis ne *ex stipulatu* etc.] *Nec*, Rob. Steph. (1) recte.

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Frequens harum vocum permutatio in antiquis Codd. Vid. notata superius ad *L.* 1. §. 1. *naut. caup. stab. not.* 1. Posset etiam *ne* hic accipi pro *ne-quidem*, uti *L.* 2. *de reivind.* ubi vid. notata. Malam versionem putat Jens. *Strictur. p.* 485.

§. 7.

Si quis curator datus non gesserit curam, etc.] Vid. §. 3. *h. l.*

L. VI.

Tamen propter utilitatem receptum est, recte eum stipulari, agere.] *Et agere*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Praecedit: *aut fari non potest.* Ubi in quibusdam perperam deesse negationem, notat Jauch. *de Negation. p.* 13. *et* 152.

L. X.

Tam fidejussor ejus, etc.] Ut in casu *L.* 54. *loc. cond.* (1).

(1) Add. Labitt. *in Us. Indic. Cap.* 3. §. 39. in Iurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 69. *seq.* — Ad seq. *L.* 11. vid. Heinecc. *in additam. ad Vinn. ad pr. Inst. de satisd. tutor. num.* 3.

L. XII.

Si plures fidejussores etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* et Noodt. *ad Tit. Pand. de fidejussor. et nominator. et hered. tutor.*

TITULUS VII.

JUDICATUM SOLVI.

Formulam dat Cujac. *Obs.* X. 29.

L. I.

Sed exactio in tempus reo (1) principali indultum, etc.] *Quadrimestre* addunt Graeci ex jure posteriore. Leunclav. *Notat.* II. 91. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1523.]

(1) Non *heredi.* Vid. Cujac. *Obs.* XXVI. 22.

L. III. (1).

(1) In *h. l. pr.* τὸ *apud* priore loco significare *ad*, posteriore autem loco ordinarium significatum habere, observat Marckart. *Probab. rec. Lect. Part.* II. *p.* 25.

§. 5.

Dicendum erit, non committi stipulationem:] Hinc dicunt, actum non sustineri ex ea qualitate, qua quis non sit usus. Cyriac. *Controv.* 384. *num.* 13.

Eorumve, *cujus ea jurisdictio fuit,*] Lege: *eove* (1). add. *L.* 3. *de postul.*

(1) Sic etiam Brencm. *h.* et Voorda, *in not. MSS.* putans, oscitante Librario natum hoc vitium e voce praecedente. *Eove* etiam legit van de Water, *in not. MSS.* — Ad praec. §. 3. vid. Gluck. *ad Tit. de procurator.* §. 388. *p.* 226. *not.* 73.

§. 7.

§. 7.

Si ex ea caussa egerint,] Lege: *egerit* (1).

(1) Sic etiam Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.*

§. 8.

Demens factus sit,] Basil. *Tom.* I. *p.* 566. μανῇ.

§. 10.

Ipse reus *potest suscipere defensionem.*] Cum quo lis non est contestata: et qui proinde factum praestando et se et fidejussorem liberat. Donell. *ad L.* 91. §. 3. *de verb. oblig. num.* 13. (1). — Junge *L.* 5. *h. t.*

(1) Sequenti *L.* 4. non obstat *L.* 84. *de verb. oblig.* Vid. Pothier. *h. t. num.* 29.

L. V.

Ulpianus Lib. LXXVII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 3. *h. t.*

Repetitionem constituerimus (1) *ejus*, *quod solutum est.*] Quod scil. absurdum. (2).

(1) *Constituemus*, Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Conf. Pothier. *loc. modo laud.*

§. 2.

Amplius ex alio committi non potest.] Uti *L.* 34. *in fin. de rec. qui arbitr. rec.* (1).

(1) In praec. verbis: *quia plures caussae sunt* etc. Jens. *Strict. p.* 485. pro *quia* legi vult: *quando.* Male. — Vid. seq. *L.* 6. et *L.* 13. *h. t.*

§. 3.

Quia sibi imputari *debet*,] D. Goth. *in not.* „*imputare*, Vulg. Hal.“ Etiam Rob. Steph.

Quia *talem defensorem admisit.*] D. Goth. *in not.* „Al. *qui.*“ Sic Rob. Steph. (1).

(1)

(1) Etiam Taurell. in margine, et Hal. et Rehd. in textu. Vid. Geb. *h.* add. Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 7. *p.* 34. et Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* IV. 7. *p.* 393.

§. 5.

Non in defensione.] *Defensionem*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 7.

Nam et plures heredes rei etc.] Τοῦ ἐναγομένου, Basil. *Tom.* I. *p.* 567.

Ne defensio per plures scissa etc.] Add. *L.* 48. *fam. ercisc.* Aliud, si nihil inde incommodi. Bachov. *ad* Πρῶτα *Pand. p.* 807.

L. VI.

De dolo malo.] Inde in Notis Magnonis D. M. A. *dolum malum abesse* (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 121. *de verb. oblig.*

L. VII.

An stipulatio committatur? et nihil aliud etc.] D. Goth. *in not.* „Haec desunt in ed. Hal." Male: habet Rob. Steph. (1).

Atque ita acceperit judicium,] Ut heres.

(1) Et edit. Flor. add. Ant. Augustin. *Emend.* III. 9. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1527. Sequitur: *Julianus non putat, stipulationem committi.* Vulg., translata negatione, *Julianus putat, stipulationem non committi*, et sic Baudoz. Vid. Jauch. *de Negation. p.* 152. — In seq. *L.* 8. vestigium exstare juris antiqui, quo reus, actione in rem conventus, *judicatum solvi* satisdare cogebatur, notat Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 27. add. Pothier. *h. t. num. ult.*

L. IX.

Judicatum solvi stipulatio expeditam (1) *habet quantita-*

tatem.] D. Goth. *in not.* „Imo, non expeditam. *L.* 2. §. 2. *de stip. Praetor.*" Sed vid. ipsum Goth. ad eam Legem (2).

(1) Id est, *certam.* add. Brisson. *de Verb. Sign.* in voc.
(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 27. *p.* 534.

L. X.

Sive ad defendendum procurator (1) *datus fuerit,*] A reo praesente.

Quod si procurator aliquem defendat,] Absentem (2).

(1) F. A. Schilling. *Bemerkungen ueber Römische Rechtsgeschichte, p.* 264. *seq.* putat, origine scriptum fuisse: *cognitor*, propter locum Gaji, *Inst. Veron. Lib.* IV. §. 101. Sed locus ille mutilus est: et an non igitur in *procuratore* verum, quod Modestinus hic docet? Vid. *L.* 8. §. 3. *de procurator.*
(2) Potius universe, quoties reus pro *procuratore consentiente* non satisdedit judicatum solvi: tunc enim procurator judicium accipere non cogitur. *d. L.* 8. §. 3. Potest tamen ultro reum *defendere*, modo ipse caveat judicatum solvi: sine qua satisdatione nemo est alienae rei *defensor* idoneus. §. 5. *Inst. de satisdation.*

L. XII.

Si reus post judicatum solvi ab eo datum *in magistratu sit,*] *Ab eo satisdationem datam*, Rob. Steph. (1). Basil. *Tom.* I. *p.* 569. ὁ δεδωκὼς τὴν ἐπὶ τῇ ἐκπληρώσει τῶν κριθέντων ἱκανοδοσίαν.

(1) D. Goth. *in not.* „Haec verba *ab eo datum* non legit Hal." Sed verius esse, Hal. habere: *si reus post judicatum solvi satisdationem in magistratu sit*, et in margine addere: *alias, ab eo satisdationem datam*, atque hanc esse Vulg. lectionem, notat Brencm. *h.* Rehd. *ab eo satisdatione data.* Vid. Geb. *ibid.*

L. XIII.

Nisi ex stipulatione *lis fuerit contestata?*] *Judicatum sol-*

folvi. Ad tempus *litis contestatae* mora potest purgari, uti in obligationibus *faciendi.* add. *L. ult. h. t.* nec obftat *L.* 3. §. 8. *h. t.* add. Bachov. *ad pr. Inft. de fatisdationib.* (1).

(1) Et Pothier. *h. t. num.* 24.

§. 1.

Quia de alia *actum videtur*,] D. Goth. *in not.* „*de alia re*, Vulg." et Rob. Steph.

L. XIV.

§. 1.

Aut certe *cogantur dominum priore judicio defendere.*] Rob. Steph. post *certe* addit: *fi velint actione mandati a domino aliquid confequi* (1), quae non funt necesfaria, nec funt in Bafilic. (2).

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Add. Pothier. *h. t. num.* 27.

L. XVI.

Non debet mihi in eum dari judicium.] Vid. §. *ult. Inft. de perp. et temp. action.* (1).

(1) Infcriptionem feq. *L.* 18. vitiofam esfe, et pro *Lib.* VII. *Disputationum*, legendum: *Lib.* VII. *Stipulationum*, quum Venulejus nullos *Disputationum* Libros fcripferit, obfervat Labitt. *in Uf. Indic. Cap.* 6. §. 5. in Jurispr. reftit. Wieling. *Part. poster. p.* 118. add. Stockman. *ad Bach. Hist. Jur.* III. 2. *Sect.* 5. §. 24. et H. Oosterdyk. *Disf. ad Fragm. Venuleji ex Libb. de offic. Proc. Cap.* 1. §. 7. in Nov. Thef. Disf. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 466.

L. XIX.

Novisfima claufula etc.] De ea Brummer. *ad L. Cinciam*, *Cap.* 14. *p.* 252. *feq.*

§. 1.

§. 1.

Si hujus rei *dolus malus* etc.] Sic Basilic. *Tom.* I. *p.* 571. (1).

(1) Ad seq. §. 2. vid. Bynkersh. *Lib. Sing. ad L. laeta. Cap.* 6.

L. XX.

Cum apud Sempronium Judicem datus *reus* etc.] Lege: *datum.* (1).

A cujus sententia petitor appellavit:] Ergo reus fuit absolutus. Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 2. add. Fachin. *Controv. Jur.* VIII. 57. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 27. (2).

Claudius: Ideo stipulatione *adjicitur*, etc.] D. Goth. *in not.* „*In stipulatione*, Vulg." et Rob. Steph. (3).

(1) Ita Flor. Est vitium typographicum, quod tamen etiam in aliis editt. Goth. exstat.

(2) Vid. et Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* IV. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 220.

(3) Etiam Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.* qui addit, Taurellium forte edere debuisse: *stipulationE*, id est, *stipulationi.* — Ad seq. *L.* 21. vid. de Retes, *loc. modo cit. p.* 195. Ant. Faber, *Conject.* XII. 17. *num.* 2. verba: *et nos dicimus*, *semper praevalere* etc. Triboniano adscribit. Sed van de Water, *in not. MSS.* potius pro *dicimus* legendum putat: *didicimus*, quae vox Vett. JCtis frequens est, et sic ipse quoque Scaevola in *L.* 48. §. 1. *de vulg. et pup. substit.*

TITULUS VIII.

RATAM REM HABERI, ET DE RATIHABITIONE (1).

Formula in *L.* 23. *h. t.*

(1) De qua docte conscripta Dissertatio est Aug. Gerh. Be-

Beſier, quam Praeſide Viro Clar. D. G. van der Keesſel defendit, Lugd. Batav. 1778.

L. II.

Non est cogitandum rei promittendi vel ſtipulandi compendium,] Ex obligatione, unde agi potest. Langebek. *Annotation. Cap.* 6. [in Theſ. Otton. *Tom.* I. *p.* 550. *ſeq.*]

L. III.

Cum minor XXV. *annis* etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.*

Interpoſitus procurator] Ad pecuniam recipiendam.

Debitori de rato habendo cavit,] Uti *L.* 19. *h. t.*

Reſtitutione in integrum data,] Pecunia v. gr. perdita. Ergo ratum minor habuerat gestum: aliter enim reſtitutione non foret opus. Pinel. *ad L.* 2. *Cod. de resc. vend. Part.* III. *Cap.* 1. *num.* 18.

Neque indebiti condictionem,] Uti in *L.* 22. *h. t.* Hic autem debitor liberatus est.

Neque ſtipulationem committi conſtabat.] Vid. Sand. *Deciſ.* III. 9. *Def.* 3.

Vulgaribus verbis de rato habendo. haec quoque etc.] Dele *punctum* post *habendo.*

Alioquin ſi non conveniat,] Ne quidem de rato habendo.

Actionem *dari oportebit.*] *Condictionem. L.* 8. *Cod. de condict. indeb.* (1).

(1) Add. Cujac. *Obs.* XXIV. 28.

§. 1.

Atque ita dominus a ſententia Judicis, procuratore victo, provocavit,] D. Goth. *in not.* „Quoties dominus a ſententia lata contra falſum procuratorem provocat, gesta confirmare videtur." add. Ant. Fab. *Cod.* II. 8. *Def.* 19.

Cum ad auxilium commune *ſuperatus confugiſſet:*] Id

est,

est, *appellationem.* Rittershuſ. *ad Novell. Part.* X. *in Proöem.*

L. V.

Non tantum verbis ratum haberi posſe, ſed etiam actu:] Exempla multa apud Cyriac. *Controv.* 441. *num.* 30. *ſeqq.* ut et ſi quis in rationibus quid non dispungat, *Controv.* 503. *num.* 26. *ſeqq.*

Dominus comprobans perſequeretur,] Vel post mandatum imperfectum det perfectum. Mev. *Deciſion. Part.* II. *Dec.* 32.

L. VI.

Cautionem *ratam rem dominum habiturum* cavere etc.] Nota, *cautionem — cavere* (1).

(1) De hoc genere loquendi plura habet Finestr. et de Monzalv. *in Hermogen. Jur. Epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 340. *ſeqq.* ubi hanc Legem explicuit. Pari modo *actio agitur* dicitur in *L.* 4. *ſi ex nox. cauſ. ag.* et *obligatio obligatur* in *L.* 23. §. 1. *de pign. et hyp.* ad quas Leges vid. notata.

L. VII.

Paulus Lib. III. *Sententiarum.*] Junge *L. ult. de bonor. posſesſion.*

Heres ejus intra tempora petitionis ratam eam habere non potest.] Ratio dubitandi *L.* 24. *h. t.* (1).

(1) De hac Lege Jensſius, *Strictur. ad Pand. p.* 486. *ſeq.* Retulit quidem eam inter *Sententias Pauli* Schulting. *in Jurispr. antej. p.* 336. ſed nihil ibi ad eam notavit.

L. VIII.

§. 1.

Quia naturale debitum manet.] Vid. *L.* 60. *pr. de condict. indeb.*

§. 2.

Scil. cum de libertate ejus conſtituerit,] D. Goth. *in*

 not.

not. „*Confiterit.*" Sic et Rob. Steph. (1) recte.

(1) Etiam Hal. et Vulg. probante Brencm. *h.*

L. IX.

Ulpianus. Lib. IX. *ad Edictum.*] Pertinet ad Tit. *quod cujusq. univ. nom.* vel *de procuratoribus.*

Nec magister univerſitatis,] D. Goth. *in not.* „Hanc vocem expungit Cujacius." *in Paratitl. ad Tit. Pand. de adm. rer. ad civit. pertin.* Postea tamen ſententiam mutavit. Vid. Jan. a Costa, *ad Tit. x. de ſyndico, p.* 247. qui etiam vocem *univerſitatis* tuetur. add. Bynkersh. *Obs.* VII. 14. (1).

(1) Et Pothier. *h. t. num.* 7.

L. X.

Interdum ex conventione *ſtipulatio ratam rem interponi ſolet:*] Ut *L.* 3. *h. t.* (1).

(1) Ad ſeq. *L.* 11. vid. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 966. *ſeq.*

L. XII.

§. 3.

Sive compenſatione utatur,] Vid. *L.* 15. *h. t.*

Nam qualiter *quis eundem actum retractet,* etc.] D. Goth. *in not.* „*qualiter qualiter*, Hal. *Qualitercunque*, Vulg." ut Vulg. Rob. Steph. (1).

(1) Add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 322. *not.* 7. — In §. 1. pro *haberi* Vulg. habet: *habere.* Vid. Brencm. *h.* atque ita legendum, neque Glosſas nodos ſolvere, qui ſunt in ſeq. §. 2., ait Jenſ. *Strictur. p.* 487.

L. XIII.

§. 1.

Cavere debere,] *De rato cavere eum debere*, Rob. Steph.

Steph. (1). Non habent Basilic.

(1) *Caveri*, Hal. *De rato cavere debere*, Rehd. Vid. Geb. *h.*

L. XV.

Idem Lib. XIV. *ad Plautium.*] Junge *L.* 82. *de verb. sign.*

Nam et si quis adversus petentem compensatione, etc.] Vid. *L.* 12. §. 3. *h. t.* (1).

Nam et heres qui damnatus non peteret, etc.] Lege: *non petere* (2).

(1) In praec. verbis pro *si judicio petitum esset*, Al. habere: *non esset*, sed male, notat Jauch. *de Negation. p.* 40.

(2) Ut in edit. Flor. Hal. et Vulg. *qui damnatus est*, etiam Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 14. *p.* 89. pro *qui* legit: *quis.* Jo. Cannegiet. *Disq. de Notis*, §. 30. *p.* 514. *qui damnatus* exponit: *qui damnatus est*, quum τὸ *est* saepe omittatur. add. van Dorp. *Obs. Cap.* 1. *p.* 7.

L. XVI.

Ut possit dignosci,] Flor. *dinosci*, quod factum ex *dominosci.* Vid. Ant. Augustin. *Emend.* III. 9. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1527.]

L. XVII.

Partem petitionis ratam habuit dominus:] Molinaeus putat, pro parte id non posse fieri recte, nisi adversario volente. Sed id non quadrat *L. seq.* Aliud vero vulgo volunt, poena adjecta. Vid. Scip. Gentil. *de Divid. et individ. oblig. Cap. ult.* [*Oper. Tom.* I. *p.* 174.]

L. XVIII.

Sine dubio committetur stipulatio pro ea parte, *pro qua ratum non habebitur:*] D. Goth. *in not.* „Imo, non pro parte, sed in integrum. *L.* 9. §. 1. *si quis caut. jud. sist. causs. fact. non obt.*" Alia ratio, et res.

Non ultra *quam in partem committetur stipulatio:*] D. Goth. *in not.* „ Imo, ultra. *L.* 4. §. 1. *in fin. de verb. oblig.*" Ibi addita poena. add. Merend. *Controv. Jur.* VIII. 15.

Quod advocat,] Basilic. *Tom.* I. *p.* 577. ὅτι συνηγρήθη. (1).

Cavet enim, *si quid ibi ruet*, *scindetur*, fodetur (2), etc.] Al. *fodietur* (3).

Stipulationi *cautum erit.*] Al. *stipulatori* (4). *Cautum non erit*, Rob. Steph. pessime.

(1) Curtius, Εἰκαςῶν, I. 53. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 157. legit: *avocatur.* Sed vid. Otton. *in Praef. d. Tom.* V. *p.* 15. add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de postuland.* §. 5.

(2) Ita Flor. Vid. Brencm. *h.* qui se ignorare dicit, quid sit *fodo*, a quo *fodetur.*

(3) Sic Charond. *h.* in margine, et edidit Pothier, *h. t. num.* 22.

(4) Ita Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* aut *stipulationi* scriptum pro *stipulatione.*

L. XX.

Si vice repraesentat *actionum*,] D. Goth. *in not.* „ *Repraesentant.*" Sic Rob. Steph. (1) recte. Vid. *L.* 37. *de oblig. et action.*

(1) Hal. *si vicem repraesentant actionum.* Vid. Geb. *h.* add. Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. de division. stipul.* et Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. de damn. infect. p.* 438.

L. XXI.

Libello Principi *oblato*,] *Praetori*, Noodt. *ad Tit. Pand. de procurator.* Vs. *Porro ait Praetor*, etc. (1).

Prodest.] D. Goth. *in not.* „ Forte legendum: *proditum est.*" Vel pro *qui eum* etc. legendum: *si eum* etc. et sic Basil. *Tom.* I. *p.* 577. (2).

(1)

(1) Probante Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de procurator.* §. 7. et Pothier. *h. t. num.* 6. Pro *ageret*, in praec. verbis, forte melius legi: *agerentur*, observat van de Water, *in not. MSS.*

(2) Bilderdyk. *Obs. et Emend.* I. 13. pro *prodest* legit: *par est.*

L. XXII.

Non debitam pecuniam] Pone, per *exceptionem.*

§. 2.

Vel quia nulla res esset, etc. *vel quia nihil stipulatoris interest* etc.] Cujacius, *ad Libb. Julian. Digestor. in expl. h. l.* (1) notat, JCtum uti ἐνστάσει et ἀντιπαραστάσει, quod et alibi fit.

(1) Et *Obs.* XXV. 21. add. P. J. de Fremery, *Diss. de Rationib. Vett. JCtor. Cap.* 1. §. 9. *p.* 30. *seqq.*

§. 4.

Cum autem procurator recte *petit*,] Ex mandato.

Ne injuria Judicis etc.] Per quam iterum condemnatus est reus.

Non nisi in impensas litis teneri.] Quod post injuriose est factum, illis non imputatur.

§. 7.

Difficile est existimari doli clausulam committi.] Scil. κινούντων αὐτῶν, Basilic. *Tom.* I. *p.* 578.

L. XXIV.

Ratam haberi oportere eo tempore, quo adhuc in ea caussa sit, ut peti possit.] Facit huc *L. ult.* §. 1. *h. t.* et actus sine mandato perfectus, ratihabitione confirmari non potest, nisi intra tempus, quo geri potuit. Sand. *Decision.* III. 5. *Def.* 1. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* I. *Const.* 19. *Def.* 6.

L. XXV.

§. 1.

Cum jam debitor liberatus sit:] Facit huc *L.* 24. *pr.* *h. t.* (1). — Basil. *Tom.* I. *p.* 580. addunt aliquid [*Legem* 26.] sed quod jam dictum fuit *L.* 22. §. 3. *h. t.* (2).

(1) Add. Brisson. *de Solution. Lib.* I. *Oper. minor. p.* 120.
(2) Quod fugisse videtur Jensium, *Strict. ad Pand.* *p.* 488.

LIBER

LIBER QUADRAGESIMUS SEPTIMUS.

Libros XLVII. et XLVIII. *terribiles* vocat Justinianus *L.* 2. §. 8. *Cod. de vet. jur. enucleand.*

TITULUS PRIMUS.

DE PRIVATIS DELICTIS.

L. I.

Civilis Constitutio est, etc.] Vid. *L.* 20. *de poen.* D. Goth. *in not.* „Id est, regula juris antiqui." Alioquin differunt. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *de reg. jur.* [*Oper. minor. p.* 728.]

Poenalibus actionibus heredes non teneri, etc.] Add. *L.* 23. §. 8. *ad L. Aquil. L.* 38. *de reg. jur.* Huber. *Eunom. Rom. ad L.* 7. *de alien. jud. mut. causſ.* Exceptio notabilis *Nov.* 51. *Cap.* 1. *L.* 14. §. 2. *Cod. de SS. Ecclef.*

§. 1.

Heredem autem furti agere posse, *aeque* conſtat.] Hodie. Olim dubium. Cicer. *Epist. ad Familiar.* VII. 22. (1).

(1) Vid. Schulting. *ad. Paul. Sent.* II. 31. §. 6. *not.* 24. Add. Grotium, *in Flor. Sparsion. p.* 244. Raevard. *Varior.* III. 8. Jo. Mercer. *Opinion.* II. 5. in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 1589. *seq.*

L. II.

Nunquam plura delicta etc.] Vid. Grivell. *Dec.* 24. (1).

(1) Add. Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 5.

Herm.

Herm. van Vianen, *Diss. de Concursu actionum*, *Cap.* 1. §. 10. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 274. *seq.* Gluck. *ad Tit. de edend.* §. 284. *a. p.* 10. *seq.*

§. 3.

Quaesitum est, si condictus fuerit ex caussa furtiva, etc.] An et si solutum sit? Vid. *L.* 34. *in fin. de oblig. et action.*

Condictio autem ex caussa furtiva non egreditur retrorsum judicii accipiendi *tempus.*] Si post delictum aestimatio non creverit. Os. Aurel. *Dispunct.* 22. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 750.] Alii intelligunt tempus *delicti commissi*, ex quo lis contestari potuit. Vid. Bachov. *de Actionib.* IV. 20. (1). Sed nemo sic loquitur (2). Ergo simpliciter (3) accipiunt Ant. Fab. *Conject.* XVI. 11. et late, *de Errorib. Pragm. Dec.* 92. *error.* 8. Ches. *Differ. Jur. Cap.* 50. *num.* 2. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 779.] ut *L.* 8. §. 1. (4) et *L.* 13. *de condict. furtiv.* accipiuntur. Dissentit Bachov. *Adv. Fab. d. Dec.* 92. *error.* 8. (5).

Peremta est altera actio.] Quatenus ex delicto agitur: condictio autem non tollitur. *L.* 3. §. 12. *de pecul.*

(1) Et Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de condict. furtiv.* §. 4. et *ad h. t.* §. 6. Etiam Voorda, *in not. MSS.* ait: „*Judicii accipiendi tempus* hic non est *tempus litis contestatae*, ut vult Goth., sed tempus, quo rem in judicium deductam oportebat, adeoque tempus admissi, seu obligationis natae. Vid. Merill. *Obs.* III. 34. et Leunclav. *Notator.* II. 128. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1530. Aliter Cujac. *ad L.* 59. *de verb. oblig.* et *Tract.* VIII. *ad African. in expl. L.* 57. *mandat.* et Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 17. *error.* 2.".

(2) An non discrimen facit, quod non dicatur *accepti*, sed *accipiendi*, seu quo accipi possit.

(3) Scil. de *tempore litis contestatae*, ita ut res furtiva aesti-

aestimanda sit, quanti plurimi fuerit a tempore litis contestatae.

(4) Ad quam vid. notata.

(5) Et alia quoque videtur esse mens ipsius Schultingii, *Thes. Controv. Dec.* 45. §. 7.

§. 4.

Item, si quis subreptum etc.] Abest hic §. a Corp. Gloss. (1). Habent Basil. [*Tom.* VII. *p.* 274.]

(1) Imo, non abest, sed subjicitur §. 2do.

§. 5.

Et flagitaverit,] Fornerius, *Selection.* II. 11. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 58.] accipit pro *stupraverit.* Vid. D. Goth. *in not.* Pari modo Raevard. *Conjectan.* I. 5. (1).

(1) *Appellaverit de stupro*, Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *flagitare.* Marckart. *Interpr. rec. Lection.* I. 1. *p.* 3. *seq.* pro *sollicitaverit*, *persuaserit.*

L. III.

Ad jus ordinarium *remittendus erit*, etc.] Ad Judicem pedaneum a magistratu dandum. Alibi dicitur *ad forum.* Vid. *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 7. [§. 4. ibiq. Pith. *not.* 17.] et *Tit.* 12. add. Rittershus. *ad Novell. Part.* IX. *Cap.* 3. *num.* 14. Inepte Goth. *in not.* (1). *Jure et ordine experiri*, Gell. *Noct. Attic.* XI. 18.

(1) Add. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 878.

TITULUS II.

DE FURTIS.

Servorum plerumque. Servius, *ad Virgil. Eclog.* III. *Vs.* 16. *L.* 36. *in fin. h. t.* *L. ult. de fugitiv. L.* 13. §. 1. de

de action. emt. vend. Vid. Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Cod.* (1). *Servile probrum*, Tacit. *Histor.* I. 48. *Servile vitium*, Salvian. *de Gubernat. Dei*, IV. *p.* 59. [edit. Brem. a. 1688.]

(1) Add. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de oblig. quae ex delict. nasc.* §. 1.

L. I.

Furtum a furvo, etc.] Sic et Hilliger. *ad Donell.* XV. 29. *a.* non bene (1).

(1) Add. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 285. *seq.* Ant. Augustin. *Emend.* IV. 4. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1531. *seq.* Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in *eod. Thes. eod. Tom. p.* 1572. Schulting. *ad Caj. Inst.* II. 10. §. 3. *not.* 26. Sequitur: *vel a Graeco sermone*, qui φῶρας appellant *fures.* De hoc genere loquendi vid. J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 4. *p.* 24. et Marckart. *Interpr. rec. Lection.* II. 6. *p.* 208. add. notata superius ad *L.* 1. *pr. de pact.* — *L.* 2. *Furtorum genera* duo *sunt*, etc. *Quatuor* ait Paul. *in Sent.* II. 31. §. 2. et ipse Cajus, *Instit.* II. 10. §. 2. in Jurisp. antej. Schulting. *p.* 181. Sed in §. 3. *Inst. de oblig. quae ex del. nasc.* legitur: *Furtorum autem duo sunt genera, manifestum et nec manifestum: nam conceptum et oblatum species potius actionis sunt furto cohaerentes, quam genera furtorum*, etc. Haec autem ex Gajo hausta esse, apparet ex ej. *Inst. Veron. Lib.* III. §. 183. Neque adeo necesse videtur, in hac *L.* 2. manum Triboniani agnoscere cum Aleandro, *ad d. loc. Caj. not.* 18. a quo nec abhorret Schulting. *ad d. loc. Paul. not.* 5. Ceterum, de antiquis illis furtorum generibus, et de more rem furtivam quaerendi per lancem et licium, multi multa scripserunt. Vid. v. gr. Walch. ad Hopp. *Comm. ad* §. 3. *Inst. de oblig. quae ex del. nasc.* qui etiam alios laudavit. Sed in primis videndus Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de oblig. quae ex del.* §. 13. *seqq.* cum eoque conferendae Gaj. *Inst. Veron. Lib.* III. §. 183. *seqq.* Nonnulla de re furtiva quaerenda lance et licio nuper quo-

quoque notavit Arn. Carol. Cosman. *Diss. de Orgin. et Fontib. LL.* XII. *p.* 48. *seq.*

L. III. (1).

(1) *Pr.* ἐπ' αὐτοφόρῳ. Ita appellatos esse omnes in crimine deprehensos, docet Otto, *ad* §. 3. *Inst. de oblig. quae ex del.* add. Ferand. Adduens. *Explication.* I. 43. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 548.

§. 1.

Et parvi refert, a quo deprehendatur, etc.] Facit huc *L.* 43. *in fin. de rit. nupt.* (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 31. §. 2. *not.* 6.

§. 2.

An vero et si alicubi *fuerit deprehensus.*] D. Goth. *in not.* „*Aliubi*, Hal." etiam Rob. Steph. (1).

Si cum re furtiva fuerit adprehensus,] D. Goth. *in not.* „Id est, qui intra terminos ejus loci, unde quid sustulit, deprehensus est. Paul. *in Sent.* II. 31. §. 2." Haec diversa.

Priusquam eo loci etc.] Vid. verba Sabini apud Gell. *Noct. Attic.* XI 18. — Junge *L.* 5. *h. t.*

(1) Atque ita reponendum videri, notat Brencm. *h.* *Alicubi*, Rehd. Ceterum, quis *fur manifestus* habendus esset, inter Veteres JCtos quaesitum fuisse, apparet ex Gaj. *Inst. Veron. Lib.* III. §. 184.

L. IV.

Quo destinaverit quis auferre,] *Perferre*, Rob. Steph. (1) sic *L.* 5. *pr. et* §. 1. *h. t.*

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. V.

Ulpianus Lib. XLI. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 3. *h. t.*

L. VI.

L. VI.

Quamvis enim saepe *furtum contrectando fiat*, etc.] Vid. *L.* 50. §. 1. *h. t.* (1). D. Goth. *in not.* „Imo, *semper* (2).” Sed vid. Ant. Fab. *Conj.* XVI. 6. *num.* 13.

Tamen initio, etc.] Facit huc *L.* 8. *pr. mandat.*

(1) Add. §. 11. *Inst. de oblig. quae ex del.* et Gaj. *Inst. Veron. Lib.* III. §. 202.

(2) Ita legit Pith. *ad Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 7. §. 5. *not.* 21. sed, praeter Fabrum, vid. et Marckart. *Probab. rec. Lect. Part.* I. *p.* 129. *seq.* Rejicit etiam emendationem Pithoei Voorda, *in not. MSS.* Van de Water, voces transponit, legens: *furtum saepe contrectando*, eamque emendationem Basilic. juvare ait.

L. VII.

§. 1.

Deprehensione *fieri manifestum furem:*] *Deprehendere* est *attrapper.* Senec. *Epist.* 43. *sic vivimus, ut deprehendi sit subito adspici.* add. Quinctil. *Inst. Orat.* VII. 6.

Attamen non est manifestum.] Ergo opus clamore. Cujac. *Obs.* XI. 58. Facit huc Virgil. *Eclog.* III. *Vs.* 17. *seq.* Vid. tamen §. *seq.*

§. 3.

Parvique referre putat, etc.] Vid. *L.* 3. §. 1. *h. t.* (1).

(1) Add. Jan. a Costa, *ad* §. 3. *Inst. de oblig. quae ex del.*

L. IX.

§. 1.

Quanti in litem jurasset, etc.] Facit huc *L.* 70. *de reivind.* (1).

(1) Ad *pr. h. l.* vid. van de Water, *Obs.* III. 4. *p.* 269. *seq.*

L. X.

Cujus interfuit (1) *non subripi, is actionem furti habet.*]

bet.] Vid. tamen *L.* 14. §. 10. *L.* 49. *L.* 66. *in fin. h. t.*

(1) Add. Paul. *in Sent.* II. 31. §. 4. ibiq. Interpp.

L. XII.

Nam qui non habet quod perdat, ejus periculo nihil est.] Facit huc Martial. XII. 61. et Terent. *in Phorm.* II. 2. *Vs.* 19. *seq.* (1).

(1) Praecedit: *qui curanda polienda vestimenta* etc. Hoffman. *Meletem. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 1. ope geminationis, legit: *poliendave.* Sic Vulg. Hal. *poliendaque.* Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Sed nemo de improbitate sua consequitur actionem,] Facit huc *L.* 14. §. 3. *h. t.* Vid. tamen *L.* 48. §. 4. *L.* 67. §. 4. *h. t.*

Et ideo soli bonae fidei possessori, etc.] Vid. tamen *L.* 71. §. 1. *h. t.*

§. 2.

Et sic fit, ut non teneatur furti et agat.] D. Goth. *in not.* „Hanc negationem expungit (1) Zoannett. *Restitution. Cap.* 12." [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 655.] Retinet (2) Otto, *in Praef. d. Tom.* IV. *p.* 21. et Amaya, *Obs. Jur. Civ.* II. 9.

(1) Pro *non* legit: *idem*. Sed expungit Cujac. *Obs.* II. 11. et XVI. 30. et *ad Paul. Sent.* II. 31. §. 19. *not.* 53. etiam Jauch. *de Negation. p.* 167. 236. 328. quo postremo tamen loco *non* scriptum fuisse putat pro *cum*. Cujacium sequitur et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 489. *seq.*

(2) An aliis negationis detractio Zoannetti placitura sit, dubitat. Van de Water, *Obs.* III. 4. *p.* 263. pro *non* legit: *dom.* id est, *dominus*. Pari fere modo Herm. Cannegiet. *Obs.* I. 20. Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 3. pro *et agat* legit: *SET agat*, id est, *sed et agat*, et *non* accipit pro *non tantum*. Sic etiam A. G. Pagenstecher. *Adversar.* II. 7. Nihil mutat van Dorp. *Obs.*

Cap. 1. *p.* 2. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 49. — In seq. *L.* 13. pro *cum per debitorem stetisset*, Cujacium, *in Not. Mercator. ad Animadv. Raberti*, II. 29. legere: *cum per debitorem non stetisset*, sed frustra, notat Jauch. *de Negation. p.* 184.

L. XIV. (1).

(1) *Pr. Eum qui emit, si non tradita est ei res, furti actionem non habere*, etc. Imo, uterque, et emtor et venditor, furti agere potest, quia utriusque interest. Paul. *in Sent.* II. 31. §. 17. ubi vide, et Cujac. *Obs.* XXI. 19.

§. 1.

Et Julianus Lib. XXIII. *Digestorum scribit*, etc.] Vid. Noodt. *Probab.* III. 4.

§. 2.

Praeterea habent furti actionem coloni, etc.] Nec non domini. *L.* 52 §. 8. *L.* 82. §. 1. *h. t.* Sed coloni non condicunt. *L.* 60. §. 5. *locat. cond.* quae huic non obstat, ut vult Merill. *Obs.* I. 6. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16.

§. 3.

Sed non debet ex dolo suo furti quaerere actionem.] Facit huc *L.* 12. §. 1. *h. t.* et §. *seq. h. l.* (1).

(1) Ubi dicitur: *quia in omnium furum persona constitutum est*, etc. Non obstat *L.* 48. §. 4. *h. t.* Vid. Forner. *Selection.* III. 24. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 113. et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 490. *seq.*

§. 8.

Agere eum furti non posse.] D. Goth. *in not.* „Imo potest. *L.* 48. §. 4. *h. t.*" Specialis casus.

§. 11.

Is, qui precario servo rogaverat, etc.] D. Goth. *in not.*

not. „*servum*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Probante Brencm. *h.*

§. 15.

Quamvis vestem, quam *vestitus est*, etc.] *Qua*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.*

§. 16.

Si hae subreptae sint, omnibus *furti actiones competere:*] *Omnes*, Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 7. [§. 5. *not.* 22.] scil. *manifesti*, *nec manifesti*, *concepti*, etc. (1).

(1) Etiam Schultiñg. *Thes. Controv. Dec.* 45. §. 4. qui praeterea pro *veluti commodati*, etc. legit: *veluti commodatae*, *locatae*, *pignorive acceptae.* Jo. Cannegieter. *ad Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 7. §. 5. *p.* 222. repetitionem *omnibus* mori Ulpiani tribuit.

§. 17.

Quia per liberam personam possessio quaeri potest,] D. Goth. *in not.* „Imo, non potest. §. 5. *Inst. per quas person.*" Non obstat.

Et si custodia ejus ad eum pertineat, *potest:*] D. Goth. *in not.* „Imo, non potest. §. 9. *h. l.*" Ibi est *dolus.*

L. XV.

Sed omnimodo in solidum etc.] Ratio *L.* 14. §. 6. *h. t.*

L. XVI.

Sed natura rei impedimento est:] *Patriae potestatis*, per quam uterque est pro eadem persona (1). Nugatur Gothofredus.

(1) Add. Merill. *Obs.* III. 4.

L. XVII.

Neque enim qui potest in furem etc.] Ratio fortior *L. praec.*

§. 3.

Attamen furti actione non teneor, etc.] Vid. Paul. *in Sent.* II. 31. §. *ult.* (1).

Dicit igitur Pomponius Lib. XVII. *ex Sabino, competere furti actionem huic domino*, etc.] Hac igitur recuperare poterit servum suum, vel litis aestimationem consequi.

(1) Ubi vid. Schulting. *not.* 88. add. notata superius ad *L.* 27. §. 3. *ad L. Aquil.* — Sequitur in *L.* 18. *non posse me agere cum* debitore. Vulg. *emtore.* Vid. Brencm. *h.* eamque lectionem. Graecos confirmare, notat Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 1. add. Cujac. *locc.* a Goth. *citt.*

L. XIX.

§. 1.

De pondere autem vasorum non est necesse loqui.] D. Goth. *in not.* „Imo, videtur necesse. *L.* 1. §. 40. *deposit.*" Non agit de *furti actione.*

§. 6.

Ut puta si rem pignoratam vendidit:] *Precario* forte sibi concessam. Schol. Basil. [*Tom.* VII. *p.* 328.] (1).

(1) Add. Marckart. *Interp. rec. Lection.* I. 16. *p.* 101. *seq.*

L. XX.

§. 1.

Sed his casibus usucapio etc.] Vid. ad *L.* 4. §. 21. *de usurp. et usuc.* (1).

(1) Add. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 491.

L. XXI.

Vulgaris est quaestio, an is, qui ex acervo frumenti mo-

modium sustulit, totius rei furtum faciat, etc.] Stoicum hoc esse, putat Merill. *Obs.* I. 24. De hac Lege Nerius, *Analect.* I. 16. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 347. *seq.*] (1).

Nam et qui aurem alicujus tetigit, etc.] Respicit *antestationem.* Vid. Merill. *Obs.* II. 5. [et Idsinga, *Varior. Cap.* 6. *p.* 45.] Sed comparatio hominis cum frumenti acervo non procedit. Otto, *de Jurispr. Symbol. Exerc.* II. *Cap.* 3.

Sed verum est, in tantum eos furti actione teneri, etc.] Add. §. 8. *h. l.* Ulpianus igitur, Philosophica subtilitate missa, docet, quid jus Forense dictet: ponit tamen, quod omnia tollere non possit.

Et omnes res, quae in eo erant, contrectaverit,] Moverit, non abstulerit.

Ejusdem rei *et manifestus* etc.] Quam abstulit, non aliarum, add. Schol. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 329.

Sed et qui segetem luce secat, etc.] Locus suspectus. D. Goth. *in not.* „*Segetem ante lucem*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (2).

(1) Etiam Tussan. de La Rue, *Amoen. Jur. Obs. Cap.* 9. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 1500. *seq.* Eckhard. *Herm. Jur.* I. 4. §. 143. ibiq. Walch. Gundling. *Exercitat. Academ. Exercit.* V. §. 33. *p.* 221. *seq.* Averan. *Interpr. Jur.* I. 23. qui observat, quatuor in hac Lege exstare exempla furtorum rei minimae, et etiam ob rem minimam *furti actionem* dari docet: quod posterius minus recte negant alii, in quibus etiam est Rad. Forner. *Rer. Quotid.* II. 5. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 166. et Bynkersh. *Obs.* I. 3. Pro *modium* Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 2. legi mavult: *modicum.*

(2) Ἐν φωτὶ, Basil. *Tom.* VII. *p.* 285. et Schol. Basilic. ἐν ἡμέρᾳ, *ibid. p.* 329. quod notat quoque Hoffman. *loc. modo cit.* — In seq. §. 1. H. G. van Vryhoff, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 28. *p.* 143. verbum *acceperit* transponit post: *putavit autem illic sua viginti esse*, quae parenthesi includit, et τὸ *sua* accipit pro *ejus*,

 scil.

scil. deponentis. Sed nulla emendatione opus esse, putat Puttman. *Interpr. et Obs. Cap.* 23. Vid. tamen J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 12. *p.* 105. *seq.* qui pro *putavit autem illic* etc. legi mavult: *putavit autem ille*, puta, qui dabat.

§. 2.

Ex Libro VIII. *Pomponii ad Sabinum*,] Haec trajecta, et ad *principium* videntur ponenda. (1).

(1) Pothier. *h. t. num.* 19. ea reponit post verba seqq. *cum plus esset.*

§. 5.

Et quid si cisterna vini sit? quid dicet?] Lege: *dices.* (1).

(1) De hoc §. Averan. *loc. supra cit.* §. 11. *seqq. Cisternam* Burman. *ad Petron. Satyric. Cap.* 70. *p.* 346. edit. a. 1709. intelligit talem, quae non in terram defossa, sed ut vas amplum navibus onerariis imponitur. — Sequitur in §. 6. *si ex pluribus rebus* moventibus etc. Id est, *mobilibus.* Vid. *L.* 93. *de verb. sign.* et Leunclav. *Notat.* II. 102. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1525.

§. 7.

Qui furti faciendi caussa conclave intravit, nondum fur est, etc.] Spectato jure Forensi: quo non pertinet *Can. tres personas. Caus.* 23. *quaest.* 4.

§. 8.

Quod tollere non possit,] Vid. *pr. h. l.* (1).

Quod si totum vas tollere potuit, dicimus, etc.] Non igitur refert tantum alienam sententiam, quod vult Matth. *de Criminib.* XLVII. 1. *Cap.* 1. §. 3. (2).

(1) Sequitur: *proinde si* involucrum, etc. Fortasse scribendum: *inbulucrum*, notat Leunclav. *Notator.* II. 102. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1526.

(2) Etiam Gundling. *Exercit. Academ. Exerc.* V. §. 35. *p.* 225.

p. 223. Rationem differentiae reddit Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 2. Sed addendum, videri Veteres ejusmodi vas aut armarium clausum spectasse tanquam corpus ἡνωμένον, unde sequebatur, eum qui vel partem abstulit, totius furem esse, uti de *lance rasa* docet Paulus seq. *L.* 22. §. 2. ubi vid. notata. Nugatur Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 9. nec satisfacit Pothier. *h. t. num.* 8. *et* 17.

§. 9.

Si duo pluresve unum tignum furati sunt, quod singuli tollere non potuerint, etc.] Facit huc griphus apud Athen. *Lib.* X. *p.* 449. quem refert ex Antiphane, citat. a Merill. *Obs.* VI. 34.

§. 10.

Quamvis autem earum quoque rerum, quas quis non abstulit, furti teneatur:] Juxta §. 8. *h. l.*

L. XXII.

Ejus nomine cum eo furti agere *non potest.*] *Agi*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 2.

Qui lancem rasit, totius fur est,] Est enim corpus ἡνωμένον, de quo *L.* 50. *de usurp. et usuc.* An tamen spectetur totius pretium, alia res. Facit huc *L.* 74. *h. t.* Matth. *de Criminib.* XLVII. 1. *Cap.* 1. §. 3.

L. XXIII.

Impuberem furtum facere posse, etc.] De poenis puerorum talium Gell. *Noct. Attic.* XI. 18. Plin. *Histor. Nat.* XVIII. 3. Forte et coriis anguillarum verberati, Plin. *ibid.* IX. 23. Vid. et de iis Carpzov. *Defin. Forens.* *Part.* IV. *Const.* 38. *Def.* 8.

Quia id *furtum* etc.] *Et*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.* Sequitur: *nec ope*

impuberis etc. Jauch. *de Negation.* p. 328. *et ope* etc. J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* II. 8. p. 60. *nec non ope* etc. Aliter Basil. et Schol. Basil. Vid. Koehler. *ibid.*

L. XXV.

§. 1.

Sed Celsus putat, posse condici possessionem:] Vid. *L.* 6. *de condict. ob turp. vel inj. causs. Possessionem.* Juxta *L.* 2. *de condict. triticar.* (1). Exstat in Schol. Basilic. [*Tom.* VII. *p.* 332. et in Basilic. *ibid. p.* 289.] sed suspectum est Bachovio, *Adv. Fab. Dec.* 81. *error.* 6. *num.* 3. qui et alia tentat.

(1) Add. Labitt. *in Us. Indic. Cap.* 5. §. 31. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 112. — In seq. §. 2. pro *quos quis* fraudandi *animo decerpsit*, Vulg. habere: *furandi animo*, eamque lectionem confirmare Graecos, quamvis utraque eodem redeat, notat Hoffman. *Meletem. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 3.

L. XXVI.

Si apes ferae in arbore fundi tui apes *fecerint*,] An, *favos*? (1).

(1) Sic et D. J. van Lennep. *Exercit. Jur. Exerc.* VIII. Lugd. Batav. 1796. quem vide de hoc loco.

§. 1.

Quia ut primum decerptus esset, etc.] Si scil. ab ipso id esset factum. Vinn. *ad* §. 36. *Inst. de rer. divis.*

L. XXVII.

Qui tabulas vel cautiones etc.] Sic et Paul. *in Sent.* II. 31. §. 32. (1).

Non tantum pretii ipsarum tabularum, verum ejus quod interfuit:] Idem in aliis, qui tabulas non restituunt. Fab. *Cod.* IV. 2. *Def.* 5.

Ut puta si chirographa aureorum decem *tabulae fuerint*,] Pithoeus, *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 12. §. 5. *not.* 8.

not. 8. geminat τὸ *decem*, legens: *aureorum decem*, *decem tabulae* etc. quod non probo. (2).

Quia nonnunquam debitores tabulas sibi restitui petant:] *Petunt*, Rob. Steph. (3).

(1) Ubi vid. Cujac. et Schulting. *not.* 75. *et* 76.
(2) Sed probat van de Water, *Obs.* I. 20. *fin.* *p.* 105.
(3) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Sequitur: *quia nonnunquam calumniantur debitores, quasi indebito soluto* ab his. Voorda, *Interpr.* I. 17. *in fin.* *p.* 54. *ab his* accipit pro *ob has*, scil. *tabulas.* Sed rectius, ut videtur, Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 10. *in fin.* *p.* 143. pro *a se:* quod et notat van de Water, *in not. MSS.*

§. 1.

Si quis cum alias probationes, mensaeque (1) scripturam *haberet*, etc.] De qua Salmas. *de Usur. Cap.* 17. *p.* 513. *seqq.* add. D. Goth. *in not.* (2). Inde nummos *perscribere*, *rescribere.* Terent. *in Phormion.* V. 7. *Vs.* 29. ubi Donat. (3).

(1) Vulg. et Hal. *mensae quam scripturam.* Vid. Brencm. *h.* qui notat, Flor. esse *mensae quae*, et ex *haberet* factum: *haberent.* Nic. Catharinus, *Obs.* II. 11. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 779. legit: *si quis cum alias probationes* penes se quam *scripturam haberet.* Herm. Cannegieter. *Obs. Jur. Rom.* III. 8. *p.* 283. *probationes diversamque scripturam.*
(2) Et Ian. a Costa, *ad Tit. Inst. de liter. oblig.*
(3) Vid. et ad hunc locum Terentii Ruhnken.

§. 3.

Sed si quis non *amovit* etc.] *Non* pro *non tantum.* (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 17. *de Legib. not.* 1.

L. XXVIII.

Sed si subripuit prius quam deleat, *tanto* (1) tenetur, etc.] *Furti actione.*

Delendo enim nihil ad poenam *adjicit.*] *Furti*, sed *L.* *Aquilia* tenebitur. *L. praec. in fin.*

(1) D. Goth. *in not.* „*Tanti*, Vulg." Etiam Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.*

L. XXXI.

§. 1.

Idemque scribit et de ceteris rebus publicis, etc.] Sed vid. *L.* 4. §. *ult. ad L. Jul. pecul.*

L. XXXII.

Qua *si judici*, etc.] *Quae*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* *Quasi si*, ope geminationis, Rucker. *in not. MSS.*

§. 1.

Et interim testimonia,] *Sunt*, Rob. Steph. (1).

Ad fidem creditae pecuniae uti possum.] *Possim*, Rob. Steph. (2).

(1) *Sunt* etiam inserit Hal. Sequitur: *qui rem* communissent. Rusfard. in margine: *commeminissent.* quod mavult J. B. Koehler. *Interpr.* I. 4. *p.* 25. ubi et alia habet de varia hujus §. lectione. Sed Florentinam tuetur van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 26. *in fin. p.* 137.
(2) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. XXXIII.

Intercipiendi autem potestas ei non datur:] Vid. *L.* 7. §. 3. *pro emtor.*

L. XXXIV.

Is qui opem furtum facienti fert, nunquam manifestus (1) *est:*] In quo fallitur Merill. *Obs.* II. 39. (2).

(1) *Fur* inserit Rehd. Vid. Geb. *h.*
(2) Vid. tamen Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 31. §. 10. *not.* 37.

L. XXXV.

L. XXXV.

Ipsum duntaxat *furem manifestum esse:*] Non eum, qui perferendum dedit.

§. 1.

Alterius manifesti]. Verba haec habet Rob. Steph. et Basilic. *Tom.* VII. *p.* 289.

L. XXXVI.

Qui servo persuasit, ut fugeret, fur non est:] Olim tamen regidius hoc sumtum. Gell. *Noct. Attic.* XI. 18. *Sabinus dicit, furem esse hominis judicatum*, etc.

§. 1.

Furtum facientibus] D. Goth. *in not.* „Imo, uxor furtum non facit. etc." Sed vid. *L.* 1. *rer. amotar.*

§. 2.

Quod et Sabinus significat.] Cui satis, ut quis animo annitatur, ut furtum fiat. Gell. *Noct. Attic.* XI. 18. Merill. *Obs.* II. 39.

L. XXXVII.

Si pavonem meum mansuetum, etc.] Id est, *mansuefactum.* §. 15. *Inst. de rer. divis.*

Paulus: si filiusfamilias etc.] D. Goth. *in not.* „Abest hic versiculus in Florentinis." Etiam a Basilic. Vid. Augustin. *Emend.* III. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1497.] (1).

(1) Add. Brencm. *h.* Repetitus ex *L.* 14. §. 15. *h. t.*

L. XXXVIII.

Mater filii subrepti furti actionem non habet.] D. Goth. *in not.* „Imo, habere videtur. *L.* 35. §. 1. *de fideic. libertatib.*" Aliena est.

L. XXXIX.

L. XXXIX.

Verum est, si meretricem (1) *alienam ancillam rapuit quis, vel celavit, furtum non esse:*] D. Goth. *in not.* „Imo, est. Paul. *in Sent.* II. 31. §. 12." Sed locus corruptus. (2).

Nec enim factum quaeritur, sed caussa faciendi:] Facit huc *L.* 53. *pr. h. t.*

(1) Aliud, *si non meretricem.* *L.* 82. §. 2. *h. t.* adeoque nihil hic pugnae. Vid. Huber. *in Prael. ad Tit. Inst. de oblig. quae ex del. nasc.* §. 3. et Chef. *Interpr. Jur.* II. 4. *num.* 9. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. p. 549. Minus recte dissentit Thomas. *in Schol. ad d. loc. Huberi*, et in *Diss. de Furto ancillae meretricis et non meretricis.* Vid. Theod. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. emend. in Jur. Civ. non adm. p.* 126. add. Wieling. *Lect. Jur. Civ.* I. 1. qui verba sequentia: *hic enim turpius facit, quam qui subripit*, transponit post verba: *An tamen vel Fabia teneatur, qui suppressit scortum libidinis caussa.* Aliter Rygerbos. *Obs. Cap.* 1. *p.* 5. qui verba: *et non puto teneri, et ita etiam ex facto cum incidisset, dixi*, parenthesi includit. Wielingium sine necessitate verba haec transponere, monuit quoque van de Water, *in not. MSS.* qui in praec. verbis pro *sed* alias *ingressi* etc. forte legendum putat: *sed alii ingressi* etc. ut Basilic. *Tom.* VII. *p.* 291. nec corrigendum dicit verbum *egesserunt*, uti nec apud Ovid. *Metam. Lib.* VI. *Vs.* 664.

(2) Vid. *ibid.* Cujac. et Schulting.

L. XL.

Alienave re] Sic Basilic. *Tom.* VII. *p.* 291. *Aliamve ad rem*, Leonin. *Emend.* V. 10. (1).

(1) Secutus Leunclav. *Notator.* II. 103. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1526.

L. XLI.

L. XLI.

§. 2.

Aut alieni juris esse coepit,] D. Goth. *in not.* „In *servitutem* alicujus addictus." Olim etiam *patriam potestatem.* §. *ult. Inst. de noxal. action.*

§. 3.

Vel quo alio jure:] Pone casum *L.* 5. §. *ult. de captiv. et postlim. reverf. L. ult. de Legation.*

L. XLIII.

Falsus creditor, hoc est, is qui se simulat creditorem, etc.] Vid. *L.* 7. §. 2. *pro emtor.*

§. 1.

Falsus procurator etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 80. §. 6. *h. t.* (1).

(1) Add. Altamiran. *ad Libb. Scaevol. Quaestion.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 421. et Ches. *Interpr. Jur.* I. 37. *num.* 9. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 191. — Ad seq. §. 2. vid. Averan. *Interpr. Jur.* I. 28. *num.* 25.

§. 3.

Si quis nihil in persona sua *mentitus est,* etc.] Facit huc *L.* 52. §. 21. *h. t.*

Ut puta si dixit, se locupletem, etc.] Vid. *L.* 52. §. 15. *h. t.*

§. 4.

Qui alienum quid jacens, etc.] Verba haec Sabini. Vid. Gell. *Noct. Attic.* XI. 18. ubi Gronovius edidit: *tacens.* Male. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 292. *ἐῤῥιμμένον.*

Furti obstringitur, etc.] Vid. ad *L.* 1. §. 15. *si is qui test. lib. esse jusf.* Facit huc *Deuteron. Cap.* 22. Balsam. *Schol. ad Gregor. Thaumat. Can.* 4. Diog. Laërt. *in Solon.*

lon. num. 56. ubi Comm. Joseph. 'Αρχ. IV. *ult.* (1). Aliis tamen hac in re parum aequi Judaei. Selden. *de Jur. Nat. et Gent.* VI. 4. *p.* 714. Facit huc et Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 10. et Mev. *ad Jus Lubec.* IV. 1. *Art.* 9. *num.* 15. (2).

(1) Add. Otton. *de Tutel. Viar. Part.* I. *Cap.* 9. *p.* 162.
(2) Ex seq. §. 6. emendandus locus Paul. *in Sent.* II. 31. §. 27. Vid. *ibid.* Schulting. *not.* 69. add. Jens. *Strict. ad Pand. p.* 492.

§. 8.

Solent plerique etiam hoc facere, ut libellum *proponant* etc.] *Tabellas*, Petron. *Fragm. Tragur. p.* 2. add. et Lucian. *Demonact. p.* 863. locus elegans (1). Facit huc Ainswort. *ad Exod.* XXIII. 4.

(1) Quem refert Wieling. *de Furto per lancem et licium*, *Cap.* 6. in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* II. *p.* 182. *seq.* ubi plura hac de re. Pro *invenisse*, ope geminationis, legi posset: *invenisse se*, ut editt. Vulg. habent: sed non opus. Vid. van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 22. *p.* 116.

§. 9.

Ἑυρετρα] Sic et Gregor. Thaumat. *Can.* 20. quem citat et Cujac. *Obs.* XI. 18. et Balsam. *ad ejusd. Gregor. Can.* 4. Ergo non opus cum Budaeo, *in Annot. ad h. l.* legere: μήνυτρα. Vid. et ad *L.* 4. §. *ult. de condict. ob turp. vel injust. causs.* (1).

Etsi non probe petat aliquid.] Nisi promissum sit. Paul. *in Sent.* II. 31. §. 24. (2).

(1) Add. Perrenon. *Animadv.* II. 13. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 644. et Marq. Freher. *Parerg.* II. 20. in *eod. Thes. eod. Tom. p.* 933.
(2) Ubi vid. Cujac. *not.* 63.

§. 10.

§. 10.

Non *quasi pro derelicto habiturus*,] Sic et Basilic. (1).

(1) Et Flor. probante Cujacio, *Obs.* I. 57. add. Marckart. *Probab. rec. Lection. Part.* II. *p.* 113. *seq. Non* expungit Vulg. et Pothier. *h. t. num.* 31. Hal. *vel jactavit ideo, quasi* etc. et sic etiam Baudoz. Vid. Jauch. *de Negation. p.* 152.

§. 11.

Quod plerumque credendum est, etc.] In sponte jactis. Facit hnc *praec.* §. (1).

(1) Add. Huber. *in Prael. ad Tit. Inst. de rer. division. num.* 28. et Lyclam. *Membran.* VII. 47. §. 4. Dissensum JCtorum Vett. agnoscit etiam Pothier. *h. t. num.* 13.

§. 12.

Magis est, ut extinguatur actio etc.] Vid. *L.* 8. *L.* 41. *de noxal. action.*

L. XLIV.

Et nummi debitoris erunt.] Vid. *L.* 3. §. *pen. de donat. int. vir. et ux.* add. Chesf. *Differ. Jur. Cap.* 91. *num.* 4. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 879.]

§. 2.

Furtum heredi fecerit,] In re ipsius.

Quia nullo tempore heres dominus ejus factus est.] Ut sic actionis principio nullum obstiterit impedimentum.

L. XLVI.

Attamen furti remanere actionem etc.] Facit huc *L.* 16. §. 2. *de eviction.*

Sed quia unquam beneficio *furis* etc.] Sic et *L.* 40. §. 1. *de damn. inf.* (1).

(1) Ubi vid. notata.

§. 1.

§. 1.

Si servus fructuarius subreptus est, uterque etc. *actionem furti habet.*] Facit huc *L.* 74. *h. t.* (1).

(1) De locutione *pro fure damnum decidere*, in seq. §. 5., vid. notata superius ad *L.* 7. *de condict. furtiv.*

§. 8.

Et ait Pomponius furtum me facere:] Ut ita hic actus ex animo pendens, inde tantum consideretur, ut *L.* 15. *de adq. vel om. hered. L.* 18. *in fin. de injur.* Sutholt. *Diss.* XVI. *Thes.* 20.

Verum tamen est, ut etc. *ne furti sit obligatus.*] Facit huc *L.* 43. §. 5. *L.* 48. §. 2. *h. t.* et sic accipiendus (1) §. 8. *Inst. de oblig. quae ex del.* et saepe tale quid fit. *L.* 17. *L.* 89. *h. t.*

(1) Ut scil. furtum quidem fiat, non tamen locus sit actioni furti. add. Vinn. *ad d.* §. 8. *Inst.* — Ad seq. *L.* 47. vid. Jo. Mercer. *Opinion.* II. 5. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1591.

L. XLVIII.

Qui vas argenteum etc.]. Vid. Averan. *Interpr. Jur.* I. 27. et G. Forner. *Selection.* III. 18. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 105.]

Id is, cujus erat, abstulit ei, etc.] D. Goth. *in not.* „Per sententiam scil. etc." Sic Cujac. *ad L.* 15. *quod met. causs.*

§. 4.

Ita erit casus, quo fur furti agere possit.] Vid. G. Forner. *Selection.* III. 24. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 112. *seq.*]

§. 5.

Sed in hoc posteriore casu furti actio cessat:] Ipse enim fur partum non contrectavit, qui nec, antequam editus

fuit,

fuit, homo aut animal est, ex Stoicorum placitis. Cujac. *ad L.* 4. §. 15. *de usurp. et usuc.* (1).

Idem *et in pecudibus servandum est, et in foetu eorum, quod in partu.*] Ut quibus casibus partus alii adquiri possit, adquiri possit et foetus: etsi absque usucapione. Vid. *seq.* §. D. Goth. *in not.* „*Non idem*, Cujacius, etc. reprehensus a Roberto, etc." et ab Adr. Pulvaeo, *ad L. Atin. Cap.* XI. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 336.] (2) Branchu, *Obs. Cap.* 19. *p.* 196. putat, omnia haec esse a mala manu.

(1) Sic etiam Pothier. *Tit. de usurp. et usuc. num.* 15. add. Avellan. *Loc. restit. Cap.* 27. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 476. *seq.* Aliter van der Keessel, *Diss. de usuc. partus et foetus rei furtivae*, *Cap.* 2. §. 8. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 208. quem etiam vid. *ibid.* §. 9. ad praecedentia verba: *Ancilla, si — apud furem concepit*, etc.

(2) Vid. et Jauch. *de Negation. p.* 185. et Theod. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. emend. in Jur. Civ. non adm. p.* 126. Etiam van de Water, *in not. MSS.* nulla emendatione opus esse ait, si illud *idem* etc. non referamus ad proxime praecedentia, sed ad totum §. ejusque scopum. Late de hoc loco van der Keessel, *Diss. modo laud. Cap.* 3. §. 8. *p.* 230. *seqq.*

§. 6.

Ex furtivis equis nati, etc.] Concepti apud bonae fidei possessorem.

At partus ancillae non numerantur (1) *in fructu.*] Adeoque non statim adquiritur, sed demum usucapione.

(1) In archetypo factum *numeratur*, probabili correctione, licet non necessaria. Brencm. *h.* De hoc §. van der Keessel, *laud. modo Diss. Cap.* 3. §. 7. *et* 9.

§. 7.

Eique nummos pretii etc.] *Que* abest ab edit. Rob. Steph.

Furtum eum *nummorum* etc.] *Eum* non habet Rob. Steph. (1).

Quod enim ex re furtiva redigitur, furtivum non esse, etc.] Nec etiam, pecunia surrepta, res illâ emtae. Matth. *de Auction.* I. 18. *num.* 11.

Nummus ergo hic, qui redactus est ex pretio rei furtivae, non est furtivus.] Vid. *L.* 52. §. 17. *h. t.*

(1) Nec habet Rehd. *Eorum*, Hal. Vid. Geb. *h.*

L. L.

Ulpianus Lib. XXXVII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 12. *de Publican.* (1).

In furti actione non quod interest, etc.] Vid. *L.* 80. §. 1. *h. t.* (2).

Sed rei verum pretium.] Vid. *L.* 2. §. 13. *vi bon. raptor.* Quae Goth. *in not.* habet, hausit ex Forner. *Selection.* II. 19. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 68. *seq.*]

Sed et si res rebus humanis *esse desierit,*] *In rebus humanis*, Rob. Steph. (3).

Quanti tunc, cum pretiosior facta sit, etc.] Vid. *L.* 67. §. 2. *h. t.* (4).

(1) Desumta haec est ex *Lib.* XXXVIII.
(2) Add. Jan. a Costa, *ad* §. 15. *Inst. de oblig. quae ex del.*
(3) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(4) Duplatur aut quadrupletur *verum* quidem rei pretium, sed *maximum*, seu quanti res apud furem unquam fuerit plurimi. Add. van de Water. *Obs.* III. 4. Ant. Faber, *Conject.* XVI. 12. putat, Vett. hac in re dissensisse.

§. 1.

Ut socii furarentur:] Publicani. Junge *L.* 12. *de Publican.*

Inimicitiarum tamen caussa fecerit.] Et praeordinate ad furtum: aliter secus. *L.* 53. *pr. h. t.* Jac. Gothofred.

ad L. 1. *Cod. Theod. ad L. Jul. de vi publ. et priv.* (1).

(1) Sequitur in §. 4. *Labeo scribit* in factum *dandam actionem*. Cujacius, *Obs.* XIIJ. 6. intelligit *utilem furti actionem* in simplum. Fortasse rectius intelligitur *actio in factum*, quae ex edicto Praetoris datur ad exemplum Legis Aquiliae. — In seq. *L.* 51. pro *praecipitata sint pecora*, Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 3. ope geminationis, legit: *praecipitata si sint*. Pari modo Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 20. *p.* 120. Datur autem hoc casu *utilis actio Legis Aquiliae*, non *in factum Praetoria*, quoniam praecipitata sunt pecora, adeoque damnum corpori rei alienae datum: secus ac *praec. Lege in fin.*

L. LII.

Si quis uxori etc.] Vid. Bachov. *Adv. Fab. Dec.* 79. *error.* 2. et *Dec.* 82. *error.* 8.

§. 5.

Sed si filius meus, etc.] Triboniano hunc §. adscribit Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 82. *error.* 6. Sed merito dissentit Bachov. *ibid.*

Cum habeat, unde satisfaciat.] Olim et haec ratio obstabat, et illa, quae est in *L.* 16. *h. t.* haec eo in casu cessat (1). Tricatur Bachov. ad Treutler. *Vol.* II. *Disp.* 30. *Thes.* 3. *Lit. d. p.* 1089.

(1) Efficit tamen, ut non *directa*, sed *utilis actio furti* locum habeat. An idem juris sit in casu sequentis §. ubi pater furatus est rem ad peculium filiifamilias castrense pertinentem, quaeritur? *Directam* hoc casu furti actionem filiofam. dari, censet Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 82. *error.* 7. *et* 8. Dissentit Bachov. *ibid.*

§. 6.

Sed etiam furti tenebitur.] Interdum enim hoc non sequitur. *L.* 16. *L.* 17. *h. t.*

§. 8.

Si sulpuariae *sunt in agro*, etc.] D. Goth. *in not.* „*sulphurariae*, Hal. Vulg.“ Etiam Rob. Steph. (1).

Et inde aliquis terram *egessisset*,] Θείαφον, Basil. *Tom.* VII. *p.* 297.

Deinde colonus conducti actione etc.] Vid. *L.* 14. §. 2. *h. t.*

(1) Et Ant. Fab. *in Rational. ad L.* 60. §. 5. *loc. cond.*

§. 11.

Non enim mihi negotium, sed sibi silignarius gessit (1).] An igitur mihi iterum debebit solvere? Adfirmat Accursius, sed Ro. putabat, satisfacere siliginarium actionem cedendo. Conf. *L.* 18. *de solution.*

(1) *Siliginarium gessisse*, Hal. Vulg. Vid. Brencm. *h.* De eo Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 397. *not.* 3. Pro *suppetet*, in praec. verbis, Hal. habet: *sic petet.* *SuppetIt*, id est, *suppetiit*, Bynkersh. *Quaest. Jur. Priv.* II. 11. quem vid. de hoc §. et quem non male sustulisse difficultatem, quae huic §. inest, ait van de Water, *in not. MSS.* secundum quem alioquin species ita fingi possit, ut siliginarius emerit a Titio siliginem, interque eos actum fuerit, ut, qui siliginarii nomine peteret, Titius siliginem daret, atque ita siliginarii negotium gestum fuerit, non Titii. Vid. et Pothier. *h. t. num.* 61. et Trotz. *ad Hugon. de Prim. scrib. origin. p.* 232.

§. 12.

Si fugitivum meum etc.] Κεκρατημένον παρὰ τῷ ἄρχοντι etc. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 298. ut verbum *captum*, vel *detentum*, vel simile videatur abesse. (1).

Dimitteret,] D. Goth. *in not.* „*Dimittere*, *acceperit*, Vulg.“ Etiam Rob. Steph. *Dimittendi*, *acceperit*, Hal. (2).

Si fidejussores dedit,] Magistratibus.

In

In eos domino actionem dandam,] *Duumviris* legit Leonin. *Emend.* II. 14. *num.* 14. Imo, domino servi in eos, qui potestatem habent.

Ut hi actiones *suas mihi mandent.*] *Condictionem*, vel *ex stipulatu.* Male Goth. *in not.*

(1) Van de Water, *in not. MSS. a Duumviro* interpretatur: *permissu, voluntate Duumviri*, citans Perizon. *ad Sanct. Minerv.* III. 3. *et* 4.
(2) Probante Leonin. *loc. laud.* Sed van Vryhoff. *Obs. Cap.* 3. *p.* 12. retinet: *dimitteret*, et exponit *dimitti curaret.*

§. 13.

Si ideo fecit, ut alius tolleret, etc.] Facit huc *L.* 53. *pr. h. t.* (1).

(1) *Vinacea*, quorum mentio fit in seq. §. 14., sunt grana uvarum in doliis condita, Brisson. *de Verb. Sign.* in voc. add. Pithoei, *Excerpt.* in Thes. Meerman. *Tom.* I. *p.* 358.

§. 15.

Namque hic nihil amplius, quam idoneum se debitorem etc.] Facit huc *L.* 43. §. 3. *h. t.*

§. 19.

Neque verbo, etc.] Vid. *L.* 75. *h. t.* (1).

Quare et opem ferre, vel consilium dare tunc nocet, etc.] Facit huc *L.* 15. §. 10. *de injur.*

(1) De eo, qui *verbo*, aut *scriptura* inficiatur depositum, pignus, etc. intelligit Averan. *Interpr. Jur.* I. 28. *num.* 9.

§. 20.

Τῆς γονῆς duntaxat χάριν,] Vid. Cujac. *Obs.* XIII. 6. et XXVII. 26. (1).

Si minus, in factum *agendum.*] Non quia ea est proxima actioni furti, ut vult Perrenon. *Animadv.* II. 27. [in

Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 659.] Sed quia non est, nisi damnum (2).

(1) Add. Forner. *Rer. quotid.* III. 21. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 217. Ad sequentia verba: *quod et Herennio Modestino* etc. vid. Joh. van Nispen. *Diss. ad Libb. Modestin. Differ. Cap.* 1. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 6. et Schulting. *ad Vit. Ulpian. a Bertrand. conscr.* in *Jurispr. antej. p.* 546. *not. d.*

(2) Sed, quum *damni* mentionem JCtus non faciat, cogitandum potius videtur de illa *actione in factum*, quae memoratur *L.* 23. §. 5. *de reivind.*

§. 21.

Subjecisti *mihi alium Titium* etc.] Contrarium *L.* 43. §. 3. *h. t.*

§. 22.

Non *ex voluntate venditoris* etc.] *Non enim*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. Vulg. Rend. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 23.

Et ego puto, furti agendum.] Ut contrectato instrumento.

§. 24.

De dolo actionem dandam.] Non est hic aliquid corruptum, ut in L. 27. *in fin. h. t.* et alibi.

§. 27.

Deinde rem furtivam contrectet,] D. Goth. *in not.* „*Non contrectet*, Vulg." Male. (1).

Rei tamen persecutio domino servatur.] *Actione in rem movenda* (2); D. Goth. *in not.* „Imo, non servatur. *L.* 13. §. 2. *de jurejur.*" Non agit, nisi de persecutione ex caussa furti, non ex caussa dominii.

(1) Add. Jauch. *de Negation. p.* 41.

(2)

(2) Add. Pothier. *h. t. num.* 81.

§. 29.

Si statuliber subreptus sit, etc.]. Vid. *L.* 80. §. 1. *h. t.*

§. 30.

Actione de bonis raptis in quadruplum convenietur, furti non manifesti, etc.] *Non furti manifesti*, Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 30. *Thes.* 4. *Lit. c. p.* 1111. et sic Basilic. (1).

(1) Nic. a Salis: *non convenietur, sed furti nec manifesti.* Male. Vid. Jauch. *de Negation. p.* 229. Muretus, *ad pr. Inst. de vi bon. raptor.* verba: *actione de bonis raptis in quadruplum*, delet. Nihil mutant van de Water, *Obs.* I. 5. *p.* 34. et Waechtler. *Opusc. p.* 565. *seq.* Ceterum, loco §i vulgo hic inchoatur nova Lex. Vid. Brencm. *h.* quod et Basilic. Conditoribus placuisse, notat Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 4.

L. LIII.

Qui injuriae caussa januam effregit, etc. *non tenetur furti:*] D. Goth. *in not.* „Imo, tenetur. etc. *L.* 50. §. 1. *h. t.*" Sed vid. *ibid.*

Nam maleficia voluntas etc.] Vid. *L.* 39. *h. t.* Facit huc Cicer. *in Verr.* III. 92.

§. 1.

Et solvendo sit is, etc.] Vid. *L.* 12. *h. t.*

Evanescere furti actionem.] Facit huc *L.* 80. §. 5. *h. t.* (1).

(1) Add. Cujac. *ad Libb. Paul. ad Edict. in expl. h. l.* et Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 10. §. 2. *not.* 20.

L. LIV.

Si pignore creditor utatur, furti tenetur.] D. Goth. *in not.*

not. „Imo, non tenetur. *L.* 11. §. 1. *L.* 23. *de pign. et hyp.*" Agunt de *antichresi.*

§. 1.

Et si quis usum alienae rei in suum lucrum convertat:] *Non convertat*, quidam. Male. Vid. Forner. *Rer. Quotid.* I. 23. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 151.] (1).

Unde et is furti tenetur, qui ideo rem amovet, ut eam alii donet.] Bockelman. *de Actionib.* *p.* 105. *seq.* parum bene.

(1) Pro *eum, qui quid* etc., in *pr.* §., Hal. habet: *eum, qui quod* etc. quod mavult Rucker. *in not. MSS.* Vulg. praefigit: *si* ante *ipse alii* etc. Vid. Brencm. *h.* — Ad seq. §. 4. vid. Jan. a Costa, *ad* §. 11. *Inst. de oblig. quae ex del.*

§. 5.

Si tutor, etc. *transegit cum fure, evanescit furti actio.*] D. Goth. *in not.* „Imo, non evanescit: nec enim permittitur tutori transigere. *L.* 46. *in fin. de adm. et per. tut.* *L.* 7. §. 3. *pro emtor.*" Donandi animo: de quo *dd. ll.*

L. LV.

Cum creditor rem sibi pigneratam aufert, non videtur contrectare, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, videtur. *L.* 5. *Cod. vi bon. rapt.*" Invito illic res extortae.

L. LVI.

§. 1.

Qui furem deducit etc.] Puniendum. Male Schneidew. *ad* §. *actio. Inst. de action. num.* 15.

Ad Praefectum vigilibus,] *Urbi* mallet Bynkersh. *Obs.* II. 8. non tamen pertendit.

Qua rem persequeretur:] *Reum*, Bynkersh. *d. loc.* sed dubitans. (1).

Et

Et damnato fure recepta est pecunia ſublata, in ſimplum *videtur furti quaestio ſublata:*] Malim: *ſublata in ſimplum, videtur* etc. (2) quod et notat Bynkersh. *d. loc.*

(1) *Rem* hic ſignificare delicti causſam, ſive delictum, monet Voorda, *in not. MSS.*

(2) Sic etiam edidit Pothier. *Tit. de oblig. et action. num.* 73. Vid. tamen Marckart. *Probab. rec. Lection. Part.* I. *p.* 150. *ſeqq.* et van Dorp, *Obs. Cap.* 4. *p.* 29. *ſeq.* — Sequitur, in §. 5. *nulla exceptio dari debebit.* Cujacius, *Obs.* XXIV. 18. intelligit *exceptionem furti una facti.* Sed Merillius, *Obs.* VII. 24. *in fin.* eam exceptionem commentitiam esſe ratus, verba haec ita interpretatur: id est, neque *exceptio rei judicatae*, neque *doli mali*, quae cum ea concurrit.

L. LVIII.

Si filiofamilias furtum factum esſet, etc.] Vid. et *L.* 18. §. 1. *de judic.* add. *Cujac. ad Libb. Julian. ad Urſej. Ferox. in expl. h. l.* [et *Obs.* XXVI. 5.]

Sed et ſi res ei locata etc.] Facit huc *L.* 14. §. 10. *h. t.*

L. LIX.

Si is, qui rem commodasſet, eam rem clam abſtulisſet, etc.] Vid. *L.* 15. *in fin. h. t.*

L. LX.

Ancilla fugitiva, quemadmodum ſui furtum facere intelligitur,] Notabile Epigramma *in Antholog.* II. 46. ῥήτορα etc.

Ita partum quoque contrectando, etc.] Non ſtatim. Branchu, *Obs. Cap.* 19. *p.* 196. (1).

(1) De hac Lege Adr. Pulv. *ad L. Atin. Cap.* 12. in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 338. et van der Keesſel, *Disſ. de uſuc. part. et foet. rei furtiv. Cap.* 2. §. 11. in Theſ. Disſ. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 213.

L. LXI.

Idem Lib. VIII. *Quaestionum.*] Junge *L.* 21. *commodat. L.* 31. *de pign. act.*

§. 5.

Nihilo minus tamen damnum decidere (1) *cogetur:*] Obstat *L.* 26. §. 7. *mandat.* (2). Conciliatio est in seqq.

(1) Τὴν ζημίαν ἀποθεραπεύσει μοι, Basil. *Tom.* VII. *p.* 305.
(2) Ad quam vid. notata.

§. 6.

Quin etiam paulo remissius circa interpretationem doli mali *debere nos versari;*] Ut non comprehendamus eo *latam culpam* (1).

(1) Praecedit: *si dolo quid fecerit. Si non dolo*, Ant. Fab. *Conj.* III. 5. et Pothier. *Tit. mandat. num.* 60. *Ni*, aut *nisi dolo*, Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 9. *p.* 53. *Ni dolo*, Herm. Cannegiet. *Obs.* III. 5. *p.* 236. Florentinam tueri et explicare Cujacium, *Tract.* VIII. *ad African. in expl. h. l.* non autem feliciter, et necessariam videri emendationem, eamque modestissimam fore, si pro *si* legamus: *ni*, observat quoque Voorda, *in not. MSS.*

§. 8.

Locavi tibi fundum, et, ut adsolet, convenit, uti fructus etc.] Vid. Vinn. *de Pactis, Cap.* 12. §. 1.

Si eos clam deportaveris, etc.] Post perceptionem enim locatori obligati fuere. Fab. *de Erroribus. Pragm. Dec.* 61. *error.* 7.

Furti tecum agere *posse*,] D. Goth. *in not.* „*agere me posse.*" Sic Rob. Steph. (1).

Etenim fructus, quamdiu solo *cohaereant*, etc.] Vid. D. Goth. *in not.* (2). Bynkersh. *Obs.* IV. 20. putat, scriptum fuisse *so. lo.*, id est, *suo loco*, vel *suo lo.*

(1)

(1) *Me* inferit quoque Hal. Non tamen opus, quum saepius subintelligendum sit. Vid. notata superius ad *L.* 98. *de verb. obligation.*

(2) Add. Brencm. *h.*

L. LXIII.

Non poterit Praeses Provinciae efficere, etc.] Facit huc *L.* 40. *de injur.* quae cum hac jungenda, et *L.* 10. §. 2. *de poen.* (1).

(1) Vid. Noodt. *ad Tit. Pand. de his qui not. infam.* Vs. *Ut igitur quis* etc. et Pothier. *ad eund. Tit. num.* 13. add. Jac. Lectium, *ad Aemil. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 94. *seq.* Pro *damnatum* Flor. male legitur: *mandatum.* Vid. Brencm. *h.*

L. LXIV.

A Titio herede homo Sejo legatus, etc.] *Sinendi modo*, Ulpian. *Fragm. Tit.* 24. §. 10. Sed non dicit *heredis*, sed *ab herede.*

Quia ea, quae legantur, recta via (1) etc.] Vid. *L.* 1. §. 5. *si is qui test. lib. esse juss. er.*

(1) De Legato *vindicationis* accipit Fab. *Conj.* XX. 12.

L. LXV.

Ulpianus Lib. I. *ad Edictum Aedilium Curulium.*] In interpretatione verborum: *furem non esse.* Merend. *Controv. Jur.* XIII. 37.

Nemo enim tali peccato (1) *poenitentia sua nocens esse desiit.*] Add. *L.* 43. §. 4. *de rit. nupt.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 5. *num.* 4. Interdum tamen mitiores sunt Leges. Vid. *L.* 38. §. 5. *ad L. Jul. de adult.* *L. unic. Cod. ne tut. vel cur. vectig. cond.* *L.* 1. *Cod. de crim. stellion.* *Auth. novo. Cod. de poen. judic. qui male judic.* *L.* 1. *Cod. de desertor. et occultator. eor.* Matth. *loc. modo laud.* XLVII. 13. *Cap.* 2. *num.* 3.

(1) Eadem verba *L.* 17. §. 1. *de Aedil. Edict.* ad quam vid. notata.

L. LXVI.

Si is qui rem pignori dedit, vendiderit eam, quamvis dominus sit, furtum *facit,* etc.] Obstat *L.* 3. §. 1. *stellionat.* ubi vide.

§. 2.

Si interea mulae perissent,] Furto (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 68. et Averan. *Interpr. Jur.* I. 28. *num.* 26.

§. 4.

Furtum facies:] Vid. *L.* 52. §. 21. *h. t.* (1).

(1) Sequitur: *sed dabitur actio in factum,* etc. Id est, *actio in factum Praetoria,* ad exemplum Legis Aquiliae. *Utilem furti actionem in simplum* intelligit Cujac. *Obs.* XIII. 6. Sed dubito, an ea jure recepta sit.

§. 5.

Si tamen per te factum non sit, quo minus mihi daretur,] Haec refer ad praecedentia per modum parentheseos.

Non tamen furti actionem me habere.] Facit huc *L.* 49. *h. t.* Vid. ad *L.* 10. *h. t.*

L. LXVII.

Inficiando depositum nemo facit furtum:] Facit huc *L.* 55. *mandat.* (1).

Licet prope furtum est (2).] Seneca, *de Ira,* II. 9. jungit *furta, fraudes, inficiationes.*

Nec refert in digito habeat annulum, etc.] Modo penes se habeat. Averan. *Interpr. Jur.* I. 28. *num.* 12. (3). Ubi de hac Lege (4).

(1) Add. Matth. *de Criminib.* XLVII. 1. *Cap.* 1. §. 4. *seq.*

seq. et Schulting. *ad Caj. Inst.* II. 10. §. 3. *not.* 26.

(2) Hal. *sit.* Sed vid. notata superius ad *L.* 31. *de Legib.*

(3) Non tamen Averanium verba haec bene intellexisse, putat von Savigny, *das Recht des Besitzes, p.* 385. *in not.*

(4) De qua vid. et Chesium, *Interpr. Jur.* I. 36. *num.* 22. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 187. *seq.*

§. 1.

Furti actione hoc quoque coaestimabitur.] Facit huc *L.* 52. §. 28. *h. t.*

§. 4.

Eo nomine actionem cum domino furem habiturum placet,] Contra rigorem juris. *L.* 12. §. 1. *h. t.*

Ne facinora talium servorum non solum ipsis impunitatem praestent (1),] Facit huc *L.* 51. §. 1. *ad L. Aquil.*

(1) *Praestent* a Flor. abest, sed addunt Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Sequitur: *sed dominis quoque eorum quaestui erunt.* Van de Water, *Obs. Jur. Rom.* III. 4. *p.* 263. omittit: *praestent*, sed pro *quaestui erunt* legit: *quaestum ferant.* Vid. et ad hunc §. Amaya, *Obs. Jur. Civ.* II. 9. *num.* 20. — Ad seq. *L.* 69. vid. Altamiran. *ad Libb. Scaevol. Quaest.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 428. *seqq.*

L. LXXI.

Agi cum eo et furti et commodati potest,] Facit huc *L.* 3. *Cod. deposit.*

Et si furti actum est, commodati actio exstinguitur:] Ut *bonae fidei.* Ego accipio hoc de *vera actione furti*, ut cesset, cum quis aliquem tanquam commodatarium convenit. Alii accipiunt de *condictione furtiva*, uti Wissenbach. *in Disp. ad Instit. Disp.* 48. *Thes.* 13. (1). Sed vid. et Ant. Fab. *in Ration. ad L.* 7. §. 1. *commod.* Obstat tamen meae sententiae *L.* 45. *et seqq. pro socio.* Schol. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 363. distinguunt inter *actionem commodati*, et *pro socio.*

Si

Si commodati, actioni furti *exceptio objicitur.*] Ut *stricti juris*.

(1) Etiam Labitt. *in Usf. Indic. Cap.* 4. § 1. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 72. Herm. van Vianen, *de Concursu actionum*, *Cap.* 3. §. 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 361. Pothier. *h. t. num.* 43. Gluck. *ad Tit. de edend.* §. 284. *p.* 12. *not.* 3. qui etiam alios laudat, Rucker. quoque *in not. MSS.* forte in hac Lege intelligendam *condictionem furtivam*, ait: eamque etiam intelligit Voorda, *in not. MSS.*

§. 1.

Quamvis usucapere quis possit:] Vid. *L.* 3. *pro herede.*

Non ejus, qui lucrum facturus esset.] Vid. *L.* 76. §. 1. *h. t.* D. Goth. *in not.* „Imo, et ejus: etc. *L.* 13. *ratam rem hab.*" Id hinc alienum.

L. LXXII.

Sempronia libellos *composuit*, etc.] Accusandi forte, vel deferendi gratia. D. Goth. *in not.* „An divortii? an debitum aliquod continentes?" Neutrum videtur huc pertinere. (1).

(1) Sequitur: *ut ad* officium *transmitterentur. Officium* hic dici pro toto comitatu Judicis, notat Bynkersh. *Obs.* III. 14. Pothier. *h. t. num.* 18. intelligit: milites Actuarios, qui legionis rationes describunt, et quibuscum mulier rem habuerat. Sequitur: *Quaero si non sunt inventi in officio*, etc. Flor. correctum: *cum non sint* etc. et ita Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Sed J. B. Koehler. *Interp. et Emend.* II. 9. *p.* 72. locum hunc mutilum esse putat, eumque ex Graecis restituit.

L. LXXIII.

Si is qui pignori *rem accepit*, etc.] Aliud in *fiducia* olim usitatum fuisse, putat Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de commissor. rescind.*, per Paul. *in Sent.* II. 13. §. 5. quod examinandum. (1).

(1) *De progressu juris circa distrahendi pignoris conventionalis facultatem* egit Rygerbos. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 15.

L. LXXIV.

Idem Lib. IV. *Epistolarum.*] Junge *L.* 115. *de verb. sign.* (1).

Nec nos movere debet, quod duobus poena furti praestabitur:] Facit huc *L.* 46. §. 1. et *L.* 82. §. 1. *h. t.*

(1) Add. Merill. *Obs.* V. 27. — Ad seq. *L.* 75. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 379. *seq.*

L. LXXVI.

Idem Lib. XXXVIII. *ad Q. Mucium.*] Junge *L.* 16. *de condict. furtiv.* (1).

(1) Nic. Catharinus, *Obs. et Conj.* IV. 1. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 791. verba: *aliter atque accepit,* transponit, legens: *Qui re sibi commodata, aliter atque accepit, vel apud se deposita* etc. Sed vid. Majans. *loc. modo laud. p.* 472. *seq.* ubi hanc Legem exposuit.

§. 1.

Non magis enim tunc ejus esse, intelligitur,] D. Goth. *in not.* „*Interesse.*" Sic Rob. Steph. (1).

Qui *lucrum facturus sit:*] Vid. *L.* 71. §. 1. *h. t. Quam qui,* Rob. Steph. (2).

(1) Etiam Vulg. et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* De hoc §. Balduin. *in Jurispr. Mucian.* in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 553. *seqq.*
(2) Etiam Vulg. et Rehd.

L. LXXVII.

Qui saccum habentem pecuniam subripit, etc.] Vid. Senec. *Epist.* 87. (1).

(1) Citavit quoque hunc locum Senecae Schulting. *ad Caj. Inst.* II. 1. §. 6. *not.* 78. *p.* 86. quem vide. — Ad seq. *L.* 78. vid. Merill. *Obs.* VIII. 11. et ad seq. *L.* 79.

L. 79. vid. Labitt. *in Uf. Indic. Cap.* 5. §. 6. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 87. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 5. pro *quod actionem furti*, ope geminationis, legit: *quod ad actionem* etc. Sed Flor. legi: *actione*, neque adeo emendatione opus esse, recte notat Rucker. *Diss. ad L.* 6. §. 1. *quemadm. serv. amitt. Cap.* 2. *Sect.* 3. *not. b.* in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 304.

L. LXXX.

§. 1.

Idque et in statuliberis, etc.] Vid. *L.* 52. §. 29. *h. t.* (1).

(1) Ad verba praec. *si nihil amplius intersit*, notavit Voorda: „Alias legitur: *etsi*, vel *etiamsi nihil.* Charond. *h.* et sane sic sumendum hic τὸ *si:* sensus enim est, etiamsi tum, quum agit, non amplius ejus intersit, etiamsi desierit ejus interesse, uti exempla statuliberi, et rei sub conditione legatae, mox subjecta indicant. Male Graeci in Basil. haec verterunt: *etiamsi nihil aliud ejus intersit.*"

§. 2.

Et unus ex familia servus subreptus,] *Sit*, addit Rob. Steph. (1).

Ejus interest:] *Ejus enim*, Rob. Steph. (2). Facit huc *L.* 47. §. 5. *de Legat.* 1°.

(1) Etiam Rehd. Vid. Geb. *h.* Vulg. *est.* Hal. *esset.* Vid. Brencm. *h.*

(2) Etiam Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.*

§. 3.

Manifestus fur existimandus est.] Cum deprehenditur: non semper. *L.* 52. §. *ult. L.* 88. *h. t.* (1).

(1) Add. van de Water, *Obs.* I. 5. *p.* 35. et Waechtler. *Opusc. p.* 566.

§. 4.

§. 4.

Furti quidem non tenebitur, sed vi bonorum raptorum.] Vid. *L.* 2. §. 12. *vi bon. rapt.* Non *furti*, quia nihil contrectavit, sed propria actione, quod ope quasi ejus furtum factum sit. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* (1). Ipse raptor et *furti* tenebitur. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 30. *Thes.* 4. *Lit. c. p.* 1111.

(1) Conf. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 31. §. 10. *not.* 37.

§. 5.

Adversus falsum procuratorem furtiva durabit:] Vid. §. *ult. h. l.*

§. 6.

Debitorem alienum circumvenerit.] *Convenerit*, Graeci *ad L.* 18. *de condict. furtiv.* Male. Vid. Cujac. *loc. modo laud.*

§. 7.

Furtivam autem, qui pecuniam dedit:] Vid. §. 5. *h. l.*

L. LXXXI.

Ob pecuniam Civitati subtractam, actione furti, etc.] Vid. *L.* 31. *in fin. h. t.*

Non crimine peculatus tenetur.] Ita ex jure: aliter Constitutiones definivere. *L.* 4. *in fin. de L. Jul. pecul.* (1). *Nec non crimine peculatus*, legit Alciatus, *Dispunct.* I. 3. Male. Bynkersh. *Obs.* IV. 3. verba haec ita trajicit: *ob pecuniam Civitati subtractam crimine peculatus, non actione furti tenetur*, et *non* accipit pro *non tantum.* Neutrum rectum, licet probet Otto, *in Papinian. Cap.* 10. §. 4. *p.* 266. *seq.*

(1) Ita etiam Leges illas conciliant Cujac. *ad Libb. Papin. Respons. in expl. h. l.* Duaren. *Disp. anniv.* II. 26. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 10. *Cap.* 1. *num.* 5. aliique; sed quod improbant Bynkersh. et Otto, *locc. citt.*

citt. etiam Pothier. *Tit. de L. Jul. peculat. num.* 4. qui Alciatum, vel Bynkershoekium, sequendum censet. Ceterum, praeter eos, qui a Bynkershoekio et Ottone laudantur, etiam de his Legibus egerunt Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 32. *Thes.* 9. *Lit. e. p.* 1299. *seq.* Leonin. *Emend.* VII. 10. Amaya, *Obs. Jur. Civ.* III. 7. *num.* 20. *seqq.* Lyclam. *Membran.* III. 6. Bilderdyk. *Obs. et Emend.* I. 11.

L. LXXXII.

Fullo et sarcinator etc.] Exstat haec Lex in Paul. *Sent.* II. 31. §. 29. *seqq.* (1).

(1) Ubi vid. Interpp.

§. 2.

Qui ancillam non meretricem *libidinis caussa subripuit*, etc.] Aliud, si *meretricem. L.* 39. *h. t.* (1). Non tamen tales πλεονεκτεῖν, putat Salmas. *de Foenor. Trapezetic. p.* 122. Sed vid. *L.* 25. *de injur.* et Matth. *de Criminib.* XLVIII. 3. *Cap.* 1. §. 4.

(1) Ad quam vide notata.

L. LXXXIII.

§. 1.

Non dandam exceptionem furti una facti.] Facit huc *L.* 7. §. 5. *de injur.* quam Cujac. *ad Libb. Nerat. Resp. in expl. h. l.* et *Obs.* XXVI. 18. adducit: qui magis placet, quam Merill. *Obs.* VII. 24. qui *exceptionem rei judicatae* intelligit, et citat *L.* 56. *in fin. h. t.*

L. LXXXIV.

Non interpellari jam usucapionis jus,] Casum in re *mancipi* ponit Merill. *Obs.* VIII. 38. (1).

(1) Etiam Pothier. *Tit. de usurp. et usuc. num.* 22. add. notata superius ad *L.* 32. *pr. de usurp. et usuc.*

L. LXXXV.

L. LXXXV.

In, cujus interest non subripi, etc.] Vid. Merill. *Diff. Jur. Cap.* 23. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 31. §. 4. *not.* 18. Sequitur: *vel ex testamento.* Scil. per legatum *damnationis*, non *vindicationis.* Merill. *Var. ex Cujac.* l. 14. in fin.

L. LXXXVI.

Non videtur in potestatem domini reversa,] D. Goth. *in not.* „Quia abest ei pretium. etc." Inepte. Vid. potius *L.* 4. §. 12. *et* 18. *de usurp. et usuc.*

L. LXXXVII.

Sed ubi debitor ipse subtraxisset pignus, etc.] An liberari hic poterit offerendo debitum? Vid. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 30. *Thes.* 1. *Lit. d. p.* 1060.

L. LXXXVIII.

Si quis egerit vi bonorum raptorum, etc.] Raptu non manifesto.

L. LXXXIX.

Furti actio non nascitur.] Criminaliter tamen ob gravia horum furta agi potest. arg. *L.* 11. §. 1. *de poen.*

L. XCI.

Si quis, cum sciret quid sibi subripi, non prohibuit, etc.] Generaliter loquitur. (1).

(1) Facit huc *L.* 109. *de reg. jur.* ibiq. Jac. Gothofred. Restringit tamen Paulus doctrinam Labeonis in seqq. verbis: ubi pro *si qui scit* Rucker. *in not. MSS.* ope geminationis, legit: *si quis scit.*

L. XCII.

Meminisse oportebit, nunc *furti plerumque criminaliter agi*, etc.] Non olim, juxta Cujac. *in Paratitl. ad Tit.*

Cod. de crim. expil. hered. Saepe id flagitat inopia furum. add. Joseph. *Antiq.* XVI. 1. Freher. *Parerg.* II. 12. *in fin.* [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 921.] De re modica id vix cum effectu fiet. Facit huc *L.* 56. §. 1. *vs. sed etsi. h. t.* add. Huber. *in Prael. ad Tit. Inst. de oblig. quae ex del. nasc.* §. 8. (1). Poena *verberatio.* Bardesanes apud Euseb. *Praep. Euangel.* VI. 10. *p.* 276. (2).

Non ideo tamen minus, si qui velit, poterit civiliter agere.] Non vero utroque modo. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 30. *Thes.* 3. *Lit. b. c. p.* 1081. *seqq.* (3).

(1) Dissentit Matth. *de Criminib.* XLVII. 1. *Cap.* 2. §. 4.
(2) Add. Car. Ann. Fabrot. *contra Salmasium*, in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1279. Ex Constitutione Justiniani in *Nov.* 134. *Cap. ult.* utriusque furti poena *arbitraria* est. Bynkersh. *Obs.* III. 16. *in fin.*. Matth. *loc. modo laud. Cap.* 2. §. 2. add. Rittershus. *ad Novell. Part.* XIII. *Cap.* 3.
(3) Add. Matth. *d. loc. Cap.* 4. §. 3.

TITULUS III.

DE TIGNO JUNCTO.

L. I.

Lex XII. *Tab. neque solvere permittit tignum furtivum*, etc.] Vid. Raevard. *ad LL.* XII. *Tabb. Cap.* 22. et Cujac. *Obs.* XXIII. 19. (1).

Neque vindicare.] Vid. *L.* 98. *in fin. de solution.*

(1) Praeter Jac. Gothofredum, aliosque Commentatores *ad LL.* XII. *Tabb. Tab.* VI., veluti Pothier., Bouchaud. cet., vid. et Majans. *Disp.* XLVIII. quae est *de tigno juncto*, et Bernhard. Joh. van Harscamp. *Disp. de tigno juncto*, in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* I. *p.* 427. Etiam adv. bonae fi-

fidei possessorem actionem de tigno juncto dari in duplum, docet quoque Hier. Elen. Exercitation. II. 7. in Thes. Otton. Tom. II. p. 1427. seq. add. Vinn. ad §. 29. Inst. de rer. divis. num. 2. Dissentit Noodt. ad Tit. Pand. de reivindic. Vs. Sic in statua, etc. — Ad seq. §. 1. vid. et Menag. Amoen. Jur. Cap. 39. p. 384. seq. et Scip. Gentil. Orig. ad Pand. in Thes. Otton. Tom. IV. p. 1381. — Pro vinxitve, in seq. §. 2., cum aliis legendum: junxitve, quamvis Graeci etiam videantur vinxitve legisse, notat Hoffman. Melet. ad Pand. Diss. XXXI. §. 5.

L. II.

Dubitari poterit, an extrinsecus (1) *sit reivindicatio? Et esse non dubito.*] Contra *malae fidei possessorem* (2), et tunc *tigni juncti actio* est *mere poenalis.* Bachov. *de Action.* V. 17.

(1) Wesenbecius legit: *an extincta sit* etc. Mase. Vid. Wissenbach. *in. Disp. ad h. t. Pand.* §. 20. Scip. Gentil. *de Donat. int. vir. et ux.* I. 39. *Oper. Tom.* IV. *p.* 154. Pothier. *h. t. num.* 1.

(2) Add. Vinn. *ad* §. 29. *Inst. de rer. divis. in not.*

TITULUS IV.

SI IS QUI TESTAMENTO LIBER ESSE JUSSUS ERIT, POST MORTEM DOMINI ANTE ADITAM HEREDITATEM SUBRIPUISSE, AUT CORRUPISSE QUID DICETUR.

L. I.

§. 1.

Quia hereditati furtum *fecit:*] Improprie. Vid. §. 15. *h. l.* (1).

(1) Ad praec. verba: *naturalem potius in se, quam civilem*

lem habet aequitatem, vid. Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de just. et jur. num.* 12, et Bynkersh. *Obs.* V. 16.

§. 2.

Quod damnum qualiter qualiter (1) *dederit.*] D. Goth. *in not.* „*Qualitercunque*, Vulg." Et Rob. Steph.

(1) Locutio Ulpiano familiaris. Vid. notata superius ad *L.* 7. *pr. de minor.*

§. 3.

Sed ut servus potest coërceri,] Ab herede, ut domino. (1).

(1) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de stat. homin.* §. 6. et Pothier. *h. t. num.* 3. Aliter Constantin. *Subtil. Enod.* II. 4. in Thes. Otton. *Tom.* IV, *p.* 548.

§. 4.

Sed ubi libertas competit continuo, etc.] Sic ut non possit coërceri ab herede. Distinctio ponenda est post *continuo*, non post *competit.* (1).

Dicendum est, *posse*, etc.] Facit huc §. 9. *h. l.*

(1) Add. Cujac. *Obs.* VI. 1.

§. 5.

Si servus pure legatus, etc.] Testamento post tempus manumissus.

Quia dominium in eo mutatur,] Vid. *L.* 64. *de furtis.*

§. 6.

Post intervallum modicum] Vid. *L. ult. h. t.* (1).

(1) Sequitur in §. 7. *Divus sane* Marcus *rescripsit* etc. Vid. notata superius ad *L.* 50. *de cond. et demonstr.*

§. 9.

Locum non esse huic actioni:] Ratio §. 4. 5. *h. l.*

Sin vero post mortem, etc.] Vid. §. 12. *h. l.*

§. 12.

§. 12.

Antequam impuberis hereditas adeatur,] D. Goth. *in not.* „*a substituto adeatur*, Vulg." Etiam Rob. Steph.

§. 15.

Denique, si nullus sit possessor, furtum (1) *negat fieri:* etc.] An igitur in casu *L.* 43. §. 4. *et* 11. *de furt.* res videtur possideri, donec occupetur?

Sed nec heredis est possessio, etc.] Vid. *L.* 23. *pr. de adq. vel am. poss.*

(1) An furtum fieri possit in re, quae a nemine possidetur, inter Interpp. quaeritur. Negat Cujacius, *ad Libb. Papin. Quaestion. in expl. L.* 5. *rer. amotar.* et Amaya, *Obs. Jur.* II. 7. *num.* 11. *seqq.* Sed contrariam sententiam tuetur de Retes, *Opusc.* VII. 2. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 330. *seqq.* qui *ibid. p.* 334. *seq.* hunc §. exposuit: de quo vid. et° Finestr. *de Adq. vel omitt. hered. Part.* I. *Cap.* 2. §. 17. *seqq.* et Majans. *ad* 30. *Vett. JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 149. *seq.* qui hunc §. refert *ad P. Mucium Scaevolam:* in quo tamen eum falli, docet Arntzen. *in Notis ad D'Arnaud. Vit. Scaevol. p.* 67.

§. 19.

Et cum ex delicto conveniantur, etc.] Facit huc *L.* 11. §. 2. *ad L. Aquil.*

L. II.

Si paulo ante etc.] Hereditate jam adita.

L. III.

Ulpianus Lib. XIII. *ad Edictum.*] An, agens *de temporibus in integrum restitutionum?*

TITULUS V.

FURTI ADVERSUS NAUTAS, CAUPONES, STABULARIOS.

Id est, *de actione furti adv. nautas*, etc.

L. I.

Si quid a quoquo (1) *eorum*, etc.] Scil. exercitorum, Glosſ. et recte. Vid. ad *L.* 1. *pr. de his qui effud. vel dejec.* Al. *eorum*, *quos quasve*, et ſic Rob. Steph. (2). Male. Nihil mutandum. (3).

(1) *Quoquam*, Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Etiam Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.*
(3) Vid. Schulting. *Theſ. Controv. Dec.* 13. §. 10. et *in Enarr. Tit. Pand. Naut. Caupon. Stabular.* §. 5.

§. 4.

Furti actionem non dominus etc.] D. Goth. *in not.* „Id est, non dominus tantum, etc." Male. Debet caſus poni, ut domini non interſit.

Sed ipſe habet, etc.] Modo ſolvendo ſit. (1).

(1) In ſeq. §. 5. ſervum vocari *malum domeſticum*, notat Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1370. — Sequitur in §. 6. *Namque viatorem ſibi eligere Caupo*, etc. Non obſtat *L.* 1. §. 1. *naut. caup. ſtab.* ad quam vid. notata. add. Wiſſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 22. et Pothier. *h. t. num.* 3.

TITULUS VI.

SI FAMILIA FURTUM FECISSE DICETUR.

L. I.

Adverſus maleficia ſervorum:] Vid. ad *rubr. tit. de furtis.*

§. 2.

§. 2.

Si plures servi damnum culpa dederint, aequissimum est, etc.] Vid. *L.* 32. *pr. ad L. Aquil.* (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 9. *de jurisdiction.* — In Inscriptione seq. *L.* 2. pro *Lib.* XXIII. legendum: *Libb.* XXII. notat Cujac. *ad Libb. Julian. Digestor. in expl. d. l.*

L. III.

Non tantum *adversus ipsum,* etc.] *Tantum* agnovere Basilic. *Tom.* VII. *p.* 385.

Furti noxaque *solutum esse,*] *Furtis noxisque,* Rob. Steph. (1) add. G. Forner. *Selection.* III. *ult.* [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 122.

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. IV.

Etiam heredibus ejus, etc.] Vid. *L. ult. h. t.*

L. V.

Quod ille praestiterit non totius etc.] Cujacius, *Obs.* VI. 1. post *praestiterit* ponit distinctionem, et accipit de sciente: et sic quoque distinguit Rob. Steph. (1).

Si modo cum eo quoque ex L. Aquilia, vel ex XII. *Tabulis agi potest,*] Non enim semper poni potest non possidere, nec dolo possidere desiisse.

Repetat *a socio:*] *Repetit,* Rob. Steph. (2).

Nec servorum conscio *parcendum est.*] D. Goth. *in not.* „*Consilio*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. Basilic. Schol. [*Tom.* VII. *p.* 389.] τοῦ συνειδότος τῇ τῶν οἰκετῶν κλοπῇ. quod malim.

(1) Etiam Pothier. *h. t. num.* 6. quem vid. de hac Lege, in cujus initio pro *sciente altero*, Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 6. ope geminationis, legit: *sciente altero ero*, seu *hero.*

(2) Etiam Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.*

L. VI.

Sed et cum eo etc.] An, *sed ut* (1).

Uterque heres non plus duplo feret.] Vid. *L.* 4. *h. t.*

(1) Sic Hal. Vid. Geb. *h.* Explicuit hanc Legem Altamiran. *ad Libb. Scaev. Quaest.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 432. *seq.*

TITULUS VII.

ARBORUM FURTIM CAESARUM (1).

Vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 26. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 250. *seq.*] Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 37.

(1) Id est, *de actione arborum furtim caesarum.* Variae autem ex hoc delicto nasci possunt actiones. Merill. *Obs.* IV. 35. add. notata superius ad *L.* 32. *de oblig. et action.*

L. I.

Et reliquo condemnet.] *Eum*, addit Rob. Steph. (1). Non opus.

(1) Etiam Vulg. et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Forte legendum: *in reliquum*, notavit van de Water, *in not. MSS.* Sed vid. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *condemnare*, num. 3. — Ad seq. *L.* 2. vid. Merill. *Obs.* IV. 33. Minus bene D. Goth. *in not.*

L. III.

Vitem arboris appellatione contineri, etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. *Judic.* IX. 12. Joseph. *Antiq.* V. 9. Virgil. *Eclog.* V. *vs.* 32. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 9. (1).

(1) Ad seq. §. 1. vid. Land. *Exercitation.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1431.

§. 3.

§. 3.

Antequam radices coëgerint,] D. Goth. *in not.* „Al. *egerint.* Al. *coierint.*" *Coierint*, Rob. Steph. (1).

Aut evellantur:] Sic et *L.* 7. §. 2. *h. t.*

(1) *Egerint*, Hal. Vid. Geb. *h.*

§. 4.

Quod si quis ex seminario, id est, *stirpitus* etc.] *Id est*, abest apud Rob. Steph. (1) rectius.

(1) Etiam apud Hal. Vid. Geb. *h.* — Pro *ideo ea quoque arbor esse* videtur, in seq. §. 5., Graecos legisse videri: *non videtur*, notat Leunclav. *Notator.* II. 104. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1526. Sed vid. Pothier. *h. t. num.* 1. — Ad §. 6. vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* II. 12. *in fin.* in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 173.

§. 7.

Stirpes oleae arbores esse, magis est, sive jam egerunt radices, etc.] Aliud in casu §. 3. *h. l.*

L. IV.

Gajus Lib. I. *ad Leg.* XII. *Tabularum.*] Numerus deest in MS. Flor. Vid. L. T. Gronov. *Emend. Pand.* p. 74. Fuit tamen *Lib.* I. Junge *L.* 2. *h. t.* Jac. Gothofred. *ad LL.* XII. *Tabb. in not. ad Tab.* II. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 164.

Ut herbae loco sit,] Vid. Ovid. *Remed. amor. vs.* 84.

L. V.

Cingere] Sic et *L.* 7. §. 4. *h. t.* (1). Salmas. *in Solin. p.* 61. vult hoc dici pro *quinquere*, vel *coinquere*: de quo Scaliger. *ad Fest.* voc. *conquirere.* (2).

Subsecare est subsecuisse:] D. Goth. *in not.* „*serra secuisse*, Vulg." etiam Rob. Steph. (3).

Qui serra secuisset.] Basil. Schol. *Tom.* VII. *p.* 394. ὁ τὰς ῥίζας αὐτοῦ τεμών.

(1) Eamque lectionem defendit Bynkersh. *Obs.* IV. 21. *in fin.* et Otto, *in Alfen. Var. Cap.* 5. in *Thes. Jur. Tom.* V. *p.* 1659.

(2) *Coinquere* scribendum, non *cingere*, vult quoque Gronov. *ad Liv.* XXV. 7. §. 5. probante Adr. van Dorp. *Diss. ad loca quaed. Juris, Cap.* 1. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* III. *p.* 54. et *Obs. Cap.* 12. *p.* 104.

(5) *Id est, serra secuisse*, MS. Bynk. Vid. Geb. *h.* Budaeus, *in Annot. ad h. l.* legit: *subtercaedere est succidisse*, sed forte melius legi: *subsecare est succidisse*, observat van de Water, *in not. MSS.*

§. 1. (1)

Ejus actionis eadem causa est, etc.] An intelligit dominium in agente?

L. VI.

§. 2.

Si radicibus vicini arbor aletur, etc.] Extremis scil. (1). Ita non obstat §. 31. *Inst. de rer. division.* ubi tamen Jan. a Costa vult, hic esse vestigium veteris controversiae. *E terra vicini*, videntur legisse Basil., meliore sensu.

(1) Sic et Pothier. *h. t. num.* 3. Alii aliter. Vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 25. add. notam superius ad *L.* 7. §. *ult. de adq. rer. dom.* et Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 2. §. 6. *p.* 194. Praecedit: *non esse* ejus. Pro *et jus*. D. Goth. *in not.* Ipse Taurell. edidit *eius*, et dudum Hal. *ei jus*, ut et Rehd. Vid. Geb. *h.* add. D'Arnaud. *Conject.* I. 2. qui praeterea pro *sicuti tignum, aut protectum, immissum habere*, legendum putat: *sicuti tignum immissum, aut protectum habere*. Sed a Florentina non esse recedendum, observat van de Water, *in not. MSS.* quum τὸ *immissum* utique dici possit de arbore, quae radices egit in vicini fundum. Vid. Varron. *de Re Rustic.* I. 31. et Cicer. *de Senectut. Cap.* 15. add. Gesner. *in Addend. ad Varron. d. loc.* et *L.* 5. §. 3. *de reivind.* Videtur *immittere*, ut

ut pergit, vox generalis, ad plures species aptanda. Et alioquin vox quaedam videtur deficere, nempe *non esse ei jus habere*, sed quid?

L. VII.

§. 2.

Si quis radicitus arborem evellerit (1),] Vid. ad *L.* 38. *de reivind.*

Quasi ruperit.] D. Goth. *in not.* „*rapuerit*, Vulg." Male.

(1) Brencm. *h.* mallet: *evelleret.* Non opus.

§. 5.

Sabinus ait, competere noxale, etc.] D. Goth. *in not.* „*noxalem*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph.

§. 7.

Condemnatio autem ejus duplum continet.] Vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* II. 31. [§. 25. *not.* 46.]

L. IX.

Plane una actione contentus esse debet actor.] Vid. ad *L.* 2. §. 1. *de tutel. et ration. distrah.* Sed vid. et *L. pen. h. t.* et conf. Matth. *de Criminib.* XLVII, 3. *Cap.* 2. *num.* 7. (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 25. Voet. *ad eund. Tit. num.* 4. Pothier, *h. t. num.* 7.

L. X.

Si gemina arbor esset, etc.] Quaestio haec usum habet, si in singulas arbores caesas statuta sit poena, ut in XII. Tabb. Plin. *Hist. Nat.* XVII. 1. (1).

(1) Locum Plinii refert Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 246. — Sequens *L.* 11. jungenda cum *L.* 41. *de oblig. et act.* ubi vide.

L. XII.

L. XII.

Qui agrum vendidit, nihilo minus furtim arborum caesarum agere potest.] D. Goth. *in not.* „Imo, non potest. *L.* 6. §. 4. *de aq. et aq. pluv. arc.*" Agit de translato dominio, non de venditione sola.

TITULUS VIII.

VI BONORUM RAPTORUM (1), ET DE TURBA.

In casu rapinae *manifestae* non opus hoc edicto, nec etiam eo respexit Praetor, sed *nec manifestae*, ut *L.* 52. *in fin. L.* 88. *de furt.* Jan. a Costa, *ad pr. Inst. h. t.* Vid. et Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 80. §. 4. *de furt.* et *in Paratitl. ad h. t. Cod. Et de turba* absunt ab *Indice Titulorum Flor.* (2).

(1) Id est, *de actione bonorum vi raptorum*: quam latius patere, quam nomen ejus prae se fert, notat Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 1.

(2) Etiam a Rehd. Vid. Geb. *h.*

L. I.

Paulus Lib. XXII. *ad Edictum.*] Ubi egit *de Lege Aquilia.*

L. II.

Praetor ait (1): *si qui dolo malo*, hominibus coactis, etc.] Quid haec notent, Cicer. *pro Caecin. Cap.* 21.

In eum, qui id fecisse dicetur, judicium dabo.] *In eum, qui id fecisse dicetur, de vi bonorum raptorum intra annum in quadruplum; post annum in simplum, judicium dabo*, Rob. Steph. et Vulg. (2). Vid. Goth. *in not.* Verba haec videntur proba, ut in *L.* 1. *pr. de calumniator.* et alibi, absunt tamen a Basilic. [*Tom.* VII. *p.* 397.]

(1)

(1) Vid. de hoc edicto von Savigny, *Zeitschrift*, V. 10. 1. *H. p.* 125. *seqq.*
(2) Eodem fere modo Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.*

§. 1.

Neque debet *publico judicio* etc.] *Debere*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. probante Brencm. *h.* Herm. Cannegieter. *Obs. Jur. Rom.* I. 18. *p.* 118. *debet* retinet, sed pro *quidam putant*, ope geminationis, legit: *quod quidam putant.* Aliter J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 12. §. 10. qui geminat *praejudicari*, legens: *neque debet publico judicio privata actione praejudicari. Praejudicari quidam putant: sed utilius* etc. Ad verba praecedentia: *nam si quis se vim passum* etc. vid. Noodt. *Probab.* II, 8. in fin. Legem hanc vitio plus uno laborare per malam e Graeco versionem, ait Jens. *Strict. ad Pand. p.* 495. *seqq.*

§. 6.

Sed et si unus homo coactus sit, etc.] Ergo *numerus Pluralis* resolvitur in *Singularem.*

§. 7.

Haec *enim quod ait*, *hominibus coactis*, etc.] *Hoc enim* etc. Rob. Steph. (1).

Sic accipere debemus, *etiam hominibus coactis*,] Haec melius hic abessent. Rob. Steph. *Hoc enim quod ait hominibus coactis*, *sic accipere debemus*, *ut sive solus vim fecerit*, *sive etiam hominibus coactis*, *vel armatis*, *vel inermibus* etc. et sic Corp. Gloss. (2).

(1) Etiam Hal. et Rehd. et Taurell. in margine. Vid. Geb. *h.*
(2) Florentina lectio haud dubie mendosa est, et aberrantis manus Librarii exemplum praebere videtur. add. Pothier. *h. t. num.* 4. qui *ibid. num.* 5. ad verba seq. §. 8. *et sine vi si quid callide admissum est*, *aeque continebitur*, notavit: „*continebitur*, scil. sub appella-

latione *doli*. Ceterum, ad hoc Edictum non pertinebit." Sed vid. seq. §. 9. in fin.

§. 12.

Et melius esse dicitur, etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 80. §. 4. *de furt.* (1).

Et si *qui coactus est*, etc.] D. Goth. *in not.* „*Et is qui*, Hal." Etiam Rob. Steph. (2).

(1) Verba seqq. *ut omnia haec contineantur*, Glossema esse, putat van de Water, *Obs.* III. 4. *p.* 266.
(2) Et Rehd. et ipse quoque Taurell. in margine. Vid. Geb. *h.* Probante Auctore, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 7. *p.* 54.

§. 13.

Verum pretium rei etc.] Vid. *L.* 50. *pr. de furt.*

§. 17.

Haec actio vulgo tibi *bonorum raptorum dicitur.*] D. Goth. *in not.* „*vulgo vi bonorum raptorum*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Et omnia MSS. Vid. Brencm. *h.* qui putat, in Libro, ex quo Codex Flor. descriptus est, fortasse fuisse *de Bi*, indeque natum *tibi*. Aliter Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1396. *De vi* legendum, censet quoque van de Water, *in not. MSS.*

§. 18.

Si quis igitur suam rem rapuit,] Putans, id licere (1).

Sed aliter multabitur.] An a Triboniano, respiciente *L.* 7. *Cod. unde vi.* add. Galvan. *de Usufr. Cap.* 40. *num.* 2. (2).

Qua *rem suam aufert.*] D. Goth. *in not.* „*Quia rem suam*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. bene.

(1) Add. Vinn. *ad* §. 1. *Inst. vi bon. raptor.*
(2) Et Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 26. §. 4. *not.* 28.

§. 19.

§. 19.

Et *servi et familiae nomine,*] *Sed et servi*, Rob. Steph. (1). Florentina melior.

Noxali *vi bonorum raptorum* etc.] D. Goth. *in not.* „*noxali judicio, et vi* etc. Hal. (2)." Etiam Rob. Steph.

Tenetur.] *Tenebitur*, Rob. Steph. (3).

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Imo, Vulg. Hal. ut Flor. Vid. Brencm. *h.*
(3) Etiam Hal. et Vulg. et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 20.

Sane dolo caret:] *Sane si dolo*, Rob. Steph. (1). Nihil muto.

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 22.

Sic (1) *ut intersit mea* etc.] Vid. *L.* 13. *in fin. de lib. causs.*

Sed illud solum ex *bonis meis*,] *Si ex bonis meis*, Rob. Steph. (2).

Hoc est, ex substantia mea res ablata esse proponatur.] De poena hic non agit, sed de ipsa re. (3).

(1) Apud Hal. *sic* abest. Vid. Geb. *h.*
(2) *Si* inserit quoque Rehd. Hal. *ut.* Vid. Geb. *h.* Rucker. *in not. MSS.* praecedens verbum *accipiamus* interpretatur *requiramus, intelligamus*, et legit: *sed illud, ut solum ex bonis* etc. et male ex hoc loco descriptum esse §. *ult. Inst. h. t.* observat. add. Cujac. *in not. ad d.* §.
(3) Add. Vinn. *ad* §. 2. *Inst. h. t. num.* 2.

§. 23.

Nam et furti actionem habeo.] Junge cum sequentibus, §°. deleto. Ita Cujacius. Vid. D. Goth. *in not.* et

recte, et sic Vinn. *in not. ad* §. 2. *Inst. h. t.* Facit huc *L.* 1. §. 33. *de vi et vi arm.* Frustra dissentit Huber. *in Prael. ad Tit. Inst. de oblig. quae ex del.* §. 16. (1) et Bachov. *ad* §. 14. *Inst. eod.* Manuscriptorum auctoritas hic nihili est, et Codex Flor. distinctionibus caret. Politian. *Miscellan. Cap.* 41. Augustin. *Emend.* I. 9. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1457.] (2).

(1) Ubi vid. Thomas. *in Schol.*

(2) Add. notata superius, *Tom.* I. *p.* 2. Sequitur: *cum ille celet suum delictum, hic publicet.* Facit huc Plaut. *in Epidic.* I. 1. *vs.* 10. Vid. van de Water, *Obs.* I. 5. *p.* 32. et Heinecc. *in Antiq. ad h. t. Inst.* §. 1.

§. 27.

Quia putavit sufficere condictionem.] Quae est in solidum. Simile *L.* 4. *de calumniator.* Et quo bonum fuit, actionem odiosam in eos dare, quae ne solidum quidem persequitur: cum haec illo odio non laboret, et solidum praestare possit. Fateor tamen hinc non sequi, condictionem furtivam in heredem in solidum dari: de quo Matth. *de Criminib.* XLVII. 1. *Cap.* 4. *num.* 2. et Bachov. *Adv. Fab. Dec.* 78. *error.* 1. (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 9. *de condict. furtiv.* In verbis praec. *an tamen in id quod* etc. *τὸ quod* fortasse positum esse pro *quoad*, id est, *quatenus*, uti apud Terent. *Eunuch.* II. 1. *vs.* 9. et Liv. XXVI. 32. §. 6. notavit Voorda.

L. IV.

Ulpianus Lib. LVI. *ad Edictum.*] Junge *L.* 2. *h. t.*

Praetor ait: Cujus dolo malo in turba damnum quid (1) *factum esse* etc.] Vid. Paul. *in Sent.* V. 3. §. 1. ubi et de damno corpori dato, de quo nihil in Edicto. (2).

(1) Hal. et Vulg. *quod.* Vid. Brencm. *h.* Malam e Graeco versionem dicit Jens. *Strict. ad Pand. p.* 497.

(2) Add. Schulting. *ad d. loc. Paul. not.* 3. — Ad seq.

§. 2.

§. 2. vid. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 389. *seqq.* Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1375. Ant. Augustin. *Emend.* IV. 16. in *eod. Thes. eod. Tom. p.* 1553.

§. 3.

Et rectissime Labeo inter turbam et rixam multum interesse ait: etc.] Vid. Pagan. Gaudent. *Jurid. Exposition.* II. 32. et 33. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 387. *seq.*] add. *Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 258. *seqq.* (1).

Namque turbam multitudinis hominum esse etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, unius. arg. *L.* 2. §. 6. *h. t.*" Non agit de *turba*.

(1) In initio §ⁱ. pro *admittimus* Cod. Vlaming. habere: *accipimus*, notat H. J. Arntzen. *Miscellan. Cap.* 15. *p.* 162. qui id praefert, et praeterea monet, eundem Cod. in seq. §. 5. pro *si tamen et ipse* inter turbam *fuit*, habere: *in turba*, et in §. 6. pro *vel dum misericordiam provocat*, habere: *vel dum in iram provocat*, quod multo rectius putat. Sed vid. sequentia.

§. 15.

In servum autem (1), etc.] Vid. *L.* 1. *pr. tit. seq.*

(1) Legendum: *item*, notat Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 6. §. 3. *not.* 22. — Sequitur in §. 16. *et hic erunt* repetita. Id est, *repetenda.* Vid. Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 22. *p.* 133.

L. VI.

Usucapi Lex vetat.] Vid. Merill. *Obs.* VIII. 3.

TITULUS IX.

DE INCENDIO (1), RUINA, NAUFRAGIO, RATE, NAVE EXPUGNATA.

(1) *De incendiis* duae doctae Disſertationes ſunt Hambergeri, quae exſtant in ej. *Opuſculis.*

L. I.

In quadruplum in anno, etc.] Vid. Paul. *Sent.* V. 3. §. 2.

Post annum in ſimplum,] D. Goth. *in not.* „Imo, post annum non datur. *L.* 2. *in fin. Cod. de naufrag.*" Non est generalis.

Item in ſervum, etc.] Vid. *L.* 4. §. 15. *tit. praec.*

§. 1.

Qui forenſes *quoque actiones* etc.] Id est, *civiles.* Πράγματα ἀγοραῖα, Herodian. *Lib.* VII. Vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 18. §. 3. *not.* 12.

§. 4.

Et magis est, ne habeat,] D. Goth. *in not.* „Imo, habet. *L.* 4. *h. t.*" Non obſtat.

§. 5.

Et magis est, ut de eo tempore,] Junge *L.* 3. *h. t.*

L. III.

§. 2.

Nec enim minus in mari, quam in villa, etc.] D. Goth. *in not.* „Ordo inverſus hic est, etc." Ita ſaepe loquuntur Veteres. Vid. ad *L.* 1. *de verb. ſign.* (1).

(1)

(1) Et ad *L.* 7. §. 8. *de pactis.* *Latrunculorum* commune nomen est tam maritimis, quam terrestribus praedonibus. Duker. *ad Flor.* III. 6. §. 2.

§. 6.

Ejecta, hoc est, quod Graeci ajunt ἐξεβράσθη.] Ab ἐκβράσσω, non ἐκβράζω: in quo cum Augustino, *Emend.* IV. 16. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1553.] labitur Bynkersh. *Obs.* VI. 25. *num.* 8. (1).

(1) Ἐκβρασθὲν legi mavult M. Roever. *ad loca quaed. Jur. Civ. deprav. Cap.* 5. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 155. Vid. et de hoc loco Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 6. *p.* 228.

§. 7.

Nec enim injuria hoc fecit, qui se tueri voluit, cum alias non posset,] Vid. M. Senec. *Controv.* IV. 4. in *Excerpt.*

§. 8.

Si quis ex naufragio clavos, vel unum ex his *abstulerit, etc.*] Majores Veterum naves plura habebant gubernacula. Vid. Graev. *Lection. Hesiod. p.* 11. Apulej. *Metam. Lib.* II. Aelian. *Var. Histor.* IX. 40. ibiq. Perizon. (1). Rem hanc JCti nostri non ignorarunt, ut illis imputat Graevius. Vid. Bynkersh. *Obs.* IV. 17. *in fin.*

(1) Add. Oudendorp. *ad Apulej. loc. cit p.* 122. et Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 13. *p.* 277. Claudio rem nauticam magnae curae fuisse propter arctiorem Romae annonam, ob quam multa indigna tulerat, et huic ipsius studio forte accepto quoque ferendum SCtum de naufragiis, cujus hic mentio fit, observat Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 3. §. 6. *not.* 31.

L. IV.

In illa trepidatione *rapiat*] Sic et Quinctil. *Declam.* 259. [*p.* 477. ed. Burm.] (1).

(1) Quem locum citat quoque Jan. a Costa, *ad* §. 17. *Inst. de action.*

§. 1.

Liberos quidem fustibus caesos etc.] Verba haec *fustibus caesos* post seqq. verba: *aut si sordidiores erunt* collocari debere, vult Cujacius, *ad L.* 18. §. 2. *de jur. fisc.* (1).

Ne quid aut durius aut remissius constituatur, etc.] Vid. *L.* 1. *pr. de poenis.*

(1) Et Petr. Fab. *Semestr.* II. 5. *p.* 92. Ad verba initialia hujus §. *Divus Antoninus*, notavit van de Water: „De *Pio* accipit Cujacius, *ad Libb. Paul. ad edict. in expl. h. l.* De *Antonino Caracalla* Ant. Augustin. *de Nomin. propr.* [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 297.] Sed tunc statuendum foret, hos *ad edictum* Libros fuisse scriptos Caracalla mortuo: de quo dubito, neque aliud huic simile exemplum alibi in Pauli Libris *ad edictum* occurrere scio." De *Caracalla* tamen etiam accipit Grotius, *in Vit. Pauli*, in Jurispr. antejustin. Schulting. *p.* 207. — Sequitur in *L.* 5. *quae fluctibus expulsa sit.* Sic etiam loquitur Florus, IV. 2. §. 64. ubi vid. Duker.

L. VI.

Aut ancorae involantur (1) *de* mare.] D. Goth. *in not.* „*de mari*, Hal." Etiam Rob. Steph.

(1) Id est, *furantur*, passive. Pothier. *h. t. num.* 7.

L. VII.

Ut hi, qui juxta litora maris possident, etc.] Eunomiam defendit Bynkersh. *Obs.* VIII. 25. *num.* 8.

Si quando navis vel inficta, etc.] Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 33. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1306.] (1).

Ut quicquid *probaverint* etc.] *Qui quid*, Scip. Gentil. *d. loc.* I. 25.

Adire Praefectos, etc.] *Praefectum*, Rob. Steph. An

Li-

Limenarcham, similemve intelligit? Aliter Duarenus, *ad Tit. de in lit. jurand. num.* 51. Sed non placet: hic enim non de Italia, sed de Provinciis agitur.

Et ad eum testari.] *Apud*, Rob. Steph. (2).

(1) Et Cujac. *Obs.* IX. 9. Sequitur: *ne* naufragia *deripiant*, id est, naves fractas. Van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 26. *p.* 132.

(2) Et Taurell. in margine, Hal. et Rehd. *apud eos.* Vid. Geb. *h.* Commentatus ad hanc Legem etiam est Merill. *ad Libb. Quaest. Callistr.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 633. *seq.*

L. VIII.

Ratis vi fluminis in agrum meum delatae, etc.] Vid. *L.* 9. §. 3. *de damn. infect.*

L. IX.

Si vero casu, id est, negligentia (1), *aut noxiam sarcire jubetur*, etc.] Vid. *L.* 28. §. 12. *de poen.* Matth. *de Criminib.* XLVII. 3. *Cap.* 1. *num.* 1. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 17. *Def.* 12.

(1) Add. Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 12. §. 6. *not.* 15. et van de Water, *Obs.* I. 16. *p.* 86. Ad verba: *vinctus, verberatus*, vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 27. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 222. Bynkersh. *Obs.* I. 21. circa fin.

L. X.

Ne piscatores nocte, lumine ostenso, etc.] Cum piscant. Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 12. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1285.] (1). Esse haec verba Constitutionis, putat Cujac. *ad Nov.* 22. *p.* 572. ubi et alia.

(1) Add. Otton. *de Tutel. viar. Part.* III. *Cap.* 11. *p.* 569.

L. XI.

Ut luxuria (1), etc.] Id est, *lascivia.* Herald. *de*

Rer. judic. auctorit. I. 8. *num.* 6. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1118.]

(1) MSS. *luxuriae.* Vid. Brencm. et Geb. *h.* Budaeus, *in Annot. ad h. l.* legit: *lasciviae.*

L. XII.

Licere unicuique naufragium suum impune colligere etc.] Non etiam pridem passim in locis Septentrionalibus. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 7. *num.* 1. *in not.* (1).

(1) Quae Ulpianus in seq. §. 1. monet de poena incendiariorum, plenius occurrunt in *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 12. §. 5. Vid. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 14. *p.* 278.

TITULUS X.

DE INJURIIS, ET FAMOSIS LIBELLIS.

L. I.

Omne enim, quod non jure fit, injuria fieri (1) *dicitur:*] Sic Plautus, *Aulular.* II. 5. *injuria dispertivisti.* (2).

Interdum injuriae appellatione damnum culpa *datum significatur,*] Id est, *etiam culpa.*

Nam *cum quis inique vel injuste sententiam dixit,*] Videtur aliquid deesse, supplendum ex *pr. Inst. h. t.* Rob. Steph. delet: *nam*, et post *dixit* ponit (.) Vid. et Basil. *Tom.* VII. *p.* 458. (3).

(1) *Fieri* delet Nic. Catharin. *Obs.* IV. 5. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 792. auctoritate Basilic.
(2) Add. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 290. *seq.* et Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1376.
(3) Aliter Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 2.

Tit. 2. §. 5. *p.* 192. Ad seqq. verba: *contumeliam autem*, etc. vid. Menag. *d. loc. p.* 272. et Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *contumelia*, ibiq. Heinecc.

§. 1.

Injuriam autem fieri Labeo ait aut re *aut* verbis:] D. Goth. *in not.* „Debuit addere: *et literis et libellis*, etc." Non opus.

Convicium fit.] *Ut cum convicium fit*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Vulg. et Rehd. Vid. Geb. *h.* qui putat, vocem *ut* absorptam esse a literis finalibus vocis antecedentis *inferuntur*, et vocem *cum* a literis initialibus vocis sequentis. Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 20. *p.* 117. legit: *cum convicium fit*, illud *cum* etiam repetens ex *con* in voce seq. *convicium*.

§. 2.

Cum Comes matronae abducitur.] Vid. Paul. *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 2. §. 5. De comitatu matronarum quaedam Mercer. *ad Aristaen. Epist.* 9. (1).

Ad infamiam, *cum pudicitia* etc.] Ad eam, quae *corpori* infertur, refert Paul. *in Sent.* V. 4. §. 4. Rectius hic. (2).

(1) Quem locum citat quoque Schulting. *ad d. loc. Collat. not.* 32. De puerorum Comitibus nonnulla Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 4. §. 14. *not.* 56. add. Heinecc. *in Antiq. ad h. t. Inst.* §. 5. *in not.*
(2) Vid. Schulting. *ad d. loc. Paul. not.* 9.

§. 3.

Quae in his *fit*,] *In* abest apud Rob. Steph. (1).

(1) Et Hal. Vid. Geb. *h.* Ad verba praecedentia: *vel uxori*, vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 4. §. 5. *not.* 6. add. Gaj. *Inst. Veron. Lib.* III. §. 221.

§. 4.

Idemque et si fama ejus, etc.] Vid. Sand. *Decision.* V. 8. *Def.* 2. (1).

(1) Add. Trotz. *Memor. propag. Cap.* 7. §. 1. *p.* 512. *seq.*

§. 5.

Quia nulla est injuria, quae in volentem fiat.] Vid. Aristotel. *Ethic.* V. 11. Laedens tamen peccare potest, et sic non obstant, quae habet Wisfenbach. *in Disp. ad Instit. Disp.* 43. *Thes.* 3. add. Huber. *in Pract. ad h. t. Inst. in pr.* et Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 3. *num.* 3. (1).

(1) Ad verba seq. §. 6. *si corpus testatoris — detentum est*, Rucker. *in not. MSS.* notavit: „ si quis nempe jus crediti non haberet, et sic per injuriam detinuisset cadaver: alioqui creditori vero impune licebat cadaver debitoris detinere. Justinus Imp. demum id sub gravi poena prohibuit *L.* 6. *Cod. de sep. viol.* Jac. Guther. *de Jur. Man.* III. 22."

§. 8.

Sive autem sciat quis filium meum esse, etc.] Vid. *L.* 18. *in fin. h. t.*

§. 9.

Idem ait [*Neratius*] *ex una injuria* etc.] Nihil notatur in Flor. (1).

Et ipsi injuriarum actio incipiet competere.] Junge *L.* 3. *h. t.*

(1) Sed apud Hal. Vulg. Rehd. *Neratius* abest. Vid. Brencm. et Geb. *h. l.*

L. II.

Quod si viro injuria facta sit, uxor non agit (1).] Et sic alibi de viris statuta ad mulieres non extenduntur. Mev. *ad Jus Lubec.* I. 5. *Art.* 7. *num.* 88. *seqq.*

(1)

(1) Additur: *quia defendi uxores a viris, non viros ab uxore, aequum est.* Al. *ab uxoribus.* Vid. D. Goth. *in not.* et Geb. *h.* Male. Vid. Burman. *ad Sueton. in Claud. Cap.* 34. *p.* 788.

L. III.

§. 3.

Aut dum certat, etc.] Vid. *L.* 7. §. 4. *ad L. Aquil.*

L. V.

Quod se pulsatum verberatumve, etc.] Vid. Ciceron. *in Verr.* III. 12. *et* 26. Publicum (1) quoque Athenis ὕβρεως judicium. Herald. *Obs. Cap.* 46. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1376.]

Qua Lege cavetur, ut non judicet, etc.] Non igitur rejici tantum potest, sed nec judicare debet, et Leges Corneliae patiebantur tantum tres rejici. Cicer. *in Verr.* II. 31. (2).

Qui ei, qui agit, gener, socer, etc.] Simile *Lege Servilia* apud Sigon. *de Judic.* II. 27.

Quive eorum ejus,] Lege: *cujus.* (3).

(1) An *Lege Cornelia* de his injuriarum speciebus *publicum* judicium constitutum sit, dubitatur. Vid. H. M. Vockestaert, *Diss. de L. Corn. Sulla Legislatore*, *Cap.* 7. §. 3. Lugd. Batav. 1816. qui auctores in utramque partem citavit. add. F. A. Schilling. *Bemerkungen ueber Römische Rechtsgeschichte*, *p.* 288. *seq.* Legem hanc Corneliam caput fuisse *Legis Corneliae de Sicariis*, non Legem peculiarem, putat Hugo, *Geschichte des Röm. Rechts*, *p.* 651. *seq.* propter locum Theophili, *in Paraphr. ad* §. 8. *Inst. de injur.* Vid. tamen Vockestaert. et Schilling. *locc. modo citt.*

(2) Add. Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 9. §. 5. *p.* 117. *seq.*

(3) Sic etiam Schulting. *d. Diss. loc. cit.*

§. 1.

Pulsare, sine dolore.] Id est, *etiam sine dolore: pulso* enim

enim est a *pello*. Vid. *Opusc. de Latin. Vet. JCtor.* *p.* 146. (1).

(1) Ibiq. Duker. *not.* 1. add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 4. §. 8. *not.* 21. Vid. et Coler. *Parerg. Cap.* 36. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 385. quem refutat Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 106. qui pro *dolore* hic legi vult: *dolone*, probante Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. ex Tit. de injur. p.* 139.

§. 6.

Et placuit, non posse, etc.] Ob verba, ut puto, Legis: *se*, *suam*, quae ipsam personam laesi exigunt (1). Aliter Matth. *de Criminib.* XLVII. 4. *Cap.* 1. *num.* 12.

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 72.

§. 8.

Hac Lege permittitur actori jusjurandum deferre,] Vid. *L.* 11. §. 1. *in fin. h. t.* (1). Carpzov. *Definit. Forens. Part.* IV. *Const.* 42. *Def.* 9.

Ut reus juret, injuriam se non fecisse.] Juravit et, se non fecisse mala mente. Tibull. II. 5. *vs.* 104. ubi Brouckhus.

Etiam Praetores exemplum legis secuturos,] D. Goth. *in not.* „*secutos*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (2). Basilic. Schol. *Tom.* VII. *p.* 481. ἠκολούθησαν.

(1) Modo agatur *civiliter*. Schol. Basilic. *d. loc.* Vid. et van de Water, *Obs.* II. 10. *p.* 168. Aliter Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 19. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 271.

(2) Et Rehd. Vid. Geb. *h.* Sensum esse: Praetores non tantum in tribus speciebus injuriarum Legis Corneliae, sed in omni injuriarum genere, jusjurandum admisisse, modo agatur civiliter, ait van de Water, *loc. modo laud.* Vid. et Pothier. *h. t. num.* 73.

§. 9.

§. 9.

Etiamsi alterius nomine ediderit,] Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* II. 30. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1349.]

Intestabilis ex Lege *esse jubetur.*] *Corneliam* intelligit Oisel. ad Caj. [*Inst.* II. 10. §. 1. *not.* 15. circa fin.] (1). Sed unde probabit? Vid. autem *L.* 26. *qui test. fac. poss.* ubi Gajus hac de re egit. Junge *L.* 12. *L.* 19. *h. t.* Scholia Basilic. quoque [*Tom.* VII. *p.* 482.] *Corneliam* intelligunt: quod improbat Pithoeus, *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 2. [§. 5. *not.* 22.] Ulpianus *L.* 18. §. 1. *qui test. fac. poss.* id jus *SCto* adscribit. add. §. *seq. h. l.* (2).

(1) Etiam Marcil. *ad LL.* XII. *Tabb. Cap.* 66. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 285.
(2) Et notata superius ad *L.* 21. *pr. de testib.*

§. 10.

Aliudve quod sine scriptura etc.] Ἄγραφον, Basilic. *Tom.* VII. *p.* 461. (1).

In notam aliquorum produxerit.] *Proposuerit*, Paul. *in Sent.* V. 4. §. 17. ubi poena est *relegationis.*

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 74. Ad vocem ἐπιγράμματα vid. Scip. Gentil. *Parerg.* II. 29. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1347. ubi seq. *Cap.* 30. plura de *carmine famoso.* et Ant. Augustin. *Emend.* IV. 16. in *eod. Thes. eod. Tom. p.* 1553. et Jos. Nerium, *Analector.* I. 36. in *eod. Thes. Tom.* II. *p.* 375. Hal. ἐπίθεσιν, et sic quoque Alciat. *Parerg.* I. 8. et V. 4.

§. 11.

Pretium *constituitur*,] D. Goth. *in not.* „*Praemium*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. Basilic. ἔπαθλον.

L. VI.

Tunc ei *quia difficilis* etc.] *Tunc enim quia* etc. Rob. Steph. recte (1).

Vo-

Voluit Senatus publica quaestione rem vindicari.] D. Goth. *in not.* „Atqui convicium incertae personae factum non vindicatur. *L.* 15. §. 9. *h. t.*" Aliud est.

Et jure communi *injuriarum agi poterit.*] Vid. ad *L.* 2. *de Jurib. balnear.*

Nec enim prohibendus est privato agere judicio, quod publico judicio praejudicatur:] Facit huc *L.* 7. §. 6. *h. t.* Duarenus, *Disp. Anniverf.* I. 37. *publicum judicium* accipit pro *criminali.* Male. Vid. Matth. *de Criminib.* XLVII. 4. *Cap.* 3. *num.* 9.

Quia ad privatam caussam pertinet.] Uti in *L.* 15. *de accusation.* Nec probo Cujacium, *Obs.* XXIV. 16. nec Matthaeum, *loc. modo laud.* (2), putantes, Praetorem facturum rectius, si impediat praejudicium publico judicio fieri, contra verba hujus Legis. add. Basilic. Schol. *Tom.* VII. *p.* 482.

(1) Etiam Vulg. *enim* loco *ei.* Vid. Brencm. *h.*
(2) Vid. et Voet. *ad h. t. Pand. num. ult.*

L. VII.

Qui agit injuriarum, certum *dicat*, etc.] Vid. Paulus, *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 2. §. 6. (1).

Quia qui famosam actionem intendit, non debet vagari etc.] Idem cavetur de *actione doli. L.* 16. *de dol. mal.*

Sed designare et certum specialiter dicere, quam se injuriam passum contendit.] Vid. Aristides, *pro Quatuorvir.* citatus a Pricaeo, *ad Matth.* XXVII. 23. Etiam *tempus*, juxta DD. Vid. Grivell. *Decis.* 43. *num.* 7.

(1) Ibiq. Schulting.

§. 1.

Rectius igitur fecerit, si hujusmodi actionem non (1) *dederit.*] Vid. Sand. *Decision.* V. 8. *Def.* 11.

Est hoc verum: sed ubi non principaliter de ea re agitur,

quae

quae habet publicam executionem.] Vid. *L.* 6. *Vs. ceterum. h. t.*

Quid ergo de Lege Aquilia dicimus?] Vid. *L.* 23. §. 9. *ad L. Aquil.* (2).

Nam et ea actio principaliter hoc continet: hominem occisum] Videtur hic finiri objectio, et incipere responsio, et ponenda distinctio. Sic et Basil. Schol. *Tom.* VII. *p.* 483. (3).

Cui enim dubium est, etiam hunc dici posse Cornelia conveniri?] Vid. *L.* 1. §. 3. *ad L. Cornel. de Sicar.*

(1) Contra, praec. *L.* 6. dicitur: *nec enim prohibendus est privato agere judicio*, etc. Sed delicta sunt diversa. *Libellus famosus*, de quo agitur *d. L.* 6. laesionem privati hominis continet, seu, ut ait Paulus, *ad privatam caussam pertinet:* neque adeo mirum, non prohibendum laesum *privato* agere judicio, si illud *publico* praetulerit. Sed in hac *L.* 7. §. 1. agitur de *homine*, seu servo, *injuria occiso:* quo facto ipsa Respublica laeditur, homine de medio sublato, et agitur adeo *principaliter de ea re, quae habet publicam executionem*, neque adeo mirum, Ulpianum dicere, Praetorem hoc casu *rectius facturum, si hujusmodi* (privatam) *actionem non dederit.* Aliter Pothier. *Tit. de oblig. et action. num.* 70. *et* 71.

(2) Secundum quam, si dominus *Lege Aquilia egerit, praejudicium fieri Corneliae non debet.*

(3) Pari fere modo J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* II. 10. §. 3.

§. 2.

Liberto adversus Patronum non quidem semper, etc.] Vid. *L.* 11. §. 7. *h. t.*

Si sua, puta si servilis:] *Si saeva*, Cujac. *in Praef. Lib.* LX. *Basilicor.* quod praefero τῷ *summa*, ut legit Noodt. *Obs.* I. 16. (1).

Heri servum, hodie liberum conquerentem,] Vid. D. Goth. *in not.* add. Cujac. *in exposit. Nov.* 6. et Muret. *Obs. Cap.* 5. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 136.] (2).

Si vulneravit non mediocria,] D. Goth. *in not.* „*non mediocriter.*" Sic Rob. Steph. (3).

(1)

(1) *Si sacra* legit quoque Roever. *Diss. ad loca quaed. Jur. Civ. deprav. Cap.* 4. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 155. et Brencman. *h.* Apud Hal. et Vulg. *si sua* absunt: quod mavult Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 11. §. 2. et Pothier. *h. t. num.* 45. etiam Voorda, *in not. MSS.* putans tamen ea retineri posse hoc sensu: *puta si et illi ipsi facta et servilis sit.* Nihil quoque mutat Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. ex Tit. de injur. p.* 158. Sed Noodtii emendationem probat Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. p.* 71. Vid. et A. G. Pagenstecher. *Adversar. Jur.* I. 7. et Trotz. *Memor. propag. Cap.* 9. §. 4. *p.* 610.

(2) Vid. et G. Forner. *Selection.* II. 17. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 67. Pro *emendaverit*, in seqq. verbis, J. F. Christius, *Noct. Acad. Spec.* I. *Obs.* 5. legit: *commulcaverit.* Sed verba: *vel emendaverit*, in ipso contextu Flor. non haberi, sed ab antiquo Librario adjecta esse, Taurellium significare, adeoque recte illa deleri, notavit Voorda.

(3) Etiam Hal. et Vulg. et Flor. factum. Vid. Brencm. *h.* qui potius pro *vulneravit* legendum censet: *vulnera tulit.* A. G. Pagenstecher. *loc. modo cit. vulnera duit.* Sed *mediocriter*, ut in Basil. est, praefert Voorda, *in not. MSS.*

§. 3.

Prorsus nec competit, etiamsi atrox fuerit.] D. Goth. *in not.* „Hodie competere puto ob atrocem injuriam. *L.* 6. *Cod. de Spectac.*" Est casus specialis.

§. 5.

Cogendum injurias, quas simul passus est, conjungere.] Aliud *L.* 41. *h. t.* Paul. *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 2. §. 6. (1). add. Matth. *de Criminib.* XLVII. 3. *Cap.* 5. *num.* 9.

(1) Ibiq. Schulting. *not.* 40. add. Cujac. *Obs.* XXVI. 18. — Ad seq. §. 6. vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 4. §. 8. *not.* 20.

§. 8.

§. 8.

Persona atrocior injuria fit, ut cum magistratui, etc.] De quo Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 43. Mev. *ad Jus Lubec.* IV. 4. 8. ubi et de eorum ministris. Goris, *ad Consuet. Velavic. Cap.* 5. *Art.* 10. *et* 11. (1). Imo huic non decedere de via, atrox erat injuria. Aerod. *Pand.* VI. 5. 4.

Tempore,] D. Goth. *in not.* „ quod et *locus* dicitur.“ Differunt tamen. (2).

Si ludis,] Vid. Plutarch. *in Solon. p.* 89. Nonnulli volunt, hoc casu agi posse *civiliter* et *criminaliter* cumulative. Mev. *ad Jus Lubec.* IV. 4. 3. *num.* 9.

Nam Praetoris *in conspectu*, etc.] *Nam in Populi Romani conspectu*, Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 4. §. 10. *not.* 52. et *Obs.* IX. 16. a quo dissentit G. Forner. *Selection.* I. 21. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 32.] (3) sed pro Cujacio Foquelin. *ad* §. *ult. Inst. de vulg. substit. p.* 120. (4).

Re atrocem injuriam etc.] Junge *L.* 9. *h. t.*

(1) Vid. et Grot. *in Flor. Sparsion. p.* 248. *seq.* et Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 4. §. 10.

(2) Vid. Schulting. *ad loc. Paul. modo cit. not.* 53.

(3) Add. Marckart. *Probab. rec. Lection. Part.* II. *p.* 34. *seqq.* et Otton. *in Praef. Tom.* IV. *Thes. Jur. p.* 16. *seq.* et *ad* §. 9. *Inst. de injur.* Nihil hic mutandum, censet quoque van de Water, *in not. MSS.* Ad verba praecedentia: *et in conspectu*, vid. Burman. *ad Sueton. in Claud. Cap.* 4. *Tom.* I. *p.* 721. Sic et dicitur *in oculis*, *in ore.* Vid. Drakenborch. *ad Liv.* XXXVII. 28. §. 1.

(4) Etiam Barbeirac. *ad Grot. de Jur. Bell. ac Pac.* II. 20. §. 37. — Ad seq. *L.* 8. vid. Nic. Catharin. *Obs. et Conj.* III. 29. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 787.

L. IX.

Persona *atrocitatem faciente.*] Inferente, vel passa.

§. 5.

Praesidi offerendus est,] Non ergo Praetor hic aditus, ut vult Adversarius Noodtii (1).

(1) Vid. Waechtler. *Opusc. p.* 207.

L. XI.

§. 1.

Injuriarum actio ex bono et aequo est.] In eaque non rigor juris, sed bonum et aequum spectatur. Cujac. *Obs.* XXII. 14. Nota verba: *in quantum aequum Judici videbitur. L.* 17. §. 2. *h. t.* add. *L.* 34. *de oblig. et action.* et seqq. verba hujus §. Simile *L. pen. de sep. viol.* et in *actione de dejectis et effusis*, cum libero homini nocitum est. *L.* 1. *pr. de his qui effud. vel dejec.*

Et si jusjurandum exactum erit,] Vid. *L.* 5. §. 8. *h. t.*

§. 3.

Tam me, qui mandavi, etc.] Vid. *L.* 15. §. 8. *h. t.* (1).

(1) In seq. §. 4. pro *si in hoc te* conduxerim, Hotoman. *Obs.* VII. 10. legere: *perduxerim*, vel *induxerim*, sed nulla emendatione opus esse, recte notavit van de Water.

§. 5.

Idemque ait, et si filio meo mandavero, etc.] Vid. *L.* 157. *pr. de reg. jur. L.* 17. §. 7. *h. t.*

§. 6.

Et si persuaserim alicui alias nolenti, etc.] Idem ergo, an sit volens, an nolens. (1).

(1) Add. Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 1. §. 10.

§. 7.

Quamquam adversus patronum liberto etc.] Vid. *L.* 7. §. 2. *h. t.* (1).

(1)

(1) Sequitur: *si autem* conliberto *nupta esset.* Cod. Vlaming. *cum liberto.* Vid. Arntzen. *Miscellan. Cap.* 15. *p.* 162. qui id reducendum arbitratur. *Cum liberto* etiam Rehd. Vid. Geb. *h.* Idem Cod. Vlaming., in seqq. verbis, pro *actione* exequi *non posse*, habet: *consequi.* Vid. Arntzen. *d. loc. Consequi* etiam Vulg. Vid. Geb. *h.*

L. XII.

Gajus Lib. XXII. *ad Edictum Provinciale.*] Junge *L.* 19. *h. t.*

Si quis de libertate etc.] Vid. *L.* 26. *de liber. causs.* (1) de cujus inscriptione dubito, an sit recta.

(1) Ad quam vid. notata, et quacum hanc Legem etiam jungit Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de liber. causs. Tom.* I. *p.* 402.

L. XIII.

Injuriarum actio *neque heredi* etc.] Etiam *ex Lege Cornelia.* Vid. Sand. *Decision.* V. 8. *Def.* 4. (1).

(1) Verba: *ductus sit*, in seq. §. 2., Maran. *in Paratitl. ad Tit. Pand. si quis jus dic. non obtemp.* sub fin. interpretatur: *ductus sit in carcerem.* add. Paul. *in Sent.* V. 26. §. 2. — Sequitur in §. 4. *quamvis hoc contumeliae caussa* faciet. Cod. Vlaming. *faciat.* Vid. Arntzen. *loc. modo laud. p.* 163. qui id probat. *Faciat* etiam Vulg. Vid. Brencm. *h. Non contumeliae caussa*, Hotoman. *Obs.* VII. 10. et VIII. 20. sed frustra secundum Jauch. *de Negation. p.* 211. etiam van de Water, *in not. MSS.* ait: „ Possunt haec verba hanc interpretationem ferre: *quamvis ille, qui alteri honores non decernendos putat, animum vel intentionem habeat, alterius famam sugillandi*, modo id non aperte exprimat. Multum sane interest, num quis aperte in alicujus contumeliam quid faciat, an vero honores non decernendos opinetur."

§. 5.

Si cum alium contingeret legatio (1).] Sic Basilic. (2).

(1) D. Goth. *in not.* „ *Locatio*, Vulg. Hal." Etiam Cod. Vlaming., qui porro pro *Duumvir indixerit* habet: *Duumviri injunxerint*, probante Arntzen. *d. loc.* et sic quoque Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Add. Brencm. *h.*

§. 7.

Vel in cavea publica (1) *sedere*,] Vid. Quinctil. *Inst. Orator.* III. 6. [*p.* 241. ed. Burm.]

Aut si quis re mea (2) *uti me non permittat:*] Vid. *L.* 24. *h. t.* Vel domum meam ingredi. Cicer. *pro Caecin. Cap.* 12. Locus elegans. Hinc liquet, inter effectus dominii esse, nec non aliorum jurium, quod iis uti prohibitus *injuriarum* agere possim.

(1) *L'Amphithéatre.* Pothier. *h. t. num.* 22. add. Weitz. *ad Petron. Satyric. Cap.* 14. Putat autem van de Water, *in not. MSS.* vocem *publica* abundare: quum nullae sint privatae, et spuriam illam esse, aut a Compilatoribus Pand. sine necessitate additam. Praecedit: *qui in* publicum *lavare.* ubi *publicum* dici pro *balneo*, notat Pithoeus, *in Excerpt.* in Thes. Meerman. *Tom.* I. *p.* 356. Ad verba: *vel everriculum, quod Graece σαγήνη dicitur, ducere*, vid. Arntzen. *loc. modo laud. p.* 163. *seq.*
(2) Id est, *cujuslibet e populo*, secundum Bynkersh. *Diss. de Dominio maris, Cap.* 9.

L. XIV.

Quo *ex privata caussa* contingat,] *Quod — contingit*, Rob. Steph. (1).

Ad privatas enim caussas accommodata interdicta *sunt*,] *Uti possidetis*, et similia.

(1) *Quod* etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. XV.

Ulpianus Lib. LXXVII. *ad Edictum.*] An, *Lib.* LVII. Facit huc *L.* 17. *h. t.* quae est ex *Lib.* LVII., nec moris

Pand.

Pand. Compilatoribus ordinem sic turbare, nec Ulpianus *Lib.* LXXVII. de *injuriis* egit. (1).

(1) De locutione *mentem alienare*, in *pr. h. l.*, vid. Drakenborch. *ad Liv.* III. 48. §. 1.

§. 1.

Verum manus adversus eum levatae,] Magis, si culter, vel gladius intentati. Vid. Mev. *ad Jus Lubec.* IV. 4. 14. (1).

(1) Sequitur in §. 2. *Ait Praetor*, etc. Actionem aestimatoriam, quam Praetor de injuriis proposuit, *moribus* introductam esse, ait Paul. *in Sent.* V. 4. §. 7. ubi vid. Schulting. *not.* 18.

§. 4.

Convicium autem dicitur vel a concitatione (1), etc.] Aliter Nonius, *hoc voce.* Vid. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 278. *seq.* (2).

Cum enim in unum plures voces conferuntur, etc.] Vid. §. 11. *h. l.* Si plura objiciantur, an una erit injuria. Sand. *Decision.* V. 8. *Def.* 1.

(1) *Vocis*, vel *populi*, Ulpianum intellexisse, putat Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1375. *Conviciatione* legit Nerius, *Analect.* II. 28. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 464. Sed nihil mutandum. Vid. seq. §. 8.

(2) Add. *Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 187. *seqq.* ibiq. Duker. et Interpp. *ad Phaedr. Lib.* I. *Fab.* 6. *vs.* 5. Pro *vel a conventu*, Herm. Cannegiet. *Obs.* III. 9. *in fin. p.* 286. legit: *vel a concentu*, atque ita legendum conjicit quoque van de Water, *in not. MSS.* Sed vid. J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 7. *p.* 73. *seq.*

§. 6.

Sed generaliter accipiendum adv. bonos mores hujus civitatis.] Juxta judicium gravium et sapientium virorum. Matth. *de Criminib.* XLVII. 4. *Cap.* 1. *num.* 2.

§. 8.

Verum is quoque, qui concitavit etc.] Vid. Paul. *Sent.* V. 4. §. 20.

§. 9.

Nam si incertae personae convicium fiat, etc.] Idem volunt de *libello famoso*. *Consil. JCtor. Batav.* III. 167. Quid de verbis impersonalibus, Mev. *Decision. Part.* VII. *Dec.* 113. *et* 114.

§. 10.

Non tamen factum sit, etc.] Ut *L.* 52. §. 19. *de furt.*

§. 11.

Non omne maledictum convicium esse, etc.] *Prima semper irarum tela maledicta sunt*, Salvian. *de Gubernat. Dei*, III. *p.* 45. [ed. Brem. 1688.]

Sed id solum, quod cum vociferatione dictum est.] Aliter Cicer. *pro Coelio*, *Cap.* 3. (1).

(1) Sequitur in §. 13. *vel qui* aliquam etc. Id est, *aliam quam*, et sic Graeci. Vid. Leunclav. *Notat.* I. 67. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1493. add. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom.* *p.* 303.

§. 15.

Si quis virgines appellasset, etc.] Hic edictum fuisse videtur *de appellatione* et *Comitis abductione*, quod porro exponit Ulpianus.

Si tamen ancillari veste etc.] Vid. Quinctil. *Declam.* 301. Salvianus, etsi alio tendens, *de Gubernat. Dei*, IV. *p.* 63. *seq. ubi enim quis mutaverit vestem, mutat protinus dignitatem.*

Multo minus, si meretricia *veste* etc.] Vid. D. Goth. *in not.* ibiq. cit. Brisson. *Select. Antiq.* I. 4. (1), add. Mü-

Muret. *ad Ciceron. Philippic.* II. 18. [*Oper. Tom.* II. *p.* 986. *seq.* ed. Ruhnken.]

Vel ei comitem abduxit,] Vid. *L.* 1. §. 2. *h. t.*

Injuriarum tenetur.] *Non tenetur*, Rob. Steph. et sic legit Joh. et Accurs. Basilic. tamen adfirmative legunt in textu et Schol., et quamvis minus peccent, possunt tamen teneri. Bynkershoek. *Obs.* IV. 25. post *tenetur* ponit (?), ut sic neget: quod frigidum. Herald. *Obs. Cap.* 12. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1325.] *vix injuriarum tenetur.* (2).

(1) Et quos plures *ibid.* laudat Trekell. add. Pancirol. *Thes. var. Lection.* II. 117. in *Jurispr. Rom. et Attic.* *Tom.* II. *p.* 1232. *seq.* Heinecc. *Antiq. ad Tit. Inst.* *de publ. judic.* §. 54. Pothier. *h. t. num.* 13.

(2) Sic etiam Voet. *ad h. t. Pand.* §. 13. Jauchius *de Negation. p.* 330. *injuriarum tenetur* retinet, sed in praec. verbis, pro *si igitur non matronali habitu* etc. legit: *si igitur in matronali habitu:* atque ita legendum, aut alioquin *non tenetur*, putat C. V. Vonck. *Obs. Cap.* 32. *p.* 124. Pothier. *h. t. num.* 13. legit: *non tenetur*, aut alioquin faciendum ait cum Bynkershoekio. Van Dorp. *Obs. Cap.* 4. *p.* 32. *seq.* *si igitur cum matronali habitu.* J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* II. 9. §. 9. *p.* 76. *seq.* *si igitur matronali habitu.* — Ad verba seq. §. 16. *Inter comites utique et paedagogi erunt*, vid. Coler. *Parerg. Cap.* 26. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 378. add. Liv. V. 27.

§. 19.

Adsectatusve est.] *Sectatores*, Tertullian. *de Cultu femin.* II. 2. in fin. (1).

(1) Add. Nic. Catharin. *Obs. et Conj.* III. 34. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 788.

§. 20.

Appellare est etc.] Vid. Quinctil. *Inst. Orat.* IV. 2. [*p.* 343. ed. Burm.]

§. 21.

Qui turpibus verbis etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVII. 4. *Cap.* 1. *num.* 4.

§. 22.

Aliud est appellare, aliud adsectari: etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. de rapt. et matrim. Sanctim.* [*Tom.* III. *p.* 220.] (1).

(1) Sequitur: *adsiduo enim frequentia quasi praebet nonnullam infamiam.* Id est, *sinistrae opinionis argumentum*, Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 11. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 264. *Adsidua enim* etc. Vulg. et Hal. Vid. Brencm. *h.*

§. 23.

Si quis officii honeste *faciendi gratia* etc.] Nam et *inhonesta* sunt. Vid. ad *L.* 48. *de oper. libertor.*

§. 25.

Prout quaeque res erit, animadvertam.] Sic et *L.* 1. §. 1. *de minor.*

§. 26.

Videntur quasi neglecta.] *Neclecta*, Flor. (1).

(1) Vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* I. 15. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 142. Praecedit: *quippe cum* ex generali *injuriarum* etc. Ita Flor. Vulg. *ex generali clausula.* Sed nihil mutandum, et ex praec. subintelligendum: *edicto*, observat Rucker. *in not. MSS.* Idem seqq. verba: *sed videtur et ipsi Labeoni. et ita se habet, Praetorem* etc. ita interpungit: *sed videtur et ipsi Labeoni, et ita se habet, Praetorem* etc. aut potius verba: *et ita se habet*, parenthesi includit. Etiam Schulting. *punctum* post *Labeoni* in *comma* mutavit.

§. 27.

Ut puta ad invidiam alicujus veste lugubri *utitur, aut* squal-

squallida,] Vid. D. Goth. *in not.* add. Ovid. *in Ibim, Vs.* 110. Cujac. *Obs.* VI. 5. (1). Vestes *lugubres* et *squallidae* diversae sunt. Raevard. *Conjectan.* I. 20. Abram. *ad Ciceron. in Pison.* in fin.

(1) Vid. et Panciroi. *Thes. Var. Lection.* II. 118. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1233. Const. Land. *Praetermissor.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1469. Trotz. *Memor. propag. Cap.* 6. §. 7. *p.* 422.

§. 28.

Prout quaqua re *erit*, etc.] D. Goth. *in not.* „*quaeque res*, Vulg. Hal." Sic §. 25. *h. l.*

Audiat *eum, qui agit.*] D. Goth. *in not.* „*Non audiat*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. Male (1).

(1) Add. Jauch. *de Negation. p.* 42. — In seq. §. 29. pro *alicui*, Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *aliquis*, et Duirsema, *Conject. Jur. Civ. p.* 270. *seq.* malunt: *alii cui.* Non opus. Vid. notata superius ad *L.* 2. *quod cujusq. univ. nom.* et ad *L.* 20. *de servitutib.*

§. 30.

Idem ait, eum qui eventum sententiae, etc.] Vid. Paul. *Sent.* V. 25. §. *ult.* (1).

Injuriarum damnatum videri:] Et infamem esse.

(1) Ibiq. Schulting. *not.* 68. — Ad seq. §. 32. vid. Brisson. *Select. Antiq.* III. 8.

§. 34.

Deve eo, injussu domini, quaestionem habuisse, etc.] Quod privatim olim saepe factum. Terent. *in Hecyr.* V. 2. *Vs.* 7. Quinctil. *Declam.* 328. 338. 355. Cicer. *pro Cluent. Cap.* 63. *et* 66. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 16. §. 2. *not.* 6. in fin. — Sequitur in §. 35. *video dominum injuriarum* etc. Pro *video* Al. *judico.* Al. *judicio.* Al. aliter. Vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 6. qui

 le-

legit: *ideo.* — Ad seq. §. 39. vid. Otton. *de Aedil. Colon. et municip. Cap.* 12. §. 6. *p.* 413. *seq.* — De voce *territio*, in seq. §. 41., vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 426. *not.* 15. De *mala mansione* vid. notata superius ad *L.* 7. *pr. deposit.*

§. 44.

Vel mediastinus,] Vid. D. Goth. *in not.* add. Turneb. *Adversar.* XXVIII. 31. (1).

(1) Et Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *mediastinus.* Pro *vulgaris*, quod praecedit, forte legendum: *peculiaris*, id est, vicarius, qui est in peculio ordinarii, *L.* 3. §. 7. *de suis et legit. hered. L.* 21. *de pecul. legat.* observat van de Water, *in not. MSS.* qui praeterea pro *vel male notus*, in seqq. verbis, forte rectius legi putat: *vel malae notae.* Ad seqq. verba: *vel notae extremae*, vid. Ruhnken. *ad Vellej. Paterc.* II. 11.

§. 46.

Labeo scribit, eandem rem non esse:] Idem erit, si de uno tantum pactum initum sit. Matth. *de Criminib.* XLVII. 4. *Cap.* 1. *num.* 16.

§. 47.

Injuriarum actio magis proprietario, quam mihi competit.] Vid. tamen §. *seq.* (1).

(1) Ubi Flor. legitur: *ut si in contumeliam pulsatus sit.* D. Goth. edidit: *in contumeliam meam*, et sic quoque Rehd. Hal. inserit: *mei.* Vid. Geb. *h.* add. Best. *de Ration. em. Leg. Cap.* 25. *num.* 7. *p.* 265. *seq.*

§. 49.

Plus quam manifestum est.] Junge *L.* 17. *h. t.*

L. XVI.

Sed non esse aequum, etc.] *Iniquum*, Hotoman. *Obs.* VI. 15. Basil. nihil mutant.

Damnationem fieri,] Et tamen nihil vetat, respectum ha-

habere dignitatis in singulis, §. 4. *Inst. h. t.* add. Bachov, *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 30. *Thes.* 7. *Lit. b. c. p.* 1130. (1). Nec pugna hic est: quod vult Cujac, et Jan. a Costa, *ad d.* §. 4. *Inst.*

(1) Add. Averan. *Interpr. Jur.* I. 21. et Walch. *ad Hopp. Comm. ad d.* §. 4. *Inst.* Late de his locis Voorda, *Interpr.* I. 18. quocum tamen non facit Pothier. *h. t. num.* 58.

L. XVII.

Ulpianus Lib. LVII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 15. *h. t.*

§. 1.

Si jussu tutoris, aut procuratoris, etc.] Sunt enim pro dominis. (1).

(1) In seq. §. 2. Cujac. *ad L.* 12. *de Jurisdiction. Oper. Postum. Tom.* IV. *Part. prior. p.* 96. pro *a Magistratu nostro*, legit: *a magistratu municipali.* Sequitur: *dominum ejus agere posse*, scil. Lege Aquilia: quae verba hic deësse, putat Hotoman. *Obs.* VII. 10. Denique pro *quia de damno* etc. Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 5. §. 10. *p.* 30. legi vult: *qua*, scil. actione, *de damno* etc.

§. 3.

Quaedam injuriae etc.] Videntur haec indicare, et hic olim Edictum extitisse de injuriis a servis admissis.

Levis nonnullius momenti videntur.] Bona haec Lectio (1).

(1) *Levis et nullius momenti*, Vulg. Hal. Vid. D. Goth. *in not.* Charond. *Levis non ullius.* Vid. Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 22. *p.* 134. qui etiam nihil mutandum censet, et quem laudat quoque Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. ex Tit. de injur. p.* 138.

§. 5.

Ut ille modum verberum imponat.] Vid. et Paul. *Sent.* V. 4. *in fin.*

§. 6.

§. 6.

Non minus, quam si tempore abolita fuerit injuria.] Hinc colligunt, *satisfactionem* et *praescriptionem* in criminalibus pari passu ambulare. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* I. *Const.* 25. *Def. ult.*

§. 7.

Nec in omnia servus domino parere debet:] Vid. *L.* 11. §. 5. *h. t.* (1).

Ceterum, *et si occiderit* etc.] Id est, *alioquin* (2).

(1) Add. Forner. *Selection.* I. 27. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 59.

(2) Add. Noodt. *Obs.* II. 14.

§. 11.

Nam et hic pater ejus absentis loco est.] D. Goth. *in not.* „Imo, non est. *L.* 2. §. 1. *de procurator.*" Non obstat. Vid. *ibid.*

§. 12.

Magis est, ut filio actio non detur:] Ergo vindicta injuriae filio illatae patri competit. Fab. *Cod.* VIII. 53. *Def.* 2.

§. 13.

Interdum tamen putamus, etsi pater remittat, injuriarum actionem filio dandam:] Ex aequo et bono.

Neque enim debet pater vilissimus etc.] D. Goth. *in not.* „Patrem, si vilis persona sit, etc." Inepte.

Ad suam utilitatem *metiri.*] *Vilitatem*, ed. Flor., quod hic non fuerat mutandum (1). De re ipsa Quinctil. *Declam.* 265.

(1) Idem monet quoque Rucker. *in not. MSS.* Add. P. Fab. *Semestr.* I. 10.

§. 14.

§. 15.

Procuratorem *patris praetulit Praetor* etc.] Qui est loco domini.

§. 17.

Segnitior] D. Goth. *in not.* „*Segnior*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Rectius. Vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor.* *p.* 380. *not.* 1. et Brencm. *h.* qui tamen agnoscit, MSS. cum Florentina facere.

§. 19.

Verum procuratorem dare *posse:*] *Quoque dare*, Rob. Steph. (1).

(1) *Verum etiam procuratorem* etc. Hal. Vid. D. Goth. *in not.*

§. 22.

Quotiens nemo est, qui patris nomine experiatur,] Vid. §. 10. *h. l.*

Et hoc casu quasi patremfamilias constitui:] Fictione quadam.

L. XVIII.

Eum qui nocentem infamavit,] Quod quomodo vulgo accipiatur, vid. apud Mev. *Decision. Part.* III. *Dec.* 357. et *Part.* V. *Dec.* 589.

Non esse bonum aequum, ob eam rem condemnari,] Vid. Plaut. *Curcul.* IV. 2. *Vs.* 27. Horat. *Sermon.* II. 1. *in fin.* Et hoc generaliter accipio cum Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de famos. libell.* et Matth. *de Criminib.* XLVII. 4. *Cap.* 1. *num.* 7. (1). Dissentiunt alii varie. Vid. Gail. *Obs.* II. 99. Sutholt. *Diss.* XVI. *num.* 59. Huber. *in Prael. ad h. t. Inst. num.* 1. *in fin.* Sand. *Decision.* V. 8. *Def.* 8. (2).

(1) Etiam Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16.

(2) Add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 9. Bronchorst. *Enantiophan. Cent.* IV. *Adsert.* 77. Zach. Huber. *Obs. rer. judicat. Part.* II. *Obs.* 40.

§. 2.

Quanti condemnetur,] *Condemnaretur*, Rob. Steph. (1); et ita mox.

Quod sua cujusque injuria propriam aestimationem haberet:] Facit huc *L.* 30. §. 1. *h. t.*

Quod et vir in suo nomine agat.] *In* abest apud Rob. Steph. (2).

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*
(2) Etiam apud Hal. Vulg. Rehd. add. Pithoei, *Excerpta*; in Thes. Meerman. *Tom.* I. *p.* 354.

§. 3.

Et ideo injuriarum *habeo.*] D. Goth. *in not.* „*actionem* addit Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. Sed non opus. (1).

(1) Praecedit: *injuriam eum* mihi *facere velle.* ubi vocem *mihi* abundare videri, notat van de Water: quoniam constat eum injuriam facere voluisse, at non mihi: atque ita Interpretem Graecum Basilic. [*Tom.* VII. *p.* 494.] hunc locum cepisse, vel legisse videri, licet Fabrottus in versione perperam *τὸ mihi* addat, quod in graeco non reperitur. — Ad verba: *per personae putationem*, in seq. §. 4., vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 384. *not.* 13. Conrad. *Parerg. p.* 546. Best. *de Ration. em. Leg. Cap.* 12 §. 4. *num.* 4. *p.* 19.

L. XIX.

Gajus Lib. XXII. *ad Edictum Provinciale.*] Junge *L.* 12. *h. t.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 20. vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 8. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 235. et D. Goth. *in not.*

L. XXI.

L. XXI.

Sed ad id, quo facta est, etc.] Vid. *L.* 138. §. 1. *de reg. jur.*

L. XXII.

Ulpianus Lib. I. *ad Edictum Praetoris.*] Junge *L.* 1. *de fugitiv.* (1).

(1) Add. Labitt. *in Us. Indic. Cap.* 3. §. 37. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 60.

L. XXIII.

Paulus Lib. IV. *ad Edictum.*] Pertinet ad Tit. *de in jus vocando* (1).

(1) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de in jus voc.* §. 1. et Idsinga, *Varior. Cap.* 8. *p.* 58. qui pro *vocati* forte legendum putat: *vocandi.* Sed. vid. Arntzen. *Diss. ad L.* 2. *de in jus voc. Cap.* 3. *p.* 279.

L. XXIV.

Ulpianus Lib. XV. *ad Edictum Praetoris.*] Ubi egit de *hereditatis petitione.*

Injuriarum experiri potest.] Facit huc *L.* 25. *de action. emt. vend.* Ad minuendum dolorem imminutae libertatis. Facit huc Cicer. *pro Caecin. Cap.* 12.

L. XXV.

Idem Lib. XVIII. *ad Edictum.*] Ubi egit de *Lege Aquilia.*

Aut si celavit mancipium, etc.] Hic duo sunt facta. Facit huc *L.* 82. §. 2. *de furt.* (1).

(1) Praecedit: *si stuprum serva passa sit*, etc. *Stuprum* hic late accipi, uti et a Paulo, *in Sent.* II. 26. §. 16. quum stricte *stuprantur* liberae, ancillae *comprimuntur*, *L.* 25. *Cod. ad L. Jul. de adulter.* observat Rucker. *in not. MSS.* add. Schulting. *ad Paul. Sent. d. loc. not.* 50. Sequitur: *etiam L. Aquiliae actionem competere*, etc. Vid. Paul. *Sent.* I. 13. *a.* §. 6.

L. XXVI.

L. XXVI.

Paulus Lib. XIX. *ad Edictum.*] Junge *L.* 14. *de servi corrupt.*

Si quis servum meum, vel filium ludibrio *habeat,*] De *stupro* accipit Muret. *Obs. Cap.* 7. [In Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 138.] quod non probo.

Si aleam *luserit.*] Sic et Juvenal. *Satyr.* VIII. *Vs.* 10. (1).

(1) Et Sueton. *in August. Cap.* 70. add. Pithoei, *Excerpt.* in Thes. Meerman. *Tom.* I. *p.* 354. *Alea,* Vulg. Hal. Vid. Brencm. *h.* qui ita legendum censet. Sed non opus.

L. XXVII.

Idem Lib. XXVII. *ad Edictum.*] Ubi tractavit de *religiosis.*

Saxis caesa est,] Animo injuriae faciendae (1). add. Quinctil. *Inst. orator.* IV. 2. [*p.* 343. ed. Burm.] ibiq. Turneb.

Sepulcri violati agi non posse,] Aliud in casu *L.* 2. *de sepulc. viol.*

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 18. Aliter Pothier. *h. t. num.* 28. Vid. et de la Rue, *Amoen. Jur. Obs. Cap.* 8. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 1498. *seq.* et Suarez. *Comm. ad L. Aquil.* II. 2. *Sect.* 7. in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 107. *seq.*

L. XXVIII.

Ulpianus Lib. XXXIV. *ad Sabinum.*] Agens forte *de restituenda dote,* et actionibus inde quaesitis.

L. XXIX.

Paulus Lib. X. *ad Sabinum.*] Ubi et de *injuriis* egit. — Junge *L.* 31. *h. t.*

L. XXX.

L. XXX.

Ulpianus Lib. XLII. *ad Sabinum.*] Ubi de *injuria* tractavit. — Junge *L.* 32. *h. t.*

§. 1.

Non eadem utique facienda aestimatio est.] Facit huc *L.* 18. §. 2. *h. t.*

L. XXXI.

Paulus Lib. X. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 29. et 33. *h. t.*

L. XXXII.

Ulpianus Lib. XLII. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 30. *h. t.*

Id est, qui sine imperio aut potestate sunt magistratus,] *Municipales:* de quo alibi (1). add. Goris, *Adversar. p.* 356. *seq.*

(1) Vid. notata superius ad *L.* 5. §. 1. *de offic. ej. cui mand. est jurisd.*

L. XXXIII.

Paulus Lib. X. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 31. *h. t.*

Quod Reipublicae venerandae *caussa* etc.] *Vindicandae* dudum conjeci, et sic edit. Rob. Steph. (1). add. seqq. Facit huc *L.* 1. §. 4. *deposit.* Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 77. *error.* 5.

(1) Etiam Budaeus, *in Annotat. ad h. l.* Malam versionem dicit Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 498.

L. XXXIV.

Gajus Lib. XIII. *ad Edictum Provinciale.*] Ubi de *furti actione noxali* egit. (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 9. *de jurisdiction.*

L. XXXV.

Praetor *acriter exequi hanc rem debet*,] Sed is non

potest hoc efficere. *L.* 1. §. 7. *de offic. Praef. urb. L.* 1. §. 8. *de susp. tutor.* Faber, *Conject.* IV. 8. legit: *Praefectus.* Sed Noodt. *Probab.* I. 6. intelligit *magistratum majorem.* (1).

(1) Aliter Waechtler. *Opusc. p.* 207. et aliter rursus Jac. Lectius, *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 127.

L. XXXVI.

Julianus Lib. XLV. *Digestorum.*] Ubi de hac materia egit.

L. XXXVII.

§. 1.

Etiam ex Lege Cornelia injuriarum actio civiliter moveri potest,] Vid. *L.* 42. §. 1. *de procurator.* (1). Fieri hoc *Praetoria actione*, putat Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 50. *Thes.* 6. *Lit. f. p.* 1122.

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 4. §. 8. *not.* 20.

L. XXXVIII.

Ne quis imaginem Imperatoris etc.] Infeliciter Raevard. *Conject.* II. 6., recte notatus a Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de his qui ad stat. confug.* [*Tom.* III. *p.* 586.] (1). Facit huc *L.* 28. §. 7. *de poen.*

(1) Add. Pothier. *h. t. num. ult.*

L. XXXIX.

Vestem sordidam etc.] Vid. *L.* 15. §. 27. *h. t.* (1).

Nisi ita conjunctus est adfinitate,] Quam et pro *cognatione* sumit. Sic et Cicer. *ad Quirit. post redit. Cap.* 5. et *post redit. in Senat. Cap.* 15. Ciceronis tempore modus hic excessus teste ipso *in Orat. post redit. ad Quirit. Cap.* 3. et Plutarch. *in ej. vit.*

(1) Add. Torrent. *ad Sueton. in Vitellio, Cap.* 8.

L. XL.

L. XL.

Macer Lib. II. *Publicorum judiciorum.*] Junge *L.* 63. *de furtis.*

Nec prodesse tibi debet error Praesidum,] Facit huc *d. L.* 63. (1).

(1) Add. Noodt. *ad Tit. Pand. de his qui not. infam.* Vs. *Ut igitur quis* etc. Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de Public. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 96. *seq.*

L. XLI.

Non est impediendus, quo minus duobus *judiciis* etc.] Non obstat *L.* 7. § 5. *h. t.* (1).

(1) Ad quam vid. notata.

L. XLII.

Judici ab appellatoribus etc.] Vid. Goris, *Adversar. p.* 330. *seqq.*

L. XLIII.

Aut ordinis amotionem patiatur.] *Patitur*, Rob. Steph. add. Paul. *Sent.* V. 4. §. 11.

L. XLIV.

Si inferiorum dominus aedium, etc.] Vid. Stryck. *de Jur. Sens. Diss.* V. *Cap.* 3. *num.* 8. 9. 27. (1).

(1) Add. Ludov. Vital. *Lect. variar.* II. 7. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 668.

L. XLV.

De injuria nunc extra ordinem etc.] De levi id cum fructu vix tentabitur. Facit huc *L.* 56. §. 1. *de furt.* Posse tamen id tentari, admitto, et eatenus sequor Matth. *de Criminib.* XLVII. 4. *Cap.* 2. *num.* 7. Aliter Huber. *in Prael. ad h. t. Inst. num.* 7.

Et servi quidem, flagellis caesi, dominis restituuntur:]

Nisi admissum sit gravius. Paul, *in Sent.* V. 4. §. *ult.* (1).

Liberi vero, humilioris *quidem loci*, etc.]. Flor. *umilioris.* (2).

Vel interdictione certae rei *coërcentur* (3).]. V. c. *artis.* Exemplum *interdictae urbis* apud Lucian. *de Mort. Peregrin. p.* 571.

(1) Ubi vid. Cujac. *not.* 89. add. notata inferius ad *L.* 10. *pr. de poen.*
(2) Add. Pothier. *Tit. de extraord. crim. num.* 9.
(3) Graecos hic quaedam addere ex jure posteriore, notat Leunclav. *Notator.* II. 105. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1526. Explicuit hanc Legem Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 875. *seqq.*

TITULUS XI.

DE EXTRAORDINARIIS CRIMINIBUS.

Vid. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. expilat. hereditat.* — De his Leges nullae, nec certi magistratus, qui ex iis cognoscerent, quales alioquin adhuc hoc tempore erant (1). Salmasius, *de Modo Usur. Cap.* 3. *p.* 113. vult, haec fuisse *majoris abollae* facinora: quod non probo. — De his criminibus persecutionem esse omnium ex populo, putat Thomas. *Diss. de abigeatu*, §. 10. *seqq.* quod non putem esse generale (2). — Dividunt DD. crimina in *nominata* et *innominata.* Inepte. Vid. Matth. *de Criminib. in Proleg. Cap.* 4. *num.* 13.

(1) De Judiciis criminalibus Praefecti urbis majorumque potestatum, deque differentiis inter haec et ea, quibus praeërant Praetores, Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 7. *num.* 2. *et* 3. — Crimina extraordinaria quaenam, et an privata fuerint omnia? Joh. Lud. Hag. B. de Wassenaer. *ad Tit. Pand. de Colleg.*

et Corporib. Cap. 6. in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* I. *p.* 439. *seqq.*
(2) Add. Cujac. *Obs.* VIII. 33. et Voet. *ad h. t. Pand. num.* 1.

L. I.

Sollicitatores alienarum nuptiarum,] *Alii desponsatarum* exponit Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. de rapt. vel matrim. sanctim.* (1).

Itemque matrimoniorum interpellatores,] D. Goth. *in not.* „*Interpellator* est, etc." Ex Cujacio, *ad Paul. Sent.* V. 4. [§. 5. *not.* 11.]

(1) Schulting. *ad loc. Paul. cit. sollicitatores alienarum nuptiarum* intelligit, qui sponsas, quarum nuptiae aliis promissae sunt, sollicitant: et *interpellatores matrimoniorum*, qui uxores alienas a viris avellere, sibique habere conantur.

§. 1.

Coeno, *luto* oblinuerit,] Plura talia apud Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 367. *seq.* (1).

Aquas spurcaverit,] Senec. *Nat. Quaest.* III. 20. *aquas corruptae per injuriam.* Tertullianus, *ad Praxeam*, *Cap.* 29. vocat *fluvii injuriam.*

(1) Add. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 33. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1306. Otton. *de Tutel. viar. Part.* III. *Cap.* 11. *p.* 568. Conrad. *Parerg. p.* 544. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 4. §. 13. *not.* 50.

§. 2.

Qui puero (1) *stuprum*, etc.] Vid. Paul. *Sent.* V. 4. §. 14.

Aut mulierem puellamve interpellaverit,] Vid. Paul. *Sent. d. loc.* (2).

Quidve impudicitiae gratia fecerit,] Huc facit inhonesta contrectatio. Matth. *de Criminib.* XLVII. 4. *Cap.* 2. *num.* 6.

Donum *praebuerit*,] Δῶρα, Basilic. (3).

Quo is persuadeat,] *Id*, Paul. *in Sent. d. loc.* rectius. (4).

Corrupti comites summo supplicio (5) *adficiuntur.*] Facit huc Val. Maxim. VI. 1.

(1) *Praetextato* additur apud Paul *in Sent. d. loc.* quod omisit Tribonianus. Vid. Schulting. *ibid. not.* 53.
(2) Ibiq. Schulting. *not.* 56.
(3) Apud Paul. *loc. cit.* legitur: *domum praebuerit*, quod praefert Schulting. *ibid. not.* 58. add. Puttman. *Interpr. et Obs. Cap.* 8. *p.* 38. et *Adversar. Jur. univ. Lib.* II. *p.* 228. Sed *donum* habere *Codicem MS. Bibl. Batav. Paul. Sent.* notat Roever. *Diss. ad loc. quaed. Jur. Civ. deprav. Cap.* 6. *in fin.* in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 160. eamque lectionem cum Ant. Augustino sequitur.
(4) Sequitur: *perfecto flagitio punitur capite.* Vid. ad haec verba Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 4. et *in Emblem. Tribonian. Cap.* 7. *p.* 143. *seq.* et Wybon. *in Tribon. defens. p.* 378. *seq.*
(5) *Crucem* Paulum intellexisse, censet Schulting. *ad loc. Paul. cit. not.* 61.

L. II.

Ulpianus Lib. IV. Opinionum.] *De Officio Proconsulis*, Freher. II. 11. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 919.] (1).

Coetus illicitos] Christianos respici, vult Freher. *d. loc.* Sed unde probabit? (2).

(1) Sed vid. Noordkerk. *Obs. Cap.* 1. *p.* 13. et Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* II. §. 8.
(2) Add. Bynkershoek. *Diss.* II. *de Religion. peregrin.* Vs. *Quamvis autem* etc. Pro *vel sub specie*, in praec. verbis, Nic. Catharin. *Obs.* III. 44. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 789. legi vult: *veluti sub specie.*

L. III.

Idem Lib. III. *de adulteriis.*] Conjungerem cum *L.* 4. *de accusation.* nisi obstaret inscriptio: inde tamen exponi potest.

L. IV.

L. IV.

Quae data opera abegit,] Ab ancillis et inopia pressis id saepe committi, ait Dion. Chrysost. *Orat.* X. *p.* 257. Olim et ad formam servandam. Ovid. *de Nuce*, *vs.* 23. Juvenal. *Sat.* VI. *vs.* 594. *seqq.* Senec. *de Consolation. ad Helv. Cap.* 16. Quinctilian. *Declam.* 277. Olim impunitum (1). Athenag. *in Apolog. pro Christian. p.* 38. (2). Tertullian. *Apolog. Cap.* 9. et *de Virgin. veland. Cap.* 14.

In temporale exilium dandum:] Distinctio, an sit informis, an non, de qua alia occasione Philo Jud. *de Special. Legib.* II. *p.* 612., huc non pertinet; etsi de ea Nostri agant, uti Matth. *de Criminib.* XLVII. 5. *Cap.* 1. *num.* 2. Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 5. (3). Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 4. *Def.* 1. *seqq.* Stryck. *de Jur. Sens. Diss.* VI. *Cap.* 4. *num.* 36. Romani fetum non considerant ut hominem. *L.* 9. §. 1. *ad L. Falcid.* add. Freher. *Parerg.* I. 17. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 883.] et Noodt. *in Jul. Paul. Cap. ult.* (4).

Indignum enim videri potest, etc.] Vid. *L.* 39. *de poenis*, et huc referenda *L.* 8. *ad L. Cornel. de sicar.* (5).

(1) In muliere nupta id negat Bynkersh. *Opusc. de Jur. occid. liber. Cap.* 7. Sed vid. Noodt. *Amic. responsion.* §. 30. et F. G. Boers. *de Anthropol. JCtor. Roman. Sect.* 3. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* II. *p.* 131 *seqq.*

(2) Alia etiam loca Veterum Scriptorum citat Jac. Gronov. *ad quatuor Fragm. ex Marcian. Lib.* I. *regul.* in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* II. *p.* 649. *seqq.* ubi hanc Legem explicuit.

(3) Etiam Westenberg. *ad Tit. Pand. de stat. hom.* §. 6. *seqq.*

(4) Vid. et Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de stat. homin.* §. 1. Eckhard. *Herm. Jur.* I. 4. §. 137. ibiq. Walch. Gluck. *ad Tit. de stat. homin.* §. 114. *p.* 59. *not.* 38. *et* 39.

(5) Conf. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 24. §. 7. *not.* 13.

L. VI.

Annonam adtemptare et vexare etc.] Saepe hoc publicam securitatem concutit. Herodian. I. 12. 9. et passim auctores. *Vexare*, quid, Gell. *Noct. Attic.* II. 6.

Vel maxime Dardanarii solent:] Interdum et alii. De his Cujac. *Obs.* X. 19. Broïd. *ad Pollet. Histor. For. Rom.* I. 1. Turneb. *Adversar.* IX. 17. (1).

Praeterea debebis custodire, etc.] Huic rei olim Romae prospexere Consules. Plin. *Histor. Nat.* XXXIII. *in fin.*

Qui fructus suos aequis pretiis vendere nollent,] *Nolunt*, Rob. Steph. (2).

(1) Add. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Signif.* in voc. et Did. Schagen, *Diss. de Re frumentar. Cap.* 6. §. 1. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* III. *p.* 207. *seqq.*

(2) Etiam Hal. Sequitur: *ne annona oneretur.* Ubi *ne* abundare, et abesse ab omnibus editis, quamvis non aeque a scriptis, notat Brencm. *h.* Retinet Jauch. *de Negation. p.* 128. — De *edicto D. Trajani*, cujus mentio fit in seq. §. 1., vid. Bach. *in Trajan. p.* 9. *seq.* add. Otton. *de Aedil. Colon. et Municip. Cap.* 10. *p.* 347. *seqq.*

L. VII.

Saccularii, etc.] De *Sectoribus Zonarii* et *Sacculariis* Langl. *Semestr.* VIII. 4.

Item qui derectarii (1) *appellantur, hoc est, hi qui in alienа coenacula se dirigunt* etc.] *Dirigere* enim est, *ire, incedere.* Salmas. *ad Vopisc. in Probo, Cap.* 19. Aliter Dacerius, *ad Fest.* voc. *dirigere.* Sed male (2). Glossae *derectarii*, εἰσπηδηταί, ubi haec citant (3).

(1) *Directarii*, Hal. Vulg. Vid. D. Goth. *in not.* De *sacculariis* et *directariis* Cujac. *Obs*, X. 27. Scip. Gen-

Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1372. *seq.* Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 278. *et* 343. Turneb. *Adversar.* IX. 17. Pro *directariis* reponendos esse *diaetarios* magna cum verisimilitudine conjecisse Lud. Guil. Ant. Pernice, *Diss. de Furum genere, quod vulgo directariorum nomine circumfertur*, Goett. 1821. notat Haubold. *in Epicr. Oper. Heinecc. Antiq. ad Tit. Inst. de injur.* §. 8. Hac de re jam disputavit Jo. Wunderlich, *de Us. Inscription. Obs.* II. *Sect.* 11. §. 8.

(2) Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 4. §. 8. *not.* 23.

(3) Vid. Schulting. *d. loc.*

L. VIII.

Ut puta si quis instrumenta sua prodita esse, etc.] Potest et accusari *falsi*. *L.* 1. §. 6. *de L. Corn. de fals.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 1. *num.* 8. Facit huc *L.* 25. et *L.* 32. *d. tit.* (1).

(1) De hac Lege vid. van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 15.

L. IX.

Id est, lapidum positionem,] Non est in Flor.

Usque ad poenam capitis.] Ergo etiam in extraordinariis haec habet locum. Facit huc *L.* 5. §. 7., *tit. seq.* Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 4. *num.* 11. add. Eund. *ibid.* XLVII. 5. *Cap.* 2. *num.* 3. (1).

(1) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 3. et Voet. *ad eund. tit. num.* 1.

L. X.

Qui Chomata *rumpit*,] Vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 5. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 260.] (1). Vid. ad hanc Legem Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de Nili aggerib. non rump.* [*Tom.* III. *p.* 256. *seq.*] Matth. *de Criminib.* XLVII. 5. *Cap.* 3. (2).

Si quis arborem Sycaminonem etc.] De hac arbore Plin. *Hist. Nat.* XIII. 7. Hesych. voc. μόρα vel μῶρα. (3).

(1) Add. Jac. Gothofred. *in Glossar. Nomic. Cod. Theod.* voc. *Chomata.*
(2) Add. Amaya, *Obs. Jur. Civ.* III. 4.
(3) Sequitur: *idcirco*; *quod hae arbores* colligunt *aggeres Niloticos.* An, *colligant?* Ita citat hunc locum Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *colligare.*

L. XI.

In circulatores, *qui serpentes circumferunt*, etc.] Περίϛατοι, Salmas. *de Foenor. Trapez. p.* 252. Ἀγείροντες, Philostrat. *Vit. Apollon.* IV. 39. — Excusso forte dente: de quo Plin. *Hist. Nat.* XI. 37. — Interdum et se ab iis morderi sinunt. Cels. *de Medicin.* V. 27. — De his, et eorum praestigiis, Theophylact. *ad Luc.* XXIII. 7. (1). — Otto, *de Tutel. viar. Part.* III. *Cap.* 3. refert ad *Edictum Aedilitium.* (2).

(1) Vid. et de his Petr. Tollozan. *Diss. de Malefic. et Mathem. Cap.* 5. §. 2. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* III. *p.* 270. *seq.* et Matth. *de Criminib.* XLVII. 5. *Cap.* 4.
(2) Add. J. L. Wintgens. *Diss. de Animal. ferocib. qua vulgo iter fit, non habend. Cap.* 4. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 167. Probabile tamen est, illud etiam esse *crimen extraordinarium*, quum a Compilatoribus Pand. in hunc Titulum relatum sit, et actio, seu accusatio, danda dicatur *pro modo admissi.*

TITULUS XII.

DE SEPULCHRO VIOLATO.

Humaniora apud Rittershus. *Sacrar. Lect.* VI. *ult.* (1). — Thesauri saepe illic positi ac quaesiti. Freher. *Parerg.* I. 4. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 866. *seq.*] (2). Late Gregor. Nazianz. *in Jambic.* XVI. *p.* 202. et 203. — Τυμ-

'βω-

βωμου̃ χλας νόμος in Inscription. apud Spon. *Itiner. Tom.* I. *p.* 398. — Non fuit crimen a Veteribus consideratum ut *publicum*, ideoque et Tribonianus id hic retulit, etsi hodie id videri possit ex *L.* 4. *Cod. h. t.*, in quo laborat Matth. *de Criminib.* XLVII. 6. *Cap.* 2. *num.* 3. In *Libro* XLVIII. recensentur tantum crimina, quae ex antiquis Legibus *publicorum judiciorum* venere (3).

(1) Docta *de sepulchro violato* Dissertatio est Joh. van Nispen, quae exstat in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* III. *p.* 1. *seqq.*
(2) Add. Rad. Forner. *Ret. Quotid.* III. 18. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 214. *seq.*
(3) Add. van Nispen, *Diss. laud. Cap.* 1. §. 1.

L. I.

Ulpianus Lib. II. *ad Edictum Praetoris.*] Junge *L.* 36. *de oblig. et action. L.* 104. *de reg. Jur.* ubi vid. Jac. Gothofred.

L. II.

Idem Lib. XVIII. *ad Edictum Praetoris.*] Agens de *Lege Aquilia.*

Et ita de statua de monumento evulsa etc.] Minus est, de quo *L.* 27. *de injur.* Matth. *de Criminib.* XLVII. 6. *Cap.* 1. *num.* 3. (1).

Ut ossuariam:] *Ossuarium*, Inscript. apud Fabrett. *p.* 10. (2).

(1) Add. Interpp. *ad Paul. Sent.* I. 21. §. 8.
(2) Add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 423. *not.* 7. et Heinecc. *ad* Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *ossuaria.*

L. III.

Ulpianus Lib. XXV. *ad Edictum Praetoris.*] Agens de *religiosis.* vid. *L.* 2. 4. 6. 8. *etc. de religios.* (1).

Quanti ob eam rem aequum videbitur,] Vid. *L.* 10. *h. t.*

Et

Ei centum aureorum actionem dabo:] Quae poena ipsi cedit. Matth. *de Criminib.* XLVII. 6. *Cap.* 2. *num.* 6. (2).

Si quis in sepulchro dolo malo *habitaverit*,] Saepe enim id jubebatur, ut illic servi vel liberti morarentur. *L.* 18. §. *ult. de alim. legat. L.* 44. *de manum. testam.* Lucian. *Nigrin. p.* 38. Fabrett. *Inscript. p.* 352. quae est apud Gud. *p.* 190. 1. add. Forner. *Rer. Quotid.* III. 19. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 215.] (3). Ridet Marc. Anton. VIII. 37.

Aedificiumve aliud, quamque *sepulchri caussa factum sit*,] *Quam quod*, Rob. Steph. (4). *Quam de*, Lips. *Epist. Quaest.* V. 18. quod non probo, etsi probet Leonin. *Emend.* II. 10.

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 21. *not.* 1. et van Nispen. *Diss. laud. Cap.* 1. §. 3.
(2) Add. van Nispen. *d. Diss. Cap.* 26. §. 3.
(3) Et Jo. Wunderlich. *de Us. Inscription. Obs.* II. *Sect.* II. §. 10. *p.* 108 *seqq.*
(4) Etiam Hal. probante van Nispen. *d. Diss. Cap.* 24. §. 3. ubi etiam alias aliorum emendationes attulit. *Quam quo*, id est, *quod*, Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 15. *p.* 91. *seq.* Sed *quam quod* legit quoque Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* II. 3. *p.* 148. atque ita legendum censet etiam van de Water, *in not. MSS.* aut alioquin cum Auctore *Obs. Jur. Civ. quam quo* pro *quam quod.* Sed nihil mutandum censet Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 22. §. 14. *p.* 98.

§. 1.

Si igitur dolus absit, *cessabit* ejusdem personae. *Igitur* etc.] *Ejusdem poena*, Rob. Steph. (1) Leonin. *Emend.* II. 10. *ejusdem poena. Personae igitur* etc.

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Van Nispen, *laud. Diss. Cap.* 50. §. 1. *Si igitur dolus absit*, *cessabit. Ejusmodi personae igitur* etc. alias etiam aliorum conjecturas adferens. D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 7. *p.* 265. *Si igitur dolus absit*, *cessabit edictum. Personae igitur*

tur etc. putans scriptum fuisse: *cessabit E.*, indeque Librarium fecisse *ejusdem*, quum nota significaret *edictum:* atque ita legendum conjecerat quoque van de Water, *in not. MSS.* aut, *cessabit ejus edicti poena. Igitur* etc. ut loquitur etiam Ulpianus in *L.* 3. §. 1. *ne quis eum, qui in jus voc. vi exem.* Wieling. *Lect. Jur. Civ.* II. 9. §. 5. *p.* 121. *seq. Si igitur dolus absit ejusdem personae, cessabit. Igitur* etc. Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 15. *p.* 92. *cessabit ejusdem persecutio. Igitur* etc. Marckart. *Probab. rec. Lect. Jur. Civ. Part.* II. *p.* 178. *cessabit ejus edictum*, vel *cessabit edictum. Personae igitur* etc. putans scriptum, fuisse: *cessabit* EDM, vel *ejus* EDM. Puttman. *Miscellan. Cap.* 22. *p.* 210. *Si igitur dolus absit ejusdem*, scil. qui violavit, *cessabit*, scil. edictum, memorans etiam conjecturas Bondami, et Schwartzii. Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 2. *num. ult. p.* 382. *cessabit ejusdem P.* id est, poena. *Personae igitur* etc. Schroder, *Obs. Jur. Civ.* III. 14. nihil mutat, sed locum hunc ita interpungit: *cessabit. Ejusdem personae igitur* etc. Pari modo Pothier. *h. t. num.* 5.

§. 4.

Quamvis talia fieri sine permissu eorum, quibus etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. h. t.* [*Tom.* III. *p.* 152.] (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 21. §. 2. *not.* 9. Leonin. *Emend.* III. 10. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 6. *et* VI. 2. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 200. et 285. Praecedit: *ne corpora detinerentur*, scil. a creditoribus. Jac. Guther. *de Jur. Man.* I. 16.

§. 5.

D. Hadrianus *rescripto poenam statuit* etc.] *Pio* adscribit Capitolin. *in Anton. Pio, Cap.* 12. ubi Casaubon. Vid. et Jac. Gothofred. *ad L.* 6. *Cod. Theod. h. t.* ubi de hoc loco (1).

Qui in civitate sepeliunt,] Id quibusdam datum jussu populi. Vid. Gruter. *Inscript. p.* 455. 1. (2).

(1)

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 21. §. 3. *not.* 11. qui putat, Capitolinum id perperam *Pio* adscripsisse, vel alioquin apud Ulpianum per *Hadrianum* intelligendum *Pium*. Pari modo van Nispen. *laud. Diss. Cap.* 18. §. 2. Sed alii negant, usquam in Legibus sub nomine *Hadriani Pium* intelligi. Vid. notata superius ad *L.* 37. *de judic. not.* 1. et ad *L.* 3. *si pars hered. pet. not.* 18. In his etiam est Noordkerk. *Obs. Cap.* 5. ubi late hunc locum explicuit, et cum Casaubono, Jac. Gothofredo aliisque censet, Constitutionem Hadriani a Pio fuisse repetitam. Paulo aliter rem explicat Idsinga, *Varior. Cap.* 18. *p.* 160. *seqq.* Vid. et Abr. Perrenot. *Diss. de Prohibenda in urbe sepultura*, *p.* 25. *seqq.*

(2) *Civitates* hic intelligi *municipia*, putat Noordkerk. *d. loc. p.* 109. Sequitur: *quam fisco inferri jussit.* ubi Gutherium, *de Jur. Pontific.* II. 12. *fiscum* minus recte intelligere de *aerario Pontificum*, cum ad *Principis aerarium* pertineat, notat Arntzen. *Miscellan. Cap.* 3. *p.* 31. Additur: *Quid tamen si Lex municipalis permittat in civitate sepeliri? post rescripta Principalia* etc. Voorda, *Interpr. et Emend.* II. 6. locum hunc ita interpungit: *Post rescripta Principalia an ab hoc discessum sit, videbimus; quia generalia sunt rescripta. Et oportet* etc. Aliter Noordkerk. *d. loc. p.* 116. et aliter rursus Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 9. §. 6. *p.* 122. Secundum van de Water, *in not. MSS.* τὸ *et* in verbis: *et oportet* abundat, et delendum est: et post verbum *rescripta* ponendum signum interrogationis, ita ut a verbo *oportet* responsio JCti incipiat.

§. 7.

Adversus eos, qui cadavera spoliant (1), *Praesides severius intervenire* solent,] *Solent* non est in Flor., unde Lips. *Epist. Quaest.* V. 18. in praec. verbis emendavit *Praesid. est*, id est, *Praesidis est* (2). Τὸ *solent* habet Rob. Steph. (3).

Si sine armis, usque ad *poenam metalli* etc.] Inclusive, ut *L.* 9. *tit. praec. L.* 5. *de poen. L.* 1. *an per alium causs. app. redd. poss.*

(1)

(1) Vid. ad haec verba Ramos del Manzan. *ad LL. Jul. et Pap.* I. 18. in Thes. Meerman. *Tom.* V. *p.* 94. van Nispen, *laud. Diss. Cap.* 23. §. 4.

(2) Vid. Leonin. *Emend.* II. 10 *num.* 4. Nihil addendum, vel mutandum censet D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 6. *p.* 258. Etiam van de Water, *in not. MSS.* Lipsii Leoniniique emendationem nullius momenti esse, ait.

(3) Etiam Vulg. Hal. addit: *debent.* Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 8.

Nunquam tamen minoris debent condemnare,] Cum is agit, ad quem res pertinet.

Quam solent extraneo agente.] Ergo ad centum aureos.

§. 11.

Et in eum Praetor hanc actionem pollicetur:] Ad coërcitionem scil. Sic *L.* 4. §. 15. *vi bon. raptor. L.* 1. *de incend. ruin. naufrag.*

Si modo habere posse videtur.] An, *habitare,* scil. in illa domuncula. (1).

(1) Late de hoc §. van Nispen. *Diss. laud. Cap.* 26, §. 5, add. Cujac. *Obs.* XXI. 40. et Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de noxal. action.* §. 32.

L. IV.

Paulus Lib. XXVII. *ad Edictum Praetoris.*] Agens de *religiosis.*

Sepulchra hostium (1) etc.] Idem de *perduellibus* vult Matth. *de Criminib.* XLVII. 6. *Cap.* 1. *num.* 6. quod tamen mihi dubium.

(1) Vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 14. et van Nispen, *laud. Diss. Cap.* 31.

L. V.

Ut ad sepulchra, quae in fundis sunt, iter ejus, aditus,

tus, etc.] Noodt. *Obs.* II. *ult.* *eis iter*; *aditus*, etc. vel, *eIuS aditus*, pro *eis jus aditus*. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. L.* 72. *in fin. de contrah. emt.* (1) *iter*, *et jus aditus*. et ad Corp. Jur. Glosſat. Sed Forner. *Selection.* I. 9. [in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 17.] *itus*, *aditus* (2) ut in Inſcript. apud Gruter. *p.* 662. 5. et *p.* 964. 2. add. Fabrett. *Inſcript. p.* 320. *ſeq.* ubi et de latitudine itineris, ambitusque illius. Brummer. *ad L. Cinc. Cap.* 14.

Funeris faciendi ſit.] Ad honores defunctis habendos. Schol. Baſilic. *h.* add. Capitolin. *in Marco Anton. Philoſ. Cap.* 3. ubi Caſaubon. et Salmaſ. (3). Idem circa ſtatuas factum gladiatoribus. Cicer. *Philipp.* IX. 7.

(1) Et *Obs.* XIII. 26. etiam Jac. Guther. *de Jur. Man.* III. 12.

(2) Sic quoque van Nispen. *d. Diſſ. Cap.* 23. §. 3. et Facciolat. *Animadv. in Cicer. Orat. pro Sext. Rosc. Amerin. p.* 167. quem citat, et ſequitur Puttman. *Miscellan. Cap.* 22. *p.* 209. Sed Brencm. *h.* legit: *iter*, *ejus aditus*, *ambitus* etc. et ſic edidit quoque Pothier. *Tit. de religioſ. num.* 56.

(3) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 21. §. 7. *not.* 22. Vid. et Trotz. *Memor. propag. Cap.* 5. §. 5. *p.* 387. *ſeq.*

L. VI.

Julianus Lib. X. *Digestorum.*] De *religioſis* agens.

Cum haec actio non ad rem familiarem ejusdem,] *Sepulchra* enim non ſunt in patrimonio.

Sed (1) *magis ad ultionem pertineat.*] Vid. *L.* 10. *h. t.*

(1) *Sed* non est in Flor. Hal. et Vulg. *ejus*, *ſed.* Vid. Brencm. *h.* — Ad ſeq. *L.* 7. vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 4. *Cod. Theod. de ſep. violat. Tom.* III. *p.* 155.

L. VIII.

Sepulchri violati crimen potest dici ad Legem Juliam de

vi

vi publica pertinere etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVII. 6. *Cap.* 2. *num.* 5. ubi dubitat, an hoc procedat semper. Conf. *L.* 5. *ad L. Jul. de vi publ.* *Vis* vero videtur requiri, ut id crimen locum habeat. Paul. *in Sent.* V. 26. §. 3. (1).

(1) Late de hac Lege van Nispen. *d. Diss. Cap.* 26. §. 5.

L. IX.

De sepulchro violato actio quoque pecuniaria *datur.*] Non tamen simul: haec enim actio ad vindictam pertinet. *L.* 6. *in fin. h. t.* Matth. *de Criminib.* XLVII. 6. *Cap.* 2. *num.* 7. (1).

(1) Et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 12. Aliter Jac. Lectius, *ad Aem. Macr. Libb. Public. Judic. in Thes. Otton. Tom.* I. *p.* 72. *seq.* Secundum Cujacium, *Obs.* VIII. 35. *pecuniaria* haec actio dicitur, non respectu poenae, sed rei pecuniaeve amissae, ut sensus sit, non tantum laesae religionis, id est, vindictae nomine, sed etiam rerum ex sepulcro amissarum caussa sepulcri violati actionem esse. add. van Nispen. *Diss. laud. Cap.* 26. §. 6.

L. X.

Quae in bonum et aequum concepta est.] Vid. *L.* 11. §. 1. *de injur.* *L.* 3. *pr. h. t.* (1).

Sed in sola vindicta sit constitutum.] Vid. *L.* 6. *h. t.*

(1) Praecedit: *cum se bonis non miscuisset.* Hal. *bonis immiscuisset.* Male. Vid. Jauch. *de Negation. p.* 107. Vulg. *non immiscuisset.* Vid. Brencm. *h.* qui monet, negationem confirmare Basilic. — Ad seq. *L.* 11. vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 21. §. 4. et V. 19. et van Nispen. *Diss. laud. Cap.* 27. §. 5. add. Marq. Freher. *Verisim.* I. 23. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 894.

TITULUS XIII.

DE CONCUSSIONE.

Vid. *L.* 1. *Cod. Theod. de offic. Rector. Provinc.* — Concurrit etiam cum crimine *repetundarum*, et aliis. Matth. *de Criminib.* XLVII. 7. *Cap.* 1. *num.* 3. et *Cap.* 2. *num.* 2. — Tertullianus, *Apolog. Cap.* 7. dicit: milites *ex concussione* odisse Christianos, et *de Fuga in persecutione*, *Cap.* 12. *Quid enim dicit ille* concussor? *da mihi pecuniam*, et *ibid. Cap.* 13. *concussura.*

L. I.

Si simulato Praesidis jussu etc.] Vel jure officii. Peck. *de Jur. sistend. Cap.* 23. ubi Leeuwen.

L. II.

Concussionis judicium publicum non est:] Sic et *L.* 2. *tit. seq.*

Vel non accusandum,] Vid. Noodt. *in Dioclet. et Maxim. Cap.* 7. *et* 12.

Denunciandum, *vel non* denunciandum *testimonium*,] *Renunciandum*, *vel non renunciandum*, Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 6. §. 10. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1109.] (1). Male. Vid. Salmas. *ad Jus Attic. Cap.* 30. *p.* 873. (2).

(1) Etiam Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 250.

(2) Add. Bynkersh. *Obs.* III. 19. Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 8. §. 7. *not.* 24. Brisson. *de Verb. Sign. voc. denunciare*, *num.* 1. Egit de hac Lege etiam Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 75.

TITULUS XIV.

DE ABIGEIS.

Vid. Langl. *Semestr.* VIII. 1. (1).

(1) Quem laudat quoque Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 18. §. 1. *not.* 1.

L. I.

Ad gladium damnari solent:] *Ludum gladiatorium.* Cujac. *Obs.* XIII. 10. (1). Vid. D. Goth. *in not.* Hodie de *morte* intelligunt. Sand. *Decision.* V. 9. *Def.* 9. Facit huc *L. ult. Cod. de L. Fab. de plagiar.* junct. *L. unic. Cod. Theod. eod.* Imo id interdum sententia ipsa comprehendebatur. *d. L. unic. Cod. Theod.* [*Tom.* III. *p.* 173.] Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* XI. §. 7. *not.* 20.

Sed ubi frequentius est id genus maleficii:] Facit huc *L.* 16. *in fin. de poenis.*

(1) Etiam Schulting. *ad loc. Collat. cit. not.* 16. ex mente tamen Triboniani quoque intelligens poenam gladii proprie dictam. add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 18. Voet. *ad eund. Tit. num.* 2. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. p.* 260. *seq.* Pothier. *h. t. num.* 5. Aliter Matth. *de Criminib.* XLVII. 8. *Cap.* 2. *num.* 3. et Puttman. *Adversar. Jur. univ.* II. 27. *p.* 195. *seqq.* Praecedit in Lege: *D. Hadrianus* consilio *Beticae rescripsit.* In *Collat. loc. cit.* scriptum est: *concilio*, quod rectius. Vid. Schulting. *ibid. not.* 15.

§. 1.

Equos de gregibus, vel boves de armentis abducentes.] *Equos de armentis, vel oves de gregibus*, legit Leonin. *Emend.* VI. 4. Quare? (1).

Non est abigeus, sed fur potius.] Vid. *Edict. Theoderic. Regis, Cap.* 58. (2).

(1) Add. Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* XI. §. 8. *not.* 31.

(2) Quod citat quoque Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 18. §. *ult. not.* 16. — Ad vocem *vervecem*, in seq. §. 2., vid. Jo. Cannegiet. *Disq. de Notis, num.* 21. *p.* 310. *seq.*

§. 3.

Sane quicum gladio abigunt, etc.] *Romae tamen etiam bestiis subjici abigeos videmus. Et sane* etc. Ita hic locus citatur *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* XI. §. 8. *in fin.*

§. 4.

Ad examinationem civilem *remittendus est.*] D. Goth. *in not.* „*Ad* ferrum. Paul. *Sent.* V. 18. §. 3. (1)." Lege: *forum.*

(1) Ubi vid. Cujac. et Rittershuf. Sequitur: *si non color abigeatus quaesitus est. Abigeatui* legit Curtius, Εἰκαςῶν, III. 24. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 212. et sic etiam Hal. Vid. Geb. *h.*

L. II.

Abigeatus crimen publici judicii non est:] Sic et *L.* 2. *tit. praec.* (1).

(1) Add. Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 74. *seq.*

L. III.

Oves pro numero abactorum etc.] D. Goth. *in not.* „Forte legendum: *abactarum.*" Sic Rob. Steph. (1) et Basilic.

Bovem vel unum,] Aliter Paul. *in Sent.* V. 18. §. 1. (2).

(1) Etiam Vulg. et recte, ut notat Brencm. *h.*

(2) Ubi vid. Schulting. *not.* 3. add. Puttman. *Adversar. Jur. univ.* II. 27. *p.* 191. *seq.*

§. 1.

§. 1.

Eum quoque plenius *coërcendum*, etc.] Πραοτέρως, *lenius*, Schol. Basilic. [*Tom.* VII. *p.* 517.] sed Basilic. (1) ut hic, et *plenius coërcere* satis Latine dicitur (2), et pro Vulg. stant Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 30. *Thes.* 2. *Lit. g.* et Matth. *de Criminib.* XLVII. 8. *Cap.* 2. *num.* 2. (3).

(1) De *grege* loquuntur, non de *stabulo*.
(2) Inusitata tamen locutio est: sed *lenius puniri* occurrit etiam in *L.* 28. §. 12. *de poen.* et apud Paul. *in Sent.* II. 26. §. 5.
(3) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 18. §. 2. *not.* 10. Τὸ *plenius* quoque retinent, quamvis rem non omnes eodem modo exponant, Alb. Gentil. *Lection.* I. 6. Westenberg. *ad h. t. Pand.* §. 3. Marckart. *Probab. rec. Lection. Part.* I. *p.* 160. *seqq.* Puttman. *Adversar. Jur. univ.* II. 27. *p.* 193. *seq.* Theod. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. emend. in Jur. Civ. non adm. p.* 127. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 252. *seq.* Sed *lenius* legendum censent Cujac. *Obs.* V. 8. et XXI. 18. et *ad Paul. Sent.* II. 26. §. 5. *not.* 17. Langl. *Semestr.* VIII. 1. Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* XI. §. 2. *not.* 4. Voet *ad h. t. Pand.* §. 3. Pothier. *h. t. num.* 5.

TITULUS XV.

DE PRAEVARICATIONE.

Vid. Cicer. *Partit. Orator. Cap.* 36. et omnino Plin. *Lib.* III. *Epist.* 9. (1).

(1) Ad quem locum vid. J. J. L. van der Brugghen. *Comm. de Plinio Juniore*, *p.* 25. *seqq.* qua proemium reportavit a Fac. Jurid. in Acad. Lugd. Batav. a. 1826. Quaedam de *praevaricatoribus* notarunt quoque Cujac. *Obs.*

Obs. IX. 40. Brencman. *de L. Remm. exitu, Cap.* 20. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1628. *seq.* Const. Jac. van Renesse, *Diss. de Coërcitione accusatorum, Cap.* 4. §. 3. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 625. *seqq.*

L. I.

Ulpianus Lib. VI. *ad Edictum Praetoris.*] Ubi *de his qui notantur infamia*, tractavit (1).

Praevaricator est, quasi varicator, etc.] Vid. Heins. *ad Ovid. Art. Amator.* III. *vs.* 304. Verbum ex agricultura. Plin. *Histor. Nat.* XVIII. 19. ubi Harduin. (2).

Quod nomen Labeo a varia certatione etc.] D. Goth. *in not.* „ *a varicatione*, Hotoman. etc." Sed Basilic. Schol. ut hic.

(1) Labitt. *in Us. Indic. Cap.* 5. §. 17. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 44. jungit cum *L.* 4. §. 4. *de his qui not. infam.*
(2) Add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 119. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1234. *seq.* Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Ottoni *Tom.* IV. *p.* 1571. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 331. *seq. Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 167. *seqq.*

§. 1.

Is autem praevaricator proprie dicitur, qui publico judicio accusaverit.] In edicto scil. *de his qui notantur infamia.* Nihil hic, an id possit fieri in *extraordinariis:* de quo Matth. *de Criminib.* XLVII. 9. *Cap.* 1. *num.* 4. — Non reus, Matth. *d. loc. num.* 3. (1).

Hic extra ordinem solet puniri.] Non certa poena. Male D. Goth. *in not.* Vid. *L.* 2. *h. t.* (2).

(1) Sequitur: *quid ergo de eo fiet, sive privato* etc. Vett. editt. forte melius ita distinguere: *Quid ergo de eo fiet? Sive privato* etc. observat Noordkerk. *Obs. Cap.* 4. *p.* 78. Idem, *ibid.* monet, verba: *hoc est, prodiderit caus-*

caussam, non quidem agnoscere Vulg. et Hal., et sane abundare, non tamen tanquam Glossema esse ejicienda.

(2) Add. Noordkerk. *loc. modo cit. p.* 80.

L. III. (1).

(1) Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 76. *seq.*

§. 1.

Cavetur Lege Julia publicorum,] Quae etiam cavit: *ne ea de re quaeratur pendente judicio.* Plin. *Lib.* III. *Epist.* 9. Freher. *Parerg.* I. 21. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 890.] (1).

Quam de prioris accusatoris praevaricatione constiterit,] Vid. *L.* 1. *Cod. de Advocat. diversor. judicior. L.* 11. *Cod. de accusation.*

(1) Praecedit: *praescribat.* Id est, *excipiat.* Schulting. *ad Quinctil. Declam.* XII. *Cap.* 12. et Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 14. *p.* 280.

§. 2.

Quod si Advocato praevaricationis crimen intendatur,] Quod is admittere potest pro utraque parte.

§. 3.

Neque per SCtum (1), etc. *publica accusatio inducta est.*] Poena tamen Fisco cedit. *L.* 1. *pr. de jur. fisc.*

(1) *Turpillianum.* Pothier. *h. t. num.* 3.

L. IV.

Infamis erit.] Edictum enim *de infamibus* et hunc complectitur. (1).

(1) Add. Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 97. *seq.* — Lectionem *in praevaricatione*, in seq *L.* 5., defendit Marckart. *Probab. rec. Lection. Part.* II. *p.* 100.

L. VI.

Ut in criminibus, quae extra ordinem objiciuntur,] Vid. *L.* 13. *de poen.* *L.* 15. §. 1. *ad SCtum Turpillian.* Dixi de his in *Diss. de recusation. Judic.* [*Cap.* 7. *num.* 5.]

L. VII.

Ex SCto pro victo *habetur.*] D. Goth. *in not.* „*pro convicto.* Cujac. *Obs.* VI. 11." Sic Basilic. et eorum Schol. Vid. ad hanc Legem Noodt. *in Diocletian. et Maximian. Cap.* 8. (1).

(1) Add. Eckhard. *Herm. Jur.* I. 5. §. 183. et H. G. Tydeman. *Diss. de Reb. judic. non rescind.* in *Annot. uberior. p.* 174.

TITULUS XVI.

DE RECEPTATORIBUS.

De his Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 40. *Def.* 6. Gotis. *ad Consuet. Velav. Cap.* 3. *Art.* 2. *Gloss.* 2. (1).

(1) *Dissertatio de receptatoribus* J. L. E. Puttmanni adjecta est ejus *Adversar. Jur. univ. Lib.* II. *p.* 219. *seqq.*

L. I.

Et praecipitur, ut perinde puniantur, etc.] Non semper. Vid. Matth. *de Criminib.* XLVII. 10. *Cap.* 2.

Quia cum *apprehendere* etc.] D. Goth. *in not.* „*Qui, cum*, Vulg. Hal." Etiam Freinshem. *ad Flor.* III. 10. 9. (1).

(1) Et Brencm. *h.* Late de hac Lege agit Puttman. *Diss. laud. Cap.* 2. *p.* 232. *seqq.* add. Interpp. *ad Paul. Sent.* V. 3. §. 4.

L. II.

L. II.

Eos, apud quos adfinis vel cognatus latro etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVII. 10. *Cap.* 1. *num.* 3. (1). Quatenus *perduelles* adjuvare liceat, Idem, XLVIII. 2. *Cap.* 2. *num.* 20.

(1) Add. Puttman. *Diss. laud. Cap.* 2. *p.* 247. *seqq.*

TITULUS XVII.

DE FURIBUS BALNEARIIS.

De his, et aliis huc accedentibus, ex Jure Attico quaedam Salmas. *de Modo usur. Cap.* 3. *p.* 130. — De his eorumque artibus Freher. *Parerg.* II. 12. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 920. *seq.*] (1). — De usu hujus Tituli Mornac. *ad L.* 1. §. *si vestimenta. deposit.*

(1) Add. Cujac. et Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 3. §. 5. — Cur severius quam ceteri puniantur, Langl. *Semestr.* VIII. 2. Caes. Costa, *Var. ambig.* II. 26. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1233. *seq.* add. Matth. *de Criminib.* XLVII. 11. *Cap.* 1. *num.* 2. et van de Water. *Obs.* I. 13. — De re balnearia Veterum Christ. Riccius, *Vindic. Jur. Cap.* 2. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 743. *seqq.*

L. I.

Fures nocturni etc.] Locus exstat in *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 7. §. 4.

In (1) *poena eorum operis publici temporarii modum non egrediendum.*] Non ergo ad mortem veniendum: quo tamen tendit Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 3. §. 5.

Nec cuiquam percusserunt,] D. Goth. *in not.* „*quemquam*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. et sic in *Collat. d. loc.*

Vel honestiores relegationis etc.] *Honestiores vero relegatione* etc. Ita in *Collat. loc. cit.*

(1) In *Collat. loc. cit.* τὸ *in* omittitur: de quo vid. Jo. Cannegiet, *ad Collat. d. loc. p.* 221.

L. II.

Ad jus ordinarium *remittendi sunt*.] Ulpian. *in Collat. d. loc. ad forum. Jus commune*, *L.* 6. *de injur. Examinatio civilis*, *L.* 1. §. 4. *de abigeis*. (1).

(1) Ceterum, non videtur haec doctrina Marciani pertinere ad *fures balnearios*, quorum poena similis est poenae *furum nocturnorum*, *L.* 1. *h. t.* nec distinguitur, noctu an interdiu furati sint: sed videtur pertinere ad alios fures simpliciores, qui interdiu furtum fecerunt. Conf. Pothier. *h. t. num.* 2.

TITULUS XVIII.

DE EFFRACTORIBUS ET EXPILATORIBUS.

De his Cujac. *Obs.* XV. 31. et XXVII. 30. — *Effractarius*, Senec. *Epist.* 68. — Dicti et *vecticulariam facere*, a *vectibus*, quibus utebantur. Langl. *Semestr.* VIII. 3. et *vecticularia* eorum *vita* dicitur apud Fest. *de Verb. Signif.* in voc. — *Expilatores* dicti a *pilare*. Voss. *Lexic. Etymolog.* voc. *pilo.* add. Fest. *de Verb. Sign.* voc. *pilare*. (1).

(1) Al. quod ne pilum quidem relinquant in corpore spoliatorum. Vid. Pothier. *h. t. num.* 3. quod minus probabile.

L. I.

De his qui carcere effracto evaserunt, *sumendum* supplicium, etc.] D. Goth. *in not.* „*Capitis* scil. *L.* 38. §. *pen. de poen.*" Ibi non ponitur regula. De poena *effrac-*

fractorum late Matth. *de Criminib.* XLVII. 16. *Cap.* 4. *num.* 4. Vid. et Raevard. *Conjectan.* l. 4. (1).

(1) Add. Curt. Εἰκαστῶν, V. 8. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 286. *seqq.* Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 26. Voet. *ad Tit. Pand. de custod. et exhib. reor. num.* 9. Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 1. ibiq. Thomas. *in Schol.*

§. 1.

Quibus nulla *specialis poena* etc.] D. Goth. *in not.* „*Quibus quia nulla*, Hal." Non opus. (1).

(1) Ad praec. verba: *hoc enim est expilatores*, vid. Ant. Augustin. *Emend.* IV. 16. *in fin.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1553. add. Otton. *de Tutel. viar. Part.* III. *Cap.* 9. *p.* 535 Vocem Graecam in MS. Flor. deësse, cum Budaeo, *in Annot. ad h. l.*, putat quoque van de Water, *in not. MSS.*

§. 2.

Et Urbe et Italia (1).] Vid. ad *L. ult. de interd. et releg.*

Dummodo ne quis in plebejo etc. *excedat.*] Exceptio *L. pen. ad L. Jul. de vi publ.*

(1) Male Graecos haec vertere notat Hoffman. *Meletem. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 6. De *saccurariis* et *directariis* vid. notata superius ad *L.* 7. *de extraord. crimin.*

TITULUS XIX.

EXPILATAE HEREDITATIS.

De hoc crimine Carpzov. *Defin. Forens.* Part. IV. *Const.* 37. *Def.* 6. (1).

(1) Ad *L.* 2. §. 1. vid. de Retes, *Opusc. Lib.* VII. in Thes. Meerman. *Tom.* VII. *p.* 335. *seq.*

L. III.

L. III.

An (1) hereditatem *a possessoribus* etc.] Id est, res hereditarias.

(1) Ita scil. ut altera actione electa, altera consumatur. Pothier. *Tit. de oblig. et action. num.* 73. Aliter Matth. *de Criminib.* XLVII. 12. *Cap.* 1. *num.* 2. — Ad seq. *L.* 5. vid. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 650. *seqq.*

L. VI.

Furtum te facere respondit.] Scil. Neratius. (1).

(1) Sequitur: *Paulus. Rei hereditariae furtum non fit.* Supplementum *non* omnes scriptos et editos habere, notat Brencm. *h.* idque male omitti in Flor., monet Jauch. *de Negation. p.* 42. et 121.

TITULUS XX.

STELLIONATUS.

Vid. Glossas in *impostor* et *impostura*, ἐπίθεσις, πανουργία. Dicitur et *stellatura*. Salmas. *ad Spartian. in Piscenn. Nigr. Cap.* 3. add. Voss. *Lexic. Etymologic.* voc. *stellatura.* Κακοτεχνία, Demosthenes. Vid. Herald. *de Rer. judic. auctorit.* I. 3. *num.* 8. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1092.] (1). Ubi de re iterum obligata, et de aliis. De *stellionatu* quaedam Salmas. *ad Jus Attic. Cap.* 10. et *Cap.* 30. *p.* 840. ubi docet, hinc longe distare κακοτεχνίου δίκην. Idem, *de Modo Usur. Cap.* 14. *p.* 589. ait, ei similem Atticorum εἰσαγγελίαν. Sed id negat Herald. *Obs. Cap.* 49. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1378. *seq.*] D. Goth. *in not.* „stellio est lacertus stellulis distinctus. Plin. etc." Vid. et Fest. *de Verb. Signif.* in voc. (2).

(1) Add. Grot. *in Flor. Spars. p.* 251. De *stellionatu* non-

nonnulla Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest. in expl. L.* 1. *qui potior. in pign.*

(2) Add. Cujac. *Obs.* X. 26. et Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 369.

L. II.

Ulpianus Lib. VIII. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 13. *de vi et vi arm.*

Stellionatus judicium famosum quidem non est,] Persaepe, non concurrente *actione famosa* (1). Inde contra patrem datur. *L.* 2. *Cod. h. t.* add. Donell. *Comm. Jur. Civ.* XVIII. 8. ibiq. Hilliger. *Lit. r.* Ant. Faber, *Conject.* IV. 2. negationem hic abundare putat, et Salmas. *de Modo usur. Cap.* 14. *p.* 588.

(1) Vid. notata superius ad *L.* 13. §. 8. *de his qui not. infam.* add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 3. *num.* 5. et Voet. *ad Tit. Pand. de his qui not. infam. num.* 1.

L. III.

§. 1.

Ubicunque igitur titulus criminis deficit, etc.] Ita *inscripti maleficii actio*, Quinctilian. *Declam.* 252. et 344. ubi Aerod. et *circumscriptionis actio*, *Declam.* 343.

Per calliditatem alii distraxerit,] *Furtum* facit creditori, *stellionatus* respectu emtoris. Ita non obstat *L.* 66. *de furt.* in quo aliqui haerent. add. *L.* 9. §. 1. *de stat. lib.* (1). Pignus generale, an speciale sit, non refert. Matth. *de Criminib.* XLVII. 13. *Cap.* 1. *num.* 3. Non vero huc extendendum, quod est *L.* 21. *de L. Cornel. de fals.* Matth. *d. loc. num.* 4.

Sed et si quis merces suppofuerit,] Sic gemmae vitreae pro veris venditae. Trebell. Poll. *in Gallien. Cap.* 12. Themist. *Orat.* XXI. *p.* 247. De supponentibus vina alia pro degustatis, Stryck. de *Jur. Sens. Diss.* VI. *Cap.* 4. *num.* 10. (2).

Et,

Et, ut generaliter dixerim, deficiente titulo criminis etc.] Vid. Matth. *loc. cit. num.* 6.

(1) Et Voet. *ad h. t. Pand. num.* 2. Late Marckart. *Interpr. rec. Lect.* I. 16. *p.* 100. *seqq.*
(2) Sequitur: *vel collusionem* in necem *alterius.* Hoc genus loquendi Ulpiano quodammodo peculiare videri, obfervat Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 431. *not.* 27. add. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 6. *in fin.* et Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *nex.*

§. 2.

Poena autem stellionatus nulla legitima est, cum nec legitimum crimen sit,] Sic *legitima quaestio*, Cicer. *pro Arch. Poët. Cap.* 2. De poena ftellionatus Sand. *Decision.* V. 9. *Def.* 8. (1).

(1) Sequitur: *Ad tempus relegatio, vel ab ordine motio remittenda est.* Glosf. exponit: *mitiganda.* Jenf. *in Strict. ad Pand. p.* 600. verti debuisse ait: *injungenda*, etc. Pothier. *h. t. num.* 5. interpretatur: *La peine doit être modérée a celle de la relegation* etc.

L. IV.

De perjurio, etc.] Idem crimen erit absque eo. *L.* 16. §. 1. *de pignor. action. L.* 2. *Cod. h. t.* Matth. *de Criminib.* XLVII. 15. *Cap.* 1. *num.* 5. Sed levius crimen. (1).

Crimen ftellionatus *fit*:] Non *falsi*, et cur, Merill. *Obs.* II. 28.

(1) Late de hac Lege Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thef. Otton. *Tom.* I. *p.* 141. *seqq.*

TITULUS XXI.

DE TERMINO MOTO.

Lege Numae gravissima huic crimini poena imposita. Dionys. Halic. II. *p.* 133. Fest. *de Verb. Sign.* voc. *termino.* (1).

(1) *Dissertatio de Termino moto* Christiani Henrici Trotzii exstat in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* I. *p.* 199. *seqq.* Nonnulla habet quoque Ferand. Adduens. *Explication.* I. 44. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 549. *seq.* et Nerius, *Analect.* II. 19. in *eod. Thes. eod. Tom. p.* 430. *seq.* Quae a Compilatoribus Pand. hoc Titulo tumultuarie proposita sunt, in meliorem ordinem redegit Pothier. *h. t.*

L. I.

Terminorum avulsorum non *multa pecuniaria est*, sed *pro conditione* etc.] Id est, *non tantum — sed etiam.* Sic Graeci, et Matth. *de Criminib.* XLVII. 14. *Cap.* 2. *num.* 2. (1). An destinguendum inter *poenam*, de qua *L.* 3. *h. t.* et *mulctam*, ex *L.* 131. §. 1. *et* 244. *de verb. sign.*? Forte *pecuniaria poena* Modestini tempore in usu non fuit, de qua *L.* 3. *pr. et* §. 1. *h. t.* et sic Salmas. *de Modo usur. Cap.* 3. *p.* 122. (2).

(1) Etiam Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. et Pothier. *h. t. num.* 1.

(2) Vid. et Trotz. *Diss. laud. Cap.* 4. §. 4. *p.* 249. *seq.*

L. II.

D. Hadrianus in haec verba rescripsit: etc.] Exstat hoc rescriptum in *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 13. §. 3. (1).

De poena tamen etc.] De qua vid. et Paul. *in Sent.* V. 22. §. 2. (2).

(1) Late de hac Lege Trotz. *Diss. laud. Cap.* 4. §. 6. *p.* 255. *seqq.*

(2) Sequitur: *non dubie occupandorum* alienorum *finium caussa* etc. In *Collat. d. loc. aliorum.* Saepe hae voces permutantur. Vid. Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 2. §. 5. *p.* 581. De voce *juvenior*, in seqq. verbis, vid. Pith. *Excerpt.* in Thes. Meerman. *Tom.* I. *p.* 556. et de voce *recisius*, Idem, *ibid. p.* 557. add. Duker. *ad Opusc. de Latinit. Vett. JCtor. p.* 421. *not.* 2. Verba: *id est, si juvenior, in longius, si senior, recisius*, esse JCti, non rescripti, putat Nerius, *Analector.* II. 19. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 430. Forte Triboniani, ait van de Water, *in not. MSS.* quod ex *Collat. LL. Mos. et Rom. loc. cit.* colligi posse videtur. Pro *decidere, in fin.* Legis, alios Codd. rectius habere *caedere*, notat Panciroł. *Thes. Var. Lect.* II. 121. in Jurispr. Rom. et Attic. *Tom.* II. *p.* 1236. Sed. vid. Brisson. *de Verb. Sign.* in voc.

L. III.

Lege agraria, etc.] D. Goth. *in not.* „Hujus meminit Florus et Suetonius, etc." Sic et Vertr. Maur. *de Jur. liberor. Cap.* 15. *in fin.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1005.] (1).

Pecuniaria poena constituta est:] Et hanc concurrere cum criminali persecutione vult Cujac. et Matth. *de Criminib.* XLVII. 14. *Cap.* 2. *num.* 2. Sed vid. ad *L.* 1. *h. t.*

Quinquaginta aureos *in publico* (2) *dari jubet:*] *Quina sestertia* in Lege fuisse, vult Salmas. *de Modo usur. Cap.* 3. *p.* 122. quod probo (3).

(1) De Legis auctore vid. Trotz. *laud. Diss. Cap.* 4. §. 4. ubi hunc locum explicuit. In seqq. verbis *gradum* pro *ordine* dici, notat Bynkersh. *Obs.* V. 10. add. Pothier. *h. t. num.* 1. et Trotz. *d. loc. p.* 249.

(2) Id est, *fisco.* Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. et Pothier. *h. t. num.* 1. *Aerario* mavult Trotz. *loc. modo cit. p.* 251.

(3) Add. Trotz. *d. loc. p.* 250.

§. 1.

§. 1.

Alia quoque Lege *agraria*, etc.] An intelligit *SCtum*, ut Tacit. *Annal.* XI. 13. (1).

Ut, *si servus* etc.] *Ut* non habet Rob. Steph. (2).

(1) Add. Noordkerk. *Disq. de L. Petron. p.* 94. Vid. ad hunc §. Trotz. *Diss. laud. Cap.* 4. §. 5.

(2) Retinet Hal. sed in seqq. verbis pro *ei capital esse*, habet: *ei capitale sit.* Vid. Geb. *h.* Post *ut* etiam alibi *Infinitivus* sequitur. Vid. notata superius ad *L.* 62. *pr. ad L. Falcid.*

§. 2.

Ut ex arbore *arbustum*,] *Ex arvo*, Goes. *ad Auctor. rei agrar. p.* 200. bene (1). *Arbustum* nimis stricte accipit Matth. *de Criminib.* XLVII. 14. *Cap.* 1. *num.* 4.

(1) Sic etiam Trotz. *Diss. laud. p.* 255. putans, JCtum haec ex propria sua penu addidisse, non derivanda ex Lege Nervae. Vid. et Curt. Εἰκαστῶν, III. 16. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 204. et Otton. *in Praef. d. Tom.* V. *p.* 16.

TITULUS XXII.

DE COLLEGIIS ET CORPORIBUS.

De Collegiis illicitis et Corporibus, Index Pand. Flor. *De Collegiis et illicitis Corporibus*, Rob. Steph. (1).

Collegia et *Corpora* quomodo differant, Matth. *de Criminib.* XLVII. 15. *Cap.* 1. *num.* 4. Herald. *ad Tertullian. Apolog. Cap.* 39. Differunt a *societatibus*, Matth. *d. Cap.* 1. *in fin.* ubi et de Collegiis licitis. Cicero, *pro Domo*, *Cap.* 28. memorat Collegia et Conventicula *paganorum*, *montanorum*, et *plebis urbanae.*

(1) In Rehd. fuit: *de Collegiis illicitisque Corporibus*, et fac-

factum: *de Collegiis illicitis et Corporibus.* Vid. Geb. *h.* *Dissertatio ad h. t. Pand.* Jo. Lud. Hag. B. de Wassenaer exstat in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* I. *p.* 397. *seqq.* add. Heinecc. *de Collegiis et Corporibus Opificum*, *Opusc. Syllog.* I. *Exercit.* 9. *Oper. Tom.* II. *p.* 367. *seqq.*

L. I.

Ne patiantur esse collegia sodalitia,] De ratione prohibitionis vid. Matth. *de Criminib.* XLVII. 15. *Cap.* 1. *num.* 5. add. Tertullian. *Apolog. Cap.* 38. Maxime hoc Tyrannis observatum. Dionys. Halic. IV. *p.* 246. *Collegia sodalitia.* Vid. Burman. ad Ovid. *Trist.* IV. 10. *Vs.* 46. (1).

Sed permittitur tenuioribus stipem menstruam conferre:] Vid. Tertullian. *Apolog. Cap.* 39. ibiq. Herald. Salmas. *de Usur. Cap.* 3. *p.* 47. Late Herald. *Obs. Cap.* 45. *seqq.* [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1366. *seqq.*]

Dum tamen semel *in mense coëant*,] Tantum scil. (2).

(1) Add. Wassenaer. *Diss. laud. Cap.* 3. *p.* 411. *seq.* A. Gronov. *ad Justin.* XX. 4. §. 14. H. J. Arntzen. *Spec. Obs. p.* 98. post Sedulii *Carmen paschale.*

(2) Van de Water, *in not. MSS.* pro *tamen* legendum: *tantum*, putat.

§. 1.

Sed religionis caussa coire non prohibentur: etc.] Vid. Raevard. *Conjectan.* III. 13. (1).

Dum tamen per hoc non fiat contra SCtum, etc.] Meminit Cicer. *ad Q. Fratrem.* II. 5. Aliter Bynkersh. (2).

(1) Aliter Bynkersh. *Diss.* II. *de Religion. peregrin.* Vs. *Collegia et Corpora* etc. add. Heinecc. *d. Exercit.* §. 17. *seq.*

(2) *Loc. modo laud.* Vs. *Hactenus de regula* etc. qui intelligit SCtum *de Bacchanalibus tollendis.*

L. II.

L. II.

Quisquis illicitum collegium usurpaverit, etc.] Ad Christianorum Ecclesias refert Jac. Goth. *ad L.* 4. *Cod. Theod. de Episc. et Cleric.* [*Tom.* VI. *p.* 27.] Sed id non video.

Ea poena tenetur, qua tenentur etc.] Etiam id vetitum sub poena Legis *de vi.* Cicer. *ad Q. Fratrem.* II. 5. Vid. et Matth. *de Criminib.* XLVII. 15. *Cap.* 2.

L. III.

Collegia, si qua fuerint illicita etc. *dissolvuntur.*] Redeuntque sic ad sua initia. Chesl. *Differ. Jur. Cap.* 61. *num.* 7. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 810.]

Sed permittitur eis, cum dissolvuntur, pecunias *communes*, etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. Tertullian. *Apolog. Cap.* 39. (1).

(1) Lectionem *pecunias* contra Leyserum defendit van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap* 1.

§. 1.

Nisi ex SCti auctoritate,] *Ex SCto coire*, in Inscript. apud Gruter. *p.* 99. 1. *p.* 591. 1. *p.* 432. 1. *p.* 437. 2.

Vel Caesaris,] Ut Collegia artificum apud Lamprid. *in Alexandr. Sever. Cap.* 33. Vid. et Plin. *Lib.* X. *Epist.* 42. *et* 43. (1). — Idem in exstincto restituendo. Mev. *Decision. Part.* IV. *Dec.* 378.

(1) Add. Heinecc. *Exercit. laud. Cap.* 1. §. 20. *seq.* — De *Curatoribus Corporum*, quorum mentio in seq. §. 2., Petr. Burg. *Elector. Cap.* 3. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 314.

L. IV.

Sodales sunt, qui ejusdem collegii sunt:] De Collegiis Sacris quaedam apud Fabrett. *Inscript. p.* 429. 42.

His autem potestatem facit Lex, *pactionem* etc.] XII.

 Tabb.

Tabb. Tab. VIII. ubi Jac. Gothofred. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 125. *seq. et p.* 179.] (1).

Sed haec Lex videtur ex Lege Solonis translata esse:] De qua Bynkersh. *Obs.* I. 16. sed in multis fallitur. (2).

Nam illuc *ita est:*] *Inluc*, Flor. (3).

'Εὰν δὲ δῆμος,] Δημοὶ, id est, δημόται, Salmas. *ad Jus Attic. Cap.* 4. *p.* 99. quod non probo. Mox Heraldus pro ἢ ἱερῶν ὀργίων, ἢ ναῦται, legit: ἢ ἱερῶν ὀργίων μύσται, notatus a Salmasio, *d. loc.* qui, *ibid. p.* 100. legit: ἢ ἱεροποιοὶ, ἢ ὀργεῶνες, ἢ σύσσιτοι, quia haec Collegia Athenis fuere. Sed haec abeunt valde a Vulgata scriptura.

ἢ σύνσιτοι (4),] Vid. Casaubon. *ad Athen.* I. 6. Salmas. *de Usur. Cap.* 3. *p.* 44.

ἢ ὁμόταφοι,] Salmasius, *ad Jus Attic. Cap.* 4. *p.* 106. ὁμόγαλοι, id est, ὁμογάλακτοι. Sed hoc durius. Herald. *Obs. Cap.* 42. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1366.] ὁμόκαπνοι, aut ὁμόκαπνοι.

ἢ Θιασῶται,] Vid. Salmas. *ad Jus Attic. Cap.* 4. *p.* 142. *seq.* et *de Usur. Cap.* 3. *p.* 45. (5). De iis Ez. Spanhem. *ad Aristoph. Plut. Vs.* 508.

ἢ ἐπὶ λίαν οἰχόμενοι,] ἢ ἐπὶ λείαν ἐρχόμενοι, Cujac. *Obs.* VII. 30. recte: non enim olim hoc turpe, ex Homero et Thucydide notum (6), et non desunt tales societates apud nos tempore belli. Salmasius, *ad Jus Attic. Cap.* 4. *p.* 155. legit: ἢ καπηλειῶν κοινωνοὶ, ἢ ἐμποριῶν, mox aliter: ita et *de Usur. Cap.* 3. *p.* 47. et *Cap.* 12. *p.* 336. et *de Foen. Trapez. p.* 571.

(1) Qui Legem XII. Tabb. intelligit de *Fratribus arvalibus.* Sed generalem eam fuisse, putat Heinecc. *laud. Exercit. Cap.* 1. §. 10.

(2) Alios qui de hac Lege Solonis egerunt laudavit Otto, *in Praef. Tom.* III. *Thes. Jur. p.* 36. add. D'Arnaud. *Var. Conject.* II. 4. *p.* 245. *seqq.* Zach. Huber. *Diss. Junid. et Philolog. Tom.* I. *p.* 281. *seqq.* G. C. Gebauer. *Exercit. Acad. Vol.* II. *p.* 695. *seqq.* Bilder-

derdyk. *Obs. et Emend.* I. 4. Quaedam habet quoque Wasſenaer. *Diſſ. laud.* *Cap.* 3. In antiquo quodam Codice inepte legitur: *ſed haec Lex videtur ex Lege Salomonis translata.* Vid. Brencm. *Hist. Pand.* III. 5. *p.* 285. *in not.*

(3) Vid. Gebauer. *h.*

(4) Hal. συσσιτοι.

(5) Add. H. J. Arntzen. *Spec. Obs. p.* 98. post Sedulii *Carmen paſchale*, et *Obs. Miscellan. Vol.* III. *p.* 188.

(6) Add. Grotium, *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 15. §. 2. *num.* 2. Otton. *in Praef. Tom.* III. *Theſ. Jur. p.* 36. et quos plures *ad d. locum Grotii* laudavit Clar. M. Tydeman.

TITULUS XXIII.

DE POPULARIBUS ACTIONIBUS.

De his cognoviſſe Praeſidem, vult Salmaſ. *de Modo uſur. Cap.* 3. *p.* 122. Male. (1).

(1) Non ſunt *judicia publica.* Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 14. Imo ne *criminalia* quidem, ſed *Civilia*, in iisque totam poenam *actori* cedere, contra Cujacium probat Jac. Guther. *de Jur. Man.* III. 25. add. Goeddaeum, *ad L.* 12. *pr. de verb. ſignif. num.* 16. *ſeqq.*

L. I.

Paulus Lib. VIII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 42. *de procurator.* (1).

Quae ſuum jus populi *tuetur.*] D. Goth. *in not.* „ *populo*, Vulg. Hal." Sic Gronov. *ad Liv.* V. 21. §. 15. (2).

(1) Add. Noodt. *ad Tit. Pand. de procurator.* Vs. *Similiter fuit* etc. et Schulting. *in Enarr. ej. Tit.* §. 6.

(2) Etiam Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 14. *p.* 280. aut legit: *qua ſuum jus populus* etc. Sed. vid. van Dorp. *Obs. Cap.* 5. *p.* 40.

L. II.

Praetor eliget idoniorem.] Sic et *L.* 5. §. 1. *de liber. causs. Idonior* etiam *L.* 3. §. 12. *de liber. hom. exhib.* Tertullian. *de Anima*, *Cap.* 18. Tangit et Bynkersh. *Obs.* I. 25. (1).

(1) Add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 387. *not.* 25. et Heinecc. *ad* Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *idoneus*, *num. ult.*

L. III.

Exceptio vulgaris rei judicatae *opponitur.*] Interdum *jurisjurandi. L.* 30. §. 3. *de jurejur.*

§. 1.

Is, *cujus interest*, *praefertur.*] Sic et *L. ult.* §. 1. *de collusion. deteg.*

L. IV.

Paulus Lib. III. *ad Edictum.*] Junge *L.* 9. *de jurisdict.* (1).

(1) Add. Noodt. *ad Tit. Pand. de jurisdict.* Vs. *Ait Praetor: si quis* etc.

L. V.

Idem Lib. VIII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 42. *de procurator.* (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 1. *h. t.*

L. VI.

Ulpianus Lib. XXV. *ad Edictum.*] Junge *L.* 3. *de sepulchr. viol.*

L. VII.

Paulus Lib. XLI. *ad Edictum.*] Agit illic de *bonorum possessionibus*, *collatione*, etc.

§. 1.

§. 1.

Non intelligitur esse locupletior.] Salmasius, *de Modo usur. Cap.* 3. *p.* 124. id acceptum fert poenae incertitudini. Male (1).

(1) Add. Voet. *ad Tit. Pand. ad SCtum Trebellian. num.* 36. *in fin.*

L. VIII.

Ulpianus Lib. I. *ad Edictum.*] Junge *L.* 5. *h. t.*

Neque supra annum extenduntur.] Male. D. Goth. *in not.*

LIBER QUADRAGESIMUS OCTAVUS.

TITULUS PRIMUS.

DE PUBLICIS JUDICIIS.

Haec ex mente Legum regebantur et administrabantur. Cicer. *pro Cluent. Cap.* 53. locus egregius. — Athenis et Romae valde diversa. Salmas. *de Modo usur. Cap.* 3. — *Leges publicorum judiciorum* omnes mutatae, nulla sincera mansit. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 26. §. 3. *not.* 17. (1). De veteri forma quaedam Jan. a Costa, *ad pr. Inst. h. t.* (2). — Exemplum ejus sub Justiniano apud Agath. IV. *pr.*

(1) Add. Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 7. §. 3. *p.* 86.

(2) De ordine antiquo exercendorum judiciorum publicorum, praeter Sigonium, *de Judic. Lib.* II. Brissonium, *Sel. Antiq.* II. 1. Heineccium, *in Antiq. ad h. t. Inst.* Bachium, *Histor. Jur.* II. 1. §. 21. *seqq.*, in primis videndus Clar. C. G. Heynius, *Comm. de Judiciorum publ. ratione et ordine apud Romanos, et Graecos*, in ej. *Opusc. Acad. Vol.* IV. Alios etiam citavit Trekell. *ad d. loc. Brisson.* et Haubold. *in Epicr. ad d. loc. Heinecc.* add. Pothier. *Tit. de accusation. Art.* 5.

L. I.

Non omnia judicia, etc.] Etsi gravissima, sed extraordinaria. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 1. *Cap.* 1. *num.* 4. (1).

Sed ea tantum, quae ex Legibus judiciorum publicorum veniunt:] Quibus tamen interdum SCtis, ac Constitutionibus adjectae species, Legibus ipsis non contentae. *L.* 2. *de*

de concussion. *L.* 15. *de L. Cornel. de falf.* Matth. *loc. modo cit.* et *in Prolegom. Cap.* 4. *num.* 7. *seqq.* — Salmaclis, *de Modo usur. Cap.* 3. *p.* 106. melius vult dici: *ex Legibus publicis.* Sed, an non et inde alia judicia sunt?

(1) Add. Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 69. *seq.*

L. II.

Paulus Lib. XV. *ad Edictum Praetoris.*] Ubi de *judiciis* egit.

Capitalia sunt, ex quibus poena *mors*, etc.] *Legitima*, juxta Aerod. *ad Quinctil. Declam.* 331.

Nam cetera, non exilia, etc.] Sic tamen dicuntur *L.* 5. *de interd. et releg.*

L. III.

Ulpianus Lib. XXXV. *ad Sabinum.*] Agens forte de *adulterii reis*, de quibus hoc loco videtur egisse.

Permittitur.] D. Goth. *in not.* „*Perimitur* (1), Vulg." Etiam Rob. Steph., quod probo: ipsa enim Lex judicium hic tollit. Cujacius, *in Praef. ad Lib.* LX. *Basilic.* [et *Obs.* XXI. 29.] accipit *permittitur* pro *remittitur.* Sed non placet (2). add. Gronov. *Obs.* IV. 2.

(1) Confirmare hanc lectionem Graecos, notat Leunclav. *Notatori* II. 107. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1526. et Brencm. *h.* probante et Jauchio, *de Negation. p.* 86. *et* 212.

(2) Sic tamen explicat *in not. ad L.* 6. §. 4. *de jur. patronat.* Pluribus hac de re egi ad *L.* 37. *de pactis.* *Permittitur* retinet quoque Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 7. Pothier. *h. t. num.* 4.

L. IV.

Paulus Lib. XXXVII. *ad Edictum.*] Agens forte *de judicio de moribus.*

Interdum evenit, etc.] Non ordinarie. *L. unic. Cod. quando civ. act. crimin. praejud.* Quidam id plane nolebant. *L. 2. §. 1. vi bon. raptor.* Hic autem *praejudicium fieri* est exemplum sumi et in alio judicio, non etiam id tollere. Conf. *d. L. unic. Cod.* Cujac. *ad Libb. Paul. ad Edict. in expl. h. l.* et *Obs.* XX. 25. Facit huc *L.* 3. §. 6. *de tabb. exhib.* et sic Matth. *de Criminib.* XLVII. 5. *Cap.* 2. *num.* 5. (1). Facit etiam praejudicium injiciendo forte moram (2). Sed prius melius.

Nam in his de re familiari agitur.] Vid. *L.* 7. §. 1. *de injur.*

(1) Etiam Jan. a Costa, *ad pr. Inst. de oblig. quae ex del.* et Pothier. *Tit. de oblig. et action. num.* 71.
(2) Sic Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de L. Aquil.* §. 17. et *ad h. t.* §. 8.

L. V.

Si qui *reus factus est*, etc.] Vid. *L.* 12. *Cod. Theod. de accusation.* ibiq. Jac. Gothofred. (1). D. Goth. *in not.* „*Is qui*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (2).

(1) Add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 10. et Voet. *ad Tit. Pand. de accusation.* §. 8.
(2) Et ipse Taurell. in margine. Vid. Geb. *h.*

§. 1.

Sed hoc puto ad eos demum pertinere, qui vel civitatem, vel libertatem amiserunt.] Ergo alii, quamvis jam infames, accusare possunt suos accusatores (1).

(1) Add. Pothier. *Tit. de accusation. num.* 7.

L. VI.

In quacunque caussa etc.] *Quicunque in caussa*, Muret. *Obs. Cap.* 1. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 133.]

Debet is *cognoscere*,] *Debuit cognoscere*, Muret. *d. loc.*

Cu-

Cujus *de pecuniaria re* etc.] *Ejus de pecuniaria re* etc. Muret. *d. loc.* Male omnia; et contra *L.* 1. *et* 2. *Cod. ubi causs. fiscal.*

L. VII.

Sed ex eo, quod judicii publici caussam habuit:] Facit huc Cicer. *pro Balbo*, *Cap.* 14. et *pro Cluent.* *Cap.* 4. (1).

(1) Add. Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 98.

L. VIII.

Ordo exercendorum publicorum etc.] Quae Goth. *in not.* habet, depromta sunt ex Brisson. *Sel. Antiq.* II. 1. — Apud Praetores aliosque, qui ex Legibus quaerebant, a quibus Principum et Senatus Populique judicia diversa. Quinctil. *Inst. Orator.* III. 10.

Durante tamen poena Legum,] De quibus poenis Paulus *Librum Singularem* edidit. Vid. *L.* 2. *ad SCtum Turpil.*

Cum extra ordinem crimina probantur.] Apud illos, qui ex Lege cognoscunt, Praetores, de quibus *L.* 2. §. 32. *de orig. jur.* Aliud in illis, qui extra ordinem cognoscunt (1). *L.* 13. *de poenis.*

(1) Praefectus urbi, aliique Magistratus majores. Sic etiam has Leges conciliat Schulting. *Diss. de Recusation. Judic.* *Cap.* 7. §. 3. Alii aliter. Vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 12. §. 12. *not.* 50. et *Obs.* VIII. 33. Scip. Gentil. *de Jurisdiction.* III. 31. *seqq.* *Oper. Tom.* II. *p.* 317. *seqq.* Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de poen.* §. 21. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 4. *num.* 6. Voet. *ad Tit. Pand. de poen. num.* 3. *seq.* — Ad seq. *L.* 9. vid. Burgium, *Elector. Cap.* 15. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 335. *seq.*

L. X.

Inter accusatorem et reum cognitione suscepta etc.] Ergo *lite contestata.* Cujac. *Obs.* XX. 11. (1). In quo labi-

bitur Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 11. *num.* 2. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1134.] et sibi contradicit, *ibid. num.* 4.

Nec *per triduum* etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *ne.*" Recte, et sic Basilic. eorumque Schol. add. Herald. *loc. modo cit. num.* 4. *Per triduum. Per trinundinum*, citat (2) Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 9. *num.* 3. *Per trinundinum* explicat Cujac. *loc. modo laud.* Sic Jac. Gothofred. *ad LL.* XII. *Tabb. tertiis diebus* exponit: *trinundino.* (3).

Per singulos dies ter.] A mala manu haec esse, putat Herald. *loc. modo cit. num.* 4. Habent tamen haec Basilic. eorumque Schol. *Tom.* VII. *p.* 544. *et* 551.

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 11. et Pothier. *Tit. de accusation. num.* 27.
(2) Et legit van Eck. *ad Tit. Pand. de requir. reis.*
(3) Sed vid. Otton. *in Praef. Tom.* III. *Thes. Jur. p.* 29.

L. XI.

Maecianus *Lib.* X. *de Judiciis Publicis.*] *Martianus*, Al. Male. (1).

Servus etiam per procuratorem domini etc.] Ratione enim domini debet judicium pro *civili* haberi.

(1) Add. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 5. et Jac. Gothofred. *de Imperio maris*, *Cap.* 2. *Oper. Minor. p.* 70.

L. XII.

Tam Clarissimos Viros,] *Consiliarios* videtur intelligere (1).

(1) Sic etiam Pothier. *Tit. de accusation. num. ult.* Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 144. *seq.* Pro *adhiberi debere*, quod sequitur, Vulg. habet: *adhibere debere*, quod praefert Brencm. *h.* et van de Water, *in not. MSS.*

L. XIII.

L. XIII.

§. 1.

Ad crimen judicii publici persequendum frustra pracurator intervenit:] Vid. Paul. *Sent.* V. 5. §. 9. et V. 16. §. 11. D. Goth. *in not.* „Imo, recte intervenit. *L.* 5. *Cod. de accusation.*" De *capitalibus* tantum loquitur. (1).

Sed excusationes absentium etc.] Vid. *L.* 10. *h. t.*

Et si justam rationem habeant, sententia *differtur.*] Proprie dicta, non qua recipiuntur in reos, ut vult Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 11. *num.* 2. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1134.]

(1) Conf. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de procurator.* §. 6. Late hac de re Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 4. add. Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 12. et *ad Tit. de procurator.* §. 18. Lyclam. *Membran.* II. 11. Voet. *ad Tit. Pand. de procurator.* *num.* 14.

L. XIV.

Praeses Provinciae patrem etc.] D. Goth. *in not.* „Forte legendum: *patrem.*" An non sic legitur? (1).

(1) Sed aliae editt. Goth. perperam habent: *partem.* Pro *vindicaretur*, in fin. Legis, Charond. recte legere: *vindicaret*, notavit van de Water. Sic etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*

TITULUS II.

DE ACCUSATIONIBUS ET INSCRIPTIONIBUS.

De accusationum ritu Jan. a Costa, *ad pr. Inst. de publ. judic.* ubi notat, *accusationem* apud auctores inferioris aevi dici *propositionem.* — De illarum utilitate vid. Plu-

tarch.

tarch. *in Solon. p.* 88. Accusatores *Legum custodes* vocat Tiberius apud Tacit. *Annal.* IV. 50. De iis et praemiis eorum Pollet. *Hist. For. Rom.* IV. 2. (1). — De *in* et *subscriptionibus* Hotoman. *ad Cicer. Divination. Cap.* 15. Scip. Gentil. *ad Apulej. Apolog.* [*Oper. Tom.* VI. *p.* 10.] Salmaſ. *de Modo uſur. p.* 108. *ſeqq.* (2).

(1) Add. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap.* III. 10. Bach. *in Trajan. p.* 77. *ſeqq.* Conſt. Jac. van Renesſe, *Diſſ. de Coërcitione accuſatorum*, *Cap.* 1. in Nov. Theſ. Disſ. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 563. *ſeqq.*

(2) Add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 6. *num.* 2. *ſeqq.* Brencman. *de L. Remm. exitu*, *Cap.* 9. *et* 21. in Theſ. Otton. *Tom.* III. *p.* 1598. et *p.* 1632. *ſeqq.* van Renesſe, *Diſſ. modo laud. Cap.* 2.

L. II.

In quos ex Lege testimonium publicorum etc.] *Publicorum testimonium* malim (1).

(1) Sic et Briſſon., *Sel. Antiq.* IV. 7. M. Temminck, *Diſſ. ad Fragm. quaed. L. Jul. de judic. Cap.* 3. in Nov. Theſ. Diſſ. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 95. Pothier. *h. t. num.* 4. Sed Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 5. §. 10. *p.* 31. legit: *testimonia jud. publicorum*, id est, *judiciorum publicorum:* et etiam ſine transpoſitione commodum haec praebere ſenſum, probare conatus est Vir Doctus, *in Obs. Miscellan. Vol.* II. *p.* 144.

§. 1.

Pupillis ex conſilio *tutorum* etc.] Sic Paul. *in Sent.* V. 12. §. 4. et *auctoritate:* quod conſtat hodie post *L.* 4. *Cod. de auct. praest.* Scip. Gentil. *in Apulej. Apolog. not.* 59. [*Oper. Tom.* VI. *p.* 14. *ſeq.*] (1).

Nam de patris quidem testamento etc.] Vel quaedam excidere, vel τὸ *nam* delendum, et legenda praecedentia conjunctim (2).

Sed quaſi *non exhibeantur tabulae*, etc.] Al. *ſed et*

ſi

si (3). Cujacius, ad *Papinian. Libb. de adulteriis in expl. h. l. sed si non.* Basil. ἐὰν δὲ μὴ.

(1) Vid. ad haec verba *Obs. Miscellan. loc. modo cit. p.* 145. *seq.*
(2) Vir Doctus, *in Obs. Miscellan. d. loc. p.* 146. *seq.* sub verbis: *lege autem testamentaria*, subintelligendum putat: *non agunt*, aut simile quid. Pothier, *h. t. num.* 5. supplet: *idem probatur.* Jo. Cannegieter, *loc. modo laud.* legit: *lege allegata testamentaria*, putans, errorem ortum esse ex Notis. Van de Water, *in not. MSS.* etiam haec prioribus jungit, sed legit: *Lege Cornelia testamentaria.*
(3) Sic Hal. Vid. Geb. *h.* Malam versionem dicit Jens. *Strictur. p.* 501.

L. III.

Libellorum inscriptionis etc.] Hos inductos Lege Julia, putat Menard. *ad Cicer. act. in verr. Cap.* 2. Faciunt huc sequentia. — Diversi ab illis, quibus quis crimen tantum indicat. Pollet. *Histor. For. Rom. p.* 484. Graecis προωμοσίας, vel ἀντωμοσίας. Diogen. Laërt. *Socr. num.* 40. ubi Comm. Hanc ergo a *subscriptione* differre, vult Salmas. *de Subscrib. et sign. testam. Cap.* 20. *p.* 214. *seqq.*

Apud illum Praetorem, etc.] Vid. Brummer. *ad L. Cinciam*, *Cap.* 6. *p.* 69. *seq.* Late de hac formula Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 6.

Neque autem diem, neque horam invitus comprehendet.] D. Goth. *in not.* „Nisi forte per omissionem diei reo inferretur laesio." add. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 42. *Def.* 6. (1). Sed hic agimus de libello tantum: cum ad ipsam actionem ventum erit, dubio procul de hoc quaeretur. (2).

(1) Et Voet. *h. t. num.* 2.
(2) Add. Matth. *loc. cit. num.* 6. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 14.

§. 1.

§. 1.

Quodsi libelli inscriptionum legitime ordinati non fuerint, etc.] D. Goth. *in not.* „Quaero, an ad formam libelli necessario conclusio requiratur? etc." Jure civili id non opus, et cum ex Lege quis defertur, Judices et Praetores de facto cognoscunt, Lex poenam dictat. *L.* 1. §. 4. *ad SCtum Turpil.* (1).

Rei nomen aboletur,] De quo recipiendo, in album referendo, et ad aerarium referendo, et abolendo, quaedam Pollet. *Hist. For. Rom.* IV. 7.

(1) Add. Matth. *de Criminib. loc. cit. num.* 7. et Wissenbach. *loc. modo laud.*

§. 2.

Item subscribere debebit is, qui dat libellos, etc.] Saepe et alii permittente magistratu. Cicer. *Divination. in Q. Caecil. Cap.* 16. et *in Verrem*, I. 6. add. Pollet. *Hist. For. Rom.* IV. 2. *p.* 436. (1). — Hoc autem solum ad poenam calumniae obligasse, censet Cujac. *Obs.* I. 20.

(1) Sequitur, *vel alius pro eo, si literas nesciat.* Hoc illustrat Henr. Brencman. *de L. Remm. exitu, Cap.* 2. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1577.

§. 3.

Sed et si aliud crimen objiciat, etc.] Ad eandem Legem pertinens (1).

(1) Ad verba: *quod pretium pro comperto stupro acceperit*, vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 7.

§. 4.

Aliave quae caussa ei impedierit,] D. Goth. *in not.* „*eum*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

Nomen rei aboletur,] Olim et si accusator die praescripto abesset. Cicer. *in Verrem*, II. 40. Pollet. *Hist. For. Rom.* IV. 8. *p.* 495. *seq.* (1).

(1) Sequitur: *et utique triginta dies* etc. Perperam a nonnullis huc referri locum Suetonii, *in August. Cap.* 32. notat *ibid.* Graev. *p.* 215. edit. Oudendorp.

L. V.

Ceterum juste mulier nupta praescriptione *utetur.*] Vid. *L.* 33. *ad L. Jul. de adul.* add. Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 5. *not.* 38. (1).

(1) De Rescripto D. Marci, cujus hic mentio fit, vid. Jan. a Costa, *ad* §. 1. *Inst. de his qui sui vel al. jur. sunt*, et Noordkerk. *Disq. de L. Petron. Cap.* 5. §. 15. *p.* 119. De inscriptione hujus Legis vid. Hoffman. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 7. §. 1. in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* I. *p.* 254. Vulgo male rescriptum illud intelligi, censet Jens. *Strict. ad Pand. p.* 501. *seq.*

L. VI.

Levia crimina audire, etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 6. *num.* 9. et Langl. *Semestr.* VIII. 14.

Vel flagellis servos (1) *verberare.*] Vid. *L.* 10. *pr. de poenis.*

(1) Al. *caesos.* Vid. Brencm. *h.* Male. Vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 2. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 230. Florentinam tueri Schol. Basilic., notat quoque Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 7. *in fin.*

L. VII.

Si cui crimen objiciatur, praecedere debet in crimen subscriptio,] Vid. *L.* 5. *Cod. Theod. h. t.* ibiq. Jac. Gothofred. Fuere tamen Leges, quae eam non requirerent, nec tamen calumniam non punirent. Vid. *L. ult. Cod. Theod. ad L. Cornel. de Sicar.* — *Subscriptio* ipsam *accusationem* notat apud Senec. *Consol. ad Marc. Cap.* 22. et *de Benefic.* III. 26. Arnob. V. *p.* 175. Hanc in solis extraordinariis requiri, vult Perrenon. *Animadv.* II. 10. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 640.] Male.

Cum sciat inultam sibi accusationem non futuram.] Vid. Cujac. *Obs.* I. 20. (1).

(1) Add. Brencm. *de L. Remm. exitu*, *Cap.* 21. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1635.

§. 2.

Hisdem criminibus, etc.] Vid. Paul. *Sent.* 1. 6. *b.* §. 1. ubi Cujac. (1).

Quibus quis liberatus est,] Quod quam diversis modis fieri possit, Quinctil. *Inst. Orator.* VII. 1. *p.* 508.

Non debet Praeses pati eundem accusari:] Contrarium videtur olim fuisse, etiam in eodem accusatore. Cicer. *pro Coelio*, *Cap.* 23. 31. 32. ubi Abram. et Cicer. *ad Q. Fratrem*, II. 6. forte ob *praevaricationem.* add. Cicer. *Partit. Orator. Cap.* 36. *Praevaricatio* huic rei locum facit. *L.* 3. §. 13. *de lib. hom. exhib.* Facit huc forte inscriptio apud Gruter. *p.* 509. 511. add. Quinctil. *Declam.* 334. ubi Advocatus absoluti rei eundem defert.

Sed hoc utrum ab eodem, etc.] Sic Athenis. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 2. *num.* 14. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1083. *seq.*]

Si is, qui nunc accusator exstitit, suum dolorem persequatur, etc.] Add. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 18. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 270.] et Matth. *de Criminib.* XLVIII. 19. *Cap.* 2.

(1) Et Schulting., cum cujus ad hunc locum Ulpiani notatis omnino conferri meretur docte conscripta Dissertatio Viri Clar., aestimatissimi Collegae mei, H. G. Tydeman. *de Rebus judicatis non rescindendis*, ubi *Cap.* 12. *et seq.* de locis Ciceronis egit a Schulting. citt., et *Cap.* 14. *et seq.* de hoc loco Ulpiani.

§. 4.

Non posse revocare in Provinciam suam,] Facit huc *L.* 49. *pr. de judic.* (1).

(1) Ad seq. §. 5. vid. Voet. *ad Tit. de custod. et exhib. reor. num.* 1.

L. VIII.

Qui accusare possunt, intelligemus, si scierimus, qui non possunt.] Omnes enim ordinarie possunt. add. Auctor. *ad Herenn.* I. 12. *in fin.*

Ut pupillus,] Non *minor. L.* 15. §. 6. *ad L. Jul. de adulter. L.* 14. §. 1. 2. *de bon. libertor.* (1).

Alii propter magistratum, etc.] *Majorem. L.* 2. *de in jus voc.* Non idem sub libera Republica, nec sub Tiberio. Tacit. *Annal.* III. 66. et IV. 19.

Alii propter turpem quaestum, ut qui duo judicia adv. duos reos etc.] Ob diversa crimina: aliter licet. *L.* 2. *Cod. si reus vel accusat. mort. fuer.* Obstat *L.* 12. §. 2. *h. t.* ubi vid. D. Goth. (2).

Alii propter conditionem suam, ut libertini contra patronos.] Imo et contra quemvis, si non habent HS. triginta millia. Papinian. *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 5. (3).

(1) Add. Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 4. *not.* 37. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 1. *num.* 3. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16. Voet. *ad eund. Tit. num.* 4. Pothier. *h. t. num.* 1. Explicuit hanc Legem Jac. Lectius, *ad Aemil. Macrum de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 99. *seqq.*

(2) Add. Matth. *loc. modo cit. num.* 10.

(3) Ubi vid. Schulting. *not.* 41. add. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 147. *seq.*

L. X.

Ut sunt, qui minus quam quinquaginta aureos *habent.*] Etsi integrae famae. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13.

Cap. 1. *num.* 9. — Scripta forte olim alia summa HS. (1). add. Salmas. *de Foenor. Trapezet. p.* 640. *seqq.*

(1) Vid. Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 5. *not.* 41. add. Wissenbach. *Embl. Tribon. Cap.* 7. *p.* 144. Wybon. *in Tribon. defens. p.* 380. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. p.* 149. *seq.* Pluribus Legem hanc explicuit Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 969. *seqq.*

L. XI.

Mortemve propinquorum defendant,] Id est, *vindicent. L.* 20. *de his quae ut indig. L.* 21. *eod.* (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 4. §. 16. *not.* 76. Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 103. *seqq.*

§. 1.

Liberi libertique non sunt prohibendi, suarum rerum defendendarum gratia, etc.] D. Goth. *in not.* „ Atqui non possunt restitui adv. parentes etc. " Alia res.

L. XII.

Hos accusare non licet: etc.] Vid. *L.* 38. *in fin. ad L. Jul. de adulter.*

Legatum Imperatoris,] In quo scelerate egit Theodora, apud Procop. *Hist. arcan. p.* 74.

Id est, Praesidem Provinciae,] Haec delet Leonin. *Emend.* VII. 8. *num.* 10. perperam. — Exceptio *Nov.* 8. *Cap.* 8. add. Rittershus. *ad Novell. Part.* II. *Cap.* 2. *p.* 155.

Ex sententia Lentuli dicta Sulla et Trione Consulibus (1).] Et jam ante hoc obtinuit. Jac. Gothofred. *ad L.* 6. *Cod. Theod. ad L. Jul. repetundar.* [*Tom.* III. *p.* 239.]

Item magistratum Populi Romani,] Facit huc Dion Cass. *Lib.* LVII. *p.* 617. *Lib.* LIX. *p.* 656. *Lib.* X. *p.* 675.

p. 675. *et* 681. ubi constituit Claudius, ne quis post gestum magistratum ad alterum statim vocaretur. add. Varron. apud Non. Marcell. voc. *rapones.*

Dum non retractandae *legis caussa abest.*] D. Goth. *in not.* „*detrectandi leges* (2), Vulg. Hal." Malim: *detractandae legis*, et sic Brisson. *ad L. Jul. de adulter.* [*Oper. Minor. p.* 208.] (3). add. *L.* 15. §. 1. *ad L. Jul. de adulter.* Pro Florentina stat. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 10. *num.* 7. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1132.] (4).

(1) *Suffectis*, a. v. 784. Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 3. §. 11. add. Oudendorp. *ad Sueton. in Tiber. Cap.* 26. *p.* 394. et Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 6. *num.* 6. *p.* 46. De *Lentulo* Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 124. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1238. et Otto, *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 33. *seq.*

(2) Ita Hal. Vulg. habet: *retractandi leges*, et sic quoque Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

(3) Qui legit: *detractandi leges.* Pothier. *h. t. num.* 15. *detrectandae legis.* add. Trekell. ad Brisson. *loc. cit.*

(4) Add. Marckart. *Probabil. rec. Lect. Part.* I. *p.* 11. *seq.*

§. 2.

Ne eodem tempore de duobus *reis quis quereretur*,] *Tribus* legit Cujac. *Obs.* VI. 12. Vid. D. Goth. *in not.* Quod valde probarem, si Libri Veteres, vel Basilic. sinerent. Probat Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 1. *num.* 10. (1). Gravin. *de Orig. Jur.* III. 99. Aliter Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 15. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 240. *seq.*] (2).

(1) Etiam Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 102.

(2) Add. Voet. *ad h. t. Pand. num.* 10.

§. 3.

Si servus reus postulabitur, *eadem* (1) *observanda sunt*, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, non eadem. *L.* 16. §. 3.

 de

de poen." Non agit de ordine accusandi, sed de poena.

(1) Ne scil. accusetur a muliere, pupillo, eove qui duos reos habet. Cujac. *Obs.* VI. 30.

§. 4.

Vel etiam capitis, quae servorum poenis non convenit, sicuti relegatio.] Vid. ad *L.* 2. *qui et a quib. man. liber. non fiunt.* Male Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 1. *num.* 10. subaudit: *convenit.* Nec recte Muret. *Obs.* *Cap.* 2. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 134.] Aliter Cujac. *ad L.* 103. *de verb. sign.* (1).

Sed cum natura est communis,] Add. Macrob. *Saturnal.* I. 11. (2).

Item Cornelia injuriarum servum non debere recipi reum, Cornelius Sulla auctor fuit:] An, quia *pecuniaria* fuit poena? Sic Matth. *de Criminib.* XLVII. 4. *Cap.* 2. *num.* 4. Sed id divinatorium est (3), et conf. *L.* 42. §. 1. *de procurator.* *L.* 37. §. 1. *de injur.* (4).

(1) Horum aliorumque interpretationes pluribus examinavit Auctor, *Obs. Jur. Civil. Cap.* 10. qui ipse pro *quae servorum* legit: *quaeque servorum* etc. ut tres constituantur classes poenarum, quae in servos non cadunt: nempe *poena pecuniaria: poena capitis,* id est, qua contingit capitis deminutio: et poenae, quae tantum *hominibus liberis iisque honestioribus* conveniunt, sicuti *relegatio.* Herm. Cannegieter. *Obs. Jur. Rom.* II. 8. *p.* 174. legi tamen mavult: *sicut et,* vel *sic et relegatio,* scil. *servorum poenis non convenit.* Rucker. *in not. MSS.* ait: „Quid si JCtus *capitis* poenam dixit, non quae capitalis sit, sed quae ad oppositionem pecuniariae poenae, ipsam personam, ipsum caput rei afficiat? unde dicit: *vel etiam capitis* (talis) *quae servorum poenis non convenit,* etc. Si per *capitis* poenam intelligimus *capitalem,* excipienda est mortis naturalis poena: quod durum et fere absurdum."

(2) Praecedit: *quantum ad verba pertinet.* D'Arnaud. *Diss.*

Diss. de Jure Servor. Cap. 4. legendum putat: *quantum ad verba priora pertinet.* Sed sine caussa. Vid. H. Oosterdyk. *ad Fragm. Venulej. ex Libb. de Offic. Proconf. Cap.* I. §. 4. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 459.

(3) Nec verum, juxta H. M. Vockestaert. *Diss. de L. Corn. Sulla, Legislatore, Cap.* 7. §. 6. Lugd. Batav. 1816.

(4) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 4. §. 8. *not.* 20. et Noodt. *ad Tit. Pand. de procurator.* Vs. *Primum caput* etc. in fin.

L. XIV.

Senatus censuit, ne quis ob idem crimen pluribus Legibus reus fieret.] Vid. Sueton. *in Tito, Cap.* 8. (1). Olim id videtur potuisse fieri, etiam a pluribus. Vid. Ascon. *Argum. Oration. Cicer. pro Milon.*

(1) Add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 3. *num.* 4. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 20.

L. XV.

Ulpianus Lib. LVI. *ad Edictum.*] Junge *L.* 2. *L.* 4. *vi bon. raptor.*

Non debet cogi actor, etc.] Vid. ad *L.* 6. *de injur.*

L. XVI.

Si plures existant, qui eum (1) *in publicis judiciis* accusare *volunt*,] Vel *subscribere.* Pollet. *Hist. For. Rom.* II. 4. Vid. ad *L.* 3. §. 2. *h. t.*

Judex eligere debet etc.] Idem, qui caussae praeëst, sed non iidem semper in Consilio. Pollet. *d. loc.* IV. 2. *p.* 436.

Caussa scil. cognita aestimatis accusatorum personis, etc.] Vid. Brisson. *ad L. Jul. de adulter.* [*Oper. minor. p.* 210.] (2).

(1) *Reum*, Herm. Cannegiet. *Obs.* I. 20. *p.* 129. et van

Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 15. *p.* 74. *Eundem*, Jens. *Strictur. p.* 502.

(2) Add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 2. et Voet. *ad h. t. Pand. num.* 11.

L. XVII.

Sistendum satisdato promittere debet.] Vid. *L.* 2. *tit. seq.* (1).

(1) Add. van Nispen. *ad Libb. Modestin. Different. Cap.* 7. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 62. *seq.*

L. XIX.

Non debere cogi heredes etc.] Non obstant, quae habet Goth. *in not.*

§. 1.

Item non oportere compelli accusatorem, plures reos facere, etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XX. 17.

L. XX.

Ex judiciorum publicorum admissis non alias transeunt adversus heredes poenae bonorum ademtionis, etc.] Add. Mev. *Decision. Part.* V. *Dec.* 592. et Matth. *de Criminib.* XLVIII. 19. *Cap.* 3.

Quam si lis contestata,] Vid. *L.* 15. §. 5. *ad SCtum Turpil.* Olim dicebatur reus *Legibus interrogatus.* Pollet. *Hist. For. Rom.* IV. 8.

Et condemnatio fuerit secuta:] Ergo utrumque exigitur. Grivell. *Decis.* 6. Merend. *Controv. Jur.* XIII. 11. (1).

Nihil ex bonis suis alienare, etc.] Add. *L.* 31. *in fin. de donation.*

Licet non fuit condemnatio secuta.] Eo vivo. Sic suadet *L.* 33. *de oblig. et action.* Litis vero contestationem praecessisse sufficit.

(1) Ubi agit de hac Lege: de qua vid. et Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 133. *seqq.*

L. XXI.

Capitis reus, etc.] Non *damnatus. L.* 18. §. 2. *de jur. fisc.* (1).

(1) Add. van de Water, *Obs. Jur. Rom.* II. 10. *p.* 171.

L. XXII.

Quod etiam in militibus esse observandum, Optimi Principes nostri generaliter rescripserunt.] Add. *L.* 3. *pr. de re militar. Praescriptionem fori* militibus hic ademtam, redditam iis fuisse Constitutionibus Principum sequentibus, *L.* 1. *Cod. ad L. Cornel. de Sicar.* putat Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. de exhib. et transmitt. reis.* [*Tom.* III. *p.* 30.] quod non video: ait tamen rursus eam deinde illis ademtam. Facit huc *L.* 9. *tit. seq.* Vid. et Voet. *de Jur. milit. Cap.* 7. §. 8. Sand. *Decision.* I. 1. *Def.* 4. (1).

(1) Add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 5. *num.* 3. et Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de judic.* §. 67. qui etiam alios laudat. Egit quoque ea de re H. Oosterdyk. *ad Fragm. Venulej. ex Libb. de offic. Proconf. Cap.* 2. §. 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 476. quem vide.

TITULUS III.

DE CUSTODIA ET EXHIBITIONE REORUM.

De variis *custodiae* speciebus, Lips. *ad Tacit. Annal. Lib.* III. *Exc. b.* et *ad Senec. de Tranquillitate animi, Cap.* 10. (1). Matth. *de Criminib.* XLVIII. 14. *Cap.* 2. De *libera custodia* Langl. *Semestr.* VIII. 5. (2). — Non temere id olim factum. Facit huc *L.* 3. *h. t.* Herald. *de*

Rer. judic. auctor. I. 12. *num.* 2. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1136.] modo vades darent. Herald. *d. loc. num.* 4. et sic Athenis juris, ne rei nimis facile vexarentur, et in ignominiam inciderent, et res suas ut possent disponere. Herald. *d. loc. num.* 5. *seqq.* Excepti latrones, sicarii, nocturni fures, Liv. III. 58. seditiosi et proditores, Idem, XXV. 4. et XXIX. 9. in manifesto crimine, Cicer. *Orat.* II. *in Catilin. Cap.* 10. add. Herald. *loc. modo laud. Cap.* 13. ubi de perduellibus et similibus: de veneficis Liv. *Epitom. Lib.* XLVIII. (3).

(1) Etiam Casaubon. *ad Sueton. in Jul. Caesar. Cap.* 14.
(2) Add. Cort. *ad Sallust. Catilin. Cap.* 48. §. 3. in fin.
(3) Reus exhibendus, si fugiat, aut vi resistat, an possit ab apparitoribus impune occidi? Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 14. *Cap.* 1. *num.* 4. Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 25. Voet. *ad eund. Tit. num.* 2. — In carcerem conjectus unde alendus. Matth. *loc. cit. Cap.* 2. *num.* 11. Wisfenbach. *d. loc.* §. 28. Voet. *d. loc. num.* 11.

L. I.

An militi (1) *tradenda*,] Militaris libera custodia. *L.* 2. *Cod. de exactor. tributor.* Bynkersh. *Obs.* I. 2. add. Jac. Gothofred. *ad L. ult. Cod. Theod. de accusation.* (2). Nonnulli id commisere servis publicis. Plin. *Lib.* X. *Epist.* 50. (3).

Vel fidejussoribus committenda,] Exemplum antiquissimum apud Dionys. Halicarnass. *Lib.* X. *p.* 653. Liv. III. 13. add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 14. *Cap.* 2. *num.* 13. *seqq.* Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 28. *Thes.* 3. *Lit. a. p.* 910. *seqq.* (4).

(1) Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 31.
(2) Et Matth. *loc. cit. Cap.* 2. *num.* 1.
(3) Notavit hoc etiam Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 255.
(4) Additur in Lege: *vel etiam sibi.* De quo vid. Cujac. *in*

in Paratitl. ad h. t. Cod. et Voet. *ad h. t. Pand. num.* 14.

L. II.

Ut sistendum vel ab extero satisdato promittatur:] Idem, si a domino. *L.* 17. *tit. praec.* (1).

(1) Ad seq. §. 1. vid. Cujac. *Obs.* XX. 12.

L. III.

Nisi si tam grave scelus admisisse eum constet,] Non ex sola confessione, ut vult Cujac. *ad Papin. Libb. de adulter. in expl. L.* 2. *h. t.* quod non evincitur ex *L.* 5. *h. t.* Olim autem non inquirebatur ordinarie in crimina, ut hodie. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 12. *num.* 2. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1136.]

Verum hanc ipsam carceris poenam etc.] Id est, molestiam, quae instar est poenae. Sic et Philostr. *Vit. Apollon. Tyan.* VII. 26. (1).

(1) Add. Jac. Lectium, *ad Aemil. Macrum, de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 94.

L. IV.

Si quis reum criminis, pro quo satisdedit, etc.] Id est, *fidejussit.*

Poena pecuniaria plectitur:] Non etiam facile ipse Judex, qui reum praestita cautione e carcere dimisit. Mev. *Decision. Part.* VII. *Dec.* 295. et 386. Vid. et Idem, *ibid. Part.* VIII. *Dec.* 86.

Ac ne *consuetudo ostenditur*, etc.] *Ac nec*, Noodt. *Obs.* II. 16. aut, *ac ne consuetudo quidem*, cum Charond. (1).

(1) Non opus. Vid. Marckart. *Interpr. rec. Lect.* I. 6. *p.* 42. De re ipsa vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 14. *Cap.* 2. *num.* 13.

L. V.

Si confessus fuerit reus, donec de eo pronunciaretur, etc.]

etc.] Non enim confessus hic est pro judicato (1).

(1) Add. Schulting. *Diss. ad L.* 1. §. *ult. de quaestion.* §. 2.

L. VI.

Idem de Irenarchis *praeceptum est:*] De his Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de Hirenarch.* (1).

Quia non omnes ex fide bona elogia *scribere* etc.] *Notoria, L.* 6. §. 3. *ad SCtum Turpil.* ubi Goth. (2).

(1) Add. Puttman. *Diss. de Receptator. Cap.* 2. adj. ej. *Adversar. Jur. univ. Lib.* II. *p.* 240. De *Julio Secundo*, cujus mentio fit in praec. verbis, vid. Burman. *ad Quinctil. Inst. Orator.* X. 1. *p.* 919.
(2) Add. Cujac. *Obs.* I. 33. et Voet. *ad Tit. Pand. de accusation. num.* 1.

§. 1.

Igitur qui cum elogio mittuntur etc.] Vid. *Act. Apostol. Cap.* 25. *in fin.* (1).

Vel etiam per Irenarchas *perducti.*] Vel Decuriones. *Acta Martyr. apud Ruinart. p.* 356. (2).

Ne quid et aliud etc.] An, *ne quis alius?* (3).

(1) Add. Puttman. *loc. modo cit. p.* 239.
(2) Add. Jac. Gothofred. *Diss. de Famos. latron. investig.* in *Oper. minor. p.* 593. et H. Oosterdyk. *Diss. ad Fragm. Venul. ex Libb. de Offic. Proconf. Cap.* 3. §. 3. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 501. Ad verbum ἀνάκρισιν, quod sequitur, vid. Walch. *ad Eckhard. Herm. Jur.* I. 3. §. 105. *p.* 167.
(3) Ita Rehd. Vid. Geb. *h.*

L. VII.

Et desiderare, ut cum prosecutoribus (1) *ad se remittantur:*] Covarruv. *Practic. Quaestion. Cap.* 11. *num.* 6. et Perez. *in Praelect. ad Tit. Cod. ubi de crimin. ag. oport. num.* 3. negant, id post litem contestatam fieri posse: sed id vix sinunt Leges.

(1)

(1) De his Pancirol. *Thes. var. Lect.* II. 122. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1236. *Accusatores* interpretatur Pothier. *Tit. de accusation. num.* 19. Praecedit: *scribere ad Collegas suos*, id est, Praesides aliarum Provinciarum. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 12. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 265. add. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. de exhib. vel transmitt. reis.* De voce *factores*, quae sequitur, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 384. *not.* 15. Verbum *facinorosi* forte delendum, ait van de Water, *in not. MSS.* citans *L.* 6. §. 8. *de re militar.* Flor. abest.

L. VIII.

Carceri praepositus] Non Commentariensis, sed vilior. Jac. Gothofred. *ad L.* 5. *Cod. Theod. h. t.* [*Tom.* III. *p.* 42.]

L. IX.

De militibus ita servatur, etc.] Vid. ad *L. ult. tit. praec.* (1).

(1) Explicuit hanc Legem H. Oosterdyk. *ad Fragm. Venulej. ex Libb. de offic. Proconf. Cap.* 2. §. 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 475. *seqq.* quem etiam vid. *ibid. Cap.* 3. §. 3. *p.* 500. *seqq.* ad seq. *L.* 10.

L. XII.

Milites, si amiserint custodias, etc.] Vid. Mev. *ad Jus Lubec.* IV. 11. 3.

Et ita demum afficiendos supplicio *milites*, etc.] An intelligendum *capitale*? Facit huc Vs. *Salvio quoque* etc. Sed id non finit *L. ult.* §. 2. *h. t.*

Animadvertendum:] Poena corporali: id enim hoc verbum (1) vult.

(1) Quod si simpliciter ponatur, potissimum *poenam gladii* intelligi, notat Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *animadvertere*, *num.* 2. *Salvium*, Legatum Aquitaniae, cujus mentio in praec. verbis fit, non esse

esse *Salvium Julianum*, docet Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 24. *p.* 130. et Heinecc. *Exercit. de Salv. Juliano. Opusc. Syllog.* I. *Exerc.* XXIV. *Oper. Tom.* II. *p.* 813.

§. 1.

Si paganos (1) *evaserit custodia*, etc.] D. Goth. *in not.* „ *si paganus evaserit custodiam*, Hal. *Si pagani evaserit custodiam*, Vulg. et recte." Imo, nihil mutandum (2).

Idem puto exquirendum, etc.] Non tamen hic poenae tam graves.

(1) Custodes datos loco militum. Pothier. *h. t. num.* 6.
(2) Add. Brencm. *h.* qui notat, Florentinam confirmare Basilic. *Tom.* VII. *p.* 585.

L. XIV.

Nam ea prodita etc.] D. Goth. *in not.* „ *perdita*, Hal." quod malim: *prodita* tamen et in fin. Legis. (1).

(1) Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 150. *seqq.* Pro *quod si levis* persona custodiae *fuit*, in seq. §. 2., forte rectius legi: *personae custodia*, notavit van de Water.

§. 3.

Sed si se custodia interfecerit, etc.] Exemplum apud Amm. Marcellin. XV. 3. *p.* 72.

§. 7.

Prodiderit,] Sic et in *pr.* Legis.

Si facultates habeat etc.] Aliter coërcendus. Aliter Cujac. *in not. prior. ad* §. 37. *Inst. de action.*

TITULUS IV.

AD LEGEM JULIAM (1) MAJESTATIS.

Crimen ἀσέβειας, Dion. *Lib.* LXXVIII. *p.* 893. (2). — Apud populum de hoc crimine actum, docet Cicer. *in Verr.* V. 58. — Uti Romae hoc crimen aliquando omnium accusationum erat complementum, ut docet Tacit. *Annal.* III. 38. ita Athenis κατάλυσις δήμου: Herald. *Obs. Cap.* 49. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1379. *seq.*] — *Majestas*, quae et *magnitudo* dicitur. Cicer. *Partit. Orator. Cap.* 30. et *amplitudo.* Amm. Marcellin. (3). XXXI. 14. *Imminuta vel laesa amplitudo imperii*, Idem, XIV. 5.

(1) Id est, *de Lege Julia.* Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Pand. ad exhibend.* Latam hanc Legem a C. Julio Caesare, sunt qui putent, in quibus etiam est Westenberg. *ad h. t. Pand.* §. 1. Sed latam eam ab Augusto, docet Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 2. §. 12. add. Ernesti, *in Ind. Legum*, voc. *Julia.*

(2) Add. Pagan. Gaudent. *Jurid. Expofition.* II. 20. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 365.

(3) Et Cicer. *de Orator.* II. 39. et alibi. — Varias, quae de hoc crimine subinde latae apud Romanos fuere Leges, recenset Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 47. *seqq.* Docta de hoc crimine Dissertatio est Jo. van Beuker., quae exstat in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs, *Vol.* II. *Tom.* I. *p.* 75. *seqq.* ubi *Sect.* IV. historiam narravit Legis majestatis, et mutationes, quas passa est a Tiberio ad Arcadium usque. Alios etiam, qui de hoc crimine consuli possint, citat Bachius, *loc. modo cit. in not.* et Haubold. *in Epicris. ad loc. Heineccii modo laud.* Ad singulas hujus Tituli Leges commentatus est Ant. Contius, *Oper. p.* 356. *seqq.*

L. I.

L. I.

Proximum sacrilegio *crimen est*, etc.] Id enim maximum. Dion Chrysost. *Rhodiac. p.* 321.

§. 1.

Majestatis *autem crimen illud est, quod* etc.] Id est, *perduellionis.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 2. ubi sequentia explicuit. (1).

Quod adversus populum Romanum,] Quo Lex *Principem* complectebatur. Tacit. *Annal.* IV. 34. (2).

Cujus opera (3) *dolo malo consilium initum erit, quo obsides injussu Principis* interciderent:] Basilic. *Tom.* VII. *p.* 596. ἀναιρεθῆναι. Male. (4).

Locave occupentur,] Editiora scil. add. Dionys. Halic. *Lib.* V. *p.* 322.

Vel templa:] Add. Caesar. *de Bello Civili*, I. 7. Cicer. *pro Domo, Cap.* 21. ubi illuc comportata arma. add. Idem, *pro Sextio, Cap.* 15. Inde impetus factus. Sozomen. *Hist. Eccles.* VII. 15.

Quove coetus conventusve fiat,] Add. Senec. *Exc. Controv.* III. 8. Porc. Latro, *Declam. in Catilin. Cap.* 4. 5.

Hominesve ad seditionem convocentur:] Ergo *auctores* tantum tenentur. *L.* 38. §. 2. *de poen.* Matth. *d. loc. d. Cap.* 2. *num.* 6. (5).

Quo quis Magistratus populi Romani, etc. *occidatur:*] Sic et populi securitas violatur. (6).

Quove quis contra Rempublicam arma ferat:] Scil. *hostili animo.*

Quo hostes populi Romani consilio jubentur (7) *adv. Rempublicam:*] Add. Quinctil. *Declam.* 323. De monstrantibus vias vel aedes Gregor. Thaumaturg. *Can.* VII. ubi Basil.

Quive milites sollicitaverit, etc. (8).] Add. Cicer. *pro* *Clu-*

Cluent. Cap. 35. — Hostili animo. Vid. et *L.* 3. §. 20. *de re milit.*

(1) Add. van Beuker, *Diss. laud. Sect.* II. *Cap.* 1. *seqq.*
(2) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 29. §. 1. *not.* 3.
(3) *Ope* hic et alibi legendum, putat Raevard. *de Auctor. Prudent. Cap.* 13.
(4) *Intercidere* pro *dimittere*, atque ita facere, ut populo Romano pereant, accipit quoque Matth. *d. loc. num.* 4. et van Beuker. *loc. modo cit.* §. 1. Sed cum Graecis Contius, *ad L.* 1. *h. t. p.* 362.
(5) Et van Beuker. *d. loc.* §. 2.
(6) Add. van Beuker. *d. loc.* §. 3.
(7) Pro *juventur.* Vid. Geb. *h*
(8) *Quo Seditio tumultusve* etc. *Seditio* proprie in urbe, *tumultus* in agris. Burman. *ad Vellej. Patere.* II. 68.

L. II.

Quive de provincia, cum ei successum esset, non discessit (1):] Hodie post dies quinquaginta. *Tit. Cod. ut omn. judic. tam civ. quam crim.*

Aut qui exercitum deseruit,] Magistratus.

Vel privatus (2) *ad hostes perfugit:*] Desertio nuda huc non pertinet. *L.* 3. §. 4. 9. 10. *de re militar.*

Quive sciens falsum conscripsit, vel recitaverit in Tabulis publicis:] In specie. Non obstat *L.* 1. §. 4. *L.* 16. *in fin. ad L. Cornel. de fals.* (3). Aestuat Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 2. *num.* 14. De hoc crimine Cicer. *pro Sulla, Cap.* 14. *seqq.* Dion Chrysost. *Rhodiac. p.* 337.

(1) *Decessit*, Budaeus, *in Annot. ad h. l.* De hac et seq. Lege van Beuker. *Diss. laud. Sect.* II. *Cap.* 2.
(2) Miles gregarius, Matth. *loc. cit. num.* 13. van Beuker, *d. loc.* §. 2. *in fin.*
(3) Add. van Beuker. *d. loc.* §. 3.

L. III.

Lex autem Julia majestatis praecipit, eum qui majesta-

tem publicam laeserit, teneri:] Haec carent bono sensu, Jo. Franc. Ramos, *in Tribonian. p.* 167. Si legamus: *eum, ut qui* etc. erit sensus. Sed nec hoc opus, modo, ut hic sunt, separata sint a prioribus. (1).

Qualis est ille, qui in bellis cesserit,] Dolo, non ignavia (2).

Aut arcem tenuerit,] 'Ο καταλιμπάνων ἀκρόπολιν, Basilic. *Tom.* VII. *p.* 597. D. Goth. *in not.* „ *aut arcem non tenuerit*, Vulg." Etiam Rob. Steph. (3) recte. Vid. Leonin. *Emend.* III. 12. *Arce aut castris concesserit*, id est, abierit, Nic. Catharin. *Obs.* I. 6. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 486.]

Qui injussu Principis bellum gesserit,] Add. Dion. *Lib.* XXXVIII. *p.* 86. *Lib.* XXXIX. *p.* 116. *Lib.* XL. *p.* 125. (4).

Quive privatus pro potestate etc.] Facit huc Themist. *Orat.* VI. *p.* 73. *Animum hostilem* requirit Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 2. *num.* 17. (5). quod non probo.

(1) Add. Herm. Cannegiet. *Obs.* III. 16. *p.* 317.

(2) Add. Matth. *loc. cit. num.* 15. Pro *in bellis* Hal. et Vulg. *imbellis.* Vid. D. Goth. *in not.* Etiam Budaeus, *in Annot. ad h. l.* sed male, ut ait van de Water, *in not. MSS.* quum *bellum* hic accipiatur pro *pugna, proelio*, uti saepe.

(3) Ita hunc locum citat Matth. *d. num.* 15. et legi mavult van Beuker, *Diss. laud. Sect.* II. *Cap.* 2. §. 5. Alias conjecturas recenset Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 8. qui ipse legit: *aut arcem, cum tenuerit*, etc. Herm. Cannegiet. *loc. modo cit. p.* 318. *aut arcem, quam tenuerit*, etc. Puttman. *Conject. ad loc. quosd. Jur. Civ. deprav.* §. 1. in ej. *Opusc. Syllog. p.* 89. *seq.* mavult: *aut arcem deseruerit.*

(4) Sequitur: delectumve *habuerit.* Scribendum: *dilectum.* Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 20. §. 1. *not.* 3. add. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Signific.* voc. *dilectus.*

(5) Add. van Beuker. *loc. modo cit.* §. 7.

L. IV.

Cujusque dolo malo jurejurando etc.] Explicat haec Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 2. *num.* 18. *seqq.* (1).

Aliave qua re] Latissime patet.

Item, qui confessum in judicio reum, etc.] Vid. D. Goth. *in not.* a cujus emendatione recedit Matth. *d. loc. num.* 21. (2) nihilo minus explicat de hoc crimine, vel alio gravi.

(1) Et van Beuker. *Diss. laud. Sect.* II. *Cap.* 3.
(2) Etiam Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 8. et van Beuker. *d. loc.* §. 5.

§. 1.

Hoc crimine liberatus est a Senatu (1), *qui statuas Imperatoris* reprobatas *conflaverit.*] Non bene Raevard. *Conjectan.* III. 16. (2).

(1) De quo SCto Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 3. §. 45.
(2) Qui accipit de statuis Imperatorum, quorum memoria fuerat damnata a Senatu. *Sine permissu Principis factas*, D. Goth. *in not.* et Matth. *loc. modo cit. num.* 22.

L. V.

Non contrahit crimen majestatis, etc.] Add. Jac. Gothofred. *ad L.* 44. *Cod. Theod. de oper. public.* [*Tom.* V. *p.* 356.]

§. 1.

Nec qui lapide jactato incerto, fortuito (1) etc.] Facit huc Chrysost. *ad* I. *ad Thessalon. Serm.* X. *p.* 213. Senec. *de Benefic.* III. 26. Casaubon. *ad Athen.* VI. 11. Herald. *Obs. Cap.* 11. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1324.] Philostr., *de Vit. Apollon.* I. 15. ubi *in not.* citatur Ez. Spanhem. *de Praest. et Us. numism. Diss.* I. *Cap.* 3.

(1) Hal. *fortuitu*; de quo vid. Burman. *ad Sueton. in Tiber. Cap.* 59. *in fin.*

§. 2.

Nondum consecratas,] Contra, *L. seq.*

L. VI.

Qui statuas aut imagines Imperatoris jam consecratas conflaverint, etc.] Vid. *Tit. Cod. de stat. et imagin.* Grot. *in Flor. Sparf. p.* 255. (1).

(1) Add. Brisson. *Sel. Antiq.* IV. 11. et quos plures *ibid.* citat Trekell. add. van Beuker. *Diss. laud. Sect.* 3. *Cap.* 1. §. 2. Gisb. Cuperus refert ad imagines Principum, quae in clypeis aureis vel argenteis solebant pingi. Vid. Noodt. *de Usufruct.* I. 4.

L. VII.

§. 1.

Sed et milites, qui caussas alias defendere non possunt:] Add. Spartian. *in Julian. Cap.* 2. D. Goth. *in not.* „*deferre*, P. Faber apud Cujac. etc." Qui inde recessit, *ad L.* 116. *de reg. jur.* add. Idem, *Semestr.* III. 24. *p.* 392. (1).

(1) *Deferre* tamen legendum, putat quoque Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 4. quo egit de his, quae in judicio majestatis singularia sunt: de quibus vid. et van Beuker. *Diss. laud. Sect.* VI.

§. 2.

Servi quoque deferentes audiuntur,] Add. Capitolin. *in Pertinac. Cap.* 10. Interest enim hoc detegi. Cicer. *pro Sulla*, *Cap.* 2.

§. 3.

Hoc tamen crimen a Judicibus non in occasionem (1) *ob Principalis majestatis venerationem habendum est*,] Vid. Paul.

Paul. *in Sent.* V. 29. §. 2. (2). *L. ult. Cod. Theod. de calumniator.* ibique interpretatio. Themist. *Orat.* XIX. *p.* 232. add. Matth. *loc. modo cit. Cap.* 2. *num.* 22. et Freher. *Parerg.* II. 9. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 916.] (3). — In qua parte nimius fuit Constantius. Vid. Amm. Marcellin. XIV. 5. add. Idem, XV. 5. XVI. 8. XIX. 12. XXI. 16.

Nec lubricum linguae ad poenam facile trahendum est:] Exemplum apud Amm. Marcellin. XXX. 5. add. Freher. Parerg. *loc. modo cit.* (4).

(1) Vid. Pothier. *h. t. num.* 6.
(2) Ibique Cujac. et Schulting.
(3) Vid. et Nerium, *Analect.* II. 17. in *eod. Thes. Tom.* II. *p.* 460. ubi et Duarenum aliosque refutat, qui legunt: *in accusationem.*
(4) Et van Beuker. *laud. Diss. Sect.* III. *Cap.* 2.

§. 4.

Crimen majestatis facto, vel *violatis statuis*, etc.] D. Goth. *in not.* „ Adde: *sed et verbis impiis maxime exacerbatur*, ex Paulo, *in Sent.* V. 29. §. 1. quae verba Tribonianus male hic immutavit in *statuas violatas*, etc." Ex Cujacio, *ad d. loc. Pauli*, *not.* 1. (1). *Veluti violatis* legit Herald. *Obs. Cap.* 11. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1324.] et Goes. *ad Auctor. rei agrar. p.* 189. (2). *Factiove violatis* etc. aut, *factiove*, *vel violatis* etc. Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 17. *num.* 6.

Vel imaginibus,] Zeno Veronensis, citatus a Casaubono, *ad Vopisc. in Probo*, *Cap.* 23. ait, sacrilegii esse reos. add. Otton. *in Praef. Tom.* II. *Thes. Jur. p.* 29.

In milites.] Haec expungit Cujac. *ad Paul. d. loc.* Sed vid. Merill. *Var. ex Cujac.* III. 2. et *ad* §. 3. *Inst. de publ. judic.* Habent et Basilic. et Schol. eorum, *Tom.* VII. *p.* 598. et 605. (3).

(1) Manum Triboniani agnoscit quoque Wisfenbach. *in*

Emblem. Tribon. Cap. 7. *p.* 145. nec dissentit Schulting. *ad loc. Pauli cit. not.* 6. Aliter Wybo, *in Tribon. Defens. p.* 380. *seq.*

(2) Probante Schultingio, *loc. modo cit.* Non tamen necesse putat Otto, *in Praef. Tom.* II. *Thes. Jur. p.* 28. quum *vel* pro *veluti* etiam alibi ponatur, et notat *ibid.* Jac. Gothofred. *ad Tertullian. ad Nation.* I. 12. pro *vel violatis statuis* reponentem: *vel violatis signis. Vel* pro *veluti* positum censet quoque Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 7. *p.* 182. Aliter Rucker. *Diss. de Nat. et Civ. temp. comput. Cap.* 2. §. 6. *et* 7. *Vel* hic nihil distinguere, uti et alibi, notat Noodt. *de Pact. et transaction. Cap.* 14. circa fin. Late de hoc §. egit Noordkerk. *Obs. Cap.* 9. *p.* 165. *seqq.*

(3) Nec expungere ea audet Schulting. *d. loc.* add. Wissenbach. *in Embl. Tribon. loc. cit.* et Otton. *loc. modo cit.*

L. VIII.

In quaestionibus laesae majestatis *etiam mulieres* etc.] D. Goth. *in not.* „ Forte legendum: *Lege majestatis:* etc." Nihil muto.

Conjurationem denique Sergii Catilinae Julia *mulier detexit*,] *Fulvia*, legit Otto, *in Papinian. Cap.* 7. §. 4. *p.* 143. (1).

Et Marcum Tullium Consulem judicium *ejus instruxit.*] *In judicium*, Rob. Steph. Sed *indicium*, Flor. quod cur non sunt secuti? notat et hoc Bynkersh. *Obs.* I. 6. add. Jac. Gothofred. *ad L.* 3. *Cod. Theod. de accusation.* [*Tom.* III. *p.* 6.] (2).

(1) Et *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 11. etiam Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 125. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1240. Bynkersh. *loc. cit.* Duker. *ad Flor.* IV. 1. *num.* 6. Puttman. *Miscellan. Cap.* 22. *p.* 209.

(2) Et Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *indicium*, *num.* 2. Vid. et Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 8.

L. IX.

L. IX.

Libertorum bona liberis damnatorum conservari, etc.] Add. *L.* 4. *de jur. patronat.* Aliud jure civili. *L.* 3. *de interd. et releg.* (1). Hodie mutatum. *L.* 5. *Cod. h. t.*

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 11. Pluribus hanc Legem explicuit Finestr. et de Monzalv. *in Hermogen. Libb. Jur. Epitom. Tom.* II. *p.* 888. *seqq.* quem etiam vid. *ibid. p.* 976. *seqq.* ad seq. *L.* 10.

L. XI.

Nam hoc crimen nisi a successoribus purgetur, hereditas fisco vindicatur.] Ad quinquennium. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 3. *num.* 5.

Sed qui perduellionis reus est,] Inter quam et *laesam majestatem* differentias recenset Matth. *d. loc. Cap.* 2. *num.* 2.

TITULUS V.

AD LEGEM JULIAM (1) DE ADULTERIIS COËRCENDIS.

Meminit ejus Plutarch. *Apophthegm. p.* 207. — De eorum frequentia Senec. de *Benefic.* III. 16. — De variis apud varios poenis Ferand. Adduens. *Explication.* I. 45. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 551.] (2). — Quam necessarium illud coërceri, Quinctil. *Declam.* 249. *in fin.*

(1) XXIX. hujus Legis Capita recenset Brisson. *ad L. Jul. de adulter. Oper. minor. p.* 183. *seqq.* Sed pauciora illa fuisse, alioque quodammodo ordine collocanda, et aliis verbis constituenda, probabiliter docuit J. G. Hoffman. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 3. in Jurispr. Antiq. Fellenberg. *Tom.* I. *p.* 170. *seqq.* ubi

Cap. 1. de modis egit ſtuprum et adulterium coërcendi ante L. Juliam. *Cap.* 2. historiam narravit Legis Juliae. *Cap.* 4. *et ſeqq.* ſingula ejus capita explicuit, et *Cap.* 9. *et ſeq.* de fatis hujus Legis egit ſub ſeqq. Imperatoribus. Alios etiam qui de hac Lege egerunt, citavit Stockman. *ad Bach. Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 2. §. 2. add. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inſt. de publ. judic.* §. 51. *ſeqq.* — Huic Titulo a Graecis Leges quasdam inſertas ex Conſtitutionibus Principum recentioribus, notat Leunclav. *Notat.* II. 112. in Theſ. Otton. *Tom.* III. *p.* 1527.

(2) Add. Grot. *in Flor. Sparſion. p.* 257. Unus in tota, quae ſuperest, antiquitate locus, poenam adulterii ex L. Julia exacte nobis repraeſentans, est apud Paul. *in Sent.* II. 26. §. 14. Schulting. *ibid. not.* 40. Vid. tamen Hoffman. *Diſſ. laud. Cap.* 4. §. 7. et Puttman. *Interpr. Cap.* 35. *p.* 185.

L. II.

Ex Lege Julia ſervatur, etc.] Vid. Briſſon. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 12. (1).

Quia mulier ante denunciationem nupſit,] Vid. *L.* 16. *et* 17. *h. t.*

Non alias ad mulierem posſit pervenire, etc.] Vid. *L.* 8. *h. t.*

Peregisſe autem non alias quis videtur, etc.] Vid. *L.* 11. §. 11. *h. t.*

(1) Add. Hoffman. *Diſſ. laud. Cap.* 6. §. 10.

§. 1.

Si (1) *Legem prodidisſe dicatur ob hoc, quod* etc.] Vid. *L.* 40. §. 1. *h. t.*

(1) Hal. et Vulg. inſerunt: *non.* Vid. Brencm. *h.* Non opus. Jauch. *de Negation. p.* 42.

§. 2.

Qui de adulterio uxoris ſuae quid ceperit:] Elegans ca-

casus apud Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 10. et Justin. Martyr. *Apolog.* II. *p.* 42.

Item in eo, qui in adulterio deprehensam retinuerit.] Add. Plin. *Epistol.* VI. 31.

§. 3.

Ceterum, qui patitur *uxorem suam delinquere*, etc.] Proprium huic rei verbum, ut et *patientia*. Vid. Herald. *ad Tertulliam. Apolog. p.* 164. *seq.* Tertullian. *de Patientia*, in fin.

Quique contaminationi (1) *non indignatur*,] Lucrum tamen inde non cepit.

Poena adulterûm non *infligitur*.] *Non* expungi non debet. Fabrot. *Exercitat.* XII. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1224.] (2).

(1) De hac voce Scip. Gentil. *Parerg.* I. 6. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1279.
(2) Add. Jauch. *de Negation. p.* 62. *et* 237.

§. 4.

Sed non est hujusmodi compensatio admissa?] In extraneo: secus in muliere a viro accusata. (1).

(1) Add. Nic. Catharin. *Obs.* II. 27. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 781. qui pro *relevare*, in praec. verbis, legendum putat: *elevare*, quod tamen non videtur opus. add. seq. §. 7.

§. 5.

Lenocinium igitur mariti ipsum onerat,] Non idem in praec. §. Vid. Cujac. *Obs.* XX. 7. et Matth. *de Criminib.* XLVIII. 3. *Cap.* 4. *num.* 15.

Non mulierem excusat.] Vid. *L.* 13. §. 5. *h. t.* (1).

(1) Ad seq. §. 6. vid. Arntzen. *Miscellan. Cap.* 14. *p.* 150. *seq.*

§. 7.

Extraneus autem nequaquam etc. *se relevabit*,] D. Goth. *in not.* „Imo, se relevat. *L.* 26. *h. t.*" Illic non est reus factus, sed accusat ultro.

§. 8.

Et majore dolore *executurum* etc.] Vox huic rei propria. *L.* 4. *L.* 15. *Cod. h. t.* Juvenal. *Satyr.* X. *vs.* 314. *L.* 37. *L.* 58. §. 8. *h. t.* (1).

Et probationibus instituente,] Id est, *instruente.* Cujac. *Obs.* XX. 21. (2).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 26. §. 5. *not.* 19.
(2) Sed vid. notam Schultingii ad *L.* 15. §. 2. *de quaestion.* — Verba: *qui post maritum et patrem accusare possunt*, in seq. §. 9., fortasse sunt Triboniani, respicientis *L.* 30. *Cod. h. t.*

L. III.

Postponetur marito.] Is tamen non excluditur. Brisson. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 6. *Oper. minor. p.* 203.

L. IV.

§. 2.

An superveniente (1) *marito* permittatur *accusatio*,] Vid. ad *L.* 3. *de publ. judic.*

(1) Pro *supervenienti*, van Vryhoff. *Obs. Cap.* 15. *p.* 73.

L. V.

Nuptam mihi adulterii ream postulari posse in priore matrimonio commissi, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, non potest. *L.* 12. *Cod. h. t.*" Non obstat.

Si vero nupta sit, ut prius adulterum peragat, etc.] Vid. *L.* 2. *pr. h. t.*

L. VI.

Et Legis Aquiliae actio facile tenebit,] Vid. Paul. *Sent.* I. 13. §. 6. ibiq. Cujac.

Et injuriarum quoque competit, etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 3. *Cap.* 1. *num.* 4.

Nec propter plures actiones parcendum erit in hujusmodi crimine reo.] Quo minus et criminaliter agatur. Matth. *d. loc.* XLVII. 3. *Cap.* 2. *num.* 6. De cumulatione hic non agitur. (1).

(1) Add. Averan. *Interp. Jur.* III. 14. *num.* 6. et Pothier. *h. t. num.* 7.

§. 1.

Lex stuprum et adulterium promiscue et *καταχρηστικώτερον*, *id est*, *abusive* (1), *appellat*,] Add. *L.* 101. *de verb. sign.* — Loquens de nupta, non de virgine: quo notato multa facile poterunt explicari. — Tertullian. *de pudicitia*, *Cap.* 4. *etsi adulterium*, *etsi stuprum dixero*, *unum erit contaminatae carnis elogium.* — *Stuprum* generale verbum est, et speciale. *L.* 29. §. 2. *h. t.* Contra et *adulterium*. (2). *L.* 7. *pr. L.* 29. §. 1. *h. t.* Matth. *d. loc.* XLVIII. 3. *Cap.* 1. *num.* 3. — Καταχρηστικώτερον, tempore *Papiniani*, Otto, *in Papinian. Cap.* 5. §. 4. *p.* 76. *seqq.* Sed versamur in *Lege Julia.*

Sed proprie adulterium in nupta *committitur*,] Non a viro, si non cum nupta rem habeat. Matth. *loc. modo cit. num.* 12. In quod invehuntur Patres. Tertullian. *de Monogam. Cap.* 9. Lactant. *Divin. Instit.* VI. 23. add. Rittershuf. *Sacr. Lect.* VIII. 1. (3). Salvian. *de Gubernat. Dei*, VII. *p.* 158. Chrysost. *ad* I. *ad Thessalon. Serm.* III. *p.* 187. Gregor. Nazian. *Orat.* XXXI. *p.* 504.

Propter partum ex altero *conceptum composito nomine* :] Facit huc Isidor. *Origin.* V. 26. Haeret Otto, *in Papinian. Cap.* 9. *num.* 2. (4).

(1)

(1) Interpretatio haec abest à Flor.
(2) Hoc negat Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 127. *seqq. not.* 1. et Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 4. §. 2. qui tamen non negat, *Legem Juliam* sub *adulterio* quasi voce generali comprehendisse nonnunquam etiam *stupra*. Egerunt hac de re etiam Ferand. Adduens. *Explication.* L. 45. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 550. *seq.* et Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in *eod. Thes. Tom.* IV. *p.* 1367. *seq.*
(3) Vid. et Elen. *Diatrib.* II. 20. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1447. *seq.* Scip. Gentil. *loc. modo cit.* Otton. *in Papinian. Cap.* 12. §. 5.
(4) Add. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 259. et Hoffman. *loc. modo laud.*

§. 2.

Filiusfam. maritus ab eo, qui sui juris est, in ea Lege non separatur.] In aliis ergo secus.

D. quoque Hadrianus Rosiano Gemino (1) *rescripsit, et invito patre filium hac Lege reum facere posse.*] An non semper? Non videtur. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 15. *Cap.* 1. *num.* 5. Nec haec inter publicas illas caussas; ubi pro *patrefamilias* habetur. Obstat tamen *L.* 5. §. 3. *de his quae ut indign.* Sed et ibi potest speciale fuisse.

(1) Ejus meminit Plin. *Epistol.* X. 11. Hal. *Rosciano.* Vid. Geb. *h.*

§. 3.

Quoniam ea causa non cedit in numerum ceterarum.] Ratio *L.* 8. Vs. *Alii propter turpem quaestum* etc. junct. *L.* 11. *de accusation.* Rad. Forner. *Rer. quotid.* IV. 15. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 240. *seq.*]

L. VII.

Non a patre desponsam, vel destinatam, vel testamento denominatam.] *Vel — denominatam* a mala manu esse, putat Hotoman. *de Sponsalib. Cap.* 3. (1). Sic et de *L.* 56. *de rit. nupt.* quod non probat.

(1) Et *Obs.* V. 27. probante van de Water, *Obs.* III. 5. *in fin. p.* 276. — *Nec matrimonium* eleganter dici pro *injustum matrimonium*, notat Guther. *de Offic. Dom. Aug.* I. 30.

§. 1.

Incesti commune crimen etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XX. 17. (1).

(1) Tribonianum ea, quae separato Libro ad Papinianum notaverat Marcianus, nobis exhibere, quasi *in Institutionibus* perscripta, observat Noordkerk. *Obs. Cap.* 2. *p.* 32.

L. VIII.

Qui domum suam, etc.] Vid. Brisson. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 16. *Oper. minor. p.* 213. (1).

(1) Add. Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 8. §. 1. *et* 2.

L. X.

§. 2.

Mulier, quae evitandae poenae adulterii gratia lenocinium fecerit, etc.] Ergo lenae a Legis poena liberae. add. Herald. *Obs. Cap.* 53. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1352. *seqq.*] (1).

* *Adulterii accusari damnarique ex SCto potest.*] Facit huc Tacit. *Annal.* II. 85. Sueton. *in Tiber. Cap.* 35. (2).

(1) Vid. et Perrenon. *Animadv.* II. 4. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 634. et Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 53. *seqq.*

(2) Add. Heinecc. *Exercit. de Levis not. macul.* §. 24. *Opusc. Var. Syllog.* I. *Exerc.* VII. *Oper. Tom.* II. *p.* 289. et Otton. *in Papinian. Cap.* 7. §. 5. *p.* 147.

L. XI.

Miles, qui cum adultero uxoris suae pactus est, etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XX. 18.

§. 2.

§. 2.

Ea, quae inter reas adulterii recepta esset, *absens defendi non potest.*] Antea posse, censet Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 11. §. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1134.] sicque accipit *L.* 10. *L. pen. de publ. judic.* quod non placet. *Non potest:* quia non est capitale crimen. Cujac. *Obs. loc. modo cit.*

§. 3.

Et lucrum ex dote magis petere:] Quatenus id olim licebat. Non opus hic Triboniani manum agnoscere cum Balduino, *in Justinian. Lib.* II. [in *Jurisp. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1104.] Vid. ad Ulp. *Fragm. Tit.* 6. [§. 10. *not.* 32.]

Qui commodum dotis vindictae domus suae praeponere non erubuit.] Conf. *L. unic. Cod. Theod. victum civil. criminal. ag. poss.* ubi Jac. Gothofred. [*Tom.* III. *p.* 185. *seqq.*]

§. 9.

Cum possit et illa adultera esse,] Add. Gail. *Obs.* II. 97.

§. 10.

Sed nec adulterum interim accusari posse.] Nisi ab extraneo. *L.* 59. §. 1. *h. t.* Cujac. *Obs.* XX. 15.

§. 11.

Non ante accusari poterit, quam adulter fuerit convictus:] Vid. *L.* 2. *pr. h. t.*

§. 12.

Mulier cum absentem virum etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 3. *Cap.* 1. *num.* 11.

Respondit, tam *juris*, *quam facti quaestionem moveri.*] An, *non tam?* (1).

Cum hoc facto pudicitia laboretur,] *Laboret*, Al. (2).

La-

Laberetur, Forster. *de Jur. Interpretation.* I. 2. *num.* 17. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 962.]

(1) *Hysterologia* est, secundum Otton. *in Papinian. Cap.* 6. §. 4. *p.* 97.
(2) Sic Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Etiam Rehd., ubi tamen superscriptum: *laberetur.* Vid. Geb. *ibid.* Forte legendum: *laederetur*, notavit van de Water.

§. 13.

Quare ita jus tractabitur, quasi culpa mulieris facto divortio.] Add. Ulpian. *Fragm. Tit.* 6. §. 10. (1).

(1) Ibiq. Schulting. *not.* 32.

L. XII.

Sciens dolo malo,] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 3. *Cap.* 2. *num.* 5. *seqq.* (1).

(1) Add. Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 4. §. 6.

L. XIII.

§. 1.

Plane sive justa uxor fuit, sive injusta, etc.] D. Goth. *in not.* „Quae non accepta est aqua et igni, Cujac. *Obs.* VI. 16. Quae dicatur uxor *justa*, quae *injusta*, Raevard. *Varior.* IV. 16." Perrenon. *Animadv.* I. 9. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 602. *seq.*] minus bene. Male Hotoman. *de Nupt. Cap.* 3. casum ponit in nuptiis sine parentum consensu initis, et Cujac. *Obs.* III. 5. qui hic ergo variavit. Late nimis Scip. Gentil. *Parerg.* II. 12. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1328. *seq.*] Nec bene Huber. *Digression.* I. 17. et *in Prael. ad Tit. Pand. de rit. nupt. num.* 1. *et* 2. Commodius Merill. *Obs.* V. 39. uxorem *injustam* accipit, sed non satis late. Male Brisson. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 6. *Oper. minor. p.* 202. Nec probo Matth. *de Criminib.* XLVIII. 3. *Cap.* 1. *num.* 7. qui expli-

plicat ex seq. §. 4. et 8. non quidem, ut putat, ex mente Ulpiani, sed juxta *L.* 22. *Cod. de nupt.* Conf. et Mornac. *ad L. pen. de donation. int. vir. et uxor.* (1).

Accusationem instituere vir poterit:] Jure extranei, non jure mariti: quod vult Cujac. *locc. citt.* Vid. Papin. *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 5. (2). add. §. 4. *h. l.*

Nam et *Sextus Caecilius ait:*] An pro *et* legendum: *ut?* (3).

Haec Lex ad omnia matrimonia *pertinet:*] *Matrimonium* juris quoque Gentium est (4).

(1) Quae *justa*, quae *injusta* uxor ex mente JCti dicenda sit, dubium est: unde adeo variant Interpretes. add. praeter citatos, Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 126. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1240. *seq.* Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 17. Voet. *ad eund. Tit. num.* 7. Grupen. *de uxor. Rom. Cap.* 7. §. 9. Trekell. *ad Brisson. loc. cit.* Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 6. §. 5.

(2) Ibique Schulting. *not.* 40.

(3) *Ut* habet Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

(4) Add. Schulting. *ad Collat. loc. cit. not.* 39. unde colligendum videtur, *uxorem injustam* Schultingium intellexisse, cum qua quidem est matrimonium *Juris Gentium*, non vero *justae nuptiae* consistunt: quae etiam est sententia Grupenii et Trekellii, *locc. citt.*

§. 2.

Sed et in ea uxore potest maritus adulterium vindicare, quae vulgaris *fuerit:*] Exemplum apud Tacit. *Annal.* II. 85. D. Goth. *in not.* intelligit *nuptam*, *quae quondam vulgaris fuit.* Sic et Gravin. *de Orig. Jur.* III. 86. [*p.* 424. *ed. Mascov.*] (1). Aliter Matth. *de Criminib.* XLVIII. 3. *Cap.* 1. *num.* 6. (2).

(1) Add. Brisson. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 6. *Oper. minor. p.* 203. et Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 6. §. 5.

(2) Vid. et G. Forner. *Selection.* III. 21. in Thes. Otton.

Tom.

Tom. II. *p.* 108. *seq.* Herald. *Obs. Cap.* 33. *in fin.* in *eod. Thes. eod. Tom. p.* 1355. Fopp. ab Aezema, *Diss. Jur. Civ.* II. 6. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 824. *seq.*

§. 3.

Divi *Severus et Antoninus rescripserunt*, etc.] *Divus Severus*, Rob. Steph. et edit. a. 1549. Adversus hoc crimen rigidus. Dion. *Excerpt. Lib.* LXXVI. *p.* 869. (1).

Quia neque matrimonium qualecunque,] Vid. §. *praec.*

Nec spem matrimonii etc.] Add. Philo Jud. *de Specia-lib. Legib. p.* 608. locus elegans, et *desponsata* quodammodo nupta, Tertullian. *de Veland. Virgin. Cap.* 6. (2). Revera hoc non est adulterium, sed tanquam tale coërcetur ex hoc rescripto, ut frustra hic ex jure objiciantur argumenta, quae et excutit Matth. *de Criminib.* XLVIII. 3. *Cap.* 1. *num.* 9. (3) qui *ibid. Cap.* 2. *num.* 11. poenam capitis huc producit: quod non sequor.

(1) Add. Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 6. *not.* 43.

(2) Add. Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 6. §. 5. et Schulting. *loc. modo cit. not.* 44.

(3) Inter eos, qui dissentiunt, etiam est Voet. *ad h. t. Pand. num.* 9.

§. 4.

Dicendum est, jure mariti accusare eam non posse etc.] Vid. ad §. 1. *h. l.*

§. 5.

Et inquirere, an maritus pudice vivens, etc.] Hinc limita *L.* 1. *Cod. h. t.*

Periniquum enim videtur esse, ut pudicitiam vir etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. Senec. *Epist.* 94. *p.* 592. Quinctil. *Inst. Orat.* VIII. 5. [*p.* 728. ed. Burm.] Cujac. *in expos. Nov.* 22. Rittershus. *Sacr. Lect.* VIII. 1. Bris-

fon. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 19. [Oper. minor. p. 216. feq.] (1).

Non rem ob compenfationem mutui criminis inter utrosque communicare (2).] Vid. *L.* 2. §. 5. *h. t.*

(1) Add. Fabrot. *Exercitat.* VII. in Thef. Otton. *Tom.* III. *p.* 1199. *feqq.* Nic. Catharin. *Obs.* II. 26. in Thef. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 781. Gundling. *Exercitat. Academ. Exerc.* VI. §. 6. Puttman. *Probab.* II. 17. *num.* 10. *p.* 137. *feq.*

(2) *Componere* legit P. Faber, *Semestr.* II. 25. *p.* 625. *feq.* et accipit haec non de judicio publico, fed privato, quo agitur de retentione dotis. Pari modo Hoffman. *Diff. laud. Cap.* 6. §. 5. *in fin. Componere* legitur quoque in Cod. Gregorian. *Lib.* XIX. *Tit.* 2. in Jurispr. antejustin. Schulting. *p.* 705. ex quo loco haec defumta funt.

§. 7.

Ceterum, quae vim patitur, non est in ea caussa, etc.] Distinguit Gregor. Thaumaturg. *Can.* 1. ubi Bafil.

§. 8.

Non poterit jure viri accufari etc.] Facit huc §. 4. *h. l.*

Quod ante aetatem nupta commifit:] Facit huc *L.* 1. *de poen.*

Sed vel quafi fponfa *poterit accufari* etc.] Qualis est. *L.* 9. *de fponfalib.* (1). *Accufari*, et quidem jure mariti. add. *L.* 7. *Cod. h. t.* Negare hoc tentat Cujac. *Obs.* VI. 16. fed non probo.

(1) Add. Fab. *Conject.* III. 6. *num.* 4.

§. 9.

Mox reducta fit, non quafi eodem matrimonio durante, etc.] Juxta *L.* 3. *de divort. L.* 48. *de reg. jur.* (1).

(1) De verbo *reducere* Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thef. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1367.

L. XIV.

L. XIV.

§. 1.

Ut ipse deprehenderit,] D. Goth. *in not.* „ *Deprehenderet*, Vulg. Hal." Bene (1).

(1) Probat etiam Brencm. *h.* putans, errorem ortum ex praec. *subjecerit.* — Ad seq. §. 2. vid. Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 7. *not.* 46.

§. 3.

Calumniae *periculum non evitant.*] Id est, *poenae calumniae.* Senec. *Praef. Lib.* III. *Controv. p.* 224. ubi vid. Parentis notam. add. Cicer. *pro Cluent. Cap.* 59. — Si calumnia sit evidens. Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. [§. 4. *not.* 51.] (1). Cujacius, *de Div. temp. praescription. Cap.* 13. refert ad SCtum Turpill. (2) et aliud esse notat post *Nov.* 117. *Cap.* 8.

(1) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 24. Noordkerk. *de L. Petron. Cap.* 4. §. 4. *p.* 145. Pothier. *h. t. num.* 51. Aliter Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 4. *p.* 202. Vid. et J. G. Hoffman. *Diss. ad L. Jul. de adulter. Cap.* 6. §. 3. in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* I. *p.* 234.
(2) Add. Noordkerk. *loc. modo cit. p.* 147.

L. XV.

Patris quoque accusationem impediendum (1)] Sic et *L.* 19. *in fin. de novation.* (2).

(1) D. Goth. *in not.* „ *impediendam*, Vulg. Hal."
(2) Ad quam vid. notata.

§. 1.

Ne quis inter reos referat *eum*, *qui* etc.] Vid. Brisson. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 7. *Oper. minor. p.* 206. *seq. Referat*, id est, *recipiat*, Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 10. *num.* 7. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1131.] (1).

(1) Add. Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 6. §. 8. *p.* 247. — Ad seq. §. 3. vid. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 127. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1241. *seq.* add. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. unde vi*, *Tom.* I. *p.* 453. et Brisson. *ad L. Jul. de adulter. Oper. minor. p.* 207.

§. 6.

Lex Julia de adulteriis specialiter quosdam adulterii accusare prohibet, ut minorem XXV. *annis.*] Vid. Paul. *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 4. *in fin.* — Qui alioquin non arcetur, modo XVII. annos impleverit. *L.* 1. §. 3. *de postuland.* (1).

Nec enim visus est idoneus accusator, qui nondum robustae aetatis est,] Multoque minus pupillus, cujus nec tutor admittitur. Cyriac. *Controv.* 104. *num.* 17. *seqq.*

Accusanti ei non facile calumniae poena irrogabitur.] Vid. *L.* 14. *in fin. h. t.* (2).

(1) Add. Schulting. *ad loc. Collat. cit. not.* 37. et notata superius ad *L.* 8. *de accusation.*

(2) Sequitur: *Minorem* XXV. *annis etiam eum accipimus*, etc. Vid. ad haec verba Rucker. *Diss. de Nat. et Civ. temp. comput. Cap.* 4. §. 10.

§. 7.

Praescriptiones, quae objici solent etc.] Veluti *peregrinitatis, infamiae, minoribus bonis quam triginta HS.*, *quod non habuit filium.* Vid. Papinian. *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 5. quae tolluntur *L.* 28. *Cod. h. t.* Pith. *ad loc. Collat. modo cit. not.* 38. (1).

(1) Add. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. p.* 147. *seqq.*

§. 9.

Rursus a quo velit, initium facere, etc.] Alia Lex apud Quinctil. *Declam.* 249. sed ficta.

L. XVI.

L. XVI.

Post *ei denunciare*;] Lege: *potest*, ut edit. Flor. (1) quae fuerat consulenda.

Et si denunciaverit, etc.] Add. *L. seq.*

(1) Ibi legitur: *potest ea denunciare*, sed pro *ea* reponendum videri: *ei*, notat Brencm. *h.* Ceterum in edit. Geb. et Spang. etiam perperam legitur: *post ea*.

L. XVII.

§. 1.

Nupsit, vel ignorans.] D. Goth. *in not.* „*Nupsitve ignorans*, Vulg. *Nupsitne ignorans*, Hal. et recte." Imo, male (1).

(1) Add. Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 6. §. 10.

§. 2.

Quasi denunciationem *praecesserit*,] Lege: *denunciatio* (1).

(1) Sic etiam Brencm. *h.* et Hal. quoque ita habere, notat Geb. *ibid.* — In seq. §. 4. pro *sufficereque* procuratoris *denunciationem*, Librarium scripsisse: *procuratorem is*, et exemplum adeo ibi exstare correctionis proxime insecutae, notat Brencm. *Histor. Pand.* II. 5. *p.* 154. — In seq. §. 5. verba: *id est*, *per servum dominus denunciaverit*, Glossatoris esse, putat P. Fab. *Semestr.* II. 24. *p.* 597.

§. 6.

Si absolutus fuerit, *mulier per eum vincet*, etc.] Aliud in casu *L.* 19. §. 2. *h. t.*

Vel legis auxilio] V. gr. *praescriptionis.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 18. vid. Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 78.

L. XIX.

Adulter (1) *diem suum obierit:* etc.] Add. Quinctil. *Declam.* 249.

(1) C. V. Vonck. *Spec. Critic. in Var. auctor. p.* 44. subintelligendum putat: *si.* Quod non necesse; cohaeret enim cum fin. praec. *L.* 17.

§. 2.

Si eo tempore, quo eligebatur reus, adultera nupta non fuit, etc.] Aliud *L.* 17. §. 6. *h. t.*

L. XX.

Patri datur jus occidendi adulterum cum filia, etc.] Facit huc Quinctil. *Declam.* 277. Filiam per se poterat, sed Lex hoc jus dedit patri in adulterum, modo utrumque occideret. Papinian. *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 8. ubi Pith. [*not.* 52.]

Sed nec filiusfamilias pater.] Permitti tamen ei filiam occidere in adulterio deprehensam, dicit Paulus, *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. *ult.* (1).

(1) Et *in Sent.* II. 26. §. 2. ubi vid. Schulting. *not.* 11. Add. Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 3. *p.* 201.

L. XXI.

Sic eveniet, ut nec pater, nec avus possint occidere:] Sic M. Senec. *Controv.* IX. 5. Ita et differt pater ab avo *L.* 1. *de L. Pompej. de parricid.* Merill. *Obs.* II. 4. Male D. Goth. *in not.*

L. XXII. (1).

(1) §. 1. *In* accusationem *viduae filiae* etc. Cujac. *Obs.* VI. 14. et *ad Papin. Libb. de adulter. in expl. h. l.* legit: *in occisionem.* Vid. Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 2. *not.* 12. De quo dubitat Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst.* in

In Collat. LL. Mos. et Rom. p. 136. *In accusatione*, Vulg. Sed vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 350. *not.* 7. — Sequitur in §. 2. *Jus occidendi patri permittitur* domi suae, etc. Ergo non in *lupanari*. Vid. Bynkersh. *Obs.* V. 8.

§. 3.

Sed qui occidere potest adulterum, etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 3. *Cap.* 3. *num.* 18. (1).

(1) Ad seq. §. 4. vid. Grot. *in Flor. Sparsion. p.* 261. et Otton. *in Papinian. Cap.* 12. §. 4. *p.* 394. *seq.* Sequitur: *ceterum mariti calor* etc. Si tamen impatientia occiderit, lenius punitur. Paul. *in Sent.* II. 26. §. 5. ubi vid. Schulting. Pro *mariti calor* Schroder. *Obs.* III. 14. *p.* 281. legit: *mariti dolor*. Sed vid. Puttman. *Probab.* I. 5. §. 4. *p.* 54. *seq.*

L. XXIII.

Si in ipsa turpitudine etc.] Vid. Matth. *loc. modo cit. num.* 16. (1).

(1) Et Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 5. §. 2. add. Scip. Gentil. *Parerg.* II. 25 in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1341. *seq.* et Schroder. *Obs.* III. 14. *p.* 281.

§. 2.

Adultum *inducere.*] Lege: *adulterum* (1).

(1) Sic Vulg. et Hal. Vid. D. Goth. *in not.* — In verbis seq. §. 3. *deprehensam* illo *filiam*, *illo* dicitur pro *illuc*. Vid. Burman. *ad Ovid. Heroïd. Epistol.* XVIII. *vs.* 205.

§. 4.

In continenti filiam occidat,] Facit huc Quinctil. *Inst. Orat.* III. 11. et V. 10. et *Declam.* 277. (1).

Debet enim prope uno ictu, etc.] Facit huc Pric. *ad Luc.* IV. 5.

Quod si non affectavit,] *Non* abest a quibusdam Libris, teste Glossa. Sed male.

Sed dum adulterum occidit, profugit filia, etc.] Quid, si evaserit? Vid. Papinian. *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 9.

(1) Loca haec citavit quoque Brisson. *ad L. Jul. de adult. Cap.* 3. *Oper. minor. p.* 197. add. Bynkersh. *Obs.* V. 8. Sequitur: *et* post dies *filiam occidat.* Vulg. Hal. *post diem.* Sed vid. Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 22. *p.* 135. *seq.* et Herm. Cannegiet. *ad loc. Collat. cit. p.* 158.

L. XXIV.

Sed non quemlibet,] Vid. Brisson. *ad L. Jul. de adult. Cap.* 4. [*Oper. minor. p.* 197. *seq.*] et singulare jus *Nov.* 117. *Cap.* 15. (1).

Quive libertus ejus mariti, uxorisve patris, etc.] Lege: *uxorisve, patris*, etc. sic Basilic. [*Tom.* VII. *p.* 620.] et recte.

(1) Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Aem. Macr. de Publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 79. *seqq.*

§. 2.

An filiusfam. sit maritus,] D. Goth. *in not.* „Imo, marito filiofam. id non licet. *L.* 20. *h. t.*" Illic agitur de *patre*, non de *marito.*

§. 3.

An patri magistratum occidere liceat?] Quod adfirmat Paulus, *in Collat. LL. Mos. et Rom, Tit.* 4. §. 2. (1).

Et quid si pater, maritus, etc.] *Maritusve* Al. (2).

(1) Et *in Sent.* II. 26. §. 1. ubi vid. Schulting. *not.* 6.
(2) Ita Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. XXV.

Ut viro adulterum in uxore sua *deprehensum*, etc.] Vid. *L.* 23. *h. t.* (1).

(1) Add. Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 5. §. 9.

§. 2.

§. 2.

Sed etsi non in domo sua deprehenderit maritus, poterit retinere.] Lex enim locum non distinguit.

§. 3.

Sed semel remissus (1) *adulter* etc.] *Emissus*, Quinctil. *Declam.* 279. *in fin.* ubi Aerod.

(1) Id est, *dimissus.* Gronov. *Obs.* IV. 2. *Dimissus* legendum, per *L.* 29. *pr. h. t.*, putat van de Water, *in not. MSS.*

L. XXVI.

Ab eo, qui extra maritum ad accusationem admittitur,] An haec sunt a Triboniano, respiciente *L.* 30. *Cod. h. t.*

Accusari mulier etc.] Adulter tamen potest. *L.* 39. §. 1. *h. t.* Sed vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. h. t.* [*Tom.* III. *p.* 63. *seq.*]

L. XXVII.

Et alterum tantum etc.] Vid. §. *ult. h. l.*

§. 6.

Haberi quaestionem Lex jubet de servis ancillisve ejus, de quo etc.] Hic casus a priore diversus.

§. 7.

Interrogandique facultas datur patronis.] Qui et testes interrogabant. Quinctil. *Inst. Orator.* V. 7. (1). D. Goth. *in not.* „Imo, non datur. arg. *L.* 9. §. 2. *de interrogat.*" Aliud.

(1) Add. Brisson. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 23. *in fin. Oper. minor. p.* 220.

§. 8.

De eoque *servo* etc.] Lege: *eo quoque* (1).

(1) Ita Taurell. in margine, et Hal. Vid. Geb. *h.* Pari modo Rucker. *Obs. Cap.* 3. §. *ult.* ope geminationis.

§. 10.

Vel statuta speratur,] D. Goth. in not. „L. 8. in fin. de quaestion." add. L. 19. eod.

§. 11.

Jubet Lex, eos homines etc.] Vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 16. §. 3. *not.* 9. (1).

(1) Sequitur: *In proprio, cui usussfructus* etc. *Cujus*, ope geminationis, legit J. G. C. Rucker. *Diss. ad L.* 6. §. 1. *quemadm. serv. am. Cap.* 1. *Sect.* 3. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 290. *in not.* Ad seqq. verba: *Ratio autem publicandorum servorum* etc. vid. Herm. Canneg. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 162.

§. 14.

Publicentur:] Forte: *publicantur.*

§. 15.

Aestimari per Judices Lex damnum voluit,] Id Atheniensium exemplo introductum, putat Scip. Gentil. *Parerg.* I. 13. *in fin.* [in Thes. Jur. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1286.]

§. 16.

Notandum est, quod capite quidem nono (1) *cavetur: si servus adulterii accusetur,* etc.] An tamen poena ordinaria in eo olim servata? Non videtur. Considera *L.* 12. §. 4. *de accusation.* (2).

Duplum pretium domino praestari etc.] Vid. *L. ult. de calumniator.*

(1) Pro *nono* Al. *non*, sed male. Vid. Leonin. *Emend.* III. 12. *num.* 11.

(2) Add. Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 7. §. 1. *seq.* Aliter Brisson. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 9. *Oper. minor. p.* 209.

L. XXIX.

Cum excusare ignorantiam suam potest,] Lege: *non potest* (1).

(1) Vitium Typographicum est. *Non potest* habet ed. Flor. et aliae etiam editt. Goth. De voce *incredibilitatis*, quae sequitur, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 422. *not.* 4. et Marckart. *Probab. rec. Lect. Part.* I. *p.* 63. *seq.*

§. 1.

Quod ait Lex: adulterii damnatam si quis duxerit uxorem, etc.] Nullum esse hoc matrimonium, putat Struv. *ad Tit. de rit. nupt. Thes.* 29. Male, ut putem (1).

An et ad stuprum referatur,] Non tamen hinc sequitur, verbum *adulterii* pro *stupro* sumi, quod vult Matth. *de Criminib.* XLVIII. 3. *Cap.* 1. *num.* 5.

(1) Add. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 1. §. 2. *not.* 9.

§. 3.

Qui quaestum ex adulterio uxoris suae fecerit, etc.] Vid. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 10. (1). Quinctil. *Declam.* 275. Brisson. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 17. *Oper. minor. p.* 213. *seq.*

(1) Add. Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. *ult. p.* 208. — Ad verba seq. §. 5. *ad Tertyllum et Maximum Consules*, notavit van de Water: „Hi Consules in *Fastis* non reperiuntur, quare inter incertos eos collocat Ant. Augustin. *de Nomin. propr. Cap.* 2. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 261. Schol. Basilic. quoque clare hos Consules referunt, *Tom.* VII. *p.* 657. Forte fuere Consules suffecti: alioquin si quid mutandum foret, legerem: *Tertullum et Clementem Consules.* Vid. *L.* 1. §. 1. *de reb. cor. qui sub tutel. sunt*, etc."

§. 8.

§. 8.

Suos libellos accusatorios exspectet,] Id est, *spectet*, ut §. 2. *Inst. vi bon. rapt.* (1).

(1) *Spectet* legendum, putat Hoffman. *Diss. laud. Cap.* 6. §. 7. *in fin.* ubi de hoc loco.

§. 9.

Sine praefinitione hujus temporis accusari posse, etc.] Ergo non probavit Tribonianus *L.* 3. *Cod. Theod. de rapt. virgin.* (1).

(1) Praecedit: *vel mari.* De poena hujus delicti Paul. *in Sent.* II. 26. §. 12. ubi vid. Schulting. *not.* 34. add. *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 5. §. 2.

L. XXX.

Pater sine periculo calumniae non potest agere.] Vid. ad *L.* 14. *in fin. h. t.* (1).

(1) Add. Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 4. *not.* 32.

L. XXXII.

Magis fato, *quam voluntate* etc.] Recte. Vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* VI. 9. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 290.] (1). Al. *facto.*

(1) Add. Duirsema, *Conj. Jur. Civ. Cap.* 4. *in fin. p.* 220. Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Aem. Macr. de Publ. Judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 85. *seqq.*

L. XXXIII.

Si quis adulterium a servo suo commissum etc.] Vid. Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 5. *not.* 38. *in fin.*

§. 1.

Ex sententia Legis tenetur,] Non verbis. *L.* 29. *pr. h. t.*

L. XXXVI.

L. XXXVI.

Si minor annis adulterium commiserit, etc.] Vid. Matth. *de Criminib. in Proleg. Cap.* 2. *num.* 4. (1).

(1) Add. Ferand. Adduens. *Explicatim.* I. 46. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 552. *seq.*

L. XXXVII.

Proprii doloris] Vid. ad *L.* 2. §. 8. *h. t.* (1).

(1) Praecedit: *sine voluntate patris.* In *L.* 6. §. 2. *h. t.* *et invito patre.* add. Puttman. *Probab.* II. 8. *p.* 56. et Idsinga, *Varior. Cap.* 17. *p.* 150.

L. XXXVIII.

Si adulterium cum incesto committatur, etc.] Vid. Brouwer. *de Jur. connubior.* II. 17. *num.* 8.

§. 1.

Et sanguinis contumelia concurrunt.] Lege: *concurrant.* (1).

(1) Ita Hal. et Vulg. et mavult quoque Brencm. *h.*

§. 5.

Quod cum noverca bona fide etc.] Vid. §. 7. *h. l.*

§. 6.

Incestae nuptiae confirmari non solent: etc.] Edictum Diocletiani et Maximiani *de incestis et illicitis nuptiis* exstat in *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 6. §. 4.

§. 7.

Quae bona fide *intervenit:*] Vid. §. 5. *h. l.*

§. 8.

Si maritus uxorem in adulterio deprehensam, etc.] Vid. Paulus, *in Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. *ult.* (1).

Doloris,] Vid. ad *L.* 2. §. 8. *h. t.*

Non

Non utique Legis Corneliae de Sicariis poenam *excipiet* (2).] Quam fuisſe mortem (3), docent ſeqq. add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 5. *Cap.* 3. Olim id apud Romanos, nec non alibi impunitum. Cujac. *ad Paul. Sent.* II. 26. §. 7. *not.* 23. (4).

Et quia plus fecerit, etc.] *Et magis quia*, Vulg. (5).

(1) Reſcriptum hoc explicuit Westenberg. *in D. Marco*, *Diſſ.* XLIV. *p.* 377. *ſeqq.*
(2) Pro *accipiet.* Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 14. *p.* 281. *ſeq.*
(3) Tempore D. Pii. Pothier. *h. t. num.* 64.
(4) Add. Pothier. *h. t. num.* 63.
(5) *Magis* inſerit quoque Hal. et Flor. ſuperadditum. Vid. Brencm. *h.* Nec ſic tamen ſenſum conſtare, et ſcriptum forte fuiſſe: *et quia plus fecerit*, *quam vindicare ſe debuerit*, *puniendus ſit*, notat Westenberg. *loc. modo cit. num.* 13. Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Moſ. et Rom. Tit.* 4. §. 10. *p.* 207. legit: *at quia plus fecerit*, *quoniam quidem ita vindicare ſe non debuerit*, etc. Van de Water, *in not. MSS.* ait, forte legendum: *non plus.*

§. 9.

Quomodo, *ſi atrocem injuriam paſſus eſſet.*] Vid. *L.* 7. §. 2. *de injur.*

L. XXXIX.

Licet injuriam ſuam, etc.] Vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 16. [in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 241.]

§. 1.

Tametſi lenocinii vir prior *non postuletur*,] Ergo post divortium haec nupſit alteri ante denunciationem. *L.* 2. *pr. L.* 5. *h. t.* (1). Quod mutatum *L.* 28. *Cod. h. t.* Bachov. *ad. Treutler. Vol.* II. *Disp.* 32. *Theſ.* 2. *Lit. g. p.* 1253.

(1) Conf. Hoffman. *Diſſ. ad L. Jul. de adulter. Cap.* 6. §. 10.

§. 3.

§. 5.

Vel *ad domum mulieris*] *Vel*, id est, *etiam*.

§. 6.

Nec *a viro postulari convenit.*] *Nec*, id est, *ne quidem*.

Abolitionem esse necessariam in utriusque personam (1), *respondi.*] Vid. *L*. 1. §. 10. *ad SCtum Turpill.* (2).

(1) Vulg. *persona*, quod praefert Brencm. *h*. Sed vid. notata superius, *Tom*. I. *p*. 3.

(2) Add. Labitt. *in Us. Indic. Cap*. 5. §. 25. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p*. 107. — Sequitur in §. 7. *Incesti commune crimen* etc. Haec nota est Martiani ad Papiniani Responsa. Vid. *L*. 7. §. 1. *h. t.*

§. 8.

Si per adulterium incestum esse contractum dicatur.] Vid. Cujac. *Obs*. XX. 17.

L. XL.

Nec quicquam egit, vel jure mariti, vel jure publico, etc.] Ut agunt extranei.

§. 1.

Qui eandem reduxit uxorem?] Vid. *L*. 34. §. 1. *de rit. nupt.*

Et ideo ex eadem Lege postea accusandi ei jus non superesse.] Vid. *L*. 2. §. 1. *h. t.* Aliam poenam inflixit Domitianus. Sueton. *in ej. Vit. Cap*. 8.

L. XLI.

Idem Lib. I. *Sententiarum.*] *Lib*. II. Cujac. *ad Paul. Sent*. II. 26. §. *ult. not*. 54. (1).

(1) Sed vid. Schulting. *ibid.* et *ad Lib*. I. *Tit*. 12. *in fin. not*. 14.

L. XLII.

Si is qui jus annulorum impetravit, etc.] Vid. Brisson. *ad L. Jul. de adult. Cap*. 4. [*Oper. minor. p*. 198.]

Aut

Aut in ejus *cive*, etc.] Scil. uxorem. *Eive* mallem abesse. (1).

An impune occidatur?] Juxta *L.* 24. *h. t.*

Et magis probo, subjiciendum poena etc.] Sic et *poena subjici* in *L.* 5. §. *ult. de extraord. cognition.* et *poena subduci* in *L.* 2. §. 5. *de jur. Fisc.* add. Bynkersh. *Obs.* IV. 25. *circa fin.*

(1) Alibi *eamve*, notat Pothier. *h. t. num.* 56.

L. XLIII.

Si ex Lege repudium missum non sit,] XII. *Tabb.* Cujac. *Obs.* I. 39. (1). Dissentit Hotoman. *Obs.* XIII. 39. Jac. Gothofredus, *ad LL.* XII. *Tabb. in Probation.* et *in not. ad Tab.* VI. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 114. et 174.] intelligit, factum sine justa caussa. Sed quid vetat, Gajum occasione Legum XII. Tabb. egisse et de Lege Julia. (2).

Quia adulterium, inquit, sine dolo malo non committitur:] Vid. *L.* 12. *h. t.* Ergo male Quinctil. *Declam.* 347.

Quanquam dicendum, ne (3) *is qui sciret* etc.] Basilic. [*Tom.* VII. *p.* 628.] ponunt, eum dolo facere. Facit huc Tertullian. *Adv. Marcion.* IV. 34. Nihil tamen mutare ausim, etsi suadeat *L.* 11. §. 12. *h. t.* et sic Matth. *de Criminib.* XLVIII. 3. *Cap.* 2. *num.* 5.

(1) Add. Heinecc. *Antiq. Rom. in Append. Lib.* I. §. 44.
(2) Add. Otton. *in Praef. Tom.* IV. *Thes. Jur. p.* 10. *seq.*
(3) Glossam monere, ex quorumdam sententia *ne* expungendum esse, notat Pothier. *h. t. num.* 10. additque, simul etiam expungendum videri verbum illud *dicendum*, legendumque: *quamquam is qui sciret* etc. alios autem pro *ne* substituere: *ut.* Faber, *in Jurispr. Papinian. Tit.* IX. *Princ.* V. *Illat.* 20. pro *dicendum* legit: *videndum.* Van de Water, *in not. MSS. verendum.*

TITULUS VI.

AD LEGEM JULIAM DE VI PUBLICA.

Legem *de vi* ad *imperium*, ad *majestatem*, ad *statum patriae*, et *omnium salutem* pertinere, ait Cicer. *pro Coelio*, *Cap.* 29. oratorie, et conjungit haec duo (1) *Philippic.* I. 9. et revera in multis concurrunt. Menard. *ad Cicer. Orat. in Verr.* I. 3. — *Publica*, quae et sine armis fit. *L.* 29. *in fin. praec. tit.* De illa vid. et Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 26. §. 3. (2) et Jac. Gothofred. *ad L.* 152. *de reg. Jur.*

(1) *Vis* et *majestatis* crimina. Ceterum, de crimine *vis* variae subinde latae Leges apud Romanos fuere, quas recenset Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 66. *seqq.* minus recte tamen. Vitium alii Legem *Plautiam de vi* confundens cum *Lege Lutatia de vi*, quae severior fuit, et postea lata. Vid. Ernesti *in Ind. Leg.* voc. *Plotia*, et voc. *Lutatia*. add. Bach. *Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 1. §. 69. *not.* z. quamvis hic Legem *Lutatiam* antiquiorem esse putet Lege *Plautia*. Vid. Idem, *ibid.* §. 63.

(2) Et Schulting. *ibid. not.* 18.

L. I.

Excipiuntur autem arma, quae quis promerendi (1) *caussa habuerit*, etc.] Quod tunc licuit. Matthaeus de *Criminib.* XLVIII. 4. *Cap.* 1. *num.* 4.

(1) D. Goth. *in not.* „*Commercii*, Vulg." Male. Vid. Guther. *de Offic. Dom. Aug. Cap.* 17.

L. III.

In eadem caussa sunt, qui turbae etc.] Qui et *majestatis* possunt teneri. *L.* 1. *ad L. Jul. maj.*

§. 2.

Qui pessimo exemplo convocatu, seditione etc.] D. Goth. *in not.* „*convocata seditione*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1). Facit huc Quinctil. *Declam.* 274.

(1) Van de Water, *in not. MSS.* forte *convocati.*

§. 4.

Qui puerum, etc. *per vim stupraverit.*] Quod capitale (1). Paul. *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 5.

(1) Quod forte ex Constitutionibus inductum. Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 26. §. 12. *not.* 34. add. Herm. Cannegiet. *ad d. loc. Collat. p.* 163. *seqq.*

§. 6.

Qui hominibus armatis possessorem domo, etc. *dejecerit*, *expugnaverit concursu* (1).] Vid. Carpzov. *Definit. Forens. Part.* IV. *Const.* 15. *Def.* 4. 6. 7.

(1) Τὸ *concursu* perantiquis uncis Flor. inclusum esse, et in quibusdam deesse, notat Brencm. *h.* Sed. G. N. van Zevenhoven, *Diss. de Dub. quarumd. Leg. Lection. Cap.* 6. τὸ *concursu* retinet, sed verba *hominibus armatis* habet pro Glossemate.

L. IV.

Utive id staret,] D. Goth. *in not.* „*id fieret*, Vulg." Et Rob. Steph. (1) recte.

Hominem commodaverit (2).] Nihil muto (3).

(1) Etiam Hal. et scripti quoque. Vid. Brencm. *h.* probante et van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 15. *p.* 71. et Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 8.
(2) *Accommodaverit*, Vulg. Vid. D. Goth. *in not.*
(3) Add. Brisson. *de Verb. Signif.* voc. *commodare*, *num.* 3.

L. V.

Quique hominem dolo malo incluserit (1),] Sic et Paul. *in Sent.* I. 7. §. 8.

Qui-

Quive fecerit quo minus sepeliatur,] Vel *sepultus sit.* *L.* 8. *de sep. viol.* Matth. *de Criminib.* XLVII. 6. *Cap.* 2. §. 4. requirit, ut armis hoc sit factum. Non Lex.

(1) *Clauserit* scriptum apud Paul. *in Sent.* V. 26. §. 3. ubi vid. Schulting. *not.* 20.

§. 1.

Si de vi, et possessione, vel dominio quaeratur, ante cognoscendum de vi, quam de proprietate *rei*, etc.] Non de *possessione.* Sed vid. seqq. (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 37. *de judic.* et Otton. *in Praef. Tom.* II. *Thes. Jur. p.* 17. *seq.*

§. 2.

Qui vacantem (1) *mulierem rapuit*,] *Formam vacantem* Quinctil. *Declam.* 15. [*p.* 307. ed. Burm.] Tacit. *Annal.* XI. 12. *vacuus adulter*: sic et Ovid. *Heroïd. Epist.* 20. *vs.* 149.

Ultimo supplicio punitur.] Add. Amm. Marcellin. XV. 7. et XVI. 5. Hoc esse a Triboniano, respiciente jus novum, putat J. F. Ramos, *in Tribonian. p.* 167. *seqq.* sed, an non Constitutiones id jam tunc inducere potuerunt? (2).

(1) Id est, *innuptam.* Pothier. *h. t. num.* 7.
(2) Add. Herm. Cannegiet. *Obs.* III. 16. *p.* 318. *seq.* Sequitur: *cum raptus crimen* etc. Graecos haec minus recte interpretatos esse, notat Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 9.

L. VII.

Qui cum imperium potestatemve haberet, civem Romanum adversus provocationem *necaverit*, etc.] De qua *Actor. Cap.* 25. add. Paul. *Sent.* V. 26. §. 1. (1) et ex eo Isidor. *Origin.* V. 26. vid. Brisson. de Verb. Sign. voc. *vis*, *num.* 2.

(1) Ibiq. Interpp. Latius de hac *provocatione* Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 4. §. 2. Ad verba *aut quid in collum injecerit*, etc. vid. Cujac. *Obs.* XI. 22. Sequitur: *si quis eorum quem pulsasse, et sive injuriam fecisse, arguetur*; Auctor, *Obs. Jur. Civ.* Cap. 15. *p.* 93. pro *pulsasse et* legit: *pulsasset*, etiam Rucker. *in not. MSS.* qui porro pro *sive injuriam*, ope geminationis, legit: *sive ei injuriam.* G. N. van Zevenhoven, *Diss. de Dub. quarund. Leg. Lect. Cap.* 6. retinet *pulsasse*, sed pro *et sive* legit: *elve.*

L. IX.

Paulus Lib. VII. *ad Edictum.*] Agens forte de *vadimonio deserto.* (1).

(1) Pro *sed etiam* quid *aliud*, etc. Rucker. *Obs. Cap.* 4. §. 6. *num.* 8. ope geminationis legit: *sed etiam qui quid aliud*, etc.

L. X.

Vel is qui potestatem imperiumve habebit, quam ei jus erit, etc.] *Aliter quam*, Vulg. Hal. Vid. D. Goth. *in not.* et sic quoque edit. 1549. (1).

(1) Pothier. *h. t. num.* 3. tantum haec ita explicat.

§. 2.

Damnato de vi publica aqua et igni interdicitur.] Vid. Paul. *Sent.* V. 26. §. 1. (1) et Tacit. *Annal.* IV. 13.

(1) Ibiq. Schulting. *not.* 6.

L. XI.

§. 1.

Ex quibus singuli homines nocere possunt,] *Ex quibus saluti hominis noceri possit*, Paul. *in Sent.* V. 3. §. 3. concinnius (1).

(1) Add. Schulting. *ibid. not.* 12. *Saluti* legendum, censet quoque van de Water, *in not. MSS.* et verisimile illud esse ait ex seq. §. Herm. Cannegieter. *ad Fragm.*

Pragm. Hist. Jurisp. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. Cap. 8. in fin. p. 70. legit: *ex quibus singulis hominibus noceri possunt.* Aliter Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit. 2. §. 4. p. 190.*

§. 2.

Qui telum tutandae salutis suae caussa gerunt, etc.] Vid. *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit. 1. §. ult.* (1).

(1) Ubi haec adferuntur ex *Tit. ad L. Corn. de sicar.* Vid. Schulting. *ad Paul. Sent. V. 3. §. 6. not. 22.*

L. XII.

Qui nova vectigalia exercent, etc.] Exemplum apud Ciceron. *in Pison. Cap.* 36. Qui nova vectigalia *instituunt*, tenentur de *ambitu. L. unic. §. 3. ad L. Jul. de ambit.* Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. vectig. nov. instit. non poss.*

TITULUS VII.

AD LEGEM JULIAM DE VI PRIVATA.

L. I.

Neve in eum ordinem sedeat,] Juxta Cujacium, *Obs.* IX. 16. legeretur melius: *neve in XIV. Ordinibus sedeat.* Sed Florentinam tuetur Bynkersh. *Obs.* VI. 15. (1).

Et videlicet omni honore, quasi infamis, ex Senatusconsulto *carebit.*] Cujacius *Obs.* I. 38. verba *ex SCto* rejicit ad seq. §. 1. legens: *Eadem poena adficiuntur, qui ex SCto ad poenam* etc. Rejicit etiam ea ad seq. §. 1. Bynkersh. *d. loc.* sed collocat in initio §i, legens: *Ex SC, eadem poena adficiuntur*, etc.

(1) Emendationem Cujacii nec probat de Retes. *Miscell.* I. 23. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 79.

ubi late egit de Sedilibus Ordinum in Spectaculis, Rejicit quoque eam Pothier. *h. t. num.* 13. fed probat Noodt, *ad Tit. Pand. de his qui not. infam.* non longe a *pr.*

§. 1.

Et *fi quis ex naufragio* etc.] *Ut fi quis* etc. Bynkersh. *Obs.* VI. 15. (1).

(1) Probante Pothier. *h. t. num.* 13. et Voorda, et van de Water, *in not. MSS.* — Ad feq. *L.* 2. vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 4. *Cap.* 3. *num.* 2. Eadem verba adfcribuntur *Ulpiano* in *L.* 10. §. 1. *tit. praec.* Muret. *Obs. Cap.* 4. in Thef. Otton. *Tom.* IV. *p.* 136.

L. III. (1).

(1) Explicuit hanc Legem Jac. Lectius, *ad Aem. Macr. de Publ. judic.* in Thef. Otton. *Tom.* I. *p.* 87. *feq.*

§. 1.

Nec minus hi, qui convocati funt, etc.] Aliud *L.* 1. §. 1. *ad L. Jul. maj.*

§. 2.

Per injuriam tamen ex bonis alienis quid ablatum fit,] *Rapina* fcil. et *vi.*

L. IV.

Paulus Lib. LV. *ad Edictum.*] Agens fortasfe de *injuriis.* Junge *L.* 6. 8. 10. 18. *de injur.*

§. 1.

Et ideo moderatius edicto Praetoris etc.] Non temere actione privata publico judicio praejudicandum. Facit huc *L.* 7. §. 1. *de injur.* Cujac. *Obs.* XXIV. 16.

L. V.

Ulpianus Lib. LXIX. *ad Edictum.*] Junge *L.* 1. *L.* 3. *de vi et vi arm.*

L. VI.

L. VI.

Ut quidquid ex condemnatione in rem ipsius *redactum fuerit*,] Qui egit. (1).

(1) Add. Gluck. *ad Tit. de postuland.* §. 370. *p.* 120. *not.* 40. De *SCto Volusiano*, cujus hic mentio fit, vid. Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 3. §. 27. et auctores ibi laud. add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 128. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1240.

L. VII.

Optimum est, ut si quas (1) etc.] Hegesipp. *de Excid. Hier.* II. 1. *Non petendo, sed usurpando, quae in petitione consisterent, etiam in pecuniariis caussis praejudicari solere, ut praeposteri litigatores caussa cadant.*

(1) Decretum hoc D. Marci late exposuit Westenberg. *in D. Marco*, *Diss.* XXXIX. add. notata superius ad *L.* 13. *quod met. causs.* — Ad seq. *L.* 8. conf. locum Paul. *in Sent.* V. 26. §. 4. ibiq. Interpp. add. Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 156. *seq.* et C. F. Walch. *Exercit. de Histor. Jur. Civ. de vindict. privat.* §. 3. in ej. *Opusc. Tom.* I. *p.* 398.

TITULUS VIII.

AD LEGEM CORNELIAM DE SICARIIS ET VENEFICIIS (1).

Unde *sicariorum* nomen (2), et de *sicae* forma Brisson. *Select. Antiq.* II. 11. (3). — Erant hi Romae multi Sullae tempore. Cicer. *pro Rosc. Amerin. Cap.* 33. et alibi. — De ipsius Sullae homicidiis Senec. *de Provident. Cap.* 3. et *de Benefic.* V. 16. — *Sicarios* et *veneficos* jungit Cicer. *de Offic.* III. 18. — *Veneficiis.* D. Goth. *in not.* „*veneficiis*, Vulg. Hal.“ Etiam Rob. Steph. (4).

(1) Conf. ad *h. t.* Paul. *Sent.* V. 23. et *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. ibiq. Interpp. add. Hier. Melch. Voekestaert. *Diss. de L. Cornel. Sulla Legislatore*, ubi *Cap.* 6. de hac Lege Cornelia ejusque historia egit. Lugd. Batav. 1816. Alios etiam citat Haubold. *in Epicr. Oper. Hein. Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 57. *seqq.* add. Clar. C. J. van Assen, *Diss. de M. Tullii Ciceronis Oratione pro A. Cluentio Avito.* 1809.

(2) Add. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 39. *p.* 352. et Interpp. *ad* §. 5. *Inst. de publ. judic.*

(3) Add. Herm. Cannegiet. *Obs.* III. 14.

(4) Et Taurell. in margine. Ceterum quaestionem *veneficii* eundem quidem auctorem habuisse ac quaestionem *de sicariis*, eademque rogatione fuisse comprehensam, sed diversis capitibus, atque verisimile esse, diversos habuisse Judices diversosque Praetores, notat Pithoeus, *ad Collat. loc. cit.* §. 3. *not.* 5. add. Ferrat. *Epistol.* I. 12. et 15. *pr.*

L. — I.

Qui hominem occiderit:] Modi sunt innumeri. Quinctil. *Declam.* 330. An etiam, qui se? Negat Quinctil. *Declam.* 329. recte. (1).

Quive hominis occidendi, furtive faciendi caussa cum telo ambulaverit:] Vid. Cicer. *pro C. Rabir. perduellionis reo*, *Cap.* 6. et *pro Milon. Cap.* 4. Coquis cum eo esse licuit. Plaut. *Aulular.* III. 2. *Vs.* 2. *seq.* (2).

Quive cum magistratus esset, etc.] In Plebejos hoc non est ausus sancire Sulla. Cicer. *pro Cluent. Cap.* 55. 56.

Publicove judicio praeesset,] Quod et privatis datum. Cujac. *Obs.* XXI. 30. De *Judice quaestionis* §. 1. *h. l.*

Quo quis falsum indicium profiteretur;] D. Goth. in *not.* „Al. *judicium*." Male. (3).

Ut quis innocens conveniretur,] *Circumveniretur*. L. 3. §. 4. *h. t.* Cujac. *ad Libb. Papinian. Quaest.* in *expl.* *L.* 80. §. 5. *de furt.* Facit huc Cicer. *pro Cluent. Cap.* 55.

(1)

53. Apud Senatum talia judicata suo tempore, testis est Plinius, *Epistol.* II. 11.

(1) Add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 5. *num.* 3.
(2) Add. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 58.
(3) Add. Bynkersh. *Obs.* I. 6. G. Forner. *Select.* III. 30. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 122. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. Cap.* 25. Nic. Catharinus, *Obs.* II. 57. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 782. *ad judicium*, forte delendum ait.

§. 1.

Qui hominis necandi caussa venenum confecerit, etc.] Facit huc *L.* 3. *pr. h. t.* Crimini datum id in domo habuisse. Tacit. *Annal.* IV. 21.

Quive falsum testimonium etc.] Vid. Goris, *ad Consuet. Velay. Cap.* 4. *Art.* 1. *Gloss.* 5. 6.

Quive magistratus Judexve quaestionis (1) sub *capitalem caussam* etc.] *Ob capitalem caussam*, Rob. Steph. recte. (2).

(1) De eo Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 3. add. Noodt. *de Jurisd. et imper.* II. 5. et Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 30. *seqq.*
(2) Sic etiam Herm. Cannegiet. *d. loc.* et Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 9.

§. 2.

Non habita differentia, cujus conditionis hominem interemit.] Vid. Cicer. *pro Milon. Cap.* 7. *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 3. *in fin.*

§. 3.

Si non occidendi animo hoc admisit,] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 5. *Cap.* 3. *num.* 14.

Et qui hominem non occidit, sed vulneravit, ut occidat, pro homicida damnandum:] Vid. Morhac. *ad L.* 2. *quod quisq. jur. in alt. stat.* Goris, *ad Consuet. Velav. Cap.* 3. *Art.* 13. *Gloss.* 2.

Et ex re (1) *constituendum hoc: nam si gladium strinxerit* (2), *et* in eo *percusserit*, etc.] Pro *et eo*, Graeco more. Pric. *ad Luc.* XXII. 49. (3).

Sed si clavi (4) *percussit*,] Conf. *L.* 6. §. 6. *de re militar.* G. Forner. *Selection.* III. 22. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 110.]

Aut cuccuma] Sic et in *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 6. Joh. Meursius, *in Glossar.* voce κουρκούμιον, legit: *curcuma* (5).

In rixa, quamvis ferro percusserit, tamen etc.] Noodt. *Probab.* IV. 7. legit: *aut ferro in rixa; quamvis percusserit, tamen* etc. vel, *aut in rixa ferro; quamvis percusserit, tamen* etc. probante Graevio, *ad Cicer. de Offic.* I. 8. et hanc emendationem contra Ulr. Huberum tuetur Noodt. *ibid. Cap. seq.* (6). De verbo *ferrum* Cur. Fortunatian. *Art. Rhet. Lib.* II. (7).

Qui in rixa caussa *magis*, etc.] D. Goth. *in not.* „Legendum: *casu.*" recte. Sic Gloss. et Noodt. *d. loc. Cap.* 7. (8).

(1) Id est, *ex facto*, seu, *ex circumstantiis rei.* Schulting. *ad loc. Collat. cit. not.* 20.

(2) Pro *strinxerit.* Bynkersh. *Obs.* VIII. 2.

(3) Add. Schulting. *loc. modo laud. not.* 23. Noodt. *loc. cit.* Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. p.* 40. *seq.* Jo. Cannegiet. *ad Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 6. *p.* 180. *seq.*

(4) *Lapide*, *Collat. LL. Mos. et Rom. d. loc.* ubi vid. Schulting. *not.* 24.

(5) Sed vid. Schulting. *ad d. loc. Collat. not.* 25. De *cucuma* vid. quos citat C. V. Vonck. *Specim. Critic. p.* 34. et Herm. Cannegiet. *loc. modo cit. p.* 41. add.

D.

D. J. van Lennep. *Exercit. Jur. Exerc.* 6. *p.* 61. *seq.*

(6) Eamque non improbat Schulting. *ad d. loc. Collat. not.* 26. non tamen negans, in quaestione de intentione etiam ex instrumento indicium fieri posse, *ibid. not.* 21. add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 5. *Cap.* 3, *num.* 15. Late de hoc loco egit quoque van de Water. *Obs.* I. 17. Vid. et Herm. Cannegiet, *loc. laud. p.* 40. et Jo. Cannegiet, *Obs. Cap.* 13. *p.* 427. qui nihil corrigit, sed ante *tamen* subintelligit: *si*. Sed quum in *Collat. loc. cit.* legatur: *aut cum forte rixaretur, ferro percussit*, fortasse rectius legeretur: *aut in rixa, quamvis ferro percusserit*, vel etiam non repetita particula *aut*, simpliciter hunc in modum: *sed si clavi percussit, aut cucuma (in rixa, quamvis ferro percusserit) tamen* etc.

(7) Add. Schulting. *ad d. loc. Collat. not.* 26. et Noodt, *loc. cit.*

(8) Vid. et Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 11. *not.* 55. et Puttman. *Miscellan. Cap.* 22. *in fin. p.* 211. et *p.* 344. *in not.*

§. 4.

Eum qui stuprum sibi vel suis per vim inferentem occidit, dimittendum.] Vid. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 1. *num.* 7. (1). Quid, si extraneis? Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 5. *Cap.* 2. *num.* 12.

(1) Et Interpp. *ad Paul. Sent.* V. 23. §. 8.

§. 5.

Sed et in eum, qui uxorem deprehensam in adulterio occidit, etc.] Vid. *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 10.

L. II.

Inauditum filium pater occidere non potest, sed accusare eum etc.] Vid. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. de emend. propinquor.* et Ramos, *in Tribonian. p.* 325. *seqq.* sed caute. Olim pater ipse erat Judex, Senec. *de Clementia* I. 15. et *de Benefic.* III. 11. (1).

(1) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de his qui sui vel. al. jur. sunt*, §. 4. et *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 8. *not.* 48. Egit de hoc loco etiam Calder. *Var. Lection.* III. 3. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 629. et Bynkersh. *de Jur. occid. liber. Cap.* 4.

L. III.

Ejusdem Legis Corneliae etc. Capite quinto, etc.] Ergo plura fuere, quam *tria*: quot statuit Jac. Gothofred. *ad L. ult. Cod. Theod. ad L. Cornel. de fals.* [*not. n. Tom.* III. *p.* 183.] (1). Conf. cum his verba Legis Semproniae apud Cicer. *pro Cluentio*, *Cap.* 54.

Vel habuerit,] Vid. ad *L.* 1. §. 1. *h. t.* (2).

(1) Plura Capita recenset Bach. *Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 1. §. 73. et Hoffman. *Histor. Jur. Lib.* I. *p.* 111. *seq.*

(2) Idem in Graecia vetitum. Rad. Forner. *Rer. quotid.* II. 15. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 176. — Ad seq. §. 2. vid. Grot. *in Flor. Sparf. p.* 262. *seq.* Ant. Guib. Costan. *Quaest. Jur. memorab. Cap.* 16. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 425. *seq.* Brisson. *de Verb. Signif.* voc. *venenum.*

§. 3.

Alio SCto effectum est, *ut* pigmentarii, etc.] De his, Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 423. *not.* 8. (1).

Pituocampas,] Vid. Plinium, *Hist. Nat.* XXIII. 2. et XXIX. 4.

Aut bubroftim,] D. Goth. *in not.* „ *bupreftin*, Hal." Sic Plin. *Hist. Nat.* XXIII. 4. et XXVIII. 9. ubi Harduin. Unde dicta, *ibid.* XXX. 3.

Et id, *quod lustramenti causſa*, *dederint cantharidas.*] D. Goth. *in not.* „ *Cantharidas*, *aut quid lustramenti*, Hal." Sic constructio commodior. Sed Rob. Steph. nihil mutat, et si post *causſa* ponatur (,) ferri potest Lectio Vulgata (2). De *lustramento* Casaubon. *ad Theophrast. Charact. p.* 358. et Scip. Gentil. *Parerg.* I. 10. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1283.] (3).

(1)

(1) Late hanc Legem ejusque singulas voces explicuit Costan. *loc. modo cit.* add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 129. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1243.

(2) Grotius *in Flor. Sparf. p.* 263. *aut mi quid instrumenti causa dederint*, etc. Pothier. *h. t. num.* 26. cum Haloandro vocem *cantharidas* transponit.

(3) Vid. et Const. Land. *Exercitation.* in *Thes. Otton. Tom.* III. *p.* 1431. *seq.*

§. 4.

Item is, cujus familia, sciente eo, adipiscendae, recuperandae possessionis causa, arma sumserit:] *Retinendae causa* licet. (1).

Qui auctor seditionis *fuerit*,] Non *rixae* tantum. Wissenbach. *in Disp. ad Pand. Tit. ad L. Aquil.* §. 13.

Quo quis innocens circumveniretur,] Vid. *L.* 1. *pr. h. t.*

(1) Add. Grotium, *in Flor. Sparf. p.* 264.

§. 5.

Legis Corneliae de sicariis et veneficis poena insulae (1) *deportatio est* (2),] Add. Paul. *in Sent.* V. 23. §. 1.

Et omnium bonorum ademtio:] Ramos, *in Tribonian. p.* 343. male hanc adscribit Legi Corneliae. (3).

Sed solent hodie capite puniri, nisi honestiore loco positi fuerint, ut *poenam Legis sustineant*:] D. Goth. *in not.* „*quam ut*, Vulg. Hal." Male (4).

Humiliores enim solent vel bestiis subjici (5),] *In crucem tolli, vel bestiis subjici*, scripsit Paulus. Vid. Paul. *in Sent.* V. 23. §. 1. et Raevard. *Conject.* I. 16. (6).

Altiores vero deportantur in insulam.]. Vid. *L.* 16. *h. t. L.* 15. *de poen.*

(1) Pro *in insulam*. Vid. Bynkersh. *Obs.* L. 21.

(2) *Aquae et ignis interdictio*, cujus vice successit *deportatio*. Cujac. *ad loc. Paul. cit. not.* 2. Heinecc. *in An-*

Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic. §. 58.

(3) Add. H. M. Vockestaert. *Diss. supra laud. Cap.* 6. §. 9.

(4) Conf. Pothier. *h. t. num.* 21.

(5) De hac poena vid. quos citat Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. p.* 27.

(6) Add. Schulting. *ad Paul. Sent. loc. cit. not.* 10. et in *Diss. ad L.* 1. §. *ult. de quaestion.* §. 15. adj. ej. *Enarrat. Part. prim. Pand.* Aliter Herm. Cannegiet. *loc. modo cit. p.* 25. *seq.* qui τὸ *vel* accipit pro *etiam.* Pari modo van Vryhoff, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 37. ubi late de hoc loco. Aliter rursus Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 2. *p.* 177. qui pro *vel* legit: *aliquando*, errorem ex siglis natum putans.

§. 6.

Quasi hostes interficere.] D. Goth. *in not.* „Hinc dicuntur jure belli recipi etc." Aliud.

L. IV.

Eorum quid fecerit contra hominis necem,] Facit huc *L.* 7. §. 3. *ad L. Jul. repetund.*

§. 1.

Cum quidam, etc.] Plene hoc in *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 11. ubi vid. Pith. (1).

Per lasciviam] Quae a *dolo* differt. *L.* 11. *de incend. ruin. naufrag.*

Caussam mortis praebuisset,] Non hoc ipsum agens. Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 2. *num.* 11.

(1) Et Schulting. ab eoque citati Bynkersh. *Obs.* II. 5. van de Water, *Obs.* I. 16. aliique. add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 150. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1244. Herm. Cannegiet. *ad d. loc. Collat. p.* 59. *seqq.* Jo. Cannegiet. *ad Collat. d. loc. p.* 185. *seq.* Adr. Henr. Mollerus, *Diss. selecta quaed. contin. Cap.* 6. §. 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 146. *seq.*

§. 2.

§. 2.

Idem D. Hadrianus rescripsit: constitutum quidem est, etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. Brisson. *Select. Antiq.* II. 21. (1).

Ne spadones fierent,] D. Goth. *in not.* „ Amm. Marcellin. *Lib.* XIV. refert, Semiramidem primam omnium mares castrasse." Dissentiunt alii. Vid. Lindenbrog. et Vales. *ad Amm. Marcellin. d. loc. p.* 26. — In Aegypto eos factos consensu Praefecti, scribit Justin. Martyr. *Apolog.* II. *p.* 71.

Et qui hoc crimine tenentur; si non adfuerint, de absentibus quoque, etc. *pronunciandum esse.*] An ergo hoc permisit Lex Cornelia? Conf. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 11. *num.* 1. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1134.] qui accipit de casu litis contestatae (2).

Plane si ipsi, qui hanc injuriam passi sunt, proclamaverint, etc.] Vid. Coler. *Parerg. Cap.* 13. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 366. *seq.*]

Ac si quis adv. edictum meum fecerit, medico quidem, qui exciderit, capitale erit: etc.] Vid. Paul. *Sent.* V. 23. §. 13. Facit huc Varro apud Non. Marcell. voc. *eunuchare.*

(1) Et Interpp. *ad Paul. Sent.* V. 23. §. 13. In Imperio Romano castrationem vetuit Lex Cornelia; sed barbarae gentis eunuchos invehere in orbem Romanum, ibique emere et vendere, nunquam fuit prohibitum. Bynkersh. *Obs.* IV. 5. Late de *eunuchis* et *spadonibus* Schroder. *Obs.* III. 15. *p.* 283. *seqq.* add. Interpp. *ad Sueton. in Domitian. Cap.* 7. Nic. Rigalt. *ad Phaedr. Lib.* III. *Fab.* XI. Noordkerk. *Disq. de L. Petron. Cap.* 3. §. 14.

(2) Herm. Cannegiet. *Obs.* I. 9. *p.* 57. abrogatum hoc putat *L.* 1. *pr. de requir. vel absent. damn.*

L. V.

L. V.

Ad Ninium Hastam.] Meminit ejus Inſcriptio duplex apud Gruter. *p.* 214. 215. (1).

(1) Add. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Theſ. Jur. p.* 34. Vid. ad hanc Legem Ferand. Adduens. *Explication.* I. 47. in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 553. *ſeq.* — Ad ſeq. *L.* 6. vid. H. Oosterdyk. *ad Fragm. quae ex Venul. Saturn. Libb. de offic. Proconſ. ſuperſ. Cap.* 2. §. 3. in Nov. Theſ. Diſſ. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 480. *ſeqq.* add. Pancirol. *Theſ. Var. Lect.* II. 131. in *Juriſpr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1244. *ſeq.*

L. VII.

Paulus Lib. Sing. de publicis Judiciis.] Quibus praeerant Quaeſitores.

[*In Lege Cornelia* dolus pro facto *accipitur.*] Nec apud Quaeſitorem ex hac Lege aliud quam *dolus* quaeri poteſt. (1).

Nec in hac Lege *culpa lata pro dolo accipitur.*] Nec in aliis. Male Faber, *de Errorib. Pragm. Dec.* 76. *error.* 3. *in fin.* refutatus a Bachov. *de Action. Disp.* II. *Theſ.* 14.

Quare ſi quis alto ſe praecipitaverit, etc.] Hunc caſum *ad latam culpam* male referri, putat Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 32. *Theſ.* 6. *Lit. a. p.* 1273. Sed ſtatuimus, id hic non fieri, ſed hoc referendum ad caſus, ubi abest dolus.

Ad hujus Legis coërcitionem non pertinet.] Vid. Forner. *Selection.* I. 10. [in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 17. *ſeq.*] Sed extra ordinem poterit coërceri. *L.* 13. *de poen.* Paulus, *in Sent.* V. 23. §. 12. ait, putatorem *in metallum damnari.*

(1) Late haec expoſuit van de Water. *Obs.* I. 16.

L. VIII.

Ulpianus Lib. XXXIII. *ad Edictum.*] Ubi de *divortiis* egit (1).

Quo

Quo partum abigeret,] Odio viri, ut *L.* 4. *de extraord. crimin.* (2). Quaedam Zach. Huber. *de L. Regia*, *Cap.* 4. [in ej. *Diss. Jurid. et Philolog. Part.* I. *p.* 267. *seqq.*] quae non valde probo.

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 24. §. 7. *not.* 13.
(2) Add. Schulting. *d. loc.* et Noodt. *Amic. responsion.* circa fin. Quod additur: *eam in* exilium *Praeses* etc. ad *humiliores* pertinere, putat Otto, *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 5. §. 5. *p.* 158.

L. IX.

Idem Lib. XXXVII. *ad Edictum.*] Agens de *Lege Aquilia.* Noodt. *Probab.* I. 9. *num.* 6. (1).

Furem nocturnum si quis occiderit, *ita demum impune feret*, si parcere ei sine periculo suo non potuit.] Id Lex XII. Tabb. nusquam exigit. Cicer. *pro Milon.* non longe ab initio. Macrob. *Saturnal.* I. 4. et alii multi. Sed huic derogat Lex Aquilia. *L.* 1. *ad L. Aquil.* Aliter Jac. Gothofred. *ad LL.* XII. *Tabb. in Probation. Tab.* II. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 84.] non bene. (2).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 23. §. 9. *not.* 36. et *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 7. §. 2. *not.* 3. et Reinold. *Orat. de Leg. Inscription.* §. 8. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 193.
(2) Add. notata superius ad *L.* 4. §. 1. et *L.* 5. *pr. ad L. Aquil.*

L. X.

Idem Lib. XVIII. *ad Edictum.*] Agens de *Lege Aquilia.*

L. XI.

Circumcidere Judaeis filios suos etc.] Facit huc Spartian. *in Hadrian. Cap.* 14. ubi Casaubon. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 22. §. 4. *not.* 15. Bynkersh. *Diss.* II. *de religion. peregrin.* Vs. *Judaeos etiam* etc. Noordkerk. *Disq. de L. Petron. Cap.* 3. §. 14.

§. 1.

Servo sine Judice (1) *ad bestias dato, non solum qui* vendidit, etc.] D. Goth. *in not.* „Privato: aliud, si magistratui, etc. Idque innuere videtur Juvenal. *Satyr.* VIII. *Vs.* 192. *seqq.*" Agit is de liberis hominibus, qui se vendebant.

(1) Id est, nulla caussa dicta coram Judice. Schroder, *Obs. Jur. Civ.* III. 15. *p.* 289.

§. 2.

Post Legem Petroniam (1), etc. *dominis potestas ablata est ad bestias depugnandas suo arbitrio servos tradere;*] Vid. Spartian. *in Hadrian. Cap.* 18.

(1) *Paetiniam* legit P. Faber, *Semestr.* II. 11. male. Vid. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 229. et *in Antiq. ad Tit. Inst. de his qui sui vel. al. jur. sunt*, §. 5. *in not.* et Noordkerk. *de L. Petron. Cap.* 5. *p.* 78. *seqq.* ubi late de hoc §., de quo vid. et Rad. Forner. *Rer. Quotid.* II. 29. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 191. Egit etiam de hac *Lege Petronia* D'Arnaud. *Diss. de Jur. Servor. Cap.* 7.

L. XII.

Cum alterum innocentia consilii tuetur,] Vid. Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 2. *num.* 2. (1).

Alterum fati infelicitas excusat.] Vid. Matth. *d. loc. num.* 5. Quid, si ante furorem deliquerint? Vid. Matth. *ibid. num.* 7.

(1) Add. Fabrot. *Exercit.* IX. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1205. *seqq.*

L. XIII.

Qui mala sacrificia (1) *fecerit, habuerit,*] Vid. Merill. *Obs.* VIII. 4. Non recte Mercer. *Opinion.* II. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1583. *seq.*

(1) *Sacra impia, nocturnave*, Paul. *in Sent.* V. 23. §. 15. ubi vid. Schulting. add. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 58.

L. XIV.

In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.] Duo haec (1) sola in omni crimine spectari, ait Quinctil. *Declam.* 13. [*Cap.* 14. *p.* 289. ed. Burm.] — Cicer. *pro Milon. Cap.* 7. ubi Comm. M. Senec. *Controv.* V. 32. Senec. *de Constant. sapient. Cap.* 7. ubi Lips. et *de Benefic.* V. 14. Tertullian. *de Poenitent. Cap.* 3. add. Rittershus. *Sacr. Lect.* VII. 12. Cujac. *Obs.* XV. 25. et XIX. 10. Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. [§. 7. *not.* 30.] Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. ad L. Jul. de ambit.* [*Tom.* III. *p.* 225.] Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 1. *num.* 2. (2). — Bynkershoek. *Obs.* III. 10. *maleficia* intelligit *veneficia.* (3).

(1) *Animum* scil. et *eventum.* Nec alia esse videtur mens Hadriani in hoc rescripto, et verba adeo: *non exitus*, interpretanda: *non solus exitus.* Conf. Gluck. *ad Tit. de Justit. et jur.* §. 6. *p.* 67. *not.* 91. Pari fere modo Rucker. *in not. MSS.* qui ad verbum: *voluntas*, adscripsit, *scil. etiam*, et ad verba: *non exitus*, *scil. tantum.* Paulo aliter Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 7. *p.* 184.

(2) Add. Grot. *in Flor. Spars. p.* 264. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 23. §. 3. *not.* 15. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. p.* 44. *seq.*

(3) Quod non damnare videtur Pothier. *h. t. num.* 18.

L. XV.

Ulpianus Lib. VIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 23. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 227.] et Heinecc. *ad eand. Leg. p.* 98. *et* 342.

§. 1.

'Ο ἐντειλάμενός τινι φονεῦσαι, ὡς φονεὺς κρίνεται, etc.] Non est in Flor. (1).

(1) Nec in Vulg. Codicibus, sed ex Basilic. hic repositum. Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 23. §. 11. *not.* 39. add. Leunclav. *Notator.* II. 110. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1527. — An etiam mandator vulneris? Vid Voet. *ad h. t. Pand.* §. 3. Aliter Matth. *de Criminib.* XLVIII. 5. *Cap.* 3. *num.* 16.

L. XVI.

Qui caedem admiserunt sponte (1) *dolove malo, in honore* aliquo *positi, deportari solent,*] Facit huc *L.* 5. §. 5. *h. t.* *In honore alto*, Noodt. *Obs.* I. 1. (2).

Facilius hoc in Decuriones fieri potest: etc.] Obstat *L.* 15. *de poen.* Forte Modestini tempore aliud obtinuit (3). add. *L.* 6. §. 2. *de interd. et releg.*

Nisi forte tumultus etc.] Vid. *L.* 6. §. 9. *de inj. rupt. irr. fact. testam.*

(1) Id est, *luxuria, lascivia*, juxta van de Water, *Obs. Jur. Rom.* I. 16. *p.* 88.

(2) Probante Reinold. *Orat. de Leg. Inscription.* §. 8. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster.* *p.* 192. *in not.* Sed vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 23. §. 1. *not.* 9. Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 14. Nic. van Alphen, *Diss. ad L.* 100. *de verb. sign.* §. 15. *p.* 46. Lugd. Batav. 1741.

(3) *Ad Paul. Sent. loc. modo cit.* illud *hoc* non refert ad *poenam capitis*, sed de *poena deportationis* accipit. Pari modo Voorda, *Elector. Cap.* 6. et van Alphen, *loc. modo laud.* Egerunt de hoc loco etiam Wieling. *in Lection. Jur. Civ.* II. 14 et *in Praetermiss. ad Reinold.* in *Jurispr. restit. Part. poster. p.* 241. *seq.* Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. p* 26. Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom Tit.* 1. §. 2. *p.* 177. qui pro *Decuriones* substituendum putat: *defectores.* Quaedam ad hanc Legem notavit quoque F. G. Boers.

de

de Anthropolog. JCtor. Rom. Sect. 5. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* II. *p.* 125. *seq.* eamque explicuit Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 145. *seq.*

L. XVII.

Si in rixa percussus homo perierit, etc.] Plenius hic locus exstat in *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 7. (1) ubi de poena. — Vid. Mev. *ad Jus Lubec.* IV. 8. 8. (2). Exemplum insigne in vita Ruteri. *Biblioth. Univ. Tom.* IV. *p.* 23. De jure Hebraeorum forensi Selden. *de Jur. Nat. et Gent.* IV. 1.

(1) Et in Paul. *Sent.* V. 23. §. 4. ubi vid. Schulting. add. Petr. Burg. *Elector. Cap.* 5. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 518. et Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 46.
(2) Add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 5. *Cap.* 3. *num. ult.* Sand. *Decision.* V. 9. *Def.* 5. Voet. *ad h. t. Pand. num.* 7.

TITULUS IX.

DE LEGE POMPEJA (1) DE PARRICIDIIS.

De atrocitate Cicer. *pro Roscio Amer.* Quinctil. *Declam.* 377. — Quaedam alicubi impunita fuisse, ait Bardesanes apud Euseb. *Praepar. Euangel.* VI. 10. *p.* 276.

(1) *De Cn. Pompejo Magno, et de Legibus ab eo latis* Dissertatio est H. A. C. Chais van Buren. Lugd. Batav. 1823. ubi *Part.* III. *Cap.* 3. quaedam notavit de hac Lege. Alii citantur apud Bach. *Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 1. §. 86. *De parricida non confesso ad locum Sueton. in Aug. Cap.* 33. Dissertatio est Petri de Toullieu, in ej. *Collectan. p.* 414. *seqq.* et Dissertatio Zach. Huberi *de poena parricidii, qua exponitur ele-*

 gans

gans locus *Suetonii*, *in* *Aug.* *Cap.* 33. exstat in ej. *Diss. Jurid. et Philolog. Tom.* I. *p.* 206. *seqq.*

L. I.

Lege Pompeja de parricidiis etc.] Quae *Corneliam* extendit (1). Vid. ad *L.* 3. *h. t.*

Fratrem,] *Fraternum parricidium*, Cicer. *pro Cluent. Cap.* 11.

Patruelem, *matruelem*,] D. Goth. *in not.* „*Fratres patrueles* sunt, qui ex eodem patre: *matrueles*, qui ex eadem matre. Cujac. *Obs.* VI. 17." Sic Plaut. *in Prolog. in Poenul. Vs.* 59. Ulpian. *in Fragm. Tit.* 11. §. 4. ex emendatione Cujacii. (2).

Ut poena ea teneatur, *quae est Legis Corneliae* de Sicariis.] *De parricidiis*, Noodt. *Probab.* I. 11. (3). Quod tamen non necesse, et eadem Lege de hoc etiam crimine actum esse potuit: quod et probat M. A. Ferrat. *Lib.* I. *Epist.* 15. et Menard. *in arg. Orat. Cicer. pro Rosc. Amer.* et *ad Cap.* 5. (4) et potuere eadem Lege duo judicia constituta esse, quorum meminit *L.* 2. §. 33. *de orig. jur.* *De sicariis* a Triboniano esse, putat J. F. Ramos, *in Tribonian. p.* 168.

Sed et mater, *quae filium* etc.] Non *pater*, jure potestatis. Bynkersh. *Opusc. de jur. occid. liber. Cap.* 3. Vs. *Succedant Leges Romanae* etc. (5).

Et avus qui nepotem *occiderit.*] Non *neptem. L.* 21. *ad L. Jul. de adulter.* ubi vid.

Et praeterea etc.] Junge *L.* 3. *h. t.*

(1) Ad alia genera caedis in propinquis factae. add. Bach. *Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 1. §. 86. et Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 60.

(2) Add. Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1565. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 6. *Cap.* 1. *num.* 4. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 2. Sequitur: *generum*, *socrum*. Herm. Cannegiet.

giet. *Obs.* I. 18. *p.* 118. ope geminationis, legit: *generum*, *socerum*, *socrum*.

(3) Etiam Westenberg. *ad h. t. Pand.* §. 1. et Waechtler. *Opuscul.* *p.* 219.

(4) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 24. *not.* 3. Heinecc. *in Antiq. loc. modo cit. in not.* Pothier. *h. t. num.* 2. *Lex Cornelia* hic appellatur *de sicariis* a prima ejus parte, quamvis proprie respiciatur ad illud ejus Legis caput, quod erat *de parricidiis*. Herm. Cannegiet. *Obs.* III. 13. *p.* 306. add. Arntzen. *Obs. Syllog. Cap.* 1. in *Act. Societ. Traject. Tom.* I. *p.* 113. *seq.* et Vockestaert. *Diss. de L. Corn. Sulla Legislatore, Cap.* 6. §. 7. *p.* 139. Aliter Cujaç. *ad Paul. Sent. loc. cit. not.* 11. et Voet. *ad h. t. Pand. num.* 2.

(5) Add. Schulting. *ad d. loc. Paul. not.* 2.

L. II.

Frater autem ejus, qui cognoverat tantum, nec patri indicaverat, relegatus est,] Non ergo hic est *conscius*, *L.* 6. *h. t.*

Et medicus *supplicio affectus.*] Hunc servum occisi fuisse, putat Ramos, *in Tribonian. p.* 222. (1).

(1) Potius putem, rationem gravioris supplicii esse, quod medicus *particeps sceleris* est.

L. III.

Marcianus Lib. XIV. *Institutionum.*] Junge *L.* 1. *h. t.*

Sed sciendum est, Lege Pompeja etc.] Quae *Corneliae* videtur quid adjecisse.

De consobrino comprehendi (1):] Verbis Legis. D. Goth. *in not.* „*Sub consobrino etiam eos pariter complecti, qui pari propioreve gradu sunt*, Hotoman. *Obs.* V. 52." Pessime (2).

Sed non *etiam eos* etc.] *Non* delet Matth. *de Criminib.* XLVIII. 6. *Cap.* 1. *num.* 5. Sed vid. Bynkersh. *Obs.* I. 4. Res satis facilis.

Propriove] Forte *propiorеve.* (3).

(1) Hal. et Vulg. *comprehensum esse*, et ita Flor. factum. Vid. Brencm. *h.*
(2) Add. Jauch. *de Negation. p.* 216. Pothier. [*h. t.* *num.* 2.
(3) Ita van Eck. *ad h. t. Pand.* §. 3. et Pothier. *d. loc.*

L. IV.

Ut liberorum sponsi (1), *generorum appellatione continentur.*] Facit huc Brouckhus. *ad Tibull.* II. 2. 11.

(1) D. Goth. *in not.* „Lege: *liberi desponsi.*" Sed vid. Forster. *Obs. succisiv.* I. 6. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 908. et Pothier. *h. t. num.* 2.

L. V.

Cum in venatione filium suum quidam necaverat,] Alterius, qui id flagellis fecerat, meminit Senec. *de Clement.* I. 14. Rectius ille apud Val. Maxim. V. 9. 1.

Quod latronis magis, quam patris jure *eum interfecit:*] Vid. Freher. *Parerg.* I. 22. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 891.] *Jure*, id est, *more.* Ita *νόμος* apud Euripid. *Orest. vs.* 571. Lucian. *Abdicat. pr. et p.* 710. Sic Quinctil. *Declam.* XII. [*Cap.* 9. *p.* 250. ed. Burm.] (1). Contra *mos* pro *jure*, Virgil. *Aeneid.* XII. *Vs.* 836. ubi Serv.

(1) Ubi vid. Burman. add. Herm. Cannegiet. *Obs.* IV. 1. *p.* 542. Disputarunt de hac Lege Noodt. *ad Tit. Pand. de his qui sui vel al. jur. sunt.* Vs. *Mitto dominicam potestatem* etc. et *Amic. responsion.* Vs. *Tandem venio ad Hadrianum* etc. et Bynkershoek. *Opusc. de jur. occid. liber. Cap.* 4. et *in not. ad amic. responsion. Noodtii*, §. 24. Cum Noodtio facit Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de his qui sui vel al. jur. sunt*, §. 4.

L. VI.

Et ait Maecianus, etiam conscios *eadem poena adficiendos,*]

dor,] Qui hic sunt *participes sceleris*. Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 3. *Cod. Theod. ad L. Cornel. de Sicar.* [*Tom.* III. *p.* 165.] (1).

(1) Add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 6. *Cap.* 1. *num. ult.* Aliter Voet. *ad h. t. Pand.* §. 5. Vid. et Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* III. 17.

L. VII.

Idem Lib. XXIX. *ad Edictum.*] Agens de *SCto Macedoniano*.

L. IX.

Poena parricidii (1)] *Nova* dicitur Justiniano, §. 6. *Inst. de publ. judic.* id est, mira, stupenda. Otto (2), *Praef. Tom.* IV. *Thes. Jur. p.* 13.

More majorum] Jam usitata sub Tarquinio Prisco. Dion. Halicarn. *Antiq. Lib.* IV. *p.* 260. Valer. Maxim. I. 1. 13 (3). Nood. *Probab.* I. 11. §. 3. paulo aliter.

Virgis sanguineis] Vid. D. Goth. *in not.* et Matth. *de Criminib.* XLVIII. 6. *Cap.* 2. *num.* 3. (4).

Cum cane, gallo gallinaceo, et vipera, et simia (5),] Vid. Goldast. *ad Dosith. Lib.* III. §. 16. [in *Jurispr. antejustin. p.* 874. *seq.*] sed caute legendus.

Deinde in mare profundum etc.] Ad quod nigris bubus devehebatur. Dosith. *d. loc.* Invenio et feminas in aqua necatas praetextu criminis *laesae majestatis*. Lactant. *de Mort. persec. Cap.* 58. interdum ob *incestum*. Freher. *Parerg.* II. 26. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 943.]

Alioquin bestiis objicitur (6), *secundum D. Hadriani Constitutionem.*] Post quam prior poena (7) videtur cessasse. Paul. *in Sent.* V. 24.

(1) De qua notissimus, sed elegans, locus est Ciceronis, *in Orat. pro Rosc. Amerin. Cap* 25. 26. Late eam exposuit J. F. Ramos, *in Triboniano, seu error. Tribon. de poena parricidii* (adversus quem tamen Tribonianum defendit Herm. Cannegieter. *Obs. Jur.*

Rom. III. 11. *seqq.*) add. Coler. *Parerg.* Cap. 3. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 557. Nerius, *Analect.* II. 39. in *eod. Thes. Tom.* II. *p.* 380. *seq.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 6. *Cap.* 2. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand* §. 4. *et* 5.

(2) Secundum quem *nova* est *antea inaudita*, *inusitata*, *insolens*, et sic quoque Rad. Forner. *Rer. quotid.* III. 24. in *eod. Thes. Tom.* II. *p.* 219.

(3) Add. Otton. *in Praef. Tom.* IV. *Thes. jur. p.* 12. *seq.* et Arntzen. *Obs. Syllog. Cap.* 1. in *Act. Societ. Traject. Tom.* I. *p.* 106. *seqq.*

(4) Add. Ferand. Adduens. *Explication.* I. 48. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 554. Turneb. *Adversar.* VIII. 23. Gronov. *ad Grot. de Jur. Bell. ac Pac.* III. 3. §. 8.

(5) Animalia illa Imperatorum aetati deberi, forte ob facinus frequenter commissum poena exasperata, putat Arntzen. *loc. modo laud. p.* 114. *seq.*

(6) Arntzenius, *d. loc. p.* 116. id accipit de vilioribus, honestiores igne exustos putans, propter *loc. Paul. cit.*

(7) Quam tamen postea in usum revocavit Constantinus M. *L. unic. Cod. de his qui par. vel lib. occid.* et quam Legem confirmavit Imp. Justinianus, §. 6. *Inst. de publ. judic.*

§. 1.

Capitis *poena plectentur*,] *Deportationis*, Menard. *in arg. Orat. Cicer. pro Rosc. Amerin.* Sed male (1).

Aut ultimo supplicio mactantur.] Id est, *crucis.*

(1) Add. P. Fab. *Semestr.* II. 13. *p.* 347.

§. 2.

Furore ipso eum puniri,] Facit huc Chrysostomus, citatus a Rittershusio, *Sacr. Lect.* IV. 10. *in fin.*

L. X.

Eorum, qui parricidii poena teneri possunt, semper *accusatio permittitur.*] Cujacius, *Obs.* IV. 14. explicat ex *L.* 13. *de SCto Silanian.* etiam Matth. *de Criminib.* XLVIII. 19.

19. *Cap.* 4. *num.* 2. Cujacio non nominato. Ne tolli quidem viginti annis, vult Jac. Gothofred. *ad L.* 5. *Cod. Theod. de rapt. virg.* [*Tom.* III. *p.* 216.] non recte, et contra *L.* 12. *Cod. ad L. Corn. de falf.* (1) Sic tamen et Ramos, *in Tribonian. p.* 207.

(1) Add. Grot. *in Flor. Sparfion. p.* 266. et Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7.

TITULUS X.

DE LEGE CORNELIA DE FALSIS, ET DE SENATUSCONSULTO LIBONIANO.

Cornelia testamentaria, *nummaria*, Cicer. *in Verr.* I. 42. Duae fuisfe videntur (1). Sed Paul. *in Sent.* V. 25. §. 1. aliud docet. Facit huc *L.* 6. §. 1. *de extrord. crim.* — *SCtum Libonianum* prius *Claudiano.* Merill. *Variant. ex Cujac.* II. *ult.* (2). Plura SCta ad hanc Legem facta. Vid. Ulpian. *in Collat. LL. Mof. et Rom. Tit.* 8. §. 7. (3).

(1) Duae diverfae Leges fuerint, an duo tantum ejusdem Legis diverfa capita, disputant Interpp. Prius putat v. gr. Cujac. *ad loc. Paul. cit. not.* 2. Ernest. *in Ind. Leg.* Pothier. *h. t. num.* 1. Posterius cenfet v. gr. Sigon. *de Judic.* II. 32. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inft. de publ. judic.* §. 64. Bach. *Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 1. §. 73. Vid. H. M. Vockeftaert. *de L. Corn. Sulla Legislatore*, *Cap.* 9. §. 2. quo Capite de hac Lege Cornelia egit: de qua Disfertationem quoque confcripfit Petr. Buteux. Lugd. Batav. 1780. et Guil. Arn. van Beveren. Traj. ad Rhen. 1768. utramque citavit quoque Stockman. *ad Bach. d. loc.* Disfertatio Zach. Huberi, *de Lege Cornelia*, *quam memorat Sueton. in Aug. Cap.* 33. exftat in ej. *Disf. Jurid. et Philolog. Tom.* II. *p.* 74. *feqq.* de quo loco Sue-

Suetonii vid. et Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 25. *not.* 4.

(2) *De his qui sibi adscribunt in testamento ad explicationem SCti Liboniani et edicti D. Claudii*, Disputatio est Jo. Jac. Mascovii. Lipſ. 1731. et *Exercitationem de his qui sibi adscribunt in testamento alieno* conſcripſit J. G. Marckart., quae exſtat in ej. *Exercitat. Academic. p.* 131. *ſeqq.* add. Idem, *Probab. rec. Lect. Jur. Civ. Part.* I. *p.* 151. *ſeqq.*

(3) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 25. *not.* 2.

L. I.

Poena Legis Corneliae irrogatur etc.] Ex SCto. Vid. Ulpian. *in Collat. LL. Moſ. et Rom. Tit.* 8. §. 7.

Qui falſas testationes faciendas,] Vid. *L.* 9. §. 3. *h. t.*

Testimoniave falſa inſpicienda,] An, *invicem dicenda*, ut *L.* 9. §. 3. *h. t.* et Ulpian. *in Collat. loc. cit. testamentave* (lege: *testimoniave*) *falſa invicem dicenda*, et ſic *ibid.* Pith. (1). et haec erunt *testimonia mutua*, de quibus Cicer. *pro Flacco*, *Cap.* 9. Aliter Bynkersh. *Obs.* III. 18. (2) ſed minus placet, ut et Salmaſ. *ad Jus Attic. Cap.* 30. *p.* 806. qui legit: *in necem dicenda*; errorem ortum putans ex ſiglis.

Dolo malo conjecerit.] *Confecerit*, Bynkersh. *loc. modo cit.* quod non respondet praecedentibus: quid enim est *faciendas conficere?* Lege: *coierit*, ut *ſocietatem coire*; ſed *ob* vel *in* videtur tunc deſiderari. Conjeceram *coeraverit*, quod jam occupavit Salmaſ. *ad Jus Attic. Cap.* 30. *p.* 797. (3).

(1) Add. Schulting. *ibid. not.* 12. etiam Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 3. §. 9. *in not.* et Pothier. *h. t. num.* 27. Vid. et Nic. Catharin. *Obs.* II. 24. in Theſ. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 781.

(2) Qui *inſpicienda* retinet, et *testimonia* accipit pro *testamentis*. Vid. et Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit. de libert. p.* 7. Heraldus. *de Rer. judic. auct.* I. 6. §. 6. in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 1106. pro

tes-

testimonia legit: *testamenta*, quod non displicet Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 204. sed vid. Schulting. *loc. modo cit.* et Bav. Voorda, *in not. ad Praelect. Jan. a Costa, p.* 262.

(3) Conf. Schulting. *ad loc. Collat. cit. not.* 15.

§. 1.

Item ob instruendam advocationem etc.] Vid. *L.* 20. *h. t. Item qui*, Vett. editt. (1). *Instruendam.* Sic recte (2). Testes intelligit Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 1. *num.* 14. (3). Vel qui praesentiam commodabant, Herald. *de Rer. judic. auct.* I. 6. *num.* 7. 8. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1106. *seq.*] a quo dissentit Salmas. *ad Jus Attic. Cap.* 30. *p.* 844. *seqq.*

Societatem coierit ad obligationem innocentium,] Alia Lege hic non tenebatur, sed Judices. Cicer. *pro Cluent. Cap.* 52. Pro *obligationem* Herald. *loc. modo cit. num.* 8. legit: *oblocutionem*, refutatus a Salmasio, *ad Jus Attic. Cap.* 30. *p.* 860. *seqq.* Heraldum exscripsit Grotius, *in Flor. Spars. p.* 267. notatus a Bynkersh. *Obs.* III. 19. qui Vulgatam retinet (4).

(1) *Qui* inferunt Hal. Vulg. et etiam MSS. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

(2) Vid. Schulting. *ad Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 8. §. 7. *not.* 17.

(3) Qui pecuniam acceperunt, ut Advocatos et testes conquirerent, intelligit Schulting. *loc. modo cit.*

(4) Etiam Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p* 207. Jo. Cannegiet. *ad Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 8. §. 7. *p.* 226. *not. f.* Pothier. *h. t. num.* 28. *Ad occisionem innocentium*, *Coll. LL. Mos. et Rom. d. loc.* ubi vid. Schulting. *not.* 21. *Occisionem* praefert quoque Bach. *Hist. jur.* III. 1. *Sect.* 3. §. 6. *in not.* et *in Trajan. p.* 12.

§. 2.

§. 2.

Sed et si quis ob renunciandum, etc.] D. Goth. *in not.* „ *denunciandum*, Vulg. Hal.” *Renunciandum* retinet rald. *de Rer. judic. auct.* I. 6. *num.* 9. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1108.] sed vid. Bynkersh. *Obs.* III. 30. qui legit: *denunciandum* (1). Heraldus quoque notatur a Salmasio, *ad Jus Attic. Cap.* 30. *p.* 868. qui etiam *denunciandum* legit, ut *L.* 6. *de L. Jul. repetund. L.* 2. *de concussion.*

Dicendum vel non dicendum.] Haec esse e Glossemate, quo priora exponuntur, putat Herald. *loc. modo cit. num.* 10. Sed vid. Bynkersh. *Obs.* III. 20. (2).

Pecuniam acceperit,] Hoc satis. Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 1. *num.* 13. (3).

(1) Atque ita legendum, censet quoque Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 8. §. 7. *not.* 24. et *ad Paul. Sent.* V. 25. §. 2. *not.* 26. et Jo. Cannegiet. *ad Collat. d. loc. p.* 226. *not. i.* Sed *renunciandum* explicat Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 208.

(2) Et Schulting. *ad loc. Paul. modo cit.*

(3) Sequitur: *et qui Judicem corruperit*, etc. De eo qui *Judicem corrupit in publico Judicio*, et de *venenis*, non diversis, sed eadem Lege quaesitum esse, ex Cicerone adstruit, et inde conjicit, Legem *de falsis*, et *de venenis*, unam eandemque fuisse, Ferratius, *Epistol.* I. 15. *p.* 117.

§. 3.

Sed et si Judex Constitutiones Principum *neglexerit*,] Recitatas apud se. Paul. *in Sent.* V. 25. §. 4. (1). Pleraque Triboniano adscribit Salmas. *ad Jus Attic. Cap.* 30. *p.* 881. *seq.* Male. Vid. Bynkersh. *Obs.* III. 21. (2).

(1) Ubi vid. Schulting. *not.* 34.

(2) Et Schulting. *ad loc. Paul. cit. not.* 32.

§. 4.

Cereisve,] D. Goth. *in not.* „Legendum censeo: *ceterisve*." Eras. Conf. Ulp. *in Fragm. Tit.* 20. §. 9, et mox sequitur: *vel alia qua re. Cerisve*, Rob. Steph. et edit. Paris. 1524. et sic Bynkersh. *Obs.* III. 21. (1), Aut dicendum, *cereisve* antiquo more scriptum esse pro *cerisve* (2).

Sine *consignatione*] D. Goth. *in not.* „*sive consignatione*, Vulg. Hal." Quod malim, add. Bynkersh. *Obs.* III. 21. (3).

Vel rem *amoverint*,] *Tabulas publicas, testamenta:* aliter non. *L.* 16. *pr. h. t.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 1. *num.* 6. An distinguendum, quo animo amoverint? Facit huc *L.* 53. *pr. de furt.* et sic Bynkershoek. *Obs.* III. 21. (4).

Quod instrumentis suis, etc.] *Quod in instrumentis* etc. ope geminationis, Bynkersh. *d. loc.* recte.

(1) Etiam Brencm. *h.* et Pothier. *h. t. num.* 24.

(2) Vid. Schulting. *ad loc. Ulp. cit. not.* 28. et Jo. Cannegiet. *ad d. loc. Ulp. p.* 85.

(3) Obstat tamen, quod *sine consignatione* etiam legatur. *L.* 16. §. 2. *h. t.* eamque Lectionem confirment Basilic. Vid. Brencm. *h.* Videmur quoque Lectionem Florentinam posse retinere, et intelligere eos, qui non quidem alia instrumenta signarunt, sed falsum tamen *sine consignatione* fecerunt. Conf. *d. L.* 16. §. 2. juncto §. 1. ejusd. Legis. Etiam Pothier. *h. t. num.* 24. *in not.* ait: *id est, aliove instrumento etiam non signato;* quamvis aliam Lectionem non improbet.

(4) Vid. et Pothier. *d. loc.* — Ad seq. §. 6. vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 1. *num.* 8. De eo qui obsignatas alterius literas aperit, Langl. *Semestr.* VIII. 12.

§. 8.

Si specialiter subscriptio facta est, etc.] Quid si Codicil-

cillis approbatum sit. *Consil. JCtor. Batav.* II. *Cons.* 148. (1).

(1) Vid. ad *h.* §. Marckart. *Exercit. supra laud. Cap.* 2. §. 13. *seq.*

§. 9.

At si quis adv. hanc Legem profectus aerario *obrepserit*,] D. Goth. *in not.* „*Praefectis aerario*, Vulg. (1)." Recte. Rob. Steph. *Praefecto.*

(1) Imo, Hal. Vulg. *Praefecto.* Vid. Brencm. *h. Praefectis* legit quoque Voet. *ad h. t. Pand. num.* 1.

§. 10.

Nec enim excusationes admisisse, etc.] Ut tales a tutela possent liberari. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. ne tut. vel cur. Vectig. conduc.*

§. 13.

Poena falsi, *vel* quasi falsi *deportatio* (1) *est*, etc.] *Falsi*, quod ex Lege descendit. *Quasi falsi*, quod SCtis et Constitutionibus additum Legi, Jan. a Costa, *ad* §. 7. *Inst. de publ. judic.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 1. *num.* 1. (2).

Ultimo supplicio affici jubetur.] *Cruce.* Paul. *in Sent.* V. 25. §. 1. (3).

(1) Vera Legis Corneliae poena fuit *aquae et ignis interdictio*, in cujus locum successit *deportatio.* Schulting. *ad Paul. Sent.* IV. 7. §. 1. *not.* 6.

(2) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 25. §. 1. *not.* 2. *et* 3. et §. 5. *not.* 37. et Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 63. *in fin.* Sed Voetium, *ad h. t. Pand.* §. 1. *quasi falsum* hic appellari putare, quod ex *SCto Liboniano* et *edicto D. Claudii* pro falso habetur, et ut falsum punitur, quamvis revera falsum non sit, ut si quis jubente testatore Legatum sibi in alieno testamento adscripsit, notavit Voorda, addens: sed quid conjungi vetat sententiam utramque?

(3)

(3) Ubi vid. Schulting. *not.* 20. Ceterum, responsum hoc ita accipiendum ut verum in plerisque casibus, non tamen omnibus, monet Matth. *loc. modo cit. Cap.* 2. *num.* 11.

L. II.

Qui testamentum amoverit, etc.] *Furti* hunc teneri, negat Cujac. *ad Paul. Sent.* IV. 7. §. 1. *not.* 2. quia animus est occultandi veri, non lucrandi (1).

(1) Sed vid. Schulting. *ad loc. Paul. cit. not.* 4. Ceterum, dubitari posse, an ipsa Lex Cornelia *doli mali* meminerit, et an non ex talibus factis *dolum* satis argui voluerit: postea vero id additum sit, notat Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 25. §. 1. *not.* 4. et *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 8. §. 7. *not.* 14.

L. IV.

§. 1.

Fisco tantum esse putavit vindicandum, quantum per Codicillos erogari posset,] Non, *erogatum esset*: id enim incertum. Non potuit amplius puniri, reatu morte extincto.

L. V.

Sed quia (1) *et Jussu* patris *id fecerat*,] Testatoris.

Et *annorum* XXV. *erat*,] *Nec annorum* etc. Leonin. *Emend.* III. 12. *num.* 4. (2).

(1) Ita Hal. et Vulg. Sed Flor. *qua*, licet ibi quoque *quia* factum. Vid. Brencm. *h. l.*

(2) Et Jens. *Strictur. ad Pand. p.* 563. *seq.* Etiam Jauch. *de Negation. p.* 229. *et* 284. aut legit: *non erat*. Pothier. h. t. *num.* 16. *et minor* etc. Sed Vulgatam Lectionem cum Cujacio, *Obs.* VI. 3. retinet Jo. Gotfr. Sammet. *Opuscul. p.* 197. *seq.*

L. VI. (1).

(1) Vid. ad hanc Legem Cujac. *Tract.* 111. *ad African.*

§. 5.

Et magis placet non posse:] Nam vice bonorum possessionis Legatum amplexus est, et non potest dicere, se esse praeteritum.

Aut creditori actio sua denegari debet,] *Debeat*, Rob. Steph. (1)

(1) Etiam Hal. Sequitur: *ne eorum uterque* merito *debito careat.* Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. § 9. *in fin.* pro *merito* legit: *immerito.* Nihil mutat Cujac. *loc. modo laud.* quem sequitur Pothier. *Tit. de bon. libertor. num.* 27.

L. VIII.

Quicunque nummos aureos *partim raserit*, etc.] Quod atrocius. Jac. Gothofred. *ad L.* 5. *Cod. Theod. de falf. monet.* [*Tom.* III. *p.* 196.]

Partim tinxerit,] D. Goth. *in not.* „*Strinxerit*, *siquidem liberi* etc. Hotoman. *Obs.* V. 16." Bynkersh. *Obs.* IV. 21. *cinxerit*, id est, *circumciderit*, ut *L.* 5. *pr. arbor. furt. caesar.* Sed, ubi *cingere* usurpatur de alia re, quam de arboribus? ut *L.* 7. §. 4. *d. tit. L.* 29. *loc. cond.* Puto, hoc illud esse, quod Paulo, *Sent.* V. 25. §. 1. dicitur *lavare*, ope liquoris scil. nummos imminuere (1).

Ad bestias dari:] *Ludum venatorium* intelligit Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 1. *num.* 5. (2).

(1) Add. Schulting. *ad loc. Paul. cit. not.* 14. Van Dorp. *Obs. Cap.* 12. Pothier. *h. t. num.* 42. Vid. et Nic. Catharin. *Obs.* IV. 23. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 794.

(2) Add. Schulting. *in not. ad L.* 31. *de poen.*

L. IX.

Qui argenteos nummos adulterinos flaverit,] Quod facilius, quam *ferire.* Freher. *Parerg.* I. 14. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 879.] (1).

(1)

(1) Sequitur: *falsi crimine* teneri. Hal. *emendatur*: Malam versionem dicit Jens. *Strictur.* p. 505. Sed etiam alibi post *ut* sequi *Infinitivum*, docet Rygerbos. *Obs. Jur. Rom.* Cap. 3. p. 22. Praecedit: *ut qui in aurum vitii quid addiderit*. Aes hic adhiberi, Plinium scribere, notavit Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 25. §. 1. *not.* 13. Pro *addiderit*, Jos. Fern. de Retes, *Miscellan.* I. 15. *num.* 12. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. p. 59. legit: *indiderit*.

§. 2.

Ne quis nummos stagneos plumbeos *emere vendere* etc.] De *aureis* nihil, quorum venditionis meminit *L.* 2. *Cod. Theod. de ponderator.* [*Tom.* IV. p. 599.] ubi Jac. Gothofred. (1). De aliis Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 4. *num.* 4.

(1) Add. Torrent. *ad Sueton. in August. Cap.* 75. et Brisson. *Select. Antiq.* I. 8. quem D. Gothofredum hic exscripsisse, notat *ibid.* Trekell.

§. 3.

Poena Legis Corneliae irrogatur etc.] E SCto (1). Vid. *Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 8. §. 7.

Item, qui falsas testationes *faciendas*,] Id est, *testificationes*. Salmas. *ad Jus Attic. Cap.* 30. p. 792. *seqq.* (2).

Testimoniave falsa invicem dicenda] Vid. ad *L.* 1. *pr. h. t.* Haeret Herald. *de Rer. judic. auct.* I. 6. *num.* 6. [in Thes. Otton. *Tom.* II. p. 1106.] *Invicem* est in *Collat. d. loc.* pro quo Salmas. *loc. cit.* p. 805. *in necem*: quod non probo. *Dicenda*. In *Collat. d. loc.* additur, *aut consignanda*, quod Tribonianus omisit, forte ob *L.* 3. §. 3. *de testib.* Salmasius, *d. loc.* p. 806. nescit quare; sed p. 807. aliquam rationem adfert.

Dolo malo (3) coïerint.] *Curaverint*, in *Collat. d. loc.* add. Salmas. *ad Jus Attic. Cap.* 30. p. 798.

(1) De quo Cujac. *ad locum Collat. cit. not.* 10. et Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 3. §. 4.

(2) Sed Idem, *ibid.* p. 775. intelligit *scripturas testibus munitas*, quod praefert Schulting. *ad d. loc. Collat. not.* 12. *Item qui in falsas* etc. legendum censet Voorda, *in not. MSS.*

(3) Vid. ad *L.* 2. *h. t. not*, 1.

§. 4.

Qui delatorem *summisit* etc.] De eo, qui falsum testem, Goris, *ad Consuet. Velav. Cap.* 4. *Art.* 1. *Gloss.* 7.

L. X.

§. 1.

SCtis locum non esse.] Ab initio nihil peccatum (1).

(1) Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Aem. Macr. de Publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 88. *seq.*

L. XII.

Quod scelere quaesitum est, heredi non relinquitur.] Add. *L.* 26. *h. t.*

L. XIII.

Falsi nominis vel cognominis adseveratio etc.] *Dolosa.* Paul. *Sent.* V. 25. §. 11. (1).

(1) Ubi vid. Cujac. *not.* 62. add. Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 8. §. 7. *not.* 22. et Rad. Forner. *Rer. Quotid.* V. 17. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 269. *seq.*

§. 1.

Quoniam in Corneliam, falso recitato, non facto, non incidit:] Sic Cujac. *ad Libb. Papinian. Resp. in expl. h. l.* recte (1). Adeo ut hoc (2) post inductum videatur. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 1. *num.* 3. (3).

(1) Perperam Hal. τὸ *non* omittere, quod Cod. Flor. et Basil. agnoscunt, notavit quoque Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 25. §. 1. *not.* 6. Negationem retinent quoque Nic. Catharin. *Obs.* III. 16. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 786. Jauch. *de Negation. p.* 107. Pothier. *h. t. num.* 26.

(2) Scil. jus de recitatione *alterius* instrumenti, praeter *testamentum*. Vid. Schulting. *loc. modo cit.*
(3) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 8 qui propterea putat, vix amplius aliquem esse hujus Legis usum.

L. XIV.

Servo communi Titii et sui *Legatum adscripsit*,] *Et suo*, Rob. Steph. (1).

Respondit,] Al. *respondi*. (2).

Licet jussu patris scripserit:] Si absque hoc jussu, esset locus ipsi *Legi Corneliae*, et nunc tamen est locus SCto.

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h. Disputationem ad hujus Legis pr. et* §. 1. conscripsit Balth. Branchu, quae adjecta est ej. *Obs. p.* 147. *seqq.*
(2) Non opus. Vid. M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcello, Sect.* II. *Cap.* 1. §. *ult. not. m.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 70.

§. 1.

Ceterum socio totum debeatur?] Ut in *L.* 12. *de auctor. et consens. tut. et cur.*

Et inveni Marcellum apud Julianum adnotasse:] Pro *ad* (1).

Aut servo communi, etc.] Est, qui legat (2): *a servo*, et mox: *Titio*, *ut socio*, aut delet (?) post *subducitur*, in Disp. habita sub Praesidio Clar. Noodtii.

Quod et in praesenti quaestione observandum est.] Et altero casu [si *sibi et Titio*] *Titii* nomen non erit pro non scripto. Paul. *in Sent.* III. 6. §. 14. (3). Ob quem locum non relatum in Pand. Tribonianum carpit Balduin. *in Justinian. Lib.* IV. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1196.]

(1) Vid. M. Tydeman. *Diss. modo laud. Sect.* II. *Cap.* 3 §. 2. *not. c. p.* 79.

(2) Ita Balth. Branchu, *Disp. modo laud. p.* 157. Sequitur: *ita adjicit* iste *Marcellus.* M. Tydeman. *d. Diss. Sect.* II. *Cap.* 3. §. 11. *p.* 89. *seqq.* pro *iste* legi mavult: *ille*, vel *istic*; et plura habet de hoc loco, *ibid.*
(3) Ubi vid. Cujac. et Schulting. *not.* 30. *et* 31.

§. 2.

An ideo teneri potest, quod adjectum est in Lege, etc.] *Julia et Papia* (1).

Atquin cum is qui *sibi* etc.] Constructio postularet: *cum quis sibi* etc. (2).

Etiamsi fideicommisse similiter *jubente testatore commisisset*,] Ut jusserat in *Legato*. Non vero id pertinet ad casum mariti praecedentem, in quo nihil tale.

Idque apud heredem remanere cum onere fideicommissi,] Ut *L.* 29. *pr. de Legat.* 2do cum similibus. — Hinc ergo sequitur, marito actionem dari non posse: nec mulier agere potest, cum ei nihil adscriptum sit.

(1) Apud Jac. Gothofred. *Cap.* 21. Apud Heinecc. *Cap.* 34. *Disputationem ad hunc* §. conscripsit Balth. Branchu; quae adjecta est ej. *Obs. p.* 169. *seqq.*
(2) Ita Vulg. Hal. *cum is sibi.* Vid. Brencm. *h.*

L. XV.

Legatum sibi sua manu scripserit,] Advocatorum Patronorumque olim hoc crimen fuisse, docet Brummer. *ad L. Cinc. Cap.* 9. *p.* 131. (1).

(1) Explicuit hanc Legem Merillius, *ad Callistr. Libb. Quaest.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 620. *seqq.*

§. 2.

Minus (1) *liber sit*,] Directe.

Sed libertas ei ex fideicommissi causa praestatur,] Quod facilius.

(1) *Non ideo minus*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Male. add. Jauch. *de Negation. p.* 43.

§. 3.

Quaeri tamen debet, an aeque subsequendi *necessitas*,] Pro *obsequendi* (1).

Et honesta excusatio est, non (2) *facientibus, quod non sit concessum.*] Id est, nemo inique ferre potest excusantem se, quod nolit facere, quod Leges vetant.

(1) Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 383. *not.* 10. *subsequi* pro simplici *sequi* accipit.

(2) Jauch. *de Negation. p.* 359. *seq.* delet *an* ante *aeque*, et particulam *non* transponit ante *est*, ponens post *concessum* signum interrogandi.

§. 4.

Veniam tribuendam Legis Corneliae *placuit.*] Non jus capiendi. Facit huc *L.* 8. *de jur. et fact. ignor.*

§. 6.

Deinde alia manu] Scil. scripserit, vel curaverit scribi. *Basil. Tom.* VII. *p.* 711. (1).

Sed benignius est, ut etiam ea, etc.]. Non enim sibi adscripsit.

(1) Add. Panciról. *Thes. Var. Lect.* II. 153. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1247. Watero, in *not. MSS.* verba haec suspecta videntur, aut alieno loco posita, et collocanda ante τὸ *adjecerit*, aut ante *si uterque*, hunc in modum: *vel deinde alia manu, si uterque* etc.

L. XVI.

Nisi testamentum alicujus subreptum arguatur.] Vid. *L.* 2. *h. t.* add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 1. *num.* 6. (1).

(1) Et Schulting. *ad Paul. Sent.* IV. 7. §. 1. *not.* 4.

§. 2.

Sine consignatione] Vid. *L.* 1. §. 4. *h. t.*

L. XVII.

Senatus censuit, ab omnibus heredibus eum manumittendum.] Sic ergo ipsi *jus patronatus* intercidit.

L. XVIII.

Uxori *Legatum in alieno testamento scribere*, etc.] Quae non convenit in manum (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 6. §. 14. *not.* 32.

L. XIX.

Qui falsam monetam percusserint, etc.] Nondum ergo res multum provecta. (1).

(1) Alias in jure nemo poenitentia sua nocens esse desinit. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 25. §. 1. *not.* 23. add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 5. *num.* 4.

§. 1.

Accusatio suppositi partus nulla temporis praescriptione depellitur:] Ut adulterium. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 4. *num.* 10. et XLVIII. 19. *Cap.* 4. *num.* 3. (1).

(1) Qui sequitur Cujac. *Obs.* IV. 14. add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 25. *not.* 24. Aliter Rad. Forneri *Rer. Quotid.* I. 4. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 132. et Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 2.

L. XX.

Et qui ad litem instruendam advocatione, testibus, pecuniam acceperunt,] Salmas. *ad Jus Attic. Cap.* 30. *p.* 846. putat, JCtum scripsisse: *et qui ad struendam advocationem testesve pecuniam acceperint*, reliqua esse a Triboniano: quod non probo (1), nec, quod mox vult fuisse scriptum: *et ad obligationem innocentium pecuniam acceperint, pactionem fecerint*, etc.

Testibus] *Testibusve*, Al. (2). Non opus.

(1) Add. Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 8. §. 7.

§. 7. *not.* 17. *et* 21. Bynkersh. *Obs.* III. 19. *Jo.* Cannegiet. *ad d. loc. Collat. p.* 224. *not. e.* Aliter Nic. Catharin. *Obs.* II. 25. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 781. locum hunc emendat, quem pluribus exposuit Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epit. tom. Libb. Tom.* II. *p.* 979. *seqq.*

(2) Ita Hal. Vid. Geb. *h.*

L. XXI.

Qui duobus in solidum eandem rem diversis contractibus vendidit, etc.] Non *obligavit* tantum: eadem enim utrique sufficere potest. Merill. *Obs.* II. 28. (1). De hoc crimine Dion Chrysost. *Rhodiac. p.* 320.

Diversis contractibus] Vid. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 86. *error.* 1.

(1) Add. Matth. *de Criminib.* XLVII. 13. *Cap* 1. *num.* 4. Sequitur: Iis *adjungitur et is, qui Judicem corrumpit* etc. Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 25. §. 2. *not.* 29. *et* 30.

L. XXII.

Idem Lib. Sing. ad SCtum Libonianum.] *Seu Claudianum*, Ind. JCtor. Flor.

§. 4.

Quoniam neque Legatum, neque hereditas bonae fidei possessori adquiritur,] Ordinarie.

§. 6.

Qui codicillos ante testamentum factos, in quibus Legatum ei adscriptum erat, confirmat, etc.] Specialim in Testamento.

§. 7.

Adimendo quoque aliquid, incidere in poenam *debet*,] SCti. (1).

Veluti si servo legato sibi eodemque manumisso, libertatem

tem sua manu ademerit:] Ita sibi quasi adscripsit Legatum; quod proinde est pro non scripto.

Hoc ita, si voluntate Testatoris ademerit:] Hoc ponit SCtum: alioquin locus est *Legi Corneliae* (2).

(1) Sequitur: quasi *sibi aliquid dederit*. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 10. legi mavult: *qua sibi* etc. Quid opus?
(2) Add. Branchu, *Diss. supra laud. ad L.* 14. *pr. et* §. 1. *h. t. Cap.* 3. *in not. p.* 160. *seqq.*

§. 9.

Quoniam, ut supra diximus, Senatus etc.] D. Goth. *in not.* „Paulus hic loquitur, et tamen ejus nulla superius reperitur sententia huic similis: reperitur quidem in *L.* 15. *h. t.* sed est Callistrati. Hic mos Tribonianum occupavit, etc." Potuit tamen etiam fieri, ut ipse hic JCtus revera scripserit haec, et de iis egerit quoque loco deperdito. (1).

(1) In seq. *L.* 25. pro *si quis alienum chirographum* imitetur, Al. habere: *immutet*, sed Florentinam confirmare Basilic., quamvis utraque lectio admitti possit, notat Nic. Catharin. *Obs.* III. 16. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 786. De re ipsa, Langl. *Semestr.* VIII. 13.

L. XXIV.

Aithales *servus*, etc.] De hoc nomine Bynkersh. *Obs.* III. 7.

Professus est indicium apud Maximillam (1) *filiam Testatoris* etc.] Non apud Judicem, ut D. Goth. *in not.*

Respondit, secundum ea, quae proponerentur, deberi.] Obstat *L.* 5. §. 15. *de his quae ut indign.* ad quam Cujacius distinguit inter eum, qui est professus indicium, et testem: et sic Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 3. *num.* 2. (2). Sane circumstantiae debuere esse diversae.

(1) De qua Otto, *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 33.
(2) Add. Pothier. *Tit. de his quae ut indign. num.* 11.

L. XXV.

L. XXV.

Ulpianus Lib. VII. *ad Edictum.*] Agens forte de *vadimonio non obito.* (1).

(1) Add. Raevard. *Protribunal. Cap.* 3. *p.* 879.

L. XXVI.

Justissime tota hereditas paterna heredi ejus eripitur.] Facit huc *L.* 12. *h. t.*

L. XXVII.

Eos, qui diversa inter se testimonia praebuerunt, etc.] In judicio. Covarruv. *Var. Resolut.* II. 13. *num.* 7.

Et praescripto Legis teneri, pronunciat.] *Pronunciatum est* [Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.* Probante Wateso, *in not. MSS.*

§. 1.

Qui contra signum suum,] Contra testimonium a se signatum. Herald. *de Rer. judic. auct.* I. 6. *num.* 4. [in Thes. Otton. *Tom.* II, *p.* 1105.] Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 1. *num.* 10.

§. 2.

Qui se pro milite gessit (1), *vel* illicitis insignibus (2) *usus est*, etc.] Vid. Tacit. *Histor.* I. 38. et Tertullian. *Apolog. Cap.* 6. ibiq. Herald.

Pro admissi qualitate gravissime puniendus est.] Interdum incidit in *laesam majestatem. L.* 3. *in fin. ad L. Jul. maj.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 2. *num.* 17. (3).

(1) Quid sit *pro milite se genere*, Schroder. *Obs.* III. 15, *p.* 289. *seq.*

(2) *Insignibus altioris ordinis*, Paul. *in Sent.* V. 25. §. 12. ubi vid. Cujac. et Schulting. *not.* 65. *et* 66. add. Rad. Por-

Forner. *Rer. Quotid.* II. 25. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 184.

(5) Quem etiam vid. *ibid. num.* 18. ad verba: *vel falsa diplomate vias commeavit.* add. Otton. *de Tutel. Viar. Part.* II. *Cap.* 6. *p.* 398. — In seq. *L.* 28. pro *praelato die* Hal. habet: *prolato die*, et pro *falsi* crimine *locus est*, edidit: *crimini.* Neutrum necesse. Vid. Marckart. *Interpr. rec. Lection.* L. 2. §. 2. *p.* 10. *seqq.* *Praelato* retinet quoque Idsinga, *Varior. Cap.* 13. De verbo *mentiatur*, passiva significatione, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 382. *not.* 7.

L. XXIX.

Poenam temeratoris luit :] Falsarii.

Imo si accusatus fuerit, et poenam inferre debet.] *Sufferre*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. XXX.

§. 1.

De partu supposito etc.] Crimen hoc Athenis frequens fuisse, indicat Aristophan. *Θεσμοφορ. Vs.* 346. 414. 509. 591. (1). De illo egit *SCtum Plancianum. L.* 1. *pr. de agn. et alend. liber.*

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 24. §. 9. *not.* 17.

L. XXXI.

Ut Imperatori describatur, aestimaturo, etc.] An, *id scribatur?*

Ut si, quod plerumque evenit, per errorem hujusmodi instrumenta proferantur, etc.] Simile quid Augustus. Vid. Sueton. *in Aug. Cap.* 33. (1).

(1) Ad seq. *L.* 32. *pr.* vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 25. §. 5. *not.* 38. Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 150. *seq.* Quare Modestinus de *edictis*, plurali numero, lo-

loquitur, vid. Noordkerk. *Obs. Cap.* 8. *p.* 162. — Quid sint *mensurae publicè probatae*, in seq. §. 1., vid. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 15. *p.* 290. add. de his Matth. *de Criminib.* XLVIII. 7. *Cap.* 1. *num.* 16.

L. XXXIII.

Si quis falsis Constitutionibus, nullo auctore habito, *utitur*, etc.] Sic et Basil. (1). Illustrat haec ex Chrysostomo Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de Constitution. Princip.* (2).

(1) Basilic. *Tom.* VII. *p.* 715. habent: ὁ πλαστοῖς διατάξεσι μήπω κυρωθείσαις χρησάμενος, *qui falsis Constitutionibus nondum approbatis utitur:* quibus accedere nequit Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 10. neque iis standum, ait Jac. Gothofred. *loc. cit.*

(2) Aliter Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I *p.* 147. *seq.*

TITULUS XI.

DE LEGE JULIA REPETUNDARUM.

Aliis severior fuit. Cicer. *pro Rabir. Postum. Cap.* 4. — Optimam vocat Cicer. *pro P. Sextio, Cap.* 64. *in fin.* — Contra illam praetextu statuarum peccatum. Cicer. *in Verr.* II. 57. 58. — Aliquod caput apud Cicer. *in Pison. Cap.* 21. Aliud, *ibid. Cap.* 25. et de auro coronario, *ibid. Cap.* 37. et de persequenda et repetenda pecunia ab eo, ad quem pervenerat, Cicer. *pro Rabir. Postum. Cap.* 4. (1). — Negatur ad Ordinem Equestrem pertinere. Cicer. *pro Rabir. Postum. Cap.* 5. *et* 7. — De foeditate hujus criminis Plutarch. *Praecept. Politic. p.* 819. Cicer. *in Verr.* II. 32. — Serius in Rempublicam Romanam invasit. Cicer. *de Offic.* II. 21. ubi Comm. de diversis Legibus agunt (2). — De eo quaedam Meinard. *De-*

cis.

cis. Tholos. I. 86. et Pollet. *Histor. For. Rom.* V. 9, 10. add. Langl. *Semestr.* V. 1. et Matth. *de Criminib.* XLVIII. 8.

(1) Ultra centum Capita habuit. Bach. *Histor. Jur.* II. 2. *Sect.* 1. §. 83. Ernest. *in Indic. Leg.* voc. *Julia de repetundis.* Quaedam recenset Sigon. *de Judic.* II. 27.

(2) Varias, quae de hoc crimine subinde latae apud Romanos Leges fuere, recenset Sigon. *loc. modo cit.* Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 72. *seqq.* Pothier. *h. t. num.* 1. add. quos citat Hanbold. *in Epicris. oper. Heinecc. Antiq. loc. cit.*

L. I.

Lex Julia repetundarum pertinet ad eas pecunias, quas quis in Magistratu, Potestate (1), etc. *cepit.*] Etiam ministerio alterius. Cicer. *in Verr.* II. 10.

Vel cum ex cohorte cujus eorum est.] Vid. *L.* 5. *h. t.* Leoninus, *Emend.* VII. 4, legit: *et eos qui sunt ex cohorte cujus eorum* (2).

(1) Ad verba: *ministeriove publico* vid. Cujac. *Obs.* VII. 9. qui haec non accipit de scribis, viatoribus, aliisve ministris magistratuum, quoniam ad hos seqq. verba pertinent; sed de magistratibus ipsis.

(2) Male. Vid. Voorda, *Interpr.* I. 17. Wieling. *Lect. Jur. Civ.* II. 10. §. 11. M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell. Sect.* I. *Cap.* 7. §. 1. *not. g.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 51. Marcilius, *ad* §. 11. *Inst. de publ. judic.* legit: *vel qui ex cohorte cujus* (pro *alicujus*) *eorum est.* Non opus.

§. 1.

Excipit Lex, a quibus licet accipere,] In infinitum. *L.* 7. §. 1. *h. t.* Leoninus, *Emend.* VII. 4. *num.* 4. pro his legit: *possunt tamen accipere.* Male. Credo intelligi munera (1). De *xeniis* accipit Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 2. (2).

A sobrinis, etc.] Vid. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 1. §. 1. —

Alia

Alia exceptio apud Ciceron. *ad Q. Fratr.* I. 1. 9. Vid. Pagan. Gaudent. *Jurid. Expofition.* II. 41. [in Thef. Otton. *Tom.* III. *p.* 391.]

(1) Add. Schulting. *Diff. de Recufation. Judic. Cap.* 9. *num.* 6. *p.* 117.

(2) Et Matth. *de Criminib.* XLVIII. 8. *Cap.* 1. *num.* 10.

L. II.

Datur ex hac Lege et in heredes actio etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 4. *Cod. Theod. h. t.* [*Tom.* III. *p.* 236.] add. Ifidor. *Origin.* V. 26. et Plin. *Epistol.* III. 9. unde apparet, hoc jus aliquando intermisfum fuisfe. Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 8. *Cap.* 2. *num.* 2.

L. III.

Pecuniam ob judicandum decernendumve acceperit.] Hoc capitale XII. *Tabulis*, *Tab.* IX. (1). De crimine hoc Cicer. *in Verr.* II. 32.

(1) Add. Jac. Lect. *ad Aem. Macr. de Publ. judic.* in Thef. Otton. *Tom.* I. *p.* 89. *seq.* Perperam hanc Legem in Bafil. *Marciano* tribui, monet Wieling. *in Lect. Jur. Civ.* II. 14. *p.* 170. *in not.*

L. V.

In Comites quoque Judicum etc.] Vid. *L.* 1. *pr. h. t.* (1). Quod tamen aliquando non admisfum. Cicer. *pro Rabir. Postum. Cap.* 6.

L. VI.

Eadem Lege tenentur, etc.] Accufatores (1). Salmaf. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 30. *p.* 874.

Qui ob denunciandum, etc.] Alius cafus *L.* 1. §. 2. *tit. praec.*

(1) Judices, fecundum Def. Herald. *de Rer. judic. auct.* I.

I. 6. §. 9. in Thes. Otton. Tom. II. p. 1108. *Testimonium denunciare* est, denunciare testibus, ut adsint ad dicendum testimonium, quod facit, magistratus, Judexve, vel accusator. Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 8. §. 7. *not.* 24.

§. 1.

Hac Lege damnatus, testimonium publice *dicere*, etc.] Non etiam in Testamento. *L.* 20. §. 5. *qui test. fac. poss.* (1).

(1) Ad quam vid. notata. add. Herm. Cannegiet. *Obs.* I. 17. *p.* 112. qui in *d. L.* 20. §. 5. pro *adhiberi posse* legit: *haud adhiberi posse.* De poena Legis Juliae repetundarum dubius haeret Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 28. *not.* 2.

§. 2.

Neve quis ob sententiam in Senatu Consiliove publico *dicendam*, etc.] Vid. Cicer. *pro Rosc. Amerin. Cap.* 52. ubi Hotoman. (1).

Neve plus doni muneris in anno accipiat, quam quod sit aureorum centum.] Vid. Brummer. *ad L. Cinc. Cap.* 4. *p.* 51. Graeci mentionem *aureorum centum* omisere, ut ait Leonin. *Emend.* VII. 4. *num.* 5. (2). Hoc caput ex *Lege Cincia* huc translatum esse, putat Pollet. *Hist. For. Rom.* II. 11. *p.* 245. Male. add. Brummer. *d. loc. Cap.* 15. *in fin.*

(1) Ad verba praec. *ab omni sorde*, vid. Const. Land. *Exercitation.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1456. et ad verba: *ne quis ob militem legendum* etc. vid. Puttman. *Miscellan. Cap.* 1.

(2) Putans, esse additamentum alicujus Interpretis.

L. VII.

§. 1.

In infinitum capere permittit,] Id est, sine definita quan-

quantitate. Cujac. *Obs.* VI. 18. (1).

Ab his *autem*, *qui hoc capite* etc.] *Iis autem*, Cujac. *d. loc.* (2).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 13. Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Aem. Macr. de Publ. Judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 90. *seq.*

(2) Sic etiam Charond. *h.* in margine, et Jac. Lect. *loc. modo cit.* Sed Voorda, *Interpr.* I. 17. *p.* 53. *seq.* legit: *ab his autem*, *quae* etc. et *ab his* accipit pro *ob haec.* Neutrum necesse putat Wieling. *Lect. Jur. Civ.* II. 10. §. 12. *p.* 142. *seq.* qui receptam Lectionem tuetur. add. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXI. §. 10. et Pothier. *h. t. num.* 3.

§. 2.

Dandum, *praebendum*, adprehendendum,] *Advehendum*, Menard. *ad Cicer. Orat. pro Rosc. Comoed. Cap.* 1. (1). *Adpendendum*, Turneb. *Adversar.* II. 13. (2).

Antequam perfecta probata, *praestita* legerunt.] *Lege erunt*, Flor. recte.

(1) Etiam Westenberg. *ad h. t. Pand.* §. 1. Aliter Lyclam. *Membran.* III. 14.

(2) Hal. et Vulg. *adprobandum*. Vid. D. Goth. *in not.* quam Lectionem sequitur Cujac. *Obs.* XI. 22. et XXIII. 33. putans tamen, verbum illud suo loco motum esse, transponendumque post *opus publicum faciendum*. *Adprobandum* etiam Budaeus, *in Annot. ad h. l.* et Pothier. *h. t. num.* 4.

§. 3.

Quid enim, *si ob hominem necandum pecuniam acceperint?*] Vid. *L.* 4. *pr. ad L. Cornel. de sicar.* Facit huc Cicer. *in Pison. Cap.* 34. Haec vero pecunia redacta in aerarium. Plin. *Epistol.* II. 11.

Vel licet non acceperint, *calore* (1) *tamen inducti* etc.] *Gravis ista commotio est*, *ac non ferenda iracundia Judicis*, *quae effusione humani sanguinis expiatur*, *L.* 14. *Cod.*

Theod. quor. appellation. non recip. [*Tom.* IV. *p.* 315.]

(1) Taurellius haec asteriscis inclusit. Sed vid. Brencm. *h.*

L. VIII.

Paulus Lib. LIV. *ad Edictum.*] Junge *L.* 2. *L.* 4. *de usurp. et usuc.* (1).

(1) Add. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de his quae administr.* etc. *Tom.* II. *p.* 667.

L. IX.

Qui munus publice mandatum (1) *accepta pecunia* rumperunt,] Id est, *corruperunt.* Cujac. *ad Papinian. Libb. Resp. in expl. h. l.* (2). Graeci: διαφθείροντες [*Tom.* VII. *p.* 763.]

(1) *Sibi mandatum*, Basil. *loc. cit.*
(2) Add. Otton. *in Papinian. Cap.* 6. §. 6. *p.* 108.

TITULUS XII.

DE LEGE JULIA DE ANNONA. (1).

(1) Vid. Westenberg. *in D. Marco*, *Diss.* XVII. Dissertatio Diderici Schagen, *de re frumentaria*, exstat in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* III. *p.* 139. *seqq.* — *Annonam* publicam *fraudare*, in *L.* 1., significare videtur, annonam carius vendere, quam pretio publico, seu publica auctoritate statuto. Conf. Raevard. *Varior.* III. 17. Facit huc *L.* 3. *pr. h. t.* et *annonam* saepius poni pro pretio, quo res vendi potest, docet van Vryhoff. *Obs. Cap.* XI. *p.* 51. *seq.*

L. II.

§. 2.

Et poena viginti aureorum *statuitur.*] *HS.* forte in Lege fuit (1).

(1)

(1) Sic etiam Wissenbach. *in Emblem. Tribon. Cap.* 7. *p.* 153. Aliter Wybo, *in Tribonian. defens. p.* 392.

L. III. (1).

(1) Vid. ad hanc Legem Westenberg. *loc. modo laud.* §. 7. *seqq.*

§. 2.

Quae ad utilitatem (1) *annonae* pertinet,] Lege: *pertinent* (2).

(1) *Vilitatem* cum Burmanno, *ad Quinctil. Inst. Orat.* V. 7. *p.* 382. legit Schroder. *Obs.* III. 15. *p.* 298. *seq.* Sed vid. Puttman. *Probab. Jur. Civ.* II. 13. *p.* 88.

(2) Ita Flor. et in aliis etiam editt. Goth., et videtur adeo vitium Typographicum.

TITULUS XIII.

AD LEGEM JULIAM PECULATUS (1), ET DE SACRILEGIS, ET DE RESIDUIS.

Crimen *peculatus* dicitur *repetundarum* apud Cicer. *Orat.* II. *de L. Agrar. Cap.* 22. et contra, *repetundarum* crimen dicitur *peculatus.* Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. h. t.* [*Tom.* III. *p.* 242.] (2). — De *peculatu* quaedam Isidor. *Origin.* V. 26. Vocatur et *catillatio.* Vid. Fest. *de Verb. Sign.* voc. *catillatio.* — *Peculatus* rei dicuntur ἐκλέγοντες τὰ κοινὰ. Demosth. *de Fals. Legation. p.* 340. De iis vid. verba Catonis apud Gell. *Noct. Attic.* XI. 18. — De origine verbi Fest. *d. loc.* voc. *peculatus* (3). — *Sacrilegium* in Lege voce *peculatus* comprehensum. *L.* 1. *L.* 4. §. 1. *h. t.* Constitutiones haec distinxere. Menard. *ad Cicer. Act. in verr. Cap.* 5.

(1) De Legibus apud Romanos de *peculatu* latis vid. Sigon. *de Judic.* II. 28. et Heinecc. *in Antiq. ad Tit.*

Inst. de publ. judic. §. 70. *seq.* qui cum Sigonio aliisque Legem hanc Juliam a Julio Caesare latam putat. Sed rectius forte Bach. *in Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 2. §. 14. eam tribuit Augusto. Julium Caesarem auctorem hujus Legis facit quoque de Retes, *Miscellan.* I. 15. *num.* 5. *seq.* in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 58. — Plures hujus Tituli loci contra Graecos et Accursium exponuntur a Petr. Fabro, *Semestr.* I. 22.

(2) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 27. *not.* 3.

(3) Add. Crusii *Comm. de Orig. pecuniae a pecore ante nummum signatum*, *Cap.* 6. *p.* 137. *seqq.* citatus ab Haubold. *in Epicris. ad loc. Heinecc. Antiq. modo laud.*

L. I.

Dolo malo,] Sine quo nullus *peculatus*, Cicer. *Philippic.* XII. 5. (1).

(1) Paraphrastice hanc Legem explicuit de Retes, *loc. modo laud. num.* 7. *seqq.* Ad vocem *religiosa* notavit Rucker. „Quomodo potest pecunia *religiosa* esse, quum eam sepelire non liceat. *L.* 4. §. 6. *h. t.*? Vid. Jac. Guther. *de Jur. Man.* II. 32."

L. II.

Qui publicam pecuniam delegatam in usum aliquem retinuit, etc.] Cicero, *in Verr.* III. 72. pecuniae publicae foenerationem vocat *peculatum.* add. *L.* 9. §. 6. *h. t.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 3. vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 27. *not.* 3. add. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Libb. Jur. Epitom. Tom.* II. *p.* 1044. *seq.*

L. IV. (1).

(1) Ad verba: *Deo immortali*, in §. 1., van de Water adscripsit: „Dubius haesi, num hoc epitheton a manu Triboniani fuerit profectum; sed quia *Diis immortalibus* occurrit in Inscriptione alicujus Gentilis apud Gruter. *p.* 1063. *num.* 1. Marcianus ita hoc efferre potuit." Saepe sic loquitur Cicero, veluti *de Senect. Cap.* 21. *et* 23. Inepte autem nonnullos *Dei* mentionem in Pand., in numero singulari, Triboniano

ho adſcribere, notat Heinecc. *ad Briſſon. de Verb. Signif.* voc. *Deus.*

§. 2.

Et ſic Conſtitutionibus cavetur, ut Sacrilegi extra ordinem *digna poena puniantur.*] Non *ex Lege.*

§. 5.

Amplius tertia parte, quam debet,] Non *triplo*, ut D. Goth. *in not.* et Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. h. t.* [*Tom.* III. *p.* 242.] (1).

(1) Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 27. *not.* 3. — Ad ſeq. §. 6. vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 18. in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 214. *ſeq.* et Joh. van Nispen. *de Sepulc. violat. Cap.* 31. §. 1. in Theſ. Diſſ. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* III. *p.* 151.

§. 7.

Sed et ſi de re Civitatis aliquid ſubripiat, Conſtitutionibus Principum Divorum Trajani et Hadriani cavetur, etc.] Etſi aliud ſit de jure, quod non negat Marcianus, add. *L.* 31. §. 1. *L.* 81. *de furt.* ut coërcerentur tales magis. Leonin. *Emend.* VII. 10. pro *peculatus crimen* committi, legit: *non committi.* Aliter Bynkersh. *Obs.* IV. 3. (1).

(1) Qui magis placet Ottoni, *in Papinian. Cap.* 10. *num.* 4. Secundum Herm. Cannegiet. *Obs.* I. 9. *p.* 56. *ſeq.* Marcianus loquitur de jure ſua aetate inducto, arg. formulae: *hoc jure utimur.* Aliud vero obtinuit tempore Papiniani. add. notata ſuperius ad *L.* 81. *de furt.* Egerunt etiam de his Legibus Joſ. Fern. de Retes. *Miſcellan.* I. 16. in Theſ. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 60. *ſeq.* Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Diſp.* 32. *Theſ. ult. Lit. e. p.* 1299. *ſeq.* Franc. Sam. Hahn. *Diſſ. de Crimine peculatus ad conciliandа, quae ſibi videntur obſtare, Reſponſa Marciani et Papiniani.* Heidelb. 1812. citat. ab Haubold. *in Epicr. Oper. Heinecc. Antiq. ad Tit. Inſt. de publ. jud.* §. 70. *ſeq.*

L. V.

Furti actionem, non sacrilegii esse.] Ex jure aliud. *L.* 16. §. 4. *de poen.* *L.* 53. *pr. de furt.* Cicer. *de Legib.* II. 9. *et* 16. Controversum tamen hoc fuisse, docet Quinctilian. *Inst. Orator.* III. 6. [*p.* 249. ed. Burm.] IV. 2. [*p.* 319. *seq.*] IV. 4. [*p.* 558.] V. 10. [*p.* 407.] VII. 7. [*p.* 615.] Cur. Fortunatian. *p.* 46. Victorin. *in Cicer. Rhetoric.* II. *p.* 203. add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 10. *Cap.* 3. (1).

(1) Et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 17. Aliter Bynkersh. *Obs.* I. 8.

L. VI.

Alios vero in furca *suspendisse.*] *Cruce* scripsit Ulpianus. (1).

(1) Sequitur: *si qui interdiu modicum aliquid* de templo *tulit.* Scil. si sacrum est, aut alioquin illud *aliquid* referendum ad *dona Dei*, secundum Bynkersh. *Obs.* I. 8. — Sequitur in §. 1. *Qui cum in moneta publica operarentur*, etc. De his vid. Otton. *in Praef. Tom.* IV. *Thes. Jur. p.* 5.

§. 2.

Qui furanti signum *praebuit*,] Ita Hal. et Vulg. Sed Flor. est: *sinum*, quam Lectionem sequuntur citati a D. Goth. *in not.* add. Merill. *Obs.* III. 1. (1). Basilic. *Tom.* VII. *p.* 770. Ὁ τὸ παρ' ἑτέρου κλέπτειν ὑποδεξάμενος.

Qui autem aurum ex metallo habuerit illicite, etc.] Non ipse furatus (2).

(1) Sed Hal. et Vulg. sequitur van de Water, *Obs.* I. 8. quem refutat Puttman. *Probab.* II. 20. *p.* 154. *seqq.* add. Idem, *Diss. de Receptatorib. Cap.* 1. adj. ej. *Adversar. jur. Lib.* II. *p.* 227. Florentinam retinet quoque Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *sinus*, et Pothier. *h. t. num.* 8.

(2) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 27. §. 1. *not.* 3.

L. VII.

L. VII.

Peculatus crimen ante quinquennium *admissum* etc.] Exceptio a regula *L.* 12. *Cod. ad L. Cornel. de falsf.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 10. *Cap.* 2. *num.* 3. (1).

(1) Ad seq. *L.* 8. vid. Brisson. *Select. Antiq.* IV, 5. quem exscripsit D. Goth. *in not.*

L. IX.

Sacrilegi capite (1) *puniuntur.*] Vid. *L.* 6. *pr. h. t.*

(1) *Plerumque*, secundum Matth. *de Criminib.* XLVIII. 10. *Cap.* 4. *num.* 1. qui accipit haec de *poena mortis naturalis*. Sed possint etiam generalius accipi de *poena capitali*, cujus varii sunt gradus; quae videtur quoque esse sententia Schultingii, citantis *L.* 6. *pr. h. t.*

§. 1.

Qui publica sacra *compilaverunt:*] Diis dicata. Senec. *de Benefic.* VII. 7.

At qui privata *sacra*, etc.] Quae domestico jure habentur. Tertullian. *Apolog. Cap.* 13. Erant sic aedes in agris privatis, imo et sacraria in aedibus privatorum. Cicer. *Epist. ad Familiar.* XIII. 2. ubi Manut. et *pro Milon. Cap.* 31. add. Raevard. *Conject.* II. 11. et loca citata ab eodem, *ibid.* III. 13. Vid. et Scalig. *ad Fest.* voc. *mensae.* (1).

(1) Et Heinecc. *in Additam. ad Vinn. ad* §. 8. *Inst. de rer. division. num.* 3.

§. 2.

Non ab eo factum, cujus periculo fuit:] Hi non administrant. Facit huc §. 6. *h. l.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 10. *Cap.* 1. *num. ult.*

§. 6.

Qui pecuniam publicam in usus aliquos retinuerit, etc.] Vid. *L.* 2. *h. t.*

Eamque ab eo is, qui hoc imperio utitur; exigeret,] An, *exiget.* (1).

(1) Ita Vulg. et Rehd. Vid. Geb. *h.* add. de hoc loco P. Fab. *Semestr.* I. 22.

L. XI.

Ulpianus Lib. LXVIII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 1. *ne quid in loc. sacr. fiat.* Noodt. *ad Tit. Pand. de rer. division.* Vs. *At, revertar enim* etc.

Qui perforaverit muros,] Templi (1).

(1) De muris urbis et municipiorum intelligit D. Goth. *in not.* etiam P. Fab. *Semestr.* I. 22. *p.* 243.

§. 1.

'Ο ἐν θυσιαςηρίῳ etc.] Sunt haec ex recentioribus Constitutionibus, et male huc translata. Florentina non habet. (1).

(1) Add. Leunclav. *Notat.* II. 111. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1527. Puttman. *Adversar.* II. 50. *p.* 205. Pothier. *h. t. num.* 11.

L. XIII.

Is, qui praedam ad hostibus captam subripuit, etc.] Vid. Herald. *Obs. in Salmas. ad Jus Attic. et Rom.* I. 5. *num.* 9.

Et in quadruplum damnatur.] Paulus, *in Sent.* V. 27. (1) hanc poenam ceu ordinariam memorat.

(1) Ubi vid. Schulting. *not.* 3. add. de hac Lege P. Fab. *Semestr.* II. 3. et Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 135. *seq.*

L. XIV.

L. XIV.

Similiter adversus heredem exercentur:] Vid. Plutarch. *in Pompej.* *p.* 620. Cicer. *Orat.* I. *de L. agrar. Cap.* 4. (1).

(1) Add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 10. *Cap.* 2. *num.* 3.

TITULUS XIV.

DE LEGE JULIA AMBITUS (1).

Vid. Dion. Cass. *Lib.* LIV. *p.* 531. — Crimen capitale teste Polybio, VI. 56. — Ambitus liberalitati vicinus. Cicer. *de Orator.* II. 25. — Damnatus ejus aliquis ob donatam vini amphoram. Plin. *Hist. Nat.* XXXV. 12. — Cicer. *de Offic.* II. 6. *Male se res habet, cum, quod virtute effici debet, id tentatur pecunia.*

(1) De hoc crimine, et variis Legibus apud Romanos de eo subinde latis Sigon. *de Judic.* II. 30. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 77. *seqq.* Pothier. *h. t. num.* 1. add. Jos. Gabaleon. Comit. Sarmator. *ad L. Jul. de ambitu*, in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* I. *p.* 449. *seqq.* et in primis Bouchaud, *Recherches sur la loi Julia de ambitu*, in *Comm. Acad. Inscription. Tom.* XXXIX. *p.* 382. *seqq.* Alii etiam citantur apud Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 2. §. 14. et Haubold. *in Epicr. Opar. Heinecc. Antiq.* *loc. modo cit.*

L. I.

Haec Lex in urbe hodie cessat:] Facit huc Tacit. *Annal.* I. 2. et I. 15. Juvenal. *Satyr.* X. *vs.* 77. Nondum statim sub Tiberio, ut notat Matth. *de Criminib.* XLVIII. 11. *Cap.* 1. *num.* 3. ex Plinio, *Epistol.* VI. 19. (1).

Quia ad curam Principis magistratuum creatio pertinet,]

An omnium? Vid. Dion. Cass. *Lib.* LIII. *p.* 507. ubi vid. emendationem Palmerii. add. Spanhem. *Orb. Roman. Exercit.* II. *Cap.* 20. (2). Prensationes tamen, Patrum scil. etc., tunc fuere. Arrian. *Epictet.* IV. 10. Ipsi Principes quosdam adjuvabant. Gronov. *ad Tacit. Histor.* II. 91. unde securi petebant. Quinctil. *Inst. Orator.* VI. 3. [*p.* 547. ed. Burm.] (3).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 19.

(2) Et Pagan. Gaudent. *Jurid. Expositiön.* I. 34. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 367. *seq.*

(3) Conf. H. J. Arntzen. *Miscellan. Cap.* XI. Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 138. *seqq.* add. Jos. Gabaleon. *Diss. supra laud. Cap.* 7. §. 2. *seqq.* — Ad seq. §. 1. vid. Fopp. ab Aezema, *Diss. Jur. Civ.* II. 18. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 832. *seq.* Vertr. Maur. *de Jur. Liberor. Cap.* 37. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1060. *seq.* Otton. *de Aedil. Colon. et munic. Cap.* 12. §. 2. *p.* 408.

§. 2.

Qua Lege damnatus, si alium convicerit, in integrum restituitur.] Vid. Cicer. *pro Cluent. Cap.* 36. (1).

(1) Add. Cujac. *Obs.* VII. 28.

§. 4.

Per Legem Juliam judiciariam etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. Langl. *Semestr.* II. 1. (1).

(1) Vid. ad hunc §. Matth. Temminck. *ad Fragm. quaed. L. Jul. de Judic. Cap.* 4. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 97. *seqq.* add. Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 9. §. 6. *p.* 117. et et H. J. Arntzen. *Obs. Syllog. Cap.* 5. in *Actis Soc. Traject.* *Tom.* I. *p.* 137.

TITULUS XV.

DE LEGE FABIA DE PLAGIARIIS (1).

Capita varia posſunt colligi ex *hoc Titulo*, et *Collat. LL. Moſ. et Rom. Tit.* 14. ubi vid. Pith. (2) *Legem Corneliam de plagiariis* habet quoque Gravin. *de Origin. Jur. Civ.* III. 107. Sed locus Apuleji, quem laudat, forte ad *L. Corneliam de falſis* pertinet. Id vero habet Gravina a Cujacio, *in Paratitl. ad h. t. Cod.* De Apuleji loco recte etiam ſtatuit Bynkersh. *Obs.* III. 18. (3).

(1) Vid. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inſt. de publ. judic.* §. 76. add. Nic. Kraayvanger. *Disp. ad L. Fab. de plagiariis.* Lugd. Batav. 1744. et Christ. Erdm. Deyſing. *Diſſ. ad L. Fab. de plagiar.* Lipſ. 1745. Latam hanc Legem quosdam putare a. DLXXI. a Q. Fabio Labeone et M. Claudio Conſ., ſed ſine idoneis argumentis, notat Stockman. *ad Bach. Hist. Jur.* II. 2. *Sect.* 1. §. 95.

(2) Add. Paul. *Sent.* V. 6. §. 14. et V. 30. *b.* ibiq. Interpp.

(3) Add. Mascov. *ad Gravin. d. loc.* et Pith. et Schulting. *ad d. loc. Collat.* §. 3. *not.* 23. — *Plagium* unde dictum, vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 6. §. 14. *not.* 74. add. Wiſſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 20. et Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Libb. Jur. Epitom. Tom.* II. *p.* 989.

L. I.

Ulpianus Lib. I. *Regularum.*] Junge *L.* 8. *de div. temp. praeſcript.*

Si liberum hominem (1) etc.] Vid. Edictum Theoderic. *Cap.* 83.

(1) Additur: *ex Lege Fabia.* Id est, ex Reſcriptis post L. Fabiam. P. Fab. *Semestr.* II. 11. in fin.

L. II.

L. II.

§. 2.

Cessare SCtum.] Vid. Cujac. *Obs.* XXI. 11.

§. 3.

Qui fugam servorum suorum vendiderunt.] Vid. Edict. Theoderic. *Cap.* 87. De ratione vid. Cujac. *Obs.* XVII. 10. (1).

(1) Add. Schulting. ad Paul. *Sent.* I. 6. *a.* §. 2. *not.* 6. Merill. *Obs.* IV. 28. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 12. *Cap.* 1. *num.* 6.

L. III. (1).

(1) Pro *et ita de* bona *fide possessore ipsa Lex scripta est*, in *pr.* Legis, legendum: *de mala fide possessore*, censet van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 12, Sed recte eum refutasse Puttman. *Interpr. Cap.* 23. ait Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 289. *seq.* Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 10. §. 4. *p.* 50. legit: *nec ita de bona fide possessore* etc.

§. 1.

Adhuc accusatio et poena Legis Faviae superest,] Facit huc *L.* 16. §. 2. *de eviction.*

L. V.

Eum, qui fugitivum alienum suscepisse, etc.] Vid. Cicer. *pro C. Rabir. perduellion. reo*, *Cap.* 3.

L. VI.

Facit quaestionem:] *Facti quaestio est*, Rob. Steph. et Schol. Basil. (1).

Et ideo non me consuli de ea re oportet:] Vid. *L.* 79. §. 1. *de judic.* et Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de relation.* [*Tom.* IV. *p.* 225.]

(1)

(1) Sic et Leonin. *Emend.* VII. 21. Jac. Curtius, *Εἰκασῶν*, III. 16. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 204. Otto, *in Praef. d. Tom.* V. *Thes. jur. p.* 17. Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 9. §. 5. *p.* 114.

§. 2.

Invinctum *habuerit*,] Id est, *vinctum.* Scip. Gentil. *Parerg.* I. 14. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1287.] (1).

(1) Add. Puttman. *Interpr. Cap.* 29. *p.* 140. Alios substituere: *in vinclis habuerit*, sed nihil mutandum, ait quoque Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Coll. LL. Mos. et Rom. p.* 288. et *ad Heinecc. Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 76. Vid. et Jo. Cannegiet. *ad Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 14. §. 3. *p.* 247. Sed Brencm. *h.* notat, Flor. hic et infra diserte esse: *invictum*, et legendum proponit: *in victum habuerit.*

L. VII.

Poena pecuniaria *statuta Lege Favia*, etc.] Inde pro *summaria* legendum: *nummaria*, apud Paulum, *in Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 14. §. 2. (1).

(1) Ubi vid. Pith. *not.* 5. add. Idem, *ibid.* §. 3. *not.* 24. et Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 16. *in not.* Quae poena fuerit Legis Fabiae, incertum est. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 6. §. 14. *not.* 75. et *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 14. §. 3. *not.* 25. Pluribus hanc Legem exposuit Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 986. *seqq.*

TI-

TITULUS XVI.

AD SCTUM TURPILLIANUM (1), ET DE ABOLITIONIBUS CRIMINUM.

Vid. Tacit. *Annal.* XIV. 41. Auctor *Turpillianus* (vel *Turpilianus*, ut in inscript. apud Gruter. *p.* 62. 7.) a quo et *Legem Petroniam*, de qua *L.* 16. *Cod. ad L. Jul. de adulter.*, dictam vult Brisson. *ad L. Jul. de adulter.* [*Oper. minor. p.* 206.] (2). Alterius *Legis Petroniae* mentio *L.* 11. *in fin. ad L. Cornel. de sicar.* — *Abolitionem* (3) *petere*, *magna res*, Quinctil. *Declam.* 371.

(1) De hoc SCto vid. Bach. *Histor. Jur.* III. 1. *Sect.* 3. §. 30. ubi etiam alii laudantur. add. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 136. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1249. *seq.*
(2) Add. Noordkerk. *Disq. de L. Petron. Cap.* 4. et Bach. *loc. cit. not. f.*
(3) De ea ejusque origine Noordkerk. *d. loc.* §. 3. *seqq.*

L. I. (1).

(1) *Pr. Accusatorum temeritas tribus modis detegitur*, etc. De diversis his modis admodum confuse egisse Compilatores Pand. et Cod., notat Henr. Brencman. *de L. Remm. exitu*, *Cap.* 20. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1628.

§. 1.

Praevaricari, *vera crimina abscondere.*] Vid. ad *L.* 1. *de praevaricat.* add. Plin. *Epistol.* I. 20. Quinctil. *Instit. Orat.* XII. 9.

Tergiversari, *in universum ab accusatione desistere.*] Olim hoc liberum. Plutarch. *in Sulla*, *p.* 454. Pollet. *Histor. For. Rom.* IV. 4. et apud Quinctil. *Declam.* 319. aliquis desistit, et majus crimen objicit. A Plinio, *Epistol.* VI. 31.

31. tale quid dicitur *calumnia*, juxta Pollet. *d. loc.* add. Cujac. *Obs.* XX. 30. (1).

(1) De *tergiversatione* plura Brenkman. *de L. Remm. exitu*, *Cap.* 20. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1651. *seq.* — De *Lege Remmia*, cujus mentio fit in seq. §. 2., vid. Bach. *Histor. Jur.* II. 2. *Sect.* 1. §. 97. et auctores *ibid.* a Stockman. laudd. add. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de poen. temere litig.* §. 3. Petr. Jac. de Bye, *Diss. de Delicto calumniae in publ. judic.* Lugd. Batav. 1790. E. Ter. Kuile, *Diss. de calumniator.* Lugd. Batav. 1827.

§. 3.

Sed non utique, qui non probat, quod intendit, protinus calumniari videtur:] Ideoque dura nimis Lex Scholastica apud Quinctil. *Declam.* 313. (ubi egregie disputat pro regula Marciani) et *Declam.* 351.

Nam ejus rei inquisitio arbitrio cognoscentis committitur, etc.] Vid. Plin. *Epistol.* III. 9. Ascon. *in Cicer. Orat. pro Scauro, in fin.* add. *L. ult. Cod. Theod. ad L. Cornel. de fals.* Late Matth. *de Criminib.* XLVIII. 17. *Cap.* 3.

Et siquidem justum ejus errorem repererit, absolvit eum; etc.] Saevijt ergo ultra modum Macrinus, omnes, qui non probassent, puniens. Vid. Capitolin. *in Macrino, Cap.* 12. *in fin.*

§. 4.

Nam, ut Papinianus respondit, *facti quidem quaestio in arbitrio est judicantis;* etc.] Vid. *L.* 15. *pr. ad Municipal.* (1). De facto *judicare*, de poena *censere*, Cicer. *Catilin.* IV. 3.

Poenae vero persecutio etc. *Legis auctoritati reservatur.*] Add. *L.* 8. *in fin. Cod. ad L. Jul. de vi.* Cicer. *in Verr.* I. 47. et *pro Sulla, Cap.* 22.

(1) Add. Schulting. *Diss. de recusation. Judic. Cap.* 7. §. 3. *p.* 80. Walch. *ad Eckhard. Herm. Jur.* I. 5. §. 208.

§. 208. Brencman. *de Leg. Inscription.* §. 11. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 157.

§. 6.

Et translatitie munere accusandi defungitur:] Nec satis urget, quae sunt inculcanda. Plin. *Epistol.* I, 20.

§. 7.

Si quis autem ab accusatione citra abolitionem destiterit, punitur.] Vid. *L.* 6. §. 3. *de Decurion.* add. *L.* 3. *in fin. de praevaricat.*

§. 8.

Abolitio privatim a Praesidibus postulari ac impetrari solet.] Caussa cognita. Vid. Plin. *Epistol.* VI. 31. et VII. 6. Non facile. *L.* 14. §. 2. *de bon. libertor. L.* 15. *pr. de Jur. fisc.*

Nec praesens *hanc cognitionem* etc.] Lege: *Praeses*, cum aliis et Rob. Steph. (1). Favent Basilic., etsi dissentit Scip. Gentil. *de Jurisdict.* II. 10. [*Oper. Tom.* III. *p.* 156. *seq.*]

(1) Ita etiam Hal. et Vulg., probante Brencm. *h.* et van de Water, *in not. MSS.*

§. 9.

Si plura crimina *idem eidem intulit*, etc.] Ejusdem, vel etiam diversi generis, modo non apud Magistratum Lege adstrictum. (1).

(1) Add. Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 7. §. 3. *p.* 79.

§. 10.

Atquin idem alias scribit, etc.] Vid. *L.* 39. §. 6. *ad L. Jul. de adulter.* (1).

Ne in hoc SCto *incidat.*] Sic et mox (2).

(1) Ad quam vid. notata. et Cujac. *Obs.* XX. 50.
(2) Add. C. V. Vonck. *Specim. Critic. in varias Auctores*, p. 37.

§. 11.

Suspecti tutoris accusatio pro tribunali tantum examinari potest.] Non a Magistratu Municipali. Vinn. *ad* §. 1. *Inst. de susp. tutor.* et *de Jurisdiction. Cap.* 7. *num.* 11. (1). Ergo est hoc imperii. add. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 9. *Thes.* 3. *Lit. c.* p. 475. *seq.*

Et tamen, qui ab ea destitit, SCto non tenetur.] Vid. tamen *L.* 7. §. 1. *h. t.*

(1) Add. Noodt. *ad Tit. Pand. de suspect. tutor.* Vs. *Proxima Ulpiani* etc. circa fin.

§. 12.

Et tamen contra desertorem Senatusconsulti etc.] Accusationis ex eo.

§. 13.

Qui accusatorem summittit,] Vid. *L.* 15. *pr. h. t.*

Merito calumniantis et desistentis poenae (1) subduci *debuit,*] Non tam grave videtur, quod taxatur *L.* 20. *de his qui not. infam.* (2). Cujac. *ad Libb. Papinian. Respons. in expl. d. L.* 20. Aliter Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 1. *num.* 10. Aliter Schol. Basilic. *Tom.* II. *p.* 631. et *Tom.* VII. *p.* 22. — *Subduci.* Flor. *subdici.* Lege: *subdi*, vel *subjici*, et sic Rob. Steph. (3).

Nisi subornatus accusator etc.] De hoc hominum genere Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. de calumniator.* [*Tom.* III. *p.* 310. *seq.*] Pollet. *Histor. For. Rom.* IV. 4.

(1) Flor. *poena*, sed factum: *poenae.* Vid. Brencm. *h.* Praecedit: *nam* deficiendo *crimini*, etc. Flor. est: *diffidendo*, quam lectionem verissimam esse, ab eaque non recedendum, monet van de Water, *in not. MSS.*

(2) Ad quam vid. notata.
(3) *Subjici* etiam Hal. et Vulg. Alterutrum probat quoque Brencm. *h.* add. Bynkersh. *Obs.* V. 25. §. 11.

§. 14.

Quia provocationis remedio etc.] Vid. Wisſenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de appellation.* §. 1.

L. II.

Qui deſtiterit *agere* (1), etc.] Aliud *non peragere*, in Lege Petronia. *L.* 16. *Cod. ad L. Jul. de adulter.* de quo tamen videndum. Conf. *L.* 15. *pr. h. t.*

(1) Van de Water, *in not. MSS.* locum hunc ita interpungit: *qui deſtiterit, agere amplius* etc. add. Paul. *Sent.* I. 6. *b.* ibiq. Interpp.

L. III.

Et in privatis, et in extraordinariis *criminibus* etc.] Sic Paulum ſcripſiſſe, putat Cujac. *ad Paul. Sent.* I. 5. §. 2. *not.* 3. (1).

(1) Add. Schulting. *ibid.* quem etiam vid. *ibid. not.* 2. de voce *calumnioſi.*

L. IV.

Mulier, quae falſi crimen injuriae *propriae* etc.] *Non injuriae propriae*, Curtius, Εἰκαστῶν, II. 7. [in Theſ. Otton. *Tom.* V. *p.* 286.] et Ant. Fab. *Conject.* II. 20. *num.* 7. refutati a Cujacio, *Obs.* XX 8. quem probat Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 9. *Theſ.* 4. *Lit. e. p.* 481. *ſeq.* (1). Non obſtat *L.* 1. §. 10. *h. t.* ſive enim propriam vindicet injuriam, ſive alienam, utroque caſu non tenetur. Nec obſtat *L.* 5. *Cod. h. t.* Vid. Bachov. *d. loc.*

(1) Add. Otton. *in Praef. Tom.* V. *Theſ. Jur. p.* 17. et *in Papinian. Cap.* 17. §. 6. *p.* 725.

§. 1.

§. 1.

Post abolitionem idem crimen ab eodem in eundem instaurari non potest.] Vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 17. §. 1. *not.* 3. Exceptio *L.* 1. *Cod. de abolition.*

L. V.

Quaesitum est, *an is*, *qui libello Principi dato* etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 5. *Cod. Theod. de accusation.* [*Tom.* III. *p.* 11.] (1).

(1) Et Scip. Gentil. *in Apolog. Apulej. not.* 24. *Oper. Tom.* VI. *p.* 9. *seq.*

L. VI.

De compolitione *ejus criminis*,] Id est, *transactione.* Sic et Sueton. *in Caligul. Cap.* 40. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 6. *b. not.* 4. et Noodt. *in Dioclet. et Maxim. Cap.* 7. — De *notoriis*, in seq. §. 3, vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 424. *not.* 10. et auctores ibi laudd. add. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* I. 37. et II. 137. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 982. et 1261. Brencm. *de L. Remm. exitu*, *Cap.* 4. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1583. Conrad. *Parerg. p.* 544.

L. VII.

Eo jure repetit, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, nullo modo repetit. *L.* 12. §. 1. *de accusat.*" Non obstat.

Non aeque *enim possunt praescriptiones ei objici*, etc.] *Neque enim*, Vulg. (1) probante Leonino, *Emend.* VII. 21.

(1) Etiam Hal. et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Nihil mutat Pothier. *h. t. num.* 51.

L. VIII.

Aut publicam gratulationem.] Id est, *supplicationem.* Sic et Cicer. *Catilin.* IV. 10. ubi vid. Graevium. (1).

 (1)

(1) De *abolitione publica* Puttman. *Adversar. Jur. univ.* I 15. ubi *p.* 234. *seq.* de hac Lege. add. Jac. Lect. *ad Aem. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 106.

L. X.

Aut privatim actore postulante.] Vid. *L.* 1. §. 8. *h. t.* (1).

(1) Seqq. verba: *fit ex Lege abolitio*, Perrenon. *Animadv.* II. 10. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 640. interpretatur: *ex inscriptorum numero rei nomen aboletur*, secutus Harmenopulum.

§. 1.

Non retractabitur etc.] Id est, non iterum quaeretur. (1).

(1) Add. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *retractare.* — Ad seq. §. 2. vid. Bach. *in Trajano*, *p.* 126. *seq.*

L. XI.

Calumnia non puniri eos, qui praescriptione temporis exclusi, etc.] *Opposita* praescriptione exclusi non egent abolitione: non ultro desistunt, nec eadem ratio. Vid. Cujac. *Obs.* XX. 30. (1) et *ad Libb. Papin. de adulter. in expl. L. praec.* et Brisson. *ad L. Jul. de adulter.* [*Oper. minor. p.* 205.]

(1) Et XXI. 3.

L. XII.

Eximitur autem reorum *abolitione interveniente.*] Nihil mutandum (1).

(1) Add. Noordkerk, *Disq. de L. Petron. Cap.* 4. §. 3. *p.* 138. D. Goth. *in not.* „Al. *reis.*" Ita Taurell. in margine. Hal. et Vulg. *reus publica abolitione interveniente.* Vid. Brencm. *h. l.*

L. XIII.

L. XIII.

§. 1.

Sed qui permissu Imperatoris ab accusatione destitit, impunitus est.] D. Goth. *in not.* „Imo, non est, quum sit infamis. *L.* 2. *Cod. eod.*" Nihil ibi hac de specie.

L. XV.

Qui subjecissent accusatores,] Vid. *L.* 1. §. 13. *h. t.* (1). *Hoc autem verbum* nec (2) peregissent, etc.] Vid. *L.* 16. *Cod. ad L. Jul. de adulter.*

(1) Add. Pagan. Gaudent. *Juridic. Exposition.* II. 22. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 382.

(2) *Nec* Vulg. omittere, notat Jauch. *de Negation. p.* 153. etiam Flor. fuit deletum, sed litura mox exsiccata: Vid. Brencm. *h.* Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Aem. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 107. *seqq.*

§. 1.

An ad eos, qui hodie *de judiciis publicis* etc.] Vid. *L.* 13. *de poen.*

§. 2.

De quorum calumnia agi non permittitur,] Brisson. *ad L. Jul. de adulter.* [*Oper. minor. p.* 205.] intelligit parentes et patronos, de quorum calumnia non queritur. *L.* 2. *L.* 5. *L.* 7. §. 3. *de obseq. parent. et patron. praest.* Aliud in patroni filio. *L.* 14. §. 2. *de bon. libertor.* Probante Bachovio, *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 32. *Thes.* 2. *Lit. g. p.* 1252.

Non incidere in poenam hujus SCti, etc.] D. Goth. *in not.* „Imo incidunt: maritus enim jure mariti accusat, sine metu calumniae. etc." Non tamen semper. Vid. *L.* 6. *Cod. cit.* hic videntur hi tantum recenseri, de quorum calumnia in universum a reo queri non potest. (1).

(1) Verba: *vel biennio*, h. seq. §. 5., Triboniano adscribit Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 7. *p.* 153. Dissentit Wybo, *in Tribon. defens. p.* 392. *seq.*

L. XVI.

Domitianus rescripsit, etc.] Conf. *L.* 2. §. 1. *de custod. reor.* (1).

(1) De hac Lege Langebek. *Annotation. Cap.* 15. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 556. Pro *ne judicium finiatur*, Cujac. *Obs.* XX. 12. legit: *donec judicium finiatur.* Sed Vulg. Lectionem commodum habere sensum, nec emendatione indigere, monuit van de Water, *in not. MSS.*

L. XVII.

Et priusquam persequetur, etc.] Non ergo lis erat contestata, sed oblatus tantum libellus, ut *L.* 5. *h. t.* Sic Cujac. *Obs.* XX. 21. et *ad Libb. Modestin. Resp. in expl. h. l.*, per *L.* 2. *Cod. de general. abolition.* D. Goth. *in not.* „ *persequeretur*, Vulg. " Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Ad §. 2. *seq. L.* 18. vid. Langebek. *loc. modo cit. p.* 557.

TITULUS XVII.

DE REQUIRENDIS (1), VEL (2) ABSENTIBUS DAMNANDIS.

Tempore liberae reipublicae interdum absentes rei capitalis damnati. Cicer. *in Verr.* II. 38. *et* IV. 19. Cujac. *Obs.* XX. 21. (3) quod tamen scrupulo non caret. (4).

(1) *Reis* inserunt Vulg. et Hal. Vid. Brencm. *h.*
(2) *Nec*, Hal. Vid. D. Goth. *in not.*
(3) Conf. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 5. §. 9. *not.* 46.

(14) Add. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 10. §. 5. *seqq.* in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1130. *seq.* ubi contra Cujacium disputat.

L. I.

Ne quis absens puniatur:] *Ne occidatur indemnatus*, cautum XII. Tabulis, Salvian. *de Gubernat. Dei*, *Lib.* VIII. *in fin.* ubi vid. Rittershus. add. Cujac. *Obs.* IV. 12.

Et hoc jure utimur, ne absentes damnentur: etc.] Tertullianus, *de Testimon. animae*, *Cap.* 4. *quod nulla ratio sit judicii sine exhibitione ejus, qui meruit judicii passionem.* add. Theodorit. *Histor. Ecclesiastic.* II. 16. Facit huc Quinctil. *Declam.* 366. Exceptio *L.* 21. *Cod. de poen.* Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 14. *Cod. Theod. de poen.* [*Tom.* III. *p.* 355.] (1).

Neque enim inaudita caussa etc.] Vid. D. Goth. *in not.* add. Senec. *Apocoloc. p.* 829. Grot. *in Flor. Spars.* *p.* 271. *seq.* Rittershus. *Sacr. Lect.* VII. 15. Vid. et *ad Paul. Sent.* V. 5. §. 9.

(1) Add. Dan. Delitz. *Diss. ad L.* 33. §. 2. *de procurator.* *Cap.* 4. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* III. *p.* 323. *seqq.* et Puttman. *Adversar. Jur.* I. 14.

§. 1.

Sive capitalem:] Ergo et in *laesae majestatis* *reo*. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 3. *num.* 5. *in fin.* et *Cap.* 4. *num.* 4.

Hoc casu non est irroganda in absentem poena;] Vid. *L.* 5. *de poen.*

Sed absens requirendus adnotatus est; etc.] *Adnotandus*, Hal. etiam Rob. Steph. (1).

(1) Quid sit *annotare reum requirendum*, explicat Duaren. *Disp. Anniversar.* I. 8. add. S. G. Blancardi *Diss. de Villa motu Judicis diruta*, *Cap.* 2. §. 4.

in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 302.

§. 3.

Et ex hoc *annus computatur* etc.] Vid. *L.* 4. *h. t.* D. Goth. *in not.* „ Imo, non ex hoc, sed ex die accusationis. *L.* 2. *Cod. eod.*" Non obstat (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 4.

§. 4.

Nam et si intra annum mortuus sit, etc.] Vid. *L.* 1. *Cod. h. t.*

L. II. (1).

(1) Ad hanc et seq. *L.* 4. vid. Jac. Lect. *ad Aem. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 111. *seq.*

§. 1.

Sed si per viginti annos Fiscus etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 2. *num.* 21. (1).

(1) Ad verba: *si non alia sit praescriptio*, in seq. *L.* 3., vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 14. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 210.

L. IV.

Annus exinde computandus est, etc.] Vid. *L.* 1. §. 3. *h. t.* (1).

(1) Notavit ad hanc Legem Rucker. „ Verba: *facta est*, Flor. absunt, et abesse etiam debent: est enim hoc falsum, annum currere statim a die factae annotationis, quam absens annotatus utique scire non potest. Sed incipit currere, ex quo per publice propositum edictum publice innotuit annotatio: res certa est ex §. 1. *h. l.* Vid. et *L.* 1. §. 3. *h. t.* et Basil. *Tom.* VII. *p.* 793. *et* 795. Sed sequens vocula *quae* rectius abesset." Hal. *quae* delet. *Facta est* addit Vulg. Vid. Brencm. *h.* Forte verba: *facta est*, non suo loco inserta sunt, atque ita legendum: *ex quo ea annotatio, quae facta est, vel edicto*, etc.

§. 1.

§. 1.

Numeretur,] *Numeratur*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. et ita Flor. factum. Vid. Brenem. *h.*

L. V.

Et se purgaverint (1),] Non opus hoc. *L.* 1. §. 4. *h. t.* (2).

(1) In edit. Taurell. verba haec duobus asteriscis inclusa sunt. Pro iis tamen retinendis facit *L.* 1. *Cod. h. t.*

(2) Sed ibi satis obtulit.

TITULUS XVIII.

DE QUAESTIONIBUS (1).

Vid. Auctor. *ad Herenn.* II. 7. Ciceron. *Partition. Orat. Cap.* 34. Augustin. *de Civitat. Dei*, XIX. 6. — *Quaestiones cruentae*, *interrogationes funestae*, Amm. Marcellin. XXX. 8. *p.* 605. — Olim et privatim habitae. Cicer. *pro Cluent. Cap.* 63. Vid. ad *L.* 15. §. 34. *de injur.* — An tormenta legitimus veritatis indagandae modus, Matth. *de Criminib.* XLVIII. 16. *Cap.* 5. (2).

(1) *De origine et ratione quaestionis per tormenta apud Graecos et Romanos* Commentationem scripsit Jo. Frid. Reitemeier. Gött. 1783. add. Ernst. Christ. Westphal. *die Tortur der Griechen*, *Römer*, *und Deutschen*. Lips. 1785. Plures alii, qui de *quaestionibus* scripsere, citantur in *Bibl. Jurid.* Lipen. ejusq. *supplem.* Varia de *quaestionibus* et *tormentis* habet quoque Langl. *Semestr. Lib.* IX.

(2) De hac quaestione olim varie disputatum. Cum Matthaeo *torturam* improbant March. a Beccaria, *de delictis et poenis.* Jos. von Sonnenfels, *über die abschaffung der Tortur*, aliique. Pro moderato vero et prudente tormentorum usu disputavit Joh. Voet. Ora-

tione, quam inseruit *Comm. ad h. t. Pand. num.* 1. etiam Augustin. a Leyser. *Meditat. ad Pand. Spec.* 630. aliique. Vid. et Franc. Gualther. Blok. *Spec. ad M. Tullii Ciceronis de quaestionibus judicium, Partit. Orator. Cap.* 14. Lugd. Batav. 1771. ubi etiam plures alii in utramque partem laudantur.

L. I.

In criminibus eruendis *quaestio adhiberi solet.*] Al. *servandis* (1). Budaeus, *scrutandis.* Male, et recta Florentina. Sic et *L.* 23. §. 4. *ad L. Aquil.* Paul. *in Sent.* V. 14. §. 1. Tertullian. *Apologet. Cap.* 2. Jureti *ad Symmach.* VII. *Epist.* 109. (2).

Et non esse a tormentis incipiendum,] Vid. Quinctil. *Declam.* 18.

(1) Ita Hal. et Rehd. Vid. Geb. *h.*

(2) Add. P. Fab. *Semestr.* III. 10. *p.* 133. et Schulting. *ad Paul. Sent. loc. cit. not.* 3. — Pro *et aliis argumentis ita* probatione admovetur, etc., in seq. §. 1., van de Water, *in not. MSS.* legendum conjicit: *probationes adjuventur*, ut *L.* 6. *Cod. de probation. L.* 21. *Cod. eod. L.* 3. *Cod. sine censu vel reliquis* etc.

§. 2.

A suspectissimo incipiendum, et a quo facillime posse verum scire Judex crediderit.] Vid. *L.* 18. *pr. h. t.* Ergo a foeminis. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* I. *Const.* 22. *Def.* 18. *Scire.* D. Goth. *in not.* „sciri," Hal. Vulg." etiam Rob. Steph. Nisi legas, *posse se scire.*

§. 3.

Ad quaestionem non esse provocandos etc.] Statim. *L.* 10. §. 4. *h. t.* Schol. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 809. Sed vid. *L.* 24. *de testib.* et *d. L.* 10. §. 4. est de alio casu. add. Ciceron. *pro Milon. Cap.* 22. ubi Comm.

Quam ambo parentes dicuntur caram filiam habuisse,] Non obstat *L.* 1. §. 5. *de Carbon. edict.* a Gloss. objecta.

§. 5.

§. 5.

Non esse de domino interrogandos.] Vid. *L.* 9. §. 1. *h. t.*

Ne quidem, si ultro aliquid dixerint, obesse hoc domino.] Vid. §. 16. *h. l.* et *L.* 18. §. 5. *h. t.* (1).

(1) Add. Paul. *Sent.* V. 16. §. 4.

§. 6.

Divi Fratres Leliano *Longino rescripserunt,*] *Lolliano*, Schol. Basilic.

De servo heredum *non esse habendam quaestionem etc.*] *Heredis*, Basilic. et Schol. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 819. quod praefero. Aliter Muret. *Obs.* *Cap.* 3. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 135.] (1).

Quod imaginaria *venditione* etc.] Id est, in fraudem legis facta. add. Brisson. *de Verb. Signif.* voc. *imaginarius*, ubi hunc tamen locum aliter explicat. *Imagines juris*, Liv. XLI. 8. Nota, quod hic dicitur heres *dominium quaesisse* (2).

(1) Sed vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 16. §. 7. *not.* 19. quem probat van de Water, *in not. MSS.*
(2) Add. Schulting. *loc. modo cit.*

§. 7.

Quia non sit illorum servus, sed Reipublicae.] Vid. *L.* 7. §. 1. *quod cujusq. univ. nom.*

§. 8.

Idem est et in libero homine, etc.] D. Goth. *in not.* „Liberi homines, quibus hodie ad servitia domestica utimur, etc." Nec etiam hic de talibus agitur, quales sunt nostri ministri, sive mercenarii.

§. 12.

Quia desierunt esse ipsius,] Hoc modo, non aliis.

L. 17.

L. 17. §. *ult.* *L.* 18. §. 6. *h. t.* *L.* 14. *Cod. eod.* Vid. Gloss. (1). Ratio infirma. Cujac. *ad L.* 1. *Cod. h. t.* [*Oper. Postum. Tom.* V. *p.* 1523.]

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 16. §. 8. *not.* 23. et Bach. *in Trajano*, *p.* 184. quem etiam vid. *ibid.* *p.* 183. ad *praec.* §. 11.

§. 14.

Torqueri in caput *posse*, etc.] *In caput ejus*, Rob. Steph. Basil. *Tom.* VII. *p.* 799. κατ' αὐτοῦ. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 16. §. 7. *not.* 19.

§. 15.

Si quis dicatur nullo jure emtus,] Ut a Judaeo Christianus, Schol. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 811. Sed id jus longe post haec inductum.

§. 16.

Multo minus indicia *servorum contra dominos admittenda sunt.*] Vid. §. 5. *et* 22. *h. l.* (1).

(1) Pro *Spicio*, in *pr.* §. 1., forte legendum: *Apicio*, conjicit van de Water, *in not. MSS.*

§. 17.

Divus Severus rescripsit, *confessiones reorum* etc.] Facit huc §. *ult.* *h. l.* add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 16. *Cap.* 1. *num.* 1. (1).

(1) Et Schulting. *Diss. ad L.* 1. §. *ult. h. t.* §. 4.

§. 19.

Sed ab hoc rescripto recessum Constitutiones posteriores ostendunt.] Add. Paul. *Sent.* V. 13. §. *ult.* ubi Cujac. *not.* 10. (1).

(1) Vid. et de hoc §. Bach. *in Trajano*, *p.* 184. *seqq.*

§. 20.

§. 20.

In caussa tributorum, etc.] Add. *L.* 1. *Cod. h. t.* Quod ut tyrannicum accusat Lactant. *de Mortib. persecutor. Cap.* 23. add. ad hunc §. Cujac. *Obs.* VI. 19.

In quibus esse reipublicae nervos, etc.] Add. Cicer. *pro Lege Manil. Cap.* 7. *Orat.* II. *de Lege agrar. Cap.* 18. *Ad Q. Fratrem*, *Lib.* I. *Epist.* 1. *Cap.* 11. Cujac. *d. loc.*

Ejusdem professionem exstruat.] Vir Doctus, *adstruat.* Cujacius, *loc. cit.* videtur voluisse: *exstruat.* Idem, *ad L.* 1. *Cod. h. t. instruat* videtur praeferre (1). Ferand. Adduens. *Explication.* I. 49. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 556.] ut hic; sed non explicat.

(1) *Instruat*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* qui mavult: *destruat.* Leunclavius, *Notator.* II. 113. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1528. legit: *extrudat.* Van de Water, *in not. MSS.* ait: „Ego suspicor legendum: *extenuat*, et hanc Legem plane alio sensu, ac credidit Cujacius, intelligendam: servis scil. non nimium credendum, praesertim ob periculum capitalis poenae, quod eorum accusationem elevat. Sic *extenuare rem judicatam* dicitur in *L.* 7. §. 2. *de transaction.* add. Brisson. *de Verb. Signif.* voc. *extenuare.*".

§. 21.

Qui quaestionem habiturus est, non debet specialiter interrogare, an Lucius Titius homicidium fecerit: etc.] Vid. Cicer. *pro Milon. Cap.* 22. add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 16. *Cap.* 4. *num.* 10. (1).

(1) Et Bach. *in Trajano*, *p.* 186. *seq.*

§. 22.

Si dum *quaestio habetur*,] D. Goth. *in not.* „*At si dum*, Hal. *Et si dum*, Vulg." Et sic Basilic. Schol. *Tom.* VII. *p.* 812.

Rei fuerit indicium, non interrogationis *culpa.*] D. Goth.

Goth. *in not.* „ Al. *interrogantis.*" Sic Rob. Steph. etiam Basil. et Schol. Basilic.

§. 13.

Etenim res est fragilis, et periculosa, et quae veritatem fallat.] Vid. Cicer. *pro Sulla*, *Cap.* 28. sibi contrarius, *Topic. Cap.* 20. *Partit. Orat. Cap.* 14. Vid. et Curt. VI. *ult.* Augustin. *de Civit. Dei*, XIX. 6. add. Langl. *Semestr.* IX. 2. Forner. *Rer. quotid.* III. 8. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 203.] Fabrot. *ad Cujac. Paratitl. ad h. t. Cod.* Mornac. *ad L.* 7. *de probation.* (1). Exempla apud Val. Maxim. VIII. 4. Amm. Marcellin. XIV. 9. XV. 5. *p.* 81. XXII. *in fin.* In utramque partem Quinctil. *Inst. Orator.* V. 4.

Ita fit, ut etiam vario modo fateantur, ut non tantum se, verum etiam alios comminentur.] D. Goth. *in not.* „*Criminentur*, Vulg." Etiam Rob. Steph. (2) recte, et Schol. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 812. Nic. Catharinus, *Obs.* I. 49. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 497.] legit: *ita fit, ut etiam varia modo fateantur non tantum in se, verum etiam in alios commentiantur.* Vel: *ita fit, ut etiam varia non tantum in se, verum etiam in alios commentiantur.* Vel: *ita fit, ut vera non tantum in se non fateantur, verum etiam varia in alios commentiantur.*

(1) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 13. Sequitur: *nam plerique patientia sive duritia tormentorum* etc. Brencm. *h.* legit: *patientia tormentorum, sive duritia.* Sed, ut Flor., etiam Basil. Schol. *Tom.* VII. *p.* 812. add. J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* II. 7. Sequitur: *ut in quovis mentiri.* Hal. *ut quodvis mentiri.* Flor. *ut* quovis *mentiri*, pro *quodvis.* Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 5. §. 10. *p.* 51. *Ut potius mentiri*, J. B. Koehler. *loc. modo cit.*

(2) Etiam Hal. et Taurelli in margine, probante Brencm. *h.* Sic etiam Koehler. *d. loc.* et Schulting. *Diss. ad L.* 1. §. *ult. h. t.* §. 3. et Heinecc. *Opusc. Syllog.* Ex-

Exercitat. XVIII. §. 34. *Oper. Tom.* II. *p.* 690.

§. 24.

Non tamen sub praetextu inimicitiarum detrahenda erit fides quaestionis.] *Quaestioni*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 26.

Ut neque destricte non *habeatur*,] Sic Schol. Basil *Tom.* VII. *p.* 812. (1).

Neque enim invalidum *argumentum haberi* etc.] *Id validum*, Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de malefic. et mathematic.* Basilic. Schol. ut hic, nec video cur mutemus. (2).

(1) Hal. omittit *non.* Jauch. *de Negat. p.* 153. Vulg. convertit in *hoc.* Vid. Brencm. *h.* Totum hunc §. infeliciter e Graeco versum, ait Jens. *Strictur. ad Pand. p.* 506.
(2) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 16. §. 10. *not.* 26.

§. 27. (1).

Si quis ultro de maleficio fateatur, non semper ei fides habenda est:] Vid. M. Senec. *Exc. Controv.* VIII. 1. Tertullian. *Apologet. Cap.* 2. Lucian. *Toxar. p.* 54. Achill. Tat. *Lib.* VII. *p.* 431. *seq.* add. Mornac. *ad L.* 25. §. *ult. ad L. Aquil.* Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 3. *Def.* 16. et *Const.* 33. *Def.* 1. *seqq.*

Et exstat epistola Divorum Fratrum ad Voconium Saxam (2), *qua continetur, liberandum eum, qui in se fuerat confessus*, etc.] Jus Longobardicum, quod huic opponit Glossa, non agit de his circumstantiis.

Primitivum] De hoc nomine Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 31. (3).

Perseverantem *falsa demonstratione*,] Non facile.

Quaesiturus de consciis,] Vid. *L.* 29. *de poen.* (4).

Cum

Cum in tormentis *consliterit*,] Aliorum scil.

Potes itaque Decreti gratiam facere, etc.] Contra ac Piso apud Senec. *de Ira*, *Cap.* 16.

Hac epistola significatur, quasi *servus damnatus*, etc.] Id est, *quod*. (5).

Sed Praeses Provinciae eum, *quem damnavit*, *restituere non potest* (6):] Nec absolutum damnare, etsi postea confessum. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 19. *Cap.* 2. *num.* 8.

(1) *Dissertatio* Schultingii *ad hunc* §. adjecta est ej. *Enarrat. Part. Prim. Pand.* Ad eund. §. commentatus quoque est Jo. Ortw. Westenberg. *in D. Marco*, *Diss.* XVIII.

(2) De quo vid. Schulting. *laud. Diss.* §. 10. et Westenberg. *d. loc.* §. 11. *seq.* add. Pancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 279. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II, *p.* 1396.

(3) Add. Schulting. *Diss. laud.* §. 12. et Westenberg. *d. loc.* §. 13.

(4) Notavit ad haec verba Rucker. „Reus sponte confessus de se, potest torqueri de consciis; non vero, qui in tormentis de se confessus est. *L.* 16. §. 1. *h. t.* Aliter explicat Jac. Lect. *ad Modest. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 149."

(5) Add. Schulting. *Diss. laud.* §. 20. Malam versionem dicit Jens. *Strictur. ad Pand. p.* 507. Verba haec: *Hac epistola* etc. usque ad *antequam damnetur*, spuria esse, existimare P. Fabrum, *Semestr.* II. 14. *p.* 578. sed sine ratione, notavit van de Water.

(6) Vid. Schulting. *Diss. laud.* §. 21. Add. Cujac. *Obs.* XX. 32. et Ranchin. *Var. Lect.* I. 11. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 920. Sequitur: *postea ratio innocentiae constitit.* Vid. de hac locutione Schulting. *Diss. laud.* §. 22. *p.* 559. add. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. p.* 118.

L. II.

L. II.

Ulpianus Lib. XXXIX. *ad Edictum.*] Agit illic de *bonorum possessionibus.*

Hereditarii servi, quamdiu incertum est, etc.] Facit huc *L.* 15. *de reb. dub.*

Non possunt videri in caput domini torqueri.] Graeci [*Tom.* VII. *p.* 813.] casum ponunt ex *L.* 6. §. 1. *h. t.* add. et *L.* 10. *Cod. eod.*

L. III.

Idem Lib. L. *ad Edictum.*] De *SCto Silaniano* et affinibus agens.

Plurium servum in nullius caput torqueri posse.] Exceptio *L.* 17. §. 2. *h. t.*

L. IV.

In incesto, etc. *servorum tormenta cessant:* etc.] Vid. *L.* 39. *in fin. ad L. Jul. de adulter.* (1). Aliud in casu *Legis seq.* Loca a D. Goth. opposita alio spectant, et agunt de eo, qui Virginem Vestalem, vel Sacra Populi Romani investavisset. Vid. Valef. *ad Amm. Marcellin. Lib.* XXVIII. *p.* 519. quod firmat Valer. Maxim. VI. 8. junct. Pigh. *Annal. ad a.* 640. *p.* 109. Facit huc Cicer. *de Legib.* II. 9. Tibull. I. 5. *vs.* 30. ubi vid. Brouckhus. Male Brisson. *ad L. Jul. de adulter.* [*Oper. minor. p.* 219. *seq.*] (2).

(1) In crimine *incestus simplicis* non torquentur servi in caput domini: sed quidem, si incestus crimini *adulterium* conjunctum sit. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 19. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 204. *seq.*

(2) Add. Jo. Guil. Hoffman. *ad L. Jul. de adulter. Cap.* 8. §. 5. in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* I. *p.* 275. *seq.* et Otton. *in Papinian. Cap.* 17. §. 6. *p.* 725.

L. V.

Denique hoc casu servi in persona domini torquentur.]

Vid. *L.* 59. *in fin. ad L. Jul. de adulter.* Secus *Lege praec.*

L. VI.

Si vere caussa perorata, etc.] Vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 16. [§. 5. *not.* 9.] Glossa hoc non intelligit.

Aestimatio habetur:] Recte. Non opus legere: *debetur.*

Secuta vero damnatione, quae supersunt, publicantur.] Vid. *L.* 27. §. 11. *ad L. Jul. de adulter.*

L. VII.

Ut servus salvus sit vel innocentiae, *vel supplicio.*] D. Goth. *in not.* „*vel innocentia*, Hal." Male. (1).

(1) Add. Curtium, Εἰκαστῶν, I. 48. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 135. et Otton. *in Praef. d. Tom.* V. *p.* 15. et Marckart. *Interpr. rec. Lect.* II. 18. §. 2. *p.* 288. *seq.*

L. VIII.

Vivio Avito et Lucio Aproniano *Consulibus*,] *Apronio*, *Fast. Consular.* Fuere Consules suffecti a. 760. ex Kal. Jul. (1).

Et *cum capitalia* etc.] Lege: *sed.* Basilic. ἀλλὰ, et sic Rob. Steph. (2).

(1) Add. Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 4. §. 8. et auctores ibi laud.

(2) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. IX.

Si aliter veritas inveniri non possit:] Plene. Sic non obstat *L.* 1. *pr. L.* 20. *h. t.* Noodt. *Probab.* I. *ult.* §. *ult.* Facit huc *L.* 15. §. 1. *h. t.* (1).

(1) Add. Shulting. *ad Paul. Sent.* V. 16. §. 5. *not.* 16. et *Thes. Controv. Dec.* 100. §. 9. Vid. et Marckart. *Probab. rec. Lect. Part.* II. *p.* 54. *seqq.*

§. 1.

§. 1.

Et multo minus indicia servorum etc.] Vid. *L.* 1. §. 5. *et* 16. *h. t.*

§. 2.

De eo, qui in insulam deportatus est, etc.] Ut Jure Gentium *libero*. Cujac. *in not. poster. ad* §. 2. *Inst. de capit. deminut.* (1).

(1) Add. Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 10. *p.* 58.

L. X.

De minore XIV. *annis quaestio habenda non est.*] Vid. *L.* 1. §. 33. *de SCto Silan.* Etiam pubertati proximo. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 16. *Cap.* 2. *num.* 9.

Ut et D. Pius Caecilio etc.] *Maecilio*, *L.* 15. §. 1. *h. t.* Sed *Caecilio* praefert Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 22. (1).

(1) Add. Bynkershoek. *Obs.* III. 7.

§. 2.

Nec filii servos in caput patris etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, sunt interrogandi. *L.* 1. §. 14. *de SCto Silan.*" Ibi non fit in caput patris.

§. 5.

Plurimum quoque in excutienda veritate etiam vox ipsa, etc.] Vid. Zanger. *de Tortur. Cap.* 2. *num.* 101.

L. XI.

Etiamsi redhibitus fuerit servus, in caput emtoris non torquebitur.] Quia plene ipsius fuit.

L. XII.

Ulpianus Lib. LIV. *ad Edictum.*] Agens de *caussis status*.

Non esse eum ante torquendum, etc.] Vid *L.* 26. *Cod. ad L. Jul. de adulter.*

L. XIII.

Certo pretio servum aestimatum etc.] Vid. *L.* 8. *de praescr. verb. L.* 27. *pr. et* §. *pen. ad L. Jul. de adulter. L.* 3. *Cod. eod.*

Interposita stipulatione,] Si moriatur. Simile apud Aristoph. *in Ranis*, *vs.* 636. (1).

(1) Add. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de publ. judic.* §. 25.

L. XIV.

Idem Lib. VIII. *Regularum.*] Pertinet Lex ad *Tit. seq.* (1).

Non ut servus ob ambiguum conditionis, etc.] Ex rescriptis Principum. *L.* 9. *in fin.*, *tit. seq.* (2). D. Goth. *in not.* „Imo, ut servus. *L.* 29. *pr. de stat. liber.*" Ibi proponitur, quod ratio juris vult (3).

(1) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de stat. homin.* §. 6.

(2) Ad quam vid. notata.

(3) Add. notata superius ad *d. L.* 29. *pr.*

L. XV.

Ex libero homine etc.] Exceptio *L.* 21. §. 2. *de testib.*

Non vacillante] Huc spectat *L.* 16. *de testib. L.* 27. §. 2. *ad L. Corn. de fals.* add. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 4. *num.* 9. *seq.* [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1099.]

Quaestionem haberi non oportet.] Vid. Basilic. Schol. *Tom.* VII. *p.* 816. *L.* 18. §. 3. *h. t. L.* 14. *Cod. de testib.* Si vacillant, nec veritas aliter inveniri potest, Glossa et in *caussis Civilibus* tormenta admittit. Facit huc *L.* 9. *pr. h. t.* Sed vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 16. *Cap.* 2. *num.* 5. *seq.* qui restringit ad *Criminalia.*

§. 1.

§. 1.

Maecilio] *Caecilio*, *L.* 10. *pr. h. t.* (1).

Suspectiores quoque eosdem facit ad mentiendi facultatem.] D. Goth. *in not.* „*Facilitatem.*" Sic Rob. Steph. (2).

(1) Ad quam vid. notata.
(2) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 2.

Caussam tuam aliis probationibus instituere *debes:*] *Instruere*, Rob. Steph. (1). Κατασκευάσαι, Basil. Schol. *Tom.* VII. *p.* 816. et sic Fabrot. Ita tamen et *instituere* *L.* 2. §. *pen. ad L. Jul. de adulter.* (2) ubi vero mihi *instruere* praeplacet.

Cum possessor hereditatis, qui petitori satisdedit, interim domini loco habeatur.] Vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* I. 11. §. 1. *not.* 2.

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Ad quam vid. notata. add. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *instituere*, *num. ult.*

L. XVI.

Repeti posse quaestionem, etc.] Vid. *L.* 18. §. 1. *h. t.* Carpzov. *Practic. Crimin. Part.* III. *Quaest.* 125. *num.* 28. *seqq.* (1).

(1) Add. Voet *ad h. t. Pand.* §. 7. Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 148. *seq.*

§. 1.

Is, *qui* de se confessus est, *in caput aliorum non torquebitur*,] In tormentis scil. In aliis contra, arg. *L.* 1. *in fin. h. t.* Tertullian. *Apologet. Cap.* 2. et sic Gloss. *h.* (1). Nec talibus ultro dicentibus creditur. *L. ult.* *Cod. de accusation.*

 (1)

(1) Vid. omnino Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 12. §. 7. *not.* 12. et *in Diss. ad L.* 1. §. *ult. h. t.* §. 15. Varias aliorum hac de re sententias recenset Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 9.

L. XVII.

Extrario quoque accusante, etc.] Vid. Papinianum, *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 4. §. 11. (1).

Maximus Princeps] *Severus.* Vid. *L.* 8. *pr. de vac. et excus. muner. L.* 73. §. 1. *de Legat.* 2do. Cujac. *Obs.* II. 33. Otton. *in Papinian. Cap.* 12. §. 8. *p.* 417.

(1) Et Cujac. *Obs.* XX. 14.

§. 1.

Sed et in quaestione stupri servi adversus dominum non torquentur.] *Non* non est in Basilic. *Tom.* VII. *p.* 803. Male add. Amm. Marcellin. *Lib.* XXVIII. *p.* 519.

§. 2.

Sed pro successione *domini defuncti quaeritur.*] Id est, *de successione.* add. *L.* 18. §. 4. *h. t.*

§. 3.

De servo in metallum damnato etc.] Aliud in casu *Legis* 1. §. 12. *h. t.* (1).

(1) Ad quam vid. notata.

L. XVIII.

Ut ab eo primum incipiatur, qui timidior est,] Vid. *L.* 1. §. 2. *h. t.* (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 14. §. 2. *not.* 10.

§. 1.

Reus evidentioribus argumentis oppressus, etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 16. *Cap.* 4. §. 12. *seqq.* (1).

(1)

(1) Add. Voet. *ad h. t. Pand. num.* 7. — §§. 1. 2. 3. subjiciuntur *Sententiis Pauli*, *loc. modo cit.* ubi vid. Interpp.

§. 2.

Tormenta non facile *adhibenda sunt:*] Τὸ *facile* abest a Basilic. (1).

(1) *Non facile*, id est, *plane non.* Vid. Schulting. *ad Paul. loc. modo cit. not.* 13.

§. 3.

Testes torquendi non sunt, etc.] Exceptio *Nov.* 90. *Cap.* 1. §. 1. (1). Schol. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 817. ubi incogitanter *ἀναιρεῖ* redditur *confirmat.* Male autem casum ponunt *in laesa majestate:* id enim ordinarium, *L.* 10. §. 1. *h. t.* hic vero quod dicitur, non item. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 804. *οὐκ ἀεὶ*, *non semper.* Non recte.

(1) Ubi in versione Latina male mentionem fieri *verberum* et suppliciorum, cum verbum Graecum notet *tormenta*, observat Schulting. *ad Paul. Sent. loc. modo cit. not.* 16.

§. 4.

Judex (1), *cum de fide generis instrui non potest*, etc.] Vid. *L.* 17. §. 2. *h. t.*

(1) Qualis? Vid Paul. *Sent.* V. 16. §. 2. ibiq. Interpp.

§. 5.

Servo, qui ultro aliquid de domino confitetur, etc.] Vid. *L.* 1. §. 5. *h. t.*

§. 6.

In memoriam prioris dominii interrogari non potest.] Contra apud Tacit. *Annal.* II. 30.

§. 9.

Cogniturum de criminibus Praesidem oportet ante diem

 pa-

palam facere, etc.] Πρὸ μιᾶς ἡμέρας, Basilic. *Tom.* VII. *p.* 804. (1).

(1) Add. Leunclav. *Notator.* II. 114. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1528. et Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 16. §. *ult. not.* 37. *seqq.*

§. 10.

Custodiae non solum pro tribunali, etc.] Ineptit Gloss. *h.*

L. XIX.

Is, cui fideicommissa libertas debetur, etc.] Facit huc *L.* 5. *Cod. h. t.* Male Schol. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 819.

L. XX.

Apud Procuratorem *desideraverat*,] Caesaris.

Et testimonium non oportere unius hominis admitti:] D. Goth. *in not.* „Excepto crimine *laesae majestatis.*" Male.

Nec solere a quaestionibus incipi, etc.] Add. *L.* 1. *pr. h. t. L.* 8. §. 1. *Cod. ead.*

Pronunciavit, quaestione *illicite* habita, etc.] *Quaestionem — habitam*, Schol. Basilic.

Unius testimonio non esse credendum.] Vid. Quinctil. *Declam.* 379. Multa inepta in Gloss. *h.* (1).

(1) Vid. ad hanc Legem Cujac. *ad L.* 3. *Cod. de reb. credit. Oper. Postum. Tom.* V. *p.* 198.

L. XXI.

Quaestionis habendae caussa neminem esse damnandum,] Facit huc *L.* 8. §. 3. *tit. seq.* (1). Non servatum interdum. Amm. Marcellin. *Lib.* XV. *p.* 67. (2).

(1) De hoc loco Cujac. *in Praef. ad Lib.* LX. *Basilic.* et Curtius, Εἰκαστῶν, V. 5. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 285.

(2) Add. Pothier. *Tit. de poen. num.* 40.

T I-

TITULUS XIX.

DE POENIS.

Vid. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 20. Mitisſimae olim Romanis placuere. Liv. I. 28. De variis earum ſpeciebus Sigon. *de Judic.* II. 3. Broïd. *ad Pollet. Histor. For. Rom.* V. 19. *p.* 796. Ex antiquitate late de iis egit P. Fab. *Semestr.* II. 5. *ſeqq.* (1).

(1) Add. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inſt. de publ. Judic.* §. 5. *ſeqq.* et quos plures ad eum locum laudavit Haubold. *in Epicriſi ſua.*

L. I.

Sed eam, quam ſuſtineret, ſi eo tempore esſet ſententiam pasſus, cum deliquisſet.] Add. *L.* 21. *de injur.* *L.* 138. §. 1. *de reg. jur.* (1). Idem circa locum delicti. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 4. *num.* 24.

(1) Obſtat *L.* 5. *ſi ex noxal. cauſ. agat.* ad quam vid. notata.

§. 3.

In Legibus publicorum judiciorum, vel privatorum criminum,] An igitur de his *Leges?*

Qui extra ordinem cognoſcunt etc.] Vid. *L.* 15. *h. t.*

Ut eis, qui poenam pecuniariam etc.] Add. *L.* 21. *Cod. Theod. de haeretic.* (1). Exceptio apud Mev. *ad Jus Lubec.* I. 2. *art.* 2. *num.* 48. *ſeqq.*

(1) Et Cujac. *ad Libb. Paul. Quaestion. in expl. L.* 15. *de in jus voc.*

L. II.

Idem Lib. XLVIII. *ad Edictum.*] Agens de *fisco, caducis, ereptitiis* (1).

 (1)

(1) Add. Jos. Fernand. de Retes, *Excurs. Analector. Lib.* III. *Illat.* 3. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 1244. *seq.*

§. 1.

Postquam deportatio in locum aquae et ignis interdictionis *successit*,] Non tamen haec statim ex usu abiit. Plin. *Epistol.* IV. 11. Tacit. *Annal.* VI. 30. (1). Quaedam de ea Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 7. *num.* 4. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1185. *seq.*] *Aquae et ignis interdictio* et sub Romulo usitata, Dion. Halicarn. *Lib.* II. *p.* 115. et sub Servio Tullio, Idem, *Lib.* IV. *p.* 217.

Non prius amittere quem civitatem, etc.] Vid. *L.* 15. §. 1. *de interd. et releg.* add. Pachymeres, *ad ultimam Dionysii epistolam*, citatus a Grotio, *in Flor. Spars. ad Tit. Inst. de capit. dem.*

Quam Princeps deportatum *in insulam statuerit.*] *Deportandum eum*, Rob. Steph. (2).

Statimque post sententiam Praefecti etc.] Vid. *L.* 10. §. 1. *h. t.*

(1) Vid. omnino Schulting. *ad Caj. Inst.* I. 6. §. 1. *not.* 8. add. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de cap. dem.* §. 10. *et* 11. et ad eum locum laudatos ab Haubold. *in Epicrisi sua.*

(2) Etiam Rehd. Vulg. *deportandum.* Vid. Brencm. et Geb. *h.* Sed, non opus. Vid. van Vryhoff. *Obs.* *Cap.* 25. qui *deportatum* pro *deportandum* accipit. Graecos videri haec paulo aliter legisse et intellexisse, observat Nic. Catharin. *Obs. et Conject.* II. 20. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 780. add. van Vryhoff. *loc. modo cit.*

§. 2.

Eum accipiemus damnatum, qui non provocabit (1):] Vid. *L.* 6. §. 1. *de his qui not. infam.*

Eadem caussa *erit.*] *Eadem in caussa*, Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 15. *num.* 4.

Dam-

Damnatus enim ille est, ubi damnatio tenuit.] Vid. *L.* 4. §. 6. *de re judic.*

(1) D. Goth. *in not.* „*Provocavit*, Vulg. Hal.“ Etiam Rehd. Vid. Geb. *h.*

L. III.

Praegnantis mulieris consumendae (1) *damnatae poena differtur*, etc.] Vid. Quinctil. *Declam.* 277. add. Mornac. *ad L.* 18. *de stat. homin.* Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 21. Langl. *Semestr.* XI. 2. (2).

Ego quidem, et ne quaestio de ea habeatur, etc.] Vid. Carpzov. *Pract. crimin. Part.* III. *Quaest.* 118. *num.* 51.

(1) Sic etiam loquitur Ulpianus, *in Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* XI. §. 7. ubi vid. Schulting. *not.* 23.
(2) Et notata superius ad *d. L.* 18. *de stat. homin.* add. Noodt. *Obs.* I. 2.

L. IV.

Relegati, sive in insulam deportati, etc.] Vid. Plin. *Epistol.* X. 65. Non ita, si sit tantum vetitum habitare, Mev. *ad Jus Lubec.* I. 1. *Art.* 6. *num.* 26. *seqq.*

Et hoc jure utimur, ut relegatus interdictis locis non (1) *excedat.*] Vid. *L.* 28. §. 13. *h. t.*

In perpetuum relegato insulae relegationis, in insulam relegato deportationis,] Leoninus, *Emend.* V. 9. legit: *in perpetuum relegato insulae deportationis*, reliquis expunctis (2). Male.

In insulam deportato poena capitis adrogatur.] *Irrogatur*, Rob. Steph. (3).

Et nemo potest commeatum remeatumve dare exuli,] Vid. Goris. *ad Consuet. Velavic. p.* 42.

Nisi Imperator, ex aliqua caussa.] Verba: *ex aliqua caussa*, suspecta sunt Leonino, *Emendat.* VI. 7. *num.* 9. (4).

(1) Quosdam perperam expungere negationem, notat Pothier. *h. t. num.* 72. et Jauch. *de Negation.* *p.* 196. Brencman. *h.* pro *interdictis* legit: *indictis*, id est, adsignatis. Sic etiam Nic. Catharin. *Obs.* II. 21. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 781. Alii aliter. Vid. van de Water, *Obs.* III. 7. Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* I. 9. H. Kellinghusen. *Diss. de Legib. nonnullis Roman. Cap.* 9. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 31. Lyclam. *Membran.* I. 23.

(2) Pari modo Leunclav. *Notator.* II. 115. in Thes. Jur. Otton. *Tom.* III. *p.* 1528. Sed dissentiunt quoque van de Water, et H. Cannegiet. *locc. modo citt.* De varia hujus loci lectione vid. Brencm. et Geb. *h.*

(3) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

(4) Aliter H. Cannegiet. *loc. cit. p.* 60. qui verba *ex aliqua caussa* refert ad τὸ *nemo*, probante Walchio, *ad Eckhard. Herm. Jur.* I. 2. §. 76. *p.* 86. *seq.*

L. V.

Absentem in criminibus damnari non debere, etc.] Vid. ad *L.* 1. *de requir. vel abs. damn.*

Julio Frontoni] An, qui memoratur apud Gruter. *Inscription. p.* 573. (1).

Sed nec de suspicionibus *debere aliquem damnari*, etc.] Quae diversae sunt ab argumentis. Liv. XXXVIII. 51. Arnob. *Adv. Gent. Lib.* II. *p.* 78. Noodt. *ad Tit. Pand. de probation.* Vs. *Tertia praesumtionis* etc. (2). add. Mornac. *ad L.* 9. *Cod. de his quae vi metusve causs.* Theodorit. *Histor. Ecclesiast.* II. 27. Chrysost. *in Genes. Cap.* 18. *vs.* 20. 21.

Satius enim esse, impunitum relinqui facinus nocentis, etc.] Vid. Paul. *Sent.* IV. 12. §. 5. Antiph. apud Stob. *p.* 308. Aristotel. *Problem. Sect.* 29. *num.* 13. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 23. *num.* 5. (3). Demosthen. *de Fals. Legation. p.* 304. occulta vult Diis relinqui, deprehensa nobis esse punienda. add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 17. *Cap.* 2. *num.* 2. Inde Scip. Gentil. *ad Apulej.*

lej. Apolog. not. 7. [*Oper. Tom.* VI. *p.* 4.] censet, Judicem, videntem reum injuste oppressum iri, in antecessum posse eum absolvere.

Adversus contumaces vero, qui neque denunciationibus, neque edictis Praesidum obtemperassent, etiam absentes pronuntiari oportet secundum morem privatorum judiciorum (4).] Si id spectat examen, factum μονομερῶς, difficultas erit minor: at si in eo haec paria sint, quod et lis debeat esse contestata, erit contrarium, quod et in capitalibus (5) contra absentes jam reos factos, sententia feratur. *L.* 33. §. 2. *de procurator. L.* 3. *Cod. de accusation.* Vid. et Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 26. *Thes.* 3. *Lit. g. p.* 733. *seqq.* (6).

Verum si quid gravius irrogandum fuisset, puta in metallo, etc.] Vid. Paul. *Sent.* V. 5. §. 9. Aliud apud Amm. Marcellin. XXII. 3. ubi est crimen *laesae majestatis*, vel *quasi*, in quo regula cessat. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 13. *num.* 4. *et* 5. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1144.] ubi et de jure Attico.

(1) Add. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 39. et Bach. *in Trajan. p.* 176. *seq.*

(2) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 22.

(3) Et *Lib.* II. *Cap.* 5. §. 18.

(4) Adeoque *lite contestata.*

(5) Leges citatae id non probant: nam quod ibi dicitur: *et in capitalibus judiciis defensionem dari*, explicandum est ex *L.* 13. §. 1. *de publ. judic.* ut admittatur defensor ad excusandam absentiam: vel ex *L.* 5. *pr. de requir. vel abs. damn.* ut admittatur defensor, ne bona requirendi annotati in fiscum cogantur. Conf. Lyclam. *Membran.* II. 11. Ipse quoque Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 5. §. 9. *not.* 40. ait: *jus nostrum absentium damnationem improbat, saltem in capitalibus.* add. Idem, *in Enarr. Tit. Pand. de procurator.* §. 6. Potius igitur videtur dicendum, juris regulam esse, in nullis judiciis publicis absentes inter reos recipi et damnari posse. Sed hanc regulam exceptionem

nem pati in *caussis non capitalibus*, id est, in quibus poena est *relegatio*, vel relegatione minor, si lis cum reo praesente contestata est, secundum *hanc Legem*. Non autem hanc exceptionem admissam esse in *caussis capitalibus*, et valere adeo in iis regulam, absentes non posse damnari. add. Paul. *Sent.* V. 5. §. 9. Exceptio tamen est in casu *L.* 4. §. *ult. ad L. Corn. de sicar.* An etiam exceptio sit in casu *L.* 21. *Cod. h. t.* dubitari posset, quoniam poena ibi non additur.

(6) Add. Bach. *in Trajan. p.* 176. *seqq.* ubi de hac Lege, et Dan. Deutz. *Diss. ad L.* 33. §. 2. *de procurator. Cap.* 4. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* III. *p.* 323. *seqq.*

§. 1.

In accusatorem autem absentem etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XX. 11. *in fin.*

§. 2.

Poenam aut justam eligere *debet*,] An, *elicere?* Sic Burgius, *Elector. Cap.* 15. [in Thes. Jur. Otton. *Tom.* I. *p.* 536.] (1).

Aut temperamentum admittere.] Vid. Ulpian. *in Coll. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 11. In hoc non probandi Athenienses, apud Aelian. *Var. Histor.* V. 17.

(1) Sed vid. Bynkersh. *Obs.* II. 5. quem probat Schulting. *ad d. loc. Collat. not.* 54. et van de Water, *Obs.* I. 16. *p.* 87. *seq.* Praecedit in Lege: *an casu.* Id est, *an culpa*, secundum Burgium, *Elector. Cap.* 5. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 518. Schulting. *ad d. loc. Collat. not.* 55. *casum* intelligit, quod non sit *dolo*. Matth. *de Criminib. in Proleg. Cap.* 1. §. 2. in fin. *cui culpa praecessit.*

L. VI.

Si quis forte, ne supplicio adficiatur, etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Jurisdict.* III. 5. [*Oper. Tom.* III. *p.* 250.] et Leonin. *Emend.* I. 9. *num.* 5.

Nonnulli neque semper, neque nonnunquam *remittunt*,]

D.

D. Goth. *in not.* „*Neque nunquam*, Vulg." Etiam Rob. Steph. (1) et Basilic. Schol. *Tom.* VII. *p.* 850. ubi male versum.

Ceterum, ut *mea fert opinio*, *prorsus eos non debuisse*, *posteaquam semel damnati sunt*, *audiri*, etc.] Quod tamen posset prodesse. Broïd. *ad Pollet. Histor. For. Rom.* V. 18. *p.* 786. (2). Tò *ut*, in verbis: *ceterum ut*, abest apud Rob. Steph.

Quis enim dubitat, *eludendae poenae caussa ad haec eos decurrere?*] Hinc dicunt, probationis procrastinationem eam facere suspectam. Cyriac. *Controv.* 62. *num.* 28.

(1) Hal. quoque habere: *neque nunquam*, et ita legendum videri, notat Brencm. *h.* add. Jauch. *de Negation.* *p.* 62.
(2) Add. locum Plutarchi, citatum a Noodtio, *Obs.* I. 2.

§. 1.

Si quos Comitum, *vel Legati sui* etc.] *Comitum suorum*, Rob. Steph. Basil. Schol. *Tom.* VII. *p.* 850. Scip. Gentil. *de Jurisdict.* II. 10. [*Oper. Tom.* III. *p.* 157.] (1).

(1) Add. Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 6. §. 8. *p.* 49. et Heinecc. *Antiq. Rom. in Append. Lib.* I. *Cap.* 4. §. 109. *in not.* Sed, ut vox *suorum* addatur, non necesse putat van Vryhoff. *Obs. Cap.* 26. ubi de hoc §. add. de *Comitibus* Averan. *Interpr. Jur.* III. 1. *num.* 3. *seqq.*

§. 2.

Nunc genera poenarum nobis enumeranda sunt, etc.] Enumerat et Senec. *de Ira*, I. 16. Isidorus, *Origin.* V. 26. ex Cicerone habet octo species (1).

Quibus Praesides *adficere quemque possint.*] In genere (2).

(1) Vid. et Augustin. *de Civit. Dei*, XXI. 11.
(2) Add. Os. Aurel. *Disponction. Cap.* 2. in Thes. Otton.
Tom.

Tom. III. *p.* 698. et Herm. Oosterdyk. *Diss. ad Fragm. Venulej. Saturn. ex Libb. ejus de offic. Proconf. Cap.* 2. §. 4. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 486.

L. VII.

Veluti fustium admonitio,] De hac, et virgarum poena, Salmas. *ad Lamprid. in Alexandr. Sever. Cap.* 51. Senec. *Epist.* 47. *verberibus muta admonentur.* add. Eund. *de Ira*, I. 15. et *de Clement.* I. 14. *L.* 52. *Cod. Theod. de haeretic.*

Flagellorum castigatio,] Quorum diversae in nonnullis locis species. Philo, *in Flacc. p.* 755. *seq.*

Vinculorum *verberatio.*] *Lororum*, vel *nervorum*, Nic. Catharin. *Obs.* I. 58. [in Thes. Jur. Otton. *Tom.* I. *p.* 494.] male. *Virgarum*, Scip. Gentil. *de Jurisdict.* III. 9. [*Oper. Tom.* III. *p.* 256.] Grotius, *in Flor. Spars. p.* 276. distinguit: *vinculorum*, *verberatio*, et ad illud *vinculorum* subaudit *poena*, ex antecedentibus (1). *Verberatio* expungit Leonin. *Emend.* IV. 18. Late de hac Lege Bynkershoek. *Obs.* I. 21. sed fluctuat valde (2).

(1) *Vincula*, *verberatio*, Voet. *ad h. t. Pand. num.* 2.

(2) Et cujus explicationi non acquiescere videtur Burman. *ad Sueton. in Caligul. Cap.* 27. Gronovius, *Obs.* IV. 13. *p.* 675. legit: *vinculorum castigatio*, *flagellorum verberatio.* Ceterum de variis his poenarum speciebus vid. Brisson. *Sel. Antiq.* III. 9. ubi plures etiam alii laudantur a Trekell.

L. VIII.

§. 1.

Ut gladio in eum animadvertatur.] Quod et in Christianos primum tantum constitutum. Tertullian. *ad Scapul. Cap.* 4. *in fin.* Scip. Gentil. *de Jurisdict.* III. 2. [*Oper. Tom.* III. *p.* 240.] simpliciter legit: *ut animadvertatur*, re-

reliqua a mala manu, et superflua putans. Sic tamen et Passio Cypriani (1). Verum sic admonitio sequens inepta esset. Otto, *in Papinian. Cap.* 16. §. 8. *p.* 642. *seq.* — Haec poena interdum pro beneficio impetrata a Tyrannis. Lactant. *de Mortib. persecut. Cap.* 22. Claudian. *in Rufin. Lib.* I. Rabbini turpem poenam putant. Selden. *de Jur. Nat. et Gent.* VII. 6.

Non securi,] Cujus meminit Senec. *Epistol.* 48. Id ad victimas pertinet, *securi ferire.* Casaubon. *ad Sueton. in August. Cap.* 15. (2).

Vel laqueo,] Genus mortis turpe. G. Forner. *Selection.* III. 10. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 94.]

Vel quo alio modo.] Venis v. c. incisis. Cicer. *in Pison. Cap* 34. quod genus multi sub Tyrannis elegere.

Proinde nec liberam mortis facultatem concedendi jus Praesides habent:] Add. Quinctil. *Declam.* XI. 8. Vid. Cabot. *Disputation.* II. 5. [in Thes. Meerman. *Tom.* IV. *p.* 624.] (3).

Divi tamen Fratres rescripserunt contra, (4) etc.] Sed hoc forte non servatum.

(1) Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 21. §. *ult. not.* 44. et Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Signif.* voc. *animadvertere*, *num.* 2. Merillium, *Var. ex Cujac.* I. 2. sub fin. haec ita intelligere, ut si Praeses aliquem noxium poena gladii affici jussit, non possit dein mutare sententiam, puta ut noxio vita laqueo, vel veneno etc. adimatur: sed perperam, et sensum esse, damnandum capitis reum, ut in eum animadvertatur gladio, non ita, ut securi, telo, fuste, etc. vita privetur, recte monuit Voorda, *in not. MSS.*

(2) Add. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* II. 10 *p.* 152. *seqq.*

(3) Sequitur: *multo* magis *vel veneno necandi.* Hal. *multo minus.* Vulg. *multo magis nec veneno.* Male. Vid. Jauch. *de Negation. p.* 86. et Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 2. *p.* 15.

(4) *Contra* non est in Flor., sed inserit Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 2.

Hostes autem, item transfugae, etc.] *Hostes autem transfugae*, Cujac. *Obs.* IV. 9. aut, *hostes autem, id est, transfugae*, *Obs.* VI. 26. et XV. 54. quod non probo. *Hostes autem iterum transfugae*, Constantin. *Subtil. Enodat.* II. 26. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 604.] quod non probo (1). *Hostes*, id est, proditores. Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de re militar.* [*Tom.* II. *p.* 265.] et Bynkersh. *Obs.* V. 22. (2).

Ea poena adficiuntur, ut vivi exurantur.] Antea de Saxo dejecti. Senec. *de Ira*, I. 16.

(1) Duirsema, *Conject.* II. *ult.* §. 5. *idem*, id est, *iidem*, *transfugae.*

(2) Etiam Rucker. *in not. MSS.* nihil mutandum dicit: et probat Bynkershoekium Voorda, *in not. MSS.* add. Sichterman. *Diss. de Poen. militar. Rom. Cap.* 8. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* I. *p.* 269. *seq.* et Pothier. *Tit. ad L. Jul. majest. num.* 13. — Ad verba seq. §. 4. *metalla autem multa numero sunt*, vid. Pith. et Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 15. §. 3. *not.* 50. et de *Fabio Cilone*, cujus mentio fit in seq. §. 5., vid. Otton. *in Praefat. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 38.

§. 6.

Inter eos autem, qui in metallum, etc.] Tertullianus, *de Cultu femin.* I. 5. de auro et argento: *Terra plane gloriosior, quoniam in maledictorum metallorum feralibus officinis poenali opere deplorata nomen terrae in igni reliquit, atque exinde de tormentis in ornamenta, de suppliciis in delicias, de ignominiis in honores, metalli refuga mutatur.* add. Clem. Alexandr. *Paedag.* II. 12.

Gravioribus vinculis premuntur:] Non enim operis, sed poenae causa hoc fit. Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 7. *num.* 13. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1189.]

Quod-

Quodque refugae ex opere metalli etc.] Sic et Tertullian. *loc. modo cit.* (1).

(1) Ad seq. §. 7. vid. Cujac. *Obs.* VI. 56. Pro *quod et, cum superesset, fugit,* legendum: *quod ei superesset, cum fugit*, notavit van de Water. Pari modo Geb. *h.*

§. 8.

Si vero ad tempus damnantur, retinent civitatem.] Vid. Paul. *Sent.* III. 4. *a.* §. 9. Al. *retinent libertatem* (1), etiam Basilic. et Cujac. *Obs.* XV. 22. (2) et Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 31. *Thes.* 6. *Lit. d. p.* 1195.

(1) Vulg. *amittunt civitatem*.
(2) Aut, ex tribus lectionibus unam facit: *retinent libertatem, amittunt civitatem*, non improbabili conjectura, ut ait Schulting. *ad d. loc. Paul. not.* 31. add. Jo. van Nispen, *Diss. ad Libb. Modestin. Differ. Cap.* 2. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 22. *seq.* atque ita legendum censet quoque Brencm. *h.* qui vitium errori Librarii adscribit.

§. 9.

Nam hujusmodi poenae interdictae sunt:] Vid. *L.* 35. *h. t.* (1).

Carcer enim ad continendos homines, non ad puniendos haberi debet (2).] Aliter Cicer. *Catilin.* II. 12.

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 24. et auctores *ibid.* laud.
(2) Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 1. *num.* 13. — Ad seq. §. 10. vid. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 138. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1251. et Const. Land. *Exercitation.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1432.

§. 11.

In ludum venatorium (1)]. *Aut gladiatorium* addidit JCtus, delevit Tribonianus. P. Fab. *Semestr.* II. 11. *p.* 260.

Hoc enim distat a ceteris, etc.] D. Goth. *in not.* „ *Hoc enim tantum distant*, Vulg." Etiam Rob. Steph.

Quod (2) instituuntur venatores.] Quod in aliis non fit.

Aut pyrrhicharii,] De his Valesf. *ad Amm. Marcellin.* XVI. 15. *p.* 116. (3).

(1) Rationem hujus locutionis reddit Brauchu, *Obs.* I. 5. *p.* 40.

(2) *Qui instituuntur*, Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 17. §. 3. *not.* 4. a qua tamen emendatione recessit, *Obs.* XIII. 10. Vid. D. Goth. *in not.* et Schulting. *ad d. loc. Paul.*

(3) Et Schulting. *loc. modo laud.* add. D'Ajala, *de Aleatorib.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 955. *seq.* et Heinecc. ad Brisson. *de Verb. Signif.* in voc. Aliter Cujac. *Obs* XIII. 10. quem sequitur Pothier. *h. t. num.* 12.

§. 12.

Item in ludum venatorium *dari solere*,] Olim et *gladitorium*. P. Fab. *Semestr.* II. 5.

Nec ad eum pertinebunt, cujus fuerint, antequam damnarentur.] Sed ad fiscum. *L.* 24. §. 5. *de fideic. libertat.* (1).

Quia semel domini esse etc.] D. Goth. *in not.* „ *Quia semel*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (2).

(1) Add. J. J. Enschedè, *Diss. de Tito Aristone JCto*, *p.* 208. *seq.*

(2) Et Rehd. et sic quoque Flor. factum. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 13.

Ejus remanet, cujus fuit, antequam damnaretur.] Vid. *L.* 1. *Cod. qui non poss. ad libert. perven.*

L. IX.

Moris est, Advocationibus quoque Praesides interdicere,] Vid. Juret. *ad Symmach. Epistol.* V. 41. et IX. 28. (1).

Non-

Nonnunquam ad tempus, vel annis metiuntur,] *Veluti annis*, Leonin. *Emendat.* VI. 8. *num.* 9. (2) ubi et alia habet.

(1) Locum hunc citat quoque Grotius, *in Flor. Sparf. p.* 277.

(2) *Vel* pro *veluti* accipit Trotz. *ad Hugon. de Prim. fcrib. origin. p.* 510. Alii aliter. *Vel annis metiundum*, Voorda, *Interpr. et Emend.* II. 9. *p.* 155. Secundum van de Water, *Obs.* II. 4. *p.* 150. verba *vel annis* abundant. Nihil mutat Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 10. §. 10. fed putat, post verba *ad tempus* novam inchoari orationem. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exft. in Collat. LL. Mof. et Rom. p.* 345. et *Obs. Jur. Rom.* I. 18. *p.* 121. vocem *tempus* geminat, legens: *nonnunquam ad tempus: tempus vel annis metiuntur*, etc. quod et conjecerat J. G. C. Rucker. *Diff. ad L.* 6. §. 1. *quemadm. ferv. am.* in Thef. Diff. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 289. *in not.* Sed improbat Puttman. *Probab.* II. 5. *p.* 40. *feq.* qui fequitur Wielingium, uti et Pothier. *h. t. num.* 56.

§. 3.

Ne quidem apud Praefidem etc.] Id est, *Proconfulem.*

§. 4.

Vel Tabellionibus five Pragmaticis.] Ergo iidem hic cum *Tabellionibus.* Aliter *L.* 1. §. 11. *de extraord. cognition.* defcribuntur, fed fine nomine hoc, et Ulpianus eos ibi ita appellare noluit. Τὸ *vel* delet Salmaf. *ad Jus Attic. Cap.* 30. *p.* 819. *feqq.* et haec connectit cum fequentibus (1). Idem putat, verbum *Tabellionibus* esfe a Triboniano, qui hoc deformavit.

(1) Add. Bynkersh. *Obs.* VI. 3. et Pothier. *h. t. num.* 57. — *Testationes*, in feq. §. 5. funt fcripturae testibus munitae. Vid. notata fuperius ad *L.* 9. §. 3. *ad L. Cornel. de falf.*

§. 6.

Archio forte,] Vid. D. Goth. *in not.* add. *Nov.* 88. *Cap.* 5. et Raevard. *Conjectan.* I. 3. (1).

(1) Vid. et Schulting. *ad Paul. Sent.* IV. 6. §. 1. *not.* 8. et Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 15. *p.* 291. *seq.* — Ad seq. §. 8. vid. Ant. Augustin. *Emend.* IV. 16. *in fin.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1553. — Poenas *inciviles*, in seq. §. 10., D. Goth. *in not.* interpretatur *tyrannicas.* Ita Cujac. *Obs.* XIV. 34.

§. 11.

Neque omnes eadem poena adfici posse.] Non servatum a Maximino. Capitolin. *in ej. Vita*, *Cap.* 8.

Nam in primis Decuriones in metallum damnari non possunt, etc.] Vid. *L.* 6. §. 10. *de inj. rupt. irr. fact. testam.* (1).

Nec furcae subjici,] Ulpianus videtur scripsisse: *nec cruci suffigi* (2). Vid. ad *L.* 28. *h. t.* et sic bene Lips. *de Cruce*, III. 7. frustra renitente Bachovio, *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 31. *Thes.* 6. *Lit. b. p.* 1190. (3).

Vel vivi exuri:] Vid. *L.* 28. *h. t.*

Sed hoc non potest efficere, qui sententiam dixit: etc.] Vid. *L.* 1. *in fin. de quaestion.*

Poena aut permutatur aut liberaretur.] D. Goth. *in not.* „Al. *liberetur.* (4).“ *Liberentur*, Rob. Steph. (5).

(1) Add. Joh. Franc. van der Meersch, *Diss. de Justo προσωποληψίας in poenis infligendis moderamine*, *Cap.* 1. §. 10. *seqq.* Lugd. Batav. 1798.

(2) Sic etiam Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 7. *p.* 155. add. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 17. §. 3. *not.* 4. et Walch. *ad Eckhard. Herm. Jur.* I. 3. §. 110. *p.* 181.

(3) Vid. et Wyboni *in Tribon. defens. p.* 593.

(4) Ita Hal.

(5) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 14.

§. 14.

Et magis puto, omnibus prodesse debere.] Facit huc *L.* 5. *de Senatorib.*

§. 15.

Quasi plebejo editus, ita erit plectendus.] Vid. *L.* 11. *Cod. de quaestion.*

§. 16.

Statuliberum quasi liberum eum *jam puniendum*, etc.] *Esse*, Raevard. *Varior.* II. 11. (1). — Ex rescriptis (2): quod et habet Constantin. *Subtil. Enodat.* II. 4. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 547. *seq.*] sed non ubique recte.

(1) Duirsema, *Conject.* I. 4. pro *eum* legit: *reum.* Leonin. *Emend.* VII. 15. *num.* 5. τὸ *eum* expungit. *Quasi jam liberum*, Waechtler. *Opusc. p.* 577. Vulgatam Lectionem defendit Arntzen. *ad Aurel. Victor. de Vir. Illustr. Cap.* 27. *not.* 1. aut legit: *tum jam.*

(2) Aliud ex juris ratione. Ita hanc Legem, ut et *L.* 14. *de quaestion.*, cum *L.* 29. *pr. de stat. liber.* conciliat quoque Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de stat. hominum.* §. 6. add. Wissenbach. *in Disp. ad Instit. Disp.* 5. *num.* 5. Raevard. et Duirsema, *locc. citt.* Sed Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 2. §. 2. *p.* 22. distinguit inter servum, qui deliquit, antequam statuliber factus sit, et inter servum, qui deliquit, postquam statuliber esse coeperit. Facit huc *L.* 1. *pr. et* §. 1. *h. t.* Alii aliter. Vid. laudatos superius ad *d. L.* 29. *pr. de stat. liber.* — *Divum Pium* hic intelligendum esse *Antoninum Caracallam*, notat Raevard. *loc. laud.* add. Wissenbach *in Disp. ad Tit. Pand. de statuliber.* §. 18. et Pothier. *h. t. num.* 62.

L. X.

Ex his servus flagellis caedi, et domino reddi jubetur:] Vid. *L.* 6. *de accusation.* Paul. *Sent.* V. 4. *in fin.* Capitolin. *in Pertinac. Cap.* 10. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 229. *seq.* (1).

(1) Add. Heinecc. *in Antiq. ad Titt. Inst. de Ingen. et Libertin.* §. 11. *in not.* et Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. p.* 257. Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de Publ. judic.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 113. *seqq.*

§. 1.

Nam statim, ut de his sententia dicta est, conditionem suam permutant.] Facit huc *L.* 2. §. 1. *h. t.*

§. 2.

Ut qui majori poena adficitur, etc.] Non *pecuniaria* (1).

(1) Add. Gluck. *ad Tit. de his qui not. infam.* §. 377. *p.* 151. *seqq.* et notata superius ad *L.* 13. §. 7. *eod.*

L. XI.

Perspiciendum est judicanti, etc.] Extra ordinem scil. Vid. *L.* 13. *h. t.* Aliud *L.* 1. §. 4. *ad SCtum Turpil.*

Ne quid aut durius aut remissius constituatur, etc.] Vid. Symmach. *Epistol.* X. 40. *et ult. Nov.* 82. ubi Cujac. *in fin.* Quinctil. *Declam.* 317. 345. Jac. Gothofred. *ad L.* 65. *Cod. Theod. de haeretic.* [*Tom.* VI. *p.* 209.] Philo, *de Judice*, *p.* 555. 557. Mornac. *ad L.* 19. §. 1. *de offic. Praesid.* Rittershus. *ad Novell., Part.* IX. *Cap.* 6. *num.* 118.

Nec enim aut severitatis, aut clementiae *gloria affectanda est:*] Qua saepe Respublica maxime laeditur. Cicer. *Catilin.* IV. 6. Senec. *de Clement.* I. 2. Amm. Marcellin. XXVIII. 1. *p.* 516. (1).

Sed perpenso judicio, etc.] Facit huc Juven. *Satyr.* VI. *vs.* 220. Amm. Marcellin. XXIX. 2. *p.* 562. Cicer. *pro Cluent. Cap.* 58. Capitolin. *in Marc. Anton. Philos. Cap.* 24.

Pla-

Plane in levioribus causis etc.] Facit huc *L.* 56. §. 1. *de furt.*

In gravioribus poenis etc.] Vid. Gell. *Noct. Attic.* XIV. 4. ubi elegans justitiae imago e Chrysippo.

(1) Add. Puttmann. *Adversar. Jur. univ.* I. 4. *p.* 75.

§. 1.

Furta domestica, si viliora sunt, etc] *Gravia*, non item: et haec vindicantur hodie acrius. Matth. *de Criminib.* XLVII. 1. *Cap.* 3. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 58. Et ad *levia* quoque videtur restringenda *L.* 89. *de furt.* quod non vult Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 30. *Thes.* 2. *Lit. c. p.* 1070. Vid. tamen Eund. *ibid. Thes.* 3. *Lit. d. p.* 1089. ubi vult patrono jus coërcitionis in hos fuisse, vel domino. Nota quoque, *d. L.* 89. *de furt.* explicari posse de *civili* actione, non de persecutione criminali.

§. 2.

Delinquitur autem aut proposito, etc.] Ἀδίκημα, ἁμάρτημα, ἀτύχημα, distinguit Themist. *Orat.* I. *p.* 15. ubi exempla similia. add. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 11. *num.* 4. Philo, *de Special. Legib. p.* 610. Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 4. *num.* 8. *seqq.*

Proposito delinquunt latrones, qui factionem habent.] Sic et Apulej. *Metam. Lib.* III. [*p.* 188. ed. Oudendorp.] Σύστασις, Appian. *Civil.* V. *p.* 1178.

Impetu autem, etc.] Hic tamen gravissime punitur *L.* 7. §. 3. *ad L. Jul. repetund.* et principium hic in agente. Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 1. *num.* 3. Multi tamen mitius puniunt. Goris, *ad Consuet. Velavic. Cap.* 3. *Art.* 3. ibiq. citt. Facit huc Cicer. *in Topic. Cap.* 17.

Cum per ebrietatem etc.] Vid. Fabrot. *Exercit.* VIII. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1203. *seqq.*] Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 2. *num.* 14.

Casu (1) *vero*, etc.] *Involuntate et necessitate*, Tertullian. *Apolog. Cap.* 45. add. Paul. *Sent.* V. 23. §. 3.

Cum in venando telum etc.] Vid. Cicer. *in Topic. Cap.* 17. Cur. Fortunatian. *p.* 48. Inde *si telum manu fugit*, quod habet et Alcuin. *de Art. Rhetor. p.* 377. add. Forner. *Selection.* I. 10. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 17. *seq.*] Alius casus apud Senec. *de Benefic.* IV. 34.

(1) Matthaeus, *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 1. §. 2. in fin. *casum* intelligit, cui culpa causam dedit. — In seq. §. 3. verba: *vel animadverti*, Haloandrum sine necessitate delere, notat Marckart. *Interpr. rec. Lection.* II. 7. *p.* 215.

L. XII.

Quod ad statum damnatorum pertinet, nihil interest, judicium publicum fuerit, nec ne:] Sed *extraordinarium.*

Confestim poenae servi fiunt.] Eique soli vivunt. (1).

(1) De *servitute poenae* vid. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de cap. deminut.* §. 5. add. Adr. Wagner. *Diss. de servitute poenae.* Lips. 1747. cit. ab Haubold. *in Epicrisi ad d. loc. Heinecc.*

L. XIII.

Hodie licet etc.] Vid. *L.* 1. *in fin. h. t. L.* 15. §. 1. *ad SCtum Turpil.*

Qui extra ordinem *de crimine cognoscit*,] Non *ex certa Lege* quaerit: quales et sub Imperatoribus mansere. *L.* 3. *pr. de accusation.* Dixi hac de re *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 7. *num.* 3. (1).

Quam vult sententiam ferre, etc.] Non praecise sequi *poenam legitimam*, ut qui *ex Lege* quaerunt, quae saepe ob circumstantias aequo gravior, vel levior est. Themist. *Orat.* I. *p.* 14. *seq.* — Etiam *capitalem poenam* infligere. *L.* 7. §. *ult. ad L. Jul. repetund. L.* 6. *ad L. Jul. pecul.* Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 4. *num.* 10. *seq.*

Ita

Ita tamen, ut in utroque modo rationem (2) *non excedat*] Vid. *L.* 11. *pr. h. t.* et *L.* 14. §. 4. *de bon. libertor.* ubi hic peccatur. add. Bachov. *Adv. Fabr. Dec.* 99. *error.* 8. *num.* 10. non tamen ad ſenſum hujus Legis bene.

(1) Add. Glück. *ad Tit. de Jurisdict.* §. 186. *ſeqq. p.* 31. *ſeq.* et notata ſuperius ad *L.* 8. *de publ. judic.*
(2) Brencm. *h.* legit: *in utroque moderationem.*

L. XV.

Divus Hadrianus eos, qui in numero Decurionum eſſent, capite puniri prohibuit: etc.] Add. *L.* 6. §. 2. *de interd. et releg.*

Verum poena Legis Corneliae puniendos, etc.] Vid. *L.* 3. §. 5. *ad L. Corn. de ſicar.* An ſervatum ſit tempore Modeſtini, videndum, ob *L.* 16. *ad L. Corn. de ſicar.* ubi vide (1). Quaedam de hac Lege Menard. *in Argum. Orat. Ciceron. pro Roſc. Amerin.* ſed non tam vera, quam elegantia.

(1) Add. Herm. Ooſterdyk. *ad Fragm. Venul. Saturnin. ex Libb. cj. de offic. Proconſ. Cap.* 2. §. 4. in Nov. Theſ. Diſſ. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* II. *p.* 482. *ſeqq.* ubi hanc Legem explicuit.

L. XVI.

Aut conſilia, etc.] Vid. Scip. Gentil. *de Conjuration. Lib.* I. [*Oper. Tom.* V. *p.* 22. *ſeqq.*] et *Parerg.* I. 31. [in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1504.] Liv. XLV. 24. Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. de rapt. vel matrim. Sanctimonial.* [*Tom.* III. *p.* 220.] Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 1. *num.* 7. *ſeqq.* (1).

(1) Add. Bynkerſh. *Obs.* III. 10. De *Claudio Saturnino*, hujus Legis auctore, vid. laudatos ſuperius ad *L.* 6. §. 7. *mandat.* add. Pancirol. *Theſ. Var. Lection.* II. 139. in *Juriſpr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1251. *ſeq.*

§. 1.

Sed haec quatuor genera consideranda sunt septem modis: etc.] Vid. Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 4. *num.* 2. Non enim Nostri peccata aequalia faciunt cum Stoicis, de quibus Cyprian. *Epistol.* 55.

Caussa, persona, etc.] Facit huc Senec. *de Benefic.* II. 16. add. Rittershuſ. *Sacr. Lection.* VII. 4.

§. 2.

Caussa, ut in verberibus: quae impunita sunt a magistro allata, etc.] Locus elegans Polyb. II. 56. Quinctil. *Inst. Orator.* V. 10. [*p.* 405. *seqq.* ed. Burm.] (1). *Allata.* D. Goth. *in not.* „*Illata*, Hal. (2).” Etiam Rob. Steph.

Cum quis per iram etc.] D. Goth. *in not.* „*Per injuriam*, Hotoman. etc.” Non opus.

(1) Add. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 24. in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1298.
(2) Imo, Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 3.

Persona dupliciter spectatur: etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 4. *num.* 20.

Aliter qui quid in dominum parentemve *ausus est,*] *Parentem patronumve*, Ramos. *in Tribonian. p.* 194.

In magistrum vel in privatum.] *In magistratum quam in privatum*, Rob. Steph. et ſic emendat fere D. Goth. *in not.* et Ramos, *d. loc.* Senſus tale quid exigit, et *magistratum* est in MS. Charond. (1). De re Philo, *de Special. Legib.* II. *p.* 621. Rittershuſ. *Sacr. Lection.* VII. 21.

(1) Et habent omnes editi. Vid. Brencm. *h.*

§. 4.

§. 4.

Locus facit, ut idem vel furtum vel sacrilegium sit, etc.] Sed vid. *L.* 5. *ad L. Jul. pecul.* (1). Bynkersh. *Obs.* I. 8. accipit de *re sacra* e loco sacro aut profano ablata. Sed sic vis erit non in *loco*, sed *scientia*. Quaestio occurrit apud Alcuin. *de Art. Rhetor. p.* 361. Ob solum locum crimen capitale fieri posse, negat Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 13. *Def.* 9.

(1) Ad quam vid. notata. Bynkershoekium sequitur Pothier. *h. t. num.* 52. — Aliam versionem Latinam loci Demosthenis, in seq. §. 6., dat Alciat. *Dispunct.* II. 16. Vid. et Jens. *Strictur. ad Pand. in Append. p.* 677.

§. 7.

Qui gregem, ut abigeus.] D. Goth. *in not.* „Imo, qui *unum*, abigeus est. etc." *Equum*, vel *bovem*, non *suem*. Facit huc Quinctil. *Inst. Orator.* VII. 4. *in fin.*

§. 8.

Eventus spectetur.] D. Goth. *in not.* „Al. *spectatur.*" Sic Rob. Steph. (1).

Ut a clementissimo *quoquo facta.*] Sic et Cujac. *Obs.* XIX. 10. quem vide. D. Goth. *in not.* „*Dementissimo*, Vulg. Hal. (2)." Etiam Rob. Steph. Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 277. *ut aestimentur animo quoquo facta.* quod nimis a Vulg. abit, nec rei satisfacit. Herald. *Obs. Cap.* 1. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1313.] *eventus spectantur a clementissimo quoque*, et delet τὸ *facta*. Salmas. *ad Jus Attic. Cap.* 12. *p.* 345. pro *facta* legit *factum.* Aliter Reinold. *Varior. Cap.* 9. (3).

Quamquam Lex *non minus* etc.] Quae dolum exigit et animum. *L.* 7. *L.* 14. *ad L. Cornel. de sicar.* Sed hic ex *Lege* non consideratur res. *L.* 11. *L.* 13. *h. t.* De re Byn-

Bynkersh. *Obs.* III. 10. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 5. *Cap.* 3. *num.* 10.

Et ideo apud Graecos exilio voluntario *fortuiti casus luebantur*, etc.] Vid. Euripid. *Orest.* *vs.* 511. *Hippol.* *vs.* 35. Quinctil. *Declam.* 248. 296. 305. add. Petit. *ad LL. Attic.* VII. i. [in *Jurispr. Rom. et Attic.* *Tom.* III. *p.* 614. *seq.*] et Rad. Forner. *Rer. quotid.* VI. 24. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 305. *seq.*] (4).

Ut apud praecipuum Poëtarum etc.] Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* II. 13. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1330.] et Alciat. *Dispunct.* I. 17.

(1) Et Rehd. Vid. Geb. *h.*
(2) Imo Hal. ut Flor. Vid. Geb. *h.*
(3) Noordkerk. *Obs.* *Cap.* *ult.* *p.* 179. *seqq.* ubi de hoc loco, legit: *eventu spectentur, ut a clementissimo quoquo facta*, probante Schrodero, *Obs.* *Jur. Civ.* I. 14. *p.* 93. Henr. Jo. Arntzen. *Obs.* *Syllog.* *Cap.* 4. in *Act. Societ. Trajectin.* *Tom.* I. *p.* 144. *seq.* verbum *spectare* ex praecedentibus repetendum censet, legens: *eventus spectetur, ut a clementissimo quoque facta spectentur.* Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom.* *Tit.* 1. §. 7. *p.* 181. *eventus spectatur: at a clementissimo quoque et facta.* Puttman. *Adversar. Jur. univ.* II. 33. *p.* 216. *eventus spectetur, ut*, id est, *ut ut, a clementissimo quoquo* caedes *facta* sit. Sed vid. J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* II. 10. §. 4. *p.* 114. *seq.* Paraphrasin hujus loci dedit Wieling. *Lect. Jur. Civ.* II. 9. §. 9. add. Pothier. *h. t.* *num.* 56.
(4) Add. Burgium, *Elector.* *Cap.* 5. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 517. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom.* *p.* 62. *seq.* Van Vryhoff. *Diss. ad h.* l. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* III. *p.* 199. *seqq.* — Ad seq. §. 9. vid. Const. Land. *Exercitation.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1432. *seq.*

§. 10.

Nonnunquam evenit, ut aliquorum maleficiorum supplicia

cia exacerbentur.] Gellius, (*Noct. Attic.* XX. 1. *in fin. acerbitas plerumque ulciscendi maleficii, bene atque caute vivendi disciplina est.*

Quotiens nimirum multis personis grassantibus exemplo opus sit.] Vid. Symmach. *Epistol.* II. 13. Numerus lenitatem interdum suadet, non semper. Cyprian. *Epistol.* 31. Lucan. *Lib.* V. *vs.* 260. Vid. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 11. *num.* 17. *in not.* et II. 20. *num.* 35. (1).

(1) Add. Ranchin. *Var. Lection.* I. 11. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 919. *seq.* et Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 3. §. 5. *not.* 17.

L. XVII.

§. 1.

Item quidam ἀπόλιδες sunt,] Chrysost. *in Genes.* XXVI. 28. ξένον et ἀπόλιδα jungit. Hi nunquam cives sunt, et distant ab aliis peregrinis. Ulpian. *in Fragm. Tit.* 20. §. 14. (1).

Ut sunt in opus publicum perpetuo dati, etc.] Non *in metallum:* sed qualia opera habentur *L.* 8. §. 8. *h. t.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 1. *num.* 4. (2).

Quae vero Juris Gentium sunt, habeant.] Vid. *L.* 15. *de interd. et releg.*

(1) Ubi vid. Schulting. *not.* 44. *et* 45.
(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16.

L. XVIII.

Ulpianus Lib. III. *ad Edictum.*] Pertinet ad *Tit. quod quisq. jur. in alt. statuer.* etc. Cujac. *Obs.* VIII. 22. (1). quem male carpit Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 32. *Thes.* 1. *Lit. h. p.* 1229.

Cogitationis poenam nemo patitur.] Vid. Tertullian. *de Poenitent. Cap.* 3. et Bynkersh. *Obs.* III. 10. (2). Nimis generale igitur illud Senecae, *de Ira,* I. 3. *injuriam qui fac-*

facturus est, *jam facit*. D. Goth. *in not.* „ Humanis Legibus scil. etc." add. Ciceron. *de Offic.* III. 17. ubi vid. Comm. De re et Rittershuf. *Sacr. Lection.* VII. 12. Matth. *de Criminib. in Prolegom. Cap.* 1. *num.* 5.

(1) Add. Schulting *in Enarr. Tit. Pand. quod quisque juris etc.* §. 3. Noodt. *ad eund. Tit.* Vs. *Porro ait*, etc. Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 7. *not.* 30. Henr. Brencman. *Disp. de Leg. inscription.* §. 7. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. poster. p.* 153. Latius tamen haec regula patet. Bynkersh. *loc. laud.* Püttman. *Interpr. et Obs. Cap.* 19. *p.* 89. Gluck. *ad Tit. de just. et jur.* §. 6. *p.* 65.

(2) Add. Rad. Forner. *Rer. quotid.* III. 17. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 213. Const. Land. *Exercitation.* in *eod. Thes. Tom.* III. *p.* 1433. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 31. in *eod. Thes. Tom.* IV. *p.* 1304.

L. XIX.

Idem Lib. LVII. *ad Edictum.*] Ubi de *injuriis* egit.

Si non defendantur servi a dominis, etc.] Quibus hoc denunciandum. Cicer. *in Verr.* V. 4. *et* 5.

L. XX.

Paulus Lib. XVIII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 49. *de oblig. et action.*

Receptum est commentitio jure,] Quo fingitur quis aliquem non repraesentare hoc casu. Similia alia in jure commenta. Jan. a Costa, *ad* §. 1. *Inst. quib. mod. toll. oblig.* (1). Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *de reg. jur.* Vs. *Et cum narrationi* etc.

Quod poena constituitur in emendationem hominum:] Non solum. Sand. *Decision.* V. 9. *Def.* 1. accurate Grotius, *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 20. *num.* 4. *seqq.*

In quem constitui videtur,] *Jubetur*, Bynkersh. *Obs.* V. 16. (2).

(1) Et *in Prael. ad Tit. Cod. ex delict. defunctor.* in Thes. Jur.

Jur. Meerman. *Tom.* I. *p.* 714. Add. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 28. §. 12. *not.* 57. Varias aliorum de hoc jure sententias recenset Bynkersh. *loc. laud.* add. Duirsema, *Conject.* L. 7. *num.* 3. *p.* 122. Waechtler. *Opusc. p.* 581. *seq.* Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *commentitium.* Herm. Cannegieter. *Obs.* III. 8. *p.* 282. legit: *communi toto jure*, vel *communi antiquo jure.* Sed vid. Puttman. *Probabil. Jur. Civ.* II. 1.

(2) Probante Voorda, *in not. MSS.* Sed nulla emendatione opus, censet Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 28. §. 12. *p.* 134.

L. XXII.

Si modo vel cognatos, vel adfines habeant,] D. Goth. *in not.* „*Deprecantes* scil. etc. vel *a quibus alantur.* etc." Hoc malo. (1).

(1) Utrumque conjungit Pothier. *h. t. num.* 68. Explicuit hanc Legem Jo. van Nispen. *ad Libb. Modestin. Different. Cap.* 2. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 20. *seqq.*

L. XXIII.

Sine praefinito tempore in metallum dato, etc.] Sed tamen ad tempus. Gloss. *h.*

Decennii tempora praefinita videntur.] Add. Cujac. *Obs.* VI. 25. (1). Langlaeus, *Semestr.* X. 5. *p.* 668. tempus longum putat requiri, ut damnati sint publice utiles: quod non placet. Quid de *relegatis*, Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 47. *Def.* 5.

(1) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 17. et Finestr. et de Monzalv. *in Hermogen. Jur. Epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 347. etiam Constantin. *Subtil. Enodat.* II. 12. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 574. *seq.*

L. XXIV.

Eorum, qui relegati *vel deportati sunt ex caussa majestatis*,] Facit huc *L.* 40. *h. t.* Tacit. *Annal.* XIV. 49.

50. Nerius, *Analect.* II. 27. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 462.]

Statuas detrahendas scire debemus.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 17. *Cod. Theod. h. t.* [*Tom.* III. *p.* 542.] Imo retinere eas, nefas. Ambros. *de Offic.* I. 49. Saepe ludibrio habitae. Sueton. *in Neron. Cap.* 24. Juvenal. *Satyr.* X. *vs.* 59. *seqq.* Vid. Rad. Forner. *Rer. quotid.* II. 17. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 177.] add: Dion. Chrysost. *Rhodiac. p.* 318. 319. Dion. Cass. *Lib.* LII *p.* 456. *Lib.* LX. *p.* 679. *Excerpt. Peiresc. p.* 584. Euseb. *Histor. Ecclesiast.* IX. 11. Contra et restitutae statuae male damnatis. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 13. *num.* 7. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1142. *seq.*] ubi notat, nihil haec pertinere ad morem alibi receptum poenae in imagines repraesentandae. (1).

(1) Male nonnullos hac Lege uti ad probandum, executionem *in effigie* jam apud Romanos in usu fuisse, docet quoque Puttman. *Adversar. Jur. univ.* II. 25. *p.* 185. *seq.*

L. XXV.

Si diutino tempore aliquis in reatu *fuerit*, etc.] Vid. Langl. *Semestr.* XII. 1. Casaubon. *ad Sueton. in Domitian. Cap.* 9. (1). D. Goth. *in not.* „*Reatus*, et *in reatu* fuisse, quid est? ne dicas, in crimine, citra accusationem, cum Accursio: dic cum Zoannetto, etc.” *Restitution. Cap. ult.* [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 664.] add. Ferand. Adduens. *Explication.* I. 50. [in *eod. Thes. Tom.* II. *p.* 557.] (2). Quid tamen, si quis diu dein recte vixerit? Plinius, *Epistol.* X. 40. ait: *reddere poenae post longum tempus plerosque jam senes et frugaliter modesteque viventes, nimis severum arbitrabar.* Sed vid. Sand. *Decision.* V. 9. *Def.* 1. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 5. *num.* 14.

Ali-

Aliquatenus poena ejus sublevanda erit.] Vid. *L.* 23. *Cod. h. t.* (3).

(1) Add. Ranchin. *Var. Lection.* I. 7. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 915. et Calder. *Var. Lection.* III. 2. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 628. *seq.*
(2) Et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 25.
(3) Sequitur: *quam eos, qui in recenti* etc. Al. *quo eos, qui* etc. Utrumque rectum, secundum Leonin. *Emend.* VII. 21. *in fin.* — Ad seq. §. 1. vid. H. J. Arntzen. *Spec. Observ. post Sedulii Carmen paschale*, *Cap.* 1. ad l. Const. Land. *Enarrat. Cap.* 22. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1346.

L. XXVI.

Crimen, vel poena paterna nullam maculam filio infligere potest.] Vid. *L.* 2. *Cod. de libert. et eor. liber.* Senec. *de Ira*, II. 34.

Nec alieni criminis successor constituitur.] Hoc jus fuit veteris reipublicae praeclarum. Dionys. Halicarn. VIII. *p.* 547. ubi docet, id Graecos aliter aliquando servasse. — Congruum juri Divino. *Deuteron.* XXIV. 16. Joseph. *Ἀρχ.* IV. *ult.* Philo, *de Special. Legib.* II. *p.* 618. 619. Probavit Plato, *de Legib.* VIII. *p.* 923. Sulla aliter egit. Liv. *Epitom. Lib.* LXXXIX. Alii temperant. Goris. *ad Consuet. Velav. Cap.* 2. *Art.* 5. Sed vid. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 21. *num.* 10. *seqq.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 4. *num.* 1. *seq.*

Idque Divi Fratres Hierapolitanis *rescripserunt.*] Apud quos forte jus durius viguerat, ut in *Asia* et *Macedonia.* Merill. *Obs.* IV. 3. (1).

(1) Et *ad Lib.* I. *Quaestion Callistrati*, in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 622. *seq.* ubi errore hanc Legem exposuit loco *L.* 35. *eod.*

L. XXVII.

Suam mutare sententiam neminem posse.] Vid. *L.* 1. §. *ult. de quaestion.* (1).

Si tamen de se quis mentitus fuerit, etc.] Vid. *d.* *L.* 1. *in fin. de quaestion.* (2).

(1) Add. Schulting. *Diss. ad d. L.* 1. §. *ult. num.* 21.
(2) Add. Schulting. *d. loc. num.* 22.

§. 1.

De Decurionibus, *et* Principalibus *civitatium*, etc.] Nimis stricte eos videtur sumere D. Goth. *in not.* Vid. *L.* 55. *Cod. de Decurion.* ibiq. Goth.

Qui capitale *admiserunt*,] *Capitale crimen*, Rob. Steph. Basil. [*Tom.* VII. *p.* 835.] τὶ κεφαλικὸν. (1). Vid. de hac Lege Noodt. *Obs.* II. 26. qui pro *mandatis cavetur*, *ut si quis* etc. legit: *mandatis cavetur*, *aut si quis* etc. (2) et notat σύγχυσιν.

Imperatori scribatur etc.] Adde, aut subintellige: *ut*.

(1) *Capital*, Raevard. *Varior.* III. 19.
(2) Nihil mutandum censet Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* XI.

§. 2.

Si qui ex Principalibus *alicujus civitatis* etc.] Vid. §. 1. *h. l.*

Vinctos eos custodies,] Hoc enim non requirit Judicem competentem. Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. de exhib. et transmitt. reis* [*Tom.* III. *p.* 30.]

Et mihi scribes, etc.] Exemplum apud Euseb. *Histor. Ecclesiast.* V. 1. *p.* 162. Interdum et ad eum missi. *L.* 2. §. 1. *de bon. eor. qui ante sent.* etc. Lucian. *Toxar. p.* 44. Act. Martyr. apud Ruinart. *p.* 295.

L. XXVIII.

Capitalium poenarum fere isti gradus sunt. etc.] Vid. Paul. *Sent.* V. 17. §. 3. ibiq. Cujac.

Ad furcam *damnatio*:] *Crucem* scripserat Callistratus. Cujac. *ad Paul. d. loc. not.* 4. unde multa habet Goth. add. Raevard. *Conjectan.* I. 16. Cont. *Lection.* I. 15. So-

Zomen. *Histor. Ecclesiast.* I. 8. (1). Poena *crucis* infinitis partibus gravior poena *furcae.* Pagan. Gaudent. *de Justin. saecul. morib.* I. 38. Herald. *ad Tertulliani Apolog. p.* 184. Isidor. *Origin.* V. 27. unde nimis levis poena §. 15. *h. l.* Sub furca caesi et venditi mentio apud Livium, *Epitom. Lib.* LV.

Item vivi crematio,] De qua Rad. Forner. *Rer. Quotid.* I. 7. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 134. *seq.*] Freher. *Parerg.* II. 11. [in *eod. Thes. Tom.* I. *p.* 919. *seq.*] (2). Videtur aestimata gravior *cruce.* arg. Paul. *Sent.* V. 23. §. 17. (3). Tertullian. *ad Scapul. Cap.* 4. *in fin.* De ea Lucian. *de Mort. Peregrini, p.* 574. In dignitate constituti non facile hac poena affecti. Lactant. *de Mort. Persec. Cap.* 21.

Quod postea id genus poenae adinventum est,] Non incognitum ante, ut vult Broïd. *ad Pollet. Hist. For. Rom.* V. 19. *p.* 800. Contrarium docet *L.* 9. *de inc. ruin. naufrag.* sed non ordinario usitatum. (4).

Deinde proxima morti (5) *poena metalli coërcitio.*] *Ludi venatorii,* et *gladiatorii* mentio a Triboniano omissa ob antiquatam hanc poenam. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 1. *num.* 5. De *venatione* obstat *L. ult. Cod. de feriis.*

(1) Add. et Nerium, *Analect.* I. 39. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 381. *seq.*

(2) Alios etiam citat Jo. Henr. Jungius, *de Poena fumi apud Vett. Cap.* 1. §. 1. *p.* 5.

(3) Ubi vid. Schulting. *not.* 61.

(4) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 17. §. 5. *not.* 6.

(5) Hinc Clemens Alexandrinus *ad metallum damnatos* vocat ἐπὶ θανάτῳ κεκριμένους, ut notat Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 279.

§. 1.

Vel eum in opus quis publicum datur,] Ad tempus, ob

ob *L.* 17. §. 1. *h. t.* et sic Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 7. *num.* 11. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1188.] (1).

(1) Etiam Pothier. *h. t. num.* 18.

§. 5.

Qui vulgo se juvenes appellant,] Ἐφήβους eos appellat Pollux. Vid. Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* XI. §. 7. *not.* 22. *in fin.* (1).

In quibusdam civitatibus turbulentibus se acclamationibus populariùm accommodare:] An, *turbulentius?* (2) add. Amm. Marcellin. XXII. 9.

Exilio puniendi sint:] Vid. Lips. *ad Tacit. Annal.* I. 77. *in fin.* Facit huc Amm. Marcellin. XV. 7. (3).

(1) Add. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 140. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1252. Late de his et de *popularibus* Puttman. *Probabil.* I. 4. *p.* 25. *seqq.* add. Otton. *de Aedil. Colon. et Municip. Cap.* 11. §. 1. *p.* 368. *seq.*

(2) D. Goth. *in not.* „*Turbulentis*, Vulg. Hal.“ etiam scripti omnes. Vid. Brencm. *h.* qui errorem natum putat ex antecedenti et sequenti terminatione. *Turbulentibus* quodammodo tuetur Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1375.

(3) Sequitur: *nonnunquam capite plectendi.* Graecos habere: κουρεύεσθαι, *tonderi*, notat Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 509.

§. 6.

Non in metallum damnatus esse intelligi debet:] Scil. per omnia.

Hujus enim libertas manet: quamdiu etiam hi, qui non in perpetuum opus damnantur.] Τὸ *non* abest a Cod. Flor., insertum a Taurellio. Abest a Basilic. et eorum Schol. Sed sic obstat *L.* 8. §. 8. *h. t.* Videntur tamen hi tantum *civitatem* perdere. *L.* 17. §. 1. *h. t. L.* 1. *Cod. eod.* Opus metalli gravius. *L.* 8. §. 8. *h. t.* add. Cujac.

Obs.

Obs. XV. 22. (1). Mercator. *in not. ad Animadv. Robert.* I. 28. Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 31. *Thes.* 6. *Lit. d. p.* 1194. *seq.* Tò *non* retinet Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 7. *num.* 14. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1189] (2).

Proinde et mulieres hoc modo damnatae, liberos *pariunt.*] Non, *cives.*

(1) Qui hic variavit. D. Goth. *in not.* Sine negatione legendum ait quoque *in Comm. ad h. t. Cod. Oper. postum. Tom.* V. *p.* 1557. add. Schulting. *ad Paul. Sent.* III. 4. *a.* §. 9. *not.* 31. Jauch. *de Negation. p.* 331. Finestres. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 346. *seq.*

(2) Etiam Pothier. *h. t. num.* 10. Vid. de varia hujus loci lectione Brencm. et Geb. *h.*

§. 7.

Ad statuas confugere etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de his qui ad stat. confug.* [*Tom.* III. *p.* 386.] (1).

(1) Et Noordkerk. *Disq. de L. Petron. Cap.* 3. §. 4. Sequitur: *eumque qui imaginem Caesaris* etc. Vid. ad haec Cujac. *Obs.* XII. 29. — Ad verba: *ceterasque necessitudines*, in seq. §. 8., vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 15. §. 3. *not.* 9. ubi docet, etiam inter Patronum et libertum *necessitudinem* esse dici. *Sanguine junctos* intelligit van de Water, *in not. MSS.* — De voce *venenarii*, in seq. §. 9., vid. Duker. *ad Opusc. de Latinit. Vett. JCtor. p.* 426. *not.* 15.

§. 10.

Grassatores, qui praedae caussa id faciunt, etc.] Vid. Fest. *de Verb. Sign.* voc. *grassari* (1). Crimen hoc hodie vocant *robbariam*, de quo Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 35. *Def.* 5. et Mev. *ad Jus Lubec.* IV. 2. *Art.* 1.

Utique si saepius,] Non statim, si semel. Huber. *Prael. ad Tit. Pand. vi bon. raptor. num.* 1.

(1) Add. Casaubon. *ad Sueton. in August. Cap.* 32. et Otton. *de Tutel. viar. Part.* III. *Cap.* 9. *p.* 534.

§. 11.

Qui saluti dominorum suorum insidiaverint:] De hac locutione Scip. Gentil. *Parerg.* I. 18. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1291.] (1).

(1) Add. Leonin. *Emend.* IV. 10. et Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 328. *not.* 2.

§. 12.

Nam (1) *fortuita incendia*, etc.] Vid. *L.* 9. *de inc. ruin. naufr.* (2).

(1) *Nam* pro *ceterum* accipit Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 12. §. 2. *p.* 239. Pro *sed*, Pothier. *Tit. ad L. Corn. de sic. num.* 23. Praecedit: *aliquo lenius.* Graecos legisse: *aliquanto levius*, notat Leunclav. *Notator.* II. 115. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1528. *Levius*, Vulg. Vid. Brencm. *h. Aliquo*, id est, *aliquanto*, Jo. Cannegiet. *d. loc.*
(2) Et ad eam notata. add. Jo. Cannegiet. *d. loc.* — Ad seq. §. 15. vid. van de Water, *Obs.* III. 7. *p.* 294.

§. 15.

Famosos latrones etc.] Vid. Pric. *ad Matth.* XXVII. 16, Non omnes morte puniti. Cujac. *ad L.* 29. *de jur. fisc.* [*Oper. Postum. Tom.* IV. *part. poster. p.* 480.]

Furca *figendos*,] *Cruci* scripsit JCtus. Vid. D. Goth. *ad pr. h. l.* (1). Exemplum apud Petron. *Satyric. Cap.* 111.

Ut et conspectu deterreantur alii ab iisdem facinoribus,] Facit huc Quinctil. *Declam.* 274. Amm. Marcellin. XXVI. 3. Philo, *de Legation. ad Caj. p.* 769. Gell. *Noct. Attic.* XX. 1. Jac. Gothofred. *ad L.* 3. *Cod. Theod. ad*

L.

L. Jul. repetund. not. d. add. *Nov.* 8. *Cap.* 8. *in fin.* Pric. *ad* I. *ad Timoth.* V. 20.

Et solatio sit cognatis, etc.] Vid. Gell. *Noct. Attic.* VI. 14. Facit huc Procop. *Histor. arcan. Cap.* 7. (2).

(1) Et Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 17. §. 3. *not.* 4.
(2) Add. Trotz. *Memor. propag. Cap.* 7. §. 3. *p.* 488. *seq.*

§. 16.

Majores nostri in omni supplicio severius servos, etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 4. *num.* 20. (1). add. *Novell. Valentian. Lib.* II. *Tit.* 7. ubi discrimen nimium.

(1) Et Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 2. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 229. *seq.*

L. XXIX.

Gajus Lib. I. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 3. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 213.] (1). Non tam recte Balduin. *in Justin. Lib.* IV. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1192.]

Quod accidit in personis eorum, qui ad bestias damnantur.] Qui adservandi ad tempus muneris, nisi forte extra ordinem magistratus major spectaculum ediceret. Vales. *ad Euseb. Hist. Eccles.* V. 1. *p.* 161. add. Dodwell. *Diss. Cyprian.* XI. *p.* 86. Probat *L. unic. Cod. Theod. ad L. Fab. de plagiar. Passio Perpet. et Felicit. p.* 17. (2).

Saepe etiam ideo servari solent post damnationem, ut ex his in alios quaestio habeatur.] Vid. *L. ult. de Decurion.* Tertullian. *Apolog. Cap.* 2. et *de Resurrect. carn. Cap.* 15. *in fin.* Apulej. *Metam.* III. [*p.* 187. ed. Oudend.] Achill. Tat. *Lib.* VII. *p.* 447. (3).

(1) Add. Heinecc. *ad L. Jul. et Pap. p.* 184. et Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 14. *not.* 4. et *Diss. ad L.* 1. §. *ult. de quaestion.* §. 14.
(2) Add. Schulting. *Diss. laud. p.* 539. *seq.*

Add. Schulting. *d. Diss. p.* 540. *seq.* et *ad Paul. Sent.* I. 12. §. 7. *not.* 12.

L. XXX.

Si quis aliquid fecerit, quo leves hominum animi etc.] Vid. ad hanc Legem Bynkersh. *Obs.* VI. 5. (1) et Matth. *de Criminib.* XLVII. 5. *Cap.* 4. *num.* 3.

(1) Qui etiam alios laudat. add. Interpp. *ad Paul. Sent.* V. 21. Walch. *ad Eckhard. Herm. Jur.* I. 6. §. 252. *p.* 456. *seq.* Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 15. *p.* 292. Pothier. *Tit. de extraord. criminib. num.* 4.

L. XXXI.

Idem Lib. III. *de Poenis.*] Junge *L.* 16. *ad L. Corn. de sic.*

Ad bestias damnatos, etc.] Ad decertandum cum illis, ut apud Gell. *Noct. Attic.* V. 14. de quo Cassiodor. *Varior.* V. 42. et sic cape *L.* 8. *ad L. Cornel. de fals.* Non, ut objiciantur tantum devorandi: non enim eodem modo ad bestias dati. Vid. Comm. *ad Tacit. Histor.* II. 61. P. Fab. *Semestr.* II. 11. Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. ad L. Fab. de plagiar.* add. Bud. *Annot. in Pand. p.* 240. et Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *bestiae.* Negat differentiam Cujac. *Obs.* XIII. 10. Res tamen constat. Facit huc Lucian. *Toxar. p.* 72. et de hac poena Tertullian. *de Anima, Cap.* 33. *Passio Perpet. et Felicit.* apud Ruinart. *p.* 96. ubi Holsten. *p.* 111. de utrisque. Nimis stricte accipit Raevard. *Varior.* II. 14. De subrectis ad stipitem Nerius, *Analect.* I. 59. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 381.]

Favore *populi* etc.] Verbum spectaculis proprium. Ferrar. *de Vett. Acclamat.* II. 4. Casaubon. *ad Vopisc. in Aurelian. Cap.* 48. Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. de expens. ludor. not. d.* [*Tom.* V. *p.* 458.]

Praeses dimittere non debet:] Facit huc *L.* 12. *Cod. h. t. L.* 17. *pr. qui et a quib. manum.*

Sed

Sed si ejus roboris vel artificii sunt, etc.] D. Goth. *in not.* „Supplicium differri potest propter robur et artificium damnati." Nihil tale hinc sequitur, nisi in iisdem circumstantiis, quae hodie non adsunt. Idem Goth. *not. seq.* „Dynus refert, se ex hoc textu mortis veniam impetrasse cuidam Fabro, etc." Sed nihil tale hinc sequitur. Quaeritur tantum, an sint cum bestiis in Provincia committendi, an remittendi Romam. Revera professio vel ars nihil commune habent cum crimine vel innocentia. Matthaeus, *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 5. *num.* 7. haec bene explodit (1).

(1) Add. Jac. Lect. *ad Modestin. de poenis*, in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 150. Pagan. Gaudent. *Jurid. Expositio.* II. 10. in *eod. Thes. Tom.* III. *p.* 374. Calder. *Var. Lection.* III. 4. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 630. *seqq.*

§. 1.

Ex provincia autem in provinciam transduci etc.] Aliud *L.* 7. *de custod. et exhib. reor.*

L. XXXII.

Ulpianus Lib. VI. *ad Edictum.*] Agens *de his, qui notantur infamia.*

Si Praeses vel Judex ita interlocutus *sit*, etc.] In *definitiva.* Noodt. *ad Tit. Pand. de his qui not. infam.* Vs. *Ait Praetor: damnatus*, etc.

Si vero ex crimine, aliud est.] Vid. *L.* 7. *de publ. judic.*

L. XXXIII.

Postquam tempus expleverint,] Facit huc *L.* 46. *de mort. testam.* (1).

Quia temporaria coërcitio, etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 9. *Cod. Theod. de indulgent. crimin.* [*Tom.* III. *p.* 305.] sed caute.

(1) Add. Cujac. *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* et in *Paratitl. ad Tit. Cod. qui non poss. ad libertat. perv.*

L. XXXIV.

Servus in opus publicum perpetuum, etc.] Is sic non punitur. (1).

Domino servum esse reddendum,] Aliud *L.* 8. §. 12. *h. t.*

(1) Add. Jac. Lect. *ad Aemil. Macr.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 114. et P. Fab. *Semestr.* II. 5.

L. XXXV.

Ne quis perpetuis vinculis damnetur.] Vid. D. Goth. *in not.* Merill. *Obs.* VII. 6. Stryck. *de Jur. Sens. Diss.* I. *Cap.* 1. *num.* 31. De atrocitate hujus poenae Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 1. *num.* 13. (1).

(1) Ad seq. *L.* 36. vid. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 545. *seqq.* — Sequitur iu *L.* 37. *In dardanarios* etc. *vindicari placuit.* Τὸ *in* delet Schroder. *Obs.* IV. 7. *p.* 350. *seq.* Sed vid. van Dorp. *Obs. Cap.* 5. *p.* 46.

L. XXXVIII. (1).

(1) *Idem Lib.* V. *Sententiarum.* Legem hanc a Triboniano conflatam esse ex variis Fragmentis ex diversis hujus Libri Pauli Titulis, notat Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 3. §. 6. *not.* 22.

§. 1.

Aut vivi exuruntur,] D. Goth. *in not.* „Hoc referendum ad transfugas." Non opus.

Aut furcae suspenduntur.] D. Goth. *in not.* „Hoc referendum ad renunciatores consiliorum." Non opus (1). *Furcae* est a Triboniano pro *cruce* (2).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 31. *not.* 8.
(2) Vid. Schulting. *d. loc.*

§. 2.

§. 2.

Actores (1) *seditionis*, etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 2. *num.* 5. et Sand. *Decision.* V. 9. *Def.* 12.

Aut bestiis objiciuntur,] Exemplum apud Tacit. *Histor.* II. 61. ubi Comm.

(1) *Auctores*, Paul. *in Sent.* V. 22. §. 1. Porro pro *concitato populo* ibi legitur: *vel concitatores populi*, et pro *furcam* legitur: *crucem.* Vid. *ibid.* Cujac. et Schulting.

§. 3.

Nondum viri potentes] *Immaturas, acerbas*, Tertullian. *de Virgin. veland. Cap.* 11. Ἐπικίνδυνος φθορὰ, *Nov.* 14. In *ancillis* est poena Legis Aquiliae. Paul. *in Sent.* I. 13. *a.* §. 6.

§. 4.

In metallum damnatur.] Facit huc Paul. *in Sent.* V. 4. §. *ult.*

§. 5.

Qui abortionis,] De eo Ovid. *Amor.* II. 13. *et* 14. *L.* 3. §. 16. *de stat. liber.* Lindenbrog. *ad Amm. Marcellin. Lib.* XVI. *p.* 133. *Atocii* quoque meminit Plin. *Hist. Nat.* XXIX. 4.

Aut amatorium *poculum dant*,] De eo Quinctil. *Declam.* 385. Horat. *Epod.* XVII. *in fin.* add. citatos a Stryckio, *de Jur. Sens. Diss.* VI. *Cap.* 4. *num.* 38. et Langl. *Semestr.* VIII. 15. *Odii* quoque potio apud Quinctil. *Declam.* 14. Plin. *Hist. Nat.* XXVIII. 8. Origin. *contra Celsum*, VII. *p.* 378. (1).

Quod si eo mulier aut homo perierit, etc.] Id est, *quod si eo*, scil. poculo abortionis, *mulier*, *aut*, scil. poculo amatorio, *homo* (2) *perierit.* Non *fetus*, quo tendunt aliqui. Vid. Cujac. *Obs.* XIX. 9. Freher. *Parerg.*

I.

I. 17. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 883. *seq.*] Matth. *de Criminib.* XLVII. 5. *Cap.* 1. *num.* 2. (3). Male, etsi sit formatus, ob *L.* 9. §. 1. *ad L. Falcid.* cum similibus: et cur non accidere posset, ut ex philtro quis moreretur? Facit huc Plin. *Hist. Nat.* XXV. 3. Ovid. *Art. amator.* II. *vs.* 107. (4). Alio sensu ἄνθρωπος καὶ γυνή apud Aeschinem, quem locum notat Scip. Gentil. *Parerg.* I. 3. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1276.]

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 23. §. 14. *not.* 45. Vocatur etiam *poculum desiderii.* Vid. Erhard. *ad Petron. Satyric. Cap.* 139.

(2) Id est, mas aut femina. Schulting. *d. loc. not.* 47.

(3) Vid. et Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 15. *p.* 296. *seq.* Late de hoc loco egit C. F. Walch. *Opusc. Tom.* III. *p.* 264. *seqq.* ubi etiam alii citantur.

(4) Add: Schulting. *loc. laud. not.* 47. et Petr. Tollozan. *Diss. de Malefic. et Mathem. Cap.* 3. §. 1. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* III. *p.* 230. *seqq.* — Ad seq. §. 6. vid. Rittershus. *ad Paul. Sent.* V. 25. §. 6. *not.* 53. — In seq. §. 7. pro *altiores aut* apud Paul. *in Sent.* V. 25. §. 7. legitur: *aut humiliores.* add. de hoc §. Schulting. *ad Paul. Sent. d. loc.* §. 7. *not.* 54. — Sequitur in §. 8. *si quis instrumentum litis suae* etc. Exstat hic quoque locus apud Paul. *in Sent. d. loc.* §. 8. ubi etiam *cognitoris* mentio fit, sed quam omisit Tribonianus. Vid. Rittershus. *ad d. locum Pauli, not.* 57. add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de procurator.* §. 1. Eckhard. *Herm. Jur.* I. 6. §. 253. *in not.* Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 7. *p.* 156. Wybon. *in Tribon. defens.* *p.* 59.

§. 9.

Aut in insulam deportatur.] *Relegatur,* apud Paul. *in Sent.* V. 28. §. 9. ubi Cujacius [*not.* 5.] et hic ita mallet. Sed a Triboniano hoc videtur.

§. 10.

Judices pedanei.] *Magistratus Municipales.* Raevard.

Con-

Conject. III. 10, (1). Sed aliter Cujac. *ad Paul.* (2) et bene.

(1) Etiam Noodt. *ad Tit. Pand. de postuland.* in pr. et *de Jurisd. et Imper.* I. 3. *Mandatarios* et *delegatos* intelligit Charond. *de Jurisdict.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 843. et Ant. Augustin. *Emendat.* I. 8. in *eod. Thes. Tom.* IV. *p.* 1466.

(2) *In Sent.* V. 28. §. 1. ubi hic locus exstat, de quo plura *ibid.* Schulting. add. Bynkersh. *Obs.* IV. 11.

§. 11.

Et qui eum, *quem custodiebat*, etc.] Lege: *et qui cum eo*, etc. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 31. *not.* 10. *Qui cum eo*, edit. Flor. *Qui eum*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h. l.*

§. 12.

Miles, qui sibi manus intulit, etc.] Cum hoc videtur durius actum, ut qui se reipublicae subducere non debet, nec sacramento. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 31. *not.* 11. et Bynkersh. *Obs.* IV. 4.

L. XXXIX.

Cicero in Oratione pro Cluentio Avito (1)] Cap. XI. Multa ad hanc Legem effudit J. F. Ramos, *in Tribonian. Lib.* VII.

Partum sibi medicamentis ipsa abegisset,] Idem obtulit Lycurgo defuncti fratris vidua. Vid. Plutarch. *in Lycurgo*, *p.* 40.

Rei capitalis esse damnatam.] Ex Legibus forte illius loci, non jure Romano. Noodt. *in Jul. Paul. Cap.* XI. (2). Vid. ad *L.* 4. *de extraord. crimin.*

(1) *Habito*, Hal. de quo vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* III. 4. *a*. §. 7. *not.* 15.

(2) Et *Amica responsione*, in fin. add. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 141. in *Jurispr. Rom. et Attic.* *Tom.* II. *p.* 1253. et Walch. *Opusc. Tom.* III. *p.* 264. Pro *quod praegnans fuit*, Jo. Cannegiet. *Obs. Cap.* 7. §. 1. *p.* 399. legit: *quod praegnans fecit*. Sequitur: *ab optimis Imperatoribus nostris*. Id est, *Severo et Antonino*. Cujac. *Obs.* VII. 2.

L. XL.

Paulus Lib. III. *Decretorum.*] Pertinet ad Tit. *de receptatoribus.*

In insulam relegari placet.] Imperator motus fuit circumstantia nobis ignota (1). Putare, cognatum vel necessarium fuisse, cum Matthaeo, *de Criminib.* XLVII. 10. *Cap.* 2. *num.* 3. divinare est.

(1) Add. Nerium, *Analector.* II. 27. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 462. *Metrodori* cujusdam mentionem fieri sub Septimio Severo, in *L.* 3. *Cod. ex quib. causs. infam. irrog.*, notavit van de Water.

L. XLI.

Nec sane verisimile est, delictum unum eadem Lege variis aestimationibus coërceri.] Inde poenam jam passi Legibus dicuntur satisfecisse. Cicer. *pro Cluent. Cap.* 10. — Nisi mens Legis clara sit. Goris. *ad Consuet. Velav. Cap.* 3. *Art.* 2. *Gloss.* 5. ubi exemplum.

L. XLII.

Interpretatione Legum poenae molliendae sunt potius, etc.] Facit huc Senec. *de Clement.* I. 2. *in fin.* Non semper. *L.* 3. *de L. Pompej. de parricid.* Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 4. *num.* 3. *seqq.* (1).

(1) Explicuit hanc Legem Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 348. *seqq.*

L. XLIII.

Praeses ultra administrationis suae tempus interdicere ali-

alicui arte sua uti non potest.] D. Goth. *in not.* „ Imo potest. *L.* 11. §. 13. *de offic. Praef. urb. L.* 1. *Cod. de postul.*" Sed *d. L.* 1. §. 13. non agit de *Praeside*, et in *d. L.* 1. *Cod.* interdictus non appellavit, ut potuerat. Cujac. *ad Libb. Paul. Responsor. in expl. h. L.* Vid. et Voet. *ad Tit. Pand. de offic. Praef. urb. num.* 2.

TITULUS XX.

DE BONIS DAMNATORUM.

Tempore liberae Reipublicae nunquam poena capitis cum pecuniaria juncta. Cicer. *pro Domo*, *Cap.* 17. (qui tamen aliud fuisse docet Lege *de vi*, *ad Brutum*, *Epist.* 12. et 15. et *de exsulibus*, *Tusc. Quaest.* IV. 37.) Quod mutatum a Caesare. Sueton. *in Caesar. Cap.* 42. (1). — *Proc. ad bona damnatorum* in Inscript. apud Gruter. *p.* 458. 7. — De publicatione bonorum late Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 2. (2). De ejus historia J. F. Ramos, *in Triboniano Lib.* 9. non bona.

(1) Add. Grotium, *in Flor. Sparsion. p.* 280.

(2) *De publicatione bonorum Jure Romano et recentiore* Dissertatio est Jani de Kruyff, J. F. Lugd. Batavi 1810.

L. 1. (1)

Damnatione bona publicantur, etc. (2)] Vid. Paul. *Sent.* V. 12. Sub Tiberio redacta in aerarium. Tacit. *Annal.* VI. 2. Vid. ad *L.* 6. *in fin. h. t.*

(1) Inscribitur: *Callistratus Lib.* I. *de Jure Fisci*, *et populi.* Verba: *et populi*, Haloand. ad initium ipsius Legis transponit. Vid. D. Goth. *in not.* et Geb. *h.* Male. Vid. Ant. Augustin. *Emend.* I. 4. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1444. et Raevard. *Varior.* IV. 4. add. Bertrand. *de Jurisperitis*, I. 27.

(2) Ad verba: *aut servilis conditio irrogatur*, vid. Ant. Fab. *de Erroribus Pragm. Dec.* 72. *error.* 9.

L. III.

Quinque *Legibus damnatae mulieris* (1) etc.] Vid. *L.* 2. *Cod. Theod. de indulgent. crimin.* [*Tom.* III. *p.* 294.] Non hodie post *Nov.* 134. *Cap. ult.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 3. *num.* 22. et XLVIII. 18. *Cap.* 2. *num.* 1.

(1) Ita Vulg. Vid. Brencm. *h.* Flor. *mulieri.* — Ad seq. *L.* 4. vid. J. G. Hoffmann. *Diss. ad L. Jul. de adulter. Cap.* 8. §. 7. in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* I. *p.* 281.

L. V.

§. 1.

Non utique deportatione dissolvi matrimonium:] Vid. ad *L.* 56. *solut. matrim.* Facit huc Cicero *pro Cluent. Cap.* 62.

Quasi humanitatis intuitu hodie nata actione.] Vid. Facit huc *L.* 14. *in fine de injuriis.* Et relig. Singulare in *actione de dote.* Cujac. *Obs.* XXII. 16.

L. VI.

Nec (1) *si Zonam circa se habuerit*,] Vid. Salmas. *ad Spartian. in Pescen. Nigr. Cap.* 10. Phaedr. IV. 21. *vs.* 11. Lamprid. *in Alexandr. Sever. Cap.* 52. Gell. *Noct. Attic.* XV. 12. (2).

Aut nummulos in ventralem etc.] *Ventralem*, Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 27. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 222.] Scip. Gentil. *Parerg.* I. 22. [in *eod. Thes. Tom.* IV. *p.* 1296.] Merill. *Obs.* III. 23. At Salmas. *ad Spartian. in Pescenn. Nigr. Cap.* 10. *venterale* pro *ventrale* (4), ubi de hoc loco. *Ventralia* apud Plin. *Hist. Nat.* VIII. 48. ubi Harduin. et *ventrale*, *ibid.* XXVII. 7. Sic et *brachiale*, *ibid.* XXV. 10.

(1) *Aut*

Aut sardonycha,] Juven. *Satyr.* XIII. *vs.* 139.

Vel si quod chirographum magnae pecuniae in sinu habuerit:] Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 23. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1296. *seq.*] Merill. *Obs.* III. 1.

Pannicularia (5) *sunt ea, quae in custodiam receptus secum* attulit spolia: *quibus* etc.] Perrenon. *Animadv.* I. 13. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 609.] legit: *attulit. Spolia*, *quibus* etc. quod non probo (6), ut et plura alia illic.

Ita neque speculatores ultro *sibi vindicent*, etc.] *Ultra*, Merill. *loc. modo cit.* (7). De *speculatoribus* Raevard. *Conject.* III. 14. (8).

Quae jure Praesidum solent erogari,] Vid. *h. l. in fin.*

Ut puta chartiaticum quibusdam Officialibus inde subscribere,] Id est, *erogare*. Sic etiam Tertullian. *Apologet. Cap.* 6. Gronov. *de Pecun. Vet. Mantiss. p.* 452. *seq.*

Plerumque etiam inde contrasas pecunias Praesides ad Fiscum transmiserunt:] Huic igitur hoc tempore cessere bona damnatorum, quae aerario inferri jusserat Hadrianus. Spartian. *in Hadrian. Cap.* 7. Capitolin. *in Marco Ant. Philos. Cap.* 24. Vid. ad *L.* 1. *h. t.* An id a Caracalla, qui simile quid fecit in *caducis*. Ulpian. *Fragm. Tit.* 17. §. 2. (9).

(1) Negationem hanc, in MS. Flor. omissam, necessariam esse, praecedentia satis indicare, notat Jauch. *de Negation. p.* 5. Pro *Aquilio*, in initio Legis, legendum esse: *Atilio*, conjicit Anton. Augustin. *de Nomin. propr.* in Thes. Jur. Otton. *Tom.* I. *p.* 548. *not.* *i.* probante Otton. *in Praef. d. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 58. *pr.* *Dissertationem ad hanc Legem* conscripsit Jo. Car. van der Meulen, quae exstat in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 237. *seqq.*

(2) De *Zonis* etc. Perrenon. *Animadv. loc. laud.*

(3) Etiam Cujac. *Obs.* X. 26: Herm. Cannegiet. *Obs.* IV. 1. *p.* 347. Pothier. *h. t. num.* 8: *In ventrali*, Alciat. *Parerg.* I. 40. probante Voorda, *in not. MSS.*

(4) *Ventrale*, etiam Guther. *de Offic. Dom. Aug.* I. 40. *sub fin.* add. Schroder. *Obs.* III. 15. *p.* 297.

(5) De his Menag. *Amoen. Jur.* Cap. 39. *p.* 316. *seq.* Scip. Gentil. *Orig. ad Pand.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1386. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor.* *p.* 425. *not.* 11.

(6) Sed probat Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Signif.* voc. *spolia.*

(7) Aliter Voorda, *in not. MSS.*, qui verba haec transponenda censet ad verba seqq. *hanc rationem* etc. observans: „quod hic *haec ratio*, id mox *ea pecunia* vocatur, estque pecunia ex pannicularriis corrasa, uti appellatur inferius. Quum autem *haec ratio* et *ea pecunia* non sint duo diversa, sed unum idemque, male sequitur in plurali: *sed debent.* Haec prima caussa est, cur illa praecedentia: *ita neque speculatores* etc. collocanda arbitror post verbum *abuti*, ut τὸ *debent* respiciat *ad ea, quibus spoliatur punitus.* Altera transponendi caussa est, quod sic tolerabilis sit particula *ita*, quae, ubi posita est, tolerari nequit, utpote sensum ibi nullum admittens. Tertia caussa est, quod ista eo ordine, quem fert transpositio, exhibeantur in Basilic. *Tom.* VII. *p.* 869."

(8) Add. Torrent. *ad Sueton. in Caligul. Cap.* 52. etiam Panancirol. *Thes. Var. Lect.* II. 142. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1253. ubi et de *optionibus*, quos Torrent. *ad Sueton. in Otton. Cap.* 5. interpretatur *speculatorum vicarios.* Burman. *ibid. speculatorum adjutores.* Idem Pancirol. *ibid.* et de *chartiatico:* de quo vid. et Heinecc. ad Brisson. *de Verb. Sign.* in voc. Alciatus, *Parerg. loc. modo cit.* legere mavult: *carceraticum*, vel Graece χαρισικὸν. Sed *chartiaticum* Guther. *de Offic. Dom. Aug.* I. 44. *in fin.*

(9) Ubi vid. Schulting. *not.* 11.

L. VII.

Paulus Lib. Sing. de portionibus, quae liberis damnatorum conceduntur.] Ex commiseratione. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 72. *Error.* 5.

Velut ad debitam *successionem eos vocando*,] Vid. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 7. §. 4. et *in not.*

Pro-

Propter quod et in jure Civili (1) *suorum heredum nomen eis* inductum (2) *est*,] D. Goth. *in not.* „ *inditum*, Vulg. Hal." probante Leonino, *Emend.* II. 13. *num.* 5.

(1) Id est, ex XII. Tabulis. Vid. Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 16. §. 2. *not.* 4. Jungendam hanc Legem cum *L.* 7. *de stat. hom.* observat Noodt. *ad Tit. Pand. de stat. hom.* Vs. *Primum sunt* etc.

(2) Flor. *indictum*, et adscripta litera *a* evasit: *indicatum*. Vid. Brencm. *h.* Sequitur: *nisi* meritis *de caussis*. Ita Flor., probante Noodt. *ad Tit. Pand. de inoffic. testam.* Vs. *Erit pretium operae* etc. Al. editt. habent: *certis de caussis*, quod mavult H. J. Arntzen. *Obs. post Sedulii Carmen Paschale*, *Cap.* 5. *p.* 31. *certas caussas* exponens, quae probatae erant, quasque suo suffragio firmaverat Centumvirale judicium.

§. 1.

Patrono] Et filio ejus. *L.* 8. *h. t.*

Eripiendum non erit:] Nam id ipsi jus dedit: et sic Fiscus hic non vocatur ad omnia bona. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 74. *error.* 6.

§. 3.

Si plures filios damnatus habeat, etc.] De hoc §. Fab. *d. Dec.* 74. *Error.* I. 3. 4.

Sed et D. Hadrianus etc.] Facit huc Spartian. *in Hadrian. Cap.* 18. Dio, *in Excerpt. Peiresc. p.* 715.

In hac sententia *rescripsit:*] An, *hanc sententiam* (1).

Quae manifestabunt *tot possessores*,] *Manifeste dabunt*, Bynkersh. *Obs.* II. 16. qui varie tentat, sed hic sibi, nec mihi satisfacit. Tentarem ego: *quae manifestabunt tot possessores etiam*; *si acceperint* etc. id est, quibus et tot possessores poterunt reddi clari, si omnia habeant: indicans bona fuisse valde magna. Ant. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 74. *Error.* 4. legit: *minime ditabunt*, bono sensu (2).

(1) Ita Hal., probante Wieling. *Lect. Jur. Civ.* II. 10. §. 9. *in not.*

(2) Alii etiam aliter. Sic van de Water, *Obs.* II. 14. *p.* 194. legit: *manifeste abent*, pro *habent*. Conrad. *Parerg. p.* 109. *quae manifestabunt tota posſesſores.* add. Idem, *ibid. in nova Praef. p.* 31. Nihil mutant Wieling. *loc. modo laud.* Heinecc. *ad L. Jul. et Pap.* in *Addend. ad p.* 33. Van der Meulen, *Disſ. ad L.* 6. *h. t.* §. 1. in Nov. Theſ. Disſ. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 243. Sed Voorda, *in not. MSS.* ait: meras nugas esſe, quae ſervandae Lectionis causſa attulit Wielingius, nec probabilia, aut ad rem appoſita, quae habet Heineccius, ipſeque putat, mendoſa esſe verba, et pro *quae manifestabunt* legendum: *quae non efferabunt* etc. ut removeatur his verbis publicationis causſa, ſcil. metus, ne quid molliantur liberi bonis adjuti: aut potius minore motu: *quae non infestabunt*, id est, non infestos, non vehementer molestos reddent, quo ſenſu verbum *infestare* etiam occurrit apud Vellej. Paterc. II. 73. §. 5. et Ovid. *Amor.* II. 11. *vs.* 18. Fluctuat Trotz. *de Memor. Propag.* I. 2. *p.* 104. Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. p.* 7. *tot* interpretatur *testamento*, quod accipit pro *testimonio*. Noviſſime Bilderdyk. *Obs. et Emend.* I. 1. qui legendum cenſet: quorum *manifestabuntur posſesſores.*

§. 5.

Relegatus ſit,] Vid. *L.* 14. §. 1. *de interd. et releg.* (1).

(1) Ceterum haec, et quae ſequuntur ad finem h. t., ut et ultima praec. §. 4. verba in Cod. Flor. deſunt, ſed a Cujacio e Baſilicis ſunt reſtituta. Vid. D. Goth. *in not.* add. Brencm. *h.* et Fabrot. *Exercit.* in Theſ. Otton. *Tom.* III. *p.* 1229.

L. VIII.

§. 1.

Facilius dicimus, etc.] Facit huc *L.* 14. §. 3. *de div. temp. praeſcription.*

§. 4

§. 4.

Nihil competit Fisco,] Ratio in *L.* 1. *in fin. de dot. collation.*

L. IX.

Filiis] Lege: *libertis.*

L. XI.

§. 1.

Reus, praeterquam majestatis, bona sua administrare potest, etc.] Vid. D. Goth. *in not.* Inde forte apud Euseb. *Hist. Ecclef.* IV. 17. ab Imp. Pio id petit.

TITULUS XXI.

DE BONIS EORUM, QUI ANTE SENTENTIAM VEL MORTEM SIBI CONSCIVERUNT, VEL ACCUSATOREM CORRUPERUNT (1).

Mortem sibi consciverunt,] Hujus facultas a Senatu olim alicubi petita. Vid. Quinctil. *Inst. Orat.* XI. 1. [*p.* 973. ed. Burm.] ubi Turneb.

(1) Postrema haec verba: *vel accusatorem corruperunt,* vulgo absunt. Vid. Brencm. *h.*

L. I.

Ulpianus Lib. VIII. *Disputationum.*] Junge *L.* 29. *de jur. fisc.* (1).

Qui adversarium corrupit:] Puta, *transegit* (2), ut *L.* 18. *Cod. de transaction.*

Nam ignoscendum censuerunt etc.] Facit huc *L. ult. Cod. Theod. de infirm. his, quae sub tyrann.* [*Tom.* V. *p.* 472.]

(1) Add. Noodt. *in Diocletian. et Maxim. Cap.* 8. et Schul-

Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de transaction.* §. 13.

(2) Quid si Judici dedit pecuniam propter absolutionem? Vid. Schroder. *Obs.* III. 15. *p.* 297. *seq.*

L. II.

Non relinquere defensionem heredibus, rationis est.] *Rationis non est*, Cujac. *Obs.* VI. 24. notatus a Leonin. *Emend.* III. 12. *num.* 15. et Otton. *de Tutel. viar. p.* 546. (1).

(1) Vid. et Jos. Nerium, *Analect.* II. 56. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 486. Pothier. *h. t. num.* 7. H. G. Tydeman. *Diss. de Reb. judic. non rescind. p.* 140. *not. f.* Sed emendationem Cujacii probat Noodt. *in Diocletian. et Maxim. Cap.* 8. Late de hac Lege Trotz. *Memor. propag. Cap.* 7. §. 3. *p.* 491. *seqq.* — Praecedit : *qui* a latronibus nominati *corruptis* etc. Hal. *latrones nominatim.* Vid. D. Goth. *in not.* et Brencm. *h.* sed Florentinam tuetur Leonin. *Emend.* IV. 5. *num.* 3. Vid. et Cujac. *Obs.* VI. 24.

§. 1.

Sed is, de cujus poena Imperatori *scriptum est*, etc.] Cui et nomina et elogia damnatorum in urbe oblata. Sueton. *in Neron. Cap.* 10. Themist. *Orat.* XV. *p.* 190. Perizon. *Diss.* II. *de Praetorio*, §. 24. Idem, *ad Aelian. Var. Histor.* XIV. 43. id et alibi factum notat. add. notata ad *L.* 27. §. 2. *de poen.* (1).

Cum damnatus nemo videri possit in hunc annum, etc.] Verba: *in hunc annum*, et mox *forte*, parum quadrant huic loco. (2).

(1) Et Jac. Lect. *ad Aemil. Macr. de publ. judic.* in Thes. Otton *Tom.* I. *p.* 115.

(2) Obscurum esse, quid haec verba velint, notavit quoque van de Water.

L. III.

Mortem sibi consciverunt.] Ut supplicia properato lucren-

arentur obitu,. Quinctil. *Declam.* IV. [*p.* 91. ed. Burm.] Flor. edit. *constituerunt* (1). Male.

Heredem non habent,] Habebant tempore Ciceronis. Val. Maxim. IX. 12. *num.* 7. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 12. §. 1. *not.* 5.

Non enim facti sceleritatem esse obnoxiam, etc.] *Fati celeritatem*, Rob. Steph. et Al. (2). Grot. *in Flor. Sparsion. p.* 280. quod non probo. add. Bynkersh. *Obs.* IV. 4. Glosf. Cyrilli *sceleritas*, ἀνομία. et Philox. ἀνομία, *scelus*, *sceleritas*, *iniquitas* (3). Leoninus, *Emend.* IV. 5. nihil definit. *Facti*, id est, *criminis*, non αὐτοχειρίας. Bynkersh. *d. loc.*

Aut postulati esse debent, aut in scelere deprehensi,] Quia aliter non videntur in jure confessi, Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. de confessis.* quod non placet.

(1) Brencm. *h.* interpretatur: *inferre constituerunt.*
(2) Iisque favere locum Val. Maxim. II. 6. *num.* 8. putat C. V. Vonck. *Obs. Cap.* 32. *p.* 126. Sed vid. J. L. E. Puttman. *Probabil.* I. 12. *in fin. p.* 98.
(3) Add. Val. Guil. Forster. *Obs. succisiv.* I. 9. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 911. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 326. *not.* 11. Otton. *in Papinian. Cap.* 9. §. 7. *p.* 227. *seq.* Marckart. *Probab. rec. Lection. Part.* I. *p.* 60. *seq.* Jo. Cannegiet. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 7. §. 1. *p.* 42.

§. 3.

Si eo crimine nexus fuit,] Vid. *L.* 45. §. 2. *de jur. Fisc.* *Consil. JCtor. Batav.* I. *Consil.* 332.

§. 4.

Si quis autem taedio vitae, etc.] Vid. *L.* 6. §. 7. *de inj. rupt. irr. fact. test.* (1). Merill. *Obs.* I. 25. De caussarum differentiis Quinctil. *Declam.* 337.

(1) Ad quam vid. notata. add. Pagan. Gaudent. *Jurid. Exposition.* I. 24. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 362. *seq.*

seq. Car. Annib. Fabrot. *Exercit.* V. in *eod. Thes.* *eod. Tom. p.* 1187. *seqq.* Eckhard. *Herm. Jur.* I. 4. §. 138. ibiq. Walch.

§. 5.

Quod diceretur, filium suum occidisse,] Rumore incerto, non vero constaret.

Magis dolore filii amissi (1) etc.] Aliud apud Quinctil. *Declam.* 335.

(1) Add. Trotz. *Memor. propag. Cap.* 2. §. 4. *p.* 115. *seqq.* — Sequitur in §. 6. *quasi de se sententiam detulit.* Vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* VI. 21. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 307. Leunclav. *Notator.* II. 117. in *eod. Thes. Tom.* III. *p.* 1529. pro *detulit* legit: *tetulit*, et post *quasi* inferit: *qui.* Sed perperam juxta van de Water, *in not. MSS.* qui legendum putat: *sententiam tulit*, ut Al. Vid. D. Goth. *in not.* Etiam Flor. primae literae *de* expunctae. Vid. Brencm. *h.*

§. 7.

In vinculis, vel sub fidejussoribus decesserint,] Vid. *L.* 45. §. 1. *de jur. fisc.*

TITULUS XXII.

DE INTERDICTIS, ET RELEGATIS, ET DEPORTATIS.

Relegationum et *deportationum* usum Augusto suadet Livia apud Dion. Cassium, *Lib.* LV. *p.* 562. (1). — *Insularis poena,* Amm. Marcellin. XV. 7. *p.* 89. — *Interdicti aqua et igne* nec accusare, nec testimonium dare potuere. Cicer. *pro Cluent. Cap.* 61.

(1) Add. Schulting. *ad Caj. Inst.* I. 6. §. 1. *not.* 8. *De interdictis et relegatis* Tractatus est Jos. Fern. de Retes, in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 1189. *seqq.* ubi *p.* 1215.

1215. *seqq.* singulas hujus Tituli Leges explicuit. add. Nic. Anton. *de Exilio*, in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 7. *seqq.* et quos plures citat Haubold. *in Epicr. Oper. Heinecc. Antiq. ad Tit. Inst. de cap. deminut.* §. 11.

L. I.

Caput ex rescripto D. Trajani etc.] *Hadriani*, *Basil. Schol. Tom.* VII. *p.* 901. Nihil muto.

Quibus innocentiam rationum meorum temporum,] *Quibus innocentia rationem meorum temporum tueor*, MS. Vetus (1). Leonin. *Emend.* VI. 7. (2). *Tueor* etiam habet Rob. Steph. et videtur aliquid deësse. *Ostendo*, *Schol. Basil. d. loc.*

(1) De varia hujus loci Lectione vid. Brencm. et Geb. *h.*
(2) Quem laudat Otto, *in Praef. Tom.* V. *p.* 17. Graecos sequitur de Retes, *loc. laud. p.* 1215. *Quibus innocentiae ratio constat meorum temporum*, Jac. Curtius, Εἰκαστῶν, IV. 11. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 255. *Quibus innocentiam retinui meorum* etc. Ant. Fab. *Jurispr. Papinian. Tit.* XI. *Pr.* IV. *Quae innocentiae ratio non voluit meorum temporum*; Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 12. §. 7. *p.* 241. ex figlis.

L. II.

Manumittere deportatum *non posse*, etc.] Aliter enim id poterant et peregrini. Vid. *Fragm. regul. ex vet. JCt.* §. 12. [in Jurispr. antejust. Schulting. *p.* 806.] Nugatur Sam. Petit. *Obs.* II. 5. (1).

(1) Add. Schulting. *ad d. Fragm. regul. not.* 45. et Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 5. *not.* 13.

L. III.

Hereditatem ejus, *et* liberos,] Lege: *libertos* (1). Sic de jure. Sed vid. ad *L.* 9. *ad L. Jul. majest.* add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 3. *num.* 8. (2).

Quae

Quae vero non a patre, etc.] Vid. Leonin. *Emend.* II. 13. *num.* 6. *seqq.* (3).

(1) Ut Flor. quoque est.
(2) Add. notata superius ad *L.* 4. *de jur. patronat.* et de Retes. *loc. laud. p.* 1219. quem laudat quoque Otto, *in Alfen. Var. Cap.* 8. *in fin.* in *Thes. Jur. Tom.* V. *p.* 1681.
(3) Add. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 21. §. 10. *num.* 2.

L. IV.

Relegati in insulam in potestate sua liberos retinent, etc.] Vid. *L.* 1. *h. t.*

Praeterea, *si qua eis* etc.] *Praeter ea*, Flor.

Potest quis sententia partem *bonorum adimere.*] Vid. tamen *L.* 14. §. 1. *h. t. L.* 8. §. 3. *de bon. damnat.*

L. V.

Idem Lib. I. *Regularum.*] Junge *L.* 4. *de extraord. criminib.*

Exilium] Latius dictum, ac *L.* 2. *de publ. judic.* et *interdictionem* sub eo continet.

Triplex est,] Noodt. *Probab.* III. 5. *duplex.* Basil. [*Tom.* VII. *p.* 883.] nihil mutant. Nec satis probat *L.* 7. *pr. h. t.* Non semper Vett. res eodem modo dividunt (1).

Aut certorum locorum interdictio,] Vid. *L.* 7. §. 10. *h. t.*

Aut lata fuga,] *Id est*, *lata fuga*, Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 17. §. 3. quod non probo. *Ut lata fuga*, Noodt. *d. loc.* et Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. de cap. deminut.* exponentes *latam fugam* liberum exilium, liberam evagandi potestatem, cujus meminit Capitolin. *in Marc. Anton. Philos. Cap.* 26. et Vulcatius Gallicanus, *in Avidio Cassio*, *Cap.* 9. Res similes memorat Lactant. *de Mortib. persecut. Cap.* 39. Sed quid, si fugam accipiamus *latam* ratio-

tione locorum, unde exeundum est, quaque fugiendum est extra omnia loca praeter certa. Exemplum in *L. ult. Cod. Theod. de malefic. et mathem.* vel potius, extra imperium Romanum: et sic *latam fugam* apud Amm. Marcellin. XIX. 12. *p.* 229. accipit Jac. Gothofred. *ad d. L. ult. Cod. Theod.* et sic hunc locum accipit Mausfac. *ad Harpocration.* voc. Ἴππαρχος, *p.* 197. (2).

Ut *omnium locorum interdicatur praeter certum locum*,] *Aut omnium* etc. Cujac. *ad Paul. Sent. d. loc.* et Jan. a Costa, *loc. modo laud.* quo admisso in seqq. videtur legendum: *ut insulae* (3) *vinculum.* Noodt. d. loc. quoque legit: *aut omnium* etc. (4).

(1) Attamen *ad Paul. Sent.* V. 17. §. 3. *not.* 9. dicit Schulting., emendatione Noodtii nihil melius se invenire. *Duplex* legit quoque Reinold. *ad Mercer. Conciliator. not.* 73. *p.* 57. Aliter Waechtler. *in Opusc. p.* 196. *seqq.* Fortasse retineri potest τὸ *triplex*, (et) dici, tertiam *exilii* speciem contineri. seq. *L.* 6. *pr.* nempe *deportationem in insulam.*

(2) Pari fere modo Herm. Cannegiet. *Obs.* I. 8. et Jac. Gronov. *ad quatuor Fragm. ex Marciani Lib.* I. *regularum*, in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* I. *p.* 663. *seqq.* ubi hanc Legem explicuit.

(3) Flor. *aut in insulae vinculum.* Sed τὸ *in* perperam geminatum esse, notat Brencm. *h.* Etiam Voorda, *in not. MSS.* emendationem Noodtii probat, et insuper pro *aut in insulae vinculum* legit: *ut insulae vinculum*, et seqq. verba: *id est, relegatio in insulam*, pro Glossemate habet, et delet; quoniam et *deportatio* utique insulae vinculum est.

(4) *Ut lata fuga*, et *aut omnium* etc. legunt quoque de Retes, *loc. laud.* p. 231. Nic. Antoni *de Jakb. Exul.* I. 10. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 30. van de Water, *Obs.* III. 7. *p.* 296. *seq.* rem tamen paulo aliter explicant. Waechtler. *loc. modo cit.* dat *ut omnium* etc.

L. VI.

§. 1.

Deportandi autem in insulam jus Praesidibus *Provinciae non est datum*, etc.] Vid. Bynkersh. *Obs.* VI. 22. (1). Nec *Proconsulibus*, secundum Vinn. *de Jurisdiction. Cap.* 2. *num.* 6.

Nomen vero ejus scribendum Principi, etc.] Vid. *L.* 1. *pr. quando appelland. sit.*

(1) Add. notata superius ad *L.* 6. §. 8. *de offic. Praesid. not.* 2. et Eyclam. *Membran.* IV. 10. De *Fabio Cilone*, cujus mentio fit in seqq. verbis, vid. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 58.

§. 2.

Decuriones Civitatium etc.] Add. *L.* 15. *de poenis.*

Nominatim] *Nominatum*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Vulg. et Hal. Vid. D. Goth. *in not.* et Rehd. Vid. Geb. *h. l.*

L. VII.

Relegatorum duo genera sunt, etc.] Aliud *L.* 5. *h. t.* (1).

(1) Ad seq. §. 1. vid. de Retes, *loc. laud. p.* 1195.

§. 2.

Quod in insulam relegari et ad tempus, etc.] Non *deportari* ad tempus. *L.* 18. §. 1. *h. t.*

§. 4.

Ut non firmarentur sententiae.] Lege *infirmarentur* (1).

(1) Ut Flor. Est vitium typographicum.

§. 5.

In Ovasin relegare.] Vid. D. Goth. *in not.* add. Gregor. Nazianz. *Orat.* XXIII. *Cap.* 25. *p.* 419. (1).

(1)

(1) Et quos citat Otto, *in. Praef. Tom.* I. *Thes. Jur.* *p.* 42. add. Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de Nili agger. Tom.* III. *p.* 258. Nic. Anton. *loc. supra cit. p.* 43. Pothier. *Tit. de poen. num.* 20.

§. 6.

Forte (1) *Praeses Syriae in Macedoniam non relegabit.*] Vid. ad haec et seqq. Jac. Gothofred. *ad L.* 12. *Cod. Theod. de poenis* [*Tom.* III, *p.* 329.]

(1) Id est, *puta*, *exempli gratia*, Pothier. *Tit. de poen. num.* 20. Jos. Fern. de Retes, *loc. supra cit. p.* 1224. pro *sub se: forte* legit: *sub sua sorte.* Sed male secundum van der Water, *in not. MSS.* quum vox *fortis* hoc sensu nusquam, certe in Libris JCtorum, occurrat.

§. 8.

Ut forte non excedat civitatem aliquam.] Exemplum apud Appian. *Civil.* IV. *p.* 991.

§. 10.

Interdicere autem quis ea provincia potest, quam regit, alia non potest,] De usu hodierno Germaniae quaedam Mev. *ad Jus Lubec.* IV. 17.

§. 11.

Ut solent Italia interdicere, qui patria non interdicunt.] Vid. tamen *L.* 1. §. *pen. de offic. Praef. urb.*

§. 13.

Vel parentis patronorum.] Flor. edidit *vel parentis, patronorum. Patronorumve*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Posse τὸ *ve* repeti ex seq. particula *vel*, observat Rucker. *in not. MSS.* Ad seq. §. 14. vid. Bynkershoek. *Quaest. Jur. Publ.* II. 17.

§. 15.

Contra autem, si cui Urbe fuerit interdictum, etc.]

Ali.

Alibi latius operatur relegatio. Carpzov. *Defin. Forensi Part.* IV. *Const.* 47. (1).

(1) Vid. ad hunc §. Spanhem. *Orb. Roman. Diss.* I. *Cap.* 6. et Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 11. *not.* 49. — In seq. §. 19. Flor. *sentia* scriptum est pro *sententia*, uti et alibi. Vid. Rucker. *in Praef. ad Diss. de Civ. et nat. temp. comput. p.* 10. Vid. ad hunc §. Perrenon. *Animadv.* II. 29. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 659. *seq.* et P. Fab. *Semestr.* III. 23. *p.* 361.

L. IX.

Ne domo sua procedat. (1).] De qua poena Cyriaci *Controv.* 101. *num.* 3. *seqq.* et *num.* 54. *seqq.* De similibus poenis Leonin. *Emend.* VI. 8. *num.* 11.

(1) Id est, *exeat.* Nic. Catharin. *Obs. et conj.* II. 28. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 781.

L. X.

Non etiam (1), *ne utatur necessariis impensis.*] Vid. Leonin. *Emend.* VI. 8. *num.* 12.

(1) Haec, et quae sequuntur, restituta esse a Contio et Cujacio ex Basilicis, notat D. Goth. *h.* add. Leunclav. *Notat.* II. 118. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1529. Fabrot. *Exercitation.* in *eod. Thes. eod. Tom. p.* 1231. Brencm. *h.* — In verbis seq. *L.* 12. *si non excedat*, Ant. Faber, *Jurispr. Papinian. Tit.* XI. *Pr.* IV. *p.* 555. pro *non* legendum putat: *omnino.* Sed vid. de Retes, *loc. supra cit. p.* 232.

L. XIV.

§. 1.

Nam deportatio civitatem et bona adimit.] Vid. tamen §. *ult. h. l.*

Nisi specialiter bona publicentur.] Vid. *L.* 4. *h. t.*

§. 3.

§. 3.

Et bona detinet,] Speciali favore. Merill. *Var. ex Cujac.* II. 15.

Utilibus actionibus tenetur.] Add. *L.* 3. *tit. seq.*

L. XV.

Et speciali quidem jure civitatis non fruitur,] Et togae, Plin. *Epistol.* IV. 11. aliisque. Cujac. *ad L.* 121. §. 2. *de verb. oblig.*

Jure tamen Gentium utitur.] Vid. *L.* 17. §. 1. *de poen.* Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 72. *Error.* 9.

Et cetera similia,] Vid. *L.* 22. §. 5. *mandat.*

Priora enim bona, quae publicata sunt, alienare potest.] Lege: *alienare non potest.* (1).

(1) Add. Nic. Anton. *de Jurib. Exul.* II. 18. *num.* 2. in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 95.

§. 1.

Deportatus a Praeside sive (1) *Principe, etc.*] Vid. *L.* 6. §. 1. *h. t. L.* 2. §. 1. *de poen.*

(1) Al. *sive.* Male. Vid. Leunclav. *Notat.* II. 118. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1529. et Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 510. An deportatus fideicommissum capere possit, late disputat Oteyz. et Olan. *Paralipom.* IV. 11. *seqq.* in Thes. Meerman. *Tom.* I. *p.* 579. *seqq.*

L. XVI.

Cum Ulpianus Damascenus (1) *rogasset Imperatorem,* etc.] Ex Schol. Basilic. *Tom.* VII. *p.* 905.

Ut sibi permitteret, etc.] Non videntur haec bene in Graecum versa, nec uterque, mater et filius, deportati fuisse, ut hic dicuntur, sed solus filius.

Liceat vobis ultima voluntate etc.] An et inter vivos? Vid. ad *L.* 3. *de his quae pro non script. hab.* Videtur id negari *L.* 56. 58. 65. *Cod. Theod. de haeretic.*

(1) Non confundendus cum *Domitio Ulpiano*. Vid. Schulting. *ad Vit. Ulpian. a Grotio conscriptam*, in *Jurispr. antejustin. p.* 554. *not.* 1. et Otton. *in Papinian. Cap.* 1. §. 5. *p.* 14. *seq.*

L. XVII.

Relegatus statuis et imaginibus honorari, etc.] Facit huc Ovid. *Trist.* I. 7. *vs.* 5. *seqq.*

L. XVIII.

§. 1.

Deportatio autem ad tempus non est.] Inde φεύγειν εἰς ἀεὶ, Lucian. *Toxari p.* 44.

L. XIX.

Relegatus non potest Romae morari, etc.] Nec *in Italia*, ex Constitutione Claudii. Sueton. *in Claud. Cap.* 23. add. *L.* 7. §. 11. *h. t. L.* 8. §. 5. *qui test. fac. poss. L. ult. Cod. si serv. export. ven.*

Quia communis est patria.] Add. *L.* 33. *ad municipal.*

Est enim Princeps pater patriae,] Adde, quod est apud Herodian. I. 6. *num.* 14. ἐκεῖ ἡ ῥώμη, ὅπου ποτ᾽ ἂν ὁ βασιλεὺς ᾖ.

§. 1.

Statim a sententia priorem conditionem mutant,] *Amittunt.* (1).

Nisi quid majestatis insit, etc.] Εἰ μὴ ἄρα διὰ καθοσίωσιν δεῖ γενέσθαι ζήτησιν καὶ τραχυτέραν ἐξέτασιν, Basilic. *Tom.* VII. *p.* 888.

(1) Add. Constantin. *Subtil. Enod.* II. 29. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 626. *seq.*

TI-

TITULUS XXIII.

DE SENTENTIAM PASSIS (1) ET RESTITUTIS.

In perditis civitatibus hoc moris. Cicer. *in Verr.* V. 6. — De hac restitutione late Matth. *de Criminib.* XLVIII. 19. *Cap.* 5. — Olim populus hoc fecit ex caussis, de quibus Cicer. *Philippic.* II. 23. add. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 10. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1128. *seq.*] — Non datum hoc magistratibus. Plin. *Epistol.* X. 64. add. *L.* 1. *in fin. de quaestion.* Leonin. *Emend.* VI. 7. *num.* 12. (2). Excipiunt, nisi sit poena inflicta ob violatum statutum ab ipso magistratu factum. Mev. *ad Jus Lubec.* IV. 15. *art.* 1. *num.* 8.

(1) Id est, condemnatis.
(2) Add. Schulting. *Diss. ad L.* 1. §. *ult. de quaestion.* §. 11. adj. ej. *Enarr. Part. Prim. Pand.*

L. I.

Ulpianus Lib. XXXVIII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 2. 13. 15. *de oper. libertor.*

L. II.

Indulgentia Principis] Magistratibus etiam reditum indulgere ex caussa concedunt. Mev. *Decision. Part.* VIII. *Dec.* 172. quod non probo.

L. III.

Utiles actiones necessariae non erunt,] Ut *L.* 14. §. 3. *tit. praec.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 4. vid. Jan. a Costa, *ad pr. Inst. de ingenuis.*

TITULUS XXIV.

DE CADAVERIBUS PUNITORUM.

Vid. Goes. *Pilat. Judic. Animad. p.* 52. Vinn. *de Jurisdiction. Cap.* 1. *num.* 8. — De poena ea spoliantium Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 34. *Def.* 3. *seqq.* — D. Goth. *in not.* „ Cadavera punitorum medicis petentibus ad anatomiam dari posse, etc." De hoc Freher. *Parerg.* I. 26. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 896. *seq.*]

L. I.

Corpora eorum, qui capite damnantur, cognatis ipsorum neganda non sunt:] Vendebat hoc Verres. Cicer. *in Verr.* I. 3.

D. Augustus Libro X. *de vita sua*] D. Goth. *in not.* „ Augustus Libros *decem* de vita sua composuit, etc." Imo, *Libros tredecim.* Vid. Suid. voc. Αὔγουστος Καῖσας. (1).

Quam si fuerit petitum et permissum.] A Principe: de quo dubitat Matth. *de Criminib.* XLVIII. 17. *Cap.* 6. *num.* 12. (2).

Et nonnunquam non permittitur maxime *majestatis caussa damnatorum,*] Idem in latronibus apud Petron. *Satyric. Cap.* 111.

Eorum quoque corpora, qui exurendi damnantur, etc.] Christianos respici, putat Freher. *Parerg.* II. 11. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 919. *seq.*] sed, unde hoc patet?

Ut ossa et cineres (3) *collecta* etc.] Vid. Tertullian. *de Anima, Cap.* 55.

(1) Et Sueton. *in August. Cap.* 85. ubi vid. Interpp. Hos Libros colligere, conatus est Jan. Rutgers. *Var. Lection.* II. 14.

(2)

(2) Add. Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 30.
(3) Vid. Bynkersh. *Obs.* II. 18. et Marckart. *Probab. rec. Lection. Part.* I. *p.* 125. *ſeq.*

L. II.

Vel relegatus fuerit,] Facit huc Ovid. *Trist.* III. 3. Idem viguisse olim in interdictis aqua et igne, videtur innuere Cicer. *pro Milon. in fin.* et *pro Cluent. Cap.ult.* (1).

(1) Vid. ad *h. l.* de Retes, *ad L.* 4. *de interd. et relegat.* in Theſ. Otton. *Tom.* V. *p.* 1219. *ſeq.* qui pro *transferre aliubi, et ſepelire*, legendum putat: *transferre et aliubi ſepelire*, ſed ſine necesſitate, ut notavit van de Water, quia haec ſunt jungenda, neque intellectu dividenda. De voce *aliubi* pro *alibi* vid Heinecc. ad Brisſon. voc *aliubi.* — Ad ſeq. *L.* 3. vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 21. §. *ult. not.* 44. add. Pithoei *Excerpt.* in Theſ. Meerman. *Tom.* I. *p.* 354. et Marckart. *Interpr. rec. Lection.* II. 7. *p.* 215. *ſeq.*

LIBER QUADRAGESIMUS NONUS.

TITULUS PRIMUS.

DE APPELLATIONIBUS ET RELATIONIBUS.

De appellationibus,] Vid. Jac. Gothofred. *ad h. t. Cod. Theod.* [*Tom.* IV. *p.* 230. *seqq.*] — *Commune auxilium*, *L.* 3. §. 1. *rem rat. hab. Appellationum adminicula*, *L.* 16. *Cod. h. t.* (1).

Et relationibus.] Quaedam de iis Valef. ad Euagr. *Histor. Ecclesiast.* I. 7. (2). Abusus earum in quibusdam magistratibus municipalibus, apud Plutarch. *in Praecept. Politic. p.* 814.

(1) *Appellationum* usus in caussis Civilibus invaluit demum sub Imperatoribus. Torrent. *ad Sueton. in August. Cap.* 35. add. H. G. Tydeman. *Diss. de Reb. judic. non rescind. p.* 45. *not. k.* — De revocatione in duplum contra rem judicatam ex sententia Bynkershoekii vid. Idem Tydeman. *d. Diss. in Annot. uberiorib. p.* 162. *seq.* — Singulas hujus Tituli Leges exposuit Cujac. *Oper. Vol.* V. *in Append. p.* 506. *seqq.*

(2) Vid. de his Jac. Gothofred. *in Paratitl. ad Tit. Cod. Theod. de relation. Tom.* III. *p.* 224. *seq.* Wisfenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. si pendent. appellation.* §. 38. Schulting. *Diss. pro Rescript. Impp.* §. 3.

L. I.

Appellandi usus quam sit frequens, quamque necessarius, etc.] Vid. Rittershuf. *ad Novell. Part.* X. *in Prooem.*

§. 1.

Quaesitum est, an adversus rescriptum Principis provocari possit, etc.] Vid. Mev. *Decision. Part.* I. *Dec.* 244.

et

et Dissertationem nostram *Pro rescript. Impp.* §. 17. (1).

Ad communitatem *Thracum*,] Rectius: *commune.*

'Αντεπεσταλκότεσιν (2).] D. Goth. *in not.* „Al. ἀντεπεσταλκότων." Etiam Charond. Locus non videtur integer: sensus clarus.

(1) Ibiq. cit. Jac. Gothofred. *ad L.* 6. *Cod. Theod. h. t. Tom.* IV. *p.* 259. add. Merill. *Obs.* II. 7. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 4.

(2) Quum ita in exemplari legeretur, emendatum supra ἀντεπεσταλκότων, ait Taurell. *in Annotat.* Sed in Pand. Flor. revera fuisse ἀντεσταλκότεσιν, notat Brencm. *h.* cui videtur Librarius terminationem inconsideranter cum proxime antecedente concordasse, confusa insuper syllaba τε, quae excidit, cum affine πε. 'Αντεπεσταλκότων etiam Hal. Vid. Geb. *h.* et sic quoque edidit Alciat. *Dispunct.* IV. 16. cujus est subjecta versio Latina. Aliam versionem dedit Jens. *Strict. ad Pand. in Append. p.* 678.

§. 3.

Ad Junium Rusticum] Meminit Spon. *Miscellan. p.* 303. 4. (1).

Provocare,] Lege: *provocares* (2).

Si quis ergo vel parem, etc.] Quod olim frequens. Cicer. *de Legib.* III. 3. Liv. III. 36. Ranchin. *Var. Lection.* I. 9. [in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 917. *seq.*] Bus. *Subtil.* I. 14. Cicero, *in Verr.* I. 46. docet, tales *intercessisse.* Vid. *ibid.* Hotoman. (3).

(1) Add. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 36.

(2) Ut Flor. Vitium typographicum est.

(3) Add. Schulting. *ad Val. Maxim.* VII. 7. *p.* 578.

L. III. (1).

(1) Fugitivam hanc Legem dicit Cujac. *in not. ad* §. 10. *Inst. de grad. cognat.*

§. 2.

Et quorundam nomina in libellos (1) *sint comprehensa*,] An., *libello.*

(1) Flor. *in libellis.*

§. 3.

An liceat ei discedere ab hac, et aliam caussam allegare?] Non idem ab initio in actione movenda. Pinel. *ad L.* 2. *Cod. de rescind. vend. Part.* III. *Cap.* 3. *num.* 30.

Quibuscunque modis potuerit.] Etsi eadem iterum velit proferre, quae antea. Fab. *Cod.* III. 1. *Def.* 20. ubi et alia, et *h. t. Def.* 15.

L. IV.

Ab executore *sententiae* (1) *appellare non licet.*] Huic enim *judicium* non datur, sed *negotium*, ut ait alia in re Cicer. *Epistol. ad Famil.* XIII. 7. add. *Cap. pastoralis.* 28. *vs. quia. x. de offic. et pot. Jud. deleg.*

(1) Graecos legisse videri: *ab executoris sententia*, notat Leunclav. *Notat.* II. 119. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1529. Perperam.

§. 2.

Nec procurator suo nomine appellet.] *Appellat*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. V.

§. 1.

Si quaerantur *per collusionem pronunciatum*,] Lege: *querantur* (1).

(1) Ut Flor. Vitium typographicum est.

§. 4.

Si quis ipso die etc.] Est §. 5.

L. VI.

L. VI.

Non tantum ei, qui ad supplicium ducitur, etc.] Vid. Amm. Marcellin. XXVIII. 1. *p.* 519. Reduci hoc jus, optat Broïd. *ad Pollet. Histor. For. Rom. p.* 776.

Verum alii quoque nomine ejus,] Vid. *L.* 2. §. *ult. quand. appelland.*

Quid ergo, si resistat, qui damnatus est, etc.] Vid. ad *L.* 69. *de reg. Jur.* add. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 17. *Cap.* 5. *num.* 2.

L. VII.

Cum quidam per violentiam Judicis etc.] Add. *L.* 2. *Cod. de his qui per met. Judic. non app.* (1).

(1) Et Jac. Gothofred. *ad L.* 30. *Cod. Theod. de appellation.*

L. VIII.

Eum, qui provocavit, non debere conviciari (1) *ei, a quo appellat:*] Ut nec in aliis casibus. Gail. *Obs.* I. 59. Goris, *Adversar. p.* 530. *seqq.* Facit huc Selden. *de Jur. Nat. et Gent.* II. 13.

Ceterum oportebit eum plecti:] Basilic. τύπτεσθαι (2).

Et ita Divi Fratres rescripserunt.] *Rescripto* opus fuisse, cum appellans non amplius subsit Judici, putat Scip. Gentil. *ad Apolog. Apulej. not.* 49. [*Oper. Tom.* VI. *p.* 17.]

(1) Vid. Grot. *in Flor. Sparsion. p.* 282.

(2) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 35. §. 3. *not.* 15. et *de Recusation. Judic. Cap.* 12. *in fin. Verberibus caedi*, Leunclav. *Notator.* II. 120. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1529.

L. X.

Si qui separatim fuerint condemnati, etc.] Vid. Mev. *Decision. Part.* II. *Dec.* 43. et *Part.* VIII. *Dec.* 107.

§. 1.

Si quis, cum una actione ageretur, etc.] Ex eadem

causa. Conf. similia apud Sand. *Decision. L.* 13. *Def.* 4. *num.* 3.

Quarum singulae notionem Principis *non faciunt*,] Basil. *βασιλέως*, *Tom.* I. *p.* 442. recte (1). Vid. Bynkersh. *Obs.* V. 4. (2).

(1) Hotoman. *Obs.* IV. 18. legit: *Praeteris.*
(2) Add. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 25. §. 12. *not.* 30.

§. 2.

Quia non *titulo* etc.] Lege: *uno* (1).

(1) Ut Flor. Vitium Typographicum est.

§. 4.

Alterius victoriam ei proficere, qui non provocavit,] Vid. Paul. *in Sent.* V. 33. §. 4. (1). D. Goth. *in not.* „Imo, non proficit. *L. unic. Cod. si in comm. ead. que causs.*" Alia res.

(1) Ubi vid. Schulting. *not.* 20. add. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 18.

L. XI.

Cum ex caussa judicati soluta esset pecunia etc.] Appellatione non exclusa, re pendente.

Recipere eum pecuniam, quam solvit, oportet.] Facit huc *L.* 169. §. 1. *de reg. Jur.* add. P. Fab. *ad L.* 206. *de reg. jur.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 12. vid. Otton. *de Aedilib. Colon. et Munic. Cap.* 5. §. 2. *p.* 144.

L. XIII.

Appellanti nihil obesse, quod etc.] Facit huc *L.* 5. §. 3. *h. t.*

L. XIV.

Idem Lib. XIV. *ad Edictum.*] Agens de *querela inofficiosi.*

Si

Si perlusorio (1) *judicio actum sit* etc.] Sic Basilic. (2).

(1) D. Goth. *in not.* *prolusorio.* Sic Vulg. MSS. *perlusorio.* Vid. Brencm. *h.* qui legendum conjicit: *per lusorium judicium.* *Prolusorio* D'Ajala, *de aleator.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 970.

(2) Add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 408. *not.* 31. Westenberg. *in D. Marco. Diss.* XX. §. 6. *p.* 216. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Sign.* voc. *perlusorius.* — Ad seq. §. 1. vid. Westenberg. *d. Diss.* XX. *p.* 212. *seqq.*

L. XV.

Servi appellare non possunt, sed domini eorum, etc.] Vid. *L.* 18. *h. t.*

Ipsi servo, qui sententiam tristem (1) *passus est, auxilium sibi implorare, non denegamus.*] Ex aequitate.

(1) Id est, *condemnationem.* Cujac. *Obs.* XXV. 6. Hal. et Vulg. *sententiam passus est, triste auxilium* etc. Vid. Brencm. *h.*

L. XVI.

Quos damnatos statim puniri, publice interest,] Alia ratio *L.* 31. *Cod. Theod. quor. appell. non recip.* [*Tom.* IV. *p.* 528.]

Ut sunt insignes latrones, etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 17. *Cap.* 5. *num.* 5. (1).

(1) Add. Jo. van Nispen. *ad Modestin. Libb. Differ. Cap.* 7. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 64. *seq.*

L. XVII.

Duplex appellatio necessaria est,] Vid. Paul. *Sent.* V. 32. §. 5. ibiq. Cujac. *not.* 21.

Ne alteram agnovisse etc.] Quae non obstante appellatione exsecutioni tradi potest. Fab. *Cod. h. t. Def.* 22.

L. XVIII.

L. XVIII.

Lucius Titius pro servo suo, etc.] Vid. *L.* 15. *h. t.*

L. XIX.

Si expressim sententia contra juris rigorem (1) *data fuerit*, etc.] Vid. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 4. *num.* 5. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1096.]

Et ideo, et sine appellatione etc.] D. Goth. *in not.* „Imo, appellare necesse est. *L.* 26. *L.* 52. *de re judic.*" Non obstant.

(1) Vid. Noodt. *de Usufruct.* II. 11. Vs. *Hoc: si ager* etc.

L. XX.

Qui suspectum tutorem facit, etc.] Add. *L.* 3. *de appellat. recip.*

Et qui de non recipienda tutela excusationem *agitat*,] An, *tutelae excusatione* (1).

(1) Sic etiam Rucker. *in not. MSS.* ope geminationis. — Ad seq. §. 2. vid. Westenberg. *in D. Marco*, *Diss.* XXVI. §. 5. *p.* 267.

L. XXI.

Imperatores Antoninus et Verus (1) *rescripserunt*, *appellationes*, *quae* recto *ad Principem factae sunt*, etc.] *Recta*, Rob. Steph. (2). *Directo*, Leonin. *Emend.* VII. 6.

(1) Al. *Severus*, etiam Rehd. Vid. Geb. *h.* eamque lectionem sequitur Cujac. *Obs.* XXI. 33. Non recte. Intelligendi *Divi Fratres.* Vid. Westenb. *in D. Marco*, *Diss.* XIX. §. *ult. p.* 211. add. Alciat. *Dispunct.* I. 16.

(2) *Recto*, Alciat. *d. loc.*

§. 2.

Si vero justa sit appellatio, *et hoc pronuncietur*, eos *aestimaturos*, etc.] Quos? An Praesides? Vid. *L.* 1.

si

ſi tut. vel cur. vel mag. appell. (1). Baſil. δικασταὶ, *Tom.* I. *p.* 445.

In locum autem curatoris, *qui annonam adminiſtraturus eſt*, etc.] Ἀγορανόμου, Baſil. (2).

(1) *Praeſides* intelligit quoque Pothier. *Tit. ſi tut. vel mag. app. num.* 7.

(2) Add. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 385.

§. 3.

Quamvis uſitatum non ſit, poſt appellationem fructus etc.] Vid. Fab. *Cod.* I. 10. *Def.* 9. Gail. *Obs.* I. 147. Mev. *Deciſion. Part.* VII. *Dec.* 160. et *Part.* IX. *Dec.* 88. *ſeq.*

Cum populitarentur (1) *ab adverſario.*] Baſilic. ὅτι ἄνηβοι δικασάμενοι διασύρονται, ut legerint: *pupilli.* Male (2).

Aequum ſibi videri, fructus apud ſequestres deponi.] Vid. *L.* 5. *Cod. quor. appell. non recip. Rei immobilis* ſequeſtratio noſtro jure eſt incognita (3).

(1) De varia hujus vocis lectione vid. Geb. *h. l.* Non rejiciendam eam, putat Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 381. *not.* 2.

(2) Add. Hoffman. *Meletem. ad Pand. Diſſ.* XXXII. §. 1.

(3) Add. Schulting. *Theſ. Controv. Dec.* 85. §. 2.

L. XXII.

Ab eo circumduci poteſt,] Baſil. *Tom.* I. *p.* 445. δύναται τεμεῖν αὐτήν.

L. XXIII.

Ex conſenſu litigantium circa compromiſſum etc.] D. Goth. *in not.* „*Citra*, Vulg." Etiam Baſil. et Rob. Steph. recte (1).

Judice dato,] *Pedaneo.* Poſſe autem et ab arbitro compro-

premissario appellari, male hinc colligitur. Jan. a Costa, *in Decretal. Tit. de arbitris*, *p.* 265.

(1) Add. Noodt. *ad Tit. Pand. de rec. qui arbitr.* Vs. *Reliquum est*, etc. et *de Jurisdict. et imper.* I. 13. Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 4. §. 1. *p.* 17. *seq.* Pothier. *h. t. num.* 9. Frequens harum vocum commutatio. Jac. Gothofred. *ad L.* 53. *Cod. Theod. h. t. not. c.* Τὸ *circa* tamen tuetur. Jens. *in Strict. ad Pand. p.* 510. *seq.*

§. 3.

Secundum ordinis causam *dati* (1).] Forte, *ordinem causae.*

Placuit non recte provocasse etc.] Vid. Paul. *Sent.* V. 5. §. 6.

(1) Bynk. *dari.* Vid. Geb. *h.*

L. XXIV.

Negotiorum gestor, vel tutor, etc.] Simile *L. ult. de re judic.* (1).

Dandam utilem actionem.] *Judicati.* Etsi de usuris in priore sententia nihil sit dictum. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* I. *Const.* 20. *Def.* 21. Fab. *Cod. h. t. Def.* 24.

(1) Ad quam vid. notata. — Aliam seq. *Legis* 25. versionem Latinam dat Alciat. *Dispunct.* I. 16. Ad verba: *ducibus Gentium*, vid. Bynkersh. *Obs.* V. 21. et ad verba: *aliam viam*, Idem, *ibid. Cap.* 4. Vs. *Sed quidni* etc. — Ad seq. *L.* 26. *et* 27. vid. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 654. *seqq.* et *Tom.* II. *p.* 896. *seqq.*

L. XXVIII.

§. 2.

Substituti tutores in locum legitimi tutoris etc.] Forte, remoti.

Quam *rei aequitas exigebat*,] Id est, *aliter quam*. Rob. Steph. (1). Haec abessent rectius.

Qui

Qui primi sunt experti,] Substituti tutores.

Respondit, eos quorum tutela gesta esset, si vellent caussam exequi, non prohibendos.] Vid. *L.* 2. *an per al. causs. appellation.*

(1) Pothier. *Tit. an per al. causs. app. num.* 3. *id est, condemnavisset minoris, quam* etc.

TITULUS II.

A QUIBUS APPELLARI NON LICET.

L. I.

§. 1.

A Principe appellare fas non *esse.*] *Non* male abest a Flor. (1).

(1) Scil. in edit. Taurell. legitur: *fas nos esse.* Sed esse vitium typographicum, cum Flor. sit: *fas non esse,* notat Brencm. *h.* Minus recte igitur Jauchium, *de Negation. p.* 285. hic carpit Sammet. *Opuscul. p.* 198. *seq.* quemadmodum vicissim Jauchius sine jure reprehendit Taurellium. Additur: *cum ipse sit, qui provocatur.* Vid. Voet. *ad h. t. Pand.* §. 1.

§. 2.

Sciendum est, appellari a Senatu etc.] Quem Marcus Imp. interdum dedit Judicem. Vid. Capitolin. *in Marc. Anton. Philos. Cap.* 10.

Idque Oratione D. Hadriani effectum.] Vid. Spartian. *in Hadrian. Cap.* 8. ibique Casaubon. Et jam sub Nerone par periculum poenae imminebat appellanti a dato Judice ad Senatum, ac ad Principem. Tacit. *Annal.* XIV. 28.

§. 3.

Si quis ante sententiam professus fuerit, se a Judice non pro-

provocaturum, etc.] Idem volunt in eo, qui dixit, contentum se fore oblatis, et iis, quae adjudicarentur. Fab. *Cod.* III. 1. *Def.* 14.

§. 4.

Interdum Imperator ita solet Judicem dare, ne liceret ab eo provocare,] Vid. Matth. *de Judic.* XII. 23. Non tamen ideo minus dici poterit nulla sententia: nec defensiones aliae tolluntur. Pinel. *ad Rubr. Cod. de resc. vendit. Part.* I. *Cap.* 2. *num.* 22. Imo adhuc appellationi justae, vel probabili, locum esse apud superiorem volunt. Mev. *Decision. Part.* II. *Dec.* 194. Sed appellationem non excludit, quod sententia jubeatur statim exsecutioni dari. Mev. *d. loc. Part.* II. *Dec.* 193.

Ut scio saepissime a D. Marco Judices datos (1).] An et in *criminali caussa?* Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 17. *Cap.* 5. *num.* 12. (2).

Et puto, non posse.] Sic Basilic. *Tom.* I. *p.* 447. (3).

(1) Vid. Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 4. §. 1. *p.* 15. et Jan. a Costa, *in Decretal. p.* 28. et 183.

(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 9.

(3) Add. Jauch. *de Negation. p.* 5.

L. II.

Quaesitum est, in arbitros (1), *qui ad fidejussores probandos dantur, an appellare liceat* (2)?] Basilic. vertunt, quasi hoc adfirmaretur. D. Goth. *in not.* „Imo, non licet. *L.* 1. *Cod. de arbitr.*" Agit de *arbitris compromissariis.* Non video, hoc valde controversum fuisse ob omissam a Paulo ejus decisionem: de quo simpliciter pronunciat Cajus *L.* 9. *qui satisd. cog.* Aliter Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 5.

(1) D. Goth. *in not.* „*in arbitris*, Hal." Sed Basilic.

quo-

quoque habere: *κατὰ τοῦ δοθέντος διαιτητοῦ*, notat Brencm. *h.*

(2) *Liceat? Licet*, legendum esse, censet J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 12. *p.* 121. putans, vocem hanc ob literarum similitudinem periisse.

TITULUS III.

QUIS A QUO APPELLETUR.

Vid. Bynkersh. *Obs.* VI. 23.

L. I.

§. 1.

Qui provocaretur ab eo, qui mandavit jurisdictionem.] Quem mandatarius repraesentat. Vinn. *de Jurisdiction. Cap.* 10. *num.* 6. (1).

(1) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de jurisd.* §. 10.

L. II.

Appellari a Legatis Proconsul *potest*, etc.] *A Legato Proconsulis*, Vulg. quod probat Leonin. *Emendat.* II. 20. *num.* 15. Perperam (1). Scip. Gentil. *de Jurisdiction.* III. 10. [*Oper. Tom.* III. *p.* 258. *seq.*] non bene. Legatus non est merus mandatarius. Facit huc *L.* 6. §. 1. et *L.* 13. *de offic. Proconf.* (2). Aliter Bynkersh. *Obs.* VI. 23.

(1) Vid. Bynkersh. *loc. laud.* et Brencm. *h.* Additur: *et si multam* dixerit, etc. Saepe Plurali subjici Singularem, exemplis docet Burman. *ad Quinctil. Inst. Orator.* IX. 2. *p.* 790. *seq.*

(2) Add. Schulting. *loc. modo laud.* et notata superius ad *d. L.* 13. *de offic. Proconf.* — Verba: *cujuscunque ordinis*, in seq. *L.* 3., Caes. Costa, *Var. ambig. Jur.* II. 14. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1223.] non refert ad *magistratum dantem*, sed ad *Judicem datum*.

TITULUS IV.

QUANDO APPELLANDUM SIT, ET INTRA QUAE TEMPORA (1).

(1) De temporibus appellationum Brisson. *Select. Antiq.* II. 19.

L. I.

Si quidem *in insulam* etc.] D. Goth. *in not.* „*si quem*, Vulg." Non male.

Et putem tunc esse appellandum, cum recipi eum Praeses jubet, etc.] Vid. *L.* 6. §. 1. *de interd. et relegat.*

Sententia probata Imperatori scribendum, etc.] Vid. Ant. Augustin. *Emend.* III. 9. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1527.] Haec verba sensum turbant, et antiquam olent Glossam. Sed (1) sensus esse potest bonus hoc modo: cum recipi eum Praeses jubet, prolata sententia hac forma: Imperatori scribendum, etc. (2).

Non frustra provocaretur,] D. Goth. *in not.* „*Provocetur*, Vulg." Etiam Rob. Steph. (3).

(1) Videntur haec recentiore manu a Schultingio adscripta.

(2) Eodem fere modo Pothier. *Tit. de appellation. num.* 56.

(3) Et Rehd. Vid. Geb. *h.*

§. 1.

Non oportet eum provocare:] Ergo nec licebit. Vinn. *ad* §. 16. *Inst. de excusation.* (1). Dissentit Bachov. *Corollar.* I. *post Disp.* II. *de Actionib.*

(1) Add. Huber. *in Prael. ad Tit. Inst. de excusation.* §. 13. et *ad Tit. Pand. de excusation.* §. 7.

§. 5.

Sane quidem non est sub conditione sententia dicenda, etc.] Interdum id indeclinabile, uti in *L.* 53. *de adm. et per. tutor.* ubi judicat Princeps. De regula: *non valere sententiam a Judice latam sub conditione*, Carpzov. *Defin. Forens. Part.* I. *Const.* 26. *Def.* 9. Excipiunt, nisi conditio in continenti possit impleri, per *L.* 12. §. 1. *de reb. cred.* add. Carpzov. *d. Const.* 26. *Def.* 10. et *Part* I. *Const.* 28. *Def.* 4. Vid. hac de re Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de re judic. num.* 34. (1).

Et est utile, statim *tempora* etc.] Vid. Mev. *Decision. Part.* V. *Dec.* 224.

(1) Secundum Westenberg. *ad Tit. Pand. de re judic.* §. 21. valet sententia, sed conditio habetur pro non scripta. Cujus doctrinam videtur hic locus satis clare probare: quum enim ab ejusmodi sententia dicatur appellandum, significatur, eam valere: alioquin enim appellatione non esset opus. Et, quum tempus appellandi dicatur statim a lata sententia currere, significatur, vim sententiae non suspendi ab implemento conditionis, eamque adeo pro non scripta haberi. Nec obstat *L.* 37. *pr. de excusation.* Vitium enim pronunciationis in casu *d. Legis* non in eo consistebat, quod conditio esset adjecta: nam quod Praetor adjecerat, ne vera quidem erat conditio, quippe non *in futurum* collatum. Sed vitium pronunciationis hoc erat, quod secundum eam nemini, qui haberet tutorem legitimum, posset testamento tutor dari, quasi tutela legitima potior esset tutela testamentaria, et nulla adeo erat sententia, quod *contra Leges* esset lata.— Ad seq. §. 7. vid. Westenberg. *in D. Marco*, *Diss.* XLII. *p.* 563. *seqq.* add. Marq. Freher, *Parerg.* II, 22. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 935. quem etiam vid. *ibid.* ad seq. §. 9. add. Perrenon. *Animadv.* II. 11. in *eod. Thes. eod. Tom. p.* 642.

§. 12.

Quare procurator, *nisi* in suam rem *datus est*, etc.] Vid. *L.* 20. §. 1. *de appellation*

§. 13.

Tertio die appellare possit.] Ex facto (1).

(1) Add. Pothier. *Tit. de appellation. num.* 35.

§. 14.

Si quis suspectum tutorem etc.] Vid. *L.* 20. *pr. de appellation.*

L. III.

Si cum Imperatori scriberetur, etc.] Vid. ad *L.* 1. 1. *de appellation.*

TITULUS V.

DE APPELLATIONIBUS RECIPIENDIS, VEL NON.

L. I.

Ulpianus Lib. XVIII. *ad Edictum.*] Lege: *Lib.* XXIX. (1). Agens de *SCto Vellejano.*

Non solent audiri appellantes, nisi hi, quorum interest,] Etsi sint condemnati. Fab. *Cod.* VII. 29. *Def.* 5.

Vel qui negotium alienum gerunt, quod mox ratum habetur.] Aliter non. Fab. *Cod.* II. 8. *Def.* 11.

(1) Sic Flor.

§. 1.

Sed et *cum mater filii rem* etc.] *Sed et si*, quidam (1), vel mox lege: *et provocaverit.*

(1) *Sed et si mater, cum filii*, Hal. Vid. Geb. *h. Et provocaverit*, ope geminationis, Rucker. *in not. MSS.* Sequitur: *pietati dans.* D. Goth. *in not.* „*pietati operam dando*, Hal." Sed ita habere Vulg. Hal. vero *pietati id dando*, notat Brencm. *h.* Rehd. *pietati dando:* quod veram lectionem putat Geb. *ibid.*

L. II.

L. II.

Si quaestionem in civili negotio habendam *Judex interlocutus sit,*] Non idem ea negata. Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 17. *Cap.* 5. *num.* 13. — *Interlocutio*, vim habens sententiae definitivae, naturam quoque ejus sequitur. Fab. *Cod.* I. 10. *Def.* 10. De aliis interlocutionibus Idem, *ibid. Def.* 12. *et* VII. 15. *Def.* 9. add. *Consil. JCtor. Batav.* I. 180.

L. III.

Intra triduum appellare etc.] Lex fugitiva. Cujac. *ad* §. 11. *Inst. de gradib. cognator.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 4. vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 6. *Cod. Theod. de appellation.*

L. V.

§. 1.

Ille erit adeundus.] Facit huc *L.* 1. §. 10. *tit. praec.*

L. VI.

Sciendum est, cum appellatio non recipitur, etc.] Vid. *L. unic. nihil innov., app. interpos.*

Et caussam, pro qua *non recipit* etc.] Id est, *ob quam.*

L. VII.

Vel ut D. Hadrianus constituit,] Edicto suo. Vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* IV. 6. §. 3. *not.* 27. (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 16.

§. 1.

Item, si ex perpetuo edicto etc.] Vel ex *Statutis.* Mev. *ad Jus Lubec.* I. 1. *Art.* 2. *num.* 50. *seqq.* ubi exceptiones.

TITULUS VI.

DE LIBELLIS DIMISSORIIS (1), QUI APOSTOLI DICUNTUR.

(1) De his Paul. *in Sent.* V. 34. add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 444. *not.* 4.

L. I.

§. 2.

Sufficit autem, petiisse intra tempus etc.] D. Goth. *in not.* „id est, quintum diem. Paul. *in Sent.* V. 34. §. 2." ubi vid. Cujac. (1).

(1) Et Schulting. *not.* 2.

TITULUS VII.

NIHIL INNOVARI APPELLATIONE INTERPOSITA.

Humaniora quaedam apud Fabrot. *ad Cujac. Paratitl. ad Tit. Cod. de relationib.* (1). — Nonnulla sparsim apud Fab. *Cod.* VII. 26. et multa, *ibid.* I. 10. ubi exceptiones variae. Quaedam etiam apud Sand. *Decision.* I. 13. *Def.* 4. — Nec turbanda possessio, etsi injusta, modo lite antiquior. Mev. *Decision. Part.* II. *Dec.* 188. — Etsi appellatio nondum admissa. Idem, *ibid. Part.* VI. *Dec.* 418. vel tempore ad hoc concesso. *Consil. JCtor. Batav.* III. 53.

(1) Add. Grotium, *in Flor. Sparsion. p.* 283.

L. I.

Sive ea recepta sit, sive non,] Vid. *L.* 6. *pr. de appell. recip. vel non.*

Medio tempore nihil novari oportet.] Non idem sententia confirmata. Mev. *Decision. Part.* II. *Dec.* 510. — Sed novanti obsistere licet. Mev. *d. loc. Part.* III. *Dec.* 78. (1).

(1) Sequitur in §. 2. *neque in provincia*, qua *relegatus est.* Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXII. §. 1. *a qua*, ope geminationis, probante Rucker. *Obs. Cap.* 2. §. 6. *p.* 96. Non tamen opus, putat J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 12. §. 9. *p.* 115.

§. 3.

Qui sententiae non *acquieverat*,] Glossa notat, etiam aliter posse legi. Ego quoque mallem *non* abesse (1).

(1) *Qui sententiae modo acquievit*, Herm. Cannegiet. *Obs.* I. 17. *p.* 114. et Idem, *ibid.* II. 11. *p.* 185. *qui sententiae mox acquieverat.* Rucker. *Obs. Cap.* 2. §. 6. aliter tantum locum hunc interpungit, legens: *neque ullam aliam injuriam quam patitur, qui sententiae non acquieverat.* quod probat J. L. E. Puttmann. *Interpr. et Obs. Cap.* 16. *in fin.* Neutrum placet J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 12. §. 9. *p.* 116. *seq.* qui mavult: *neque ullam aliam injuriam unquam patitur, qui sententiae non acquieverat*, aut, *neque ullam aliam quam injuriam patitur*, etc.

§. 4.

Eadem ratione potest *coetum participare*, etc.] H. Goth. *in not.* „Imo, non potest. *L.* 7. *in fin. de minor.*" Nihil ad rem.

Neque *pendente appellatione novetur.*] *Ne quid*, Rob. Steph. (1). — Aliud volunt, si id fiat ad securitatem ipsius judicii. Facit huc *L.* 21. *in fin. de appellation.* Mev. *Decision. Part.* II. *Dec.* 544.

(1) Etiam Flor. *ne quid.* Putem, esse vitium typographicum, quod tamen etiam in aliis editt. Goth. exstat.

TITULUS VIII.

QUAE SENTENTIAE SINE APPELLATIONE RESCINDANTUR (1).

Olim *restitutione* in talibus casibus opus fuit. Cicer. *Philipp.* II. 23. Et in damnatis opus fuit *Lege speciali*, quae non semper impetrata, etsi in Judices animadverteretur. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 10. *num.* 1. *seq.* [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1129.]

(1) Id est, *nullae sint.* Herald. *loc. cit.* I. 4. §. 3. *p.* 1095.

L. I.

Et hujus quaestionis Judex etc.] *Pedaneus* in actione *judicati.*

Rescinditur,] Prior sententia. Gloss. *h.* P. Fab. *ad L.* 207. *de reg. Jur.* Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 1. *num.* 4. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1078.] (1).

(1) Add. H. G. Tydeman. *Diss. de Reb. judic. non rescind.* *Cap.* 6. *p.* 51.

§. 1.

Item, si calculi error etc.] Vid. Merend. *Controv. Jur.* X. 27. (1).

(1) Sequitur: *centum condemno.* Vulg. hic et mox inserit: *in.* Vid. Brencm. *h.* Malam e Graeco versionem censet Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 511.

§. 2.

Item, cum contra sacras Constitutiones judicatur, etc.] Judices tales etiam deportati. Paul. *in Sent.* V. 25. §. 4. (1).

(1)

(1) Ubi vid. Schulting. *not.* 32.

§. 3.

Nullius momenti esse sententiam Constitutiones demonstrent.] *Demonstrant*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 4.

Si apud eundem Judicem etc.] Competentem utrique olim. Jan. a Costa, *in Decretal. Tit. de mutuis petition. p.* 584.

Quo magis tu prior me condemnatum habeat:] Et prius usurae judicati tibi debeantur. (1).

Priusquam de mea quoque petitione judicetur,] Exceptio apud Fab. *Cod.* III. 1. *Def.* 11.

(1) Add. de hoc §. Pothier. *Tit. de re judic. num.* 6.

L. III.

Inpossibile praeceptum *Judicis* etc.] Sic et *L.* 11. *de exception.* Jac. Gothofred. *ad L.* 28. *Cod. Theod. quor. appell. non recip.* add. Mev. *Decision. Part.* II. *Dec.* 568.

TITULUS IX.

AN PER ALIUM CAUSSAE APPELLATIONUM REDDI POSSUNT.

L. I. (1).

Quam Pollia ad *eum fecit*,] An *ad* pro *contra* (2).

Sed et si ea caussa sit, ex qua sequi solet poena usque ad relegationem etc.] Inclusive. *L.* 11. §. 2. *ad L. Jul. de adulter.* Facit huc *L.* 13. §. 1. *de publ. judic. L.* 26. *Cod. de procurator.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 15.

Cap. 4. *num.* 2. *seqq.* (3). — D. Goth. *in not.* „ Imo, ultra: nam per alium causfae reddi posfunt pro damnato ad beftias. *L.* 18. *de appellation.*" Sed pro commodo pecuniario ibi tantum agit.

(1) Explicuit hanc Legem Westenberg. *in D. Marco*, *Diss.* XXI. *p.* 222. *seqq.*
(2) Sic quoque Westenberg. *d. Diss.* §. 6.
(3) Add. Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 31. Lyclam. *Membran.* V. 18. Pothier. *h. t. num.* 1. et notata superius ad *L.* 5. *de poenis*, et ad *L.* 33. §. 2. *de procurator.*

TITULUS X.

SI TUTOR, VEL CURATOR, MAGISTRATUS CREATUS APPELLAVERIT.

Vel magistratus, Ind. Pand. Flor. recte (1).

(1) Vid. Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. in pr.* *Vel* praefigunt quoque Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. I.

Si qui ad munera publica nominati etc.] His non *appellationem*, sed *querelam* dat *L.* 12. *Cod. Theod. de appellation.* ubi vid. Jac. Gothofred.

Scient ad periculum suum pertinere, etc.] Vid. Fab. *Cod.* VII. 29. *Def.* 2. *et* 3. (1).

(1) Ad seq. *L.* 2. vid. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 899. *seq.* — *Leges* 1. *et* 2. seq. *Tituli* XI. male e Graeco versas, putat Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 512. Vid. ad *h. t.* Voet. *in Comm.*

TI-

TITULUS XII.

APUD EUM, A QUO APPELLATUR, ALIAM CAUSSAM AGERE COMPELLENDUM.

Interdum causſa ad eum, a quo appellatum erat, remisſa. Quinctil. *Inſt. Orator.* XI. 2. [p. 978. ed. Burm.]

L. I.

Et hodie *hoc jure utimur*, etc.] Olim recuſatio libera erat. Cicer. *pro Cluent. Cap.* 43. Non ita tempore Ulpiani. *L.* 47. *de judic.* Jure novo tamen iterum libera. *L.* 16. *L. ult. Cod. eod.* (1) ut non ſit uſus hujus Tituli, niſi quis forte hoc praetextu causſam jam apud hunc Judicem pendentem avocare vult. Vid. *Disſertationem nostram de Recuſation. Judic. Cap.* 8. §. 3.

Compelletur alias causſas, ſi quas habet, agere.] Facit huc Quinctil. *Declam.* 300.

(1) Aliter Cujac. *Obs.* IX. 23. et Voet. *ad Tit. Pand. de judic.* §. 43.

TITULUS XIII.

SI PENDENTE APPELLATIONE MORS INTERVENERIT.

L. I.

Veluti cum ſine ademtione bonorum relegatus est.] Et appellaverit.

§. 1.

Sed Divi Severus et Antoninus reſcripſerunt, non cogendum

dum tutorem etc.] Vid. Sand. *Decision.* II. 9. *Def.* 18. Ergo nec heres cogitur, sed curator, vel cum eo minor. Freher. *Parerg.* II. 22. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 934. *seq.*]

TITULUS XIV.

DE JURE FISCI (1).

Durum de eo judicium apud Cyriac. *Controv.* 13. *num.* 34. utinam non alibi nimis verum!

(1) *Fragmentum Veteris JCti de jure Fisci* adjicitur Gaji *Institutionibus Veronensibus.* — De *Fisci*, *aerarii*, et *rationis Caesaris* differentia Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de excusation.* §. 10. add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 12. *not.* 2. — Singulas hujus Tituli Leges exposuit Cujacius, *Oper. Postum. Vol.* IV. *Part. Poster. p.* 421. *seqq.*

L. I.

Vel quod indignus quis heres nunciatur:] Quem Lex nominatim privat: aliter heredi ab intestato cedere vult Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 21. *Def.* 6. ubi decisio dubia mihi.

Vel magni pretii rem etc.] Facit huc *L.* 3. §. 5. *h. t.*

Vel cum decessisse, etc.] Sua manu.

Vel domum restructam esse,] D. Goth. *in not.* „*destructam*, Hal." Etiam Rob. Steph. et Basil. [*Tom.* VI. *p.* 702.] (1). Sed vid. Bynkersh. *Obs.* VIII. 25. add. Raevard. *Conjectan.* III. 12.

Vel ab accusatione recessum,] Contra *SCtum Turpillianum* (2).

Vel adversus Leges commissum factum esse.] Verba transponit Bynkersh. *Obs.* V. 25. legens: *vel adv. leges fac-*

factum commissum esse. Cujacius, *ad L. 5. de usurp. et usuc. adversus* explicat *secundum* (3).

(1) Probante Leunclav. *Notat.* II. 120. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1529.
(2) Sequitur: *vel rem litigiosam venundari.* Triboniano haec adscribit Wissenbach. *Embl. Tribon. Cap.* 7. *p.* 157. Aliter Wybo, *in Tribon. defens. p.* 395. *seq.*
(3) Cum Bynkershoekio Pothier. *h. t. num.* 7.

§. 1.

Sed contra sententiam ejus edictum perpetuum scriptum est, (1) etc.] Vid. *L.* 11. *h. t.* et Contium, *de Hereditatib. et bonor. possession. p.* 343.

(1) Conf. Bach. *Hist. Jur.* III. 2. *Sect.* 4. §. 3. et Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 12. §. 9. *not.* 43. — Ad seq. §. 2. vid. Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de quinq. praescript. Tom.* I. *p.* 430.

L. II.

Vel quod nomine reipublicae suae quis exsequitur causas:] *Vel qui reipublicae suae deferunt,* JCtum scripsisse, atque haec esse a Triboniano, putat Burgius, *Elector. Cap.* 10. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 327.]

§. 1.

Ea *subtracta esse credantur,*] *Et ea,* Rob. Steph. (1). *Quin non in aliam rem nocere debeant,* quam in eam, qua *desiderata sunt.*] *Quam in qua,* Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 15. (2).

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) De varia hujus loci lectione vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 2.

Non si de capitali *caussa agatur.*] Vel *criminali* tantum, juxta quosdam. Vid. Cyriac. *Controv.* 544. *num.* 33. *seqq.*

§. 4.

§. 4.

Etiam delatores *edicto id comprehendisse.*] D. Goth. *in not.* „*delatoris edicto* (1), Cujac. etc." Quo is citatus est.

(1) Non opus putat Pothier. *h. t. num.* 12. Praecedit: *nec hoc fraude possessoris factum esse probabitur. Divus Hadrianus rescripsit*, etc. Lege: *probabitur, Divus Hadrianus rescripsit*, etc. Sic Rucker. *in not. MSS.* etiam Schulting. punctum delevit, et Comma substituit.

§. 5.

Qua compelletur *delator edere mandatorem* (1),] *Compelleretur*, Rob. Steph. (2).

Non ut delator poenae *subduceretur*,] *Poena*, Flor. (3).

(1) Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 13. §. 2. *not.* 9.
(2) Flor. olim fuit: *compelletur*. Vid. Brencm. *h.* secundum quem rectius forte inde factum fuisset: *compellitur*.
(3) Vulg. *poenae*. Brencm. *h.* — In seq. §. 6. *Severum* intelligendum *Septimium Severum*, docet Toullieu, *in Collectan. p.* 173. eumque etiam intelligit van de Water, *in not. MSS. Alexandrum Severum* Bertrand. *de Jurisperit.* I. 27. *in fin.*

§. 7.

Quod ignarus (1) juris sui *ipse se detulerit.*] In capiendo.

Si ea persona sit, quae ignorare propter rusticitatem, etc.] Facit huc *L.* 25. §. 1. *de probation.*

(1) Flor. *ignotus*. Vid. Brencm. *h.* add. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Signif.* voc. *ignotus*. De hoc §. Lyclam. *Membran.* I. 17.

L. III.

Quaeri autem solere, quando intelligatur quis in fraudem

dem Legis etc.] Quod difficile probare. Quinctil. *Declam.* 325.

Sed domestica cautione, etc.] Vid. *L.* 48. *pr. h. t.* (1).

(1) Et Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 16. §. 2. *not.* 23. — De seq. §. 2. Faber, *Conject.* XII. 20. qui totum hunc §. Triboniani potius esse, quam Callistrati, putat.

§. 5.

Quo se cavisset, cujus fides eligitur,] D. Goth. *in not.* „*cavisset is, cujus*, Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

Sed et ex aliis probationibus manifestissimis etc.] Inter personas tamen conjunctas facilius praesumi volunt fraudem. Somesen. *de Jur. Novercar. Cap.* 9. *Sect.* 2. *num.* 3.

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 6.

Valde inhumanus mos est iste, quo retinentur conductores vectigalium publicorum, etc.] Exceptio *L.* 11. *in fin. de Publican.* (1).

(1) Praecedit: *in quo quis pro publico conductore* etc. Gronov. *Obs.* IV. 23. *p.* 790. legit: *pro publici conductore.*

§. 9.

Si non interveniente fisci Advocato (1) *decisae sint*, in integrum restituuntur.] Id est, de novo aguntur. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. si ex fals. instrum.* add. *L.* 7. *h. t.*

(1) De quo Brisson. *Select. Antiq.* III. 21.

§. 10.

Si in locis fiscalibus, vel publicis religiosisve (1), *aut* in

in monumentis *thesauri reperti fuerint*, etc.] Publicis, tenuiorum funeribus destinatis: de qualibus Kirchman. *de Funerib.* II. 24. et Perizon. *ad Aelian. Var. Histor.* XII. 21. §us 39. *Inst. de rer. division.* de *sacris* et *religiosis privatis* intelligendus est (2). Facit huc *L.* 9. §. 1. *ad L. Jul. pecul.*

(1) Van de Water, *Obs.* III. 3. legit: *vel publicis religiosis.* Aliter Schroder, *Obs. Jur. Civ.* II. 5. *p.* 127. *seq.* Uterque etiam alios laudavit, qui de hoc loco egerunt. Pro Watero vid. Arntzen. *ad Sedulii Carmen Paschale*, V. *vs.* 228. *p.* 233.

(2) Sic etiam van de Water, *d. loc. p.* 255. ubi etiam alii laudantur. Alii tamen aliter. Vid. Jan. a Costa, et Otton. *ad d.* §. 39. *Inst. de rer. divison.* et Walch. *ad Hoppii Comm. ad eund.* §. 39. add. Pothier. *Tit. de adq. rer. domin. num.* 10.

§. 11.

Totum cum altero tanto cogitur solvere.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de thesaur.* [*Tom.* III. *p.* 514.]

L. IV.

Ulpianus Lib. VI. *ad Edictum.*] Pertinet ad Tit. *de his qui not. infam.* (1).

(1) Add. Noodt. *ad d. Tit. Pand. in fin.*

L. V.

Idem Lib. XVI. *ad Edictum.*] Junge *L.* 1. *de offic. Proc. Caesar.* (1). Egit de *reivindicatione.*

Si Procurator *Caesaris* etc.] *Curator*, Flor. (2).

Vel triplum] Delet Noodt. *ad Tit. Pand. de evictionib.* Vs. *Sit Paulo fides.* etc.

Tamen Fiscus simplum praestabit.] Hodie hoc non habet locum post jus §. *ult. Inst. de usucap.* Balduin. *in Justinian.* I. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 1042.] (3).

(1)

(1) Add. Schulting. *in Enarr. d. Tit. Pand.* §. 3.
(2) Add. Bynkersh. *Obs.* II. 20.
(3) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 5.

L. VI.

Idem Lib. LXIII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 17. 19. 22. 24. *de reb. auct. Jud. possid.*

Pro anterioribus suae successionis temporis *utitur:*] *Temporibus*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Vulg. et Hal. et rectius, ut notat Brencm. *h.* Sed Graecismum esse, ait Pothier. *h. t. num.* 38. Sequitur: *etsi* breviores *debeantur.* Al. *leviores*, ut van Eck. *ad Tit. Pand. de usur.* Non opus. Vid. Fabri *Thes.* voc. *brevis*, *num.* 2. Sequitur: *ex quo convenit certum debitorem* et *confitentem.* Τὸ *et* delet Cujac. *Obs.* XIX. 2.

§. 1.

Hoc idem et Caesaris ratio, etc.] *Res familiaris*, Tacit. *Annal.* XIII. 1. Cujus procuratio primum sub Severo constituta. Spartian. *in Sever. Cap.* 12. (1).

Habere solet.] Speciatim tamen et hoc interdum cavetur. Vid. §. *ult. Inst. de usucap.* (2).

(1) Vid. tamen *ibid.* Salmas.
(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 6.

L. VII.

Idem Lib. LIV. *ad Edictum.*] Junge *L.* 1. 3. 5. 7. *de liber. causs.* (1).

(1) Sequitur in *L.* 8. *rescriptum est.* Nempe a Severo et Antonino. Vid. *LL.* a Goth. *citt.* et Cujac. *Obs.* XIX. 1.

L. IX.

Soror testatoris Maeviam veneficii in Lucium Titium *accusavit:*] Cujacius, *Obs.* XXVI. 24. hoc intelligit de *postumo*, aut pro *in Lucium Titium* legit: *in postumum* (1).

Persecutionem eorum, quae scelere adquisita probari possunt, competere posse.] Fisco scil. haec quaerentur.

(1) Notavit hoc etiam Pothier. *Tit. de his quae ut indign. num.* 34. Ad praec. verba: *atque ita omnis hereditas ad matrem postumi devoluta est*, vid. Averan. *Interpr. Jur.* IV. 4. *num.* 11.

L. X.

Non puto delinquere eum, qui in dubiis quaestionibus contra fiscum facile responderit.] *Cujus caussa nunquam mala, nisi sub bono Principe*, Plin. *Panegyric. Cap.* 36. add. *L.* 2. *Cod. Theod. de Advoc. fisc.* [*Tom.* III. *p.* 502.] Cassiod. *Variar.* I. 22. Matth. *de Auctionib.* II. 7. *num.* 89. Goris. *Adversar. p.* 247. (1). — In specie *caducorum*. Cujac. *in Paratitl. ad Tit. Cod. de cad. tollend.* Forner. *Selection.* II. 20. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 70.] Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. in not. in pr.* [in *eod. Thes. Tom.* III. *p.* 205.]

(1) Vid. de hac Lege Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7. *seq.* et Averan. *Interpr. Jur.* IV. 17. *num.* 7. *seqq.*

L. XI.

Non possunt ulla bona ad Fiscum pertinere, etc.] Vid. *L.* 1. §. 1. *h. t.* (1).

(1) Quae sint *servilia verbera*, in seq. *L.* 12., docet Brisson. *Select. Antiq.* III. 9. unde sua hausit D. Goth. *in not.* add. de hac Lege Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 17. §. 1. *not.* 9. et Finestr. *de Adq. vel omitt. hered. Part.* II. *Cap.* 11. §. 25.

L. XIII.

Paulus Lib. VII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 35. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 239.] Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 443. et 446.

An-

Antequam caussa ejus ad aerarium deferatur,] Tanquam rei criminis (1).

(1) Edictum hoc Trajani *de beneficio eorum, qui se ipsi deferrent*, pluribus exposuit Bach. *in Trajano, p.* 42. *seqq.* quem tamen cum Heineccio *Fisci* mentionem, in seqq. Legis verbis, non recte Triboniano tribuere, docet Puttman. *Interpr. et Obs. Cap.* 36, *p.* 192. *seqq.*

§. 4.

Quaecunque (1) *professa esset,*] *Quicunque professus esset*, Cujac. *ad h. l.*

Vel palam,] Ab initio scil. bene relicto, Ulpian. *Fragm. Tit.* 17. §. 1. Cujac. *d. loc.* Aliter haberet locum *L.* 3. *de his quae pro non script. hab.*

Et probasset jam *id ad Fiscum pertinere,*] Non ab initio.

Etiam si id non possideret, etc.] Aliud in *fin. Legis.*

(1) Puta, mulier vidua. Pothier. *h. t. num.* 28.

§. 5.

Heredem ejus ultra vulgare praemium *nihil consecuturum.*] *Octavam partem*, ex *L. ult. Cod. de delator.* Cujac. *ad h. l.* [et *Obs.* XIX. 3.]. *Quartam*, Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 56. *in not.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 240.] (1).

(1) Et Brisson. *Sel. Antiq.* III. 17. Vid. et Pothier. *h. t. num.* 4. *et num.* 27.

§. 7.

Quam aliud *deferre videtur.*] D. Goth. *in not.* „*quam alium*, Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 8.

Ergo nec illud, quod servo meo *relictum est*, etc.] Ex cu-

cujus perſona id non poteſt valere. *Vulgare praemium* non negatur. Cujac. *ad h. l.*

§. 10.

Non nocere hoc D. Hadrianus, et D. Pius, et Fratres reſcripſerunt.] Non indiſtincte alii. *L.* 2. *in fin. h. t.*

L. XIV.

Gajus Lib. XI. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 30. [in Theſ. Otton. *Tom.* III. *p.* 236] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 409. (1). *Ut nec libertates*, etc.] *Quod nec*, Rob. Steph. (2).

(1) Add. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 17. §. 3. *not.* 13.
(2) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. XV.

Junius Mauritianus Lib. III. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 36. [in Theſ. Otton. *Tom.* III. *p.* 240.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 445. *ſeq.*

Eaque cauſſa accuſatori perinde cedat, ac ſi causſam egisſet, et prodidisſet (1).] Incidit ergo in *SCtum Turpillianum.*

(1) Vox *prodidisſet* Flor. omnino adſcripta. Τὸ *et* repeti poteſt ex literis finalibus praec. vocis. Vid. Brencm. *h.* Vulg. *perdidisſet.* Praecedit: *ſi autem* calumniae. Forte legendum: *calumniari*, notavit van de Water. *Calumniae* causſa fecisſe, Pothier. *h. t. num.* 11.

L. XVI.

Ulpianus Lib. XVIII. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 36. [in Theſ. Otton. *Tom.* III. *p.* 240.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 446.

L. XVII.

L. XVII.

Omnium fiscalium poenarum petitionem creditoribus postponi.] Vid. *L.* 37. *h. t.* (1). Nec in jure nota hypotheca, Fisco in bonis damnatorum data a quibusdam (2).

(1) Add. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 12. §. 10. *not.* 44. Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 141.

(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 15. et Voet. *ad Tit. Pand. in quib. causs. pign. vel hyp. tac. contr.* §. 9.

L. XVIII.

§. 2.

Qui fustibus caesus in opus publicum erat datus.] Vid. *L. ult. Cod. de delator.* (1).

(1) Ad praec. §. 1. vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 9. et Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 1. §. 13. — In seq. §. 5. pro *propter honorem utique* et merita *militiae*, Stewech. *ad Veget. de re militar.* II. 3. *pr.* legit: *propter honorem utique emeritae militiae.* Aliter Marckart. *Interpr. rec. Lection.* II. 14. *p.* 260. *seq.*

§. 7.

Quivis deferre potest, hoc est, vindicare:] *Indicare*, Cujac. *Obs.* XVIII. 22. (1).

(1) Add. Gul. Forner. *Selection.* III. 30. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 122. — Ad verba seq. §. 8. *nulla Constitutione prohibitum esse, procuratorem interrogari*, notavit Voorda: „ut nempe testimonium perhibeat de rebus, in quibus non fuit procurator. Sand. *Decision.* I. 10. *Def.* 4. *in fin.* Sed adjuncta videntur suadere potius, ut dicat testimonium adversus eum, cujus negotia gessit." Sic quoque Pothier. *h. t. num.* 61.

§. 10.

Qui, cum erat creditor, etc.] Posterior Fisco.

Sed placet, omnimodo si pecuniam auferendam esse; etc.] In Fisco speciale. Matth. *de Auctionib.* I, 19. *num.* 44. Herbaj. *Rer. Quotid. Cap.* 5. Aliter Carpzov. *Defin. Forens. Part.* I. *Const.* 28. *Def.* 180. Mev. *ad Jus Lubec.* III. 1. *Art.* 3. *num.* 13. *seqq.*

Et postea quidem Principes directam *actionem competere* etc.] An non *utilis?* ut *L.* 20. *h. t.* Cujacius, *ad Libb. Papinian. Responsor. in expl. d. L.* 20. intelligit eam, quae contra debitorem principalem datur (1): de quo dubito. Conf. *L.* 20. *et* 21. *h. t.*

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 44. Sequitur: *ut et Marcellus Lib.* VII. *Digestorum scribit.* Haec verba non referenda esse ad proxime praecedentia, sed ad remotiora: *sed placet* etc. notat M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcell. Sect.* I. *Cap.* 2. §. 4. *not. d.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 16.

L. XIX.

Denique non esse praestandas usuras, etc.] Vid. Bachov. *Adv. Fabrum, Dec.* 93. *error.* 5. *num.* 7.

L. XX.

In fidejussorem liberatum utilis *actio dabitur.*] Papinianus enim obligationem ipso jure sublatam esse, agnovit.

L. XXII.

§. 2.

Licet *bona* relictorum *se quis profiteatur*,] *Et licet bona relicturum* etc. Rob. Steph. (1).

Vel partem bonorum donatam etc.] *Vel partem bonorum, donatum* etc. Rob. Steph. (2).

(1) *Et licet*, etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brenem. et Geb. *h. Licet et*, Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 7, *p.* 182. ubi de hoc loco. *Relicturum*, etiam Flor. Taurell. *relictOrum.* Vid. Brencm. *h.* eamque lectionem confirmare Basil., notat

Po-

Pothier. *h. t. num. 7.* Forte rectius legi: *relicturum*, notavit quoque van de Water.

(2) Sic etiam scribit et interpungit Vulg. Vid. Brencm. *h.* cui id fere magis placet. Sequitur: *et nisi durum esse* etc. Jo. Cannegiet. *d. loc.* legit: *et sibi durum* etc. Jauch. *de Negation. p.* 332. *et si durum.* Jens. *Strictur. ad Pand. p.* 513. delet *et* ante *nisi.*

§. 3.

Sicut renuntiare causam etc.] D. Goth. *in not.* „*nuntiare*, Hal." et Rob. Steph. (1).

Si sibi mandatorem subtractum quaeratur.] Lege: *quaeratur* (2).

(1) Etiam Vulg. et MSS. Flor. quoque prima syllaba deleta. Vid. Brencm. *h.*

(2) Ut Flor. Est vitium typographicum.

L. XXVI.

Non videri in fraudem Fisci factum, etc.] Sed potius amore filii (1): et hoc in *emancipatione* speciale est. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 2. §. 20.

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 12. *pr. not.* 3.

L. XXVII.

Idem Lib. XXXIV. *ad Edictum.*] De *repetitione dotis* agens.

Prout ad maritum pertineat.] Haec a Triboniano esse, putat Cujac. *Obs.* IX. 4. (1).

(1) Notavit hoc etiam Pothier. *Tit. de SCto Silaniani num. ult.*

L. XXVIII.

Cum Fisco contraxerit,] Antea, ut *L.* 2. *Cod. de privil. fisc.* Noodt. *ad Lib.* XX. *Pand.* Vs. *Nunc videndum*, etc. (1). Merend. *Controv. Jur.* VI. 38. et sic Fopp. ab Aezema. *Diss.* I. *Cap.* 4. [in Thes. Meerman.

Tom. VI. *p.* 807.] Vid. ad *L. ult. qui potior. in pign.* (2). Contractum vero esse cum Fisco, est satis: cum huic per se competat jus pignoris. *L.* 46. §. 5. *h. t.* (3).

In re postea adquisita Fiscum potiorem esse debere,] Ob privilegium inter Hypothecarios. Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. qui potior. in pign. num.* 16. Sed sic obstat *L.* 2. *in fin. Cod. de privil. fisc.*

(1) Sed vid. Schulting. *Thes. Controv. Dec.* 81. §. 3.

(2) Ubi varii laudantur, qui de his Legibus egerunt. add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. et Brencman. *Disp. de Legum inscription.* §. 22. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. Poster. p.* 168. Fortasse multi Interpretes hic plus difficultatis quaesiverunt, quam ipsis Legibus inest. Mihi certe admodum probabilis semper visa est sententia existimantium, nihil hic pugnae esse, quum casus sint diversi. Haec enim *Lex* 28. manifesto agit de casu, quo debitor, qui omnia bona sua praesentia et futura mihi *obligaverat*, cum Fisco contrahit, atque ita etiam Fisco bona sua obligat. Hoc casu si ille debitor postea bona quaedam adquisivit, jure communi ego et Fiscus in his bonis deberemus concurrere. Sed id privilegii Fisco datum est, ut censeatur me in iis praevenisse, adeoque me potior habeatur. Sed *d. L. ult. qui potior. in pign.* agit de casu, quo v. gr. debitor mihi obligavit omnia bona sua praesentia et futura: mox adquisivit v. gr. fundum: dein a Fisco pecuniam mutuam sumsit, atque ita etiam Fisco bona sua obligavit. Nunc etiam ratione illius fundi Fisco potior sum, quoniam etiam in hunc fundum jus pignoris adquisivi, antequam Fiscus quicquam pignoris haberet, atque adeo, antequam ex bonis debitoris, quae tempore oppignorationis debitor habuit, et etiam ex illo fundo, universum debitum consecutus sum, Fiscus nihil juris in haec bona habet. Hanc interpretationem verba *d. L. ult. quas post priorem obligationem adquisiit*, non tantum procul dubio *permittunt*, sed videntur eam etiam postulare: alioquin enim *prioris obligationis* mentio frustra fieret, et dici potuisset, aeque ac in *d. L.* 28., *quas postea adquisiit.* Sed dicitur: quas post *priorem* ob-

obligationem adquisiit, non ergo post *utramque*. Quod autem in casu *d. L. ult.* creditor cum debitore debitum postea innovaverat, nihil difficultatis habet, quia facta erat novatio hac lege, ut idem pignus maneret. Vid. *L.* 3. *pr.* et *L.* 12. §. 5. *qui potior. in pign.*

(3) Add. supra laud. *Fragm. Veteris JCti de jure fisci*; §. 5.

L. XXIX.

Idem Lib. VIII. *Disputationum.*] Junge *L.* 1. *de bon. eor. qui ante sent.* etc. (1).

Et de crimine pronuntiare.] Corruptionis (2).

(1) Add. Cujac. *Obs.* VI. 11. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de transaction.* §. 13. Noodt. *in Dioclet. et Maxim. Cap.* 8.

(2) Praecedit: *nam in fiscalibus caussis id constitutum est.* Ab Antonino Caracalla, putat Rucker. *in not. MSS.* citans *L.* 1. §. 3. *de calumniator.*

L. XXXI.

D. Commodus rescripsit, obsidum bona, etc.] Vid. Pagan. Gaudent. *Juridic. Exposition.* II. 2. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 370.] (1).

(1) Vid. et de hac et seq. Lege Wieling. *Lection. Jur. Civ.* II. 32. *p.* 272. *seq.* ubi plura de jure obsidum. add. Idem, *ibid. in Addend. p.* 286. *seq.* et Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 109. *seq.*

L. XXXII.

Divi Fratres Procuratoribus hereditatum *rescripserunt*, etc.] Eorum mentio in inscriptione *L.* 1. *Cod. de usur. rei judic.* et saepe *in Inscription.* apud Gruter. Non recte de *procuratore* XX. accipit Burman. *de Vectigal. pop. Rom. Cap.* XI. *p.* 187. (1).

Ideoque idem jus iis (2) *servandum, quod habent, si*

etc.] Haec enim paria. Facit huc Cicer. *pro Arch. poët.* *Cap.* 5.

(1) Ad verba praec: *accepto usu togae Romanae* vid. Spanhem. *Orb. Roman.* II. 6. *p.* 164. et Heinecc. *in Antiq. in Append. Lib.* I. *Cap.* 6. §. 159.

(2) Ant. Fab. *Jurispr. Papinian.* XI. *Pr.* II. legit: *idem jus heredibus servandum, quod haberent.* De *heredibus* explicat Glosfa, et Wieling. *loc. modo cit.* Sed van de Water, *in not. MSS.* ait: „Ego non video, cur haec verba non possint intelligi de *obsidibus heredibus institutis:*" Cum Glosfa etiam *Pothier. h. t. num.* 8. Vid. et Burman. *loc. cit.* — Ad seq. *L.* 34. vid. Jac. Lect. *ad Aem. Macr. de publ. judic.* in Thef. Otton. *Tom.* I. *p.* 116.

L. XXXV.

Idque SCtis expressum est.] Secus alias. Vid. Cujac. *ad h. l.* et *ad L.* 7. *de hered. petition.*

L. XXXVI.

Praediis a Fisco distractis etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de Fisci debitorib.* [*Tom.* III. *p.* 506.]

L. XXXVII.

Nisi creditores suum recuperaverint,] Vid. *L.* 17. *h. t.* (1).

(1) Add. Gul. Forner. *Selection.* III. 19. in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 106.

L. XXXVIII.

Fiscus in quaestione falsi Testamenti etc.] Et hereditatis sic debitae sibi (1).

Bona postea vacare constitit] Testamento alio modo inefficaci.

Neque enim ad SCti beneficium etc.] Vid. *L.* 25. §. 2. *de hered. petition.*

(1)

(1) Speciem Legis proponit Pothier. *h. t. num.* 15.

L. XXXIX.

Citra poenam exilii perpetuam] Id est, relegationis. Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Etiam Pothier. *Tit. de poen. num.* 27.

L. XL.

Rogo fundum Titio des, de quo te rogavi] Hoc clam factum (1).

(1) Quod non placet Wissenbachio, *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 4.

§. 1.

Patronus, si tacite etc.] Vid. *L.* 60. *ad SCtum Trebellian.*

L. XLI.

Eum qui bona vacantia etc.] Vid. *L.* 2. *Cod. de hered. vel action. vend.* (1).

(1) Ad seq. *L.* 42. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 231. *seqq.* add. Fiers Smeding. *Diss. de Salv. Ab. Valente, p.* 84. *seqq.* Lugd. Batav. 1824. *Arrianum Severum*, cujus mentio hic fit, eundem esse, cujus meminit *L.* 2. §. 1. *h. t.* et esse *Arrianum JCtum*, putat Bertrand. *de Jurisperit.* II. 45. Vid. tamen Majans. *loc. modo laud. p.* 219. — De seq. *L.* 44. vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* I. 6. *b. in fin. not.* 11.

L. XLV.

Idemque juris est, etc.] D. Goth. *in not.* " Imo, aliud. *L.* 26. *h. t.*" Est speciale (1).

(1) Vid. notata ad *d. L.* 26. add. Cujac. *Obs.* VIII. 9. Gilb. Regium, *Enantioph.* I. 14. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1486. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 12. Sequitur: *aeque enim in omnibus fraus* po-

ponitur. Ita Flor. pro *punitur.* Vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 12. *pr. not.* 4. et V. 37. *not.* 2. *POnitur*, Taurell.

§. 1.

Bona eorum qui in custodia, vel in vinculis, etc.] Vid. *L. ult.* §. 7. *de bon. eor. qui ante sent.* (1).

(1) Sequitur in §. 2. *quod si id* taedio *vitae* etc. Al. *odio*, quod non displicet Rittershusio, *ad Paul. Sent.* V. 12. §. 1. *not.* 9. sed vid. Schulting. *ibid.* — §§. 4 — 14. inserti sunt Paul. *Sent. d. loc.* §. 12. ubi vid. Interpp. — In §. 6. verbis: *ut ne is* etc. τὸ *ne* Flor. abest, sed supplevit Hal. recte. Vid. Jauch. *de Negation. p.* 44. *et.* 122. Vulg. et MSS. *ut* in *ne* convertunt. Vid. Brencm. *h.*

§. 7.

Quotiens apud Fiscum (1) *agitur*, actorum *potestas* etc.] *Judicialium.* Cujac. *ad h. l.* (2).

Ut merito is *uti liceat*,] Pro *iis* (3).

(1) Id est, Tribunal, ubi caussae fiscales aguntur. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 5. §. 6. *not.* 31.
(2) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 12. §. 12. *not.* 62.
(3) *His*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 9.

Non inique (1) *postulat persecutionem bonorum ejus*, etc.]. Vid. *L.* 5. *pr. de censib.*

(1) *Nonnunquam*, Hal. Sed recta Florentina. Vid. Schulting. *ad Paul. Sent. loc. modo cit. not.* 64. et Jauch. *de Negation. p.* 87.

§. 11.

Et in reliquum non exsolutae quantitatis accesserint,] Non, si simpliciter. Merend. *Controv. Jur.* XIII. 26. *num.* 3. *seqq.* (1).

(1) Vid. ad *h.* §. Schulting. *loc. modo laud.* not. 66. — Verba: *cupressi materiam vendere, vel olivae,* in seq. §. 15., illustrat van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 22. *p.* 112. *seq. Arbores pomiferas* Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *pomum*, exponit; quae quodlibet pomi genus ferunt. add. Arntzen. *ad Sedulii Carmen Paschale*, I. *vs.* 54.

L. XLVI.

Qui cum heres institutus esset, ut filius, etc.] A sciente, eum esse suppositum. Brunneman. *ad h. l.* Scip. Gentil. *de Errorib. Testam. Cap.* 1. [*Oper. Tom.* I. *p.* 6.] Aliter Wissenbach. *ad L.* 4. *Cod. de hered. instit.* (1).

(1) Ubi etiam alii laudantur. add. Finestr. et de Monzalv. *in Hermogen. Jur. Epitom. Libb. Tom.* II. *p.* 995. *seqq.* ubi integram hanc Legem exposuit. Vid. et Averan. *Interpr. Jur.* V. 19. *num.* 4. Secundum Pothier. *Tit. de his quae ut indign. num.* 23. fingendum, Testatorem ita instituisse: *Titius filius meus heres esto*, non simpliciter: *Filius meus heres esto.*

§. 2.

In ea Provincia, in qua administrat,] In alia licet, arg. *h. l.* et *L.* 62. *de contrah. emt. L.* 13. *de re militar.* (1). Nec admisit contrarium Tribonianus, etsi a Constantino constitutum. Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de his quae administr.* [*Tom.* II. *p.* 667.]

Infirmato contractu vindicatur,] A domino veteri, non Fisco: quod constituit Constantinus *d. L.* 1. *Cod. Theod.*

Et aestimatio ejus Fisco infertur:] Aliud *L. pen. Cod. de his quae vi metusve causs.* ubi est facta concussio, non hic (2). Nec opus statuere juris mutationem cum Jac. Gothofredo, *loc. modo laud.* Nec obstat *L.* 46. *de contrah. emt.* (3).

Nam et navem in eadem Provincia, etc.] Vid. Cicer. *in Verrem*, V. 18.

(1) Add. Finestresium, *loc. modo cit.* p. 1011.
(2) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. quod met causs.* §. 9.
(3) Ad quam vid. notata.

§. 4.

Intra duos menses etc.] Abrogatum per *L. ult. Cod. de compensation.* putat Donell. *ad d. l. num.* 8. *seq.* (1).

(1) Add. Finestr. *d. loc.* p. 1019.

§. 5.

Excepta caussa tributoria, et stipendiorum, etc.] Vid. Donell. *ad L.* 3. *Cod. de compensation. num.* 7. *seqq.* et Zanger. *de Exceptionib. Part.* III. *Cap.* 8. *num.* 22. *seqq.* (1). Nisi ex tali caussa quoque et ipse Publicanus compensare velit. Matth. *de Auctionib.* II. 6. *num.* 8. *seq.*

(1) Add. Finestr. *d. loc.* p. 1020. *seqq.*

§. 6.

In reatu constitutus, etc.] Et magis ante. *Consil. JCtor. Batav. Part.* I. *Cons.* 120.

Eique debitor recte bona fide solvit.] Vid. *L.* 41. *de solution.* (1).

(1) Add. Finestr. *d. loc. p.* 1026. *seqq.* — Sequitur in §. 8. *Caesari* volenti *adquirit.* Id est, *ratum habenti.* Jan. a Costa, *in Decretal. p.* 572.

§. 9.

Si multi Fisco fraudem *fecerint*,] *Furtum*, legit Cujac. *ad h. l.* (1).

(1) Aut *fraus* pro *furto* accipienda. Vid. Finestr. *d. loc. p.* 1045. Sequitur: *sed omnes* semel etc. Rehd. *simul.* Vid. Geb. *h.* quod sensum flagitare videri, ait van de Water, *in not. MSS.*

L. XLVII.

L. XLVII.

Moschis.] *Sempronia Moschis* apud Spon. *Miscellan.* p. 150. *Aurelia* apud Gud. *Inscription*, p. 148. 3. (1).

Fisci debitrix ex conductione vectigalium,] Vid. Matth. *de Auctionib.* II. 3. *num.* 8. (2).

Aequum putavit Imp., *prius heredes conveniri debere:*] Aliud in *tributis.* *L.* 5. *in fin.* *de censib.* — Ergo exceptio *ordinis* jam olim Fisco opposita. Balduin. *ad Nov.* 4. [in *Jurispr. Rom. et Attic.* *Tom.* I. *p.* 1331.] Rittershus. *ad Novell.* *Part.* III. *Cap.* 2. *num.* 18. quod de hypotheca *tacita*, non de *expressa* accipit Fab. *de Erroris.* *Pragm.* *Dec.* 5. *error.* 9.

In reliquum, possessorem omnem:] Inter illos enim nullum ordinis beneficium. Fab. *loc. modo laud.*

(1) Add. *Inscription.* apud Gruter. *p.* 661. 4. et *p.* 695. 12.

(2) Ubi probat, etiam mulieres vectigalia conducere potuisse. add. Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de Publican.* §. 21. et Burman. *de Vectigal. pop. Rom.* *Cap.* 9. *p.* 137. — Sequitur in §. 1. *eamque paulatim pluribus locaverat* etc. Hoc nove dictum videri, notat Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor.* *p.* 383. *not.* 11. Vid. tamen Idem, *ibid. in Addend.* *p.* 489. et Conrad. *Parerg.* *p.* 545. Pro *hoc iniquum et inutile Fisco videbatur*, Hoffman. *Meletem. ad Pand.* *Diss.* XXXII. §. 1. mallet: *hoc iniquum et incivile Fisco* etc.

L. XLVIII.

Et eo nomine cautionem etc.] Vid. *L.* 3. *h. t.*

Haec persona, quae capere non poterat, se detulerat,] Vid. *L.* 13. *pr.* *h. t.*

Sed in universo pronunciavit, etc.] Lege: *sed in universo. Pronuntiavit*, etc. (1). Aliter Reinold. *Varior.* *Cap.* 39. non recte.

Nisi petitum *esset:*] *Repetitum*, Stuerin. *Repet. Lection.* *Cap.*

Cap. 42. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 87. *seq.*] ubi de hac Lege (2).

Placuit, *quia non probabat* etc.] *Et placuit*, Cujac. *ad h. l.*

(1) Ita edidit Suerin. *loc. laud.*
(2) De qua vid. et Fab. *Conject.* XVII. 3. et Averan. *Interpr. Jur.* V. 2. *num.* 7.

§. 1.

Restituere hereditatem post mortem suam,] Aliud, si bona vetita sint, ad alios venire. *Nederl. Advysboek*, III. 271. Vid. de hac re quoque *Decision. Cur. Holland. Dec.* 25. De jure Fisci late Matth. *de Criminib.* XLVIII. 18. *Cap.* 2.

Cum heres scripta condemnata esset a Fisco, et *omnia bona* etc.] *Condemnata esset, et a Fisco omnia* etc. Rob. Steph. recte (1). add. *L.* 1. *Cod. ubi causs. fiscal.*

Quia posset prius ipse mori,] Idem de damnatis ad remum, et similibus. Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 8. *num.* 4. *seq.* [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1194.]

Repulsus est interim a petitione.] Vid. Cujac. *Obs.* XV. 5. Fab. *Cod.* IV. 58. *Def.* 9. Idem in alienatione alicujus respectu vetita. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* III. *Cap.* 3. *num.* 44. Dissentit Fab. *Cod. d. loc.*

(1) Add. Schulting. *Diss. de Recusation. Judic. Cap.* 7. §. 1. *p.* 76. Ita etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.* Egit de hac Lege Amaya, *Obs. Jur. Civ.* I. 11.

L. XLIX.

An totius artis *partem dimidiam*] Lege: *assis* (1). add. Cujac. *ad L. unic. Cod. de his, qui se def.*

De qua re exstat rescriptum Imp. Antonini] *Pii.* Vid. *L.* 59. §. 1. *ad L. Falcid.*

Unde dodrantis semissem solum capit, qui se detulit.]

Haec

Haec videntur esse Pauli, non Imperatoris. Cujac. *ad h. l.*

(1) Ut Flor. Vitium typographicum est.

L. L.

Valerius Patronius] Lege: *Patroinus* (1), ut et mox.

Ad venditorem pertinere.] Adeoque et ad debitorem, cujus pignora nondum plane sunt addicta. Maynard. *Decis. Tholos.* II. 40.

Papinianus et Messius] *Messiana familia*, Gruter. *Inscription. p.* 880. 14. et *p.* 881. 1. *et* 2.

Emtorem vero pensionem ejus anni accepturum,] Et stare locatione. Merill. *Obs.* II. 20.

Quod quidem *domino colerentur*,] *Quod si quidem a domino*, Rob. Steph. (2).

Respondit, *si nondum dies pensionis venisset*, etc.] Vid. Matth. *de Auctionib.* I. 16. *num.* 56.

(1) Ita Flor. Explucuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 324. *seq.* add. Pothier. *h. t. num.* 52. et Otton. *in Papinian. Cap.* 14. §. 5. *p.* 519.
(2) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*

TITULUS XV.

DE CAPTIVIS, ET DE POSTLIMINIO, ET REDEMTIS AB HOSTIBUS.

De *postliminio* vid. Herald. *ad Jus Attic. et Rom.* I. 3. (1).

(1) Add. Jos. Fern. de Retes, *Opusculor. Lib.* VI. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 274. *seqq.* Majans. *Disp.* XIII. quae est *de postliminio.* Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de cap. demin.* §. 4. De ordine hujus Tituli in Pand. vid. Pard. Pratej. *Jurispr. Med.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 566.

L. II.

Navibus longis (1), etc. *postliminium est*,] Vid. Cicer. *in Topic. Cap.* 8. De navibus his prolixe Salmas. *ad Jus Attic. et Roman. Cap.* 28. — Nullis hodie. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 9. *num.* 15. (2).

(1) Vid. Herald. *Obs. Cap.* 38. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1360.
(2) Add. Bynkersh. *Quaest. Jur. Publ.* I. 5.

§. 2.

Quod turpiter amittantur.] Et pulchre in iis vita effunditur. Virgil. *Aeneid.* II. *Vs.* 317. et 354. ubi Serv. (1).

(1) Vid. ad hunc §. et seq. *L.* 3. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 460. *seq.*

L. IV.

Vel hostibus deduntur,] *Nec hostibus deduntur*, Balduin. *Scaevol.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 460.] Non temere, et probat Noodt. *ad Tit. Pand. de tutor. et curator. dat.* Vs. *Possunt haec* etc. Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 284. *vel ab hostibus deduntur*, Idem, *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 9. §. 8. nihil mutat. add. Herald. *ad Jus Attic. et Rom.* I. 5. *num.* 12. (1). Ziegler. *ad Grot.* II. 21. §. 4. *vel ab hostibus deducuntur* (2). Vid. et de hoc loco Ant. Fab. *Jurisp. Papinian. Tit.* XI. *Princ.* 8. *Illat.* 1. *p.* 611. Herald. *loc. laud. Cap.* 6. Difficultas est in *L.* 17. *h. t.* nisi illic ponas, cum pactione, hic sine. Quaedam Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 27. *p.* 636. sed nihil expedit. *Deduntur* in conflictu, Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 3.

An qui hostibus deditus reversus, nec a nobis *receptus*, etc.] *Nec ab iis*, Balduin. *Scaevol. loc. modo laud.* et Charond. *h.* in margine. Sic et Faber, *loc. cit. p.* 612. et, ut vere dicam, aliter erit ambiguitas vitiosa. Noodt.

loc. modo laud. a nobis explicat: *quatenus ad nos attinet* (3).

Inter Brutum et Scaevolam varie tractatum est.] Conf. *L. ult. de Legation.* ubi vide.

(1) Vid. et Jos. Fern. de Retes, *Opusc.* VI. 1. *num.* 9. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 276. et Nic. Anton. *de Jurib. exul.* I. 8. *num.* 17. in *eod. Thes. Tom.* III. *p.* 27.

(2) Sic et Hal. Vulg. *vel qui ab hostibus deducuntur.* Vid. Brencm. *h.*

(3) D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 5. legit: *an qui hostibus a nobis deditus, nec receptus, reversus civis Romanus fit.* add. Idem, *Vit. Scaevol. p.* 61. Nihil mutat Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 15. *p.* 298. quem probat H. J. Arntzen. *in not. ad D'Arnaud. Vit. Scaevol. d. loc.* add. praeter de Retes, et Anton. *locc. modo citt.* Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 137. *seq.* et *p.* 151. *seqq.* Pothier. *h. t. num.* 8. et *num.* 18. Heinecc. *ad Brisson. de Verb. Signif.* voc. *a et ab*, *num.* 8. Gebauer. *Exercit. Acad. Vol.* I. *p.* 302. *seq. in not.* Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 10. §. 4. *p.* 50. pro *nec a nobis* legit: *et a nobis.*

L. V. (1).

(1) Explicuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 462. *seqq.*

§. 1.

Et intra praesidia sua produxerunt:] Vid. Grotium, *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 6. §. 3. et ad eum locum Ziegler. add. Herald. *Obs. Cap.* 38. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1360. *seq.*] et *ad Jus Attic. et Rom.* I. 6. *num.* 7. et maxime Cunaeus, *in Respons. de Jur. postlim.* (1). De *praesidiis* quaedam Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 27. *p.* 644. *seq.*

(1) Add. Marckart. *Interpr. rec. Lection.* I. 10. *p.* 67. *Amicos* Grotius, *d. loc.* III. 9. §. 2. intelligit, non simpliciter quibuscum pax est, sed qui partes in bello

easdem sequuntur. Bynkersh. *Quaest. Jur. Publ.* I. 15. qui mutuo foedere in hostem agunt.

§. 2.

Nam si cum gente aliqua neque amicitiam, neque hospitium, etc.] Quod plus est, quam amicitia sola. Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 26. *p.* 608. *seqq.*

Hoc quoque igitur casu postliminium datum est.] Vid. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 9. §. 18. *seq.* Facit huc Dio Cass. *Lib.* LIV. *p.* 536.

§. 3.

Et ideo in Atilio Regulo, quem Carthaginenses etc.] Lege: *Carthaginienses.* add. Cicer. *de Offic.* III. 27. (1).]

Non est visa necessaria Lex, etc.] Qualis *L. ult. de Legation.*

Et ideo Lex esset supervacua.] Interdum et ob dubia tollenda tales Leges latae. Cicer. *pro Domo*, *Cap.* 26. De re quoque Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 26. *p.* 593. *seqq.* non bene (2).

(1) Sequitur: *et ideo in* quodam *interprete Menandro* etc. Nic. Catharinus, *Obs. et Conj.* II. *ult.* in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 784. legit: *in duodecim*, i. e. XII. Tabularum, *interprete* etc. Male. Hermodorum Ephesium eum vocat Pomponius in *L.* 2. §. 4. *de orig. jur.* De hoc Menandro Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 143. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1254. *seq.*

(2) Add. Pancirol. *loc. modo cit.* et Gebauer. *Exercit. Acad. Vol.* I. *p.* 300.

L. VI.

Pretium ex Fisco reddendum est.] Hoc singulare, quia res hic erat amissa (1).

(1) In hac Lege rescriptum laudari, nulla tamen ejus mentione facta, putat Cujac. *in expos. Nov.* 22. *p.* 572.

Idem

Idem rescripsisse Impp. Severum et Antoninum *L.* 12. §. 17. *h. t.* notavit van de Water.

L. VII.

Non dubito, quin etc.] *Cum* (1), Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 26. *p.* 586. et mox *non* delet. Non recte. *Quamquam*, Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 16. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1237.] et *ad Jus Attic. et Rom.* I. 3. *num.* 11. *seqq.* bono sensu, et tunc mox *non* optime quadrat. add. Idem, *d. Cap.* 16. *in fin.* et *Cap.* 17.

Foederati et liberi] Hi diversi. Plin. *Epistol.* X. 93. Cujac. *Obs.* XXVII. 33. Sed saepe conjunguntur. Cicer. *pro Balbo*, *Cap.* 8. Nimis urget horum discrimen Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 26. *p.* 590.

Nobis externi sint (2),] Non vero subsint nobis. Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 17. *num.* 9. *seq.*

Non inter nos atque eos postliminium esse.] Non recte Vales. *ad Amm. Marcellin.* XIX. 9. *p.* 220. (3).

(1) *Quum*, Bilderdyk. *Obs.* I. 12.

(2) *Non sint*, Hal. et Vulg. Vid. D. Goth. *in not.* Florentinam retinet Cujac. *Obs.* XI. 23. et *loc. cit.*

(3) Cujac. *Obs.* XI. 23. *Nec inter nos* etc. Pothier. *h. t. num.* 4. putat, Vereres hac in re dissensisse, sed Proculi sententiam praevaluisse.

§. 1.

Sive is foederatus est,] *Sive non est foederatus*, addit Rob. Steph. (1). quod sensus flagitat. Turbat valde Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 26. *p.* 591.

Item sive aequo foedere in amicitiam venit, etc.] Vid. Liv. XXXIV. 57. Virgil. *Aeneid.* XII. *vs.* 191. Cicer. *pro Arch. Poët. Cap.* 4. *Foedera ingenuae pacis*, Amm. Marcellin. XXVII. *p.* 485. Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 16. *num.* 14. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1242.] pro *item* legit: *id est*, Male.

Ut is populus alterius populi majestatem comiter conservaret,] Vid. Grotium, *de Jur. Bell. ac Pac.* I. 3. *num.* 21. Vinn. *de Jurisdiction. Cap.* 3. *num.* 5. *seq.* Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 1. *num.* 5. *seqq.*

Alterum populum superiorem esse,] Vid. Cicer. *pro Balbo, Cap.* 16. Liv. XXXVIII. 11.

Quemadmodum clientes nostros intelligimus liberos esse,] Multo magis, qui protectionem solam pacti sunt. Gail. *Obs.* II. 54. ad aliquem appellant, jura ejus recipiunt. Mev. *ad Jus Lubec. Quaest. Praelim.* II. *num.* 6. *seqq.* De *clientelis* Dionyf. Halic. *Lib.* II. Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 5. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1175. *seqq.*] Sub Imperatoribus exolevere, qui potentes oderunt. Herald. *d. loc. num.* 10.

Neque viri boni nobis praesunt:] D. Goth. *in not.* „*Neque viribus nobis pares sunt,* Hal. *Neque jure omni pares sunt,* Vulg." *Neque jure omni nobis pares sunt,* MS. Aured. teste Char. *h.* in margine (2).

(1) Etiam Char. *h.* in margine.

(2) Quod probat Wieling. *Lection. Jur. Civ. in Praefat.* Vs. *Ait JCtus*, etc. Florentinam exhibere IV. MSS., quae contulit, testatur Brencm. *h.* eamque tuetur Jo. Gotfrid. Sammet. *Opuscul. p.* 224. *seq.* Ipse Brencm. *d. loc. neque ut viri boni nobis praesunt*, id est, ut arbitri. *Neque ut viri boni, nobis pares sunt*, Henr. Kellinghusen. *Diss. de LL. nonnullis Roman. Cap.* 21. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 65. Haloandrinam sequuntur Cujac. *Obs.* XXVII. 33. Voet. *ad Tit. Pand. ad L. Jul. maj. num.* 5. Barbeyr. *ad Grot.* I. 3. §. 21. *num.* 2. Pothier. *h. t. num.* 4. etiam Bilderdyk. *Obs.* I. 12. locum tamen hunc aliter construendum censet.

§. 2.

At fiunt apud nos rei etc.] An, apud Graecos? dubito ob locum Eurip. *Orest. vs.* 769. — Facit huc *L.* 3.

de

de offic. Praesid. Bynkersh. *de Foro Legator.* *Cap.* 2. Non hic agitur de quaestionibus ex foedere, quomodo accipit Grotius, *de Jur. Bell. ac Pac.* I. 3. *num.* 21. ubi vid. et Ziegler. (1).

(1) Add. Cujac. *Obs.* XXVII. 33. et Pothier. *h. t. num.* 4.

L. VIII.

Paulus Lib. III. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 21. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 227.] et Heinecc. *ad eand. Legem, p.* 97. *et* 331.

Non ut a patre filius, ita uxor a marito jure postliminii recuperari potest,] Ratio *L.* 12. §. 2. *h. t.* add. Ches. *Differ. Jur. Cap.* 64. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 819.] Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 8.

Et adhuc alii post constitutum tempus *nupta non est:*] D. Goth. *in not.* „Haec verba: *post constitutum tempus,* Cujacius, *ad Nov.* 22. a Triboniano subdita esse ait." Etiam Brisson. *de Jur. connubior.* [*Oper. minor. p.* 366.] (1).

Quod si voluerit etc.] Lege: *noluerit* (2).

Poenis dissidii *tenebitur.*] Lege: *discidii* (3).

(1) Et Wissenbach. *Embl. Tribon. Cap.* 7. *p.* 158. et Heinecc. *loc. cit. p.* 331. Dissentit Wybo, *in Tribon. defens. p.* 300. Haesitat Voorda, *Thes. Controv. Dec.* 9. §. 1. add. Pothier. *h. t. num.* 23.

(2) Ita Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Sed eodem fere sensu, ut ait Pothier. *d. loc. Noluerit,* etiam Heinecc. *d. loc. p.* 331. et Jens. *Strictur. ad Pand. p.* 513.

(3) Ita Flor. *Dissidii,* Hal. etiam Rehd. ubi tamen superscriptum: *al. disc.* Vid. Geb. *h.*

L. IX.

Ulpianus Lib. IV. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Go-

Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 12. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 220.] (1).

(1) Et Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 15. *not.* 7.

L. X.

Pater instituto *impuberi.* etc.] Idem si *exheredato.* Bachov. *ad Treutler. Vol.* II. *Disp.* 11. *Thes.* 9. *Lit. g. p.* 669. Vid. ad hanc Legem Cujac. *ad Papinian. Libb. Quaestion.* (1).

Substitutio suas vires necessario tenet.] Nec huc producitur, quod est *L.* 12. *qui testam. fac. poss.*

(1) Sequitur: *quoniam si pater, qui* non *rediit*, etc. Ita Hal. recte. Vid. Jauch. *de Negation. p.* 87. *et* 122. et Otton. *in Papinian. Cap.* 17. §. 4. *p.* 702. Flor. ab initio negatio abfuit. Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Si mortuo patre etc.] Vid. ad hunc §. Rucker. *Interpr.* I. 4. (1).

(1) Add. Amaya, *Obs. Jur. Civ.* II. 2. Wieling. *Lection. Jur. Civ.* I. 23. Henr. Kellinghusen. *Diss. de LL. nonnullis Roman. Cap.* 4. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 21. *seqq.*

L. XI.

Quod si filius etc.] Junge *praec. L. pr.* De hac Lege Fab. *Conj.* III. 9. *num.* 9. *seq.*

Quod de secundis tabulis tractari *possit*,] Id est, disquiri (1).

Exinde sui juris videtur *fuisse*,] *Non videtur*, Hal. et al. male (2).

Ex quo pater hostium potitus (3) *est.*] Non a tempore mortis.

(1) Add. Cujac. *Obs.* XV. 17. et Thom. Papillon. *de substitution. pupillar. Cap.* 5. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 736.

(2)

(2) Add. Jauch. *de Negation.* *p.* 88.
(3) De hac locutione vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. *ult.* in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1516. Ant. Augustin. *Emend.* IV. 10. in *eod. Thes. eod. Tom. p.* 1559. *seq.* Otton. *in Papinian. Cap.* 6. §. 1. *p.* 88. *seq.*

§. 1.

Sufficiat (1) *Lex Cornelia substituto non alias* (2), *quam si* etc.] Aliter enim esset mortuus, antequam aliquid haberet.

(1) Id est, *proficiat.* Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 22. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 247. add. Cujac. et Papillon. *locc. modo citt.* Late de hoc §. Ed. Amisfort. van Voorst. *Diss. de Jur. quod orit. ex commorientibus*, *Cap.* 2. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 364. *seqq.*
(2) Id est, *non secus*, Jauchius, *de Negation. p.* 304, secutus Ant. Fabrum. Sed vid. Rucker. *Interpretation. Cap.* 3. *p.* 209. *seq.* *Non alia ratione, quam si* etc. Wieling. *Lect. Jur. Civ.* I. 22. *p.* 79. et post *substituto* ponit (;).

L. XII.

In pace autem *his*, etc.] Sic etiam in Veteri MS., teste Leonin. *Emend.* II. 6. *num.* 27. (1).

De quibus nihil *in pactis erat comprehensum*,] D. Goth. *in not.* „*de quibus id in pactis* etc. P. Fab. *Semestr.* I. 7. et Cujac. *Obs.* XIX. 7.“ et *Obs.* XXIV. 31. aut alioquin subintelligenda dicit verba: *non est postliminium.* Similis elliptica locutio in *L. unic.* §. 1. *si quis jus dic. non obtemp.* In Veteri MS. post *comprehensum*, addi: *non est*, testatur Leonin. *d. loc.* *De quibus id in pactis* etc. legit quoque Grotius, *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 9. §. 4. et Cunaeus, *in Respons. de Jur. postliminii*, *p.* 254. (2). Aliter, sed eodem sensu, Herald. *Obs. Cap.* 36. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1558.] legit: *in pace non item.* Non satisfacit Bynkersh. *Obs.* I. 20. (3).

Quod ideo placuisse Servius scribit, quia spem revertendi etc.] Rationem ex Jure Gentium solidiorem dat Grotius, *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 9. §. 4. (4).

Qui pervenerunt ad alteros,] Haec expungit Herald. *loc. modo laud.* et *ad Jus Attic. et Rom.* I. 3. *num.* 6. male. Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 26. *et* 27. pro *alteros* legit: *exteros*, male quoque (5), et mox pro *suo facto* legit: *suis factos*, nec hoc bene.

Eorum servi efficiuntur,] Occisi quoque, apud Socrat. *Histor. Ecclesiast.* I. 19.

Apud quos jam hostes suo facto *deprehenduntur*,] Legendum: *suo fato*, cum Grotio, *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 6. §. 12. Vinn. *ad* §. 17. *Inst. de rer. division.* (6) et ante eos Charond., etiam ed. Rob. Steph. et multae aliae. Vid. Bynkersh. *Obs.* IV. 14. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* VI. 9. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 290.] Sic Quinctil. *Declam.* 19. [*p.* 336. ed. Burm.] *sicut me deprehenderat temporis illius fatum.* Sic *L.* 2. *de cond. et dem.* Senec. *de Provident. Cap.* 3. et *de Brevit. Vit. Cap.* 2. *Factum* etiam pro *fatum* male legitur *L.* 21. *pr. de eviction.* (7). Herald. *loc. laud.* legit: *suos factos.* Prius elegantius et commodius. Bynkersh. *d. loc.* legit: *apud quos, jam hostes suo facto, deprehenduntur*, quod non placet. Huber. *in Prael. ad h. t. Pand. num.* 4. Vulgatam sequitur, sed frigide defendit.

Nisi foedere cautum fuerat, etc.] Vid. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 9. *num.* 4.

(1) Hal. *etiam* loco *autem.* Vid. Geb. *h.*
(2) Cum Cujacio facit quoque Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 20. et Majans. *Disp.* XIII. §. 29. Aliter Idem, *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 465. Jauchius, *de Negation. p.* 332. *seq.* *τὸ nihil* delet, et refutat Bynkershoekium. Cum Cujacio facere etiam videtur Pothier. *h. t. num.* 6. quamvis Bynkershoekii conjecturam quoque proponat.

(3) Quem laudat Herm. Cannegiet. *Obs.* III. 1. *p.* 228.
(4) Add. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 122.
(5) *Alteros*, id est, *alios*. Bynkersh. *Ob.* IV. 14.
(6) Etiam Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 18. et locum hunc ita exhibet Cujac. *Obs.* IV. 9. in fin.
(7) Ad quam vid. notata.

§. 1.

Nam hereditate non (1) *possunt*,] Cujus adquisitio in suspenso esse nequit, per *L.* 77. *de reg. jur.* Nec obstat *L.* 34. *pr. L.* 74. *in fin. de adq. vel omitt. hered.* illic enim res et conditio erant certae per se, hic non. Leonin. *Emend.* II. 7.

(1) *An possint*, Hal. male. Vid. Jauch. *de Negation.* *p.* 62. *seq.* et Leonin. *d. loc.*

§. 2.

Facti autem caussae infactae nulla Constitutione fieri possunt:] Facit huc Senec. *de Benefic.* VI. 2. Cicer. *pro Domo, Cap.* 18. Scip. Gentil. *Parerg.* II. 19. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1338.] Distinctius Ghes. *Differ. Jur. Cap.* 62. *et Cap.* 64. [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II.]

Interrumpitur usucapio:] Vid. ad *L.* 19. *ex quib. causs. major.* (1).

Julianus scribit, credi suo tempore impleri usucapionem, etc.] Vid. *L.* 8. *de usurp. et usuc. L. pen. h. t.* Cujac. *ad L.* 15. *de usurp. et usuc.* (2).

Sed Juliani sententia sequenda *est.*] *Sententiam sequendum*, Flor. Vid. ad *L.* 19. *in fin. de novation.* (3).

(1) Praecedit: *qui postea* nactus *est.* Hal. et Vulg. *captus.* Vid. Brencm. *h.* probante Bilderdyk. *Obs.* I. 18. *p.* 126. Malam versionem dicit Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 513. et *in Append. p.* 679.
(2) Add. de hoc loco Ang. Jac. Cuper. *Diss. de Natur. possession. Part.* II. *Cap.* 30. *p.* 105. *seq.*

(3)

(3) Add. Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 15. *p.* 299. *Sententia sequenda*, Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 3.

Medio tempore filius, quem habuit in potestate captivus, uxorem ducere potest (1):] Vid. *L.* 23. *h. t.*

Nam utique nec dissentire:] Facit huc *L.* 7. §. 1. *de sponsal.*

Susceptus ergo nepos in reversi captivi potestate, ut redierit, erit,] Taurell. *rediERIT*, i. e. *redierit, erit* (2).

Cum nuptiis consenserit:] *Non consenserit*, Flor. recte.

(1) An non debet triennium exspectare? Jan. a Costa, *ad pr. Inst. de nupt.* Vs. *unde quaesitum est*, etc. putat, inter Vett. JCtos hac de re disputatum fuisse, sed praevaluisse negantium opinionem. Alii aliter. Vid. notata superius ad *L.* 10. *de rit. nupt.*

(2) Flor. fuit: *audierit.* Vid. Brencm. *h.* qui inde legendum conjicit: *ut avus redierit, erit.* Hoffman. *Melet. Diss.* XXXI. §. 2. potius pro *consenserit*, ope geminationis legi vult: *consenserit, erit.* Sequitur: *quia* illius *temporis conditio*, etc. Voorda, *in not. MSS.* legit: *quia* illud *temporis* etc.

§. 4.

Non tamen in matrimonio est.] Sed vid. *L.* 8. *h. t.*

§. 5.

Non creduntur jure subtili confirmari testamento, etc.] Vid. *L.* 7. *de jur. codicillor.*

§. 6.

Ac si nunquam iste hostium potitus *fuisset.*] Vid. ad *L.* 10. *de testam. milit.* (1).

(1) Et ad praec. *L.* 11. *pr.*

§. 8.

Nihil ex constitutione domini *superesse*, etc.] *Dominis*

nis (1), Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 93. *error.* 3. *num.* 5. Sed Vulg. habet: *domino.* — Casus notabilis, ubi quis jam dominus revocabili jure, dominium irrevocabile adquirit usucapione. add. Bachov. *Adv. Fab. Dec.* 93. *error.* 3. *num.* 5.

(1) Sic etiam legit Rucker. *in not. MSS.* et Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 19. *p.* 114. geminata litera *s* vocis sequentis. Praecedit: *Constitutio, quae de redemtis lata est.* Quae illa sit, JCtus non addit: non autem esse *L.* 2. *Cod. de postlimin.*, quippe quae Tryphonino posterior est, notat Pothier. *h. t. num.* 27.

§. 9.

Ne praestatio libertatis dominii fiat translatio?] Et actus operetur contra agentium intentionem.

Quia, ut Sabinus scribit, de sua qua *civitate* etc.] *Quaque*, Rob. Steph. (1).

Certe et veteri jure, si ad *hoc* etc.] Lege: *ab hoc* (2).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* add. Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 10. in fin. Sequitur: *liber erit servus.* Ant. Fab. *Jurispr. Papinian.* III. 4. *Illat.* 3. *p.* 121. et XI. 8. *Illat.* 19. in fin. pro *liber* legendum censet: *semper.* Sed vid. Pothier. *h. t. num.* 27.

(2) Ut Flor. Vitium typographicum est, quod tamen etiam in aliis edit. Goth. exstat.

§. 12.

Nisi quod in hoc controversa *res est,*] *Diversa*, Rob. Steph. (1). *Conversa*, Flor. quod cur mutatum? (2). add. Gloss. *h.*

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

(2) Etiam Rucker. *in not. MSS.* monet, mutari illud non debuisse. Praecedit: *et in* propriorem *debiti caussam.* Ant. Fab. *Jurispr. Papinian.* XI. 8. *Illat.* 13. legit: *priorem.*

§. 13.

§. 13.

Et in parte ceterorum ei, *qui redimit*, succedant.] *Is — succedat*, Rob. Steph. (1).

(1) *Succedat*, etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 18.

Cum matre redimatur ab eodem etc.] Scil. emtore.
Aestimationem contingere *partus*,] Al. *contingeret* (1).

(1) Sic Hal. Vid. de hoc loco Pothier. *Tit. de Legat. num.* 133.

L. XIII.

Paulus Lib. II. *ad Sabinum.*] Agens forte *de suis et legitimis.* Junge *L.* 17. *h. t.*

L. XIV.

Pomponius Lib. III. *ad Sabinum.*] Egit *de adquirenda vel omittenda hereditate*, etc.

§. 1.

Non ut pater filium, etc.] Vid. *L.* 8. *h. t.*

L. XV.

Ulpianus Lib. XII. *ad Sabinum.*] Agens de *liberis suis.*
Quod non sine ratione dicetur.] Ergo mors hoc vinculum solvit.

L. XVI.

Idem Lib. XIII. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 2. *de suis et legitim. hered.*

L. XVII.

Paulus Lib. II. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 13. *h. t.*
Postliminio carent, qui armis victi hostibus se dederunt.] Obstat *L.* 4. *h. t.* ad quam vide. add. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 9. §. 8. Herald. *Obs. Cap.* 37.

[in

[in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1359. *seq.*] et *ad Jus Attic. et Rom.* I. 5. *num.* 14. (1). De toto populo videtur capere Huber. *de Jur. Civitat.* I. 9. *Cap.* 7. *num.* 35. de quo tamen aliter Cicer. *de L. agrar. contra Rullum*, *Orat.* II. *Cap.* 15. Deditionis ritus apud Brisson. *de Formul.* IV. 39. *seqq.*

(1) Vid. et Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 122. *seq.*

L. XVIII.

Ulpianus Lib. XXXV. *ad Sabinum.*] De *repetitione dotis* egit illic.

L. XIX.

Postliminium est etc.] Aliter Grotius, *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 9. §. 2. (1).

Aut etiam citra bellum,] Vid. *L.* 5. §. 2. *h. t.*

Ut qui per injuriam ab extraneis detinebatur, etc.] Vid. Grot. *d. loc.* III. 10. §. 2.

(1) Add. Finestr. et de Monzalv. *loc. modo laud. p.* 119. *seqq.*

§. 1.

Induciae (1) *sunt*, etc.] Rectius Grot. *loc. laud.* III. 21. §. 1.

(1) Unde dictae, Coler. *Parerg. Cap.* 21. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 373. *seq.*

§. 3.

[*Sed et si in civitatem* sociam amicamve, etc.] Haec diversa Liv. XLV. 25. Victorin. *in Cicer. Rhetoric.* I. *p.* 82. (1).

(1) Add. Grotium, *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 9. §. 2. et Bynkersh. *Quaest. Jur. Publ.* I. 15.

§. 6.

§. 6.

Liber efficitur.] Ratio §. *praec.*

Neque sibi reverti potest,] Ob §. 4. *h. l.*

§. 7.

Et quia disciplina castrorum antiquior fuit parentibus Romanis, etc.] Non probo judicium contrarium Voetii, *de Jur. Militar. Cap.* 4.

§. 8.

Aut ad eos, cum quibus nulla amicitia est,] Vid. *L.* 5. §. 2. *h. t.* (1).

(1) Praecedit: *qui aut ad hostes, aut in bello transfugit.* J. B. Koehler. *Interpr. et Emend.* I. 6. *p.* 66. legit: *qui ad hostes in bello transfugit.*

§. 9.

Si is qui emat ab hostibus, etc.] D. Goth. *in not.* „*emerat*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph.

§. 10.

Quia ejus naturae sunt, ut sui esse vel consilio, vel aliis modis possint.] Facit huc *L.* 5. §. 3. *h. t.* *L.* 26. *eod.*

L. XX.

§. 1.

Expulsis hostibus ex agris, quos ceperint, etc.] Et retinuerint. Mev. *ad Jus Lubec.* IV. 1. *Art.* 10. *num.* 14. *seqq.* (1).

Publicatur enim ille ager, qui ex hostibus captus fit.] Vid. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* III. 6. §. 11. Cujac. *Obs.* XIX. 7. (2).

(1) Add. Grot. *loc. laud.* III. 9. §. 13.
(2) Add. Jan. a Costa, *ad* §. 17. *Inst. de rer. division.*

§. 2.

§. 2.

Non jus postliminii mutat.] Nec ante reditum tribuit.

L. XXI.

Non cum domino, sed cum marito fuisse declaratur.] Facit huc *L.* 3. *pr. de concubin.* (1).

(1) Praecedit: *et exinde intelligi oportet remissum matri pignoris vinculum.* Graecos hic quaedam adjicere illustrationis caussa, notat Leunclav. *Notator.* II. 122. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1529.

§. 1.

In civilibus dissensionibus, etc.] Vid. Cicer. *pro Ligar. Cap.* 9. Facit huc Idem, *ibid. Cap.* 6. et *Catilin.* III. 10. et *pro Domo*, *Cap.* 26. Idem, *pro Rege Dejotar. Cap.* 5. *Discordiis civilibus*, Amm. Marcellin. XIV. *p.* 54. *Dissensionibus* quoque Caesar, *de Bell. Alex. Cap.* 62. Cicer. *in Verr.* V. 58. Arnob. *Adv. Gentes*, III. *p.* 115. Dionys. Halicarnass. *Lib.* II. *p.* 82. διχοςασίαι.

Non tamen in exitium Reipublicae contenditur,] Saepe tamen id inde exstat, aut saltem dominatus et Regna. Cicer. *de Harusp. Respons. Cap.* 25. et *Catilin.* III. 10. Augustin. *de Civit. Dei*, III. 30.

Vice hostium non sunt etc.] Etsi ita saepe dicuntur. Vid. Tacit. *Histor.* II. 41. 43. et alibi. Cassius apud Appian. *Civil.* IV. 1008. *bellum civile* tum demum vult esse, quando utrimque de Principatu est lis.

Quam nulla captivitate amiserant.] Vid. Cujac. *Obs.* XXVI. 2.

L. XXII.

Idemque jus in eadem caussa omnium rerum jubetur esse Lege Cornelia, etc.] Vid. Paul. *in Sent.* III. 4. §. 8.

§. 1.

Vel accipient,] *Vel accipiunt*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 2.

Et *si vivo patre decesserit*, etc.] *Nec si*, Cujac. *ad L.* 4. §. *si pupilli. de usurp. et usuc.* ob *L. pen. de suis et legit. hered. L.* 8. §. *ult. de castr. pecul.* Dissentit Merill. *Variant. ex Cujac.* III. *ult.* agi volens de casu patris reversi (1): quod verbis Juliani non congruit (2).

In pendenti esset:] *Est*, Rob. Steph. (3).

(1) Seu fingens, filium mortuum esse, dum pater apud hostes erat, et patrem, mortuo filio, rediisse postliminio.

(2) Etiam Voorda, *in not. MSS.* observat, nihil horum, quae fingit Merillius, suggerere verba JCti, et si fingamus, patrem post mortem filii rediisse, coepisse illud, quod filius accepit, utique ad patrem prius, quam ad heredes ejus pertinere, et inepte adeo dicturum JCtum: *ad heredem patris pertinebit.* Neque hoc incommodum satis tollere Merillium, dicentem, si ad heredem patris pertinet, intelligi ad patrem ipsum pertinere. Quapropter praefert emendationem Cujacii: quam probat quoque Pothier. *h. t. num.* 41. Jauch. *de Negation. p.* 186. legit: *et si vivo patre decesserit, ad heredem patrisfam. pertinebit*, id est, filii.

(3) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Conflatum ex *est et*, Voorda, *Interpr. et Emend.* I. 23. *p.* 91.

L. XXIII.

Idem Lib. LXIX. *Digestorum.*] Junge *L.* 26. *de stat. homin.*

Mox natus filius ejus, uxore ducta, etc.] Vid. *L.* 12. §. 3. *h. t.*

Ac si filius natus *in civitate fuisset.*] *Filio nato*, Jan. a Costa, *ad* §. 5. *Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv.* (1).

(1) Hal. *ac si is, cum filius nasceretur, in civitate fuisset.* Vid. Geb. *h.* Rucker. *in not. MSS.* ait: „Ego puto nihil mutandum. Debent accipi, quasi scriptum esset: *perinde ac si ei filius natus in civitate fuisset*, id

id est, perinde ac si ei in civitate existenti, filius natus fuisset."

L. XXIV.

Hostes sunt, quibus bellum publice (1) *Populus Romanus decrevit*, etc.] Vid. Cicer. *in Verr.* IV. 86. *Philipp.* IV. 6. Liv. XL. 27. add. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* I. 3, §. 4.

Ceteri latrunculi vel praedones appellantur.] Vid. Cicer. *de Offic.* III. 29.

(1) Id est, publico ritu indicendi belli. Pothier. *h. t. num.* 3.

L. XXV.

Divi Severus et Antoninus rescripserunt: etc.] Vid. *L.* 1. *Cod. de postlim. revers.*

Quemadmodum *jure postliminii reversus sit:*] *Quemadmodum si*, Rob. Steph.

L. XXVIII.

Si quid bello captum est,] Nunc primum, non receptum (1). *Si quod*, Herald. *Obs. Cap.* 36. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1359.] et *ad Jus Attic. et Rom.* I. 5. Sed sic minus quadrabit nota Pauli. Bynkersh. *Obs.* III. 6. legit: *si, quod bello captum est, in praeda est*, etc. Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 27. *p.* 621. prius *est* delet (2), non recte.

Paulus: Imo, si in bello captus pace facta domum refugit, etc.] Cessante postliminio. *L.* 12. *pr. h. t.* *Domum.* Al. *demum* (3).

A quo *priore bello captus erat*,] *E quo*, Salmas. *d. loc. p.* 627. male. — Et ergo non est in praeda, etsi in hoc bello nunc primum captus.

Si modo non convenerit in pace, etc.] Id est, in legibus pacis. Salmas. ad *Jus Attic. et Rom. Cap.* 27. *p.* 634.

 si

si modo non reveneriт in pace, aut *si domum non revenerit in pace.* Pessime.

(1) Add. Chesium, *Interpr. Jur.* I. 29. *num.* 11. *seqq.* in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 160.

(2) Etiam abest apud Hal. Florentinam tuetur Marckart. *Interpr. rec. Lect.* I. 11. *p.* 71. *seqq.* quem etiam vid. *ibid. Cap.* 10.

(3) Sic Flor. Neutrum pravum, ait Voorda, *in not. MSS.* add. Marckart. *d. loc. p.* 73. *seq. Domum refugit*, in Barb. est. Vulg. *domum rediit.* Vid. Brencm. *h.*

L. XXIX.

Paulus: Imo, etc.] Labeonis esse, quae tribuuntur Paulo, vult Perrenon. *Animadv.* II. 16. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 646.] Perperam, ut puto (1).

Dum in eo statu esses, possederit:] Vid. *L.* 12. *§.* 2. *h. t.*

Et eo modo etiam hereditas etc.] Vid. Cujac. *ad L.* 15. *de usurp. et usuc.*

(1) De hac Lege Ant. Fab. *Jurispr. Papinian.* XI. 8. *Illat.* 26.

L. XXX.

Paulus: imo cum servus etc.] Haec longe quaesita, bona tamen. add. Herald. *ad Jus Attic. et Rom.* I. 3. *num.* 4.

TITULUS XVI.

DE RE MILITARI (1).

(1) *De re militari* Dissertatio est Samuelis Fermati in *Supplem. Thes.* Meerman. *p.* 552. *seqq.* de qua vid. *Praef. d. Supplem. p.* 8. — *De Jure militari* Librum Singularem edidit Joh. Voet. — *De connubiis militum Romanorum* disseruit Philipp. Matth. Mestre, in Thes.

Diss.

Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* I. *p.* 291. *seqq.* — *De poenis militaribus Romanorum* Dissertationem conscripsit Gerh. Sichterman, in *eod. Thes. Diss. eod. Tom. p.* 221. *seqq.* — *De triplici missione militari* Dissertatio est Wilhelmi Menthen, in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* III. *Tom.* II. *p.* 149. *seqq.* — De *stipendiis militum* vid. citatos superius ad *L.* 2. §. 2. *de his qui not. infam.* De iisdem duae sunt Dissertationes in *Comm. Acad. Inscription. Tom.* XLI. *et* XLII. memoratae in Saxii *Onomastic. Part.* VII. *p.* 125. et *Part.* VIII. *p.* 404.

L. II.

Militum delicta, etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVIII. 13. *Cap.* 5. *num.* 12. (1).

(1) Ubi de quaestione egit, an milites fori privilegium habeant in criminalibus.

L. III.

Divi Severus et Antoninus rescripserunt.] Vid. *L. ult. de accusation.* (1).

(1) Add. Paganin. Gaudent. *Jurid. Expofition.* II. 19. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 381. Explicuit hanc Legem Jac. Lect. *ad Modestin. de poen.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 153. *seqq.*

§. 1.

Poenae militum etc.] De his Langl. *Semestr.* XIII 2. *Gradus dejectio,*] De qua Vales. *ad Amm. Marcellin.* XV. 3. *p.* 67. *seq.* (1).

(1) De discrimine inter milites *desertores*, et *emansores*, ad seq. §. 2. *et* 3. vid. et Pagan. Gaudent. *Jurid. Expofition.* II. 18. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 380.

§. 4.

Is qui exploratione *emanet* etc.] *In exploratione*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

§. 5.

Itaque pro modo delicti aut castigatur, etc.] Tempore Polybii erat capitale. Vid. Polyb. *Lib.* VI. *p.* 671.

§. 6.

Ab excubatione quis desistat,] De hoc crimine Polyb. *loc. modo laud.* (1).

(1) Add. Pagan. Gaudent. *Jurid. Exposition.* II. 20. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 381. — *Emeritum*, in seq. §. 8., esse commodum, praemiumque veteranis et emeritis praestari solitum, notat Marckart. *Interpr. rec. Lection.* II. 14. *p.* 260. add. Brisson. *de Verb. Sign.* in voc. *num.* 3.

§. 10.

Ad bestiasque,] Vid. Liv. *Epitom. Lib.* LI.

Vel in furcam *damnabitur.*]. *Crucem* scripsit Modestinus (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 28. *pr. de poen.*

§. 13.

Miles, qui in bello arma amisit, etc.] Vid. Polyb. *Lib.* VI. *p.* 671. (1).

(1) Sequitur in §. 15. *etiam res bene* gesserit. Al. *cesserit.* Nihil mutat Rad. Forner. *Rer. quotid.* I. 15. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 145.

§. 16.

Vel fustibus caeditur,] Ad *fustuarium* refert Voet. *de Jur. militar. Cap.* 4. *p.* 207. male. (1).

(1) Ad seq. §. 20. vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 26.

L. IV.

L. IV.

Jure militabit] Non eunuchus. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 40.

§. 2.

Lectus vel dissimulavit,] D. Goth. *in not.* „*lectusve dissimulavit*, Hal." Etiam Rob. Steph. (1) bene.

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.* qui id etiam probat. Florentinam tuetur P. Fab. *Semestr.* I. 24. *p.* 258. *lectus vel* scriptum putans pro *vel lectus*, ut et alibi.

§. 3.

Dissimulatio *perpetuum exilium*.] An exciderunt: *insulae relegationis*. Conf. *L.* 4. *de poen.* (1).

(1) Pothier. *h. t. num.* 8. haec ita explicat: „quod si, quum legeretur, dissimulavit se esse relegatum, ita punitur, ut, quum ad tempus duntaxat esset relegatus, perpetuum fiat exilium." Incipit §. *Temporarium exilium* etc. Sed Flor. etiam nunc esse: *temporium*, eamque vocem etiam occurrere in *L.* 1. *de abigeis*, notat Brencm. *h.*

§. 4.

Si transactum de futuro (1) *sit*,] De *fama*, Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 75. *error.* 9. circa fin. (2).

(1) Id est, de infamia futuri temporis, Pothier. *h. t. num.* 8.

(2) Probante Voorda, *in not. MSS.*

§. 5.

Sed ut accedente caussa militiae audiendus, etc.] Id hic speciale. Rittersh. *ad Novell. Part.* IX. *Cap.* 10. *num.* 65. D. Goth. *in not.* „*Sed ubi accedente* etc. Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Rhed. *sed ubi ignominiae missus* etc. et intermedia: *accedente* etc. absunt. Vid. Geb. *h.* Pothier. *h. t. num.* 8. sensum esse ait: „Sed etsi jam caussa dici

 coep-

coepta sit apud Judicem, coram quo postulatus est, nihilo minus super eodem crimine audiendus est apud judicem militarem, *accedente caussa militiae*, i. e. cum ex militia accesserit nova caussa mutandae jurisdictionis: vel, ut alii volunt, accedente huic crimini, de quo jam postulatus est, hoc novo crimine, quod reus postulatus nomen militiae dederit."

§. 7.

Inter milites non sunt recipiendi.] Vid. Plin. *Epistol.* VI. 31.

§. 8.

Ut sub obtentu militiae pretiosiorem *se adversario facere:*] D. Goth. *in not.* „*praecisiorem*, Hal. etc." addidit S. v. L. „Al. *speciosiorem.* Salmasius, *gratiosiorem* (1)." *ad Jus Attic. et Roman. Cap.* 21. *p.* 420. *seqq.* Sed an fit talis *adversario? Pertaesiorem*, Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de his qui potent. nom. in lit. praetend.* [*Tom.* I. *p.* 178.] Pro Vulgata stat Pricaeus, *ad Luc.* VII. 2. (2).

Nec tamen facile indulgendum est extra ordinem judicationis, qui negotium ante habuerunt: sed si in transactione recidit (3), *indulgendum est.*] *Nec tamen facile indulgendum est* (scil. ne exauctorentur), *iis, qui negotium ante habuerunt; sed si quis extra ordinem judicationis transactione decidit, indulgendum est*, legit Gronov. *Obs.* II. 6. *Indulgendum est — judicationem his, qui* etc.) Pith. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 14. §. 3. *not.* 12. Vid. ad *L.* 19. *in fin. de novation.* De re Juven. *Satyr.* XVI. *vs.* 48. Salmasius, *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 21. haec explicat male: ut et Herald. *Obs. Cap.* 22. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1335.] (4).

Sed si in transactione *recidit,*] D. Goth. *in not.* „*in transactionem*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. *Sed si id transactione decidit*, Salmas. *loc. cit. p.* 426. Aliter Herald. *d. loc.* (5).

Non

Non utique infamis erit.] Ut nec in casu *L.* 2. §. 2. *in fin. de his qui not. infam.*

(1) Ita scripsisse Menandrum putat; sed, Tribonianum, aut imperitum Librarium, pro eo reposuisse: *pretiosiorem. Speciosiorem*, Herald. *loc. cit.* quod non improbat Grotius, *in Flor. Sparsion. p.* 287.
(2) Vid. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de jurisdiction.* §. 16. Etiam Voorda, *in not. MSS.* nihil mutandum censet, et *pretiosiorem* hic esse *magis potentem.* add. Gronov. *in Lection. Plautin. p.* 93. et *Obs. in Scriptor. Ecclesiastic. Cap.* 2. *p.* 26. Reinold. *Varior. Cap.* 36. etiam Nic. Catharin. *Obs. et Conject.* IV. 22. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 794. Sed haesitat Duker. *ad Opusc. de Latin. Vet. JCtor. p.* 427. *not.* 16.
(3) Flor. *reccidit.* Vid. notata superius ad *L.* 41. §. 2. *de evictione.*
(4) Add. Reinold. *loc. modo laud.*
(5) *Sed si in transactionem res recidit*, Pithoeus, *loc. laud.* Vid. et Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 145. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1256. et Pothier. *h. t. num.* 10.

§. 9.

Legive passi sunt,] D. Goth. *in not.* „*Legive se passi*, Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.* Florentinam probat Reinold. *Varior. Cap.* 40.

§. 10.

In servitutem redigebantur:] Vid. Cicer. *pro Caecin. Cap.* 34. et apud Hebraeos graviter coërciti. Vid. Cunaeus, *de Republ. Hebraeor.* II. 21.

Quia plerumque voluntario militi etc.] *Milite*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. Taurell. *militi.* Vid. Brencm. *h.*

§. 11.

Qui enim se sollicitavit ab alio,] *Sollicitari ab alio passus est* (1), edit. 1659. bono sensu, sed sine auctoritate.

(1) Sic etiam Hal.

§. 12.

Eum, qui filium debilitavit, delectu per bellum indicto, etc.] D. Goth. *in not.* „Hujusmodi belli refugos *murcos* appellat Innocentius, etc. et Amm. Marcell." *p.* 106. ubi vid. Lindenbrog. Addit Gothofred. „pollicem sibi praecidit. Vid. Cujac. *Obs.* XXV. *ult.*" add. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 3. et Jac. Gothofred. *ad L.* 5. *Cod. Theod. de tironib.* [*Tom.* II. *p.* 376. *seq.*] Cum Fortunatian. *p.* 40. (1). Aliud de pollice praeciso apud Quinctil. *Inst. Orat.* VIII. 5. [*p.* 720. ed. Burm.].

(1) Add. Torrent. *ad Sueton. in August. Cap.* 24.

§. 13.

Ut is inter remansores *habeatur*,] *Emansores*, Rob. Steph. (1).

Nec interest, cui se offerat, vel a quo *deprehendatur.*] *Verum a quo* legit Noodt. *Probab.* II. 10. (2) ob *L.* 13. §. *ult. L.* 5. *pr.* §. 3. *et* 4. *h. t.* Vereor, ne in praecedentibus aliquid exciderit. Hic de *emansoribus* agi videtur. Facit huc §. *seq.* Aliter Notator Noodtii (3), qui multa habet ἀπροσδιόνυσα. Si antea: *ut is inter emansores habeatur*, insereretur: *qui non diu*, vel simile, omnia essent clara: et aliter sane referri et in *deserrore*, an se offerat. *L.* 5. *pr. et* §. 4. et *L.* 13. *in fin. h. t.*

(1) Etiam Hal. Vulg. et MSS. Vid. Brencm. *h.* add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. J.Clar. p.* 426. *not.* 14.

(2) Add. Reinold. *ad Mercer. Conciliator. not.* 37. *p.* 57.

Ali-

Aliter Wieling. *Lection. Jur. Civ.* I. 24. *p.* 82. *seq.* et Pothier. *h. t. num.* 25.

(3) Scil. Waechtlerus: quem vid. *in Opuscul. p.* 273. *seqq.*

§. 15.

Examinantur autem caussae etc.] Vid. *L.* 14. *pr. h. t.*

L. V.

Non omnes desertores similiter puniendi sunt, etc.] Olim et virgis caesi et venditi. Liv. *Epitom. Lib.* LV. (1).

(1) Ad seq. §. 1. vid. Sichterman. *Diss. laud. Cap.* 14. *p.* 286.

§. 5.

Desertor, si in urbe inveniatur, etc.] Romae, Non bene Voet. *de Jur. militar. Cap.* 4. *p.* 191. (1).

(1) Sequitur in §. 5. *Item eum, qui* in praesidio *captus est*, etc. Cujacius, *Obs.* VI. 26. legit: *in prafugio.* add. Pothier. *Tit. ad L. Jul. maj. num.* 4. Sed secundum Auctor. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 21. *p.* 125. proba recta est vulgaris Lectio, si quae de. *praesidio* dicuntur, accipiamus de *praesidio hostium*, uti ea etiam accepisse videntur Graeci. add. Duker. *ad Liv.* XXXVIII. 11. §. 4.

§. 6.

Si remansor, *aut negligens suorum*, etc.] D. Goth. *in not.* „*emansor*, Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Sequitur in §. 7. *et praemia et emeritum capit.* Haec distinguit Torrent, *ad Sueton. in August. Cap.* 24. et Steweeh. *in not. ad Veget.* II. 20. Sed vid. Menthen. *Diss. supra laud. Cap.* 3. §. 4. *p.* 179. *seq.*

§. 8.

Et tamen, pollicenti ea, nihil promitti (1) *oportere.*] Non recte haec accipit Voet. *de Jur. militar. Cap.* 4. *num.* 21. *p.* 185.

(1) Flor. *permitti*, et sic etiam Hal. et Charond.

L. VI.

L. VI.

§. 2.

Contumacia omnis etc.] Modo jubeantur honesta, non si turpia. Quinctil. *Declam.* 3.

§. 3.

Qui in acie prior fugam facit, spectantibus militibus etc.] Ita hic locus interpungendus. Rad. Forner, *Rer. Quotid.* VI. 17. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 297. *seq.*] add. D. Goth. *in not.* (1).

Capite puniendus est.] Vid. Amm. Marcellin. XXIV. 3. *p.* 396. ibiq. Comm.

(1) Et Ant. Fab. *Jurispr. Papinian.* XI. 8. *Illat.* 21.

§. 5.

Qui metu hostium languorem simulavit,] D. Goth. *in not.* „id est, *litem.*" Imo, *morbum.* (1).

(1) Sequitur: *in pari caussa eis est.* Hal. *in pari, cum eis caussa est.* Rehd. *in pari ejus caussa est.* Vid. Geb. *h.* Sed Graecismum esse, docet Scip. Gentil. *Parerg.* I. 6. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1279.

§. 7.

Vel alias mortem sibi conscivit,] Quantum in ipso fuit (1).

Sed ignominia mittatur,] Pro *cum ignominia.* Nerius, *Analector.* I. 4. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 333.]

(1) Add. de hoc §. Bynkersh. *Obs.* IV. 4. — Sequitur in §. 8. *in pari caussa factori habendus est.* Vid. ad praec. §. 5. — Ad seq. *L.* 7. vid. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 296. *seqq.* *Proditores* et *transfugas* saepe apud auctores conjungi, docet Cujac. *Obs.* XXVII. 8.

L. IX.

L. IX.

Milites prohibentur praedia *comparare* etc.] *Rustica. L.* 13. *pr. h. t.* (1).

Praeterquam si paterna eorum Fiscus distrahat:] Hic non metuitur, ne nimis vili pretio emant. Jac. Gothofred. *ad L. omnis. Cod. Theod. de his quae administr.* [*Tom.* II. *p.* 671.] Sed vid. *L.* 13. *h. t.*

Si delatus fuerit:] Scil. miles. vid. *d. L.* 13. *pr.* D. Goth. *in not.* „*si delatum*, Hal." Etiam Rob. Steph.

(1) Sequitur: *in quibus militant.* Ita Vulg. et recte. Vid. Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXII. §. 2. Flor. *militiam.* — Sequitur in *L.* 10. §. 1. *stipendium et donativa.* Haec differunt a *congiario.* Vid. Goldast. *ad Dositheum*, *Lib.* III. §. 11. *not.* 86. in Jurispr. antejustin. Schulting. *p.* 869.

L. XI.

Ab omni militia servi prohibentur, etc.] Vid. *L.* 29. *de liber. causs.* Plin. *Epistol.* X. 38. *seq.* add. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 40. (1). *Servi.* Et alii, de quibus *L.* 8. *Cod. Theod. de tironib.* [*Tom.* II. *p.* 383.]

(1) Et Grotium, *in Flor. Spars. p.* 287. *seq.*

L. XII.

Sed etiam in observanda disciplina etc.] Hac praecipue res Romana floruit. Quinctil. *Declam.* 3. [*p.* 71. ed. Burm.] (1).

(1) Explicuit hanc Legem Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 300. *seqq.* — Sequitur in §. 1. *nam in disciplina Augusti* etc. Vid. Bach. *Hist. Jur.* III. 1. *Sect.* 1. §. 25. et *Sect.* 4. §. 8. *not. q.* et de *Taruntene Paterno* Idem, *ibid.* III. 2. *Sect.* 5. §. 11. add. De la Rue, *Amoen. Jur. Obs. Cap.* 8. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 1514.

(1) §. 2.

§. 2.

Ad exercitationem producere.] De qua Quinctil. *loc. modo laud.* add. Salmas. *ad Lamprid. in Alex. Sever. Cap.* 63.

Frumentum probare.] Quod interdum ipsi Principes fecere. Amm. Marcellin. XXI. *in fin. p.* 293. ubi Vales. (1).

Querelas commilitonum audire.] Vid. Langl. *Semestr.* II. *ult.*

(1) Sequitur: *principiis frequenter interesse.* Vid. ad haec Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 27. et Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *principium*, num. 2.

L. XIII.

In qua propter proelii caussam venerunt.] Id est, belli (1).

(1) Ad verbum *comparare* vid. Const. Land. *Exercitationi* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1434.

§. 1.

Inquietari prohibetur.] Vid. *L.* 9. *h. t.* (1).

(1) Ad seq. §. 3. cons. notata superius ad *L.* 21 §. 2. *de his qui not. infam. not.* 7. Pro *ignominiosa caussa est*, JCtum forte scripsisse *iguominiosa, ignominiae caussa est*, conjicit D'Arnaud. *Var. Conj.* I. 12. *p.* 82. Quid opus? Reficit etiam emendationem D'Arnaudii Gul. van Velen, *Diss. de Quibusd. Jur. locis*, *Cap.* 4. Lugd. Batav. 1743. Pro *nihilo minus*, in *fin.* §., Ant. Augustin. *Emend.* I. 3. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1441. legit: *nihilo magis.* Male, et damnatur quoque a Jauch. *de Negation. p.* 108.

§. 4.

Si vitem tenuit.] Vid. Plin. *Hist. Nat.* XIV. 1. (1) ubi Harduin. Quinctil. *Declam.* 3. [*p.* 69. ed. Burm.] Meminit caesorum vite vel fuste Liv. *Epitom. Lib.* LVII.

(1)

(1) Locum refert Grotius, *in Flor. Sparſ. p.* 288. add. Conſt. Land. *Exercitation.* in Theſ. Otton. *Tom.* III. *p.* 1434. Eman. Soarez. a Ribeir. *Obs.* I. 10. in Theſ. Meerman. *Tom.* V. *p.* 577. Goldast. ad Doſitheum, *Lib.* III. §. 13. *not.* 112. in Juriſpr. antejuſtin. Schulting. *p.* 872. Late de hoc §. Puttman. *Probab.* II. 18. *p.* 139. *ſeqq.*

§. 5.

In numero deſertorum non computandum,] *Computandam*, Flor. (1).

(1) *Computandum*, Hal. Pro *fugam*, in *pr.* §., legendum: *refugam*, putat van de Water, *in not. MSS.*

§. 6.

Ne videatur, inquit, pater ad ſupplicium *obtuliſſe.*] D. Goth. *in not.* „ *ad ſupplicium filium*, Hal." Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Ita quoque Vulg. et Flor. ſuppletum. Vid. Brencm. *h.* add. de hoc §. Wiſſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 8.

L. XIV.

Habetur tamen ratio dierum, etc.] Vid. *L.* 4. §. *ult. h. t.*

§. 1.

Armorumque custodi plerumque etc.] *Praefectum armamentarii* intelligit Raevard. *Conjectan.* I. 9. nimis ſtricte.

L. XV.

Quod (1) *in deſertione fuerit, impendiis expungitur,*] D. Goth. *in not.* „ *ſtipendiis*, Hal. Vulg." Etiam Rob. Steph. (2). Dicebantur olim *aere diruti*. Langl. *Semestr.* XIII. 2. *p.* 776. *ſeq.*

Omnia ſtipendia circa temporis finem *redduntur.*] Id est, diſtinctionem.

(1)

(1) *Quo—fuit*, Hal. quem probat Panciroll. *Thes. Var. Lection.* II. 146. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1257. Sed non opus. Vid. Heinecc. *in Praef. d. Tom.* II. *p.* 15. Sequitur: *neque desertorem fuisse* etc. *Neque* pro *et non*, Curt. Εἰκαςῶν, IV. 17. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 266.

(2) Et sic quoque hunc locum refert Torrent. *ad Sueton. in Claud. Cap.* 15. *Stipendiis* legit quoque Panciroll. *loc. cit.* et probat Heinecc. *d. loc.*

L. XVI.

§. 1.

Miles turbator pacis etc.] De hoc crimine Carpzov. *Defin. Forens. Part.* IV. *Const.* 15. (1).

(1) Inserta haec Lex est *Sententiis Pauli*, *Lib.* V. *Tit.* 31.

TITULUS XVII.

DE CASTRENSI PECULIO. (1).

(1) De quo Jos. Fern. de Retes, *Opusc. Lib.* V. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 440. *seqq.* et Majans. *Disp.* XIV.

L. I.

Ulpianus Lib. XIV. *ad Edictum.*] Agens de *hereditatis petitione.*

Pater ipsi heres non sit:] Nec universaliter vindicari potest: in quo errat Zoes. *ad Tit. Pand. de reivindic. num.* 42. Est enim peculium, quale hoc est, universitas rerum, non juris.

Sed tamen heres iis fiet, etc.] Add. *L.* 53. *de adq. rer. dom. L.* 2. *h. t.*

L. II.

L. II.

Idem Lib. LXVII. *ad Edictum.*] De *interdictis* agens. *Bona ejus non* quasi hereditas, *sed* quasi peculium *patri deferuntur*:] Haec quantum distant, vid. apud Ranchin. *de Succession. ab int.* §. 11. *num.* 3. [in Thes. Meerman. *Tom.* III. *p.* 211.] Hodie hoc mutatum, et castrensia ad instar hereditatis deferuntur. Vinn. *ad pr. Inst. quib. non est permiss. fac. testam.* (1). Dissentit Theoph. *in Paraphr. ad d. pr. Inst.* et alii.

(1) Add. Schulting. *ad Caj. Instit.* II. 1. §. 7. *not.* 85. Walch. *ad Hoppii Comm. ad d. pr. Inst.* Voord. *Interpr.* II. 14.

L. III.

Si mulier filio viri militi, etc.] Casum forma ex Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 23. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 228.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 98. *et* 342.

L. V.

Ulpianus Lib. VI. *ad Sabinum.*] De filiisfam. et servis heredibus institutis agens.

L. VI.

Idem Lib. XXXII. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 1. 3. 5. 7. (1). 9. 11. etc. *de donat. int. vir. et uxor.*

(1) In cujus inscriptione pro *Lib.* XXXI. Hal. habet a *Lib.* XXXII. Vid. Geb. *ibid.* Sequitur: *quia uxor ei non propter militiam nota esset.* Negationem detraxit Hal. Male. Vid. Jauch. *de Negation. p.* 108. qui pro *nota esset* legendum putat: *donasset.*

L. VII.

Idem Lib. XXXIII. *ad Edictum.*] Agens de *repetitione dotis* matrimonio soluto.

L. VIII.

Idem Lib. XLV. *ad Edictum.*] De testamento militis agens.

An vero castrensis notitia, etc.] *Vere*, Rob. Steph. (1).

(1) D. Goth. *in not.* „*An vere.*" Ita Hal. Russd. *an vere*, sed ex correctione Florentinae, ut putat Geb. *h.*

L. IX.

Sed non esse ab eo profectum creditur.] Id est, sed semper ejus fuisse (1). *Profectum*, id est, alienatum. Vid. *L.* 2. §. 3. *de reb. cred.*

(1) Add. Fab. *Jurispr. Papinian. Tit.* XI. *Princ.* 6. *Illat.* 12. *p.* 568. — Sequitur in *L.* 10. *Ex nota Marcelli constat*, etc. Haec non esse Pomponii, sed Triboniani, notam Marcelli ad Pomponium referentis, sunt qui putent, in quibus etiam est Noordkerk. *Obs. Cap.* 2. *p.* 34. Sed vid. M. Tydeman *Diss. de Ulp. Marcello*, III. 2. §. 4. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 82.

L. XII.

Quod nec in familia retento potest auferre.] D. Goth. *in not.* „Imo, potest. *L.* 4. *in fin. de exc. dol.*" Non obstat.

L. XIII.

D. Hadrianus rescripsit etc.] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. L.* 16. *h. t.* (1).

(1) Add. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 16. *not.* 1. et Pothier. *h. t. num.* 4.

L. XIV.

Idem Lib. XXVII. *Quaestionum.*] Junge *L.* 18. *de stipul. servor.*

§. 1.

Cum in (1) *illo tempore non fuerit servus patris:*] Nec hic

hic ita tempus retrotrahitur, ut in hereditate.

Sed paternia verecundia nos movet, etc.] Haec notam esse Ulpiani, vult Cujacius, *ad Libb. Papin. Quaest. in expl. h. l.* ob. *L.* 33. *de adq. rer. dom. L.* 9. *h. t.* quod tamen nolim adfirmare (2).

(1) Tò *in* abest a Vulg. et Hal. Vid. Brencm. *h.*
(2) Triboniani esse hanc clausulam, putat Ant. Fab. *Jurispr. Papinian.* XI. 6. *Illat.* 17.

§. 2.

Patri tunc primum *per servum adquiretur:*] Cum occupat peculium. Ratio *L.* 26. *de stip. servor.*

Jus patris hodie *non consideraretur.*] Sed jam ab initio quaesitum crederetur. Aliud visum Ulpiano *L.* 33. *de adq. rer. dom. L.* 9. *h. t.* Cujac. *loc. modo laud.* (1).

(1) Add. Pothier. *Tit. de adq. rer. dom. num.* 75.

L. XVI.

Idem Lib. XIX. *Responsorum.*] Vid. Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* (1).

(1) In seq. *L.* 18. §. 4. verb. *ut ceterorum* filiorum *nomine*, Cujac. *Obs.* XXII. 3. vocem *filiorum* delet, et subintelligendum putat: *honorum*, probante Voorda, *in not. MSS.* Vocem *filiorum* abundare, notavit quoque Pothier. *h. t. num.* 10.

L. XIX. (1).

(1) Ad hujus Legis *pr.* vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 7. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 234.

§. 2.

Quod jus iste non habuerit,] *Habuit*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. — Ad seq. §. 3. vid. Fab. *Jurispr. Papinian. Tit.* XI. *Princ.* 6. *Illat.* 12. *p.* 568. et Majans. *Disp.* XIV. *supra laud.* §. 29.

§. 4.

Non tamen si ut heres etc.] *Ut herus*, Cujac. *ad L.* 2. *in fin. de his quae ut indign.* (1). quod non probo.

(1) Sed *Obs.* X. 16. *ut heres* interpretatur: *ut dominus.* Cujacium probat Pothier. *h. t. num.* 14. Ad verba: *vindictam servo imposuit*, vid. G. Forner. *Selection.* I. 5. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 12.

§. 5.

Non tam facile est dicere, etc.] Ut cum intestatus moritur.

Imaginem successioni praestiterit:] D. Goth. *in not.* „*successionis*, Vulg." et Rob. Steph.

Alioquin, etsi *adita sit* etc.] Corp. Gloss. *alioquin et si* etc.

Si *in pendenti*,] D. Goth. *in not.* „*nisi*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. rectius (1).

Secundum quod difficile erit etc.] Si in pendenti est.

An id ad ipsum pertineat,] Pertineret juxta opinionem Papiniani. *L.* 14. §. 2. *h. t.* Aliter ex Ulpiani mente. Vid. ad *d. L.* 14. et Cujac. *ad L.* 18. *in fin. de stip. servor.*

(1) Add. Fab. *Jurispr. Papinian. Tit.* XI. *Princ.* 6. *Illat.* 12. *p.* 571.

L. XX.

Videndum est, *numquid ei comparari debeat*, etc.] Vid. Fab. *Jurispr. Papinian. Tit.* XI. *Princ.* 6. *Illat.* 12. *p.* 573.

TITULUS XVIII.

DE VETERANIS.

De privilegiis veteranorum, Rob. Steph. Etiam Vulg. Vid. D. Goth. *in not.*

L. II.

L. II.

Nec labefactatur, si quis eorum etc.] Vid. *L.* 2. *Cod. de his qui sponte publ. mun. subeunt.* (1).

(1) Add. Freher. *Parerg.* I. 19. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 887 — Sequitur in §. 1. *et patrimoniorum onera solennia.* Quae haec fuerint vid. apud Brisson. *Select. Antiq.* III. 11.

L. IV.

§. 1.

Sed et naves eorum angariari posse (1).] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de navib. non excusand.* [*Tom.* V. *p.* 113.]

(1) *On peut mettre l'embargo sur leurs barques*, explicat Pothier. *h. t. num.* 3. Secundum Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 30. *angariare* vox Persica est, idem valens, quod *cogere*, add. Jac. Gothofred. *ad L.* 4. *Cod. Theod. de cursu publico. Tom.* II. *p.* 532. et *ad L.* 4. *Cod. Theod. de navicular. Tom.* V. *p.* 68. *seq.* et Otton. *de Tutel. Viar. Part.* II. *Cap.* 6. *p.* 397.

L. V.

§. 2.

Sed Veterani, qui passi sunt in Ordinem (1) *legi, muneribus* (2) *fungi coguntur.*] Vid. *L.* 2. *Cod. de his qui sponte publ. muner. subeunt.* Freher. *Parerg.* I. 19. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 887.]

(1) *Decurionum*, Freher. *d. loc.*
(2) Quibus obnoxii sunt Decuriones. Pothier. *h. t. num.* 2.

LIBER QUINQUAGESIMUS.

TITULUS PRIMUS.

AD MUNICIPALEM (1), ET DE INCOLIS.

De *Coloniis Latinis*, Ez. Spanhem. *Orb. Roman. Exercit.* I. *Cap.* 8. De *Coloniis Civium Romanorum* Idem, *ibid. Cap.* 9. *seqq.* De *municipiis* Idem, *ibid. Cap.* 12. *seqq.* Subinde haec nomina confusa, Idem, *ibid. Cap.* 12. *p.* 91. Omnes urbes Italiae dictae *municipia* post civitatem cum iis communicatam, Idem, *ibid. Cap.* 12. eaque etiam aliis datae civitates passim ita dictae. Idem, *ibid. Cap.* 13. *p.* 106. *seq.* (2). De iisdem Manut. *de Civit. Roman. p.* 20. parcius. Turneb. *Adversarior.* I. 11. Sigon. *de Jure Ital. Lib.* II. Otto, *de Aedilib. Colon. et municip. Cap.* 1.

(1) *Ad municipales* legit Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* et *Obs.* IX. 37. intelligens *municipes*. *Ad municipales* legit quoque Voorda, *Elector. Cap.* 24. sed subintelligit *Leges*. D. Goth. *in not.* „ *ad municipalem*, scil. *Legem.* etc. Ita etiam Fopp. ab Aezem. *Diss. Jur. Civ.* II. 24. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 836. Grot. *in Flor. Spars. p.* 291. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 1. G. Forner. *Selection.* I. 13. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 22. Schulting. *ad Paul. Sent. Tit. ad municipalem, not.* 5. in *Jurispr. antejustin. p.* 214. Otto, in *Praef. Tom.* II. *Thes. Jur. p.* 12. et *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 1. §. 4. Rucker. *in not. MSS.* Pothier. *ad Inscript. h. t.* Gluck. *ad Tit. de Legib.* §. 82. *p.* 424. *not.* 20. — *De Civibus, municipibus, incolis*, Poncet. in Supplem. Thes. Meerman. *p.* 440. *seqq.* *De Aedilibus municipalibus* Brisson. *Sel. Antiq.* III. 10. ubi etiam alii laudantur a Trekell. *De Jure et Jurisdictione munici-*

piorum Dissertatio est Joh. Wasteau, in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 235. *seqq.* De *municipiis*, *Coloniis*, cet. Heinecc. *in Antiq. Rom.* in *Append. Lib.* I. §. 119. *seqq.* ad quem locum etiam alios laudavit Haubold. *in Epicrisi.*

(2) Add. Schulting. *ad Paul. Sent.* IV. 6. §. 2. *not.* 12.

L. I.

Ulpianus Lib. II. *ad Edictum.*] De *modo jurisdictionis Magistratuum Municipalium* agens.

§. 1.

Et proprie quidem municipes appellantur muneris participes,] Vid. Ez. Spanhem. *Orb. Roman. Exercit.* I. *Cap.* 12. (1).

Ut puta Campanos,] Id est, *Capuenses.* Vid. *L.* 9. §. 5. *quod met. causs. L.* 50. *de contrah. emtion.* Jac. Gothofred. *ad L. ult. Cod. Theod. de eq. Curul.* [*Tom.* V. *p.* 444.] Cicer. *de L. agrar. contra Rullum,* II. 32. *et* 35. Otto, *de Aedil. Colon. et Municip. Cap.* 1. §. 5. *p.* 39.

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent. loc. modo laud.*

§. 2.

Nisi forte privilegio aliquo materna origo censeatur, (1)] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 51. *Cod. Theod. de Decurionib.* [*Tom.* IV. *p.* 413.]

Ut puta Iliensibus etc.] Vid. Jac. Gothofred. *d. loc.* [*p.* 414.]

Etiam Delphis etc.] Vid. Jac. Gothofred. *d. loc.*

Celsus etiam refert, Ponticis etc.] Vid. Jac. Gothofred. *d. loc.*

(1) De hac locutione vid. notata superius ad *L.* 1. §. 3. *de just. et jur. not.* 3.

L. II.

Idem Lib. I. Disputationum.] Pertinet magis ad seq. Titulum.

§. 5.

Si et fidejussores solent etc.] Pro Decurione dati.

L. III.

Idem Lib. XXV. *ad Sabinum.*] An, *Lib.* XXVI? ubi de *patria potestate* egit (1).

(1) Sequitur in *L. 5. qui pluribus locis* ex aequo *negotietur*, id est, non magis uno, quam alio loco. Burman. *ad Petron. Satyric. Cap. 74. p.* 366.

L. VI.

§. 1.

Filius civitatem, ex qua pater ejus etc.] Nec quod apud hostes pater ejus est, mutat jus. *Consil. JCtor. Batav.* III. 52.

§. 2.

Ut non ideo minus apud alteros *se collocasse videatur.*] Vid. Fab. *Cod.* I. 2. *Def.* 45. *Utrosque* explicat Jac. Gothofred. *ad L. 2. Cod. Theod. de fid. test. et instrum.* [*Tom.* IV. *p.* 336.] non recte.

L. X.

Simile privilegium etc.] *Hypothecae.* Matth. *de Auctionib.* I. 19. *num.* 58. (1).

Nisi nominatim id a Principe *datum sit.*] Vid. tamen *L.* 37. *de reb. auctor. Judic. possid.* Mev. *ad Jus Lubec.* III. 1. *Art.* 12. *num.* 14. *seqq.*

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 8.

L. XI.

Honore deposito:] Vid. *L.* 15. §. 1. *h. t.* (1).

(1) De *Lentulo Vero*, cujus hic mentio fit, vid. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 34.

L. XII.

Et ei contra nominati *Collegam* etc.] *Nominati* a male manu esse, censet Cujac. *Obs.* XIII. 14. (1) sed non firmis argumentis, et est Lex ex alio Libro, ac praecedens, ideoque fieri potest, ut ita fuerit scriptum. *Et ei, qui nominavit, contra Collegam* etc. Rob. Steph. (2).

Actionem utilem] Qualis *L.* 1. §. 15. *de tutel. et ration. distrah.*

Non oportet.] *Non* abest a Rob. Steph. male. (3).

(1) Add. Pothier. *Tit. de adm. rer. ad civit. pertin. num.* 20.
(2) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(3) Add. Jauch. *de Negation. p.* 197.

L. XIV.

Municipes intelliguntur scire, etc.] Vid. Carpzov. *Defin. Forens. Part.* II. *Const.* 6. *Def.* 18. Quinam pro talibus jurant, Mev. *Decision. Part.* III. *Dec.* 54.

L. XV.

§. 1.

Si finito magistratu etc.] Vid. *L.* 11. *h. t.* (1).

(1) In *pr.* pro *minoribus vero*, quam *Leges permittunt*, M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcello*, II. 2. §. 2. *not.* 5. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 74. legit: *minoribus vero*, quas *Leges permittunt*. Sequitur: *cum facti quidem quaestio* etc. Ad haec provocare Marcianum in *L.* 1. §. 4. *ad SCtum Turpil.* notat Brencman. *de Leg. Inscription.* §. 11. in Jurispr. restit. Wieling. *Part. Poster. p.* 157. add. notata superius *ad d. L.* 1. §. 4. — Ad seq. §. 3. vid. Herm. Cannegiet. *Obs.* II. 18. *p.* 216. et ad seq. *L.* 16. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 352. *seqq.*

L. XVII.

§. 5.

Sola ratio possessionis etc.] Vid. *L.* 52. *Cod. Theod. de Decurion.* [*Tom.* IV. *p.* 415.] ibiq. Jac. Gothofred.

§. 9.

In adoptiva familia susceptum,] Id est, *natum*, (1).

(1) Sequitur: *exemplo dati*, id est, ejus, qui ipse datus est in adoptionem. Pothier. *h. t. num.* 8.

§. 12.

Ceterum pristinam interim dignitatem retinent.] Vid. *L.* 1. *Cod. Theod. de exhib. et transmitt. reis* [*Tom.* III. *p.* 28.] ibiq. Jac. Gothofred. Suspenduntur tamen interdum ab officii exercitio. Sand. *Decision.* V. 10. *Def.* 3.

§. 13.

Sola domus possessio, etc.] Vel agri, etsi quis ibi crebro reperiatur. Mev. *Decision. Part.* IV. *Dec.* 256. (1).

(1) Ad seq. *L.* 19. vid. Altamiran. *ad Libb. Scaevol. Quaestion.* in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 385. *seqq.*

L. XX.

Sicut in his exigitur, etc.] Sic Rob. Steph. (1).

(1) Al. *perspicitur*. Vid. D. Goth. *in not.*

L. XXI.

§. 1.

Non etiam in usuras.] Vid. *L. ult. pr. de adm. rer. ad civit. pertin.* (1).

(1) De *curatoribus frumento comparando*, quorum mentio in *pr. h. l.*, vid. Otton. *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 10. §. 1. — Sequitur in §. 2. *Hoc responsum et ad eum pertinet*, etc. Hanc notam non esse Pauli,

li, sed ab incerto adiectam, non male conjicere Cujacium, *ad Libb. Paul. Resp. in expl. h. l.*, ait van de Water, *in not. MSS.*

§. 4.

Sed si ad munera municipalia a certo (1) *modo substantiae vocantur*,] Ut apud Plin. *Epistol.* I. 19.

Datum non debere computari.] Vid. Merill. *Obs.* II. 25.

(1) *Accepto modo*, Hal. et Vulg. Sed Florentinam Basilic. confirmare, notat Brencm. *h.* Suus quidam Decurionum census legitimus erat. Jac. Gothofred. *ad Liban. Orat. de Patrocin.* §. 3. *not.* 16. *Oper. minor. p.* 566.

§. 5.

Quo minus crimen intra statutum tempus *persequeretur*,] Olim *annum*. *L.* 7. *pr. de mun. et honor.* ubi vid. D. Goth. Mutatum id hic a Triboniano. Cujac. *Obs.* I. 8. (1). Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. ut intra annum crim. act. termin.* [*Tom.* III. *p.* 282.]

(1) Dissentit Hotoman. *Obs.* XIII. 8.

§. 6.

Quem Decurionem esse voluisti,] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 7. *Cod. Theod. de Decurionib.* [*Tom.* IV. *p.* 370.] (1).

Cum ad ea quae mandari non (2) *possunt*, etc.] Nemo scil. intelligitur ea velle, quae fieri nequeunt. Cyriac. *Contro*v. 438. *num.* 91.

(1) De infantibus curiae adscriptis etiam Otto, *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 5. §. 5. *p.* 157.

(2) Legendum: *quae mandari possunt*, ut Flor. et in aliis etiam editt. Goth.

§. 7.

Idem respondit,] Sic recte. Perrenon. *Animadv.* I. 16.

[in

[in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 613.] *Iidem rescripserunt*, Cujac. *Obs.* II. 23. non bene.

Si civitas nullam propriam Legem habet de adjectionibus admittendis,] Uti habet Fiscus. *L.* 4. *Cod. de fid. et jur. hast. fisc.* Matth. *de Auctionib.* II. 2. *num.* 3. *L.* 1. *Cod. de vend. reb. civit.*

Tempora enim adjectionibus praestita etc.] D. Goth. *in not.* „Al. *praestituta.*" Sic Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Rehd. et Taurell. in margine. Vid. Geb. *h.* add. notata superius ad *L.* 52. *de judic. not.* 2.

L. XXII.

Liberti paterni et patroni *manumissoris*] An, *liberti, patris, et paterni manumissoris* (1); aut sensus est falsus.

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent. Tit. ad municipalem*, §. 1. *not.* 6. in *Jurispr. antejustin. p.* 214. Pothier. *h. t. num.* 5. *liberti. paterni manumissoris*. Aliter Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 7. §. 5. *p.* 222.

§. 1.

Sed utrumque aliis intervenientibus nuptiis permutatur.] Vid. *L.* 13. *Cod. de dignitatib.* (1).

(1) Sequitur in §. 2. *ubi ipsi domicilium sua voluntate* tulerunt. Forte legendum: *contulerunt*, ut *L.* 239. §. 2. *de verb. sign.* notavit van de Water.

§. 5.

Quoque (1) *tempore nati, notavea*] Id est, *quocunque*. Vid. ad *L.* 11. *Cod. de dignitatib.* (2).

Licet municipalem retineant dignitatem.] Vid. ad *L.* 23.

(1) *Quoquo* legit Burman. *ad Sueton. in August. Cap.* 1.

(2) Ad quam quae adscripsit Schultingius, supra jam retuli, ad *L.* 5. *de Senator. not.* 4. add. Schulting. *ad Paul. Sent. Tit. ad municipalem*, §. 6. *not.* 8. in *Jurispr. antejustin. p.* 214. Sequitur: *itemque nepotes*.

Rec-

Recte Cujac. *ad L.* 8. *Cod. de incol.* addere: *et nepotes*, notat Schulting. *d. loc. not.* 9.

§. 6.

Senatores, qui liberum commeatum, etc. *impetraverunt*,] Non enim pro lubitu ab urbe abesse poterant. Lipf. *ad Tacit. Annal.* XII. 23. Jac. Gothofred. *ad L.* 9. *Cod. Theod. de Decurionib.*

§. 7.

Qui foenus exercent, omnibus patrimonii intributionibus fungi debent,] Vid. *L. ult.* §. 23. *de muner. et honor.* Jac. Gothofred. *ad L.* 18. *Cod. Theod. de lustr. collation.* [*Tom.* V. *p.* 21.] (1).

(1) Add. Schulting. *loc. modo laud.* §. 8. *not.* 12.

L. XXIII.

Quantum vero ad honorem, retinere creditur originem:] Vid. Ez. Spanhem. *Orb. Roman. Exercit.* I. *Cap.* 6. (1) et multi in maxima Romae dignitate magistratus municipales gessere. Spanhem. *d. loc.*

(1) Add. Schulting. *loc. modo laud.* §. 6. *not.* 10. Explicuit hanc Legem Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 355. *seqq.*

L. XXIV.

Quae ex detrimento *solvitur*,] *Damno* (1), *L.* 21. §. 1. *h. t.*

(1) Quod Respublica ipsorum culpa passa est, Pothier. *Tit. de adm. rer. ad Civit. pertin. num.* 14. Explicuit hanc Legem Westenberg. *in D. Marco, Diss.* XXII. *p.* 231. *seqq.* De verbo *reliquari* vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 425. *not.* 12. et notata superius ad *L.* 46. *pr. de adm. et per. tutor.*

L. XXVI.

Ea, quae magis imperii *sunt*, etc.] Quo magistratus

mu-

municipales carent. *L.* 2. *de in jus voc.* *L.* 32. *de injur.* (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 4. *de jurisdiction.*

§. 1.

Magistratibus municipalibus non permittitur in integrum restituere,] Ne quidem post *L. ult. Cod. ubi et apud quem.* Sutholt. *de Jurisdiction. num.* 304. (1).

(1) JCtum etiam addidisse: *aut bonorum possessionem dare*, sed verba haec omisisse Tribonianum ob *L. ult. Cod. qui admitt. ad bonor. possession.* putat Wissenbach. *Emblem. Tribon. Cap.* 7. *p.* 159. Sed vid. Wybon. *in Tribon. defens. p.* 397. *seq.*

L. XXVII.

§. 1.

Si quis negotia sua non in colonia, etc.] D. Goth. *in not.* „*Coloniae* vocabulo intelligas cum Accursio *villam*, etc." Et aliis. Vid. Otton. *de Aedilib. Colon. et Municip. Cap.* 1. *p.* 37.

Quam ubi colendi *caussa diversatur.*] D. Goth. *in not.* „*colendi ruris caussa*, Hal." et Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Vulg. et Flor. suppletum. Vid. Brencm. *h.* Praecedit: *eo in foro.* Leve hic mendum esse, quod sensum turbat, et legendum: *in eo* (scil. municipio), *foro*, etc. notavit van de Water.

§. 2.

Existimatione *animi esse accipiendum.*] *Ex destinatione*, Rittershus. *ad Novell. Part.* VI. *Cap.* 14. *num.* 3. eleganter (1).

(1) Pari modo P. Fab. *ad L.* 76. *de reg. jur.* et Brencm. *h.* Flor. est: *exstinatione.* — Sequentem *L.* 28. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de jurisdict.* §. 15. jungit cum *L.* 26. *h. t.* et *L. ult. de jurisdict.* add. Noodt. *de Jurisd. et imper.* II. 15.

L. XXIX.

Incola et his magiſtratibus *parere debet*, etc.] Vid. Huber. *in Prael. ad Tit. Pand. de judic. num.* 47. Et *Statutis.* Gail. *Obs.* II. 36.

Et illis, apud quos civis est.] Quod et certo caſu hodie obtinere, putat Matth. *de Criminib.* XLVIII. 2. *Cap.* 1. *num.* 8. Sed vid. van Leeuwen, *Cenſur. Forenſ. Part.* I. *Lib.* I. *Cap.* 6. *num.* 7.

L. XXX.

Qui ex vico ortus est, etc.] Hinc dicunt, villam vel castrum partem esſe civitatis, ſub qua est. Carpzov. *Defin. Forenſ. Part.* II. *Conſt.* 5. *Def.* 1. *in fin.*

L. XXXI.

Quod ei interdictum non ſit.] Merill. *Obs.* VII. 33. (1) accipit de *deportatis:* ego de *interdictis. L.* 7. §. 10. *ſeqq. de interd. et releg.*

(1) Etiam Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 9.

L. XXXIII.

Roma] Ejus elogia apud Lindenbrog. *ad Amm. Marcellin.* XIV. *p.* 19.

Communis nostra patria est.] Vid. Senec. *de Conſolation. ad Helviam*, *Cap.* 6. Cicer. *de L. agrar. contra Rullum*, II. 32. et *de Offic.* II. 8. *L.* 14. *Cod. Theod. de Senatorib. L.* 21. *Cod. Theod. de Praetor. et Quaestor.* Ez. Spanhem. *Orbe Roman. Exercit.* II. *Cap.* 6. Rittershuſ. *ad Novell. Part.* IX. *Cap.* 10. *num.* 18. et *Sacr. Lect.* VIII. 11. (1).

(1) Add. Brisſon. *de Verb. Signif.* voc. *Roma*, *num.* 2. et Noodt. *ad Tit. Pand. de judic.* Vs. *Sortitur autem reus* etc. — De voce *incolatus*, in ſeq. *L.* 34., vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 421. *not.* 1. et de verſione Latina ſeq. *L.* 35. Jenſ. *Strictur.*

tur. ad Pand. p. 514: Quae *praecipua civitatis* sint, docet Otto, *de Aedil. Colon. et munic. Cap.* 9. §. 2.

L. XXXVI.

Titio cum esset Romae studiorum gratia, etc.] Vid. Senec. *de Consolation. ad Helviam*, *Cap.* 6.

Is autem, qui susceptisset literas restituendas,] Non *Titius*, ut vult Bynkersh. *Obs.* II. 9.

Collusione facta dedit Lucio Titio (1),] Defendit Bynkersh. *d. loc.* adducta *L.* 85. *de hered. instit.*

Suum nomen scripsit,] *Inscripsit* (2), Bynkersh. *d. loc.* dubi er.

Herennius Modestinus respondit, Titium quidem viaticum petere non posse, sed eum *qui nomen* incidisset.] Quia res erat bene gesta, etsi mandatarius, qui literas tulerat, *mandati* teneatur Reipublicae, et Lucius *falsi*, quod Modestinus omisit, ut notum. Cujac. *ad Libb. Modestin. Respons. in expl. h. l.* Bynkersh. *d. loc.* legit: *Titium quidem viaticum petere posse, sed non eum* etc. Sed vereor, ne pluscula exciderint in sequentibus. D. Goth. *in not.* „*nec eum*, Zoannett. *Restitution. Cap.* XI. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 655.] reprehensus a Roberto, etc." nec placet Ottoni, *in Praef. Tom.* IV. *Thes. Jur. p.* 21. (3). Pro *incidisset* Hal. et Vulg. *indidisset.* Vid. D. Goth. *in not.* Pro Florentina Bynkersh. *loc. laud.*

(1) *Titio* abest a multis Libris. Bynkersh. *d. loc.*

(2) *Inscripsit* etiam Hal. et Vulg. et potuisse *in* post *en* facile excidere, notat Brencm. *h.*

(3) Nec Jauchio, *de Negation. p.* 167. *Sed nec eum* legit Guther. *de Offic. Dom. August. Cap.* 4. *p.* 536. Herm. Cannegiet. *Obs.* III. 10. *p.* 291. *seu* vel *nec eum.* Theod. Jo. Alex. Pagenstecher. *Spec. de Viol. emend. in Jur. Civ. non admittend. p.* 29. *not. r.* pro *sed* reponendum censet: *scilicet*, aut *secundum.* Pothier. *Tit. de Legation. num.* 14. tantum recenset diversas Bynkershoekii Cujaciique sententias.

§. 1.

§. 1.

Titius pro pecunia publica, etc.] Vid. ad hunc §. Leonin. *Emend.* III. 15. (1).

Succedentes gradus] D. Goth. *in not.* „ *Succedentes magistratus*, Cujac. *Obs.* VII. 17." Hic tamen *ad Libb. Modestin. Resp. in expl. h. l.* Vulgatam tuetur ex *L.* 11. *pr. de muner. et honor.* add. Leonin. *loc. laud.*

Propter repromissionem (2)] Praeter pactionem.

Eum igitur, qui novissimus nomen probavit, etc.] Vid. *L.* 19. *de tut. et ration. distrah. L.* 44. *pr. de adm. et peric. tutor.*

(1) Et Jens. *Strict. ad Pand. p.* 515.
(2) Hal. *propter remissionem.* Brencm. *h.* quem vid. de hujus vocis scriptura. Sequitur: *a magistratu vendentibus.* D. Goth. *in not.* „ *a magistratibus vendentibus*, Cujac. etc." probante Leonin. *loc. cit.* et Pothier. *Tit. de adm. rer. ad civit. pertin. num.* 13. — Sequentem *L.* 37. §. 2. de matrimonio civis Romani cum peregrina accipit Athan. Oteyz. et Olan. *Paralipom.* IV. 14. *num.* 17. in Thes. Meerman. *Tom.* I. *p.* 602. Vid. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exst. in Collat. LL. Mos. et Rom. Cap.* XI. *in fin. p.* 153.

L. XXXVIII.

§. 1.

Muneribus fungi sine damno Fisci oportere:] D. Goth. *in not.* „ Imo, non oportet. *L.* 5. §. 12. *de jur. immun.*" scil. cum Fisci damno.

§. 3.

Non cogi muneribus *fungi.*] *Personalibus.* Glosf. Bartol. *h.* Cujac. *ad L.* 1. *Cod. de mulierib. in quo loc. muner. agnosc.* (1).

1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7. Pothier. *h. t. num.* 24.

§. 6.

Cavere debere,] D. Goth. *in not.* „Imo, non debent. *L.* 49. *jam. etc.*" Aliena.

TITULUS II.

DE DECURIONIBUS ET FILIIS EORUM.

De *Magistratibus Municipalibus et Coloniariis*, praeter Pancirolum, *de magistr. municip.*, vid. et Reinef. *ad Rupertum*, *Epist.* 31. et Otton. *de Aedelib. Colon. et Municip.*, *Cap.* 2. — De *Decurionibus* Brisson. *Sel. Antiq.* IV. 13. Langl. *Semestr.* XIII. 2. (1). Dicti *minor Senatus*, Forner. *Selection.* I. 12. [in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 20. *seq.*] (2). Lecti ex *censu* olim. Cicer. *in Verr.* II. 49. ubi *Senatores* dicuntur. Facit huc *Nov. Majorian. Tit.* 1. Late Otto, *loc. modo laud. num.* 4.

(1) Pluribus de his quoque egit Jac. Gothofred. *in Paratitl. ad Tit. Cod. Theod. de Decurion. Tom.* IV. *p.* 552. *seqq.* et Phil. Berter. *Pithan. Diatr.* I. *Cap.* 10. in Thef. Otton. *Tom.* IV. *p.* 847. *seqq.* Vid. et Burg. *Elector.* II. 3. in *eod. Thes. Tom.* I. *p.* 314. *seq.* Quaedam habet quoque G. Jordens. *Diss.* I. *de Legitimation. Cap.* 7. in Jurispr. antiq. Fellenberg. *Tom.* II. *p.* 380. *seqq.* et Joh. Wasteau, *Diss. de Jur. et Jurisdict. municip. Cap.* 5. in Thef. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 264. *seqq.* Alii etiam laudantur a Trekell. *ad Brisson. loc. laud.*

(2) Add. Otton. *in Praef. d. Tom.* II. *p.* 11.

L. II.

§. 2.

In avo quoque Papinianus idem respondit (1), *ne patris nota filius macularetur.*] *Ne qua patris*, Rob. Steph. (2). Obstat. *L.* 11. *Cod. de quaestion.* Wissenbach. *in Disp.* ad

ad h. t. Pand. §. 13. ait, Burgium, *Elector. Cap.* 20. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 341.] hunc locum emendare, et distinguere (3). Vellem, dixisset quo modo. An pro *ne* scribemus: *ni*? Sed Burgius legit, ut hic, addens: *quod si forte* etc.

(1) Scil. ut nepos Decurionis intelligatur etiam is, qui jam natus erat, quum avus ejus factus est Decurio: et sic non obsit ei patris nota, qui forte, antequam is conciperetur, ordine motus est: habeatque ab avo, quod non habet a patre. Pothier. *h. t. num.* 4. add. Cujac. *Obs.* XX. 29.

(2) Etiam Vulg. et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

(3) Burgius locum hunc ita interpungit: *In avo quoque Papinianus idem respondit. Ne nota patris filius maculetur. Quod si forte* etc. aitque, *ne nota patris filius maculetur*, generalem definitionem esse, a qua novus §. initium sumit. Verba autem: *in avo quoque Papinianus idem respondit*, ita accipit, ut Decurionis nepos habeatur, poenisque Plebejorum eximatur, etiam is, post cujus conceptionem et editionem avus Decurio est factus. Quid autem velint: *quod si forte* etc. ignoro, nisi vitiose exarata sint pro *sed si pater* etc. a quibus verbis vulgo seq. §. incipit. Late de hoc §. Trotz. *Memor. propag. Cap.* 5. §. 5. *p.* 307. *seqq.*

§. 4.

Similis Senatoris filio habebitur:] De quo *L.* 7. §. *ult. de Senator.*

§. 6.

Non infavorabiliter (1) *quis medium tempus illi prodesse*, etc.] Ut *pr. Inst. de ingen.*

(1) Insolens verbum.

§. 7.

Nullum patris delictum innocenti filio poenae *est:*] Privilegia tamen a patre, vel mediante ipso acquirenda, sic possunt non acquiri. *L.* 11. *Cod. de quaestion.*

§. 8.

Majores annis LV. etc.] Vid. *L.* 11. *h. t.*

L. III.

Boni consulere debeat humanitatis *sententiae*,] An, *humanitatem*? (1) nam *humanitati*, quod propius est Vulgatae, insolens est.

(1) Sic Hal. Vid. D. Goth. *in not.*

§. 1.

Sed si quis ob falsam *caussam*, etc.] *Falsi*, Hal. Vid. D. Goth. *in not.* Etiam Rob. Steph. (1).

Imp. enim Antoninus edicto proposito statuit, etc.] Vid. *L.* 1. *Cod. de his qui in exil.*

(1) Et mavult P. Fab. *Semestr.* II. 13. *p.* 363.

§. 2.

Cum ex utilitate ejus sit, semper ordinem plenum habere.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 27. *Cod. Theod. h. t.* (1).

(1) De *Lolliano Avito*, cujus hic mentio fit, vid. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 33. et Casaubon. *ad Capitolin. in Pertinac. Cap.* 1.

§. 3.

Eis, qui Judaicam superstitionem sequantur, etc.] Vid. Grotium, et Pric. *ad Act. Apostol.* XXV. 19. Imo et civitas his saepe data. Spanhem. *Orb. Roman. Exercit.* I. *Cap.* 16.

Divi Severus et Antoninus etc.] D. Goth. *in not.* „ *Divi Verus et Antoninus*, Hal. etc. Hoc tamen displicet Anton. Augustino etc." Et mihi (1).

1) Vid. Schulting. *ad Vit. Ulpian. a Bertrando conscriptam, not. e.* in *Jurispr. antejustin. p.* 552. ubi tamen mo-

monet, pro *Divi* legendum esse: *Divus.* add. Westenberg. *in D. Marco, in Praef. circa fin.* Otton. *de Aedilib. Colon. et municip. Cap.* 7. ubi late de hoc §. egit, et *in Papinian. Cap.* 15. §. 9. *p.* 592. *seq.* Bynkersh. *de Religion. peregrin. Diss.* II. Vs. *Judaeis etiam* etc. Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* II. 1. *p.* 140. *seq.*

L. IV.

Decurio, qui prohibetur conducere quaedam, etc.] Vid. Matth. *de Auction.* II. 3. *num.* 12.

Si jure successerit in conductione (1), etc.] Saepe hereditario jure possumus habere, quae per nos non possumus. *L.* 2. *ad L. Jul. de vi publ. L.* 9. §. *ult. de re militar.* Matth. *de Auction. d. loc. num.* 20. 21. Nec de hoc casu agunt Leges.

(1) *Conductionem*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* — Quae Schulting. ad seq. *L.* 5. notavit, supra jam retuli ad *L.* 8. *de postuland.* ubi vide. add. Otton. *in Papinian. Cap.* 17. §. 4. *p.* 705. *seqq.*

L. VI.

§. 2.

Decurio etiam suae civitatis vectigalia exercere prohibetur.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 97. *Cod. Theod. h. t.* [*Tom.* IV. *p.* 470.] (1).

(1) De *Sportulis*, quarum mentio fit praec. §. 1., vid. Averan. *Interpr. Jur.* II. 17. *num.* 17. et Langl. *Semestr.* VI. 2.

§. 4.

Muneribus civilibus pro filio non tenebitur.] Facit huc *L.* 7. §. 3. *h. t.* D. Goth. *in not.* „Imo, tenebitur. *L.* 2. *Cod. de filiisfam.*" Non obstat.

§. 5.

Eorum caussa potior habetur in sententiis ferendis, etc.]

 Ubi

Ubi primus locus honorificus. Maynard. *Decis. Tholos.* I. 71. ubi hac de re.

Sed et qui plures liberos habet, etc.] Hoc ex *L. Julia et Papia*.

L. VII.

Paulus Lib. II. *Sententiarum*.] Lege: *Lib.* I. (1).

Honores et munera non ordinationi, etc.] D. Goth. *in not.* „*ordinatis omnibus*, H. a Porta." Et Rob. Steph. (2).

(1) Ut Flor. est.

(2) Schulting. *ad Paul. Sent. Tit. de Decurion. not.* 1. in *Jurispr. antejustin. p.* 215. cogitare quis posset, inquit, legendum esse: *ordinis rationi*. Sed Florentinam tuetur, et in eundem sensum exponit Cujac. *ad L.* 46. *Cod. h. t.* eumque sequitur Goth., quamvis eum non nominet. add. Jac. Gothofred. *ad L.* 118. *Cod. Theod. de Decurion.*

§. 1.

Surdus, et mutus, etc.] Vid. Stryck. *de Jur. Sens. Diss.* IV. *Cap.* 2. *num.* 35. *seqq.*

§. 2.

Is, qui non sit Decurio, Duumvirato, etc.] D. Goth. *in not.* „*Duumviratu*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (1). *Consules* hi quoque dicti. Otto, *de Aedil. Colon. et municip. Cap.* 2. *num.* 5.

(1) Add. Schulting. *loc. modo laud. not.* 2. Sub *aliis honoribus* contineri *Aedilitatem*, docet Otto, *loc. cit. Cap.* 5. §. 3.

§. 3.

Vel quo alio modo etc.] Facit huc *L. praec.* §. 4. *L.* 3. §. 5. *de muner. et honor.* (1).

(1) De voce *contestatus* pro *testatus* vid. Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 14. §. 6. *not.* 19. — Ad seq. *L.* 8. vid. Finestr. et de Monzal. *in Hermog. Jur. epitom.* *Libb.*

Libb. Tom. I. *p.* 365. *seqq.* et Otton. *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 11. §. 7. *p.* 396. *seq.*

L. IX.

Severus *Augustus dixit*, etc.] *Alexander Severus* secundum Cujac. *ad pr. Inst. de ingen.* non recte (1).

(1) Vid. Jan. a Costa, *ad d. pr. Inst.* et Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 5. §. 8. *not.* 15. ubi de hac Lege.

L. X.

Sola albi proscriptione (1) etc.] Ita recte Pancirol. *de Magistr. Municip. p.* 188.

Qui secundum Legem Decurio creatus non sit.] Facit huc *L.* 12. *de appellation.*

(1) Sensus est, *sola inscriptione in albo.* add. Cujac. *ad Libb. Modestin. Resp. in expl. h. l.* et Pothier. *h. t. num.* 6. Hal. *perscriptione.* Al. *salarii praescriptione.* Vid. D. Goth. *in not.*

L. XI.

Sed etiam qui grandes *natu sunt*,] Id est, *nimis grandes.* Vid. *L.* 2. §. *ult. h. t.* Al. *graves*, teste Glosf. *h.*

Ad tempus excusantur:] Sic et *L.* 1. §. 3. *de postul.* (1) ubi Glosf.

Neque enim minores XXV. *annis* etc.] Vid. *L.* 1. *Cod. qui et adv. quos in int. rest. non poss.*

Neque hi qui annum LV. *excesserunt:*] Vid. *L.* 2. §. 8. *h. t.*

(1) Ad quam vid. notata.

L. XII.

Eos, qui utensilia *negotiantur*, etc.] Vid. Cujac. *Obs.* XXVII. 29. *Esculenta*, Glosf. *h.* add. *L.* 2. *de nundin.* Lactant. *de Mortib. persecut. Cap.* 27. J. F. Gronov. *de Pe-*

Pecun. Veter. II. 7. (1). Dissentit Wissenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de supellect. legat.* §. 14.

Non sunt prohibiti ejusmodi homines, Decurionatum (2) etc.] Qui est dignitas. Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 92. *Cod. Theod. h. t.* [*Tom.* IV. *p.* 466.] (3).

Nam paucitas eorum, qui muneribus publicis fungi debeant, etc. invitet.] *Invitat*, Rob. Steph. (4).

(1) Etiam Pothier. *h. t. num.* 15.
(2) Sequitur: *vel aliquem honorem*, id est, *vel alium quem*, ut saepe alibi. Vid. notata superius ad *L.* 2. *quod cuj. univ. nom.* et ad *L.* 20. *de servitutib.*
(3) Add. Wissenbach. *in Disp ad h. t. Pand.* §. 12. et Otton. *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 12. §. 3. quem etiam vid. *ibid. Cap.* 13. §. 6. ad verba: *licet ab Aedilibus caeduntur.*
(4) Vid. ad haec Gluck. *Tit. de his qui not. infam.* §. 376. *not.* 7. *p.* 147. *seq.*

L. XIII.

§. 1.

Et dignitas certa *spem ejus honoris* etc.] *Certam*, Rob. Steph.

Id faceret,] *Jus faceret*, Rob. Steph.

Ut Princeps indulgere possit.] *Ut id Princeps* etc. Rob. Steph. (1).

(1) Pari modo, ut Rob. Steph., etiam Hal. Vid. Brencm. *h.* qui alias etiam Lectiones refert, ipse autem mallet: *et dignitas certa id faceret, ut spem ejus honoris Princeps indulgere possit.* Cujac. *Obs.* XX. *ult. et dignitas, certa spes ejus honoris, id faceret, ut Princeps* etc. Cujacium sequitur Pothier. *h. t. num.* 12. Sed ingeniosius, quam probabilius Cujacium ita legere, dicit Jens. *in Strictur. ad Pand. p.* 516. Vid. et ad hanc Legem Jos. Fern. de Retes, *Miscellan.* I. 17. in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 61.

L. XIV.

De Decurione damnato non debere quaestionem *haberi*, etc.] Juxta morem, de quo ad *L.* 29. *de poenis* (1).

(1) Add. Trotz. *de Memor. propag. Cap.* 5. §. 3. *p.* 296. *seqq.*

TITULUS III.

DE ALVO (1) SCRIBENDO.

De hac voce Salmas. *de Modo usur. Cap.* 15. *p.* 678. *seqq.* (2). De eo Euagr. *Histor. Eccles.* III. 42. *Album Apostolorum*, Tertullian. *Adv. Marcion.* V. 1.

(1) Taurell. ALVO pro ALBO.
(2) Add. Brisson. *de Verb. Sign.* voce *album.* Jac. Gothofred. *ad L.* 48. *Cod. Theod. de Decurion. not. d.*

L. I.

Puta qui Duumviratum gesserunt, si hic honor praecellat,] Non igitur id semper factum. Vid. Otton. *de Aedilib. Colon. et Municip. Cap.* 12. §. 6. *et* 7.

Et inter Duumvirales antiquissimus quisque prior: etc.] Vid. hac de re Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 28.

§. 1.

In sententiis quoque dicendis idem ordo spectandus est, etc.] Vid. *L.* 6. §. 5. *tit. praec.* Gell. *Noct. Attic.* XIV. 7. Aliter Augustus apud Sueton. *in August. Cap.* 35.

TITULUS IV.

DE MUNERIBUS, ET HONORIBUS.

Vid. Valef. *ad Amm. Marcellin.* XXVIII. *p.* 542. — Cicer. *in Verr.* II. 48. *honor, potestas, procuratio.* — Plutarch. *an seni sit respubl. gerend. p.* 794. λειτουργίαι διακονικαὶ. (1).

(1) *Munera* et *honores* quomodo differant, Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 15. *et* 16.

L. I.

Munerum civilium] Quae illa fint, a loci cujusque ufu videndum. Mev. *Decifion. Part.* IV. *Dec.* 128. *not.* 3.

Quaedam funt patrimonii, alia perfonarum.] Quaedam *mixta. L.* 18. *pr. h. t.* (1).

(1) Quae *mixti generis* funt, in divifionibus nonnunquam negligi, docet Noodt. *Probab.* I. 12. Explicuit hanc Legem Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 369. *feqq.*

§. 1.

Ab istis enim periculo ipforum exactiones folennium *celebrantur.*] Vid. Valef. *ad Amm. Marcellin.* XVII. 3. *p.* 158. Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de fuperindiction.* [*Tom.* IV. *p.* 66.] Curarunt et alii. Graev. *ad Cicer. pro Rosc. Amerin. Cap.* 9. (1).

(1) Late de muneribus, quae hoc et feq. §. memorantur, Finestr. *loc. modo laud. p.* 372. *feqq.*

§. 2.

Ad cenfus accipiendum (1),] Vid. de hac locutione ad *L.* 19. *in fin. de novation.*

Vel

Vel patrimonium.] Vox suspecta (2). An intelligit munus patris, curatorisve?

Annonae,] *Sitoniae, id est, annonae,* Rob. Steph. (3).

Cetera etiam *per Leges cujusque civitatis,* ex *consuetudine* etc.] *Cetera et per Leges* etc. *et ex consuetudine* etc. Rob. Steph. (4).

Intelligi potuerunt.] *Poterunt,* Rob. Steph. (5).

(1) *Accipiendos,* Hal. Vulg. Vid. D. Goth. *in not.*
(2) Cujacius, *in Paratitl. ad Tit. Cod. de Tabular.* etc. superiora conjungit cum seq. voce *scribatus* (de cujus vocis varia lectione vid. Brencm. *h.*) quod displicet Finestresio et de Monzalv. *loc. modo laud. p.* 380. Pothier. *h. t. num.* 5. intelligit munus, quo alicui haec cura delegatur, ut census ceterosque patrimonii civitatis reditus accipiat.
(3) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(4) Apud Hal. *etiam* abest, sed posterius *et* etiam Hal. inserit. Vid. Geb. *h.*
(5) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 3.

Cum sollicitudine animi ac vigilantia solenniter *extitit;*] D. Goth. *in not.*, *principaliter,* Vulg. Hal. " Etiam Rob. Steph. Πρωτοτόπως, Basilic. et sic Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Pand.* (1).

(1) Add. Finestr. *loc. laud. p.* 370. Non tamen opus, putat Pothier. *h. t. num.* 2. — De seq. §. 4. vid. Finestr. *d. loc. p.* 391. *seqq.*

L. II.

Quod ad honores pertinet, ect.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 7. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 216.]

L. III.

§. 2.

Ne patriae idoneus civis etc.] Sic Juvenal. *Satyr.* XIV.

vs.

n. 71. add. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 26. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1300.] (1).

(1) Ad seq. §. 3. vid. Vertr. Maur. *de Jur. liberor. Cap.* 39. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1065. *seq.*

§. 5.

Praestat defensionem.] D. Goth. *in not.* „*non praestat,* Bud." Et Rob. Steph. Nihil mutandum. (1) *L.* 6. §. 4. *L.* 7. §. 3. *de Decurionib.* Sensus est, dissensum patris facere, ne is ex administratione filii teneatur: non vero, ne filius munera gerere debeat. Facit huc §. *praec.* add. *L.* 14. §. 4. *h. t.*

Non *civem patriae* etc.] *Nam*, Rob. Steph. male.

(1) Probam esse hujus §. lectionem, etiam adstipulantibus Graecis, notavit quoque van de Water.

§. 6.

Filii tamen ejus suo nomine *competentia munera* etc.] Vid. *L. ult. Cod. de his qui numer. liberor.* (1).

(1) Add. Vertr. Maur. *loc. modo laud. Cap.* 44. *p.* 1079.

§. 12.

Cura frumenti comparandi munus *est*:] *Personale.* *L.* 1. §. 2. *h. t.*

§. 14.

Sed patrimonii onus est.] Nec pro eo quis, etsi caupo, a civitate quidquam recipit. Mev. *Decision. Part.* III. *Dec.* 62. 63.

§. 15.

Ut *gradus munerum*,] *Aut*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. probante Brencm. *h.* add. de hoc §. G. Forner. *Selection.* II. 21. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 71.

§. 16.

§. 16.

Si duo filii in patris potestate sint, etc.] An hi, si jam munera gerunt, efficiunt, ne pater cogatur munera subire? (1).

(1) Pothier. *Tit. de vac. et excus. muner. num.* 27. *munera* hic accipit pro sumtu, quem desiderant.

L. IV.

§. 1.

Suo tempore, an idoneus sit aliquis etc.] Ne caussae temporalis effectus sit perpetuus. *L.* 10. §. 3. *tit. seq.* Vid. tamen Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de his qui numer. liberor.* [*Tom.* IV. *p.* 652. *in fin.*] (1).

(1) Ad verba: *ex voto*, vid. Ant. Fab. *de Errorib. Pragm. Dec.* 13. *error.* 4. *num.* 19.

§. 2.

Corpori autem indicta obsequia solvunt.] D. Goth. *in not.* „Imo, non solvunt. *L. ult. in fin. Cod. de his qui numer. liberor.*" Jus illic novum constituitur.

L. V.

Intra quinquennium (1) *muneris publici vacationem habent.*] An, postquam hoc facere desierunt navicularii et mercatores, dum hoc agunt, quod dictum est? Facit huc *L.* 3. *tit. seq.* nec obstat *L.* 5. §. 3. *de jur. immunitat.*

(1) Ex quo hanc negotiationem exercere coeperunt, Pothier. *Tit. de vac. et excus. muner. num.* 23.

L. VI.

Rescripto Divorum Fratrum ad Rutilium Luppum etc.] Nomen occurrit apud Gruter. *Inscription. p.* 993. 11. (1).

Ut ita et magistratum apiscatur,] Leonin. *Emend.* I. 15.

15. *num.* 9. vult, *aPiscatur* scriptum esse pro *adipiscatur.* Male (2).

Quotiens idoneos et sufficientes omnes *contingit:*] *Omnes esse*, Rob. Steph. (3). add. *L.* 11. §. 1. *h. t.*

Ceterum, si ita quidem *tenues*, etc.] Lege: *quidam* (4).

Et minus utile,] Vid. *L.* 34. *Cod. Theod. de Decurionib.* ibiq. Jac. Gothofred.

Qui convenienter ei,] D. Goth. *in not.* „*rei*, Hal." et Rob. Steph. (5).

(1) Add. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 33. et Burman. *ad Quinctil. Inst. Orator.* III. 1. *p.* 219. sed quem refutat Ruhnken. *ad Rutil. Lupum*, *in Praef. p.* 12. Explicuit hoc rescriptum Divorum Fratrum Westenberg. *in D. Marco*, *Diss.* XXIII. *p.* 240. *seqq.*

(2) Vid. Westenberg. *d. loc.* §. 6. et notata superius ad *L.* 25. §. 2. *de hered. petition.*

(3) *Esse* etiam inserunt Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

(4) Ut Flor. Vitium typographicum est.

(5) Etiam Vulg. et Flor. factum. Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Debitores rerum publicarum ad honores invitari non posse, etc.] Idem Athenis. Themist. *Orat.* II. *p.* 25. ubi nec consilii nec concionis erant participes. Idem, *Orat.* XXVI. *p.* 313. add. Langl. *Semestr.* VII. 2.

Qui ex administratione Reipublicae relinquantur.] D. Goth. *in not.* „*reliquantur.*" Sic Rob. Steph. (1) et MS. Aured. teste Charond. *h.* recte (2).

(1) Etiam Hal. et Taurell. *in Adnotat.* Vid. Brencm. *h.*

(2) Add. Coras. *Miscellan.* I. 14. Sequitur: *et ita D. Fratres* Aufideio *Herenniano rescripserunt.* Hal. *Aufidio.* Vid. D. Goth. *in not.* Etiam Taurell. in margine. Vid. Brencm. *h.* qui putat Librarium Flor. hic scripta *e* se correxisse. Forte eundem esse, qui sub Imp. Marco Antonino a. 171. Consul fuit, vid. Reland.

land. *Fast. Consul. ad d. a.*, adscripsit van de Water. — Ad seq. §. 2. vid. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 17.

§. 5.

Intributiones, quae agris fiunt, vel aedificiis, etc.] Vel reditibus. *Consil. JCtor. Batav.* II. 1.

Munera vero, quae patrimoniorum habentur, etc.] A quibus haec ferenda, et ubi praestanda, Mev. *Decision. Part.* II. *Dec.* 72. — Non considerantur in ineunda rei aestimatione. Mev. *d. loc. Part.* VI. *Dec.* 158.

L. VII.

Sed post annum, *quam reus delatus est*, etc.] Vid. ad *L.* 21. §. 5. *ad municip.* Crimina levia hic intelligit Constantin. *Subtil. Enodat.* I. 18. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 515.] Sed, unde hoc liquet?

§. 1.

Eum, contra quem etc.] Ut non idoneum.

L. VIII.

Ulpianus Lib. XI. *ad Edictum.*] Junge *L.* 1. *de minor. Hoc enim in honoribus* (1) *favoris causa constitutum est, ut pro plenis inchoatos accipiamus:*] D. Goth. *in not.* „*Hac Lege* usus est Michael Hospitalius etc." Maxime tamen *Edicto* Caroli V. a. 1374. Vid. Vassor. *Hist. de Louis* XIII. *Lib.* V. *p.* 601.

(1) Vid. Rucker. *Diss. de Civ. et natur. temp. computation. Cap.* 3. Praecedit: *vel creati suffragium in Curia ferunt.* Hal. *nec creati.* Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 2. *p.* 15. *non ferunt*, eamque negationem intellectu repetendam dicit. Neutrum necesse. Vid. Rucker. *d. Diss. Cap.* 3. §. 2.

L. IX.

L. IX.

Si quis magistratus etc. (1).] Vid. Mev. *ad Jus Lubec.* I. 1. *Art.* 6.

(1) Add. Otton. *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 6. *pr.*

L. X.

Honorem sustinenti munus imponi non potest: etc.] Vid. Merill. *Var. ex Cujac.* I. 52. (1).

(1) Add. Jo. van Nispen, *Diss. ad Libb. Modestin. Different. Cap.* 6. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 45. *seq.*

L. XI. (1).

(1) *Pr. Epistola D. Pii ad* Titianum *exprimitur.* Eundem forte esse, qui Consul a. 127. cum Gallicano, vid. Almelov. *Fast. Consul. ad d. a.*, notavit van de Water.

§. 1.

Et ita rescripto D. Marci continetur.] Vid. *L.* 6. *pr. h. t.*

§. 4.

Eos, qui primis literis pueros inducunt, etc.] *Imbuunt;* Al. Burman. *ad Petron. Satyric. Cap.* 4. *p.* 17. *induunt.* (1).

(1) Forsan non necesse, notavit van de Water, quum et Graeci verbo εἰςάγειν hoc sensu utantur, et Modestinus Graecas loquendi formas imitatus sit. add. omnino Oudendorp. *ad Sueton. p.* 1002. *not.* 3.

L. XII.

Cui muneris publici vacatio datur, non remittitur ei, ne magistratus fiat, etc.] Phavorinus quidem apud Philostr. [*de Vit. Sophistar.* I. 8. *num.* 2.] se poterat a Sacerdotio excusare: sed hoc ex speciali jure Professoribus dato: quo pertinet, quod refertur in Vet. marmor. inter Arundel.

del. *p.* 305. Commodus vero Philisco Philosopho, aliisque Professoribus per interlocutionem immunitatem abstulit, apud Philostr. [*de Vit. Sophistar.* II. 30.] add. Merill. *Obs.* VI. 40.

Veluti munitio viarum,] Id est, cura viae muniendae, non collatio. Merill. *Var. ex Cujac.* I. 52. (1). Facit huc *L.* 18. §. 7. *h. t.*

(1) Et *Obs.* VI. 13. add. Schulting. *ad Paul. Sent.* V. 6. §. 2. *not.* 20.

L. XIII.

Ad eos duntaxat pertinet, qui ejus familiae sunt.] Vid. *L.* 1. §. 2. *de jur. immunit.*

L. XIV.

Sive cum sumtu,] *Sumto*, Flor. (1).

(1) Sed *sumtu*, Hal. Vulg. et Flor. quoque correctum. Vid. Brencm. *h.* adeoque Taurellium edere debuisse: *sumto*, notat Geb. *ibid.*

§. 1.

Cum sumtu,] Haec superflua, et quibusdam videntur abundare (1): recte, vel debet quid addi, ut in *pr. Legis.*

(1) Vid. Charond. *h.* in margine. Pothier. *h. t. num.* 2. de *patrimoniali* accipit. Sed vereor, ut haec fuerit mens Callistrati.

§. 4.

Plebeji filiifamilias etc.] D. Goth. *in not.* „*filiusfamilias*, Hal." Et Rob. Steph. (1).

Jure patriae potestatis non potes.] Facit huc *L.* 3. §. 5. *h. t.*

(1) Etiam Vulg. et mox: *tenebitur* pro *tenebuntur*. Vid. Brencm. *h.*

§. 5.

Sed ordo certus huic rei adhibitus est.] Vid. Langl. *Semestr.* VII. 1.

§. 6.

Eosdem compellendos, qui gesserint.] Facit huc *L.* 11. §. 2. *h. t.* *L.* 16. *in fin. eod.*

L. XVI.

§. 3.

Defensionem Reipublicae amplius quam semel etc.] Facit huc *L.* 14. §. 6. *h. t.* (1).

(1) An de *Syndici* munere intelligendus hic sit Paulus, disquirit Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 376. *num.* 15.

L. XVII.

Provinciae Sacerdotium] De quo quaedam habet Vertran. Maur. *de Jur. liberor. Cap.* 37. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1057. *seq.*] (1) magna ex parte non bona.

(1) Add. Finestr. *loc. modo laud. p.* 394. *seqq.* ubi hanc Legem explicuit.

L. XVIII.

Munerum Civilium triplex divisio est.] Plena Scil., qualis non est *L.* 1. *h. t.*

§. 2.

Calendarii quoque curatio.] Vid. Noodt. *de Foenor. et usur.* II. 1. (1)

(1) Add. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 579. et Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* §. 4. *not. f.*

§. 3.

§. 3.

Vel pecuniae fiscales,] Vid. *Tit. Cod. de auri publ. perfecut.* (1).

(1) Add. Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. eod. Tom.* IV. *p.* 603.

§. 4.

Item angariarum (1) *praebitio,*] Obftat §. 21. *h. l.*

(1) *Angariae, Les chariots pour conduire les Bagages,* Pothier. *h. t. num.* 4. *not. h.* add. Jac. Gothofred. *ad L.* 4. *Cod. Theod. de curfu publ. Tom.* II. *p.* 552. *feq.* et Otton. *de Tutel. Viar. Part.* II. *Cap.* 6. *p.* 397. Praecedit: *curfus vehicularis follicitudo.* De qua vid. Finestr. *loc. modo laud. p.* 374. *num.* 10. add. Interpp. *ad Sueton. in August. Cap.* 49. ed. Burm. *Tom.* I. *p.* 337. et Trotz. *ad Hugon. de Prim. fcrib. origin. Cap.* 14. *p.* 136. *feq.*

§. 5.

Quos σιτῶνας (1), id est, frumentarios,] Interpretatio haec abest a Flor., ut mox: *id est, olearios.*

Et calefactio publici balnei (2), *fi ex reditibus* etc.] Vid. *L.* 52. *Cod. Theod. de oper. publ.* [*Tom.* V. *p.* 344.] ibiq. Jac. Gothofred. (3).

Curatori] Scil. balneorum.

(1) De his Finestr. *loc. laud. p.* 384. add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 406. *not.* 21.
(2) Flor. *balinei.* add. notata fuperius ad *L.* 20. *de in jus voc.*
(3) Add. Finestr. *d. loc. p.* 389. *feq.* qui de *cura cuftodiendi aquae ductus*, cujus mentio fit in feq. §. 6., egit, *ibid. p.* 385. *num.* 30.

§. 7.

Sed et qui ad faciendas (1) *vias eligi folent,* etc.] Facit huc *L.* 12. *h. t.*

(1) *Reficiendas*, Finestr. *loc. laud. p.* 388. *num.* 54. Pothier. *h. t. num.* 4. atque ita omnes fcripti et editi

praeter Hal. Vid. Brencm. *h.* Sequitur: *Item Episcopi*, etc. De his Otto, *de Aedil. Colon. et Municip. Cap.* 10. §. 1. *p.* 340. *seq.* Praecedit: *Hirenarchae quoque* etc. Hal. et Rehd. *Irenarchae.* Vid. Geb. *h.* De his Joh. Wasteau, *Diss. de Jur. et Jurisdict. Municip. Cap.* 3. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 311. *seq* add. Jac. Gothofred. *ad* L. *unic. Cod. Theod. de Hirenarchis, Tom.* IV. *p.* 647. qui in seqq. verbis pro *moribus* legit: *motibus.*

§. 10.

Vel Xenoparochi,] Hospitalium domorum curatores, juxta Jac. Gothofred. *ad L.* 15. *Cod. Theod. de extraord. sive sordid. muner.* [*Tom.* IV. *p.* 136.] (1).

(1) Add. Otton. *de Aedil. Colon. et Municip. Cap.* 10. §. 1. *p.* 342. Secundum Pothier. *h. t. num.* 4. munus eorum fuit, ut salem et ligna peregrinis praeberent. add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 405. *not.* 15. Praecedit: *qui custodes aedium.* De his Jac. Guther. *de Jur. Man.* II. 31. Sequitur: *vel Limenarchae.* De his Wasteau, *Diss. modo laud. p.* 313. add. Duker. *loc. cit. p.* 405. *not.* 13. ubi et de *archeotis*, et *not.* 14. de *logographis.* — Sequitur in §. 11. *Camelasia quoque* etc. De hoc munere Finestr. *loc. modo laud. p.* 381. *seqq.* add. Cujac. *Obs.* IX. 9. Ferand. Adduens. *Explication.* I. 51. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 558. Turneb. *Adversar.* XXI. 28. Duker. *loc. modo laud. p.* 428. *not.* 19. 20. Sequitur: *nisi sola laesi et inutilis corporis* et *infirmitate* etc. Posterius *et* apud Hal. et Vulg. recte abesse, notat Brencm. *h.* — De *Legatis*, quorum mentio in seq. §. 12., vid. Finestr. *loc. laud. p.* 378. et Wasteau, *Diss. laud. p.* 313. *seq.*

§. 13.

Et qui ad certam caussam agendam vel defendendam eliguntur,] Id est, *actores. L.* 6. §. 1. *quod cujusq. univ. nom.* (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 1. §. 1. *eod. not.* 3. et Finestr. *loc. laud. p.* 376. *seq.*

§. 14.

§. 14.

Judicandi quoque necessitas etc.] Vid. Budaeum, *in Annotat. Posterior. ad Pand.* p. 263. *seqq.* Cicer. *in Verr.* I. 8. et *pro Muren. Cap.* 20. Liberorum beneficio declinata. Sueton. *in Claud. Cap.* 15.

§. 15.

Qui prope viam (1) *publicam* possident, (2)] Sic et §. 25. *h. l.*

(1) D. Goth. *in not.* „*Qui pecuniam publicam*, Vulg. H. a Porta." Male. Vid. Finestr. *loc. laud.* p. 410. ubi de hoc §.

(2) Id est, possessiones, seu praedia, habent. Conf. Brisson. *de Verb. Signif.* in voc. *num.* 2.

§. 17.

In certaminibus] D. Goth. *in not.* „ Al. *in Sacris certaminibus:* etc." Proba Florentina. (1).

(1) De *Mastigophoris* Brisson. *Sel. Antiq.* IV. 17. et quos plures *ibid.* laudat Trekell. add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor.* p. 405. *not.* 17. De *scribis magistratuum* Finestr. *loc. laud.* p. 380. *seq.*

§. 19.

Ospratura] D. Goth. *in not.* „ *Ospratura* est minutarum frugum emendarum cura, Hotom." Recte, ut videtur (1). Salmasius, *de Foenor. Trapezet.* p. 537. legit: *aspratura* (2), id est, collybus.

(1) Add. Duker. *loc. modo laud.* p. 427. *not.* 17. Praecedit: *elempuria.* Pro *eleemporia.* Bynkersh. *Obs.* V. 21. add. Brisson. *de Verb. Sign.* in voc.

(2) Sic etiam Pith. *in Excerpt.* in Thes. Meerman. *Tom.* I. p. 356.

§. 21.

Et angariae,] Obstat §. 4. *h. l.* (1). An illic prae-

 bi-

bitio tantum curatur, ut fiat: hic ab ipso fit. add. *L.* 10. §. 2. *L.* 11. *tit. seq.*

(1) Ubi *personale* munus esse dicitur. add. Otton. *de Tutel. Viar. Part.* II. *Cap.* 6. *p.* 397.

§. 22.

Hujusmodi igitur obsequia etc.] Vid. *Consil. JCtor. Batav.* VI. 164.

§. 23.

Sed et eos qui foenus exercent, etc.] Vid. *L.* 22. *in fin. ad municip.*

Etsi Veterani sint,] Quales id saepe fecere. Salmas. *de Foenor. Trapezet. p.* 558. *seq.*

§. 25.

Ut hi qui in territorio earum possident,] Sic et §. 15. *h. l.*

§. 26.

Mixta *munera Decaprotiae et Icosaprotiae* (1), etc.] Facit huc *L.* 7. *in fin. de interd. et releg.* D. Goth. *in not.* „Imo, *patrimonialia* tantum. *L.* 8. *Cod. de muner. patrimon.*" A potiori scil.

Pro omnibus defunctorum] *Pro oneribus defectorum*, Cujac. *ad L.* 8. *Cod. de muner. patrimon. Defectorum* quoque legit Os. Aurel. *Dispunct.* 52. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 800. *h.* (2).

(1) De his Finestr. *loc. laud. p.* 375. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 405. *not.* 12. Otto, *in Praef. Tom.* II. *Thes. Jur. p.* 11.

(2) *Oneribus* etiam Guther. *de Offic. Dom. August.* III. 24. Forsan nihil mutandum: *defungi* enim etiam dicuntur, qui officium suum non plene obeunt. Vid. Gronov. *Obs.* IV. 13. *p.* 680.

§. 29

§. 29.

Neque ab ospite (1) *recipiendo*,] Sic et seq. §.

Neque a nave,] Vid. *L.* 1. *Cod. de navib. non excusand.* (2).

(1) Pro *hospite*. Vid. D. Goth. *in not.*

(2) Sequitur: *neque capitatione*. *Capitationem* hic esse tributum annuum pro capite cujusque mancipi, aut animalium praediis addictorum, notat Pothier. *Tit. de jur. immunit. num.* 5. add. Brisson. *de Verb. Sign.* in voc. Idem Pothier. *ibid.* in verbis: *exceptis militibus* et *veteranis*, pro *et* forte scriptum fuisse conjicit: *n et*, id est, *non etiam*, ne pugnet cum *L.* 11. *de vac. et excus. muner.*

§. 30.

Item *Grammaticis*,] *Id est* legit Cujac. *ad L.* 6. §. 2. *de excusation.* et Scip. Gentil. *Parerg.* I. 1. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1273.]

Ne ospitem reciperent,] Vid. *L.* 10. §. 2. *tit. seq.* (1).

(1) Add. Otton. *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 6. §. 8.

TITULUS V.

DE VACATIONE, ET EXCUSATIONE MUNERUM.

D. Goth. *in not.* „*Vacatio* nec caussam, nec legem habet: *excusatio* utique habet." Ex Cujacio, *in Paratitl. ad h. t. Pand. Nec caussam*, scil. aliam, quam indulgentiam Principis.

L. I.

Et qui tempora praefinita in ordinem *ejusmodi appellationum peragendo* etc.] *In ordine*, Rob. Steph. (1) recte.

(1) *In ordine in ejusmodi appellatione*, Hal. Praecedit: *sed si praetendentibus* aliquod etc. Vulg. *aliquid*, Vid. Brencm. *h.* add. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 385. *not.* 17.

§. 5.

Quamvis sexaginta (1) *quinque annorum* etc.] Facit huc *L.* 15. §. 11. *de excusation.*

A muneribus tamen civilibus etc.] De *Provincialibus* accipit Vertran. Maur. *de Jur. liberor*, *Cap.* 18. *in fin.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1013.] quod non probo.

(1) Al. *septuaginta.* Male. Vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* III. 2. *in fin.* in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 197. et Vertr. Maur. *loc. laud.*

L. II.

De minoribus quoque annis XXV. *ad munera sive honores* creandi etc.] D. Goth. *in not.* „*creandis*, Hal." et Rob. Steph. (1) recte.

(1) Etiam Vulg. et Rebd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* add. Joh. Wasteau, *Diss. de Jure et Jurisdiction. Municip. Cap.* 3. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 308.

§. 2.

Adoptivi filii etc.] Vid. *L. unic. Cod. Theod. de his qui numer. liberor.* [*Tom.* IV. *p.* 651.] ibiq. Jac. Gothofred.

§. 7.

Vel patrimonio sufficientis in homines *obiri possunt*;] *In honores*, Rob. Steph. (1) recte.

(1) Etiam Hal. Vid. Geb. *h.*

§. 8.

Ad Praesidis religionem pertinet,] Facit huc *L.* 5. §. 15. *tit. praec.*

L. III.

Et ad annonam populi Romani praefuerint,] Ita Flor. *Praefuerunt*, Rob. Steph. (1) D. Goth. *in not.* „*praebuerint*, Hal." quod non improbo.

(1) Etiam Vulg. Vid. Brencm. *h.* Sequitur: *non minores quinquaginta millium modiorum.* Navium capacitas olim dijudicabatur per *modios* et *amphoras.* Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 5. §. *ult. not:* 30.

L. IV.

Quod datur iis qui Reipublicae caussa afuerunt,] D. Goth. *in not.* „*absunt*, Hal." male (1).

Ita ea interpretanda erit,] *Erunt*, Rob. Steph. (2).

(1) Sed falli Gothofredum, et Haloandrum habere: *abfuerunt*, notat Geb. *h.*

(2) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

L. VIII.

Neque major annum (1) *septuaginta*,] An, pro *annorum*.

Sed in Asia sacerdotium Provinciae *suscipere non coguntur* etc.] Quod tamen est *patrimoniale* munus. *L.* 8. *Cod. de muner. patrimon.* Exceptio haec a regula. Fluctus in simpulo movet Vertr. Maur. *de Jur. liberor. Cap.* 37. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1057. *seqq.*]

(1) Al. *annis*, Vid. D. Goth. *in not.* et Flor. etiam *annum* in *annis* conversum, teste Brencm. *h.* Sequitur in §. 1. *quam eos, qui* praesentes *negotium exercerent.* Cujacius, *ad L. unic. Cod. de conduct. Vectigal. fisc.* [X. 56.] pro *praesentes* legit: *per se.* Sed vulgatam retinet Bynkersh. *ad L.* 9. *de L. Rhod. de jact. Cap.* 3. *in fin.*

§. 2.

Vacationum privilegia non vetant *liberos veteranorum.*] Cujacius, *Obs.* XXIV. 23. *non betant*, id est, non trans-

 eunt.

eunt. add. Freher. *Parerg.* I. 19. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 888.] *Non vetant*, id est, non arcent, non excusant, Otto, *in Papinian. Cap.* 6. *p.* 110. et sic J. F. Gronov. *Obs.* I. 5. *p.* 40. D. Goth. *in not.* „*non spectant ad liberos*, Vulg. Hal. Hugo a Porta." et Rob. Steph. (1). Addit Goth. „Imo, spectant. *L.* 2. *de Veteran.*" De hoc non agit (2).

(1) Etiam MSS. Vid. Brencm. *h.* qui τὸ *vetant* natum putat ex *Veteranorum*. *Non velant*, Jac. Gothofred. *ad L.* 9. *Cod. Theod. de Veteran. Tom.* II. *p.* 442. et Marcil. *ad* §. 2. *Inst. de societat. Non levant*, Hoffman. *Melet. ad Pand. Diss.* XXXII. §. 3. et Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* I. 20. *p.* 129. Gebauer. *Exercit. Acad. Vol.* I. *p.* 320. *seq.* subintelligit: *muneribus fungi*, aut *non vetant* etc. explicat: non vetant civitatem, liberos veteranorum ad munera cogere.

(2) Add. Gebauer. *loc. modo cit.*

§. 4.

Non ea quae sumtibus expediuntur:] Non ergo *metatum. L.* 3. §. 14. *tit. praec.* nisi sint Professores. *L.* 10. §. 2. *h. t. L. ult. Cod. de Professor. et medic. L.* 6. §. 8. *de excusation.* (1).

(1) Add. Pagan. Gaudent. *Jurid. Expostulat.* II. 6. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 592. Pluribus de hoc § egit Otto, *in Papinian. Cap.* 8. §. 6. *p.* 208. *seqq.* — Sequitur in §. 5. *qui* Maximos Principes *appellavit*. Id est, Severum et Caracallam. Van de Water, *in not. MSS.*

L. X.

Nulla privilegia praestant vacationem.] Nisi specialia Principis: quale sibi a Domitiano datum, refert Joseph. *de Vita sua*, in fin. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Paul. Sent. Tit. de vac. et excus. muner. not.* 1. in *Jurispr. antejust. p.* 216.

§. 1.

§. 1.

Corpus mensurarum *frumenti* etc.] Id est, *mensorum*, ut apud Ovid. *Heroid. Epist.* I. *vs.* 104. *cura* pro *curatore*. D. Goth. *in not.* „*mensorum* (1), Hal. Hugo a Porta." Rob. Steph. ut Flor. (2).

(1) Eamque lectionem videtur praeferre, *ad Paul. Sent. loc. modo laud. not.* 2.

(2) MSS. quoque constanter *mensurarum* habere, testatur Brencm. *h.*

§. 2.

Angariorum praestatio,] Vid. *L. seq.* D. Goth. *in not.* „*angariarum*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph.

Et liberalium artium Professoribus inter cetera remissa sunt.] Quo pertinet factum Polemonis audax apud Philostrat. [*de Vit. Sophistar.* I. 25. *num.* 3.] et Suid. voc. ἐφιέναι (1).

(1) Add. Merill. *Obs.* VI. 40. et Schulting. *ad Paul. Sent. loc. cit. not.* 3. — Pro *auctis*, in seq. §. 3. Rittershus. *ad Paul. Sent. loc. modo cit.* §. 4. *not.* 5. legit: *aucti.* Sed vid. Heinecc. *in Praef. ad priores* IV. *Libb. Obs. Bynkersh.* Vs. *Deinde nec eorum* etc.

L. XI.

Ut sit *praediorum collatio*,] D. Goth. *in not.* „*ut est*, Hal." Etiam Rob. Steph.

Angariarumve (1) *exhibitio*,] Vid. *L. ult.* §. 21. *tit. praec.*

Quibus Principali beneficio concessum est,] Vid. *L.* 10. §. 2. *h. t.*

(1) Ita Hal. et Vulg. Sed Flor. *angariorumve.* Vid. Brencm. *h.* Explicuit hanc Legem Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 404. *seqq.*

L. XIII.

L. XIII.

Ulpianus Lib. XXIII. *ad Edictum.*] Junge *L.* 18. *de judic.* ubi de Judice mutando.

Ut discedere ab eo sine religione *non possint:*] *Salva religione*, Vertr. Maur. *de Jur. liberor. Cap.* 37. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1059.] Non recte. *Sine religione* etiam Cicer. *de Legib.* II. 20. Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* L. 14. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1288.] (1).

(1) Add. notata superius ad *L.* 2. *de in jus voc. not.* 4. et Finestr. *loc. modo laud. Tom.* I. *p.* 595. — De voce *exiguius*, in seq. §. 1., vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 388. *not.* 26.

L. XIV.

Non prosit,] D. Goth. *in not.* „*non prodest,* Al." Sic Rob. Steph. (1).

Praeterquam in bello *amissus.*] Id est, *in acie* (2).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Add. Vertr. Maur. *de Jur. Liberor. Cap.* 45. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1978. et J. J. Enschedè, *Diss. de Tito Aristone*, *p.* 254. *seqq.* Lugd. Batav. 1829. — In seq. §. 1. verb. *non administrabit*, negationem, Flor. omissam, recte suppletam esse, notat Jauch. *de Negation. p.* 6.

TITULUS VI.

DE JURE IMMUNITATIS (1).

(1) Quomodo hic Titulus differat a superiore, docet Cujac. *in Paratitl. ad h. t. Pand.*

L. I.

§. 1.

Personis datae immunitates heredibus non relinquuntur.] Multo minus Ecclesiae datae cum rebus transibunt. Cyriac.

riae. *Controv.* 687. *num.* 1. *seqq.* ubi et de colonis aliisque.

§. 2.

Sed et generi, etc.] V. gr. familiae Gordianorum. Vid. Capitolin. *in Gordian.* III. *Cap.* 32.

Ad eos, qui ex feminis nati sunt, non pertinent.] Vid. Gail, *Obs.* II. 2. *num.* 13. *seqq.* Matth. *de Auctionib.* II. 7. *num.* 61. *seqq.* (1).

(1) Add. Wisfenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 23.

L. II.

§. 1.

Ad Benidium Rufum,] *Q. Venidius Ruf.* apud Gruter. *Inscription.* p. 79. 2. Legatus Syriae Phoenices. *Inscript.* apud Maundrell. *Itiner.* p. 61.

L. III.

Sed qui ingressus est septuagesimum annum (1), etc.] Vid. *L.* 2. *pr. de excusation. L.* 3. §. 7. *h. t.*

(1) Obstat *L. ult. Cod. qui aetat. vel profess.* de qua vid. Voorda, *Elector. Cap.* 24.

L. V.

Semper in civitate nostra senectus venerabilis fuit,] Vid. Plutarch. *an seni sit respubl. gerend.* p. 787. Cicer. *de Offic.* I. 34. Vertr. Maur. *de Jur. liberor. Cap.* 3. [in Thes. Otton. *Tom.* III. p. 976.] (1). De senum privilegiis Steph. Gratian. *Disceptat. Forens.* II. 328.

Circa munera quoque municipalia subeunda idem honor senectuti tributus est.] Vid. Lucian. *Icar. Menipp.* p. 192. ubi eum Interpres non intellexit.

Et ex ea *civitate*,] Lege: *ex ea sit.* (2).

(1) Add. Const. Land. Exercitation. in *eod. Thes. eod. Tom.* p. 1434.

(2)

(1) Ut Flor. Vitium Typographicum videtur, quod tamen etiam in aliis editt. Goth. exstat.

§. 2.

Ει καὶ μὴ πασῶν. λειτουργιῶν etc.] Jac. Gothofred. *ad* *L.* 55. *Cod. Theod. de Decurion.* [*Tom.* IV. *p.* 422.] accipit de *personalibus*, quasi non omnia munera talia ob liberos declinare liceret: non de *patrimonialibus*, ob *L.* 6. §. 4. *de muner. et honor. L.* 5. *Cod. de muner. patrimon.* et quia dicit λειτουργιῶν. Verum vulgo et de *patrimonialibus* (1) hoc accipiunt, et vellem ostendi, quaenam essent *personalia*, a quibus non excusant liberi etiam pauciores, et vox λειτουργία late potest sumi. Casaub. *ad Baron. Exercit.* 16. *num.* 41. An restringemus ad omnia, quae operam exigunt, *personalia* et *patrimonialia*, ut tamen *intributiones* debeantur. Facit huc *L.* 6. *in fin. de muner. et honor.* Vertr. Maur. *de Jur. liberor. Cap.* 41. [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1069.] de *personalibus* tantum accipit. Non autem pugnat haec Lex cum *L.* 24. *Cod. de Decurion.* hic enim de muneribus municipum, illic de muneribus Decurionatui cohaerentibus agitur. (2) Sed vid. *L. ult.* §. *pen. et ult. de muner. et honor.* unde patet, esse *personalia* quaedam, quae sub immunitate non continentur.

(1) De quibus hoc accipit Pothier. *Tit. de vac. et excus. muner. num.* 12.

(2) Haec omnia pari fere modo adscripserat quoque Schultingius ad edit. Goth. in 4to. Sed quae sequuntur, adscripta tantum leguntur ad edit. in Fol. et recentiore quidem, ut videtur, manu. An igitur dein magis accessit sententiae Jacobi Gothofredi?

§. 5.

Item navicularii, etc.] Vid. *L.* 5. 7. 17. *Cod. Theod. de navicular.* ubi Jac. Gothofred. (1).

Quam-

Quamdiu in ejusmodi actu sunt,] Vid. ad *L.* 5. *de munere. et honor.*

Quin etiam et hortanda (2) *praemiis*,] *Cohortanda*, Rob. Steph. (3).

(1) Add. P. Fab. *Semestr.* I. 25. *p.* 272.
(2) Flor. *artanda.*
(3) Etiam Vulg. *Adhortanda*, Hal. Vid. Brencm. *h.* qui mallet: *exhortanda.*

§. 6.

Ἀξιοῦντες τῆς (1) λειτουργίας] Τὰς, Flor. recte.

Qui sub occasione *naviculariorum* etc.] Potius: *sub praetextu* (2).

(1) Sic etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Ita quoque vertit Alciat. *Dispunct.* III. 19. Vid. Westenberg. *in D. Marco*, *Diss.* XXIV. ubi hunc §. explicuit.

§. 7.

Vel antequam septuagenarius fieret,] Vid. *L.* 5. *h. t.*

§. 10.

Conductores etiam Vectigalium Fisci etc.] Non *Civitatis*. Vid. *L.* 16. *de verb. signif.* ibiq. Cujac. (1).

(1) Sequitur: *quae* subsignatae *sint fisco.* Id est, oppigneratae et obnoxiae. G. Forner. *Selection.* I. 24. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 36.

L. VI. (1).

Ut sunt mensores, etc.] Alia notitia artificum *L.* 2. *Cod. Theod. de excusat. artific.* [*Tom.* V. *p.* 57.] ubi Jac. Gothofred. Sed vid. D. Goth. *in not.*

Optio, valetudinarii,] Lege: *optio valetudinarii*, id est, qui gerit ejus curam: ut mox *optio fabricae.* Vid. J. F. Gronov. *ad Senec. Praef. Nat. Quaestion.* (2). add. *Inscript. in Epist. Lips. a Burman. edit.* I. 51.

Me-

Medici,] Vid. *L.* 1. *Cod. de Professor. et Medic.* (3).
Ballistrarii,] D. Goth. *in not.* „ *Balistarii* (4) „ Vulg. Hal. *Balista* genus tormenti bellici etc." Sed et *balista* dicitur σφενδόνη. Vid. Du Cange, *Glossar.*

Aquilices,] De his Menag. *Amoen Jur. Cap.* 41. (5).
Et qui Sylvam infindunt,] D. Goth. *in not.* „ *incidunt*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (6).

Qui carbonem *caedunt*,] D. Goth. *in not.* „ *arborem*, Vulg." Etiam Rob. Steph.

Et optio fabricae,] Vid. ad *h. l. pr.*

Et qui aegris praesto sunt,] D. Goth. *in not.* „ medici." Potius, ministrantes.

Librarii quoque, qui docere possunt, etc.] Vid. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 27. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 251. *seq.*] (7).

Et librarii caducorum,] Vid. ad *L.* 4. §. 17. *de fideic. libertatib.* (8).

Et adjutores cornicularriorum,] Vid. Du Cange, *Glossar.* (9).

(1) De hujus Legis auctore vid. de la Rue, *Amoen. Jur. Obs. Cap.* 8. in Thes. Otton. *Tom.* V. *p.* 1514. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 431. *not.* 25. Bach. *Hist. Jur.* III. 2. *Sect.* 5. §. 11. Quaedam ad hanc Legem notavit Ferand. Adduens. *Explication. Cap.* 52. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 558. Latius de ea egit, et singula quoque, quorum hic mentio fit, artificum nomina explicuit Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* II. *p.* 305. *seqq.* add. Pothier. *Tit. de re militar. num.* 33.

(2) Probante Schroder. *Obs. Jur. Civ.* III. 15. *p.* 299. *seq.* add. Langl. *Semestr.* VII. 4.

(3) Sequitur: *capsarii.* Oudendorp. *ad Sueton. in Neron. Cap.* 36. *in fin.* legit: *caussarii.* De *naupegis* vid. Duker. *loc. modo laud. p.* 405. *not.* 20.

(4) Hoc etiam mavult Stewech. *ad Veget. de Re militar.* III. 5. *p.* 159. De *ballistis*, *catapultis*, aliisque eo pertinentibus, late Petr. de Abaunza, *Prael. ad Tit.* De-

Decretal. de Sagittar. in Thes. Meerman. *Tom.* II. *p.* 732. *seqq.* Sequuntur: *specularii.* De his Duker. *d. loc. p.* 429. *not.* 21. *Bucularum structores.* Vid. D. Goth. *in not.* Cum Turnebo, *ibid. cit.* facit Stewech. *loc. modo cit.* II. 13. *Scandularii.* De his Duker. *loc. cit. p.* 430. *not.* 22.

(5) Sequuntur: *cornuarii.* De his Duker. *d. loc. p.* 430. *not.* 22.

(6) Et Rehd. Vid. Geb. *h.*

(7) Ubi egit de *Librariorum* immunitate et differentia.

(8) Add. Perrenon. *Animadv.* II. 14. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 645.

(9) Et Duker. *loc. cit. p.* 430. *not.* 23.

TITULUS VII.

DE LEGATIONIBUS.

Non extra necessitatem mittendae. Dion Cass. *Lib.* LII. *p.* 485. — Praecipuum in municipiis munus. Plutarch. *Praecept. Politic. p.* 805. 808. — Incubuit hoc munus Decurionibus. *L.* 9. *Cod. Theod. de Decurion.* [*Tom.* IV. *p.* 371.] ubi Jac. Gothofred. (1). — Quaedam Mev. *ad Jus Lubec.* I. 1. *Art.* 10.

(1) Add. Finestr. et de Monzalv. *in Hermog. Jur. Epitom. Libb. Tom.* I. *p.* 578. et Joh. Wasteau, *Diss. de Jur. et Jurisdict. municip. Cap.* 3. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 313. *seq.* De quibus Legatis hoc Titulo agatur, Bynkersh. *de Foro Legator. Cap.* 6.

L. II.

§. 3.

His, qui gratuitam Legationem susceperunt,] Lege: *non gratuitam* (1).

Legativum ex forma restituatur.] De quo Jac. Gothofred. *ad L.* 15. *Cod. Theod. de extraord. vel sordid.* [*Tom.* IV. *p.* 136. *seq.*] *Legatitium*, Hugo a Porta (2). Ma-

le. Vid. *L. ult.* §. 12. *de muner. et honor.* De aliis, quae iis sunt praestanda, Mev. *ad Jus Lubec.* I. 1. *Art.* 10. *num.* 16. *seqq.*

(1) Sic alibi, ait Pothier. *h. t. num.* 14. uti apud Hal. et Charond. Miror, nihil hic notatum in Corp. Jur. Geb. et Spang.
(2) Et Vulg. Vid. Geb. *h.*

L. III.

Quam illud, an id actum sit, etc.] Tunc enim uti jure suo revocandi domum non possunt. *L.* 2. §. 4. *de judic.*

L. IV.

Sciendum est, debitorem Reipublicae Legatione fungi non posse:] Facit huc *L.* 6. §. 1. *de muner. et honor.* (1).

(1) Add. Langl. *Semestr.* VII. 2.

§. 1.

Non jure legatum esse missum,] Τὸ *missum* abundare (1), non dubitat Leonin. *Emend.* IV. 14. *in fin.* Male.

(1) Abest apud Hal. Illustrat haec P. Fab. *Semestr.* II. 11. *p.* 250. — Sequitur in §. 4. *Legati vicarios* etc. De his Jac. Guther. *de Jur. Man.* I. 8.

§. 6.

Ne plures quam ternos Legatos mittant.] Variatum postea. Jac. Gothofred. *in Paratitl.* et *ad L.* 7. *Cod. Theod. de Legat. et decret. Legation.* [*Tom.* IV. *p.* 614. *et* 627.].

L. VI.

Recte observatur: in impendiis Legationum, etc.] An legendum: *recte observatur in impendiis: Legationum* etc. (1) vel illa *in impendiis* rectius abessent. *Stipendiis*, Rob. Steph. (2).

(1) Pari modo Rucker. *Obs. Cap.* 2. §. 7. ubi de hac Le-

Lege. Sed receptam Lectionem tuetur van Dorp. *Obs. Cap.* 7. *p.* 55. *seq.* add. Duker. *ad Liv.* XXXVII. 53. §. 12.

(2) Et Vulg. Vid. Brencm. *h.*

L. VIII.

§. 1.

Imperatores Antoninus et Severus *Augusti* etc.] *Verus et Antoninus*, Rob. Steph. Mallem: *Antoninus et Verus.* (1). Saepe *Veri* nomen mutatum in *Severi.* Salmas. *ad Lamprid. in Commodo*, *Cap.* 1.

(1) Pari modo Cujac. *ad Libb. Paul. Resp. in expl. h. l.* Quis autem ille *Germanus Silvanus* fuerit, cui Impp. hic rescribunt, incertum esse, notavit van de Water, addens: *Domitio Silvano* rescribere D. Pium in *L.* 6. *ad L. Jul. de vi publ.* *Cejonium Silvanum* sub Pio Consulem fuisse, vid. Reland. *Fast. Consul. ad a.* 156. et *Silvano* cuidam rescribere Impp. Severum et Antoninum in *L.* 1. *Cod. de his qui accus. non poss.* add. *L.* 1. *Cod. de municipib.*

§. 2.

Paulus respondit: eum qui Legatione fungitur, neque alienis, etc.] Vid. *L.* 32. §. 9. *de rec. qui arbitr. rec.*

L. XI.

Idem Lib. Singulari de jure libellorum.] Sic et *Index Pand. Flor.* Male Vertr. Maur. *de Jur. Liberor. in Praef.* [in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 969.] legit: *de jure liberorum.*

Potest quis et per alium Legationem *mittere.*] Al. *et alium in Legationem* (1).

(1) Sic Hal. Vid. Geb. *h.*

L. XIV.

Ulpianus Lib. LXXIV. *ad Edictum Praetoris*] Agens *de exceptionibus contra desertum vadimonium.*

Qui libera Legatione abest, etc.] Vid. Budaeum, *in Annotat. ad h. l.* et Leonin. *Emend.* IV. 14. *num.* 5. *seqq.* (1).

(1) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 2. Noodt. *ad Tit. Pand. ex quib. causs. major.* Vs. *Deinde adjuvat Praetor* etc. Pothier. *h. t. num.* 16.

L. XVI.

Eundem plures Legationes suscipere prohibitum non est: praeterea si et sumtus, etc.] *Praesertim*, Rob. Steph. (1).

(1) Hal. *si praeterea.* Sed interpungendum cum Taurellio: *prohibitum non est praeterea*, *si* etc. notat Brencm. *h.*

§. 1.

Non nisi injuncto munere fungatur.] Id est, ad alia non obligetur.

L. XVII.

Pomponius Lib. XXXVII. *ad Quintum Mucium.*] Junge *L. ult. de duob. reis.* De hac Lege Balduin. *in Scaevol.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* I. *p.* 486. *seq.*] (1).

Si quis Legatum hostium pulsasset, etc.] Vid. Liv. I. 14. XXXVIII. 42.

Quia Sancti *habentur Legati:*] Vid. Grot. *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 18. D. Goth. *in not.* „Forte legendum: *Sacrosancti.*" male.

Quibusdam existimantibus manere:] Sic Cicer. *de Orator.* I. 56. et II. 32. *in Topic. Cap.* 8. *pro Caecin. Cap.* 34. add. Idem, *pro Domo*, *Cap.* 30. et *pro Balbo*, *Cap.* 11. 12. 13. Ciceronem tuetur Grotius, *de Jur. Bell. ac Pac.* II. 21. §. 4. *num.* 7. recte, quidquid dissentiat Zieglerus, *ibid.*

Sicut faceret, cum aqua et igni interdiceret:] Sed *deduntur*, non ut nos eos puniamus; sed tantum, ut hosti sit facultas de iis statuendi: ipsis saepe id ob bonum publi-

blicum suadentibus. Vid. Cicer. *de Offic.* III. 30.

In qua sententia videtur Publius Mucius *fuisse:*] Vid. *L.* 4. *de captiv. et postlim.* etc. *Quintus Mucius* legit Noodt. *ad Tit. Pand. de tutor. et curator. dat.* Vs. *Dixi quid* etc. ubi de hac Lege.

De quo tamen Lex postea lata est, etc.] Facit huc Plutarch. *in Mario*, *p.* 430. *in fin.* Interdum de civitate Lex lata supervacua. Vid. *L.* 5. *in fin. de captiv. et postlim.* etc.

Et Praeturam quoque gessisse dicitur.] Quod moris erat in motis Senatu, etsi jam Consularibus. Plutarch. *in Cicer. p.* 868. *in fin.* Dion Cass. *Lib.* XXXVII. et XLII. *in fin.* Valef. ad Amm. Marcellin. XIV. *p.* 61. Manut. *de Civit. Roman. p.* 35. Cicero restitutus fuit plene, nec hoc remedio eguit. Scip. Gentil. *Disp. de L. Cornel. de restitutione Ciceronis*, *Thes.* 57. [*Oper. Tom.* I. *p.* 300.]

(1) Add. Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 144. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1255. *seq.* Jo. Barbeyrac. *in not. Gallic. ad Grot. de Jur. Bell. ac Pac.* II. 21. §. 4. Majans. *ad* 30. *JCtor. Fragm. Tom.* I. *p.* 154. *seqq.* et *p.* 467. *seqq.* D'Arnaud. *Var. Conj.* II. 5. et *Diss. de Vit. Scaevol.* §. 20. *p.* 55. *seqq.* ibiq. H. J. Arntzen. Ge. Chr. Gebauer. *Exercit. Academ. Vol.* I. *p.* 301. *seq. in not.* J. Luzac. *Obs. Apologet. pro JCtis*, *Cap.* 5. §. 18. *p.* 101.

TITULUS VIII.

DE ADMINISTRATIONE RERUM AD CIVITATES PERTINENTIUM.

Vid. Mev. *ad Jus Lubec. Part.* II. *Tit.* 3. *ad rubr.*

L. I.

In alios usus convertere non licet.] Pro arbitrio, et regulariter. Vid. *L.* 4. *h. t.* (1).

(1) Pro *civitatis*, in praec. verbis, van de Water, *in not. MSS.* legendum conjicit: *civitati.* Sic Vulg, et mavult quoque Brencm, *h.*

L. II.

§. 1.

Praedia publica locat,] D. Goth. *in not.* „ Al. *colat.*" Sic Rob. Steph. (1) Rad. Forner. *Rer. Quotid.* II. 9. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 170.]

Quae Decurionibus conducere non licet,] Facit huc Plutarch. *in Maria*, *p.* 450. *in fin.* (2).

(1) Etiam Hal. Vulg. Taurell. in margine, et Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Sed vulgarem lectionem tuetur Marckart. *Interpr. rec. Lection.* II. 6. §. 2. et retinet quoque Adr. van Dorp. *ad Loc. quaed. Juris et alia Obs. Cap.* 2. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* III. *p.* 36. *locare* sumens pro *conducere.*

(2) Sequitur: *secundum legem* usurpatam *revocentur.* Ita Flor. Hal. et Vulg. *usurpata*, probante Brencm. *h.* Praeterea Hal. habet: *non secundum legem* etc. Sed male. Vid. Ant. Augustin. *Emend.* I. 2. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1438. et Jauch. *de Negation.* *p.* 88. add. Marckart. et van Dorp, *locc. modo citt.* qui ambo Florentinam lectionem retinent.

§. 2.

Sua caussa *cum incremento debito restituatur.*] *Suae caussae*, Rob. Steph. (1) add. Bynkersh. *Obs.* IV. 25. *in fin.* (2).

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

(2) Secundum quem *sua caussa* dicitur pro *suae caussae*, Casu sexto pro tertio, ut et alibi. Sequitur: *idque etsi contra absentem pronunciatum est*, *inanis est quere-*

re-

rela. Id est, objici non potest, irritam esse condemnationem, quia absens condemnatus est. Pothier. *h. t. num.* 8.

§. 3.

Moram solutionis accipere non debet:] Vid. *L.* 17. D. *L.* 3. *Cod. de compensation.* et §. *seq.*

§. 4.

Ad frumenti comparationem pecunia data (1) etc.] Et non sic expensa.

(1) Flor. *pecuniam datam.*

§. 7.

Quia fortuitos casus nullum humanum consilium providere (1) *potest,*] Vid. *L.* 1. §. 11. *de magistr. conven.*

(1) Id est, *vitare, cavere,* Bynkersh. *Obs.* II. 10. *in fin.* add. Averan. *Interpr. jur.* II. 26. *num.* 15.

§. 8.

Jus Reipublicae pacto mutari non potest,] Facit huc *L.* 3. *h. t.*]

§. 9.

Actio autem, etc.] Facit huc *L.* 1. §. 13. *de tutel. et ration. distrah.*

§. 11.

Usurarum praestationem heres fidejussoris (1) *recusare non debet:*] Aliud in *L. ult. pr. h. t.*

In universum fidejussorem obligaverit.] Vid. *L.* 54. *pr. locat. conduct.*

(1) Id est, ne fidejussoris quidem heres usuras evitabit, non modo non ipse, secundum Bynkersh. *Obs.* V. 3. add. Marckart. *Interpr. rec. Lection.* I. 12. *p.* 77. Vid. et ad hunc §. Pothier. *Tit. de fidejussor. num.* 36.

§. 12.

Qui fidejusserint pro conductore vectigalis etc.] Facit huc §. *praec.*

§. 13.

Sed si in locatione fundorum pro sterilitate temporis etc.] Vid. *L.* 15. §. 2. *locat. conduct.*

L. III.

Curatores communis officii etc.] Pone, frumentum emendi, vel similis. Male D. Goth. *in not.*

Periculo vice mutua non liberantur.] Facit huc *L.* 2. §. 8. *h. t.*

Ulpianus (1):] Ad Papinianum haec notans.

(1) In Vulg. hic nova Lex incipit, teste Contio. Vid. Brencm. *h.*

§. 1.

Ex eodem Libro:] Scil. Papiniani.

Ceteris annis] D. Goth. *in not.* „*certis annis*, Zoannet. *Restitution.* *Cap.* 16. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 659.]" Non opus. (1).

*Et de fructibus praedii mercedes*que etc.] Rob. Steph. *que* non habet (2), et melius abesset.

Successor, *qui locavit, tenebitur:*] Ejus scil. *Servari non potuerunt a successore, qui* etc. Zoannet. *d. loc.*

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 13.
(2) De varia hujus loci lectione vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 2.

Similis etenim videtur ei, qui publice vendidit, aut locavit.] Et prior actio salva est. Cujac. *Obs.* XX. 39. Aliud in procuratore privato, qui voluntarie id suscepit. *L.* 67. *de procurator.* (1) quam cum hac conjungit Cujac. *ad Libb. Papin. Respons. in expl. h. l.*

(1)

(1) Ad quam vid. notata. add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7. et Pothier. *h. t. num.* 10.

§. 3.

Partem bonorum suorum donationis causſa *contulit.*] Facit huc *L.* 26. *Cod. de donation.*

§. 4.

Videlicet postquam res ab eo ſervari non potuerit,] Ergo ordinis ratio hic habetur.

L. IV.

Legatam municipio pecuniam in aliam rem, quam defunctus voluit, convertere, etc.] Vid. Sueton. *in Tiber. Cap.* 31. Id vetat Testator apud Spon. *Miscellan. p.* 161. (1).

Citra Principis auctoritatem non licet.] Et quando Princeps hoc recte permittat, et de aliis huc ſpectantibus, Cyriac. *Controv.* 564. *num.* 25. *ſeqq.*

(1) Add. Trotz. *Memor. Propag.* I. 9. *p.* 626. quem vid. de hac Lege, *ibid. p.* 616. *ſeqq.* add. Fiers Smeding. *Diſſ. de Salv. Aburn. Valente, p.* 49. *ſeqq.* et notata ſuperius ad *L.* 16. *de uſ. et uſufr. leg.* — Sequitur in *L.* 5. *quod annona temporalis est.* Van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* XI. *p.* 49. *ſeqq.* pro *quod* legit: *quam*, putans alioquin haec non bene cohaerere, et *annonam temporalem* accipit pro pretio, quo frumentum emi poteſt eo tempore, quo venditio a Decurionibus facienda eſt. Hanc vocis *annonae* ſignificationem probat quoque Puttman. *Probab.* II. 13. *p.* 89. add. Heinecc. *ad Briſſon. de Verb. Signif.* voc. *annona, num.* 3. et *quam* legit etiam Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 5. §. 10. *p.* 31.

L. VI.

Ulpianus Lib. I. *ad Edictum Praetoris.*] Agens de *magiſtratibus municipalibus.*

L. VII.

In solidum *patrem teneri* etc.] Non *peculio tenus.*

L. VIII.

Calculi erroris retractatio etiam post decennii *aut* vicennii *tempora admittetur.*] Obstat Paul. *in Sent.* V. 5. *in fin.* (1).

(1) Sed vid. *ibid.* Schulting. *not.* 44. *et* 45.

§. 1.

Sed si gratiose *expunctae dicentur,*] Vid. Leonin. *Emend.* II. 16. *num.* 4. (1).

(1) Cujacius, *ad L.* 2. *Cod. de jur. fisc.* pro *gratiose* reponit: *rationes*, ut notavit D. Goth. add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10. et Pothier. *h. t. num.* 16.

L. IX.

Pecuniae, quae apud Curatores remansit, usuras exigendas: etc.] Vid. *L.* 24. *ad municipal.* (1).

(1) Et ad eam notata. add. Pothier. *h. t. num.* 14.

§. 3.

Item, (1) *eodem Libro.*] Interjectis aliis scil.

(1) *Idem*, Flor.

§. 9.

Periculum ad ipsum pertinere.] Vid. *L.* 36. §. 1. *ad municipal.*

Quia *vero antequam Curator* etc.] *Quae*, Rob. Steph. (1) recte.

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 10.

Idem Libro eodem.] Scil. post quaedam alia.

TITULUS IX.

DE DECRETIS AB ORDINE FACIENDIS.

L. I.

Sed Ordini,] D. Goth. *in not.* „Imo, non Ordini, ſed Episcopis, etc." Hoc posterius.

Et posſesſoribus] Id est, qui domos illic posſident. Vid. Du Cange, *Glosſar. med. et infim. Latinit.* Ita *posſesſores L.* 2. *Cod. de indiction. L.* 8. *pr. Cod. de defenſor. civitat.* (1). *Profesſoribus* legit Bynkersh. *Obs.* I. 15. Male.

Ut certi de probitate morum, etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 5. *Cod. Theod. de Medic. et Profesſor.* [*Tom.* V. *p.* 36.]

(1) Add. Marckart. *Interpr. rec. Lection.* II. 10. §. 2. et Herm. Cannegiet. *Obs.* I. 11. Sed emendationem Bynkershoekii probat Pothier. *h. t. num.* 2. eamque elegantisſimam dicit Hoffman. *Melet. ad Pand. Disſ.* XXXII. §. 3. obſtare tamen, quod Graeci quoque *posſesſoribus* legisſe videantur.

L. III.

Quam duabus partibus adhibitis (1).] Aliud alicubi hodie juris. Mev. *ad Jus Lubec.* I. 1. *Art.* 2. *num.* 26. *ſeqq.*

(1) Add. Otton. *de Aedil. Colon. et Munic. Cap.* 8. §. 1.

L. IV.

Ambitioſa Decreta Decurionum etc.] Vid. Leonin. *Emend.* II. 16. (1).

Sive largiti ſunt. §. 1. *Proinde, ut ſolent,* etc.] *Sive largiti ſint pro indemnitate, ut ſolent,* Raevard. *Varior.*

V.

V. 6. et *largiti* sumit pro *corrupti*: quod mihi non placet. Debent tamen haec connecti, quod et fit in Basilic. Sed Leoninus, *loc. laud.* τὸ *proinde* ponit post *debent*, legens: *proinde sive aliquem debitorem dimiserint, sive largiti sint, ut solent*, etc.

Alicujus] *Alicui*, Rob. Steph. (2). *Alicui jus*, Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 11. *num.* 1.

(1) Add. G. Forner. *Selection.* I. 17. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 26.

(2) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* qui quoque rescribit: *alicui jus. Alicui* etiam Pothier. *h. t. num.* 5. add. Trotz. *Memor. propag. Cap.* 5. §. 1. *p.* 291.

§. 2.

Sed etsi *salarium* etc.] *Sed si*, Leonin. *Emend.* II. 16. qui varia tentat.

Decretum id nonnunquam *ullius erit momenti:*] D. Goth. *in not.* „Imo, semper. *L. unic. Cod. de praebend. salar.*" Videtur Lex accipienda de salario extraordinario. Vid. Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de praebend. salar.* [*Tom.* IV. *p.* 556.] Basilic. [*Tom.* VI. *p.* 683.] turbide haec habent verba.

L. VI.

Municipii ita lege *cautum erit:*] Sic et *L.* 1. *Cod. de serv. reipubl. manum. L.* 1. *Cod. de emancipation.* ubi tamen non videtur merum Decretum esse (1).

Quaesitum est, an poenam sustinere debeat, qui ignorans *adversus decretum fecit?* etc.] Conf. *Consil. JCtor. Batav.* I. 223. Cyriac. *Controv.* 554. *num.* 4. *seqq.* ubi admittit hoc casu jusjurandum.

(1) De hac Lege Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 148. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1258. *seq.*

TITULUS X.

DE OPERIBUS PUBLICIS.

L. I.

Praescriptione motus *ab excusatione* etc.] Pro *remotus.*

L. II.

§. 1.

Curatores (1) *operum cum redemtoribus* etc.] Vid. Matth. *de Auctionib.* II. 10. *num.* 24. (2).

Respublica autem cum his, quos efficiendo operi praestituit:] Vid. *L.* 8. *Cod. h. t.*

(1) De his Joh. Wasteau, *Diss. de Jur. et Jurisdict. municip. Cap.* 3. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* II. *p.* 309.

(2) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 18. — Verba seq. §. 2. *et propterea* revocentur *similes civium* etc. Burman. *ad Sueton. in Neron. Cap.* 31. *Tom.* II. *p.* 76. exponit: ne deterreantur cives similes liberalitates exercere.

L. III.

Opus novum privato etiam sine Principis auctoritate facere licet,] D. Goth. *in not.* „Imo, sine Principe non licet. *L.* 6. *h. t. L.* 13. *Cod. eod.*" Sunt exceptiones.

Praeterquam si ad aemulationem etc.] De non aedificando ad aemulationem, Gail. *Obs.* II. 69. *num.* 17. *seqq.* De quibusdam, quae vicinis incommoda, Mev. *Decision. Part.* VI. *Dec.* 141.

Vel circum, theatrum, vel amphitheatrum sit.] Illud longe petitum, quod hinc colligunt, non licere aedificare prope oppidum castrumve. Bartol. *h.* Sand. *Decision.* V. 7. *Def.* 4.

§. 1.

§. 1.

Constitutionibus declaratur.] Vid. *L.* 5. *Cod. h. t.* *L.* 11. *Cod. Theod. eod.* [*Tom.* V. *p.* 521.] ubi Jac. Gothofred. (1).

(1) Add. Vertr. Maur. *de Jur. liberor. Cap.* 38. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1064.

§. 2.

Inscribi autem nomen operi publico etc.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 51. *Cod. Theod. h. t.* (1).

(1) Et Otton. *de Aedil. Colon. et Municip. Cap.* 9. *in fin.* *p.* 558.

L. V.

Aut loco controversiam fecerint,] *De loco*, Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.* Praecedit: *et nisi posuerint heredes, usuras leviores* etc. Obstat *L.* 16. *de usur.* ad quam vide notam. add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 19.

§. 1.

An vectigal eis satius sit imponi?] Vid. *L.* 6. *Cod. h. t.* et *L.* 22. *Cod. Theod. eod.* ubi Jac. Gothofred.

L. VI.

Praesidem aditum consulere Principem debere.] Exempla apud Plin. *Epistol.* X. 34. 48. 60. 58. (1).

(1) Add. Bynkersh. *Quaest. Jur. public.* II. 14.

L. VII.

§. 1.

Ut, quantam summam contulerint in id opus, scribant.] D. Goth. *in not.* „ *inscribant*, Hal. " Etiam Rob. Steph. (1).

(1) Et Taurell. quoque in margine, et Rehd. Vid. Geb. *h.*

Ti-

TITULUS XI.

DE NUNDINIS.

De nundinis nono quoque die redeuntibus Selden. *de Jur. Nat. et Gent.* III. 15. (1).

(1) Add. Voet. *ad h. t. Pand.* et auctores ibi laud.

L. I.

Decennii tempore (1) *usum amittit.*] Id non semper in privilegiis procedit. Cyriac. *Controv.* 57. *num.* 62. *seqq.*

(1) Vid. Brisson. *Sel. Antiq.* I. 16.

L. II.

Deferre utensilia in civitate *jusserit*,] *In civitatem*, Rob. Steph. (1).

Quemadmodum civitas bene beate *habitari possit*,] *Bene et beate*, Rob. Steph. (2).

Sic enim Libro secundo Πολιτείας,] *Pag.* 600.

Καὶ τῶν ἄλλων διακόνων etc.] Rob. Steph. διακονούντων (3). Apud Platonem, ut hic.

Οὗτοι δ' εἰσὶν ἔμποροι,] De his Salmas. *de Usur. Cap.* 11. *p.* 335. *seqq.*

'Εν ἀδορᾷ,] Lege: ἐν ἀγορᾷ (4).

῏Η καὶ ὃς,] Lege: ἦ δ' ὅς (5).

Id est, indiget enim civitas (6) etc.] Aliis tamen haec ratio non placuit. Vid. Salmas. *de Usur. Cap.* 19. *p.* 555.

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.*
(2) Et Vulg.
(3) Etiam Hal.
(4) Vitium typographicum est.

(5) Apud Hal. haec absunt.
(6) Paulo aliter Graeca vertit Alciat. *Dispunct.* IV. 8.

TITULUS XII.

DE POLLICITATIONIBUS (1).

(1) De his Bynkersh. *Obs.* VI. 13. De *votis* cognitio olim pertinuit ad jus Pontificium. Cicer. *de Legib.* II. 19.

L. I.

Sed si moram coeperit facere, usurae accedunt,] Vid. Noodt. *de Foenor. et usur.* III. 7. D. Goth. *in not.* „Imo, non accedunt. *L.* 2. *Cod. de usur.*" Non pertinet ad rem.

§. 1.

Non semper autem obligari eum, qui pollicitus est,] Paulus, *in Sent.* V. 12. §. 9. negat quem inde obligari.

§. 4.

Contemplatione pecuniae coepit opus facere,] Scil. *Respublica.* (1).

(1) Add. Pothier. *h. t. num.* 3.

§. 5.

Sed si columnas Citiensibus *promisisti,*] De his Menag. *Amoenit. Jur. Cap.* 13. (1).

(1) Add. Trotz. *Memor. propag. Cap.* 6. §. 3. *p.* 353.

§. 6.

Deinde id fortuito casu aliquid passum *sit,*] *Passus,* Flor. male. Hic §. fugitivus est, et pertinet ad Tit. *de ope-*

operib. public. Jac. Gothofred. *ad L.* 24. *Cod. Theod. de operib. publ.* [*Tom.* V. *p.* 337.] add. *L.* 8. *Cod. eod.*

L. II.

Quae res personam voventis, non rem, *quae vovetur*, *obligat:*] D. Goth. *in not.* „Imo et rem ipsam. *Auth. ingressi. Cod. de SS. Eccles.*" Ibi est *dedicatio.*

§. 1.

Puberes sui juris,] Id est, sine curatore, ut *L.* 43. *de oblig. et action.* Cujac. *Obs.* XXI. 23. Vinn. *de Pactis*, *Cap.* 14. *num.* 15. (1).

Filius enim familias, etc.] Ut nihil suum habens. Bynkersh. *Obs.* VI. 13. (2).

(1) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de pact.* §. 20.
(2) Alii aliter. Vid. quos citat Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 7.

§. 2.

Voti enim obligationem ad heredem transire constat.] Non etiam *jurisjurandi*, qua talis. Grot. *de Jur. Belli ac Pac.* II. 13. *num.* 17. Dissentit Matth. *de Criminib.* XLVII. 16. *Cap.* 1. *num.* 3. Quod ad bona, forte Grotius non negabit teneri.

L. III.

Pollicitatio vero solius offerentis promissum:] Vid. Galvan. *de Usufruct. Cap.* 15. In quo a *promissione* differat, Abram. *ad Cicer. Orat. pro Coelio*, *Cap.* 9. add. Merend. *Controv. Jur.* XIII. 16. (1). Alii haec confundunt, notati a Caes. Costa, *Var. ambiguit.* III. 22. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1261.].

(1) Vid. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 4. Voet. *ad eund. Tit. num.* 1. Westenberg. *in D. Marco*, *Diss.* XXV. *num.* 1. *seqq.* Sequitur: *perficere promissor eo cogetur*, et *est constitutum.* Tò *eo* ab-

abest apud Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* et pro *ea est constitutum*, Rygerbos. *Obs. Jur. Rom. Cap.* 2. *p.* 15. legit: *ut est constitutum.*

L. V.

Ex epistola, quam muneris edendi gratia abſens *quis emisit*, etc.] In hoc est ratio decidendi. Facit huc *L.* 9. *h. t.* Vid. Cujac. *Obs.* XXVI. 19. Merend. *Controv. Jur.* XIII. 16. (1). Male Alciat. *Parerg.* XII. 9. quem, ut et Cujacium, carpit Bynkersh. *Obs.* VI. 13.

(1) Add. Wisſenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 6. et Pothier. *h. t. num.* 2. — De verbo *pollicitatae*, in seq. *L.* 6. §. 2., vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 386. *not.* 18.

L. VIII.

Idem *Lib.* III. *de Officio Consulis.*] D. Goth. *in not.* „*Ulpianus.*" Sic Rob. Steph. (1). et Paulus *duos* tantum Libros de hoc argumento ſcripſit.

Si opus proſcaenii, etc.] Vid. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 8. [in Theſ. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1281.]

Et si opus perfici ab eo debere conſtituerint,] D. Goth. *in not.* „*constiterit*, Hal." et Rob. Steph. recte. (2).]

Aut prohibebunt distrahi fundum, quem in territorio Gabiniorum *habet.*] D. Goth. *in not.* „*Gabinorum*, Vulg. Hal." Etiam Rob. Steph. (3). — Ergo Judex creditore petente potest interdicere debitori, de fuga ſuſpecto, alienationem rerum. Sand. *de Prohib. rer. alien. Part.* II. *Cap.* 3. *num.* 1. (4).

(1) Etiam Taurell. in margine, et Rehd. Sed Hal. *Idem* retinuit. Vid. Geb. *h.* Explicuit hanc Legem Westenberg. *in D. Marco*, *Diss.* XXV. *p.* 255. *seqq.*

(2) Rehd. *constituerit*, indeque forſan Haloandr. lectionem natam, putat Geb. *h.*

(3) Et Rehd.

(4) Add. Westenberg. *loc. modo laud. num. ult.*

L. IX.

L. IX.

Ex pollicitatione, quam quis ob honorem apud Rempublicam *fecit*, etc.] Vid. ad *L.* 5. *h. t.*

Si bona liberalitati solvendo (1) *non fuerint*,] Vid. Sanct. *Minerv.* IV. 4. voc. *aptus.* Bynkersh. *Obs.* VI. 13. acerbe in re non difficili. (2).

Divi *Severus et Antoninus* etc.] Ita Flor. recte (3).

(1) *Solvendae*, Hal. Vid. D. Goth. *in not.* In MS. Flor. multa hic a Librario praetermissa fuisse, quae dein subjecit, notat Brencman. *Histor. Pand. Cap.* 5. *p.* 155.

(2) Add. Jo. van Nispen, *ad Libb. Modestin. Differ. Cap.* 5. in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 41. *seq.* et Voet. *ad h. t. Pand.* §. *ult.*

(3) *Divus*, Rehd. Vid. Geb. *h.*

L. X.

Et ipsa usuras semissales etc.] Vid. Salmas. *de Modo usur. Cap.* 7. *p.* 280. *seq.* (1).

'Ἀπὸ μυριάδων τριῶν,] *Denariorum* scil. Salmas. *d. loc. p.* 282.

Ἐπαῦθις δὲ τῶν etc.] 'Εισαῦθις, Salmas. *d. loc. p.* 283.

Herennius [*Modestinus respondit, quo casu certaminis editio* licita *est*, etc.] Aliud, si non. *L.* 16. *de us. et usufr. leg. L.* 13. §. 1. *h. t.*

(1) Add. Noodt. *de Foen. et usur.* II. 10. et Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 386. *not.* 20. Incipit Lex *Septicia certamen patriae suae* pollicendo etc. ubi *τὸ pollicendo* ejicit J. F. Gronov. *de Pecun. Vet.* IV. 11. *p.* 330. Sed vid. van Vryhoff. *Obs. Jur. Civ. Cap.* 1. *p.* 2. quem etiam vid. ad seq. *L.* 11. *ibid. Cap.* 24. *p.* 124. *seq.*

L. XII.

§. 1.

Cum quidam, ne honoribus fungeretur, opus promisis-

set,

set,] Simile quid in testamento pro aliis cavetur in Inscriptione apud Gruter. *p.* 378. 1.

Honores subire cogendum, *quam operis instructionem*, etc.] *Tum honores* etc. Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* D. Goth. *in not. quam* exponit: *potius quam.*

L. XIII.

§. 1.

Quod si damnosae sint, *observari non debere:*] Vid. *L.* 12. §. 1. *h. t.* (1).

(1) Sequitur: *esse enim tolerabilia*, *quae vetus consuetudo comprobat.* Vid. ad haec Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 9.

TITULUS XIII.

DE (1) EXTRAORDINARIIS COGNITIONIBUS, ET SI JUDEX LITEM SUAM FECISSE DICERETUR.

De extraordinariis cognitionibus,] *Extraordinariis* posset abesse, et *cognitionibus* suffecisset. Salmas. *de Modo usur. p.* 111. (2). — In his formula non erat prodita. *L.* 1. §. 18. *de exercitor. action. L.* 17. *de reb. cred. L.* 2. *expil. heredit.* (3). — Momentum caussae olim hic non spectatum. Noodt. *de Jurisdiction.* I. 8. etsi id velit Sutholt. *de Jurisdiction. num.* 301. Nec causae favor, qui minor est in *honorario*, ac in *impensis*, et de his actio datur, de illis extra ordinem agitur. *L. ult. tit. seq.* — Quaedam de harum caussis Hotoman. *Obs.* VII. 4. et Rittershus. *ad Novell. Part.* IX. *Cap.* 5. *num.* 13.

Et

Et si Judex litem suam fecisse diceretur (4).] *Dicatur*, Rob. Steph.

(1) D. Goth. *in not.* „ *De variis et extraordinariis* etc. Vulg." Etiam Rehd. Vid. Geb. *h.*
(2) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de jurisdiction.* §. 23. Sed vid. Noordkerk. *Obs. Cap.* 4. *p.* 61. et Bach. *Histor. Jur.* III. 1. *Sect.* 1. §. 26. *not. c.*
(3) Add. Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 10.
(4) Flor. *dicetur.*

L. I.

Praeses Provinciae etc.] In urbe Tribunus plebis. Juven. *Satyr.* VII. *vs.* 228. Raevard. *Conjectan.* I. 10. (1). Vid. tamen §. 14. *h. l.*

De mercedibus jus dicere solet,] Praestandis non pro utilitate, sed pro opere. Senec. *de Benefic.* VI. 15. 17. Brummer. *ad L. Cinc. Cap.* 4. Non autem est *merces* proprie. *L.* 1. *pr. si mens. fals. mod. dix.* — Etiam publice promissis. Salmas. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 25. *p.* 539.

Liberalia autem studia etc.] Sic et Senec. *Epist.* 88. Saepius Plin. *Histor. Nat.* XIV. 1. XXXII. 2. Vid. Brisson. *de Verb. Signif.* voc. *Liberalis* (2).

Quae Graeci ἐλευθέρια appellant:] Vid. Lucian. *Somn.* *p.* 2. Latius patent artes σοφαὶ. Salmas. *de Usur. Cap.* 18. *p.* 538. Artes σοφαὶ et ὑπόσοφοι tamen pecuniae caussa fere sunt. Philostr. *de Vit. Apollon. Tyan.* VIII. 7. *Sect.* 5.

Rhetores continebuntur, etc.] Primus Sophistarum Protagoras mercede docuit. Philostr. *de Vit. Sophistar.* I. 10. et id probat Philostratus.

(1) Add. Merill. *Obs.* V. 22.
(2) Feminae etiam iis institutae, et de tempore ad ea definito, Merill. *Obs.* V. 17.

§. 1.

Medicorum quoque eadem caussa est, quae Professorum, etc.] Non enim tales sunt. (1). Vid. ad haec Fopp. ab Aezem. *Diss. Jur. Civ.* I. 2. [in Thes. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 805. *seq.*]

(1) Add. Merill. *Obs.* V. 22.

§. 2.

Sed et obstetricem audiant, quae utique medicinam exhibere videtur.] Facit huc *L.* 1. §. 5. *Cod. de comm. serv. manum. Jatromea* dicitur in Inscriptione apud Gruter. *p.* 1110. 1. (1).

(1) Add. Merill. *Obs.* V. 21. Rad. Forner. *Rer. Quotid.* VI. 19. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 299. *seq.* Schulting. *ad Paul. Sent.* II. 24. §. 8. *not.* 15.

§. 3.

Qui alicujus partis corporis,] V. gr. oculorum. Lucian. *Nigrin. p.* 71. Dion Chrysost. *Orat.* VIII. *p.* 131. Gruter. *Inscription. p.* 400. 7. 416. 8. 443. 4. et alibi.

Ut puta si auricularius,] Vid. Burman. *ad Petron. Satyric. Cap.* 43. *p.* 198. *seq.* ubi refutat Perrenon. *Animadv.* I. 29. [in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 628.] legentem: *ocularius.* (1).

Non tamen si incantavit,] Vid. Origin. *Contra Celsum*, IV. *p.* 184. Facit huc Arnob. I. *p.* 29. Themist. *Orat.* VI. *p.* 72. add. Cujac. *Obs.* XXVII. 17. Jac. Gothofred. *ad L.* 3. *Cod. Theod. de malef. et mathem.* [*Tom.* III. *p.* 126.]

Ut vulgari verbo impostorum utar,] *Christianos* intelligit Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 18. (2). Ego non: hi non aliquid olim exigebant. add. Mornac. *ad L. pen. Cod. de heretic.* Facit huc Pric. *ad Luc.* VIII. 28. *Res nulla Dei pretio constat*, Tertullian. *Apolog.*

Cap.

Cap. 39. Ergo *Pagani* intelligendi, vel *Judaei* forte (3). Conf. Rittershuſ. *Sacr. Lection.* VII. 20. D. Goth. *in not.* „ *Exorcizantium* verbo videtur Ulpianus *Christianos* perſtringere," Sed vid. modo notata. An non et uſi eo alii impostores? Vid. Lucian. *Philopseude*, paſſim, maxime *p.* 337. *ſeqq.* De *Judaeis*, *Act. Apostol.* XIX. 13. Joſeph. *Antiq.* VIII. 2. *p.* 230. Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 8. *num.* 3. [in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 1116. *ſeq.*] Pergit Goth. „ apud quos (Christianos) familiares erant exorcismi, etc." Haec res a Patribus conſtantiſſime traditur. Vid. v. gr. Euſeb. *Hist. Eccleſ.* V. 7. Tertullian. *Apolog. Cap.* 23. *et* 37. *de Testimon. anim. Cap.* 3. *ad Scapul. Cap.* 4. *de Spectac. Cap.* 26. Justin. Martyr. *Apolog.* I. *p.* 95. Arnob. I. *p.* 27. 28. Origin. *Contra Celſum*, I. *p.* 7. 28. 53. III. *p.* 124. add. G. Forner. *Selection.* III. 28. *in fin.* [in Theſ. Otton. *Tom.* II. *p.* 119.] *Non ſunt ista medicinae genera*, etc.] Vid. Matth. *de Criminib.* XLVII. 5. *Cap.* 4. *num.* 4. (4).

(1) *Ocularius* etiam Forner. *loc. laud. p.* 118.

(2) Etiam Nic. Catharin. *Obs.* III. 19. in Theſ. Meerman. *Tom.* VI. *p.* 786. Pancirol. *Theſ. Var. Lect.* II. 149. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1260. Heinecc. *ad Briſſon. de Verb. Signif.* voc. *exorciſare*. Petr. Tholozan. *Diſ. de Malefic. et Mathem. Cap.* 5. §. 4. in Theſ. Diſſ. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* III. *p.* 275. Herm. Cannegiet. *ad Fragm. Vet. Jurispr. quae exſt. in Collat. LL. Moſ. et Rom. p.* 312. Pothier. *h. t. num.* 5.

(3) Add. Merill. *Obs.* V. 22. Forner. *Selection. loc. laud.* Eckhard. *Herm. Jur.* I. 5. §. 252. *in not.* ibiq. Walch. Trotz. *ad Hugon. de Prim. ſcrib. origin. p.* 318. *ſeqq.* Sed Schulting. *ad vitam Ulpian. a Grotio conſcriptam*, in *Jurispr. antejustin. p.* 558. *not.* 2. ab Ulpiano intelligi mavult *Judaeos* et *Christianos*. Vid. et Jungium, *de Poena fumi apud Vett. Cap.* 1. §. 4. *p.* 23. *ſeq.* et Otton. *de Aedilib. Colon. et Municip. Cap.* 7. *p.* 228. *ſeqq.*

(4) Sequitur: *cum praedicatione adfirment.* Nic. Catharin. *Obs. loc. laud.* mavult: *cum adfirmatione praedicent.*

§. 4.

Non, quia non religiosa *res est,*] Sed mercenaria. Facit huc §. *seq.*

Sed quia hoc primum profiteri eos oportet, mercenariam operam spernere.] Facit huc *L.* 6. §. 7. *de excusation.* (1). Quod tamen a multis neglectum. Lucian. *Hermotim. p.* 511. 548. 566. Diog. Laërt. IV. 2. add. Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 12. *num.* 12. *seq.* [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1214. *seq.*] (2).

(1) Add. Grot. *in Flor. Sparf. p.* 294. *seq.*
(2) Et Merill. *Obs.* V. 23.

§. 5.

Est quidem res sanctissima *civilis sapientia:*] Non mercenaria. Vid. §. *praec.*

Sed quae pretio nummario non sit aestimanda, etc.] Facit huc Liban. *de Professorib. p.* 91. *seq.* Themist. *Orat.* IV. *p.* 288. (1). Quinctil. *Inst. Orat.* XII. 7.

Dum in judicio honor (2) *petitur, qui in ingressu* sacramenti *efferri debuit:*] Merillius, *Obs.* V. 23. putat, Juris studiosos ab initio adactos jurejurando, ut Medicinae Studiosos adegit Hippocrates, teste Hieron. *ad Nepotian. Epist.* 2. add. Turneb. *Adversar.* XIX. 21. Et ab initio oblatum honorarium, adeoque pro *efferri* legit: *offerri*, et sic Herald. *de Rer. judic. auctor.* II. 12. *num.* 14. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 1216.] Aliter Scip. Gentil. *Parerg.* I. 9. [in *eod. Thes. Tom.* IV. *p.* 1282. *seq.*] (3).

Efferri] D. Goth. *in not.* „*offerri*, Hal." et Rob. Steph. (4).

Quaedam enim tametsi honeste accipiantur, inhoneste tamen petuntur.] Vid. Brummer. *ad L. Cinc. Cap.* XI.

(1)

(1) Locum refert Merill. *loc. laud.*
(2) Pro *honorario.* Scip. Gentil. *Origin.* in Thef. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1378. *feq.* Heinecc. *ad Brisfon. de Verb. Signif.* voc. *honor*, *num.* 5.
(3) Et aliter etiam Otto, *in Papinian. Cap.* 11. §. 7. *p.* 532.
(4) Etiam Taurell. *in margine*, et Rehd. Vid. Geb. *h.*

§. 6.

Ludi quoque literarii magistris (1), etc.] De quorum prima Literatura Senec. *Epistol.* 88. —. Quando iis merces foluta, Salmaf. *de Modo ufur. Cap.* 2. *p.* 65.

Tamen ufurpatum est, ut his quoque jus dicatur.] Vid. Juvenal. *Satyr.* VII. *vs.* 228.

Jam et *librariis et notariis* (2) etc.] *Tametfi*, Rob. Steph. (3).

(1) De his Merill. *Obs.* V. 23. in fin. et Scip. Gentil. *Parerg.* I. 1. in Thef. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1274.
(2) De his Brencman. *Histor. Pand.* II. 5.
(3) Etiam Hal. Vulg. Rehd. Vid. Brencm. et Geb. *h.*

§. 7.

Sed *ceterarum artium* etc.] *Et*, Rob. Steph. (1) et cum praecedentibus conjungit. Melior Florentina.

Opificibus, etc.] Quos non pertinere ad Liberalium artium Magistros, docet Senec. *Epist.* 88. De illis et Herald. *de Rer. judic. auctor.* I. 5. *in fin.* [in Thef. Otton. *Tom.* II. *p.* 1103.] Cicer. *de Offic.* I. 42.

Quae funt extra literas vel notas pofitae,] Ergo *Notariis* etc. hoc datum. Vid. §. *praec.*

(1) *Et* loco *fed* etiam Rehd. Vid. Geb. *h.* Hal. *fed et.* Vid. Brencm. *ibid.*

§. 8.

Sed et fi Comites (1) *falarium petant*, etc.] Vid. *L.* 4. *h. t.*

(1) De his Merill. *Obs.* V. 24. et Averan. *Interpr. Jur.* III. 1. *seqq.*

§. 10.

In honorariis Advocatorum etc.] De quibus Pollet. *Hist. For. Rom.* II. 11. Brummer. *ad L. Cinc. Cap.* 6. (1).

Et judicii, in quo erat acturus,] Hic ergo non petitur post actam causſam, ſed ab initio praeſtatur. add. *ſeqq.* et *L.* 13. §. 9. *Cod. de judic. L.* 38. §. 1. *loc. cond. L.* 4. *L. ult. Cod. de condict. ob cauſ. dator.* Non est vero *actio* ad petendum. Jan. a Costa, *ad Tit. x. de postuland.* (2). Male Salmaſ. *ad Jus Attic. et Rom. Cap.* 30. *p.* 852.

Eam dumtaxat pecuniam, quae modum legitimum egreſſa est, repetere *debet.*] Ergo jam datum erat. (Alias poenas vid. apud Jan. a Costa, *d. loc.* Brummer. *d. loc.*

(1) Add. Merill. *Obs.* V. 25. et Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 18.

(2) Conf. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de postuland.* §. 11.

§. 11.

Advocatos accipere debemus, etc.] Tempore Liberae Reipublicae latius accepta vox. Salmaſ. *ad Jus Attic. et Roman. Cap.* 30. *p.* 848. *ſeqq.*

Non tamen qui pro tractatu] Id est, excuſſione quaestionis de jure. Valeſ. *ad Amm. Marcellin.* XXVIII. *p.* 553. (1) Cont. *Lection.* II. 15.

Non adfuturi cauſſis etc.] An haec *tacita advocatio*, cujus meminit Senec. *de Tranquill. anim. Cap.* 3.? — Videtur deſcribere *Pragmaticos*, de quibus Juvenal. *Satyr.* VII. *vs* 123. ubi minus bene Scholiast. add. Quinctil. *Inſt. Orat.* XII. 3. *Nov.* 1. *Valentin. de Episcop. judic.*

(1) Add. Schulting. *loc. modo laud.* §. 5. et in *Orat. de Jurispr. M. Tull. Ciceron. p.* 289.

§. 12.

Litis caussa malo more *pecuniam tibi promissam* etc.] *Piratico more* Quinctil. *Inst. Orat.* XII. 7. Vid. ad hunc §. Jan. a Costa. *ad Tit. x. de postuland.* (1).

Peti poterit usque ad probabilem quantitatem,] D. Goth. *in not.* „ Id est, centum aureos." Vid. *h.* §. *in fin.*

Etsi nomine palmarii (2) *cautum sit:*] Vid. Brummer. *ad L. Cinc. Cap.* 9.

Licita autem quantitas intelligitur pro singulis caussis usque ad centum aureos.] Vid. Plin. *Epistol.* V. 4. Gronov. *de Pecun. Vet.* II. 5. Brummer. *d. loc. Cap.* 4. *et* 6. Non bene Salmas. *ad Jus Attic. et Roman. p.* 855. An numerus auctus imminuto aurei pondere? Vid. Brummer. *d. loc. Cap.* 10. Non puto hoc: alioquin numerum mutare debuisset Tribonianus, quod nusquam fecit. Quod autem *sestertios* hic scriptum fuisse vult Salmas. *ad loc. modo cit.* in *Addend.* non probo.

(1) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de postuland.* §. 11. et Gluck. *ad Tit. de postuland.* §. 369. *p.* 115. *seqq.*

(2) Victoriae praemii, Schulting. *d. loc.* add. Const. Land. *Exercitat.* in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1435. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 422. *not.* 5. quid hic sit *palmarium*, se non plane intelligere ait, varias aliorum interpretationes adferens.

§. 13.

Prohibuit mercedem *repeti:*] Vid. Brummer. *ad L. Cinc. Cap.* 6.

§. 14.

Ad nutricia *quoque* etc.] Vid. Brisson. *de Verb. Sign.* voc. *nutricius* (1).

Quoad infantes uberibus aluntur:] Vid. D. Goth. *ad L.* 9. *Cod. de patria potestat.* (2).

(1) Ibiq. Heinecc. add. Merill. *Obs.* V. 25. et Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 423. *not.* 6.
(2) Add. Cujac. *Obs.* XIX. 40.

§. 15.

Videamus, an de mutuis petitionibus etc.] Vid. Jan. a Costa, *in Decretal. p.* 383. *seq.* Sand. *Decision.* I. 6. *Def.* 3.

L. II.

Praesidem Provinciae doceri oportere, etc.] Vid. Paul. *Sent.* V. 6. §. 9. (1).

(1) Praecedit: *item de* equis *alienis* etc. ubi *equis* dicitur pro *equabus.* Vid. Duker. *ad Opusc. de Latin. Vett. JCtor. p.* 386. *not.* 21. add. Scip. Gentil. *Parerg.* I. 6. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1279. Sequitur: *in praedium* suum *universos homines* etc. Auctor, *Obs. Jur. Civ. Cap.* 15. *p.* 91. mallet: *in praedium sui unius universos* etc.

L. III.

Si medicus, etc.] Vid. ad hanc Legem Scip. Gentil. *Parerg.* II. 25. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1343. *seq.*]

Ut ei possessiones suas contra fidem bonam *aeger venderet*:] Secus ergo, si *bona fide.* Wisenbach. *in Disp. ad Tit. Pand. de contrah. emtion.* §. 11. Dissentit Pinel. *ad L.* 2. *Cod. de rescind. vend. Part.* II. *Cap.* 2. *num.* 32. *seqq.* male.

L. IV.

Juris studiosos, *qui salaria petebant*, etc.] Id est, *Adsessores.* Jan. a Costa, *ad Tit.* x. *de postuland.* Merill. *Obs.* V. 24. (1). *Pragmaticos* quoque intelligit Bynkersh. *Obs.* VI. 3. (2). *Salaria*, ab aerario praestita tempore Plinii. Vid. Plin. *Epistol.* IV. 12. (3).

(1) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de postuland.* §. 11.
(2) Add. van Leeuwen. *Diss. de Jur. Studios. Part.* I. *Cap.* 2.

Cap. 2. §. 12. et *Part.* II. *Cap.* 2. §. 1. in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* I. *p.* 377. *seq.* et *p.* 398. *seq.*

(3) Add. notata superius ad *L.* 4. *de offic. Adsessor. not.* 2.

L. V.

§. 1.

Existimatio est dignitatis inlaesae status, etc. (1).] Lactant. *Divin. Instit.* III. 8. *honestas est honos perpetuus.*

(1) Vid. Noodt. *ad Tit. Pand. de his qui not. infam.* non longe a *pr.*

§. 2.

Minuitur *existimatio*, etc.] Non semper *tollitur.*

§. 3.

Consumitur vero, *quotiens* magna *capitis minutio intervenit*,] Hic fit divisio *bimembris* capitis deminutionis. Vid. Jan. a Costa, *ad pr. Inst. de cap. deminution.* (1).

Id est, *cum libertas adimitur*, *veluti cum aqua et igni interdicitur.*] Best. *de Ration. emend. Leg. Cap.* 1. §. 12. *num.* 5. pro *id est* legit: *idem est* (2). male. Reinold. *Varior. Cap.* 29. putat, τὰ *id est*, *cum libertas adimitur*, esse a mala manu; sed aliud quoque habet, quod est improbabile. *Libertatem civilem*, quae in solos cives cadit, intelligunt Cujac. et Jan. a Costa, *ad* §. 2. *Inst. de cap. demin.* add. Cicer. *pro Caecin. Cap.* 33. Idem ac Jan. a Costa, Merill. *ad pr. Inst. eod.* (3) Alii pro *veluti* legunt: *vel uti*, aut *vel*, et sic quidam habent, teste Gloss. (4). add. Constantin. *Subtil. Enodat.* II. 12. [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 573.] ubi refutat Raevard. *Varior.* III. 5.

Quae in persona deportatorum venit:] Pertinet huc locus Boëthii, *in Topic. Cicer.* II. *p.* 781.

Sed poenae *metalli subjiciuntur.*] *Poena*, Flor. Sic et

L. 42.

L. 42. *in fin. ad L. Jul. de adulter.* (5).

(1) Add. Schulting. *in Enarr. Tit. Pand. de cap. minuti* §. 6. et Wissenbach. *in Disp. ad h. t. Pand.* §. 14.

(2) *Idem*, Zoannett. *Restitution. Cap.* 17. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 659. Emendationem Bestii rejicit quoque Jo. Cannegiet. *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 11. §. 10. *p.* 59. Waechtler. *in Opuscul. p.* 456. *quotiens* geminandum putat, sed *ibid. p.* 490. Bestii lectionem videtur admittere.

(3) Add. Schulting. *loc. modo laud.* et *ad Ulpian. Fragm. Tit.* 11. §. 12. *not.* 36. Noodt. *ad Tit. Pand. de cap. min.* Vinn. *ad* §. 2. *Inst. de cap. deminut.* ibiq. Heinecc. Averan. *Interpr. Jur.* I. 24. §. *ult.* Abr. Perrenot. *Exercitation. p.* 120. *seq.* Pothier. *Tit. de poenis, num.* 2.

(4) Quod non damnat Schulting. *dd. locc.* et malle videtur Jan. a Costa, *in Decretal. p.* 461. et praefert quoque Voorda, *in not. MSS.* add. Vinn. *loc. modo cit. Veluti* pro *vel* positum, putat Jo. Cannegiet. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 1. §. 7. *p.* 182.

(5) Ad quam vid. notata.

L. VI.

Gajus Lib. III. *rerum cottidianarum, seu aureorum.*] Junge *L.* 5. §. 4. *de oblig. et action.* (1).

(1) Ad quam vid. notata. add. Jan. a Costa, *ad pr. Inst. de oblig. quae quasi ex del.* et Wissenbach. *ad h. t. Pand.* §. 17.

TITULUS XIV.

DE PROXENETICIS.

De Proxenetis aut Proxeneticis, Graeci. Vid. Leonin. *Emend.* V. 10. (1). *Proxenetae* a *Notoribus* non multum diversi. Salmas. *de Modo Usur. Cap.* 16. *p.* 727. De *Pro-*

Proxenetarum origine quaedam Salmas. *de Usur. Cap.* 12. *p.* 331. sed incerta.

(1) Add. Leunclav. *Notator.* II. 124. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1529. *seq.* De ratione connexionis hujus Tituli cum superiore Perrenon. *Animadv.* II. 13. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 644. Quaedam de *Proxenetis* Puttman. *Miscellan. Cap.* 29. *p.* 277. *seqq.*

L. I.

Ulpianus Lib. XLII. *ad Sabinum.*] Junge *L.* 15. *praescript. verb.* (1).

(1) Add. Cujac. *Obs.* XI. 18. Ait Lex: *Proxenetica* jure licito *petuntur.* Sed minus honeste, juxta Perrenon. *Animadv.* II. 13. in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 644. Pro *licito* forte legendum: *licite*, notavit van de Water.

L. II.

Idem Lib. XXXI. *ad Edictum.*] Agens de *mandato.*

Si Proxeneta intervenerit faciendi nominis (1),] Hoc dictum, cum fine usuris pecunia sumeretur: iis intervenientibus Proxeneta opus non fuisse, vult Salmas. *de Usur. Cap.* 6. *p.* 150. citatus a Gronovio, ad Cicer. *Epistol. ad Attic.* IV. *ult.* quibus nihil falsius. Vid. vel *L.* 1. *de SCto Macedon.*

Ut multi solent:] Vid. Senec. *de Benefic.* II. 23. III. 15. *Epistol.* 119.

Videamus, an possit quasi mandator teneri? etc.] Vid. Noodt. *Probab.* IV. *ult.* §. 4. (2).

Quia hic monstrat magis nomen, quam mandat, tametsi laudet nomen.] Non est ergo similis προπωλοῦντι, de quo Plato *de Legib. Lib.* XII. Vid. Salmas. *de Modo usur. p.* 733.

Idem dico, et si aliquid Philantropiae *nomine acceperit,*] D. Goth. *in not.* „*Philantropii*, Hal. *Philantropi*, Vulg. bene. Vid. Cujac. *Obs.* XI. 18." add. Salmas. *de Usur. Cap.* 6. *p.* 150. (3).

(1)

(1) Scil. *caussa.* Puttman. *Miscellan. Cap.* 29. *p.* 278. *in not.* Noodt. *loc. cit.* Saepe omittitur. Vid. notata superius ad *L.* 5. §. 15. *de institor. action.*
(2) Et *de Forma emend. dol. mal. Cap.* 13.
(3) Etiam Leunclav. *Notator.* II. 124. in Thes. Otton. *Tom.* III. *p.* 1530. Adduens. *Explication.* I. 53. in *cod. Thes. Tom.* II. *p.* 559. Wieling. *Praetermiss. ad Labitt. et Schmucc.* in *Jurispr. restit. Part. Poster. p.* 217.

L. III.

Quod Graeci *ἑρμενευτικὸν* (1) *appellant*,] Nihil mutandum (2).

(1) Interpretatio abest a Flor.
(2) Alii mutant. Vid. D. Goth. *in not.* Vid. ad hanc Legem Puttman. *loc. laud. p.* 281. *seqq.* add. Cujac. *Obs.* XI. 18. et Bynkersh. *Quaest. Jur. priv.* II. 6.

TITULUS XV.

DE CENSIBUS.

Vid. Cujac. *Obs.* X. 35. Jac. Gothofred. *ad Tit. Cod. Theod. de censu* [*Tom.* V. *p.* 126. *seqq.*] Pancirol. *Thes. Var. Lection.* II. 151. *seq.* [in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1261. *seqq.*] (1). Quaestiones Practicas quasdam ad hunc Titulum habet Mev. *ad Jus Lubec.* II. 5. *Art.* 2. *num.* 3. *seqq.*

(1) Add. Spanhem. *Orb. Roman. Exercitat.* II. *Cap.* 10. *et* 19. et Pothier. *h. t.* in *pr.*

L. I.

Sciendum est, etc.] Vid. ad hanc Legem Bynkersh. *Obs.* V. 21. (1).

Esse quasdam Colonias Juris Italici:] Hoc diversum a *Jure Latii.* Spanhem. *Orb. Roman. Exercit.* I. *Cap.* 9.

De

De quo Idem, *ibid. Cap.* 8. Constitit non tantum in levatione census, sed et in alienationibus, et mancipationibus, annali exceptione, jure capiendi, etc. nec sublatum communicata civitate. Spanhem. *Exercit.* II. *Cap.* 19. (2).

Ut est in Syria Phoenice,] Inepte Bertrandus, *in Vit. Ulpian.* vult, *Phoenicem* esse civitatem et Coloniam Tyriorum (3).

Splendidissima Tyriorum Colonia,] Vid. Amm. Marcellin. XIV. *p.* 43. (4).

Huic enim D. Severus, et Imperator noster etc.] Id est, Caracalla (5).

(1) Etiam Pancirol. *loc. modo laud. Cap.* 152. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Thes. Jur. p.* 41. *seq.* Pothier. *h. t. num.* 2.

(2) Add. Schulting. *ad Collat. LL. Mos. et Rom. Tit.* 14. §. 3. *not.* 20. Commentationem *ueber das Jus Italicum* conscripsit Von Savigny. Vid. Haubold. *in Epicrisi operis Heinecc. Antiq. Rom. Append. Lib.* I. §. 129.

(3) Vid. Schulting. *ad Vit. Ulpian. a Bertrando conscript.* in *Jurispr. antejustin. p.* 543. *not. a.*

(4) Add. Otton. *in Papinian. Cap.* 1. §. 5. et *de Aedil. Colon. et munic. Cap.* 5. §. 5. *p.* 159. Sequitur: *nobilis regionibus.* De Tyro Plinius: *olim partu clara, urbibus genitis*, etc. Vid. Spanhem. *de Us. et praest. numismat. Diss.* IX. *p.* 578.

(5) Conf. Schulting. *d. loc. p.* 551. *not. h.*

§. 1.

Augusti beneficiis gratiosa,] Id est, κεχαριτωμένη, Pric. *ad Luc.* I. 28. (1).

(1) Add. Grotium, *in Flor. Sparsion. p.* 297. Sequitur: quae *Jus Italicum habet.* Ubi τὸ *quae* abundare, notat Scip. Gentil. *Parerg.* I. 9. in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1283.

§. 3.

Ptolemensium] D. Goth. *in not.* „ *Ptolemaeensium*,

 Hu-

Hugo a Porta." *Ptolomaeënsium*, Scip. Gentil. *Parerg.* II. 7. *in fin.* [in Thes. Otton. *Tom.* IV. *p.* 1324.] (1).

(1) Add. Bynkersh. *loc. supra cit.*

§. 4.

Emisenae (1)] Mentio in nummis. Vid. Holsten. *ad Stephan. de Urbib. p.* 113.

Imperator noster] Id est, Caracalla, sub quo haec scripsit Ulpianus. Vid. ad *pr. h. l.*

(1) Nomen hoc varie scribitur. Vid. Brencm. *h.* add. Menag. *Amoen. Jur. Cap.* 31. *p.* 175. et Otton. *in Papinian. Cap.* 1. §. 2. *p.* 5. *seq.*

§. 6.

Caesariensis,] Mentio in nummis. Vid. Spanhem. *Orb. Rom. Exercit.* II. *Cap.* 16. *Immunis* facta a Tito. Cujac. *Obs.* X. 35. Sed hoc iis et *Capitolensibus* ademit Hadrianus. Vid. Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de Jur. Italic. urbis Constantinopol.* [*Tom.* V. *p.* 247.] (1).

(1) *Dissertationem ad* §. 6. 7. 8. et 9. *h. l.* conscripsit Tob. Gutberleth., quae exstat in Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* II. *Tom.* III. *p.* 271. *seqq.* ubi *p.* 296. catalogum exhibet *Coloniarum* et *urbium*, quae *Juris Italici* fuerunt, et in Digestorum Libris memorantur.

§. 7.

Sebastenam] *Samaria* olim. (1).

(1) Vid. Pancirol. *loc. laud. p.* 1270. et Gutberleth. *loc. modo cit. p.* 286.

§. 8.

Indicia *quoque Zernensium Colonia* etc.] D. Goth. *in not.* „*In Dacia quoque Zermensium* etc. Cujac. etc." Egregie. (1).

(1) Ut Cujacius etiam Caryophilus, *Diss. de Thermis Herculan. p.* 4. et Pancirol. *loc. laud. p.* 1270. add. Gut-

Gutberleth. *loc. laud. p.* 287. *seq.* M. Tydeman. *Diss. de Ulp. Marcello*, *Sect.* I. *Cap.* 1. §. 2. *not. m.* in Nov. Thes. Diss. Jurid. Oelrichs. *Vol.* I. *Tom.* I. *p.* 7. Hier. van Alphen. *de Javolen. Prisco*, *Cap.* 1. §. 2. *not. u.* in *eod. Thes. Vol.* III. *Tom.* I. *p.* 11. Puttman. *Miscellan. Cap.* 22. *p.* 208. Pothier. *h. t. num.* 2.

§. 9.

Napocensis Colonia;] In Dacia (1). Male emendat Turneb. *Adversar.* IX. 15.

Apulensis,] Hodie *Alba Julia.* (2).

Patavicensium] An, *Patruissensium* (3). *Patruissa* post *Napucam* ponitur a Ptolemaeo.

(1) Hodie *Claudiopolis.* Pothier. *h. t. num.* 2.
(2) Add. Pothier. *d. loc.*
(3) Heineccius, *Paralisensium.* Vid. Pothier. *d. loc.*

§. 11.

Selinus et *Trajanopolis.*] Bynkersh. *Obs.* V. 21. pro *et* legit: *aut* (1).

(1) Phil. Cluver. *Sicil. Antiq.* II. 8. *quae et.*

L. III.

Aetatem in censendo significare, necesse est: etc.] Vid. Lactant. *de Mortib. persecutor. Cap.* 23. ibiq. Comm. (1). Rad. Forner. *Rer. Quotid.* IV. 25. [in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 249.]

Usque ad sexagesimum quintum *annum*] *Quintum* deest in MS. Charond. et eo quem citat Turneb. *Adversar.* IX. 15. Florentina non deferenda.

Tributo capitis obligantur.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L.* 4. *et* 6. *Cod. Theod. de censu.*

(1) Sequitur: *veluti in* Syriis etc. Dividebatur enim in *Syriam Coele*, et *Syriam Phoenice.* Vid. Otton. *in Papinian. Cap.* 7. §. 8. *p.* 175. add. Cujac. *Obs.* X. 35.

§. 1.

Rebus concessam immunitatem non habere *intercidere*, etc.] D. Goth. *in not.* „*debere.*" Sic Rob. Steph. (1).

(1) Etiam Hal. et Rehd. et Taurell. in margine. Vid. Geb. *h.*

L. IV.

Forma censuali cavetur, etc.] Vid. Lactant. *de Mortib. persecut. Cap.* 23. de censu nimis acerbe acto. Locus notabilis. et Sozomen. *Histor. Ecclesiast.* V. 4. de Juliano.

Nomen fundi cujusque, etc.] Conf. *L.* 7. *Cod. de bon. proscriptor.*

Vinea, quot vites habeat, etc.] Vid. Lactant. *loc. laud.*

§. 1.

Nisi caussam excidendi Censitori (1) *probabit.*] Vid. *L.* 1. *Cod. Theod. de censu*, et Jac. Gothofred. *ad L.* 1. *Cod. Theod. de Censitor.* (2).

(1) De eo G. Forner. *Selection.* III. 2. in Thes. Otton. *Tom.* II. *p.* 84. et Rad. Forner. *Rer. Quotid.* I. 27. in *eod. Thes. eod. Tom. p.* 155.

(2) Quemadmodum in aliis conductionibus ob casum inopinatum promissae mercedis deminutio concedebatur, ita et concessam in *tributis* et *Vectigalibus*, ex hoc §. docet Bynkersh. *Quaest. Jur. Publ.* II. 22. Vs. *Sicuti Romae* etc.

§. 2.

Agri enim tributum in eam civitatem debet levare, etc.] Verbum suspectum. Τὸ *in* delet Cujac. *Obs.* X. 35. legens: *agri enim tributum eam civitatem* etc. (1).

(1) Probante Voorda, *in not. MSS.* add. Pothier. *h. t. num.* 5.

§. 3.

§. 3.

Aut cum Civitatibus immunitas *sic data videtur*, etc.] Excidisse videtur: *data est*.

§. 9.

Quae post censum edictum *nata*,] D. Goth. *in not.* „*editum* (1), Cujac. *Obs.* X. 35." recte. Dissentit Charond. *h.*

Intra finem operis consummati professionibus edi possunt.] Ultro scil.

(1) *Editio*, Goth. sed vitiose.

L. V.

Cum possessor unus, expediendi negotii caussa tributorum etc.] Facit huc *L.* 45. §. 9. *de jur. Fisc.* Pertinet huc id, quod dictum est ἀλληλέγγυον, de quo Du Cange, *in Glossar.* (1).

Nec inutiliter actiones praestantur,] Ante solutionem scil., vel in ea.

(1) Add. Schulting. *ad Titt. ex Cod. Hermogen. Tit.* 3. *not.* 3. in *Jurispr. antejustin. p.* 710. et Jac. Gothofred. *ad L.* 2. *Cod. Theod. de exaction. Tom.* IV. *p.* 71.

§. 1.

Qui non habita ratione tributorum, etc.] Praeteritorum, pro quibus personali actione tenetur. Cujac. *Obs.* XIX. 5.

Actionem *ex D. Pii Antonini Literis habent*,] *Condictionem indebiti*, ut *L.* 3. *ratam rem haber.* Cujac. *ad Libb. Papin. Resp. in expl. h. l.* (1).

(1) Et *Obs.* XXIV. 28. ubi hujus Legis sententiam proposuit.

§. 2.

Quo minus praedium jure pignoris distrahatur,] Quod et potest Fiscus. (1).

Nec audietur Legatarius, *contradicens ob tributa praeteriti temporis*, etc.] Non ergo huc pertinet *beneficium ordinis*, de quo *L.* 47. *de jur. fisc. L.* 1. *Cod. de conven. fisc. debitor.* Cujac. *Obs.* XIX. 5.

(1) Sequitur: *oblata* moratoria *cautio* etc. Vid. Cujac. *ad Paul. Sent.* V. 35. §. 2. *not.* 8. et Brisſon. *de Verb. Signif.* voc. *moratorius.*

L. VI.

Celſus Lib. XXV. *Digestorum.*] *Lib.* XX. legit Cujac. *Obs.* X. 35. jungens cum *L.* 32. *ad SCtum Trebellian.* (1), quae est ex *Lib.* XX.

(1) Disſentit Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de Jur. Italic. Tom.* V. *p.* 247. in fin.

L. VII.

Gajus Lib. VI. *ad L. Juliam et Papiam.*] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. Jul. et Pap. Cap.* 20. [in Theſ. Otton. *Tom.* III. *p.* 227.] et Heinecc. *ad eand. Legem*, *p.* 329. (1).

(1) Add. Bynkersh. *Obs.* V. 21. Vs. *Praeterea* etc.

L. VIII.

Licitani] D. Goth. *in not.* „*Lucitani*, Vulg." quod probat Bynkersh. *Obs.* V. 21. circa fin. (1).

(1) *Ilicitani*, Pancirol. *Theſ. Var. Lection.* II. 153. in *Jurispr. Rom. et Attic. Tom.* II. *p.* 1272. *ſeqq.* ubi plura de hac Lege. add. Otton. *in Praef. Tom.* I. *Theſ. Jur. p.* 42. et Pothier. *h. t. num.* 5. — Pro *Laodicia*, in ſeq. §. 3., ſcribendum: *Laudicea*, putat Spanhem. *de Uſ. et praeſt. numism. Diſſ.* II. *p.* 121. Sed vid. Holſten. *ad Stephan. de Urbib.* voc.

λα-

Λαοδίκεια. *Laodicea*, Hal. et Vulg. Vid. Brencm. *h.* — Sequitur in §. 4. *a* Divis *Severo et Antonino*. Herm. Cannegiet. *Obs. Jur. Rom.* II. 1. *p.* 141. pro *Divis* legendum censet: *Divo*, et sic quoque in seq. §. 11.

§. 5.

Colonos fecit salvis tributis.] Vid. Jac. Gothofred. *ad L. unic. Cod. Theod. de Jur. Italic. urb. Constantinop.* [*Tom.* V. *p.* 247.] Haec ergo a Coloniis non videntur exacta, saltem Italici Juris. Vid. §. *seq.*

§. 6.

Imperator noster Antoninus etc.] Id est, *Heliogabalus.* arg. §. *ult. h. l.* Petit. *Obs.* II. 4. (1).

(1) Add. Schulting. *ad Vitam Pauli a Grotio conscriptam*, in *Jurispr. antejustin. p.* 208. *not.* 1. *Caracalla*, Ant. Augustin. *de Nomin. propr.* in Thes. Otton. *Tom.* I. *p.* 298.

§. 7.

Similes eis Capitulenses *esse videntur.*] *Capitolienses*, Holsten. *ad Stephan. de Urbib. p.* 159. (1) ubi intelligit urbem *Syriae Cavae*, quae dicta Καπιτωλιὰς, et quam liberam fuisse, nummi ostendunt. Cujacius, *Obs.* X. 35. *Aeliam Capitolinam* intelligit: minus recte. Et sic non obstat *L.* 1. §. 6. *h. t.* in quo et Petitus laborat, *Obs.* II. 4.

(1) Aliter Bynkersh. *Obs.* V. 21. Vs. *Palmyram* etc.

§. 8.

Dyrracheni,] De urbe Dion Cass. *Lib.* XLI. *p.* 176.

Philippenses,] Vid. *L.* 6. *h. t.*

Stovenses,] Potius scribendum: *Stobenses.* Holsten. *ad Stephan. de Urbib. p.* 304. add. Spanhem. *de praest. et us. Numism. Diss.* IX. *p.* 652.

§. 9.

§. 9.

Troas,] Vid. *L.* 7. *h. t.* (1).

(1) Sequitur in §. 11. *In Africa Carthago.* Vid. Schulting. *ad Ulp. Fragm. Tit.* 22. §. 6. *not.* 26. Additur: *Uticea.* Sed legendum: *Utice*, aut *Utica.* Vid. Brencm. *h.* De ea Noris. *Cenotaph. Pisan. Diss.* I. *Cap.* 2. *p.* 23.

A D-

ADDENDA ET EMENDANDA.

Pag. 36. Lin. 9. *cum* leg. *eum*
Pag. 50. Lin. 3. *qnandoque* leg. *quandoque*
Ibid. Lin. 16. nenesse leg. necesse
Ibid. Lin. 18. *posest* leg. *potest*
Pag. 52. Lin. 19. *duodus* leg. *duobus*
Pag. 66. Lin. 2. disfensisse. leg. dissensisse.
Pag. 117. Lin. 3. Add. leg. Ad
Pag. 118. Lin. 23. Pathier. leg. Pothier.
Pag. 125. Lin. 15. *mihil* leg. *nihil*
Pag. 126. Lin. 15. suo leg. sub
Pag. 171. Lin. 6. regidius leg. rigidius
Pag. 178. Lin. 24. quadrupletur leg. quadruplatur
Pag. 224. Lin. 30. Alind leg. Aliud
Pag. 279. Lin. pen. Male. leg. Male
Pag. 281. Lin. 3. Salmaciis leg. Salmasius
Pag. 383. L. V. omissum: (1) Add. Jac. Lect. *loc. modo cit. p.* 90.
Pag. 410. Lin. 1. *uum.* leg. *num.*
Pag. 440. Lin. 1. *ia* leg. *in*
Pag. 479. *pr. not.* 1. add. Heinecc. *in Antiq. ad Tit. Inst. de cap. demin.* §. 11. ad quem locum Haubold. *in Epicrisi* citat Joh. Valer. Francke, *ueber ein Einschiebsel Tribonian's beim Ulpian, die Verbannung nach der grossen Oase betreffend.* Kiel. 1819.
Pag. 497. Lin. 1. *διαιτηνοῦ* leg. *διαιτητοῦ*
Pag. 519. Lin. 7. *ct* leg. *et*
Pag. 529. Lin. 15. Explucuit leg. Explicuit
Pag. 533. Lin. 21. Vereres leg. Veteres
Pag. 577. *not.* 2. *a magistratu vendentibus.* Simili modo Terent. *in Eunuch.* IV. 3. *vs.* 7. *absente nobis*, ubi vid. Ruhnken.
Pag. 587. Lin. 22. fic leg. sic
Pag. 617. Lin. 7. *munictpio* leg. *municipio*